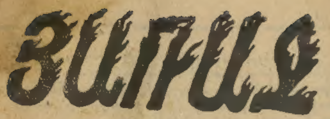

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6 ամս. 400, 3 ամս. 200 ֆրանք

Mardi 2 Avril 1946 Երեքշաբթի 2 Ապրիլ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année № 4575—Նոր շրջան թիւ 304 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ուշադրութեամբ կը հետեւիմ. ղադրեցուցած էք ոչ միայն քաղաքական, այլեւ գաղափարական պայքարը։ Բայց, ի՞նչպէս կ'ըլլար եթէ որ եւ է անհաճոյ բան չտպէիք Խ. Հայաստանի մասին։ Վերջապէս մեր հայրենիքն է. որքան անուշ ձայներ լսենք, այնքան կը հրճուի մեր հոգին։

= Կրնայի՞ք օրինակներով խօսիլ։

— Օրինակ, յաճախ կը խայթէք, սուր եւ կծու բառեր կը գործածէք, լեզուի եւ ուղղագրութեան խնդիրներ յուզելով։ Ժամանա՞կն է այդպիսի հարցեր քրքրելու։

= Ամէն պարտականութիւն ունինք եւ որ եւ է իրաւունք չունի՞նք։ Մեր սերունդը վարժուած չէ «թէմէննահ»ի։ Քծնելու, սողալու, կեղծելու որ եւ է իշխանութեան կամ Առաջնորդի առջեւ։ Ոչ ալ աչքերը գոց սաղմոս երգելու։ Երբ գրական, ջերմապէս գնահատելի գործերը կ'արձանագրենք, ինչո՞ւ պիտի ծածկենք լեղի ճշմարտութիւնները։ Ի՞նչ իրաւունքով կը պահանջէք որ ձայն չհանենք, երբ ամբողջ ժողովուրդի մը լեզուն կ'աղճատեն, կ'օտարացնեն, անճանաչելի կը դարձնեն ագիտաբար, իբրեւ իշխանաւոր կամ ակադեմիկոս։ Երբ անճոռնի, միջնադարեան, հակագիտական ուղղագրութիւն մը պարտադրած են։ Այնքան իմաստակ, որ քսան տարի վերջը հարկադրուեցան սրբագրել մէկ մասը, այսինքն վերահաստատել հինը։

— Բայց գէշ տպաւորութիւն կը գործէ։ Գիտէք որ մեր ժողովուրդը քիչ մը տհաս է, յաճախ ծուռ կը հասկնայ։

= Այնքան ալ տհաս չէ մեր ժողովուրդը։ Բոչաներ, ծուռ - բերան մարդիկ են որ կը պղտորեն ջուրերը։ Քննադատութեան իրաւունքը տարրական պարտականութիւն մըն է բոլորին համար, ամէն երկրի մէջ։ Նոյնիսկ Խ. Միութեան մէջ, ուր ինքնաքննադատութիւնը օրէնքի կարգ անցած է, ուր երկիրը կը գտնուի միեւնոյն կուսակցութեան միահեծան իշխանութեան տակ։ Դեռ վերջերս նոյն ինքն Սթալին կը պաշտպանէր այդ իրաւունքը, պատմական ճառի մը մէջ։ Իսկ զինուորական պաշտօնաթերթը, «Կարմիր Աստղ», կը գրէր.— «Կարգ մը պետեր այն կարծիքն ունին թէ սպայի աստիճանը զիրենք ազատ կը պահէ քննադատութենէ։ Այս տեսակէտը կը մատնէ ինքնագովութիւն մը որ բացարձակապէս անթոյլատրելի է Կարմիր Բանակին մէջ»։ Եթէ գիտնայի՞ք թէ ի՛նչպէս կը քննադատեն, կը ծաղկեն, նոյնիսկ «Սովետական Հայաստան»ի մէջ։ Այստեղ ալ կը տեսնէք պատկերը։ Դիմադրական ճակատն անգամ բաժնուած է զանազան թեւերու, յանուն գաղափարական եւ քաղաքական պայքարի։

— Բացատրութիւն մը կայ, չեմ հասկնար։ Ի՞նչ կը նշանակէ «Հայաստանի բարեկամներ»։

= Թիւրութերէն է։ Կը նշանակէ Հայերը քրիստոնեայ դարձնել։

— Կատակը մէկդի, քանի տարի է Եւրոպա կը գտնուիմ, օր մը չլսեցի որ Ֆրանսացիներ կամ Անգլիացիներ Միութիւն մը կազմեն, «Ֆրանսայի բարեկամներ», «Անգլիոյ բարեկամներ» անունները։ Ուրեմն մեր երկիրը բարեկամներ եւ թշնամինե՞ր ունի։

= Հարցուցէք անոնց որ այդ գարշելի խաղերը կը խաղան, արիւն պղտորելով եւ պառակտում սերմանելով։ Հարցուցէք թէ ո՛ւր էին այդ «բարեկամները», երբ Հայաստանի կորիզը կը կազմուէր, երբ խսկական Հայնոցի մը կը վերածուէր Երեւանի նահանգապետութիւնը։ Այո, արիւնով եւ արցունքով, օրհասական երկունքով մը եւ անհնարին թշուառութեամբ... Դժբախտութիւնն այն է որ Երեւանը ինք, փոխանակ ուղղակի սատուգելու Արտասահմանի անցուդարձը, հանրային կարծիքն ու գործերը, ականջ կուտայ տգէտ, բախտախնդիր, անբարոյական մունետիկներու։ Եւ կամ գիտակցաբար կը վարէ քաղաքականութիւն մը որ դաղտնիք է մեզի համար։ Տակաւին չենք խօսիր կարգ մը անպատիւ եւրոյթներու մասին, որոնք պարզապէս հոգեկան բորոտութիւն կը մատնեն, Երեւանի մէջ ըլլան թէ Արտասահմանի։ Այնքան հիմնական հոգեր ունինք որ, գիտակցաբար կ'անտեսենք։

— Ազգ. Ճակատ կամ Ազգ. Ընդհ. Միութիւն մը ունինք, չի՞ կրնար օգնել, թիւրիմացութիւնները փարատելու համար։

= Այնքան փառաւորապէս կ'օգնէ որ, սեւ շուկայի վերածեր է «Հայաստանասիրութիւնը», իրեն յատուկ յաճախորդներով եւ «ձեռքի կամ սեղանի տակէ» գործառնութիւններով։ Ուրեմն, ուրիշ բան հարցուցէք։

Շ.

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ,— Գ. Ռ. ԷԹԼԻ

Եւրոպան անօթի է

Եւրոպայի Տնտեսական Խորհուրդը, որ կը բաղկանայ 11 արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչներէն, ժողով պիտի գումարէ Լոնտոնի մէջ, ապրիլ ամսուան ընթացքին։Այս առթիւ անգլիական թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղեն Եւրոպայի եւ Ասիոյ սպառնացող սովի մասին,—

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Անգլիացիները համատարած սով մը կը նախատեսեն արեւմտեան քաղաքներուն մէջ։ Գավառիոյ Կարմիր Խաչը կը տեղեկացնէ թէ տարադիր մանուկներու մէկ չորրորդը վարակուած է հիւծախտէ եւ հարսանիթէ։ Այս վերջին հիւանդներուն իբր կէսը կը մեռնի։ Բրիտանական եւ Ֆրանսական շրջաններուն մէջ օրապահիկը կրճատուած է մէկ երրորդ համեմատութեամբ։ Ռուսական եւ ամերիկեան շրջաններուն մէջ աւելի լաւ է, բայց Ամերիկացիները կ'ըսեն թէ 1550 գոլը (քալորի) կրնան պահել միայն ամիս մը եւս։ Անգլ. իշխանութիւնները կը խորհին նորէն կրճատել եւ 750 սահմանել գոլը,— դրեթէ սովամահութեան այն չափը զոր Գերմանները կուտային Պէլզէնի արգելարանին կալանաւորներուն։ Եղանակին խոնաւութիւնը ուշացուց գարնանացանը։ Միւս կողմէ, Գերմանիոյ նախապատերազմեան հողագործական հարստութեան 25 առ հարիւրը կը գտնուի լեհական տիրապետութեան տակ։ Պերլինը միացեալ վարչութեան մը տակ ըլլալով, պարէնաւորումը բաղդատաբար լաւ է եւ ողաքը տաք ճաշ կը ստանան։

ԱՒՍՏՐԻԱ.— Օրական ուտեստը 1550 գոլէն (նուազագոյնը առողջ մնալու համար) իջած է 1200ի, եւ այդ ալ ամբողջովին տրամադրելի չէ։ Արմտիքի պաշարը դրեթէ սպառած է, եւ երկիրը ներածումի կը կարօտի մինչեւ նոր հունձք։ Ամիսը 55—60.000 թոն հացահատիկ պէտք է ճարել, նուազագոյն պահանջները գոհացնելու համար, այնպէս որ ծանր տագնապ մը կրնայ ծագիլ յառաջիկայ երկու ամիսներու ընթացքին։ Ամերիկայէն հասած է 8000 թոն արմտիք եւ ուրիշ փոքր բեռ մըն ալ կը սպասուի այս ամսու։Աւստրիա կրնայ 60 առ 100 հունձք արտադրել, բայց անհրաժեշտ է սերմնցու, գործիք եւ պարարտացուցիչ ճարել։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ.— Անօթութենէ մեռնողներ կան։ Ժողովուրդը դրեթէ ամբողջութեամբ միայն հացով կ'ապրի։ Շաքար չկայ եւ ամիսը փոքր բաժին մը կը ճարուի միայն յղի կիներուն եւ կաթընտու մայրերուն։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Սովի վտանգ։ Երաշտը 1945ին 40 առ հարիւր համեմատութեամբ ոչնչացուց արմտիքի արտադրութիւնը։ Ժողովուրդը կ'ապրի պատառ մը հացով եւ խեղճ օրապահիկով մը։ Արմտիքի պաշարը սպառած է։

ՆՈՐՎԵՂԻԱ.— Համաճարակները եւ սո-

ՀԱԶԱՐ ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆՆԵՐ ձերբակալուած Գերմանիոյ մէջ

Գերմանիոյ բրիտանական եւ ամերիկեան շրջաններու հրամանատարները կը ծանուցանեն թէ յաջողած են ջախջախել գերմանական դաւադրութիւն մը, որ ամենամեծն է երկրին գրաւումէն ի վեր եւ որ կը ձգտէր վերահաստատել հիթլէրական երիտասարդութիւնը եւ ձեռք առնել ապագայ իշխանութիւնը։ Ձերբակալուած են աւելի քան հազար հոգի։ Անգլ. հրամանատարին յայտարարութեան համաձայն, ամէնէն վտանգաւոր շարժումն էր այս, բայց ողնայարը խորտակուած է այժմ։ Խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան 300 քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ։ Կազմակերպութեան վարիչն է Արթիւր Աքսման, որ ձերբակալուած էր անցեալ Դեկտեմբերին։ Միւս ղեկավարներն են Մէմինկըր, հիթլէրական երիտասարդութեան մամուլի եւ քարոզչութեանց ճիւղին տնօրէնը, Օվէրպէք, որ շրջանի մը հրամանատարն էր հարաւային Գերմանիոյ մէջ եւ S. S. վաշտապետի աստիճան ունէր, Հայտէման, հիթլէրական երիտասարդութեան տնտեսական եւ վարչական ճիւղէն եւն.։

Պաշտօնական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 1945ի վերջերը երեւան ելաւ որ տեսակ մը ապօրէն կազմակերպութիւն կը ստեղծուի արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, Հիթլէրական Երիտասարդութեան եւ Աղջիկներու Դաշնակցութեան մնացորդներէն։ Այս կազմակերպութեան առաջին նպատակն էր վարիչներ զրկել արեւմտեան Գերմանիա եւ կապեր հաստատել նախկին երկու կազմակերպութեանց անդամներուն հետ,ստուգել թէ ո՛վ ձերբակալուած է, ո՛վ տակաւին ողջ է եւ ո՛վ կրնայ յարմար թեկնածու դառնալ, վերակազմելու համար նացիական Գերմանիան։ Աստիճանաբար զանազան խումբեր կազմուեցան, որոնք առաջին անգամ երեւցան ամերիկեան շրջանին մէջ, յետոյ հաստատուեցաւ որ նմանօրինակ գործունէութիւն մը տեղի կ'ունենայ հիւսիսային Գերմանիոյ եւ ամբողջ բրիտանական շրջանին մէջ։ Կազմակերպութիւնը, որուն իսկական նպատակները ծանօթ էին միայն վարիչներուն, կը բաղկանար երկու անջատ ճիւղերէ,— տնտեսական եւ քաղաքական։ Առաջին ճիւղին պաշտօնն էր տնտեսական ձեռնարկներ հաստատել ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, ղեկավարութեամբ վըստահելի Նացիներու։ Այսպէս կազմակերպութիւնը ձեռք պիտի անցընէր ճարտարագործական վերաշինութեան բոլոր ճիւղերը։

Անգլ. հրամանատարութիւնը կ'ըսէ թէ կազմակերպութիւնը տակաւին ձեռնարկած չէր խափանարար գործի, այլ քարոզչութեան եւ քաղաքական գործունէութեան։ Բայց վարիչները կը շարունակէին ստորերկրեայ աշխատանքը, վառ պահելու համար հիթլէրական վարդապետութիւնը։ Բուն ղեկավարը Աքսման, գաղտնի ժամադրավայր մը նշանակած էր հարաւային Գավառիոյ մէջ, իսկ իր փոխանորդը՝ դնդապետ Հայտէմանը նշանակուած էր իբրեւ աւանդապահ կարեւոր գումարի մը, որուն շնորհիւ առեւտրական գործեր պիտի հիմնուէին։

Վարչապետին ճառը երկրին կացութեան մասին

Գ. Ֆէլիքս Կուէն շաբաթ օր կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ ընկերվարական համագումարին մէջ, Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին կացութեան մասին։Ճառ մը որ կուսակցական հանգամանք չունէր, այլ ուղղուած էր ամբողջ երկրին։

Վարչապետը շեշտեց թէ կառավարութիւնը վճռած է զարկ տալ արտադրութեան եւ արդիացման եւ իբրեւ օրինակ յիշեց խորհրդային բանուորները, «որոնց անընդհատ աշխատանքին շնորհիւ ստեղծուեցաւ սքանչելի ճարտարագործութիւն մը»։ Բացատրեց թէ Ֆրանսայի ճարտարագործական մեքենաները հինցած-մաշած են։«Մենք պէտք ունինք նոր մեքենաներու եւ գործիքներու՝, մեր գործարաններուն համար։ Այդ իրերը ճարելու համար է որ Լէոն Պլում Ամերիկա գնաց, որովհետեւ այդ մեծ երկրէն կրնանք ճարել հում նիւթեր եւ արդիական մեքենաներ։ Ֆրանսայի կրած դժուարութիւնները հետեւանք չեն միայն գերմանական գրաւման, այլեւ համաշխարհային աղքատացման որ ծնաւ պատերազմէն։ Ժողովուրդը

վամահութիւնը անխուսափելի են, եթէ ամսական 60.000 թոն ներածում չկատարուի։ Պաշարը սպառելու վրայ է։ Անհրաժեշտ է աւելցնել միսի եւ ճարպեղէնի ներածումը, «եթէ կ'ուզենք աղէտի մը առաջքը առնել»։ Ցուեստութիւն կը տիրէ յառաջիկայ հունձքի մասին,որովհետեւ սերմնցու չկայ։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ.— Պարէնաւորման նախարար Փալվուլէսքու կը տեղեկացնէ թէ 8 միլիոն քաղաքացիներ եւ գիւղացիներ սովի վտանգին առջեւ կը գտնուին մինչեւ հունձք, այսինքն չորս ամիս։ Շատ մը գիւղացիներ խոտ կամ խոզկաղին կ'ուտեն։ Ամէն օր սովամահութեան դէպքեր կը պատահին։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐԱՔԻ ՀԵՏ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Փետրուար 28ին, Անգարա հասաւ Իրաքեան պատուիրակութիւն մը,— եօթը հոգի, — նախագահութեամբ նախկին վարչապետ Նուրի Սայիտ փաշայի:

*Իրականին մէջ, ներկայ բանակցութիւններ*ը շարունակութիւնը կը կազմեն այն խօսակցութեանց, որոնք տեղի ունեցան հինգ ամիս առաջ, 16 Սեպտեմբերէն — 20 Սեպտեմբեր, Անգարայի մէջ, ընդմէջ Իրաքի խնամակալ իշխանին՝ Ապտիւլ Իլահի եւ Սարաճօղլուի, ու իրենց խորհրդականներուն: Աւելորդ չէ յիշել, այս առթիւ, որ Սեպտեմբերի 17ին հրապարակային իր յայտարարութեանց ընթացքին, իշխան Ապտիւլ Իլահ հետեւեալ կերպով կ'ամփոփէր քառամսեայ իր ճամբորդութեան իմաստը: — «Մեր չորս ամսուան ուղեւորութիւնը դրական արդիւնքի յանգեցաւ: Ամիս մը մնացի Ամերիկա, ուր, ի մէջ այլոց, տեսակցեցայ Նախագահ Թրումընի հետ: Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, փայլուն ընդունելութեան արժանացանք: Քաղաքական շփումներ կատարեցինք օտար պետական դէմքերու հետ: Այս իրիկուն, Անգարա կը մեկնիմ, քաղաքական շփումներ ունենալու համար նաեւ թուրք աւագանիին հետ»: («Ճիւմհուրիէթ», 18 Սեպտ. 1946):

Հակառակ Թուրք շրջանակներու վերապահութեան, թէ «թուրքեւիրաք խօսակցութիւնները կը թելադրուին միմիայն երկու երկիրներու ներքին մտահոգութիւններէն» *(«Ազգամ», 2 մարտ 1946), պէտք է հաւատալ՝ թէ միջազգային քաղաքական հակամարտութիւններ, եւ մանաւորաբար Միջ. Արեւելքի մէջ Մոսկուայի եւ Լոնտոնի խուլ մրցակցութիւնը՝ կրակ կուտան ներկայ իրարանցումին:*

Կանխահաս է սահմանել արդի փորձերու հաւանական արդիւնքները: Մինչեւ հրատարակութիւնը այս տողերուն, հաւանաբար վերջանան Անգարայի խօսակցութիւնները, եւ Պաշտ. Զեկոյց մըն ալ դրուի թերթերուն: Պիտի տեսնէք, որ օդային, հատուկտոր խօսքեր միայն պիտի հրատարակուին: — Բոլոր այն խնդիրները, որոնց շուրջ գլուխ գլուխի կուգան Սարաճօղլու եւ Նուրի Սաիտ փաշա, խարխափելի *հարցեր են, առայժմ: Թուրք եւ Իրաք պատուիրակութիւններու համար՝ բարդութիւններ չեն կազմեր տնտեսական դժուարութիւնները, ու, սպասելի է, որ 15 օրուան սա հեւ ի հեւ բանակցութիւններուն իբր հետեւանք՝ որոշ համաձայնութիւններ բանաձեւուին, ստորագրուին ալ: Այս իմաստով յայտարարութիւն մը կամ զեկոյց մը, պէտք չէ միտքերու մէջ ջնջէ սակայն այն հիմնական մտահոգութիւնը՝ որուն համար, Անգարա եւ Պաղտատ բաւական լուրջ աշխատանքներու կը լծուին:*

Ճշդենք անմիջապէս, թէ՝ Միջ. Արեւելքի մէջ, ո եւ է տարակոյս չկայ բրիտանական ու խորհրդային չէշտուած մրցակցութեան մը մասին: Մոսկուա, հետամուտ Հիճազն ու Եգիպտոսը իր կառքին լծելու տենդագին աշխատանքին, եւ Լոնտոն՝ հետամուտ Թուրքիոյ եւ Արաբական աշխարհի անմիջական գործակցութեան, Անատոլուէն Իրան կը ստեղծեն ազդակներ՝ իրար չէզոքացնելու: Անգլիա, այս ուղղութեամբ պէտք ունի Թուրքիոյ միջամտութեան: Անգարա, Սուրիայէն մինչեւ Իրաք, պիտի կարենայ որոշ համակրութիւններ ապահովել, նկատելով որ այս գծին վրայ իրենց գարթօնքը ապրող ժողովուրդներ՝ հակակրութեան պատճառներ ունին հանդէպ յաղթականներուն, եւ իրենց ազգային փառասիրութիւնը չի թողուր՝ որ իրենց քիթէն անդին տեսնեն, առայժմ:

Սպասելի է, որ, առաջին առիթով, Սուրիա եւ Անդրյորդանան մաս կազմեն Թուրքեւիրաք առանցքին: Նախատեսելի է, այս իմաստով, որոշ զիջում Անգարայի կողմէ, եւ, փոխադարձաբար, նուազ յամառ պահանջկոտութիւն՝ Սուրիոյ կողմէ, որ չի յոգնիր Իսքէնտէրունը պահանջելէ: Քանի մը օր առաջ, Անգարա պաշտօնապէս հաղորդեց իր որոշումը,— ճանչնալ Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութիւնը: Ցարդ, այս կարգի քայլի մը համար՝ Թուրքիա նախապայման կը դնէր Դամասկոսի ձեռնթափութիւնը, Իսքէնտէրունի պահանջէն հրաժարելու: Սուրիա հրաժարեցա՞ւ այդ պահանջէն: — Սարաճօղլու այս հարցումին կը պատասխանէ թրքական ժպիտով մը:— «Այդպէս պէտք է եղած ըլլայ»:

Կը կարծենք, թէ Թուրքիա եւ Լոնտոն տարբեր ձեւի «կարգադրութիւն մը կը խորհին:— Իսքէնտէրունի մէջ տնտեսական եւ հաղորդակցութեան դիւրութիւններ ընծայել Սուրիոյ եւ Լիբանանի: Անգլ. դրամագլուխը՝ նոր շինութիւններու ձեռնարկած է այս նաւահանգիստին մէջ, ուր Կայսրութիւնը իր սիրտէն երակ մը ունի:

Եթէ Թուրքիա եւ Իրաք յաջողեցան Սուրիան շահիլ, ապա ուրեմն՝ ներքին կեանքի տեսակէտով եւս, ի վիճակի կը դառնան խորհելու Քրտական խնդիրներու մասին: Երկու միլիոնէ աւելի Քիւրտեր կ'ապրին այս երեք երկիրներուն մէջ, եւ մանաւորաբար սա օրերուս՝ կը չեշտուի հարկադրանքը, աւելի հիմնական հաշուեյարդարի մը ձեւին եւ միջոցներուն մասին խորհելու: Անգարայի օրակարգին մէջ, այս հարցը թերեւս կուգայ առաջին գծին վրայ:

Թուրքիոյ համար, Արաբական աշխարհի գործակցութիւնը այլապէս անհրաժեշտ է,— կենսական: Սովիէթներու մուտքը՝ Պալքաններ, եւ տնտեսական բացարձակ տիրականութիւնը, մինչեւ Գերմանիա, դժնդակ կացութեան մատնած է Անգարան, տնտեսական գետնի վրայ: Սարաճօղլուի Կառավարութիւնը կը յուսայ Արեւելքի ճամբով պահել հաւասարակշռութիւնը, թեւ ու թիկունք ունենալով բրիտանական, — եւ, ի հարկին —, ամերիկեան օժանդակութիւնը:

Ռումանական նաւթահորերու կղզիացումը՝ Մոսկուայի ձեռքերուն մէջ, մտահոգութեան *աւելի է Թուրքիոյ համար: Իրաք յօժար կը թուի արիւն տրամադրելու եւ Անգլիա սկզբունքով համաձայն է այս զոհողութեան: Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ տնտեսական սեղմ գործակցութիւն մը անխուսափելի է ուրեմն:*

«Թասվիր» Մարտ 3ի իր խմբագրականով, կը նախատեսէ մշակութային եւ հաղորդակցութեան գետիններու վրայ եւս անմիջական համաձայնութիւններ: Սպասելի է, որ Թուրք ու Իրաք ուսանողութիւնը դրուի տեւական շփման մէջ, եւ հնարաւորութիւններ ստեղծուին հոգեկան կապ ստեղծելու նոր սերունդներու միջեւ: (Հոս, կարեւոր աշխատանք կը սպասէ մեզի: Ցարդ խոկացինք, հիմա պէտք է շարժինք կորսուած առիթները շահելու, եւ սերտ շփում հաստատելու համար արաբ շրջանակներու հետ: Պէտք է ճանչնան մեզ, պէտք է ճանչնանք զիրենք):

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նոյնիսկ «անկախութիւնը» Հայաստանի, Դաշնակցական խառն իշխանութեամբ, չկարողացաւ օգտակար լինել ժողովրդին: Եւ չէր էլ կարող. մէկ Գերմանացին Թուրքերի հետ 1918 թուին հրամաններ էր տալիս, մէկ էլ նրանցից յետոյ անգլիական գրաւման ուժերը զօրավար Կորրի գլխաւորութեամբ, յատուկ «խաղաղացման» փորձեր կատարեցին Հայերի եւ Թուրքերի միջեւ: Խաղաղացման էութիւնը նրա մէջն էր, որ Հայերին զէնք էին տալիս պաշտպանելու Թուրքերի դէմ, իսկ Թուրքերին՝ Հայերի դէմ:

Մտածեցին Անդրկովկասում ժողովուրդների դաշնակցութիւն կազմել առաջացող Թուրքերին դիմադրելու համար: Մի վայրկեան յոյսեր բռնկեցան, յետոյ շուտով յուսախաբութեան փոխուեցան: Երեք ժողովուրդների յայտարարած անկախութիւնները շատ հեռու էին եղբայրական դաշնակցութիւնից:

Հայկական եւ վրացական հանրապետութիւնները խանձարուրից նոր ելած, պատերազմի մէջ մտան Բօրչալուի գաւառի բաժանման համար: Յետոյ իրենց վէճը լուծելու համար դիմումներ արին անգլիական և ֆրանսական պատուիրակութեանց, անգլիացի զօրավար Րայկրօֆօրտ եւ գլխապետ Դրգլաս Վիպերս, Ֆրանսացի գնդապետ Շարդինյիի հետ առաջարկեցին մի կտոր հողի համար վիճողներին դադարեցնել կռիւը: Վերջնականապէս եւ արագ լուծեց այդ վէճը հիւսիսից եկող երրորդ ոյժը — Խորհրդային Ռուսաստանը:

1920 թուին Հայաստան մտնող խորհրդային իշխանութիւնը նոր էջ բացաւ նրա բազմադարեան պատմութեան մէջ:

Աղքատութեան, վշտի ու արցունքների մէջ ի՞նչ ժառանգութիւն կարող էր ստանալ խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում:

Բայց սկսաւ նոր կեանքը:

Տառապէս աւերակների կոյտերից, 25 տարիների պատմական հրաշագեղ ակնթարթ — ժամանակամիջոցում, կեանք առաւ Հայաստանը:

Դժուար է տալ մանրամասն թւումը բոլոր նուաճումների այս երբեմն գորշ անապատային մռայլ երկրի: Հայաստանը — դա արեւոտ Վրաստանը չէ, ուր ինչպէս Գորկին է ասել, «հովանոցիկ ծայրով հողը փորիր եւ նա կը ծնի»: Ռչ. բնութիւնը զրկել է Հայաստանին:

Այստեղ —ինչպէս ասում է հայկական առածը — «աղքատութիւնը երկաթեայ շապիկ է, նրա մէջ չես մեծանալ»: Բայց յոյսը ռուսական օգնութեան՝ Հայաստանի յարութեան հրաշքը գործեց:

25 տարիների ընթացքում հողագործական աղքատ Հայաստանը դարձաւ հզօր արդիւնաբերական երկիր:

Այնտեղ ոռոգումը գլխաւոր եւ ելեկտրականացումը առաջին աշխատանքն էր, որ պիտի կատարուէր: Դրանից էլ սկսան: 23 տարի առաջ շինուեց Երեւանի ջրաելեկտրակայանը, այնուհետեւ նոյն տեղում երկրորդը, ապա Ձորի եւ Քանաքեռի ջրա - ելեկտրակայանները: Այժմ կառուցւում են կայաններ Սեւանի ջրերով Հրազդանի վրայ:

Դա տաել է 700 միլիոն կիլովատից աւելի: 200.000 հեկտար հող է ոռոգուած: Փորուած են Շիրակի եւ ներքին Հրազդանի ջրանցքները եւ տասնեակներով աւելի փոքր ջրանցքներ՝ տեղական նշանակութիւն ունեցող:

Ելեկտրական ոյժի առատութեան հետեւանքով, առասպելական արագութեամբ աճում է արդիւնաբերութիւնը:

Պղնձի արտադրութիւն, մեքենաշինութիւն, քիմիական, շինարարական նիւթերի եւ սննդեղէնի եւայլ, շուրջ 31 տեսակի արդիւնաբերական ճիւղեր բաց են թողնում 400ից աւելի տեսակի ապրանքներ:

Կոլխոզական տնտեսութիւնը բոլորովին յեղաշրջել է հողագործութիւնը: Ցանուելիք հողերի տարածութիւնը հնգապատկուել է: Բերքատւութիւնը կրկնապատկուել: Հայաստանը այժմ բարձր զարգացման հասած այգեգործութեան եւ խաղողագործութեան երկիր է:

Հոգեկան մշակոյթի ծաղկումը լրացնում է երկրի շինարարութեան պատկերը:

1169 նախնական դպրոցներ: 48 ճարտարարուեստի եւ 13 բարձրագոյն դպրոցներ:

Գրականութիւնը եւ գեղարուեստը հասած են բարձր յառաջադիմութեան:

Հայաստանը տուել է զաւակներ, որոնք բացառիկ դեր են խաղացել հայրենական պատերազմում: Փառքով պսակուած է 89րդ. հայկ. Թամանեան հրացանաձիգ զօրաբաժինը, որ Գրոզնիից (Կովկասեան լեռների ստորոտը) հասել է Բեռլին: Նա բարձրագոյն տուրքն է շնորհակալ Հայաստանի Խորհրդային Միութեան:

Հայաստանը այժմ տուրք է տալիս եւ իր այն զաւակների յիշատակին, որոնք ընկան վերջին պատերազմում, Խորհրդային Միութեան ընդհանուր գործի համար: Ի՞նչ արձան է կառուցում Հայաստանը իր հերոսներին: Հայ ազգը իր պատմութեան ընթացքում երկիւղածութեամբ, իբրեւ սրբութիւն պաշտել է «կեանքի աղբիւրը», ջուրը — «անմահութեան ակունքը» եւ ահա հայ ժողովուրդը յղացել է մեծ գաղափար անմահացնելու իր զոհուած զաւակներին:

Հայկական բոլոր գիւղերում շտապ կառուցւում են արձան - յիշատակարաններ: Այնտեղ, ուր աղբիւրը ցայտում է գետնից կառուցանում են ճարտարապետօրէն մշակուած մարմարեայ արձան - յիշատակարան, որի միջից դուրս է հոսում աղբիւրի ջուրը: Մեր գիւղացիները ասում են:

— «Յոգնած ճանապարհորդը կը հանգստանայ աղբիւր – արձանի մօտ, կը խմի սառնորակ ջուրը եւ երբ իր հայեացքը բարձրացնէ, կը կարդայ արձանագրութիւնը եւ բարի խօսքով կը յիշէ մեր վաղաժամ ընկած քաջերին:

«Եւ թող նրանց յիշատակը մնայ յաւիտենական, ինչպէս անսպառ է աղբիւրի ջուրը»,— այսպէս է ասում հայկական հին խօսքը:

Ինչպէս անսպառ «անմահութեան աղբիւր»:

Ինչպէս անսպառ յաւիտենական շնորհակալութիւն յարութիւն առած Հայաստանի մեծ ռուս ժողովուրդին:

(Խ. Հայրենասէր) ԼԵՒ ՌՈՒՄԱՆՍԿԻ

Պատիւս արժանաւորաց...

Տրամադրութեանս տակն է հանդիսաւոր պատարագի մը յայտարարութիւնը: Լիոնէն բարեկամ մը ղրկած է ինծի: Գիտնալով որ մօտէն կը հետեւիմ երաժշտական շարժումին, եւ սաւելապար Լիոնի շարժումին, բազմաթիւ պատճառներով: Առաջին՝ երաժշտական դաստիարակութիւնս կը պարտիմ Լիոնի Երաժշտանոցին: Երկրորդ, տարիներ մասնակցած եմ Լիոնի երաժշտական շարժումին, երրորդ, այդ հանդիսաւոր պատարագի վարիչը, Եղիա Ֆէրհատեան, չորս տարի մասնակցած է Տէսինի Կոմիտաս երգչախումբին եւ իմ մասնաւոր դասերու աշակերտն է: Եղիան ճիշդ է թէ ուշ սկսաւ երաժշտութիւն ուսանիլ, բայց՝ յամառ աշխատող մըն էր: Տարիներու բաժանում մը կայ մեր մէջ, չեմ գիտեր թէ մինչեւ ո՛ւր հասաւ, բայց երեւոյթները կը ցուցնեն թէ կ'ուզէ մնալ այս ապերախտ գործի պատնէշին վրայ, քանի որ այդ գործը ղեկավարելու պատասխանատուութիւնը ինքն ստանձնած է: Բայց մեր բնելիքը ուրիշ է:

Այդ յայտարարութեան ֆրանսերէն բաժնին մէջ նշմարեցի որ հանդիսաւոր պատարագի հեղինակին անունը կը բացակայէր: Երբեք չեմ կարծեր թէ այս զանցառութիւնը չարամտութեամբ եղած ըլլայ, եւ չեմ ալ կարծեր թէ կազմակերպողները իմ այս հակիրճ գրուածքին չարամտութիւն վերագրեն: Բնաւ երբեք, կ'ուզեմ պարզ խղճմտանքի պարտք մը կատարել:

Տարիներէ ի վեր Եւրոպայի լուսաւոր պողոտաներուն վրայ կ'ապրինք: Մեր շրջապատը դաստիարակիչ է եւ դրդիչ: Այդ տեսակէտէն մեկնելով պէտք է որ մենք եւս քաղաքակրթուած ազգերու գեղեցիկ կողմերը ընդօրինակենք: Ես չեմ հանդիպած բնաւ որ կրթուած ազգի մը զաւակները բան մը կազմակերպեն եւ այդ գեղարուեստական վայելքի արտադրիչ հեղինակը մոռնան: Ուշադրութեամբ

Թրքական պատմութիւն մը Արմ. Շահմուրատեանի կեանքէն

ՆՄԲ. — Պոլսոյ Ժամանակ թերթին խմբագիրը հետեւեալ պատմութիւնը կը պատմէ Մարտ 12ի եւ 13ի թիւերուն մէջ: Կ'արտատպենք վերապահութեամբ: Անշուշտ իրագէկներ կը լուսաբանեն.—

Անցեալ շաբթու երբ Անգարա էինք, իրիկուն մը Քարփիչի մէջ պատահաբար հանդիպեցանք ծանօթ վիպագիր Աքա Կիւնտիւզի եւ Անատոլու հեռագրական գործակալութեան աւագ խմբագիր Քէրամի Քուրապայի: Միասին ճաշեցինք:

Խօսակցութիւնը միջազգային քաղաքականութենէն փոխադրուեցաւ Թուրքիոյ ներքին հարցերուն, ուր առաջին դիծին վրայ եկաւ տեղ գրաւել Թուրքեւհայ յարաբերութիւններու պարագան:

Աքա Կիւնտիւզ խանդավառութեամբ սկսաւ խօսիլ այս նիւթին շուրջ եւ թուեց իր իսկ կեանքէն կարգ մը յիշատակներ, որոնց քաղցր ոգեկոչումը կը յուզէր զինքը:

Համիտեան շրջանի Թուրք երիտասարդութիւնը շատ բան կը պարտի հայ մտաւորականութեան եւ մանաւանդ Թուրք բեմի հայ արուեստագէտներուն, ըսաւ Աքա, որոնք իրենց բարոյացուցիչ թատերախաղով հրապարակային դաստիարակութեան դերը կը կատարէին եւ Արեւմուտքի հետ շփումներէ զրկուած Թուրք երիտասարդութեան առջեւ արդիականութեան եւ նոր գաղափարներու հորիզոններ կը բանային:

Աքա Կիւնտիւզ ապա խօսեցաւ Փարիզի իր յիշատակներէն, որոնք յայտնի է թէ մասնաւոր տեղ մը կը գրաւէին իր սրտին ու մտքին մէջ:

— Երիտասարդ էինք, շատ երիտասարդ, ըսաւ ան: Ցաճախ զրկուած կը մնայինք մամոնայէ եւ Իսթանպուլցի Կարպիսին, Իզմիրցի Օննիկին ու Սելանիկցի Տիւքրիւին հետ քով քովի գալով մեր գրպաններուն վերջին մնացորդ սուերը իրարու կը միացնէինք ճաշ մը հայթայթելու համար: Օր մը օրանց իրարու սիրտ չկոտրեցինք: Տիւքրիւ շաբաթներով չզատուեցաւ Կարպիսին սնարէն, երբ ան ծանր թոքատապով մը անկողին ինկած էր:

Աքա յանկարծ ընդմիջելով խօսքը, հարցուց.

— Շահմուրատեանը կը ճանչնա՞ք:

Ինծմէ առաջ Քէրամի նետուեցաւ, «այո» պատասխանելով եւ ըսաւ թէ քանիցս առիթը ունեցած է լսելու զայն Իսթանպուլի մէջ:

Արդարեւ, Իսթանպուլցի հասուն սերունդը, 1908ի Սահմանադրութենէն վերջ առիթը ունեցած է մօտէն տեսնելու եւ լսելու հռչակաւոր թէնօր Շահմուրատեանը: Իսկ նորահաս երիտասարդները հաւանաբար անունը միայն լսած են այդ տաղանդաւոր արուեստագէտին, որ եթէ չենք սխալիր տխուր վախճան մը ունեցաւ:

Զարմացայ թէ խօսակիցներս ինչպէ՞ս կը ճանչնային զայն: Աքա Կիւնտիւզ անմիջապէս բացատրեց թէ Փարիզի մէջ ծանօթացած ու բարեկամացած է Շահմուրատեանի, երբ ան տակաւին նոր աւարտած էր Քոնսէրվաթուարը: Այս առթիւ Աքա պատմեց նաեւ հետեւեալ դէպքը որ շատ հետաքրքրական է, մանաւանդ անոնց համար, որոնք պիտի փորձեն օր մը գրել Շահմուրատեանի կենսագրութիւնը:

Պատմութիւնը հետեւեալն է.—

Շահմուրատեան Փարիզի Քոնսէրվաթուարին ընթացքը առաջնութեամբ աւարտելէ յետոյ հանդերձ, հակառակ իր բազմաթիւ դիմումներուն պետական Օփերան կը մերժէ ընդունիլ զայն, առարկելով թէ օտարահպատակ է: Երիտասարդ թէնօրը որ զուրկ էր նիւթական միջոցներէ, այս կացութեան առջեւ յուսահատութեան կը մատնուի: Աքա եւ իր միւս ընկերները կը ջանան սրտապնդել զայն եւ օր մըն ալ երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, կ'որոշեն որ Շահմուրատեան դիմէ Փարիզ գտնուող մեծահարուստ Հայու մը, աջակցութիւն խնդրելու համար անկէ:

— Թելադրեցինք Շահմուրատեանի որ Փարիզ գտնուող իր հարուստ ազգակիցներուն դիմելով կացութիւնը պարզէ, նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւն մը ապահովելու համար: Շահմուրատեան դժկամակութիւն ցոյց տուաւ հանդէպ մեր այս թելադրութեան: Այդպիսի դիմում մը իր արժանապատուութեան դէմ կը նկատէր: Ան, տարիներով շունչ եւ հոգի սպառեր, ամէն զրկանքներու տոկացեր էր իր վկայականը ստանալու համար: Եւ հիմա չէր ուզեր իր երազներու բարձունքէն վար իջնել:

Յորդորեցինք զինքը եւ ըսինք թէ իր բաղձանքներուն իրականացման համար այդ զոհողութեան ալ պէտք է յանձնառու ըլլար: Համոզուեցաւ եւ դիմեց մեծահարուստ Հայու մը, որ այդ թուականներուն Փարիզի մէջ համբաւ կը վայելէր իբրեւ քարիւղի իշխան: Դժբախտաբար այս րոպէին անունը չեմ յիշեր այդ անձնաւորութեան:

Ընդմիջեցի եւ Մանթաշօֆ, ըսի:

— Ոչ, Մանթաշօֆը չէ, ուրիշ Հայ մը, նոյնպէս քարիւղի յայտնի հանքատէր:

Եւ Աքա, շարունակելով դարձեալ.

— Շահմուրատեան կը դիմէ այդ անձնաւորութեան եւ կը պարզէ ամբողջ կացութիւնը, յայտնելով թէ հակառակ «Քոնսէրվուաթուառ»ի քննութեանց մէջ առաջնութիւն շահած ըլլալուն, Օփերայի տնօրէնութիւնը մերժած է ընդունիլ զինքը եւ դեր տալ իրեն, առարկելով թէ օտարահպատակ է ինք:

Քարիւղի իշխանը անտարբեր երեւոյթով մը Շահմուրատեանը մտիկ ընելէ վերջ, կը ճամբէ զայն, պատուիրելով որ շաբաթ մը վերջ դարձեալ հանդիպի իրեն:

Մեր Մշեցի բարեկամը այս պաղ ընդունելութենէն բոլորովին սրտաբեկ, եկաւ գտաւ մեզ ու պատմեց բոլոր եղելութիւնը: Ցաւ զգացինք եւ նոյնիսկ ընդվզեցանք այդ քարիւղի իշխանին դէմ որ իր օժանդակութիւնը զլացած էր արժէքաւոր ազգակիցի մը: Բայց ի՞նչ օգուտ: Ուրիշ բան չէր գար մեր ձեռքէն, այլ միայն մխիթարել Շահմուրատեանը:

Այս միջադէպէն քանի մը օր վերջ էր, դարձեալ բոլոր Թուրքիացիներս նստած էինք Քառթիէ Լաթէնի մեր ծանօթ հաւաքատեղին, երբ յանկարծ Շահմուրատեանի բնակած տան դռնապանը եկաւ հեւ ի հեւ ու ըսաւ թէ Օփերայի Տնօրէնութիւնը ստիպողաբար զինքը կը փնտռէ:

Շահմուրատեան գնաց: Տիւքրիւ, Կարպիս ու ես հետաքրքրութեամբ կը սպասէինք անոր վերադարձին: Արդարեւ, քանի մը ժամ վերջ ճառագայթող դէմքով մը եկաւ մեր առջեւ ցցուիլ Շահմուրատ, աւետելով թէ Օփերայի Տնօրէնութիւնը պայմանագրութիւն մը կնքած է իրեն հետ, «Ֆաուստ»ի ներկայացումներուն մէջ «Թէնօր»ի դերը իրեն տալով:

Շնորհաւորեցինք զինքը: Բոլորս ալ ուրախ էինք: Այդ օրը մինչեւ առաւօտ խրախճանք եւ ցնծութիւն կատարեցինք: Վերջապէս ներկայացման թուականը եկաւ: Շահմուրատեան մեզի Ա. կարգի թիկնաթոռներ տրամադրած էր: Ներկայ եղանք: Երեկոյթը աննախընթաց յաջողութիւն մը ունեցաւ: Շահմուրատեան երկարատեւ ծափեր խլեց, ծաղկեփունջ ստացաւ եւ բոլոր գեղարուեստական քննադատները անվերապահ գրուատիքի տողեր նուիրեցին անոր:

Այս բոլորը լաւ: Բայց ոչ Շահմուրատեան եւ ոչ ալ մենք չէինք կրցած հասկնալ թէ ինչպէ՞ս Օփերայի տնօրէնութիւնը յանկարծ իր մերժողական դիրքը փոխելով յօժարած էր պայմանաւորուիլ Շահմուրատեանի հետ: Հետաքրքրուեցանք: Ահա լուծումը այդ գաղտնիքին.

— Քարիւղի այն մեծահարուստ հայ հանքատէրը որուն դիմած էր Շահմուրատեան օժանդակութիւն խնդրելու, երիտասարդ «թէնօր»ին պատմութիւնը լսելէ վերջ, հրաման կուտայ իր պաշտօնեաներուն, որպէսզի հրապարակէն հաւաքեն Փարիզի Օփերային բոլոր արժեթուղթերը: Հրամանը իսկոյն կը գործադրուի եւ հայ հանքատէրը քանի մը օրուան ընթացքին տէր կը դառնայ Օփերայի արժեթուղթերու մեծ մասին, ուրկէ վերջ իր մօտ կը հրաւիրէ Օփերայի տնօրէնը եւ կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ մերժած են դեր տալ Շահմուրատեանի: Տնօրէնը կը կրկնէ օտարահպատակութեան ծանօթ յանկերգը:

Ասոր վրայ հայ հանքատէրը տնօրէնին ցոյց կուտայ իր ձեռքը գտնուող արժեթուղթերը եւ կ'ըսէ թէ իւրաքանչիւրը ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔԻ ծախու պիտի հանէ զանոնք, վարկաբեկելով Օփերային բարոյական անձնաւորութիւնը, եթէ յամառին Շահմուրատեանի դեր չտալու իրենց որոշման մէջ: Տնօրէնը սարսափահար կը փութայ կացութիւնը պարզել Վարչական Խորհուրդին, որ այլեւս առանց երկար բարակ ձեւակերպութեանց մէջ մտնելու, ետ կ'առնէ իր որոշումը եւ կը պայմանաւորուի Շահմուրատեանի հետ:

կարդացէք պատերուն վրայ յայտարարութիւնները եւ պիտի չտեսնէք որ գործ մը յիշատակեն անոր հեղինակը մոռնալով: Ըլլայ պատերազմէն առաջ, ըլլայ վերադառնալէս ի վեր՝ կը տեսնեմ թէ նոյն անմեղ զանցառութիւնը կը շարունակուի: Քանի որ մեր պարտականութիւնն է մեր գործերը մեր հասարակութեան եւ օտարներուն ծանօթացնել, պէտք է որ այդ աշխատանքները ըլլան լիակատար: Երբ համբաւաւոր H. Riemann իր մեծափոր երաժշտական բառարանին մէջ կէս սիւնակէ աւելի նուիրած է հայ երաժշտութեան եւ հեղինակներուն, մեզի կը մնայ աւելին ընել:

Ինչպէս ըսի, այս առաջին պարագան չէ: Ահարակ թղթակիցները արտասանուած կտորի մը հեղինակը յաճախ կը յիշեն, բայց երգուած երգի մը՝ ոչ: Այս խնդիրը թերեւս մասամբ արդարացնեն, ըսելով թէ երգողը պարզ սիրող մըն է, ինքն ալ իր երգածի հեղինակին անծանօթ է: Բայց նոյնը պատահած է նաեւ արուեստագէտներու երգածներու մասին: Որքան կը յիշեմ, անցեալ աշնան պատահաբար ուշադրութիւնս գրաւեց Մարսէյլի Թղթակցութիւնը Դաշնակցութեան Օրուան նուիրուած եւ նշմարեցի որ բոլոր արտասանուած կտորներու հեղինակներուն անունները կային, բայց երաժշտական բաժնի հեղինակներուն անուններուն մասին զանցառութիւն մը կար: Եթէ թղթակից ընկերը մօտենար եւ հարցնէր Օր. Ծովինար Տէր Յեսրոսեանին եւ Պ. Սարգիս Զէօրէքճեանին, որոնք երկուքն ալ արհեստով երաժշտութեան կը պատկանին, անոնք սիրով պիտի հեղինակներու անունները տային: Ինչպէս ըսի, այս դիտողութեան մէջ չարամտութիւն թող չփնտռեն, երբ գեղարուեստական վայելքներ կ'ունենան առանց հեղինակի տուրքը վճարելու: (Այս մասին պիտի խօսիմ առանձին):

Խաղողը թող ուտեն, բայց այգին չմոռնան:

Ա. Գ. ՄԵՍՐՈՄԵՆՑ

Հէ՛յ, անցած օրեր

— Կուգա՞ս մեզի հետ:

Պատասխանս ժպիտ մը կ'ըլլայ:

Կիրակի է: Մարտի արեւը սկսեր է ողողել ամէն կողմ: Գիւղը հարսանիք է բռներ: Հեռուն, Մաստառը, իր սէգ կատարը կրկինքին կ'ըսես, կը համբուրուի արեւին ոսկի ճառագայթներուն հետ: Կենդանի շարժում մը կայ: Երգ ու ժպիտ: Ու այսպէս, քիչ մը հոս ու հոն, համաչափ ուրախութիւն մը կը տարածուի մեր փողոցներուն մէջ:

Ներս կը մտնեմ, կը ժպտիմ մօրս եւ, դարձեալ ետ կը վերադառնամ:

— Ո՞ւր, տղաս, ո՞ւր այդպէս արագ:

— Որո՞ւ հոգ, Ջեմ լսեր անգամ: Կը գոցեմ դուռը ուժգնօրէն, կը բարձրանամ տանիք, ուր՝ Վարդապետենց Ցակոբը, Մուրատենց Վարդանը եւ, Թադոյենց Առաքելը կը սպասեն:

Կը ժպտինք ու կը նայինք երկինքին: Արեւն ալ մեզի կը ժպտի:

— Ի՛նչ աղուոր արեւ կայ:

— Անունը սիրեմ, կեանք կուտայ:

Մէկ սիրտ, կ'որոշենք մեր երթալիք տեղը ու կը մեկնինք:

Կ'անցնինք գիւղին մեծ ճամբէն, ու կանգ կ'առնենք Նոր Աղբիւրին մօտ:

Հոս, կը կենանք պահ մը ու կը նայինք իրարու: Արեւը, ջահի մը պէս կախուեր է մեր գլխին վրայ: Վերէն սուր եւ մաքուր օդ մը կուգայ ու կը լեցուի մեր ռունգերը: Թեթեւութիւն մը կը զգանք: Մեր երակները, սովորականէն տարբեր կ'ուռին: Սիրտեր խաղ կ'ելլեն: Ուրախութիւն մը կը խաղայ մեր մատղաշ դէմքերուն վրայ: Կ'երգենք սիրուն, շատ սիրուն երգ մը, որ մեր վարժապետը սորվեցուցեր էր մեզի.—

Ազատն Աստուած այն օրից...

Ու յանկարծ մեր թեւերը կը սօթտուին: Փեշեր կը զառնուին մեր գօտիին: Կը վազենք, կը վազենք որքան որ կրնանք: Ցամաք, նախանձելի պայքար մըն է որ ինկած է մեր մէջ:

Մէկ շունչով անցանք այգիներու առջեւէն, կտրեցինք ընդարձակ դաշտը ու հասանք Թեւերով Բլուրը:

Հոս կանգ կ'առնենք: Մեր սիրտերը կը տրոփեն: Քրտինք մը անընդհատ կը քամուի մեր ճակատներէն: Կը հեւանք: Բայց որո՞ւ հոգ: Ո՞վ կրնար արգիլել այս յառաջխաղացումը, որ բնութիւնը դրած էր մեր կուրծքերուն տակ: Ոչ ոք: Ու խօլ պայքար մը դարձեալ կը սկսի մեր միջեւ: Բայց այս անգամ ծաղիկի պայքարը: Ով կը հրահրէ, ով կը խանդավառէ եւ, ով կատաղօրէն մեզ կը նետէ այդ բաց, այդ խոպան դաշտին մէջ:

Մեր քայլերուն առջեւ, տեսակ տեսակ ծաղիկներ: Բայց հետաքրքրական են կարմիր կապոյտ գոյները: Ուր որ կը հանդիպինք, մէկ դաւաղանի հարուածով կը փորենք ու կը հանենք: Այս որքա՞ն տեւեց: Ջենք գիտեր: Մէկ ալ տեսանք, որ մեր գօտինները տեղ չունին: Փունջերը շղթայի մը պէս կախուեր են: Անդհատեցինք:

Հիմա, այս ծաղկեփունջերը մեր կուրծքին, յաղթական մարզիկներու պէս տուն կը վերադառնանք: Մեր սիրտերը, ուրախ ուրախ կը տրոփեն: Մարտի արեւին հետքը, որ կարմիր կնիքի մը պէս դրոշմուած է մեր դէմքին, հպարտ երեւոյթ մը կուտայ մեզի: Կ'երգենք: Զարանճի զառնուկներու պէս կը ցատկռտենք աջ ու ձախ:

Եւ ահա գիւղը: Եւ ահա մեր տունը: Մայրս, սեմին վրայ, թեւերը բացած կը ժպտի: Կը ժպտիմ ես ալ: Բայց միայն ա՞յքան: Ջեմ գիտեր: Երբ աչքերս բացի, տեսայ, որ երկու տաք շրթներ կը հանգչէին ճակտիս կարմիր կնիքին վրայ:

Օ՛ ըսէք, արեւ եւ աշխարհ, կա՞յ արդեօք ասկէ աւելի երջանիկ պահ մանկան մը համար, երբ կը գտնուի իր մօրը բազուկներուն մէջ՝ ճակատը շրթներուն:

ԾԱՏՈՒՐ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ

ԱՅՍ ԱԼ ՇԱՀԱԳՈՐԾԵՑԻՆ...

Պոլսոյ «Վագրթ» լրագիրը (10 Մարտ), թէհրանէն Երեւան փոխադրելով եւ սուտ իրար իրար խառնելով, կը ծաղրէ իրանահայ Աւագը, որուն պատմութիւնները շրջան կ'ընեն բերնէ բերան.—

Քսաներորդ դարուն մէջ ենք: Միայն գիտութիւնը կը տիրապետէ ամէն բանի: Ունինք, քիմիագէտներ, որոնք դժոխային գիւտեր կ'ընեն եւ իրենց հնարած անհաւատալի նորութիւններով Եգիպտոսի զուշակներուն անգամ նախանձ կ'առթեն: Սակայն հակառակ ասոր, քանի մը օրէ ի վեր բերնէ բերան կ'իմանանք թէ, Հայաստանի մէջ Սուրբ մը սկսած է հրաշքներ գործել, հիւանդներ բուժել եւն. եւն...: Երեւանի մէջ սեւ մօրուքով, ապայի պինիշով, կանեփէ պարեգօտով, վարդա-

պետ մը մէջտեղ ելեր է։ Եւ աղօթքներով կը բժշկէ ցաւ մը, վէրք մը ունեցողները։ Անոր վրանը միշտ պաշարուած է հոգեր ունեցող բազմութեամբ մը։

— Դարման գտէր, ով վարդապետ... ըսելով կը պաշարեն կոր եղեր... Եւ բոլոր ասոնք տեղի կ'ունենան այն երկրին մէջ ուր դեռ երէկ բոլոր աղօթատեղիները փակուած եւ կրօնաւորները աքսորուած էին։ Եւ այս է որ զարմանք կը պատճառէ մարդուս։

Արդեօք որո՞նք են այս նոր Թասափութինի հետեւորդները։ Ինչո՞ւ եւ ի՞նչ նպատակով զայն «լանսէ» կ'ընեն։ Առենօք Թասափութինի իշխող մազերուն շուրջ ալ սուրբի լուսապսակ մը փալփլած էր։ Ոչ թէ հասարակ մահկանացուներ, այլ հզօր կայսրուհին ծնրադրած էր անոր առջեւ, ամենազօրութեանը հաւատալով։ Հիմա նոր Թասափութին մը երեւան ելած է։ Երեւանցի Թասափութինը կըրնանք Թասափութինեան յորջորջել։

X Պոլսոյ թերթի մը մէջ կը կարդանք (7 մարտ).

Այս առաւօտ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին զունդագունդ դիմող ուխտաւորներ զարմանքով կը նշմարեն թէ Ամենափրկչի պատկերին քով կախուած է պարսկահայ երիտասարդ Աւագի այն լուսանկարը որ երէկ լոյս տեսած պրակի մը կողքին վրայ զետեղուած էր։

Ուխտաւորներէն շատեր Աւագի պատկերին նայելով, անտարբեր վիճակով մը եկեղեցի մտած են։ Սակայն այս երեւոյթին չհանդուրժողներ եկեղեցիին մուեթէվէլլի Գ. Տանտինեանի դիտել տուած են պատահարը, որ ընդվզումով եկեղեցի մտած եւ վար առնել տուած է Աւագի լուսանկարը։ Յետ քննութեան ստուգուած է թէ ծերունի կին մը, առաւօտուն եկեղեցի գալով ամայութենէն օգտուած եւ իր ձեռքով կախած է Աւագի լուսանկարը։

պէտք է թօթափէ ստորադասութեան զգացումը եւ ամէն ճիգ թափէ, վանելու համար թղթադրամի յաւելման սպառնալիքը։ Եթէ ժողովուրդը խեղդուի թղթադրամներու չեղջակոյտին տակ, հետեւանքը կրնայ ըլլալ դիկտատուրա, ինչպէս եղաւ Գերմանիոյ անանկ ժողովուրդին համար, առաջին համաշխարհային պատերազմէն վերջ»։

Պ. Կուէն այս առթիւ կարգ մը թուանշաններ յիշեց, յայտնելով թէ այսօրուան կացութիւնը շատ կը նմանի Ռուսիոյ վիճակին՝ 1920ին։ Նոր կառավարութեան կազմութենէն ի վեր 318 միլիառ ֆրանքի բացը կէս առ կէս պակսած է։ Մեծագումար զինուորական ապսպրանքներ ջնջուած են, որպէսզի գործարանները կարենան հոգալ քաղաքացիներուն պէտքերը։ Ածուխի արտադրութիւնը հասած է հարիւր առ հարիւրի։ Ազատագրումէն ի վեր երկաթուղիներու երթեւեկը 18.000 քիլոմեթրէն բարձրացած է 39.000ի։ Նախապատերազմեան 17 հազար վայրաշարժներէն միայն 4600ը կը բանէին ազատագրութեան օրը, այժմ կը բանին 10 հազար շոգեշարժ մեքենաներ եւն.։

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, վարչապետը մանաւորապէս ծանրացաւ յաղթականներու գործակցութեան եւ գերմանական հարցին վրայ.— «Ֆրանսան չի կրնար իր ապահովութիւնը երաշխաւորել միայն իր սեփական միջոցներով։ Մենք պէտք ունինք ժողովրդական եւ արդիական բանակի մը. բայց եղերական սխալ մը պիտի ըլլար կարծել թէ միայն մեր զինուորներուն հերոսութիւնը կը բաւէ պահպանելու մեր հողը։ Մենք պէտք է սերտ բարեկամութիւն եւ գործակցութիւն մշակենք մեր մեծ դաշնակիցներուն հետ։ Այս կը նշանակէ թէ Ֆրանքօ-խորհրդային դաշնագիր մը կնքած ըլլալով, մենք պէտք է ջանանք հաստատել ֆրանքօ-անգլիական դաշինք մը, վստահութեան եւ համերաշխութեան նոյն հիման վրայ։ Եթէ այս երկու երկկողմանի դաշինքներէն եռեակ դաշինք մը ծնի, մենք շատ ուրախ պիտի ըլլանք։ Այս է առաջին հիմքը Ֆրանսայի ապահովութեան։ Երկրորդ պայմանն է խուսափիլ աշխարհը երկու խմբակցութեանց բաժնելէ։ Վերջին պայմանն է գոհացուցիչ եղանակով մը լուծել գերմանական հարցը։ Բիրտ կամ քողարկեալ կցումը լուծում չէ։ Նացիական թոյնը պիտի շարունակէ շրջիլ գերմանական երակներուն մէջ, երկար ատեն։ Զայն վանելու համար միայն մէկ ելք կայ,— Գերմանիոյ միջդաշնակցային գրաւումը պահել այնքան ատեն որքան անհրաժեշտ է ապահովելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը։ Պէտք է միջազգային վարչութեան եւ հսկողութեան տակ առնել Գերմանիոյ կենսական հանգոյցը,— Սար, Հռենոս եւ Ռուր։ Ամբողջ երկիրը համաձայն է այս մասին։ Համախորհուրդ մեր դաշնակիցներուն հետ, մենք պէտք է համապատասխան լուծումը գտնենք, որպէսզի այդ շրջանները նորէն անկինայաքար չդառնան փրուսիական զինապաշտութեան։ Գերմանիոյ մասին հիմնական խնդիրը ածուխն է։ Բայց Ֆրանսա միայն իր պահանջներու մասին չի խորհիր, այլեւ կը խորհի ուրիշ ազգերու մասին։ Ան կ'ուզէ բոլոր մարդոց ճակտէն վանել պատերազմին անէծքը։ Ուստի Ֆրանսան վճռած է,— եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը պէտք է անոր հոժկու ախոյեանը դառնայ — պաշտպանել միջազգային արդարութեան եւ ապահովութեան կանոնները, առանց որոնց անվերջ պիտի երկարաձգուի մարդկութեան անքնութիւնը։ Իրաւարարութիւն, հաւաքական ապահովութիւն եւ միջազգային բանակ մը որ պիտի դառնայ խաղաղութեան պահակը ազգերու միջեւ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ Մարտ 30ին Կրէմլինի պալատին մէջ, Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Շվէրնիկի ձեռքով ստացաւ խորհրդային ամենաբարձր պատուանշանը, Լէնինի շքանշանը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Սթալին ականակուռ սուր մը պիտի ստանայ, ինչպէս միւս բոլոր մարէշալները։ Այս թանկագին սուրին կոթը զարդարուած է սուտակէ աստղով մը, իսկ բերանը գրուագուած 90 սուտակներով, 140 կանանչ ակնեքարերով եւ երկու խոշոր ադամանդներով։

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ընտանեկան դարծի յանձնաժողո-

վին երրորդ տեղեկագրին համաձայն, խորհրդային գաղտնի ոստիկանութիւնը (N K V D) մասնաւոր կազմակերպութիւն մը կը պահէր երկրին մէջ, 1943 Յուլիսէն ի վեր։ Տեղեկագիրը ուղղակի կ'ամբաստանէ Օթթավայի խորհրդային դեսպանատան Բ. քարտուղարը, Վիթալի Փաւլով, իբրեւ գործակալը եւ թերեւս վարիչը գաղտնի ոստիկանութեան։ Ամբաստանուած են նաեւ ուրիշ հինգ անձեր, որոնք մօտէն կապ ունէին գիտական հետազօտութեանց դրասենեակներուն հետ։ Ուրիշ ամբաստանեալ մը, համայնավար երեսփոխան Ֆրէտ Րոզ, բանտարկուած է, որովհետեւ իր բարեկամները ուշ մնացին, 25.000 տոլար երաշխաւորութիւն տալու համար։

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, նորէն հրաւէր ուղղեց որ պետութիւնները «սեղանին վրայ դնեն իրենց բոլոր թուղթերը, առանց վերապահութեան»։ Յետոյ շեշտեց թէ «ինչ որ ալ պատահի, մենք բանակներ պիտի չգործածենք, մեր վէճերը կարգադրելու համար»։ Ակնարկելով ռուսեւիրանեան վէճին, առանց անուններ տալու, նախարարը յայտարարեց.— «Պէտք է մէկդի դնել 19րդ դարու աշխարհակալութեան ոգին. ես կը հաւատամ թէ ելք մը պիտի գտնուի»։— Հաւանական է որ նախարարը Նիւ Եորք երթայ, իրանեան հարցին առթիւ, եթէ անհրաժեշտ համարուի իր ներկայութիւնը։— Անգլիոյ նոր ելմտացոյցը 2.199.883.208 սթերլինի բաց մը կը ցուցնէ։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ դատավարութեան Մարտ 30ի նիստին մէջ, Ռիպպընթրոփ շարունակելով իր պաշտպանողականը, պատերազմին պատասխանատուութիւնը ձգեց դաշնակիցներուն վրայ։ Ըսաւ թէ Գերմանիա հարկադրուեցաւ շարունակել պատերազմը 1940ին, իբրեւ հետեւանք Դաշնակիցներու յամառ թշնամութեան եւ ամէն զինուորական արշաւանք արդարացուց իբրեւ ինքնապաշտպանութիւն։ Յետոյ մեղադրեց որ Անգլիա մերժեց Հիթլէրի հաշտութեան առաջարկները, իսկ Ֆրանսա չընդունեց Գերմանիոյ «վեհանձն եւ բարեկամական» քաղաքականութիւնը։ — Ամբողջ դատը կրնայ տեւել մինչեւ Սեպտեմբեր։

100 ԿՐԱՄ ՄԻՍ պիտի բաժնուի ապրիլ 1էն 7, ապրիլի B2 (100 կ.) եւ BA (50 կ.) կտրօններով, խոզեղէն՝ B1 կտրօնով։

ՀՐԷՇ ՓԸԹԻՈՅԻ դատավարութեան առթիւ բուռն տեսարան մը պարզուեցաւ շաբաթ օր։ Դատախազներուն փաստաբաններէն Սթէֆանաճի յայտարարեց թէ Փըթիօ ոչ միայն Դիմադրական Ճակատին չի պատկանիր, այլ պարզապէս հէսթափօյի գործակալ մըն է։ Նախագահը միջամտեց, դիտել տալով թէ միայն հարցումներ ուղղելու իրաւունք ունի։ Փաստաբանը կը շարունակէր խօսիլ, իսկ ամբաստանեալը «աղտոտ խոզ» կը պոռար անոր երեսին։ Նախագահը հարկադրուեցաւ փակել նիստը։

ԾԽԱԴՈՒԼ յայտարարեցին էնտոյի նահանգին կարգ մը գիւղախումբերուն բնակիչները, իբրեւ բողոք զէներու յաւելման եւ կիներուն ալ ծխախոտ բաժնելու որոշման։ Ծխատոմսերը յանձնուեցան քաղաքապետներուն։

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Մարսէյլի մէջ պիտի տօնուի նախաձեռնութեամբ Ֆ. Ա. Ը. Մ. Շրջ. վարչութեան, 25 Ապրիլ, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Բազա տ(Իթալիայի դրահին մէջ։

ՎԷԶԻՆԷԷՆ Պ. Վահրամ Մոսկոֆեան 500 Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչին, ՕՐ. ԻՏԱ ՉԸՆՆՈԶԵԱՆԻն մահուան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՖԻԼԱՏԷԼՖԻԱՅԷՆ (Մ. Նահանգներ) Լուսարփի Սէմէրճեան կը փնտռէ քրոջը զաւակը Անդրանիկ Մարապաեան (զինուոր), հօրը անունը՝ Գրիգոր, մօրը անունը Զարուհի։ Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին շատ կարեւոր նուէր մը կը խոստանայ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Հրանդ Բալուեանի դասախօսութիւնները.— Ապրիլ 6ին շաբաթ իրիկուն։ Նիւթ՝ Ա. Ահարոնեանի կեանքն ու գործը։ Ապրիլ 7ին, կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Խաչատուր Աբովեան եւ իր «Վէրք Հայաստանին»։ Ապրիլ 11ին, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հէքեաթ-Ներու վարպետը, Ռ. Զարդարեան, կեանքն ու գործը։ Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան դպրոցին սրահը։

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ վարչութեան համեմատականի մնացած թեկնածուներուն քուէարկութիւնը կատարուեցաւ շաբաթ օր։ Ընտրուեցան Պ. Պ. Առաքել Զաքրեան, Վահէ Զիլինկիրեան, Յարութիւն Տատեան, Արամ Հանչէր, Արտաշէս Փամպուքճեան, Յար. Յովիկեան եւ Վահագն Իշզալացեան։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ երեկոյթ - պարահանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, հոծ բազմութեամբ եւ մեծ յաջողութեամբ, Սորպոնի վերնայարկի սրահներուն մէջ։ Ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը, հայկական թէ օտար։ Պ. Պարկիրճեանի կողմէ նուիրուած մատնի մը եւ փողկապի ասեղ մը աճուրդի դրուելով, բարձրացաւ 150.000 ֆրանքի։ Կարեւոր գումար մը կը կազմէ ընդհ. մուտքը, թէեւ ծախքերը շատ են։

ԽՈՐԻՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ մեր հայազգի բարեկամին, Պ. Ֆրետէրիք Ֆէյտիի որ դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր հայրը։

Այրի Տիկին Առման Ֆէյտի, Տէր եւ Տիկին Ֆրետերիք Ֆէյտի եւ իրենց զաւակը՝ Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Անտոէ Ֆէյտի, Օր. Մարի-Լուիզ Ֆէյտի խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր,

ARMAND FEYDITի

նախկին հարիւրապետ, Chevalier de la Légion d'Honneur, Croix de Guerre, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 28ին, 78 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, 2 ապրիլ, առտուան ժամը 9.30ին։ Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 53 rue de Buzenval, St. Cloud։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս։

Այրի Տիկին Նազլի Պէրպէրեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկ. Վրթանէս Փափազեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Փափազեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Քնար Թէրզեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Սիրանուշ Փափազեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Արմենուհի Խաչատուրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Փայլիկ Պօտուեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Փայլիկ Սօրիա (Փարիզ), Այրի Տիկին Զարուհի Ադամեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Փափազեան (Վառնա), Տէր Վրթանէս քհնյ. Փափազեան (Վառնա), Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Նազաշեան (Նիս), Տէր եւ Տիկ. Ադամի Պանտէզեան (Նիս), Այրի Տիկին Նէմզար Ադամեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մինաս Բապուճեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Եղիշէ Փափազեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ուզունեան (Լիոն), խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մօրաքրոջ, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՓԱՓԱԶԵԱՆի

մահը, որ տեղի ունեցաւ 70 տարեկան հասակին մէջ, Մարտ 9ին։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու պարահանդէսը՝ այս շաբաթ 6 Ապրիլ, ժամը 20էն մինչեւ առաւօտ, Salle de l'Harmonie Municipaleի մէջ, մասնակցութեամբ հռչակաւոր Carlo Alfieriի օրքէսթրին։ Ճոխ եւ առատ պիւֆէ։ Մուտք 50 Ֆրանք։

ԾԱԽՈՒ Է 170.000 ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԵԹՐ հող, 35.000ը վայրի ծառաստան, 135.000ը մշակելի հող։ Բնակութեան համար երկյարկանի վեց սենեակնոց քարաշէն տուն մը յարակից զոմերով, կենդանիներու համար։ Ընդարձակ հող, առողջապահիկ կլիմայ, ըմպելի ջուր։ Ագարակը կը գտնուի Լուառի նահանգը, Ռօանի Renaison գիւղին մօտ։ Պայմաններու համար դիմել՝ Զատիկ Գաբրիէլեանի, 7 rue Quarantine — Villefranche s)Saône (Rhône)։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզահայ Ազգային Թատերախումբին կողմէ տրուելիք «Փառք Շապին Գարահիսարի» ներկայացման։

Ֆ. Ե. Մ. Ը կը խնդրէ որ նկատի առնուի իր ապրիլ 27ի իրիկուան կազմակերպելիք գեղարուեստական երեկոյթը։

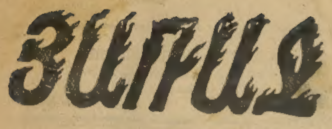

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 3 Avril 1946 Չորեքշաբթի 3 Ապրիլ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4576–Նոր շրջան թիւ 305 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԹԻՒԵՐՈՒՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Քանի՛ տարիէ ի վեր եւ տարին քանի՛ անգամ է որ Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը մերժէ Համայնավարներու դիմումը,— Զուլ'-ուիլ, կազմել մէկ միութիւն:

Այս անգամ ալ — դեռ անցեալ շաբթու, Միութեան Ազգ. Խորհուրդը «ոչ» պատասխանեց, թէեւ արհեստակցական խմբակներ կան որ համաձայն են: Պատճառաբանութի՞ւնը,— Չենք ուզեր գործ ունենալ կուսակցութեան մը հետ որ իր առանձին կազմակերպութիւնն ու կանոնագիր ծրագիրն ունի, իր առանձին անդամներն ու գործունէութիւնը եւն.:

Անշուշտ աւելի հիմնական պատճառներ կան, որ այս ժխտական դիրքը բռնել կու տան, տեւականօրէն: Հակառակ ներքին եւ արտաքին խլըրտումներու:

Նոյն խնդիրը այստեղ, Փարիզի մէջ:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ ազատագրութենէն, եւ մասնաւորապէս Ֆէլիքս Կուէնի կառավարութեան հաստատումէն ի վեր սերտ գործակցութիւն հաստատած է համայնավարներուն հետ, միշտ կը խուսափի ձուլումէն, հակառակ եղբայրական սրտառուչ կոչերու:

Անցեալ Օգոստոսին, ընկերվարական ընդհ. ժողովը չնչաւէր քննեց միացման հարցը, եւ արդիւնքը եղաւ բացասական: Զանցառելի թիւ մը կը կազմէին անոնք որ կ'առաջարկէին ընդունիլ ձուլումը: Իսկ հակառակորդ բանախօսները ոչ միայն շատուոր էին, այլեւ բուռն խօսքեր արտասանեցին: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Գ. Մայէր առանց վերապահութեան կը յայտարարէր թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը իր հրամանները կը ստանայ Մոսկուայէն:

— «Անոնք ամէն բանէ առաջ կը պաշտպանեն խորհրդային քաղաքականութիւնը: Ֆրանսայի համայնավարներու յարումը Մոսկուայի՝ կղերիկ պատուակութենէ աւելի բան մըն է: Անիկա կը նմանի հաւատացեալի կապին՝ իր Աստուծուն հետ»:

Մերժումի պատճառաբանութեանց մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն ոչ միայն ներքին, տեսական խնդիրներ, այլ եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցեր:

Օրինակ, ընկերվարականները միշտ կը յիշեցնեն թէ՝ Ֆրանսայի համայնավարները Հիթլէրի հետ էին 1939 Օգոստոս 23էն մինչեւ 1941 Յունիս 22, երբ Գերմանիա պատերազմ յայտարարեց Խ. Միութեան դէմ:

Ծերունի Մարսէլ Քաշէնը եւ ուրիշներ ի զուր փորձեցին արդարացնել այս պատմական, անպարտկելի գործակցութիւնը, որուն շնորհիւ Պերլին արեւմուտքէն, Մոսկուան արեւելքէն (կռնակէն) զարկին Լեհաստանը: Ապահովաբար Հիթլէր պիտի չհամարձակէր կրակի տալ Եւրոպան, եթէ կռնակը ապահով չզգար:

Այս անգամ, ընկերվարական արտակարգ համագումարին մէջ որ բացուեցաւ ուրբաթ օր եւ վերջացաւ երկուշաբթի, օրակարգին վրայ կային այլապէս ծանրակշիռ, ստիպողական խնդիրներ,— ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւն, տնտեսական տագնապ, Սահմանադրութիւն, ընտրական պայքար եւայլն: Այնպէս որ, միացման հարցը քննուեցաւ միջանկեալ:

Բայց, անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ փոփոխութիւն չկայ կուսակցութեան տեսակէտներուն մէջ: Ընդհ. քարտուղարը նորէն յիշեցուց.

— «Խոր տարակարծութիւններ կը բաժնեն մեզ արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Միւս կողմէ, մեզի համար միջազգայնութիւնը հայրենիքին ժխտումը չէ, ոչ ալ ուրիշ հայրենիքի մը տարամերժ սէրը: Ընկերվարականները կոչ կ'ուղղեն բանականութեան, ոչ թէ բնազդին: Այս հարցին մէջ ալ անոնք հաւատարիմ են բարոյականի որ կ'արգիլէ ամէն միջոց գործածել, նպատակին հասնելու համար»:

Ազատ մտքի, բուն ժողովրդապետութեան պայքարն է որ կ'արտայայտուի այս եւ նոյնիմաստ խօսքերով: Մինչ Խ. Միութեան մէջ միայն մէկ հոսանք է որ կ'իշխէ տիրաբար, այստեղ բազմաթիւ քաղաքական հոսանքներ կը գործեն ազատօրէն:

Ուրեմն գործակցութիւն որոշ նպատակներու համար, բայց ոչ ձուլում, որ պիտի յանգէր կեդրոնի, կազմալուծելով բանուորական ճակատը:

Շ.

Եւրոպան անօթի է

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ.— Պաշարը անբաւական է, մանաւանդ ճարպեղէնը: Իւղաբեր հունտերու պակասը կը սպառնայ մարկարինի ճարտարագործութեան: Միջազգային Նպաստամատոյցը պահածոյ միս, ճարպեղէն եւ խտացեալ կաթ ղրկած է: Գարնանացանը ուշացաւ անձրեւներու հետեւանքով, իսկ Հունգարներու եւ Գերմաններու վտարումը պատճառ եղած է բանուորներու չգոյութեան:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ.— Մեծաքանակ ներածումներու շնորհիւ կարելի եղաւ ձմեռը պատուով սովամահութենէ: Միսի եւ արմտիքի պակասէն կը նեղուին գիւղերը, թէեւ քաղաքները բաւական բախտաւոր կը համարուին: Փոխադրութեանց պակասը կը խափանէ նոյնիսկ բաշխումը: Միջազգային Նպաստամատոյցը (UNRRA) 550.000 թոն ուտեստ ղրկեց անցեալ տարի: Անգլիա, Սքանտինավիա եւ Խ. Միութիւնը երկիրը ողջ պահեցին վտիտ օրապահիկով մը: Նպաստամատոյցը մէկ միլիոն թոն պաշար պիտի ղրկէ այս տարի:

ՖԻՆԼԱՆՏԱ.— Գլխաւորաբար կ'ապրի ցորենի ներածումով: Միս, ճարպեղէն եւ շաքար գրեթէ անկարելի է ճարել, բացի սեւ շուկայէն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Բաւարար սնունդ ունեցաւ ձմեռը, բայց շուտով պիտի զգայ ցորենի տագնապին հետեւանքները: Միջազգային Նպաստամատոյցը 20 առ հարիւր կրճատած է արմտիքի յատկացումը:

ԻՏԱԼԻԱ.— Ցորենի պաշարը երբեք այսքան պակաս եղած չէր այս երկրին պատմութեան մէջ: Մարտի սկիզբը միայն երկու շաբթուան պաշար ունէին: Զոր եւ պահածոյ ուտեստներու մթերքը գրեթէ սպառած է, իսկ միսը եւ կաթը գրեթէ գոյութիւն չունին: Գարնան բանջարեղէնները տրամադրելի պիտի ըլլան Ապրիլին:

ՖՐԱՆՍԱ.— Անհամբեր կը սպասուի Խ. Միութեան (500.000 թոն) եւ Ամերիկայի առաքումներուն, գոցելու համար արմտիքի բացը, մինչեւ նոր հունձք: Ֆրանսա ամիսը 350.000 թոն ցորեն կը գործածէ եւ իր հունձքը չի կրնար հասնիլ Օգոստոսէն առաջ: Ցանուած է աւելի քան 2.500.000 արտավար, այսինքն 1945էն 20 առ հարիւր աւելի, բայց սովորականէն 20 առ հարիւր պակաս:

ՀՈԼԱՆՏԱ.— Բաղդատաբար լաւ: Գետնախնձորը, բանջարեղէնները եւ միսը դժուար կը ճարուին, բայց օրական 2300 գոլը կը պահուի: Հացի բաժինը աւելի է նախապատերազմեան շրջանէն:

ՊԵԼՃԻԿԱ.— Հացի բաժինը կրճատուեցաւ, բայց նորէն աւելի է քան եւրոպական որ եւ է երկրի մէջ: Ցորենի պաշար կը պահեն երկու ամսուան համար (150.000), բայց Արժանթինէն ջնջեց 500.000 թոնի ապսպրանք մը: Հունձքը լաւ կ'երեւայ:

ԱՆԳԼԻԱ.— Օրապահիկը բաւարար է առողջութեան համար, թէեւ իջած է պատերազմի շրջանի ամէնէն վար աստիճանին եւ միօրինակ է: Հունձքը լաւ կ'երեւայ: Ցանքը պիտի կրկնապատկուի այս գարնան:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ.— Բաժնեչափի դրութիւնը հետզհետէ կը վերնայ: Ձմեռը անցուցին առանց արտաքին աջակցութեան, բացի Ուկրայնա եւ Սպիտակ Ռուսիա ղրկուած արմտիքէն: Գարնանացանը յառաջ գացած է հարաւային շրջաններուն մէջ: Անցեալ տարի 18 միլիոն բանջարանոցներ տնկուած են:

ՇՈՒԷՏ.— Հացը, կարագը, միսը եւ շաքարը դեռ բաժնեչափով կը տրուին, եւ հացին բաժինը 6 առ հարիւր կրճատուած է:

ՆՈՐՎԵԿԻԱ.— Ձուկը, հացը, ճարպեղէնը, կաղամբը եւ սոխպղինը առատ են: Ուրիշ թարմ բանջարեղէններ, պտուղ, հաւկիթ, խոզեղէն եւ միս գրեթէ անգոյ:

ՏԱՆԻՄԱՐՔԱ.— Կրնայ աւելի ուտեստ ղրկել Եւրոպա, եթէ փոխադրութեան միջոցներ ճարուին: Ձուկը, կարագը, հաւկիթը եւ պանիրը առատօրէն տրամադրելի:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ.— Օրապահիկը՝ 2300 գոլ: Արտաքին օգնութեան չի կարօտիր:

ՍՊԱՆԻԱ.— Գլխաւոր արտադրութիւնները կը պակսին, սղութիւնը կը խաշէ աղքատ ժողովուրդը, թէեւ սեւ շուկան բանուկ է: Արմտիքի, բրինձի, գետնախնձորի, միսի եւ ձէթի պակասը շատ ծանր, իբրեւ հետեւանք երեք տարուան երաշտի, ներածումներու նուազութեան եւ փոխադրութեանց խանգարման: Ապրիլը ամէնէն տագնապալի ամիսը պիտի ըլլայ: Հունձքը կը սկսի Յունիսին:

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՀԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ձախերը 30 0/0 ձեռնպահ

Ինչպէս կը նախատեսուէր արդէն, Յունաստանի արքայականները շահեցան երեսփ. ընտրութեանց մէջ, որ տեղի ունեցան կիրակի օր: Ընտրութիւնը կատարուեցաւ շատ ծանր պայմաններու մէջ: Գործողութեանց վրայ կը հսկէին 1200 անգլիացի, ամերիկացի եւ Ֆրանսացի «դիտողներ»: Արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին, ապահովելու համար բարեկարգութիւնը: Բայց եւ այնպէս շատ մը արիւնալի դէպքեր պատահեցան, ամէնէն ծանրը՝ Լիչորա (Սելանիկ) գիւղին մէջ, ուր համայնավար խմբակ մը յարձակեցաւ ոստիկանական պահականոցին վրայ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ յարձակման զոհ գացին 16 ոստիկան – զինուորներ, որոնց 8ը ողջ ողջ այրեցան պահականոցին հրկիզման ատեն: Երկու հոգի ալ սպաննուեցան Պելոպոնէսի մէկ գիւղին մէջ, կռիւ մը ծագած ըլլալով արքայականներու եւ ձախերու միջեւ:

Լոնտոնի թերթերը հետեւեալ իրողութիւնները կ'արձանագրեն, այս ընտրութեանց առթիւ.— 1. Խումբ — ձախակողմեան — շատ ծանր պարտութիւն մը կրած է: Այս հոսանքը պատուիրած էր ձեռնպահ մնալ: Արդարեւ, ձեռնպահներու թիւը կը հաշուեն 30 — 35 առ հարիւր.— 2. Այս պարտութեան հետեւանքով, փարատած է քաղաքացիական պատերազմի վտանգը.— 3. Կեդրոնի կուսակցութիւնները — ազատականներ եւ աջակողմեան ոչ – արքայականներ — աւելի շատ քուէներ շահած են քան կը յուսացուէր: Իսկ աջակողմեան ժողովրդականները — Արքայական — ակներեւ մեծամասնութիւն մը պիտի ունենան նոր խորհրդարանին մէջ, բայց ոչ իրենց սպասած ջախջախիչ մեծամասնութիւնը:— 4. Համայնավարները յուսախաբ եղած են եւ հետեւաբար պիտի շարունակեն պայքարը:

Ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը պիտի հաղորդուի Ապրիլ 10ին, դաշնակից քննիչներուն կողմէ: Վարչապետ Սոֆուլիս, որ 87 տարեկան է, դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց խնամակալ Դամասկինոս արք.ի որ խնդրեց շարունակել իր պաշտօնը, մինչեւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Կը կարծուի թէ արքայականները պիտի հրաւիրեն կեդրոնի հոսանքները խառն դահլիճ մը կազմել: Որոշ տեղեկութիւն չկայ Եորկիոս Թագաւորի մասին որ Լոնտոն կը գտնուի: Արքայականները կ'ուզէին անմիջապէս հանրաքուէ կատարել, միապետութիւնը վերահաստատելու համար, բայց քանի որ ջախջախիչ մեծամասնութիւն չշահեցան, թերեւս հրաժարին այդ ծրագրէն:

Ձախերը կը գանգատին թէ ընտրութիւնները տեղի ունեցան ահուսարսափի մթնոլորտի մը մէջ, «աններելի խարդախութիւններով», հետեւաբար չեն կրնար վաւերական համարուիլ: Ներքին նախարարութիւնը ցանկ մը հրատարակեց, որուն համաձայն 499 ընտրական շրջանակներու մէջ արքայականները շահած են 155.487 քուէ, ազգ. խմբակցութիւնը՝ 67.578, ազատականները (վարչապետ Սոֆուլիսի խմբակը) 49.790: Բոլոր նախարարները պարտուած են, բաց ի վարչապետէն: Ընտրուած երեսփոխաններուն թիւը պիտի ըլլայ 357: Աթէնքի մէջ արքայականները շահած են ձայներու 50 առ հարիւրը: Նախկին վարչապետ Փափանտրէու յայտարարեց թէ ընտրութեանց արդիւնքը «ջախջախիչ պարտութիւն մը կը կազմէ ծայրագոյն ձախակողմին համար»:

Ամբողջ շրջաններ անօթի են: Կղերականները կը յորդորեն խնայողութեամբ ուտել, դադրեցնել հացկերոյթները: Եպիսկոպոսները հովուական թուղթեր ղրկած են ամէն կողմ, յորդորելով որ «իրենց հացը բաժնեն իրենց եղբայրներուն հետ»: Սպանիա նարինջ, լոլիկ եւ պահածոյ միս կ'արտածէ Անգլիա, Զուիցերիա, Իտալիա եւն.:

ԱՍԻԱՆ ԱԼ ԱՆՕԹԻ.— ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ սովի մատնուած են ամբողջ նահանգներ, ուր գիւղացիները խոտ, կեղեւ և ցեխ կ'ուտեն: Երկիրը պէտք ունի երկու միլիոն թոն ուտեստի ներածման: Ամէնէն տագնապալի եղանակն է այժմ: Ցորենի հունձքը պիտի քաղուի յունիսին, իսկ բրինձը՝ օգոստոսին: Կառավարութիւնը 800.000 թոն ուտեստ խնդրած է Միջազգային Նպաստամատոյցէն:

ՃԱՓՈՆ.— Ձմեռը բաղդատաբար լաւ անցուց, բայց պարենաւորման դրեթէ կէսը սեւ շուկայով կը ճարուի: Պաշտօնական օրապահիկը 1050 գոլ է մարդ գլուխ: Ստիպողաբար պէտք ունին արտաքին օգնութեան:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ.— Առ նուազն 4 միլիոն թոն ուտեստ, մասնաւորապէս արմտիք անհրաժեշտ է, ծանր տագնապ մը կանխելու համար: Սով կը տիրէ Պոմպէյի, Մատրասի, Միզորի նահանգներուն մէջ: Բախտաւոր երկիրներէն Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա պայքար բացած են, որպէսզի կամաւոր կրճատումներ ըլլան, ուտելիք ճարելու համար աշխարհի միւս մասերուն: Աւստրալիա 2.500.000 թոն ուտեստ պիտի ճարէ այս տարի, 300.000 թոն միս ղրկելով միայն Անգլիա:

Թաւրիզը պիտի պարպե՞ն

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանատան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ՝ Թաւրիզէն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային բանակը պատրաստութիւններ կը տեսնէ պարպելու համար Ատրպատականի մայրաքաղաքը: Զինուորներու եւ ռազմամթերքի փոխադրութեան նշաններ չեն երեւար, «բայց կառքեր կը կեդրոնացուին, երեւութապէս ի պատրաստութիւն պարպումի»:

Իրանեան պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Ռուսերը փակած են բոլոր գլխաւոր ճամբաները, Թէհրանի եւ Թաւրիզի միջեւ: Նոյն աղբիւրին համաձայն Ատրպատականի ապստամբ կառավարութիւնը հսկողութեան նոր կայան մը հաստատած է Շարիֆապատի մէջ: Երկու նոր զօրաբաժիններ կը կազմուին Թէհրանի մէջ, վերագրաւելու համար Ռուսերու պարպած շրջանները: Այն զինուորները որ Մարտ 2ին Կարմշար ղրկուած եւ կէս ճամբան վար դրուած էին Ռուսերուն կողմէ, Թէհրան վերադառնալով, փոխադրուած են Քիւրտիստանի ճակատը: Շատ մը իրանեան զինուորներ կը համախմբուին Համատանի մէջ:

× Խ. Միութիւնը վճարեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ծախքերու բաժինը, 1.723.000 տոլար: Հինգ Մեծերուն առաջինն է որ այս վճարումը կը կատարէ: Կը նշանակէ թէ Մոսկուա հաւատարիմ կը մնայ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, հակառակ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ պատահած միջադէպին:

Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը սպասեն Մոսկուայի եւ Թէհրանի պատասխաններուն, վերսկսելու համար Ապահովութեան Խորհուրդին աշխատանքները: Առ այժմ լաւատեսութիւն կը տիրէ, մանաւանդ որ, թէեւ Պ. Կրոմիկօ առաւ քալեց, բայց խորհրդային միւս պատուիրակները կը շարունակեն մասնակցիլ զինուորական եւ ուրիշ մասնագիտական յանձնախումբերու ժողովներուն: Խ. Միութեան տուրքի բաժնին վճարումն ալ բարենշան կը համարուի: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը պիտի պարզուի այսօր, չորեքշաբթի, սպասելով երկու պետութեանց պատասխաններուն: Իրանի վարչապետը կատարեալ վստահութիւն յայտնեց իր գլխաւոր պատուիրակին, Հիւսէյին Ալայի:

Միւս կողմէ, Մոսկուայէն հասած լուրեր կը հաստատեն թէ Խ. Միութիւնը երբեք միտքէն չանցըներ քաշուիլ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն: Ալեքսանդր Լէօնտիեւ, միջազգային գործերու մասնագէտը, յօդուած մը հրատարակելով «Փրավտա» պաշտօնաթերթին մէջ, դիտել կու տայ թէ ջլամարտ մը կը մղուի Խ. Միութեան դէմ, թէ օտար մամուլը պայքար կը վարէ Խ. Միութեան դէմ եւ թէ Մ. Նահանգներուն մէջ կարգ մը շրջանակներ «հիւլէական դիւանագիտութիւն» կը փորձեն, աշխարհը Ամերիկայի կամքին ենթարկելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ, որ կը գործադրուի համաձայն 1849էն մնացած յետադիմական օրէնքի մը, անպաշտպան ձգելով ենթական, որոշ բարեփոխում պիտի կրէ, համաձայն Ներքին Նախարարութեան 1946 Մարտ 18ի հրամանագրին: Այդ կարգադրութեամբ, այսուհետեւ վարչական արտաքսումը պիտի պատճառաբանուի: Թղթածրարը ենթակային պիտի հաղորդուի եւ պայմանաժամ պիտի տրուի, որպէսզի կարենայ պաշտպանել ինքզինք:

ԼԻՈՆԻ մեր թղթակիցը կը հեռագրէ թէ մեծ յաջողութեամբ պսակուեցաւ կիրակի օրուան հայկական պատարագը (Եկմալեան), որ կազմակերպուած էր Հայ Մարտիկներու Միութեան կողմէ, Ֆուրվիէռի մայր եկեղեցիին մէջ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ առջի օրուան նիստին մէջ բուռն տեսարաններ պարզուեցան, ընտրական օրէնքի վիճաբանութեան առթիւ: Պ. Ռընէ Քափիթան, նախկին կրթական նախարարը, դիտել տուաւ թէ ընտրութեանց համեմատական դրութիւնը, զոր կ'ուզեն պարտադրել երեք մեծ կուսակցութիւնները, «պիտի առաջնորդէ ուղղակի կուսակցութեանց, եւ ի վերջոյ մէկ կուսակցութեան դիկտատուրային: Համեմատական ընտրութեան շնորհիւ էր որ Հիթլէր իշխանութեան գլուխ հասաւ, ապաւինելով Վայմարի Սահմանադրութեան: Անոր շնորհիւ էր որ Հիթլէր կրցաւ «օրինաւոր յեղափոխութիւնը» կատարել: Դարձեալ անոր շնորհիւ էր որ Մուսոլինի կատարեց իր «օրինաւոր յեղափոխութիւնը»: Բանախօսը այնքան առաջ գնաց որ նախագահը հարկադրուեցաւ կարգի հրաւիրել: Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան երէկ, առաջնորդութեամբ Պ. Էռիոյի: — Ընկերվարական կուսակցութեան համագումարը որոշեց քուէ տալ համեմատական դրութեան եւ յառաջիկայ ընտրութեանց մասնակցիլ առանձին, իր դրօշին տակ:

ՊԵԼՃԻՔԱ նոր դահլիճը կազմեց նախորդ վարչապետը, Վան Աքէր, խառն դրութեամբ: Ազատականները, որ 17 երեսփոխան ունին, առացան վեց նախարարական աթոռ, ընկերվարականները՝ վեց, համայնավարները՝ չորս եւն.:

«ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»

Մարտ 24ին Փարիզահայ Ազգ. Թատերախումբը ներկայացրեց Ց. Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբարը»: Վաղուց դադրած է այն կեանքը որմէ Ց. Պարոնեանը քաղում էր իր նիւթերը ու տիպարները, բայց Կիպարները ու Անոյշները թերեւս ողջ են:

Դերասան Տ. Նշանեանը կազմում էր թատերախաղի կեդրոնը, Պաղտասար Աղբարի նպաստաւոր դերի մէջ: Մեծ ուժով եւ յստակութեամբ նա ստեղծեց մեծահարուստի դժնդակ կերպարանքը: Հանդէս եկաւ իրական Պաղտասար Աղբարը, ծանրաշարժ, կոշտ, տգէտ, սակայն իր բնատուր պզտիկ խելքով կարող ըմբռնելու իր շուրջը լարուած սուտի եւ կեղծիքի ոստայնը: Դերասանի դեմախաղերը արտայայտում էին յաճախ աւելի շատ, քան եթէ խօսէր: Որոշ տեղերում դերասանը տանում էր իր դերը ծաղրապատկերի սահմաններին մօտիկ, ինչպէս դատարանի վերջին նիստի տեսարանում:

Տիկին Ա. Աղնիւը յաջողեց ստեղծել անհաւատարիմ կնոջ, Անոյշի պատկերը՝ մի կողմից անկեղծ իր ամուսնոյն չսիրելու ու ատելու մէջ, միւս կողմէն խախտող ընտանեկան բարոյականը, ստող եւ նենգամիտ, ամէն գնով չքմեղացնելու իր սիրականը: Յաջող էին իր խաղերը կեղծ համեստութիւնից դէպի յանդգնութիւնը, ծեքծեքումը եւ սուտ լալկանութիւնը: Մանաւանդ, Անոյշի նմանադէմի (sosie) տեսարանը (լաւ վարժուած թլուատ արտասանութեան) դերասանուհին կատարեց ազդուօրէն: Յաջող էին նոյնպէս Պ. Ռ. Զարդարեան (Կիպար, Անոյշի սիրականը), Պ. Ա. Միսիրեան (Օգսէն, փաստաբան), եւ Օր. Ա. Էքիզեան, որ ոգեւորութեամբ կատարեց Սողոմէի դերը: Դերասաններ՝ Պ. Վ. Սվաճեան, Պ. Ն. Պըշտիկեան եւ Պ. Մ. Մանպաշ մեծ աշխոյժով պատկերացրին կաշառակեր եւ որկրամոլ դատական պաշտօնեաների տիպարը, անարժան իրենց կոչումին եւ զուրկ արդարութեան սկզբունքներից: Մասնաւորապէս զայրոյթի եւ քարկութեան ձեւերը (հանդէպ Պաղտասար աղբարի) նոքա կատարեցին արտայայտիչ նմանութեամբ, յիշեցնելով համանման ձեւերը զոր յայտնի ռուս բեմադիր Meyerhold գործադրում է Կոկոլի տիպարները ներկայացնելու ժամանակ:

Գալով բեմադրութեան, բեմադիրը Պ. Վ. Սվաճեան յաջողած էր ա) ստեղծել մէկ ամբողջութիւն ուր բոլոր դերասանները իրենց մեծ թէ փոքր դերերով միաձոյլ ներկայացրին թատերգութիւնը, բ) պահել բեմադրութեան եւ թատերախաղի մէջ չափաւորութեան զգացմունքը:

Գործողութեան կենդանի ընթացքը (որ վերաբերում է հաւասարապէս թէ հեղինակին եւ թէ դերակատարներին) գրաւում էր հանդիսականներին, որոնք իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնէին երկար ծափերով: — Արշալոյս Սիմէօնյանց

ԼՈՐՏ ԿՈՐԹ, Տէօնքէրքի բրիտանական բանակին հրամանատարը (1939), որ անկողին ինկած էր երկար ատենէ ի վեր, մեռաւ առջի օր, 59 տարեկան: 1940 Յունիսի պարտութենէն վերջը Մալթայի կառավարիչ նշանակուեցաւ, ուր վիրաւորուեցաւ ռմբակոծութիւններէն, յետոյ մարզպան Պաղեստինի: 1945ին բարձրացաւ լորտութեան: Ծանօթ էր իբրեւ Անգլիոյ «Վագրը»:

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՆ ցորեն ճարելու ստիպուած է Ֆրանսա, գոցելու համար արմտիքի բացը՝ մինչեւ նոր հունձք, որ բարենշան կ'երեւայ: Կառավարութիւնը 2000 ֆրանք պարգեւ պիտի տայ հողագործներուն, իւրաքանչիւր հէքթարի վրայ, գարնանացանի համար:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ նոր դահլիճը կազմուեցաւ միայն Հայրենասիրական Ճակատի հոսանքներէն: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները որոշեցին չճանչնալ այս կառավարութիւնը:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Պ. Փօլ Պօտուան, Փէթէնի նախորդ արտաքին նախարարը, իր զաւկին հետ, երբ կը փորձէր Սպանիա փախչիլ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ 85 առ հարիւր մասնակցելով ընդհ. քուէարկութեան մը, անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան շրջաններուն մէջ, 2937ի դէմ 19.529 ձայնով որոշեցին մերժել ձուլումը համայնավարներուն հետ: Ռուսերը արգիլած էին քուէարկութիւնը իրենց շրջանին մէջ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԸ ամէնէն սարսափելին է, յայտարարեց Պ. Հուվըր, Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մէջ: Երկիրը ունի 1.100.000 որբեր, 2.600.000 մանուկներ կը տառապին սնունդի պակասէն. հինգ միլիոն մանուկներ պէտք է խնամուին: «Այս տղաքը չեն կրնար վերաշինութեան սպասել»:

ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՒԵՐ երեւան հանուած են Գերմանիոյ անգլիական եւ ամերիկեան շրջաններուն մէջ: Հետապնդումները կը շարունակուին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԾԱՂԿԱՁՈՐ (բանաստեղծութիւններ): Գրեց՝ Յարութիւն Տապաղեան: Փարիզ, 1946: Հասցէ.— H. Dabaghian, 30 rue Trévise, Paris (9):

Օր. ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
Պ. ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Նշանուած

Քաշան, 31 մարտ 1946 — Լա Սիօթա

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ: Կը խօսի Շ. Նարդունի: Նիւթը՝ «Հայրենիքի գաղափարը մեր գրականութեան մէջ եւ մեր մտաւորականներուն մօտ»: Կը հրաւիրուին «Րաֆֆի» խումբին անդամները եւ համակիրներ: Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ» Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս հինգշաբթի, իրիկուան ժամը 7ին: Սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին դարմանատունը բաց է ամէն հինգշաբթի, ժամը 2.30էն մինչեւ 6: 253 rue J. J. Rousseau, Իսի:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ կիրակի, 7 ապրիլ, յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին, ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՎԱՍԻԼԵԱՆի (ծնեալ Տինկճեան) հոգւոյն. մեռած մարտ 2ին Ամերիկա, իր եղբօր Պ. Նշան Տինկճեանի կողմէ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

× Այս առթիւ Պ. Ն. Տինկճեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչին, 500 ֆրանք Աղքատախնամին եւ 500 ֆրանք ալ Ցունաստանի կարօտեալներուն, Ֆր. Կապոյտ Խաչի միջոցաւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 10, «Մասիս»ի սրահը, Ave. de Livry No. 87, Sévran: Կը խօսի Տիկ. Է. Բիւզանդ: Խմբերգ, արտասանութիւն, պարերգ, ներկայացում: Ճոխ պիւֆէ: Մուտք 50 ֆրանք: Հաղորդակցութեան միջոցներ métro Eglise de Pantin, Օթօպիւս 147 թիւ. իջնել վերջին կայարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԼՈՒԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբը կը ներկայացնէ «Արշին Մալ Ալան», զուարթ օփերէթը, 21 Ապրիլ, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին: Կը խնդրուի Միութիւններէն չխաչաձեւել:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ապրիլ 8ին կը լրանայ «Յառաջ»ի վերհրատարակութեան առաջին տարեշրջանը:

Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ փութացնեն իրենց անվճար բաժնեգիները, դիւրացնելով վարչութեան աշխատանքը:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՐՔԵՐ

ԼՈՒՍԱԲԵՐ Այբբենարան 60 ֆր., Ա. տարի 80 ֆրանք, Բ. տարի 100 ֆր.: ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ քերական՝ 30 ֆր., Քերական - Ընթերցարան՝ 60 ֆր.: ԲԱՐԻ ԼՈՅՍ Քերական - Ընթերցարան 60 ֆր., Ա. տարի 80 ֆր.: ՄԵՂՐԱԳԵՏ Տարր. Բ. Փարիզի տպ. 75, ամերիկեան տպ. 100 ֆր.: ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Հ. եւ Ձ. Ասատուր՝ նախապատրաստ. գիրք՝ 65 ֆր.: ԱՐԱՐԱՏ Ա. տարի 60, Բ. տարի 100, Գ. տարի 150 ֆրանք:

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), (Chèque - Postal 1278-35), ուր պիտի գտնէք նաեւ արտասահմանէն ստացուած նոր գիրքեր:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՆՈՒՊԱՐ ԱՒԱԳԵԱՆ, վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն եւ ատամնաբուժական վարժարանէն, կը տեղեկացնէ բացումը իր ատամնաբուժարանին, 6, rue Valensaut Monplaisir, La Plaine, Lyon: Հեռաձայն P. 71-21:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օղի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Քէմանչիստ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ուտի ԱԼՖՕՆՍ եւ երգիչ ԱՐԹԱՔԻ կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Զորեքշաբթի օրերը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

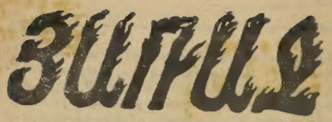

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 4 Avril 1946 Հինգշաբթի 4 Ապրիլ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4577–Նոր շրջան թիւ 306 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Նիւրընպէրկի դատավարութեան Ապրիլ 1ի նիստին մէջ, Անգլիոյ փոխ-դատախազը, Սըր Տէյվիտ Ֆայֆ լման վեց ժամ քրտնցուց Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպընթրոփ։ Նեղացուցիչ, հակասական հարցումներու կարկուտ մը կը տեղար ամբաստանեալի գլխուն։

Ռիպպընթրոփ, որ դիւանագիտական ասպարէզը մտնելէ առաջ գինի կը ծախէր, իր պատասխաններուն մէջ փորձեց արդարացնել զանազան ձեռնարկներ, իբրեւ անհրաժեշտ Գերմանիոյ գոյութեան համար։ Դատախազը յանկարծ հետեւեալ հարցումը ուղղեց.

— Ինչո՞ւ ըսեր էիք Հունգարիոյ ներկայացուցիչներուն, թէ զինեալ ընդհարումի մը պարագային, Անգլիա անորոշութեան պիտի մատնէ, պիտի լքէ Լեհերը։

Ամբաստանեալը.— *Սուտ մը չէր այդ, այլ դիւանագիտութիւն։ (Ուրիշ տեղեկագրութեան մը համաձայն,— «Սուտը անհրաժեշտ է դիւանագիտութեան համար»)։*

Թղթակից մըն ալ հետեւեալ ձեւով կը պատմէ Ռիպպընթրոփի յայտարարութիւնը.

— «Կատարելապէս հասկնալի է որ զրոյց ընէի Հունգարներուն հետ, Գերմանիոյ կողմը պահելու համար զանոնք։ Բայց ես չեմ կարծեր թէ ստել կը նշանակէր այդ։ Ամէն պարագայի մէջ, դիւանագիտական խօսակցութիւն մըն էր»։

Դէզ մը թերթեր պրպտելով, կարելի չեղաւ գտնել վաւերական պատասխանը։ Ուրեմն, ստիպուած ենք հիմնուիլ անգլիական մամուլի հրատարակութեանց վրայ, կարգ մը խորհրդածութիւններ փորձելու համար։

Մնաց որ, անհրաժեշտ չէ աչքի առջեւ ունենալ յայտարարութեան իսկական բնագիրը, հաստատելու համար թէ սուտն ու դիւանագիտութիւնը քոյր-եղբայր են։ Միս ու ոսկոր։ Բոլոր պետութեանց համար։ Եւ մանաւանդ ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Եթէ միայն 1914ի պատերազմին զանազան էջերը քրքրէինք, հարկ պիտի ըլլար գերեզմանէն հանել Խորենացին, նոր ողբ մը հիւսել տալու համար։ Թէեւ, այսօր ալ չեն պակսիր ողբասացներ։ Աւելի արդիական եւ հուժկու։

Եւ տակաւին կը զարմանանք որ Թուրքերը միշտ ջուրին երեսը կ՚ելլեն, ո՛ր գետերէն ալ անցնելու ստիպուած ըլլան։

Դիւանագիտութիւն — սուտ — մանաւորապէս համիտեան շրջանին, ուր դժոխքէն փախած հրէշ մը կը յաջողէր իրար ձգել վեց մեծ պետութիւններ, լափելու համար անտէր եւ անճար ժողովուրդի մը արիւնը։

Դիւանագիտութիւն Իթթիհատի եւ Քէմալականութեան շրջաններուն, 1914—1918ին եւ 1939—45ին, նոյն Մեծերու քթին խնդալու համար։

Դիւանագիտութիւն պահպանողական, ազատական կամ աշխատաւորական Անգլիոյ, ինչպէս ցարական կամ խորհրդային Ռուսիոյ հետ։ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի, Պալքաններու թէ հեռաւոր Ամերիկայի հետ։

Եւ փոխադարձաբար։ Արեւմտեան Եւրոպան ալ իր կարգին դիւանագիտութիւն կը խաղար,— եւ կը խաղայ — զանազան դիմակներով, իր ափին մէջ պահելու համար Վոսփորի լայնանիստ ցնծուհին։ Ինչպէս նոյն ճամբան կը բռնէին բոլշեւիկ յեղափոխականները, 1918էն մինչեւ սա վերջին Աշխարհամարտը։ (Դեռ մէկ տարի է որ փոխուած է այդ հիմնական քաղաքականութիւնը, 1925ի դաշնագրին ջնջումով)։

Դիւանագիտութիւն չէ՞ հապա նաեւ այն ըմբոստացուցիչ յայտարարութիւնը, զոր ըրաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, երեսփ. ժողովին մէջ, վիճելի դարձնելու համար Կարս-Արտահանի պահանջը։ (Այդ մասին խօսած ենք Մարտ 7ի եւ 8ի խմբագրականներով, հիմնուելով երեսփ. ժողովի 1946 փետրուար 15—21ի ատենագրութեանց վրայ։ Իսկ Մարտ 30ին հրատարակեցինք Նիւ Եորքի Հայկ. Կոմիտէին բողոքի հեռագիրը, փաստացի պատճառաբանութեամբ)։

Դժբախտաբար, այս բոլոր դիւանագիտութեանց անմիջական հետեւանքները կը կրեն փոքր ժողովուրդները, որոնք որքան ալ դիւանագէտ ըլլան, չեն կրնար Մեծերու «բարձրութեան» հասնիլ։

Շ.

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՐԱԳԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆուրվիէրը, իր տեսքովն ու դիրքովը, իր պալատներովն եւ աշտարակներով աշխարհի ամենագեղեցիկ բլուրներէն մէկն է, ու կը հսկէ Լիոն քաղաքի պերճութեան վրայ։

Ֆուրվիէրը թանկագին յիշատակարան մըն է մարդկային հզօր մտածումներու, ստեղծագործութիւններու եւ պայքարներու, զոր պատմութիւնը պտտցուցեր է հերոս Գալլիացիներէն, Կեսարի փոխանորդ Տրայիանոսէն եւ Արեւելքի կրօնական առաքեալ Ս. Պոտէնէն մինչեւ մեր օրերը։

Ֆուրվիէրի բլուրը գուրգուրանքով կը պահէ Ֆրանսացի նախահայրերու կատարած մեծ քաջագործութիւններուն յուշերը, հռոմէական արուեստի գեղեցիկ կոթողներու աւերակները։ Ու ատոնցմէ անբաժան, ատոնցմէ վեր, ան, դարերէ ի վեր դարձեր է քրիստոնէական հաւատքի մեծագոյն սրբավայրերէն մէկը։

Լիոնի ձայնասփիւռը քանի մը օրէ ի վեր կը յայտարարէր.— «Հայ Մարտիկներու Միութեան նախաձեռնութեամբ, վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին պատուոյ դաշտին վրայ ինկած Ֆրանսացի եւ հայ ընկեր զինուորներու յիշատակին, Մարտ 31ի կիրակի առաւօտ հայկական պատարագ պիտի մատուցուի Ֆուրվիէրի մայր տաճարին մէջ, հովանաւորութեամբ Արհ. Կարտինալ Ժէռլիէի»։

Ժամը 10ին պատարագը պիտի սկսէր։ Կէս ժամ առաջ վազեցի Ֆուրվիէր։ Հոյակապ կաթողիկէին առաջ դրան առջեւ կը հսկէր Հայ Մարտիկներու մասնաւոր յանձնախումբը։ Ներսը հայ եւ օտար բազմութիւն մը պարապ տեղ չէր ձգած։ Հոն էին Ֆրանսացի կրօնաւորներ, քաղաքապետութեան, զինուորականութեան եւ մամուլի ներկայացուցիչները։ Կարտինալ Ժէռլիէ ուրիշ կարեւոր տեղ մը հրաւիրուած ըլլալով մէկտեղ, նախընտրած էր ներկայ ըլլալ, եւ իր օրհնութեան քարոզին մէջ, խօսքը Ֆրանսացիներուն ուղղելով, հետեւեալ յատկանշական յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Մեր ժողովուրդը պէտք է օրինակ առնէ հայ ժողովուրդի կորովէն, անոր դիմացկունական կեանքէն։ Հայերը դարերէ ի վեր ենթակայ եղած են մեծ թշնամիներու արշաւանքներուն, անոնք հալածուեր, չարչարուեր են յաճախ, սակայն միշտ տէր մնացած են իրենց լեզուին, իրենց մշակոյթին, եւ երբեք չեն կորսնցուցած իրենց հայրենիքի եւ հաւատքի պաշտպանութեան գաղափարն ու սքանչելի կորովը»։

Խորանին առջեւ, հայ կաթոլիկ համայնքին պետ՝ Հ. Գ. Պապեան կը պատարագէ արեւելեան տարազով, դպրաց դասը գոյնզգոյն շապիկներու մէջ կ՚երգէ։ Վալանսէն յատկապէս հրաւիրուած Հ. Յովսէփ Ռապիկեան ամպիոնի վրայ կեցած՝ թարգմանութիւններ կուտայ Ֆրանսերէն յատուկ առոգանութեամբ։ Մօտս կեցող Ֆրանսացիները իրենց աղօթքներուն կ՚ընկերացնեն հիացման խօսքեր հայ երաժշտութեան մասին։

Ֆուրվիէրի փառաշուք տաճարը անդադար կը թնդայ հայ խօսքի պերճութիւններով, հայ երգի հմայքներով ու կը ստեղծէ տեսակ մը անբացատրելի հրճուանք, որուն ազդեցութեան տակ մամիկներ կուլան, ծերեր կը խոնարհին, երիտասարդներ կը մտածեն ու ես կը վերյիշեմ օտար մեծ դէմքի մը գեղեցիկ վկայութիւնը.

— «Կարծես կը լսէի թէ անոնք կ՚երգէին հայ, հա՛յ, հա՛յ, եւ այսպէս երգեցողութեան դմայլելի ելեւէջներով կը փառաբանէին Հայկի որդիներուն փառքը»։

Մեր ժողովուրդը Ֆրանսացիներուն ճանչցնելու աշխատանքին մէջ, Ֆուրվիէրի բարձունքին վրայ հայկ. արարողութեամբ կատարուած այս պատարագը լաւագոյն պատիւ մը բերաւ Ն՛. Հայ Մարտիկներու Միութեան, եւ Հ. Գ. Պապեանին եւ դպրաց դասը կազմող ու վարող անձնաւորութեանց։

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

ԱՆԳԼԻՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ *մասին շատ կը խօսուի այս օրերս, մամուլին թէ պաշտօնական շրջանակներու մէջ։ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, Փարիզ պիտի գայ մօտերս, խօսակցելու համար Պ. Ֆէլիքս Կուէնի հետ, որուն վերջին ճառը գոհունակութիւն պատճառած է Լոնտոնի մէջ։ Իրազեկներու կարծիքով, Մոսկուան ալ գոհ պիտի մնայ, եթէ ֆրանքեւխորհրդային դաշինքը լրանայ անգլեւֆրանսական դաշինքով մը։*

ՍՈՎԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Երէկ Լոնտոնի մէջ բացուեցաւ Արմտիքներու եւրոպական խորհրդաժողովը, բուն բառով՝ Սովի համագումարը, մասնակցութեամբ 17 պետութեանց ներկայացուցիչներուն։ Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ ժողովը շատ աւելի ծանր կացութեան մը առջեւ կը գտնուի, քան կ՚ենթադրուէր անցեալ Փետրուարին։

Ցորենի համաշխարհային բացը, որ այն ատեն 50 միլիոն կենդինար էր, այսօր կը հաշուեն աւելի քան 80 միլիոն կենդինար։ Ժողովը նախապատրաստական աշխատանքներ պիտի կատարէ պարենաւորման համագումարին համար որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 20ին, Ուաշինկթընի մէջ եւ որուն պիտի մասնակցին Միացեալ Ազգերու պարենաւորման նախարարները։

× *Անգլիոյ պարենաւորման նախարարութիւնը Ճերմակ Տետրակ մը հրատարակեց, որ ծանրակշիռ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Եւրոպայի պարենաւորման տագնապի մասին, սկսելով Մեծն Բրիտանիայէն։ Այս պաշտօնական հրատարակութեան համաձայն, կացութիւնը աւելի ծանրացած է վերջերս։ Քանի մը մանրամասնութիւններ.—*

Բրինձ.— *Բարենշան չեն ապագայ հեռանկարները։ Չորս տարի պէտք է անցնի, մինչեւ որ սովորական չափին հասնի Պուրմայի (Հնդկաստան) արտադրութիւնը։*

Միս.— *Պաշարը պակաս պիտի գայ ամբողջ աշխարհի համար, դեռ երկար ատեն։*

Ճարպեղէն.— *Շօշափելի բարւոքում չսպասուիր, մինչեւ որ Մայր. Արեւելքի արտածումները մօտենան նախապատերազմեան քանակութեան։*

Շաքար.— *Աւելի նպաստաւոր է հեռանկարը եւ 1946ը տագնապի վերջին տարին պիտի ըլլայ։*

Ճերմակ Տետրակը երկարօրէն կը բացատրէ այս համաշխարհային տագնապին գլխաւոր պատճառները։ Պատերազմէն զատ, երկարատեւ երաշտըն ալ մեծ չարիքներ գործած է շատ մը երկիրներու մէջ։ Հացահատիկի արտադրութիւնը ցամաքային Եւրոպայի մէջ (զատ ի Ռուսիայէն), անցեալ աշնան կը հասնէր 31 միլիոն թոնի, մինչդեռ մէկ տարի առաջ 46 միլիոն թոն էր, իսկ պատերազմէն առաջ՝ 59 միլիոն թոն, միջին հաշուով։ Միսի արտադրութիւնն ալ մեծապէս պակսած է. այնպէս որ այս տարի անհրաժեշտ պիտի ըլլայ 15.600.000 թոն ներածել, նախապատերազմեան 3.700.000 թոնի փոխարէն։ Նոյն իսկ եթէ այս ներածումները կատարուին, Եւրոպայի պաշարը 25 առ հարիւր պակաս պիտի գայ, բաղդատելով նախապատերազմեան միջին քանակութեան հետ։

Տագնապին ուրիշ մէկ պատճառն է փոխադրութեանց դժուարութիւնը։ Միւս կողմէ,— ո՛վ հեգնութիւն — Արժանթինի մէջ մեծաքանակ արմտիք վառած են, ածուխի փոխարէն։ Շատ մը երկիրներու մէջ անվստահութիւնը պատճառ եղած է որ հողագործները չծախեն իրենց արտադրութիւնները, արժէք չտալով դրամին։

Արմտիքի արտադրութիւնը աւելցած է Անգլիոյ, Միջին Արեւելքի եւ Հիւս. Ամերիկայի մէջ։ Բայց այս յաւելումները մեծ մասով յատկացուած են բանակներու եւ կարօտ երկիրներու։ Շատ մը տեղերու եւ մանաւորապէս Ամերիկայի մէջ արմտիքի մթերքը առատ ըլլալով, անասուններուն տուած են իբրեւ կեր։

Եւ վերջապէս, երկիրներ կան ուր շատ կ՚ուտեն, ուրիշներ՝ հազիւ առողջ մնալու չափ։ Այսպէս, Մ. Նահանգներուն մէջ ուտեստի զօրը 3150 է (նախապատերազմեան քանակութեան 102 առ հարիւրը), Քանատայի մէջ՝ 3000, Աւստրալիոյ մէջ՝ 2900, Տանըմարքայի և Շուէտի մէջ 2850-2900, Անգլիա՝ 2850, Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա, Նորվեկիա 2300—2500 (75—80 առ հարիւր նախապատերազմեան պաշարին հետ բաղդատելով), Յունաստան, Եուկոսլաւիա, Չեխոսլովաքիա, Իտալիա 1800—2200, Գերմանիա, Աւստրիա 1600—1800 (50—60 առ հարիւր, բաղդատելով նախապատերազմեան շրջանին հետ) են.։

Փարիզի ամերիկեան դեսպանն ալ յստակ տեղեկութիւններ հաղորդելով, յայտնեց թէ Եւրոպան առ նուազն 20 միլիոն թոն արմտիքի պէտք ունի, բայց հազիւ 12 միլիոն թոն տրամադրելի է, վեց ամսուան համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ *մասին ծանրակշիռ տեղեկութիւններ հաղորդեց ելմտական նախարարը, Պ. Ա. Ֆիլիփ, նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ։ Այս առթիւ պարզեց 1946ի բացը։ Կառավարութիւնը պիտի շարունակէ խնայողութեանց եւ կրճատումներու քաղաքականութիւնը, սակայն ուրիշ արտակարգ միջոցներ ալ կը սպասուին։ Ելմտական նախարարը Ազգ. ժողովին առջեւ պիտի պարզէ «անկեղծ եւ ճշմարիտ հաշուեկշիռը»։— Պ. Լէոն Պլում յայտարարութիւն մը ուղղելով ամերիկեան մամուլին, շեշտեց թէ ինք եկած է ոչ թէ փոխառութիւն մը, այլ վարկեր խնդրելու։ «Մենք պէտք ունինք ապրանքներու եւ կը խնդրենք որ Մ. Նահանգները այդ ապրանքները տրամադրեն ապառիկ։ Մենք մասնաւոր թիւ մը նշանակած չենք»։ Խօսեցաւ նաեւ պարենաւորման մասին։*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հայերէն գիրերը, անոնց արտասանութիւնն ու անսխալ ուղղագրութիւնը

Օրուան նիւթ է՝ Հայերէնի ուղղագրութեան հարցը։ Օգտուելով՝ այդ առիթէն, կ'ուզեմ համառօտակի թուել քանի մը կարեւոր կէտեր, այստեղ՝ ոչ թէ հին եւ նոր (Հայաստանեան կամ Աբեղեան) ձեւերու մասին, այլ դիւրին կամ դժուար ուղղագրելու խնդրին շուրջը։

Տարիներէ ի վեր՝ բնաշխարհէս (Վանէն) դուրս, Պոլիս, Զիլիպէ եւ Փարիզ գտնուելով, առիթ ունեցեր եմ հաւաքոյթներու եւ դպրոցներու մէջ լսելու հայերէն սխալ արտասանուած ձայներ։ Ատոնք եթէ շատերու համար նշանակութիւն չունին, կամ շատեր անոնց չեն անդրադարձած, բայց իրականի մէջ հարցը այնքան կարեւոր է որ կ'արժէ լուսաբանել մեր նոր սերունդը, մասնաւորապէս։

Քանի՛-քանի հայ տղաք գանգատ կը յայտնեն թէ՝ մեր այբուբենին մէջ երկու բեն, երկու գիմ, երկու դա, երկու ձա կայ։ Ուրիշներ, նոյնիսկ մեծերէն, թէ երկուքէն աւելի՝ երեք նման գիրով ծանրաբեռնուած է մեր լեզուն։ Շատեր կը յուսահատին ուղիղ գրելու իրենց ճիգին մէջ։ Թէ այդ զոյգ կամ երրեակ բաղաձայնները աւելորդ յոգնութիւն կուտան, արգելք են հայերէն լեզուի ուսուցման։ Իսկ ուսուցիչները՝ անպատում համբերութեամբ կը ջանան դիւրացնել տաղտկալի դասը, իրենք իրենցմէ հնարելով ինքնուրոյն ձեւեր։ Այսպէս, ոմանք կ'ըսեն «մեծ բ» եւ «պզտիկ դ», «մեծ ձ» եւ «պզտիկ ց» եւն.։ Որակումներ՝ որոնց բոլորովին անծանօթ էինք Վանայ դպրոցներուն մէջ։

Ուրիշներ, դասագիրքին տուած առաջին պարզ բառերուն վրայ կռթնելով, կը սորվեցնեն ըսել աշակերտին՝ փունջը պէտք է գրել փայտին փը-ով, ոչ թէ բարիին բը-ով։ Ճանճ՝ գրել ճրագին ճէ-ով, ջուրը՝ ջորիին ջէ-ով, եւն. եւն.։

Մեզ, Հայաստանի մէջ ծնած ուսանողներուս համար՝ անծանօթ են այդ տեսակ ուղղագրական ցուցմունքներ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ մենք չենք կրած օտար — յոյն ու թուրք — լեզուներուն ազդեցութիւնը, որոնց ենթարկուած են Պոլսահայերը եւ Պոլսոյ անմիջական մօտ եղող գաւառները։

Այդ երկու լեզուները, իրենց դարաւոր տիրապետութեան հակառակ՝ չեն կրցած չարափոխել՝ իրենց մէջ մնացած բնիկ Հայուն մայրենի հնչումները։

Ուսումնական Խորհուրդը Պոլսոյ մէջ։ Հայերէն լեզուի դասագիրքերը Պոլսոյ մէջ տպուած։ Քերականական, դրագիտական ու լրագրական աղբիւրները՝ Պոլսէն դէպ Գաւառ։— Ուսուցիչներէն ոմանք Պոլսեցի կամ Պոլսի դպրոցներու մէջ ուսած, եւ գաւառ եկած։ Այս ճնշիչ ուժերն ալ՝ ներսէն՝ չեն կրցած նոյնպէս ազդել բնիկ Հայաշխարհի հնչումներուն վրայ։

Հայաստանցի Հայը, այսպէս, դարերու ընթացքին, պահած է իր հարազատ հնչումները։ Շատ հազուադէպ բացառութեամբ մէկ-երկու ձայնի։ Եւ այդպէս է որ, Վանայ, Մուշի, Կարինի եւ նման հայաշատ ու բնիկ նահանգներու մէջ, դըպրոցական աշակերտներս՝ գրեթէ անսխալ կը գրէինք։ Դիւրին չէինք սխալեր։ Մեր ուղղագրութեան դասերն ու տետրակները մեծ տեղ մը չէին գրաւեր։ Եւ բնաւ չէինք լսեր որ մեր հայերէնի ուսուցիչը մեզի հարցնէր՝ «ո՞ր բենով պէտք է ըսել բարի բառը»։ Կամ «մե՞ծ թէ պզտիկ բով պէտք է գրել դուռ բառը», եւն. եւն.։

Մենք կը գրէինք — աշակերտական օրերէն — այնպէս՝ ինչպէս կը հնչէինք։ Այնպէս՝ ինչպէս մեր մայրերն ու հայրերը կը խօսէին մեզի հետ։ Այնպէս՝ ինչպէս մեր ուսուցիչները կ'արտասանէին։ Գրատախտակի վրայ ուղղագրութեան դասին կը հանէին աշակերտները կարգով։ Ուսուցիչը կը թելադրէր, տղաք կը գրէին։— Մէկը գրատախտակին վրայ, միւսները իրենց տետրակներուն վրայ։ Եւ արդիւնքը՝ տարօրինակ պիտի թուի շատերուդ՝ գրեթէ անսխալ էր։

Մենք ճիշդ կը հնչէինք մեր երրեակ երանգներով հարուստ բաղաձայնները.— Բ. Պ. Փ. (b, p, ph). Գ. Կ. Ք. (g, c, k). Դ. Թ. Տ. (d, th, t), Ծ. Ձ, Ց (tz, dz, thz), Ճ. Չ. Ջ. (tj, tch, dj)։ Ճիշդ՝ ինչպէս գրած ու խօսած են մեր գիրերուն հնարիչները։ Ինչպէս աւանդած են իրենց աշակերտներուն։ Այնպէս՝ ինչպէս Թարգմանիչները տառադարձուցած են օտար բառերը մեր բարբառին։— Cappadoce՝ Կապադովկիա (ոչ երբեք Gabathovguia)։ (Caspienne (Կասպեան ծով), (ոչ թէ Casbian)։ Կամ Grégoire, Գրիգոր ոչ բնաւ KriKor)։ Babylone՝ Բաբելոն (եւ ոչ թէ Papélon, Փափելոն)։ Darius կամ Daréh՝ Դարեհ ոչ Taréh, կամ Թարեհ)։ Pontus՝ Պոնտոս (ոչ թէ Bondos)։ Paris՝ Պարիս կամ Փարիզ (բնաւ Bariz կամ Բարիզ)։ Եւ այս շարքը վերջ չունի, եթէ շարունակենք։

Եթէ հին Հայը՝ խօսեր, գրեր ու թարգմաներ է ճիշդ, եւ արդի Հայաստանածին Հայերը ,Կովկասահայութիւնն ալ միասին, կը գրեն, կը խօսին, կը թարգմանեն ճիշդ, ուրեմն հայերէնի ուղղագրութիւնը չխոտ կ'ընեն։ Պատճառ չկայ որ Սփիւռքի Հայութիւնը նոյնպէս չխօսի, չգրէ եւ չուղղագրէ ճիշդ։ Միայն՝ պէտք է որ՝ ուսուցիչը ճիշդ սորվի հնչումները բ, պ, փ, կամ դ, թ, տ, ծ, ձ, ց, ճ, չ, ջ, եւն. տառերուն։ Եւ այդ ճշգրիտ իւրացումէն յետոյ՝ դաս տայ իր աշակերտներուն։

Ես Վանէն դեռ դուրս չելած, չէի կրնար անդրադառնալ այն իրողութեան որ գոյութիւն ունէր Հայաստանէն (գաւառէն) դուրս, Պոլսոյ (կեդրոնի) մէջ,— Ըստ այն առենի բռնակալ վարչութեան բաժանումներուն։ Ու պատահեցաւ բան մը որ երբեք պիտի չմոռնամ։— 1909ին՝ առաջին անգամ Պոլիս ոտք դրած, շաբաթ իրիկուն մը, Թէոդիկի հետ առաջին այցը կուտայի Զապէլ եւ Հրանդ Ասատուր ամոլին, իրենց տունը։ Զիս ընդունեցին այր եւ կին գրագէտները իրենց զոյգ օրիորդներուն հետ։ Բարիրկուն ներկայացում, ձեռնասեղմում եւ սովորական քաղաքավարական խօսքերու փոխանակում։ Ու դեռ ոտքի վրայ ենք, աթոռ հրամցուած չէ։ Տիկին Ասատուր դէմս արձանացած, ժպտուն, կը թողու որ ես խօսիմ։ Բառին բուն առումով կախուած է շրթունքէս։ Ճեշտակի քննութեան առարկայ եմ դարձեր։ Միւսներն ալ շուրջանակի վրաս յառած են իրենց աչքերը։

Պահ մը ցնցուեցայ։ Խորհեցայ թէ, գաւառէն նոր եկած, արդեօք պոլսական քաղաքավարութեան կամ արդուզարդի թերի՞ մը ունիմ, որուն համար զիս այդչափ կը դիտեն։ Ու լռեցի, շիկնեցայ։ Տիկին Ասատուրը «Բայց, խնդրեմ, Պ. Զիթունի, շարունակեցէք,— բսաւ ամենամեծ զմայլումով մը։ Ես կախուած եմ ձեր շրթունքէն, մտիկ կ'ընեմ։ Ձեր հնչումները այնքան հարազատ են որ իմ ականջներս կ'ուզեն աւելի շատ լսել։ Ու դառնալով իր ամուսինին,— «Կը տեսնե՞ս, Հրանդ, մենք մեր աշակերտներուն սխալ կը սորվեցնենք։ Մեր դասագիրքերն անկարող են մեր լեզուին բնիկ հնչումներն աւանդելու», եւն. եւն.։

Դասագիրքերու հեղինակ, ուսուցիչ եւ գրագէտ այդ ամոլը՝ կը հասկնար բնիկ եւ օտարացած հնչումներուն տարբերութիւնը։ Ու պէտքը կը զգէր ըստ այնմ դարմանելու դասերն ու դասագիրքերը։ Իսկ Թէոդիկ(որուն շատ մօտիկ եղայ առեն մը) բնաւ չէր կրնար զանազանել ճ, չ, ջ, ծ, ձ, ց ձայները։— Ի՞նչ տարբերութիւն, եղբայր,— կ'ըսէր, այդ ձայներուն մէջ. երեքն ալ չէ, չա, չէ են (երեքն ալ չով կը հնչէր)։ Կամ՝ ձա, ձա, ձօ են կ'ըսէր, վերջին ցօ տառը ձաէն հազիւ թէ զանազանելով։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԻԹՈՒՆԻ

Ամերիկեան ակնարկ մը Հայկական հարցին վրայ

(ԱՄՓՈՓՈՒՄ)

... Լենին Հայաստանի մասին իր դիրքը ճշդելով, հաշուի առաւ այն ծանրակշիռ իրողութիւնը, որ Թուրքիոյ մէջ Հայերը բնաջնջուած էին։ Խորհրդային դիւանագիտութիւնը նկատեց, որ պէտք էր ապահովել Թուրքերը Ռուսիոյ կողմէ՝ «Հայկական սպառնալիքին» կենդանացման դէմ։

Ռուսիա անհրաժեշտ կը նկատէր ժամանակաւոր կերպով հեռացնել հայկական հարցը միջազգային քաղաքականութենէն եւ Քէմալին զօրավիգ կանգնելով՝ վարկ շահիլ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն մէջ։

Արեւմտեան երկիրները Թուրքիան իրենց կողմը չունենալով, դժուար թէ ռազմական գործողութիւններ ընէին Իրանի մէջէն (Ռուսիոյ դէմ)։

1920 Սեպտեմբերի կէսին ,քէմալականներ եւ կարմիր բանակը գործադրեցին նախապէս համաձայնուած յարձակում մը Հայաստանի մնացեալ մասերուն վրայ։ Այդ առեն Ազգերու Դաշնակցութիւնը աշխարհի առջեւ պարզեց անզօր բողոքներու առաջին տեսարանը։ Հայաստան ճզմուած էր(Դեկտեմբեր 2, 1920), որ եւ է մէկը իր տեղէն շարժելէ առաջ Վրաստան գրաւեց Արտահանը, եւ կազմուեցաւ Խ. Հայաստանի Հանրապետութիւնը։ Ոչ-կոմունիստ Հայերու դէմ վրէժխնդրական խիստ միջոցներ գործադրուեցան։

1921 Փետրուարին ապստամբութիւն մը տապալեց խորհրդային կառավարութիւնը, որ յետոյ վերահաստատուեցաւ, երբ Յուլիսին կարմիր բանակը վերագրաւեց Հայաստանը։ Այս անգամ խորհրդային վարչութիւնը աւելի մեղմ վարուեցաւ։

Հոկտեմբեր 13, 1921ին Կարսի դաշնագրով Հայաստանի հողամասերէն Սուրմալուի եւ Նախիջեւանի շրջանները, Թուրք կառավարութեան պահանջով, խորհրդային Թաթար Ազրպէյճանի հանրապետութեան վարչութեան տակ դրուեցան։

Յուլիս 24,1923ի Լօզանի դաշնագրին մէջ դաշնակից պետութիւնները ձեռնպահ մնացին վաւերացնելու իրական լուծում մը։

Թուրքիոյ թողուած էր սեփականացնել այն հողերը, որոնց հայ բնակչութիւնը ջնջուած էր ջարդով։ Պետութիւնները նախընտրեցին անգիտանալ Թուրքիոյ արեւելեան սահմաններու խնդիրը։ Կը թուի թէ Հայերու զոհողութիւնները զուր անցան, բայց Խորհրդային Միութեան եւ քէմալական Թուրքիոյ միջեւ սերտ յարաբերութիւնները խաղաղութիւն բերին այս սահմանին վրայ, եւ Խորհրդային Հայաստանի մէջ սկսաւ նոր եւ զօրաւոր կեանք մը, տնտեսական զարգացման արշաւի մը հետեւանքով։ Արտասահմանի հայ գաղթականներուն համար սահմանուեցաւ տարեկան քօթա մը՝ վերադառնալու համար իրենց բնիկ երկիրը։

Քանի տարիները անցան, դիւանագիտութիւնը փորձեց հաշտուիլ Թուրքիոյ հետ։ Ֆրանսական հովանաւորութեան տակ գտնուող Ալեքսանտրէթի Սանճաքը զոհուեցաւ ի վնաս Հայերուն, որոնք վերահաստատուած էին ֆրանսական պաշտպանութեան տակ։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ հայ գաղթականներու թիւը բարձրացաւ 200.000ի։ Մինչ Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան յարաբերութիւնները պաղեցան եւ ֆինլանտական պատերազմի ժամանակ արտասահմանի մէջ հրատարակուած քարտէսներ ցոյց կուտային, թէ թրքական կայաններէ կարելի էր ռմբակոծել Բագուն, եւ Ռուսիա մտահոգուած էր այդ խնդրով։

Սթալինկրատի ծանր օրերուն Թուրքիա թերացաւ օժանդակել Ռուսիոյ։ Միայն հայկական պատմութեան մէջ, առաջին անգամն ըլլալով, Թուրքիա ետ կեցաւ Հայաստանի վրայ յարձակում գործելէ, եւ Հայաստան այդպէսով կրցաւ իր ամբողջական մասնակցութիւնը բերել Խ. Միութեան յաղթանակին, Սեւ Ծովի եզերքներուն վրայ եւ մասնաւորապէս Նովորոսիսքի մէջ։

Արտասահմանի հայ գաղթականները ամբողջապէս զօրավիգ եղան Խորհրդային Միութեան։ Հայ գաղթականներու մեծամասնութիւնը տեսաւ, որ հաւաքական ապահովութեան չգոյութեան պարագային Խորհրդային Միութիւնը իրենց լաւագոյն պահապանն էր։ 1933ի ժամանակները 15.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող Կարսի նահանգը (որ անցեալ պատերազմէն առաջ ունէր 122.000 հայ բնակիչներ), ունէր 18 անձ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ։ Մինչ հարիւր հազարաւոր հայ գաղթականներ արտասահմանի մէջ առիթի կը սպասեն իրենց հայրենիքը վերադառնալու համար։

Խորհրդային կառավարութիւնը կ'ուզէ այս խնդիրը լուծել երկկողմանի բանակցութիւններով։ Այս բանակցութեանց մէջ որոշ դեր պիտի կատարէ Վանայ լճին շրջանի քարիւղը, քանի որ, տրամաբանական է ըսել, Խ. Միութիւնը պիտի ուզէ ապահովել ինքզինքը, իր դրան սեմին մօտ, ուրիշ մեծ պետութեան մը ազդեցութեան դէմ։

ԲԱԳԼԸՐԹ ԼԷՆՍ

Ինչպէս կը գործէ

Երբ համեմատաբար աւելի բարեկեցիկ գաղութներ իրենց եղբայրական օգնութիւնը կ'ուզեն հասցնել Յունահայ գաղութին՝ որ ամէնէն աւելի տառապեցաւ նիւթապէս թէ բարոյապէս պատերազմի դաժան օրերուն եւ անկէ վերջն ալ, սրտառուչ է լսել անոնց ներքին ճիգերը ինքնապահպանութեան համար։

Պոլսական թերթի մը ուղղուած երկար նամակէ մը կ'իմանանք թէ յունահայ Կ. Խաչը (քոյր մասնաճիւղ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին) լծուած է մարդասիրական եւ անձնուէր գործունէութեան մը, օգնելու համար տարագիրներուն, վերադարձող գերիներուն եւ թշուառ գաղթականներուն։

Թէեւ պատերազմի ընթացքին գործելու, եւ խօսելու ազատութիւնը կաշկանդուած էր եւ ապրուստի հոգերը ծանր էին, բայց Կ. Խաչը չէ դադրած գործելէ եւ ընկերուհիները գործելու անօրինակ ոգի մը ցոյց տուած են։ Կտրուած արտասահմանէն, ան չէ դադրեցուցած իր նպաստը հիւանդին ու անկարին։

1944 Դեկտեմբերեան արիւնոտ դէպքերուն զոհ գացած են ատենապետուհին (Տիկին Արշալոյս Մ. Փափազեան) եւ գանձապետուհին, սակայն Կ. Խաչը գործի լծուելով կանխած է կազմալուծումը։

Քոյր Շրջ. վարչութիւններէն եւ Ամերիկայի կեդրոնէն սկսած են ստանալ նպաստներ ,յատկացուելու օգնութեան գործին եւ վարժարաններուն։

Գոքինոյի Հ. Կ. Խաչը, որ ամբողջ պատերազմի ընթացքին չէ դադրած գործելէ, ունի 200է աւելի անդամուհիներ։ Գրաւման շրջանին հիւանդներու եւ աղքատներու տրամադրած է անդամներէ եւ հանգանակութենէ գոյացած մեծ գումարներ (482.120.000) տրախմի գրաւման շրջանի արժէքով, իսկ Յունուարէն ասդին 385.395 տրախմի մուտք ունեցած է որ գործածուած է Զաւարեան վարժարանի նորոգութեան, ուսուցիչներու թոշակներուն եւ աղքատներուն։

Ֆիքսի վարչութիւնը, որ նոր վերակազմուած է, ունի 100է աւելի անդամ եւ 130.000 տրախմի մուտք։ Կազմուած են նաեւ Ամարուսիի եւ Թամպուրիոյ մասնաճիւղերը։

Յունահայ Կ. Խաչը մասնակցած է պատերազմի ընթացքին կազմուած Համազգային Խնամատարական մարմնին, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Աղքատախնամ մարմինին հետ ձեռք ձեռքի աշխատած են ամոքել հայութեան թշուառութիւնը։

Այդ գործակցութիւնը կը շարունակուի նաեւ ներկայիս, համազգային դարմանատուներու գործին առթիւ։ Իսկ յունահայ Կ. Խաչի վարժարանի սաներէն մէկը տրամադրուած է իրրեւ դարմանատան Գոքինիոյ։

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Յաւէտ երիտասարդ

Երկու բարեկամներ կը խօսէին.

— Եղբայր, գլուխնիս տարին այլեւս երիտասարդական խնդիրներով, մենք ալ ժամանակին երիտասարդ եղած ենք, բայց երբե՛ք այսքան հրապարակը իրար չենք անցուցած ...

— Այժմէական ամենակարեւոր խնդիրներէն մէկն է, բարեկամ, դուն ի՞նչ կ'ըսես, ջաղացքէ՞ն կուգաս: Երիտասարդութեան մասին խօսիլը միշտ նորութիւն է, քանի որ երիտասարդները կը փոխուին եւ նորերն են որ կը փոխարինեն հիները... Բացատրութիւնները անշուշտ միշտ յարգելի են:

— Եղբայր, եղած չեղած ափ մը Հայ ենք հոս, ելեր ենք մասնաւոր դասերու կը բաժնենք, — այս Պատանեկան է, այս միւսը Նոր Սերնդական, այս միւսը Երիտասարդական, ուրիշ մըն ալ ծերակուտական: Ես միշտ ընդհանուր մէկ Միութեան կողմնակից մարդ եղած եմ եւ կը մնամ, երիտասարդի, ծեր - մերի մէջ խտրութիւն պէտք չէ դնենք, ամէնքս ալ Հայ ենք եւ Հայը հայ պահելու կ'աշխատինք, մէկ Միութիւն, մէկ նպատակ, առանց խտրութեան հինի եւ նորի:

— Զարմանալի տեսակէտ ունիս, կ'ուզես որ հինը բերենք, նորին քո՞վ նստեցնենք: Բայց անոնք իրարու լեզուէ անգամ չեն հասկնար: Յետոյ, ի՞նչ խնդրի մասին կ'ուզես որ իրարու հետ խօսին: Մէկուն համար հետաքրքրական հարցը, երբեք պիտի չշահագրգռէ միւսը:

— Հիմնական սխալդ հոն է, տարէցը երիտասարդին քով դնելով, իրար կը լրացնեն, մէկը կ'աշխուժանայ, միւսն ալ կը խոհեմանայ: Արդէն բնաւ չե՞ս նկատած որ երիտասարդական դասախօսութեանց ժամանակ, հիներն են որ կը տիրապետեն (երիտասարդանալո՞ւ համար): Հին-Նորի խնդիր պէտք չէ ըլլայ, մէկ խօսքով համերաշխութեան ոգիի դէմ գացած կ'ըլլանք: Սկզբունքի խնդիր է, եղբայր: Եւ փոխանակ երիտասարդական յօդուածներու, եթէ հաւաքէինք գործածուած մելանը, կրնար ոչ միայն երիտասարդները, այլեւ մեզի պէս մարդիկն անգամ ամբողջութեամբ... մկրտել: Այն ժամանակ գոնէ վախ պիտի չունենայինք որ երիտասարդները իրենց ազգութիւնը կրնան մոռնալ: Տեսակ մը կնքուած մարդիկ, իրենց ինքնութիւնը յիշեցնող ...

— Սկսար կատակի դարձնել խօսակցութիւնը, կարելի չէ լուրջ խօսակցութիւն մը ունենալ քեզի հետ: Երիտասարդ մը միայն կրնայ հասկնալ երիտասարդի մը միտքը, աւելորդ է քեզի հետ խօսիլ:

— Ծօ՛, նոյն դպրոցը յաճախած տղաք ենք, երիտասա՞րդ կը ծախես ինքզինքդ, ան ալ ինծի՞, երիտասարդական կազմակերպութեան մը անդամագրուելէդ ի վեր...

— Խնդրեմ, ես առաջին մէկ օրէն երիտասարդական կազմակերպութեանց մէջ եմ եւ ղեկավարի պաշտօն կը կատարեմ, ձեռնհասութեանս բերումով:

— Իսկ ե՞ս, ի՞նչ ըսելու եմ:

— Ժամանակին մտածելու էիր ատիկա, հիմա ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, թէեւ նոյն դպրոցը յաճախած ըլլանք, բայց ես միշտ յառաջ եմ:

— Անցեալներս Հայաստանէն ղրկուած աշխարհական կոնդակին մէջ բարեկամ մը կարդացեր է եղեր «Յառաջ»ի դէմ նոր կազմակերպութիւն մը ստեղծելու հրահանգը ...

— Բան չես հասկնար, ընկե՛ր, «Յառաջդիմական»ը «Յառաջ»ի դէմ ըսել չէ: Կը տեսնէ՞ք թէ ինչպէս կը խեղաթիւրէք ճշմարտութիւնը:

— Ես միշտ հակառակ եղած եմ դէմ բառին, հինին, նորին, ելուր... Յաւէտ.— Երիտ.— Ընդհ. — Միակ.— Միութեան մը հիմքը դնենք եւ մշակենք ծրագիրը: Այդ ձեւով ազգօգուտ գործ մը կատարած կ'ըլլանք եւ Միութիւնն ալ իր այժմէութիւնը միշտ կը պահէ ...

— Բայց յաւիտենականն ու երիտասարդութիւն բառերը իրար չեն բռներ...

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի: Հիմնականը նպատակն է, այդ ձեւով բոլորը կրնանք հաւաքել մեր շուրջը: Անունի շատ կարեւորութիւն մի տար, արդէն ամէն անուն չարտայայտեր իր էութիւնը: Ազգային կ'ըսենք, Ընդհանուրէն կը խօսինք եւ միայն «Կուլտուրական - Յառաջդիմական»ը կը ներկայացնենք: Մինչ Յաւիտենական Երիտասարդութիւնը բոլորին ալ սրտէն կը խօսի եւ խտրութիւն չի դներ ոչ մէկուն ...

Չեմ գիտեր թէ ինչի՞ յանգեցաւ երկու բարեկամներու խօսակցութիւնը:

ՄԵՂՈՒ

Հայաստանի ճարտարապետութիւնը

(Խ. Հայաստանի թերթերէն)

Պատերազմի ծագման միջոցին Հայաստանի ճարտարապետները արդիւնաւոր եւ ստեղծագործական աշխատանքի մէջ էին: Երկվեցեակներով հանրային վարչական եւ արդիւնաբերական կառուցումներ ծրագրուած էին, որոնցմէ ոմանք աւարտելու վրայ էին, իսկ ուրիշներ նոր սկսած էին: Ամենամեծ գործերէն մէկը այն պողոտան էր, որ կը միացնէր Երեւանը նոր եւ մեծ ճարտարարուեստական շրջանի մը հետ:

Պատերազմը լրջօրէն վնասած է այս ծրագիրներուն: Քաղաքացիական կառուցումները մեծապէս ընդհատուած են, բայց բոլորովին կասած չեն: Հակառակ պատերազմի բոլոր դժուարութիւններուն, մէկ շէնքի մը լրումին կը յաջորդէ ուրիշ մը:

Օրինակի համար, 1942ին Երեւանի մէջ լրացան գերակատարներու եւ Քաղաքային Խորհուրդին համար մեծ յարկաբաժին - տուներ, եւ 1943ին Ժողովրդական գործավարներու Խորհուրդի բնակարանային շէնքը, անուագոտիի (փնէօ) գործարան մը եւայլն:

Հոկտեմբերեանի մէջ (նախապէս Սարտարապատ) պահածոյի նոր գործարան մը աշխատանքի լծուեցաւ 1945ին, չուանեղէնի գործարան մը լրանալու վրայ է Կիրովականի (Ղարաքիլիսէ) մէջ, եւ շաքարի զտարան մը՝ Համամլուի մէջ, բացի ուրիշ բազմաթիւ քաղաքացիական եւ արդիւնաբերական կառուցումներէ:

Հայաստանի ճարտարապետները կը շարունակեն իրենց ստեղծագործական աշխատանքները: Օրինակի համար, Ս. Սաֆարեանը կ'աշխատի վարչական մեծ շէնքի մը յատակագծերուն վրայ, որ պիտի կառուցուի Երեւանի մէջ: Ճոխաբար պիտի զարդարուի պճինքներով և քանդակածոյ խումբերով: Իր բազմաթիւ սրահները, ցուցադրական սենեակները եւ պաշտօնատեղիները պիտի լրացուին մարմարինով, հազուագիւտ փայտերով, կճածեփով եւ որմանկարներով:

Ս. Սաֆարեան հիւանդանոցի մը ուրուագծերը կը պատրաստէ, որ 300 հիւանդներ խնամելու կարողութիւն պիտի ունենայ եւ բժշկական ճարտարապետութեան ամէնէն արդիականը պիտի ըլլայ:

Մ. Գրիգորեան Երեւանի Մատենադարանի (Հայ Հին Գրչագիրներու Շտեմարան) շէնքի նախագծերով զբաղած է: Շէնքի ուրուագիծը կը զատորոշուի իր գաղափարներու նորոգութեամբ եւ մասնայատուկ յարդարման ինքնատպութեամբը: Մատենադարանը հաստատուեցաւ Հայաստանի պատմութեան հետ առնչութիւն ունեցող վաւերաթուղթերու պահպանման համար, որոնք մօտաւո-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հայանպաստ յօդուածներ

Կրընոպլի Le Dauphiné օրաթերթը հայանպաստ յօդուած մը հրատարակեց Մարտ 21ին, հետեւեալ խորագիրներուն տակ.— «Depuis 20 ans des Arméniens de Valence vivent leur vie nationale au coeur de la vie Française»: Յօդուածագիրը՝ Charles Liénard. Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Քսան տարիէ ի վեր եկուորներու գաղութ մը կ'ապրի Վալանսի մէջ: Փախչելով հայրենի երկրէն ուր ջարդը եւ մարտիրոսութիւնը կը տիրապետէին զարհուրելի դաժանութեամբ, Հայերը Թուրքերուն ձգեցին իրենց աւերեալ նահանգները: 1915 թուականը մեծ տառապանքի տարին եղաւ Հայերուն համար: Ցամաք ելլելով Մարսէյլ, Իզմիրէն, Մալաթիայէն, Պրուսայէն, Էրզրումէն եկած բազմաթիւ Հայեր անմիջապէս աշխատանք փնտռեցին: Այն ատեն Վալանս կը փոխէր իր նկարագիրը: Դադրելով պզտիկ բերդաքաղաք մը ըլլալէ, որ սիրելի էր հանգստաւորներու, ան դարձաւ ճարտարագործական ոստան մը, ծնած պատերազմէն եւ անկէ ի վեր անընդհատ կը զարգանայ: Հայ բանուորութիւնը որ չահարեր կը համարուէր որովհետեւ խնայողական էր, յայտնուեցաւ իբրեւ գործօն եւ հեզ տարր մը:

1924ին հայ աշխատաւորներու առաջին կորիզ մը կը կազմուէր Վալանսի մէջ: Իրենց ընտանիքները համախմբուեցան, նոր բոյներ կազմուեցան: Եկուորներուն ապրելու պայմանները, որոնք ծայր աստիճան համեստ էին, բարւոքեցան: Առաջին օրերու անկայուն վիճակին յաջորդեց բարօրութիւնը, արդիւնք մոլեգին աշխատանքի մը եւ ընդոծին խնայասիրութեան մը: Այսօր Վալանսի Հայերը հաստատապէս տուն - տեղ են եղած հոն:

Մղուած՝ իրարու մօտ ապրելու պահանջէն, մարտիրոս երկիրներու համերաշխութենէն, Հայերը, որոնց լեզուն զիրենք կը բաժնէր մնացեալ բնակչութենէն, համախմբուեցան: Այն թաղը ուր հաստատուեցաւ, աղքատ էր, լքուած՝ տեղացի բնակչութենէն եւ կամաց կամաց հայկական ոստան մը ծնաւ միւսին սրտին վրայ: Բանուորական մեծ տուները լեցուեցան առաւելագոյն չափով եւ, պէտք է շեշտել, հակառակ բնակարաններուն հնութեան եւ բնակողներու համրանքին: Ականատես եղանք թափանցումի զարմանալի երեւոյթի մը. Ֆրանսացիները կամաց կամաց տեղի տուին նորեկներուն եւ անոնց յաճախ բազմանդամ ընտանիքներուն: Մասնաւորապէս բնորոշ էր Պալթազար Պոռօ փողոցին պարագան, ուր հարիւր բնակիչներուն 98ը Հայեր էին եւ երկուքը Ֆրանսացի:

Միայն տարածութեան մէջ չէ որ Հայերը կղզեակ մը կը կազմեն: Քսան տարիէ ի վեր անոնք չեն միախառնուած Վալանսի կեանքին:

Տեսակ մը փոխադարձ կասկածամտութիւն կը տիրէ: Հայերը կը նեղուի՞ն այդ պարագայէն: Ֆրանսացիի մը համար դժուար է պատասխանել: Ամէն պարագայի մէջ անոնք հաճոյք կը զգան իրենց աւանդութեանց պահպանումէն: Զանազան ընկերութիւններ զանոնք կը համախմբեն ծննդավայրերով: Անոնք պահած են իրենց դաւանութեան սովորութիւնները:

Եթէ հայկական դպրոց չկայ, պատճառը այն է որ Ֆրանսա եւ Վալանս ծնած մանուկները մեծ մասով Ֆրանսերէն կը խօսին — աւելի լաւ քան մայրենի լեզուն — եւ Ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն: Անոնք հոն կը վարուին ընդհանրապէս շատ պատուաբեր եղանակով: Լիսէի եւ Գոլէժներու մէջ կը գտնուին յաճախ շատ փայլուն աշակերտներ:

Դպրոցին մէջ ալ, նուազ քան քաղաքին մէջ տակաւին իրականացած չէ Հայերու միախառնումը Ֆրանսական միջավայրին հետ:

Այսպէս Վալանսի 2500 Հայերը, բանուորներ եւ արհեստաւորներ —սափրիչ, դերձակ, կօշկակար— բանիրուն առեւտրականներ կը կազմեն գործօն հասարակութիւն մը որ կ'ապրի իրեն յատուկ կեանքը, առանց բոլորովին խառնուելու Վալանսի եւ Ֆրանսական կեանքին հետ:

Վերադարձնել Կարս-Արտահանը

Սէնթ - Էթիէնի «Le Patriote» թերթին մարտ 5ի թիւին մէջ Charles Chapuis, «Թուրքիա, տարօրինակ հանրապետութիւն մը» խորագրին տակ պարզելով Թուրքիոյ յեղափոխական կարգուսարքին կեղծիքները, կը գրէ.

— Թրքական նոր վարչաձեւը յեղափոխական՝ սուլթանութեան մնացորդներուն հանդէպ, յեղափոխական՝ կրօնական գետնի վրայ, կը մնայ յետադիմական գիւղացիներուն հանդէպ որոնք կը կազմեն ահագին մեծամասնութիւնը ամենասեւ թշուառութեան մատնուած բնակչութեան մը: Ան կը մնար աւելի ազգայնամոլ եւ աշխարհակալ հանդէպ փոքրամասնութեանց.— Կղզիներու Յոյներ, Արեւելեան նահանգներու Հայեր եւ Քիւրտեր:

Թրքական կեղծ հանրապետութիւնը ինչպէս նախկին Օսմ. կայսրութիւնը կը ծառայէ իբրեւ մանրուք դրամ ծաւալապաշտ եւ դրամատիրական մեծ պետութեանց հետ սակարկելու իրենց ռազմագիտական խիստ զօրաւոր դիրքերը Նեղուցներու վրայ, Եգէական ծովուն մէջ եւ ցամաքի վրայ, Անատոլուի միջնաբերդը:

Թուրքիա աջակցութեամբ անգլիական զօրքին 1919ին գրաւեց զանազան հողամասեր Անդրկովկասի խորհրդային հանրապետութիւններէն եւ մասնաւորապէս Կարսի բերդաքաղաքը: Թուրքիան, պահապանը Նեղուցներու, կը հանդիսանայ զօրծօն տարր մը ամէն հակախորհրդային խմբակցութեան: Ան Խորհ. Միութիւնը կը կղպէ, կը փակէ Սեւ Ծովուն մէջ, բրիտանական լիճ մը դարձնելով Միջերկրականը:

Տարօրինակ պատերազմի ընթացքին, Թուրքիա ծառայեց իբրեւ զինատան որ կը սպառնար Խ. Միութեան եւ Բագուի նաւթահորերուն: Դաւաճան Վէկանի հրամայած բանակը այնտեղ անշարժութեան կը դատապարտէր այն հրասայլերը, թնդանօթները, օդանաւերը եւ զօրաբաժինները, որոնք պակաս կուգային Մէօզի եւ Սոմի վրայ: Ամբողջ պատերազմի ընթացքին Թուրքիա կ'օգնէր Գերմանիոյ դիւանագիտօրէն եւ հում նիւթեր, մասնաւորապէս քրոմ ճարելով: Երբ կարմիր բանակը Ստալինկրատի յաղթանակը տարաւ, Թուրքիա ծայրը ծայրին դադրեցուց իր մասնակցութիւնը հիթլէրական Գերմանիոյ պատերազմին»:

Յօդուածագիրը յետոյ կը բացատրէ թէ Թուրքիոյ այս խաղերը չեն խաբեր մեր խորհրդային դաշնակիցները որոնք կը պահանջեն Վրաստանի (Յառաջ.— Ըսել կ'ուզէ Հայաստանի) վերադարձնել 1919ին բռնի խլուած Կարսի նահանգը: 2.— Թոյլ տալ Հայերուն, գոնէ անոնց որ ողջ մնացած են 1915ի լարշելի ջարդերէն եւ աքսորի սարսափներէն, վերադառնալ իրենց ծննդավայր Հայաստանը, իրենց ճակատագիրը որոշելու ազատութեամբ: 3. Միացեալ հսկողութիւն Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան կողմէ Նեղուցներու վրայ, այսինքն ազատութիւն այս վերջին երկրին իր ռազմական եւ առեւտրական նաւերը մցնելու Միջերկրական, ինչպէս կ'ընէ Անգլիան»:

× Փարիզի Regards շաբաթաթերթը Մարտ 29ի թիւին մէջ շարք մը պատկերազարդ գրութիւններ նուիրած է Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին: Պատկերները կը ներկայացնեն Արարատ լեռը (կողքին վրայ), հայ հովիւ մը իր ոչխարներով, տեսարաններ Երեւանէն եւ քարտէսներ: Յօդուածագիր մը կը նկարագրէ Ունեւորութեան Տուրքի անունով կատարուած կողոպուտները Թուրքիոյ մէջ: Ուրիշ մը, Թ. Մելիք ակնարկ մը կը նետէ Հայկ. Հարցին վրայ, չմոռնալով իր կարգին քար մը գլորել երէկուան իշխանութեան դէմ: Ամէն պարագայի մէջ կ'արժէ քաջալերել: Գինը՝ 10 Փր.:

բաւլէս տասն եւ հինգ դարերու ժամանակաշրջան մը կ'ընդգրկեն։ Շէնքը պիտի բաղկանայ երկու գլխաւոր մասերէ, որոնցմէ մին գետնէն վեր եւ միւսը գետնայարկ պիտի ըլլայ։ Ստորերկրեայ մասը պիտի պեղուի սեւակնեայ ժայռի մը բլրին խորը եւ պիտի յատկացուի գրչագիրներու մթերման։ Ասոր վրայ պիտի կառուցուի շէնքը, որ պիտի ծառայէ գրչագիրներու ընթերցման եւ ուսումնասիրութեան։ Պիտի ըլլան նաեւ ցուցադրութեան եւ թանգարանի սրահներ։ Կառուցուածքի երկու մասերը վերելակներով պիտի հաղորդակցին իրարու հետ։ Շէնքը թէ ներքուստ եւ թէ արտաքուստ ճոխաբար պիտի լրացուի եւ պիտի պճնազարդուի Մեսրոպ Մաշտոցի, Սահակ Պարթեւի, Փաւստոս Բիւզանդացւոյ, Մովսէս Խորենացւոյ, Ագաթանգեղոսի, Անանիա Շիրակացիի եւ Հայաստանի հին մշակոյթի ուրիշ ներկայացուցիչներու արձաններով։ Ի. Մակարեան վերջացնելու վրայ է Արարատ Մենակալութեան համար քանդակի զարդան մը, որ պիտի կառուցուի բարձր բլուրի մը վրայ Երեւանի մէջ։ Ան երկրին ամենամեծ զարդաններէն մին պիտի ըլլայ եւ պիտի արտացէ ընտիր քանդակներ Արարատեան դաշտի խաղողներէն։ Դարձեալ Արարատի Մենակալութեան համար Տ. Իսրայէլեան ուրուագծեր է գինիի մեծ մառան մը, որ իրապէս պիտի ըլլայ ընդարձակումը այն մառանին, որ շինուած էր պատերազմէն առաջ։

ՃԱՐՏ. Ե. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ներկայացուցիչը, Հիւսէյին Ալա, իր պատասխանը յանձնեց Ապահովութեան Խորհուրդին, որ նիստերը վերսկսաւ երէկ, չորեքշաբթի։ Տեղեկութիւններ կը պակսին Խ. Միութեան պատասխանի մասին։ Վերջին լուրերու համաձայն, կարմիր զինուորներու պարպումը կը շարունակուի։ Պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Մազանտարանի նահանգը ամբողջովին պարպուած է։ Ռուս զինուորները մեկնած ատեն շուկայ թափելով, ժամացոյցներ, մետաքսեղէն, կօշիկ, եւն. կը գնեն եւ իրենց կարգին իրեր կը ծախեն։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԴՐՕՇԸ հանդիսաւորապէս պարզուեցաւ Պէյրութի Մեծ Սէրային վրայ, Ապրիլ 2ին, հովանաւորութեամբ հանրապետութեան նախագահին։ Մեծ Սարայը, որ Թրքական նախկին զօրանոց մըն է, Ֆրանսական մարզպանութեան կեդրոնն էր 25 տարիէ ի վեր եւ կրնայ պարփակել բոլոր կառավարական պաշտօնատուններ։ Միայն արտաքին գործերու նախարարութիւնը անջատ կը մնայ։ Հեռաձայնի եւ անթելի վարչութիւններն ալ յանձնուեցան Լիբանանի։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ընտրութեանց մասին հասած վերջին տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ ձեռնպահներու համեմատութիւնը եղած է 48 առ հարիւր (էամ, ծայրագոյն ձախակողմեան կուսակցութիւնը, այս թիւը կը բարձրացնէ 70 առ հարիւրի)։ Արքայականները եւ չափաւոր հոսանքները կը բանակցին, նոր դահլիճին կազմութեան համար։ Կ'ըսուի թէ դահլիճը պիտի կազմէ Պ. Ցալտարիս։ Միւս կողմէ, հաւանական է որ հանրաքուէ կազմակերպուի մինչեւ երկու ամիս, միապետութեան խնդիրը լուծելու համար։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻ վիճաբանութիւնները կը շարունակուին Սահմանադիր Ժողովին մէջ։ Պ. Էռիօ մէկ-երկու բանաձեւեր առաջարկեց, հին եղանակը անփոփոխ պահելու համար, բայց մերժուեցաւ։ Ընտրութիւնը պիտի կատարուի համեմատական ներկայացուցչութեան սկզբունքով։ Ժողովը մերժեց նաեւ «ընտանեկան քուէարկութիւնը», որուն համաձայն ընտանիքին պետը ձայն մը պիտի ունենայ իւրաքանչիւր անչափահաս զաւակի համար։ Մերժուեցաւ նաեւ պարտաւորիչ քուէարկութիւնը։ Երեսփոխան մը պնդելով այս տեսակէտին վրայ, կ'առաջարկէր տուգանքի դատապարտել թերացողը, երկրորդ անգամ՝ կրկնապատկել տուգանքը, երրորդին՝ եռապատկել։ «Ոչ, երրորդին՝ գնդակահարել, կեցցէ՛ ազատութիւնը», աղաղակեց ընկերվարական երեսփոխան մը։

ՌՈՒՍԻԱՑԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԻՏԱԼԱՑԻ ԳԵՐԻՆԵՐԸ բուռն ցոյցեր կատարեցին, Միլանի կայարանէն անցած ատեն։ Նախ փնտռեցին համայնավար առաջնորդը, Թոկլիաթթի, այպանելու համար, յետոյ վար առին կարմիր դրօշները եւ ուրիշ խորհրդանշաններ, որ պարզուած էին ընկերվարական համագումարին առթիւ եւն.։

ՋՕՐ. ՄԻԽԱՅԼՈՎԻՉԻ դատավարութեան առթիւ, Մ. Նահանգները պահանջեցին Եուկոսլաւիայէն ամէն դիւրութիւն ընծայել այն վկաներուն որ նպաստաւոր պիտի խօսին։ Ամերիկեան գործակատարը բացատրած է մառէշալ Թիթոյի թէ Միխայլովիչ օգտակար եղած էր պատերազմին ատեն, ազատելով շատ մը ամերիկացի օդաչուներ։

ՌՈՒՐԻ ՄԱՍԻՆ ծրագիր մը մշակուած է Անգլիոյ մէջ, մասնագէտներու յանձնաժողովի մը կողմէ։ Ծրագիրը կ'առաջարկէ միջազգային խմբակցութեան մը հսկողութեան տակ առնել այդ շրջանը, բայց զայն չբաժնել Գերմանիայէն, ինչպէս կ'առաջարկէ Ֆրանսա։

332 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Հավայի կղզիներուն մէջ (Խաղաղական ովկիանոս), ահռելի թայթառի մը հետեւանքով որ մեծ աւերներ գործեց եւ ամբողջ քաղաք մը քանդեց։ 22.000 հոգի անպատսպար կը մնան։ Թայթառը այնքան ուժգին էր որ, ալիքները կը խուժէին 30 մեթր բարձրութեամբ եւ ժամը 600 քիլոմեթր արագութեամբ, վիթխարի պատերու պէս զարնուելով ափերուն։ Նաւերու պարանները փրթան, բնիկներ եւ մանուանդ մանուկներ ալիքներէն քշուելով, ժայռերու եւ խարակներու զարնուելով ջարդուփշուր եղան։ Ամերիկ. անթելը կ'ըսէ թէ այս աղէտը հետեւանք է ընդծովեայ շարժի մը։ Թայթառը աւերներ պատճառեց Ալասքայէն Չիլի։ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, Քրուզի ծովափը քշուեցաւ հսկայական ալիքէ մը։ Գիտնականներ կ'ըսեն թէ հիւլէական ռումբը այսքան ուժգին ժամք պիտի չպատճառէր...

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դաշնագիրը վերաքննելու համար Անգլիոյ արտաքին նախարարը Գահիրէ պիտի երթայ, իբրեւ նախագահ բրիտանական պատուիրակութեան։ Եգիպտոս կը պահանջէ պարպել անգլ. զօրքը որ հոն կը գտնուի 1936ի դաշնագրով, վերադարձնել Սուտանը եւն.։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջաններէն Պամպէրկի մէջ տասը գինով զինուորներ չարաչար ծեծեցին եւ նախատեցին գերման քաղաքացիներ, որոնք տուն կը վերադառնային։ Ամերիկացի ոստիկաններ հազիւ յաջողեցան զսպել կատղած զինուորները։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ապրիլ 2ի նիստին մէջ, Ռիպպընթրոփ խոստովանեցաւ թէ Հիթլէր մոլեգին ատելութեամբ լեցուած էր Հրեաներուն դէմ եւ կ'ուզէր Ֆրանսայի բոլոր Հրեաները աքսորել դէպի արեւելք, Հիւս. Ափրիկէ կամ Մատակասքար։ Անգլ. դատախազը հարցուց թէ ի՞նչ կը խորհի Հիթլէրի հետեւեալ խօսքի մասին.— «Հրեաները հիւծախտաւոր մանրէներ են զոր պէտք է բնաջնջել ինչպէս էշայծեամները կամ նապաստակները, որպէսզի վնաս չպատճառեն»։ Ամբաստանեալը պատասխանեց.— «Բան չեմ հասկնար»։

ՀՐԷՇ ԲԺԻՇԿԸ, Փըթիօ, կը քնանար առջի օրուան դատավարութեան ատեն, իր փաստաբանին հետ, երբ զոհերուն փաստաբանները կը նկարագրէին իր ոճիրները։ Հաւանական է որ վճիռը արձակուի այսօր։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շապին Գարահիսարի հայրենակիցներուն, անդամ եւ ոչ-անդամ,— Ձեզ ծանօթ պատճառներով աւելի քան 5 տարիներու ամբողջ պատերազմի ընթացքին, մեր այնքան գուրգուրալի Միութեան աշխատանքները ընդհատուեցան։ Անշուշտ չէինք կրնար երկար անտարբեր մնալ։

Ուրեմն ներկայիս կը հրաւիրենք բոլոր հայրենակիցները համախմբուիլ մեր սուրբ նպատակին շուրջ եւ ձեռնարկել հայրենիքի վերաշինութեան, որ պատիւ եւ պարտականութիւնն է Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն։

Սիրելի հայրենակիցներ, բարի եղէք ձեր ներկայութեամբ քաջալերել Միութեան անդրանիկ ժողովը որ պիտի գումարուի Ապրիլ 14ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ազգ. Միութեան կեդրոնի սրահին մէջ։ 67 rue Longue des Capucines: Շ. Գ. Վերաշինաց Միութիւն։

ԿԵԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Ազգ. Միութիւնը՝ մարտ 24ին Նիսի գեղեցիկ պանդոկներէն՝ «Նօայ»ի շքեղ սրահին մէջ, կազմակերպած էր ողջերթի թէյասեղան մը, ի պատիւ դերասանապետ Աշօ Շահխաթունիի։ Ներկայ էին 35—40 հոգի։ Ազգ. Միութեան նախագահը դրաւոր ճառով մը ներկայացուց արուեստագէտը՝ իր ծնունդէն մինչեւ ներկայ օրը, անոր մէջ տեսնելով երկու արժէքաւոր գիծեր, զինուորականը եւ գեղարուեստականը։ Ֆրանսացի արուեստագիտուհի մը արտասանեց գեղեցիկ կտոր մը։ Մխիթարեան սաներէն նոր շրջանաւարտ Պ. Ցակոբեան քանի մը խօսքերով գնահատեց Շահխաթունիի արուեստը։ Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ՝ ներկաներու կողմէ։ Վերջին խօսքը արուեցաւ արուեստագէտին, որ յուզուած, վերջացուց հետեւեալ խօսքերով.— «Եթէ պատահի որ ես հոս իյնամ, դուք Հայաստանի մէջ ղրկեցէք իմ միակ որդիս, որ ստանձնած է Էջմիածնի նորոգութիւնը»։

Շահան Սեւան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Կիւլիզար Տանտիկինեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Թէյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Վռամշապուհ Գաբրիէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տանտիկինեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, նամակով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ՕՆՆԻԿ ՏԱՆՏԻԿԻՆԵԱՆի մահուան առթիւ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ապրիլ 8ին կը լրանայ «Յառաջ»ի վերհրատարակութեան առաջին տարեշրջանը։

Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ փութացնեն իրենց անվճար բաժնեգինները, դիւրացնելով վարչութեան աշխատանքը։

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սիրելի «Յառաջ», կիրակի, Մարտ 31ի թիւի մէջ, Լեւ Ումանսկու յօդուածի «Խ. Հայաստանի 25ամեակը» առթիւ տրուած ծանօթութիւնը Լեւոն Մուշեղեանի մասին՝ անճիշդ է։ Տրուած ծանօթութիւնը վերաբերում է Տիգրան Մուշեղեանին, իսկ Լեւ Ումանսկին խօսում է Լեւոն Մուշեղեանի մասին, իր ժամանակին Երեւանի աչքի ընկնող Դաշնակցական մտաւորական եւ յայտնի փաստաբան։ Հանգուցեալ Լեւոն Մուշեղեանը 1918ին զոհ գնաց Թուրք խուժանի կատաղութեան։

Երեւանի Ազգ. Խորհուրդը, Հին Նախիջեւանի հայ-թաթարական կռիւների ժամանակ պատուիրակութիւն մը ղրկեց Նախիջեւանի շրջանը։ Այդ պատուիրակութեան մէջ էր Լեւոն Մուշեղեանը։ Թուրք խուժանը արհամարհելով պատուիրակութեան առաքելութիւնը, կը խողխողէ յայտնի փաստաբան Լեւոն Մուշեղեանը (տես Ս. Վրացեանի «Հայաստանի Հանրապետութիւնը», էջ 115)։

Լեւ Ումանսկին, նախայեղափոխական շրջանի ռուս գրող, պատերազմի շրջանին եղած է Հայաստան, այնտեղ է, որ ծանօթացած է իր ժամանակի կարկառուն գործիչ՝ Լեւոն Մուշեղեանի հետ։

Լեւոն Մուշեղեանը մեռաւ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումէն առաջ, յայտնի Լեւոն Աթաբէկեանի պէս, զոհ երթալով հայ-թաթարական համերաշխութեան գաղափարին։ Մեծ դեր վերապահուած էր իրեն, մեր պետութեան կազմակերպումի գործին մէջ։

Հայաստանցի

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ։ Կը խօսի Շ. Նարդունի։ Նիւթը՝ «Հայրենիքի գաղափարը մեր գրականութեան մէջ ու մեր մտաւորականներուն մօտ»։ Կը հրաւիրուին «Րաֆֆի» խումբին անդամները եւ համակիրներ։ Մուտքը ազատ է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, 45 rue de la Défense, Issy les Moulineaux, métro Mairie d'Issy: Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու դասախօսութիւնը՝ շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Թաղի եկեղեցին։ Պիտի դասախօսէ Տիկին Քիպրիթճեան։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբը։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու պարահանդէսը՝ այս շաբաթ 6 Ապրիլ, ժամը 20էն մինչեւ առաւօտ, Salle de l'Harmonie Municipaleի մէջ, մասնակցութեամբ հռչակաւոր Carlo Alfieriի օրքէսթրին։ Ճոխ եւ առատ պիւֆէ։ Մուտք 50 ֆրանք։

ՏԷՍԻՆ.— Ընտանեկան խնջոյք, Բարձր Հայքի Վերաշինաց Հայր. Միութեան կողմէ, Ապրիլ 20ին։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vandredi 5 Avril 1946 Ուրբաթ 5 Ապրիլ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4578–Նոր շրջան թիւ 307 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ժողովուրդներու ազգային զգացումները եթէ ուժգնօրէն արթնցած էին 1914ի պատերազմին, այս անգամ դարձան բոցավառ հնոց։ Այն աստիճան որ, ամէնէն հզօր կայսրութիւններն ալ ստիպուած են ընդ առաջ երթալ անոնց։

Այսպէս, Ֆրանսա նախընտրեց փութացնել Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութեան հռչակումը, պատերազմի ամէնէն արկածալի մէկ շրջանին (1941)։ Շատ մը անհաճոյ դէպքեր պատահեցան անցեալ տարի, տեղի տալով աղի - լեղի խօսքերու փոխանակութեան։ Եւ սակայն հոգատար իշխանութիւնը յարգեց իր հանդիսաւոր խոստումը։ Արդէն սկսած է պարպումը, եւ երկու նոր ազատ պետութիւնները հանդիսաւորապէս պարզելով իրենց դրօշները, կը պատրաստուին դեսպաններ փոխանակելու։

Դարձեալ ընդ առաջ երթալով ազատագրական շարժումին, Ֆրանսա բանակցութիւններ կը վարէ Հնդկաչինի յեղափոխական տարրերուն հետ, անկախութեան մասին։

Միեւնոյն ատեն, կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի աւելի լայն ազատութիւններ տալու համար կարգ մը գաղթավայրերու, որոնք նոյն սահմանափակ իրաւասութիւններով մնացած են 1841էն ի վեր։

Մեծն Բրիտանիա՝ դեռ անցեալ շաբթու հանդիսաւորապէս հռչակեց Անդրյորդանանի անկախութիւնը, մասնաւոր դաշինքով մը։ Անշուշտ ապահովելով տնտեսական եւ ռազմական խարիսխներ։ Տարիներ առաջ ալ, նոյն զոհացումը տուած էր Եգիպտոսի եւ Իրաքի, միշտ վերապահելով իր քաղաքական եւ տնտեսական շահերը։ Մանաւանդ ծովերու տիրապետութեան բանալիները։

Այժմ երկու պետութիւններն ալ կը պահանջեն վերաքննել դաշնագիրները, աւելի եւս ամրապնդելու համար իրենց անկախութեան եւ ինքնիշխանութեան իրաւունքները։ Մասնաւորապէս պահանջկոտ է Եգիպտոս։ Ոչ միայն կը պնդէ որ անպայման քաշուին բրիտանական զինուորները եւ բարեփոխուի 1936ի դաշինքը, այլեւ կը պահանջէ Եգիպտոսի կցել Սուտանը եւ ուրիշ հողեր։

Եւ ահաւասիկ բրիտանական պատուիրակութիւն մը Գահիրէ կ'երթայ, նախագահութեամբ արտաքին նախարար Պէվինի, որ պաշտօնի ձեռնարկելէն ի վեր ամէն բան անուշի կապելու քաղաքականութեան մը կը հետեւի, խուսափելու համար որեւէ ընդհարումէ։ Այդ հաշտարար տրամադրութիւնն է որ միշտ ըսել կու տայ իրեն.— «Սեղանի վրայ դրէք բոլոր թուղթերը»։ Միեւնոյն ատեն մղելով զինքը դառնալ փաստաբանը անպաշտպանելի դատերու։ Ինչպէս Կարս - Արտահանի հարցին մէջ, ուր աններելի սայթաքումով մը կ'ուրացնէր Թրքական տեսակէտը։

Եւ հիմա կարգը եկած է բրիտանական կայսրութեան ամէնէն խոցելի կէտին, Հնդկաստանի։

Աշխատաւորական վարչապետը, չեղելով նախորդ կառավարութեանց, նոյնիսկ իր դաւանակից Մէքտոնըլտի քաղաքականութենէն, հրապարակաւ յայտարարեց Երեսփ. ժողովին մէջ, թէ պատրաստ են բացարձակ անկախութիւն տալու, եթէ այդ է Հնդկաստանի ուզածը։ Այս յայտարարութենէն անմիջապէս վերջը, երեք նախարարներ ճամբայ ելան դէպի Հնդկաստան։ Անոնք արդէն իսկ տեսակցութիւններ ունեցած են հնդիկ վարիչներուն հետ, Իսլամներու առաջնորդներէն մինչեւ հռչակաւոր Կանտիին։

Եւ վերջապէս Պաղեստինի խնդիրը, ուր Անգլիան կատարեալ անելի մը մատնուած է, իբրեւ հետեւանք արաբական ընդդիմութեան, որ ստացած է անդիմադրելի հանգամանք։ Զարմանալի չէ որ Լոնտոն հարկադրուեցաւ Ուաշինկթընի աջակցութեան դիմել եւ խառն յանձնաժողով մը ղրկել, տեղին վրայ քննելու համար խնդիրը։

Այս բոլոր դէպքերէն չի հետեւիր թէ ցամքած են աշխարհակալութեան ախորժակները։ Շատ մը պարագաներու մէջ, ձեւերն են որ կը փոխուին։

Եւ սակայն, արթուն են ժողովուրդները։ Գիտակից՝ իրենց տարրական իրաւունքներուն։ Եւ մանաւանդ անհամբեր։

Ազատութեան ոգին է որ կը սաւառնի մօտաւոր թէ հեռաւոր երկիրներու մէջ։ Ի սփիւռս ալեկոծ աշխարհի մը։

Շ.

Հայերէն գիրը, անոնց արտասանութիւնն ու անսխալ ուղղագրութիւնը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս բոլորը կ'ապացուցանեն մէկ բան։ Որ՝ բնիկ հայեցի հնչումները շատ տեղ փոխուած են, Երրեակ երանգով յայտնի մեր բաղաձայններուն մէջ։ Ուղիղ հնչելու եւ գրելու համար՝ պէտք է ձայնագիրի վրայ առնել Հայաստանցի Հայուն հարազատ հնչումները։ Անկէ վերջ վարժեցնել, պատրաստել ուսուցիչները, որոնք միեւնոյն ատեն պիտի բացատրեն ուսանող սերունդին թէ՝ Սահակ եւ Մեսրոպ առանց հիմքի եւ աւելորդ տեղը չէ որ հնարած ու գրած են ամէն մէկ բաղաձայնին երեք աստիճան։ Թէ Բ հնչելու համար, շրթունքները կ'ուռին, աւելի թաւ ձայն կը հանեն։ Պ հնչելու համար, շրթունքները հազիւ իրարու կը դպին եւ աւելի կակուղ (նայ) ձայն կը հանեն։ Փ հնչած ատեն՝ շրթունքները դէպի դուրս փչելու ձեւ կ'առնեն ու աւելի թեթեւ ձայն կը հանեն։ Նոյնը՝ նաեւ Գ. Կ, Ք, Դ, Թ, Տ, Ծ, Ձ, Ց, Ճ, Ջ, Չ տառերուն համար։ Ամէն մէկ խումբը երեք ձայնաստիճան ունի, թաւ, կակուղ եւ թեթեւ։ Ոմանք՝ շրթնային, ոմանք ատամնային, ոմանք հագագային, քմային, շչական եւն.։

Մեսրոպ Մաշտոց, անշուշտ գիրերուն տախտակը կազմելէ առաջ՝ պտտած է Հայաստանի գլխաւոր նահանգները։ Հոն մտած է ժողովուրդին մէջ, լսած է անոնց բոլոր ձայները։ Տեսած է որ՝ մէկ բաղաձայնը կը հնչուի երեք տարբեր ձայներով։ Ու այնպէս ալ իւրացուցեր է իր ականջներովը։ Ապա գիրի ձեւերով կազմեր է մեր այբուբենը։ Նոյնը նաեւ միւս բաղաձայններուն ու ձայնաւոր տառերուն համար։ Ինչպէս եւ երկբարբառներուն համար։ Այս հաւաքումներուն արդիւնքը՝ տուած է երեսունը վեց (կամ յետոյ երեսուն եւ ինը) տառ կամ ձայն։

Պէտք է ենթադրել որ՝ Սուրբ Մեսրոպ (Սուրբ՝ իր գերազանց դերովը)՝ հաւաքած է միմիայն կեդրոնական նահանգներու մէջ լսուած ձայները։ Կամ՝ ծայրամասերու ձայները եթէ լսած ալ է՝ ամբողջութեամբ չէ առած։ Ոստանիկ դասուն լեզուէն է քաղեր այդ 36 նշանագիրները։ Որովհետեւ եթէ հաւաքած ու արձանագրած ըլլար Հայաշխարհի ամէն մասերուն մէջ խօսուած ձայները, — լեռնոտ գաւառներուն թէ դաշտային մասերուն, — այն ատեն մեր այբուբենը փոխանակ 36ի կամ 39ի, կ'ունենար աւելի քան յիսուն նշանագիր։

Արդարեւ, մինչեւ հիմա իսկ, Հայաստանի կոյս մնացած, իրենք իրենց մէջ կղզիացած, ամփոփուած գաւառակներուն մէջ, հայ անգրագէտ գիւղացին ունի բաղաձայն եւ ձայնաւոր հնչումներ, որոնք դուրս են մնացեր մեր այբուբենէն։ Այդ ձայները արձանագրելու համար՝ առանձին գիր չունինք։ Պիտի դիմենք մերձաւոր երկու գիրի։ Օրինակ, այդ կղզիացած գաւառներուն մէջ կան հետեւեալ ձայները — մօտաւոր հնարաւորութեամբ — գյ (gye) կյ, ֆյ, ֆհ, փյհ, ճյհ, խռ կամ խռ, ույհ, վիը կամ վեը, էա կամ եա (ֆրանսերէն â ձայնին մօտիկ) կամ ա (ա՝ վրան գծիկով)։— Ձայներ որ ես լսած եմ՝ գիւղացիներու բերնէն, անոնցմէ ազգագրական նիւթեր գրի առնելու աշխատանքներուս ընթացքին։ Եւ որոնք նոյնութեամբ պահած եմ բնագիրներուն հրատարակութեան ժամանակ, որքան հնար է։

Եզրակացութիւն.— Դիւրին եւ անսխալ ուղղագրելու համար, ոչ թէ մեր լեզուն է որ դժուար է, այլ մեր ուսուցիչ - ուսուցչուհիները սխալ կը հնչեն կարգ մը բաղաձայնները։ Պէտք է անոնք ուղիղ լսեն, ուղիղ հնչեն, որպէսզի ուսանողն ալ ուղիղ իւրացնէ եւ ուղղագրէ։

Ատոր համար, անշուշտ որ պետական միջոցներ պէտք են։ Սահակ եւ Մեսրոպ ալ՝ օրուան վեհապետին՝ Վռամշապուհի օժանդակութեան շնորհիւ էր միայն որ յաջողեցան իրենց ձեռնարկին մէջ։

ԶԻԹՈՒՆԻ

ՆԻՍԻ մեր թղթակիցը կը հեռագրէ.— Շատ յաջող անցաւ Ա. Ահարոնեանի 80ամեակին առթիւ սարքուած հանդէսը, կիրակի օր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Ֆրանսական շրջանի մէկ արուարձանին մէջ։ Հրդեհի մը հետեւանքով պայթեցան ռումբեր, ականներ եւ ուրիշ ռազմանիւթեր։ Մարդկային զոհ չկայ։

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարար Պ. Պէվին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ անգլեւֆրանսական յարաբերութեանց մասին։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ շուտով զինակցութիւն մը պիտի կնքուի երկու երկիրներուն միջեւ, եւ Խ. Միութիւնն ալ պիտի հրաւիրուի մասնակցելու։ Ուրիշ խօսքով, տեսակ մը Երրեակ Համաձայնութիւն։

Պ. Պէվին ըսաւ.— «Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը միշտ փափաքած է ամենասերտ բարեկամութիւն մշակել Ֆրանսայի հետ եւ երկար ատենէ ի վեր այն կարծիքն ունեցած է թէ այդ յարաբերութիւնները պատեհ ժամուն պէտք է ամրապնդուին դաշնագրով մը, նման անգլեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքին, նոր ապահովութիւն մը ստանալու համար գերմանական որ եւ է նախայարձակման դէմ։ Պ. Ֆէլիքս Կուէնի յայտարարութիւնը պատեհութիւն մը կ'ընծայէ նորէն քննելու այս խնդիրը, եւ արդէն նկատի առած ենք»։ Հաւանական է որ Պ. Պէվին եւ Ֆրանսայի վարչապետ տեսակցութիւն մը ունենան այս ամսու, Փարիզի կամ Լոնտոնի մէջ։ Ֆրանսայի վարչապետը կ'ուզէ որ դաշնագիրը կնքուի որքան կարելի է շուտ, եւ յետոյ Խ. Միութիւնն ալ հրաւիրուի մասնակցելու այս նոր զինակցութեան։ Իրազեկներու կարծիքով, դաշնագիրը աւելի շուտ կրնար կնքուած ըլլալ, եթէ զօր. տը Կօլ պայման դրած չըլլար նախ կարգադրել Գերմանիոյ եւ Սուրիա - Լիբանանի խնդիրները։ Վերջին հարցը արդէն կարգադրուած ըլլալով, ճամբան հարթուած կը համարուի։ Հաւանական է որ Անգլիա եւ Ֆրանսա ի վերջոյ համաձայնին, միջազգային վարչութիւն մը հաստատելու համար Ռուրի շրջանին մէջ։

Իրանի խնդիրը անուշի պիտի կապեն

Խ. Միութիւնը եւ Իրան պատասխանեցին Ապահովութեան Խորհուրդի հարցումներուն, այնպէս որ մթնոլորտը մեղմացած է եւ կը յուսացուի գոհացուցիչ կարգադրութեան մը յանգիլ։

Ահաւասիկ Մոսկուայի պատասխանը, որ Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահ Քուօ Թայ - Ցիի յանձնուեցաւ Պ. Կրոմիկոյի միջոցաւ.— «Ի պատասխան ձեր Մարտ 29 թուակիր նամակին որով, համաձայն Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահին հրահանգներուն, տեղեկութիւն կը խնդրէիք Խ. Միութեան եւ Իրանի կառավարութեան միջեւ կատարուած բանակցութեանց մասին, եւ մասնաւորապէս կ'ուզէիք իմանալ թէ Խորհրդային զօրքին հեռացումը պայմանաւորուա՞ծ է ուրիշ խնդիրներու կարգադրութեան հետ, պատիւ ունիմ տեղեկացնելու ձեզ, յանուն իմ կառավարութեան, — Այդ բանակցութիւնները արդէն համաձայնութեան մը յանգած են խորհրդային զինուորներու պարպումի մասին որ վերսկսաւ Մարտ 24ին եւ պիտի լրանայ մէկուկէս ամիսէն, ինչպէս պաշտօնապէս հաղորդեր էի Ապահովութեան Խորհուրդին, Մարտ 26ի նիստին մէջ։ Գալով ուրիշ խնդիրներու, անոնք առնչութիւն չունին խորհրդային զինուորներու պարպումին հետ։ Ինչպէս յայտնի է, քարիւղի մենաշնորհներու կամ խառն ընկերութեան մը խնդիրը դրուեցաւ 1944ին, անկախ՝ խորհրդային զինուորներու պարպումէն»։

Իրանի պատասխանը շատ երկար է եւ կը կրկնէ Հիւսէյին Ալայի յայտարարութիւնը (27 Մարտ) որուն համաձայն Մոսկուայի մէջ կատարուած բանակցութիւնները «դրական արդիւնքի մը չէին յանգած»։

Թէհրանի ծանուցագիրը մանրամասնօրէն կը պատմէ ամբողջ անցուդարձը եւ երկու կառավարութեանց միջեւ կատարուած նոր բանակցութիւնները, որոնց ընթացքին Իրան պնդած է թէ Ատրպատականի հարցը ներքին խնդիր է, իսկ քարիւղի հարցը պիտի յանձնուի Խորհրդարանին, «երբ խորհրդային զինուորները քաշուին եւ կարելի ըլլայ օրինաւոր ընտրութիւններ կատարել»։ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ երկու նամակներու մասին կարծիք պիտի յայտնէ զանոնք ուսումնասիրելէ վերջը, բայց կ'ուզէ իմանալ Հիւսէյին Ալայի թելադրութիւնները։ Իրանի ներկայացուցիչը պատասխանեց.— «Եթէ Խ. Միութեան ներկայացուցիչը ետ առնէ «չնախատեսուած պարագաներու» պայմանը եւ եթէ իր կառավարութիւնը հաւաստիք տայ Ապահովութեան Խորհուրդին թէ ամբողջ խորհրդային զօրքին անպայման պարպումը պիտի կատարուի ամէնէն ուշը մինչեւ Մայիս 6, այն ատեն Իրան պիտի չպնդէ իր դրած հարցին քննութեան վրայ, անշուշտ պայմանաւ որ այդ խնդիրը օրակարգին վրայ մնայ, որ եւ է ատեն քննուելու համար»։

Ուրեմն, պարպումը պիտի շարունակուի եւ երկու կառավարութիւնները պարբերաբար տեղեկութիւններ պիտի հաղորդեն իրենց բանակցութեանց մասին։

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ՕԳՆԷ՞ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ

Թէհրանէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեան.— Քիւրտ ցեղապետ մը, որ 4000 հեծեալ հրացանակիրներ ունի, յայտարարեց թէ Ղազի Մուհամմէտի «անկախ Քիւրտիստանի բանակը» նիւթական օգնութիւն եւ մասնագէտներ ստացած է, ի խնդիր «ազատ Քիւրտիստանի ընդհանուր շարժումին»: Ինչպէս յայտնի է, քիւրտ ղեկավար մը, որ նախապէս անդամ էր Իրանի խորհրդարանին, վերջերս յայտարարեց թէ «Իրանի, Թուրքիոյ, Իրաքի եւ Սուրիոյ Քիւրտերը նոր եւ աւելի մեծ Քիւրտիստանի պետութիւն մը հռչակած են, իբրեւ կեդրոն ունենալով Մուսուլը: Նոյն ցեղապետը բսաւ թէ Ղազի Մուհամմէտի բանակը «ստացած է քան հրասայլ, չորս բեռնակառք եւ որոշ քանակութեամբ հրասանդներ Միջատուալի ռուսական զօրամասէ մը» եւ թէ ռուս մասնագէտները Մէհապատ հասած են, մարզելու Քիւրտերը, ազատագրական պայքարին համար: Ի վերջոյ յայտնեց թէ իր կեանքը վտանգուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԾԱԳԵՑԱՒ Սահմանադիր ժողովին աղջի օրուան նիստին մէջ: Պ. Ֆր. տը Մանթոն, Սահմանադրութեան յանձնաժողովին տեղեկաբերը, որ անդամ է ժողովրդական շարժումին (M. R. P.) հրաժարեցաւ այդ պաշտօնէն, իր կուսակցութեան որոշումով: Պատճա՞ռը,— Մէկ ամիս առաջ, ընկերվարականները եւ ժողովրդականները 14ի դէմ (համայնավար) 24 ձայնով քուէարկեր էին յօդուած մը որուն համաձայն հանրապետութեան նախագահը կրնայ հակասահմանադրական հռչակել Ազգ. ժողովին կողմէ քուէարկուած այս կամ այն օրէնքը: Եթէ Ազգ. ժողովը տարբեր կարծիք ունենայ, այն ատեն ժողովրդային քուէարկութիւն պիտի կատարուի: Համայնավարները մնալէս ընդդիմացան այս յօդուածին, ընկերվարականներն ալ իրենց կարծիքը փոխեցին վերջին համագումարէն ետք: Եւ աղջի օր 22 համայնավար, ընկերվարական եւ հանրապետական ձայներով մերժուեցաւ այդ առանձնաշնորհը տալ հանրապետութեան նախագահին: Ուրեմն M. R. P. փոքրամասնութեան մէջ մնաց ուրիշ հոսանքներու հետ (17 ձայն): Առայժմ վախ չկայ կառավարական տագնապի եւ երեք մեծ կուսակցութիւնները պիտի շարունակեն գործակցութիւնը:

ԲԱՆԱԿԻ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ մասին բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ազգ. ժողովին մէջ: Զօրավար երեսփոխան մը գանգատեցաւ թէ անհրաժեշտ մաքրագործումը չէ կատարուած եւ շատ մը կասկածելի տարրեր կը գործեն բանակին մէջ: Ուրիշ քննադատութիւններէ վերջ, ելմտական եւ պատերազմական նախարարները բացատրեցին թէ նախատեսուած բոլոր կրճատումները չկրցան կատարել, որովհետեւ սխալ հաշուած էին զինուորներու թիւը: Օրինակ, մայր երկրին մէջ 450.000 զինուոր կը հաշուէին, իրականին մէջ 656.000 էր եղեր:

ԱՐՄՏԻՔՆԵՐՈՒ (ՍՈՎԻ) ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ կը շարունակէ իր աշխատանքները Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ 18 պետութեանց, որոնց մէջ կը գտնուին Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչները: Բացակայ են Խ. Միութիւնը եւ արեւելեան Եւրոպայի պետութիւնները: Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կը յուսան 11 միլիոն թոն ցորեն ղրկել Եւրոպա, 1945—46ի հունձքէն: Այժմ ամսական կը ղրկեն մէկ միլիոն թոն, որ բաւական է օրական 300 կրամ հաց ապահովելու հարիւր միլիոն բնակիչներու: Բոլոր պատուիրակներն ալ նկարագրեցին համատարած թշուառութիւնը, դիտել տալով թէ հետանկարը քիչ մը լաւ կ'երեւայ յառաջիկայ տարուան համար, սակայն ոչ բաւարար: Ժողովին նպատակն է գործնական միջոցներ գտնել եւ մանաւանդ ցորեն եւ ճարպեղէն ճարել մինչեւ յառաջիկայ հունձքը, սովամահութենէ փրկելու համար հազարաւոր Եւրոպացիներ: Ֆրանսական պատուիրակը դիտել տուաւ թէ հիւծախտը եւ մանուկներու ծիւրումը ահագին աւերներ կը գործեն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ մասին հասած վերջին տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ 140.793 քուէներու սխալ մը երեւան հանուած է: Խնամակալ Դամասկինոս արք. տեսակցութիւն մը ունեցաւ բրիտանական դեսպանին հետ: Անգլիա կ'ուզէ որ հանրաքուէն յետաձգուի մինչեւ 1948, մինչդեռ արքայականները կ'ուզեն փութացնել, միապետութիւնը վերահաստատելու համար: Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ նորէն հարցուցին թէ ե՞րբ ետ պիտի քաշուին բրիտանական զինուորները: Արտաքին նախարարը պատասխանեց թէ ընդհանուր համաձայնութիւն մը պէտք է գոյանայ, «բոլոր դաշնակից զինուորները Եւրոպայէն քաշելու համար: Մինչեւ որ Յունաստանի կացութիւնը չպարզուի, չեմ կրնար որ եւ է նոր յայտարարութիւն ընել այդ մասին»:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Ապրիլ 3ի նիստին մէջ լսուեցաւ Գերմանիոյ նախկին սպարապետը, մառէշալ Քայթըլ, որ յայտարարեց թէ պատրաստ է ստանձնելու իր արարքներուն պատասխանատուութիւնը, նոյնիսկ եթէ սխալ ըլլան:

Հայ արկածեալներն ալ պիտի օգտուին

Հայ Գաղթ. Կեդր. Օֆիսէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը (2 Ապրիլ).—

Հայ. Գաղթ. Կեդր. Օֆիսը կը ծանուցանէ պատերազմի դէպքերու հետեւանքով արկածեալ իր հայրենակիցներուն թէ՝ համաձայն Վերաշինութեան եւ քաղաքաշինութեան նախարարութեան 1946 Մարտ 26 թուակիր նամակին, հայ տարագիրները կրնան առանց սեղմումի օգտուիլ Ֆրանսացի արկածեալներու ի նպաստ եղած օրինական տրամադրութիւններէն, վերաշինութեան մասին եւ որ եւ է մասնաւոր խտրութիւն արտօնուած չէ անոնց հանդէպ:

Հետեւաբար, հայ արկածեալ գաղթականները կրնան, Ֆրանսացիներուն հաւասար, ստանալ ամէն կանխավճար (avance), յատկացում (allocation) կամ մասնակցութիւն որ նախատեսուած են օրէնքով, շարժուն կամ անշարժ բոլոր վնասներու համար, եթէ կը լրացնեն պահանջուած պայմանները (արկածին ծագումը, սեփականութեան իրաւունք եւայլն):

«Բանակը գործիք մըն էր քաղաքագէտներու ձեռքը: Հիթլէր ուղղակի հրամաններ կ'արձակէր բանակին, նաւատորմին եւ օդատորմիղին: Իմ տիտղոսն էր պետ վերին հրամանատարութեան սպայակոյտին: Ես ոչ կրնայի հրամաններ տալ, ոչ ալ գործել իբրեւ պետը սպայակոյտին: Հիթլէր կ'ուզէր իր ափին մէջ առնել ամէն իշխանութիւն: Ես զինուոր եմ 44 տարիէ ի վեր եւ իմ հայրենիքիս ծառայեցի իբրեւ զինուոր: Երբեմն առարկութիւններ կ'ունենայի, բայց ստիպուած էի հնազանդիլ: Սպայ մը անձնական գաղափարներ չի կրնար ունենալ»:

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ համար, որ պիտի գումարուի Մայիս 1ին, 800 օտար պատուիրակներ կը սպասուին: Բոլորին ալ պարենատոմս եւ կերպասի կտրօններ պիտի բաժնուին: Ժողովը պիտի գումարուի Ծերակոյտի շէնքին մէջ:— Խ. Միութիւնը կ'ուզէ յետաձգել տալ ժողովը, որ միայն հաշտութեան դաշնագիրներով պիտի զբաղի:

ԹՈՒՐՔԻ ԱԾԽԱՀԱՆՔԻՆ արտադրութիւնը օրէ օր կը պակսի, իբրեւ հետեւանք սնունդի անբաւականութեան: Մարտի վերջը 500.000 թոնի տարբերութիւն մը հաստատուած է նախորդ ամիսներու վրայ: Ապրիլին աւելի շատ պիտի ըլլայ բացը, եւ եթէ բանուորներուն պարենաւորումը չբարւոքի, կարելի պիտի չըլլայ շարունակել արտածումները, նոյն համեմատութեամբ:

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ պահանջուեցաւ րժ. Փըթիոյի համար, որ մատիտով մը ընդհ. դատախազին դիմանկարը կը գծագրէր, երբ ան յայտարարեց,— «Ամէն անգամ երբ պաշտօնս կը հարկադրէ մահապատիժ պահանջել ամբաստանեալի մը դէմ, կը համակուիմ յուզումով եւ անձկութեամբ, իսկ այս անգամ այդ պաշտօնը կը կատարեմ ամենայն հանդարտութեամբ»:

ՆԱՄԱԿ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Երեւանէն հայրենակցի մը ուղղուած ընտանեկան նամակէ մը (Մարտ 1) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ստացայ ձեր 1945 Դեկտեմբեր 30ի նամակը եւ սիրտս լեցուեցաւ անհուն բերկրանքով:

... Զափազանց դժբախտ եւ անձուկ օրեր էինք անցուցեր, բայց այս վերջին չորս տարուայ աշխարհաւեր պատերազմը աւելի սարսափելի, աւելի մայլ եւ աւերիչ էր, բարեբախտութիւն է որ մեր հայրենիքի վրայով չանցաւ, սակայն ունեցանք մեր հայրենիք երիտասարդների մեծ կորուստ: Շնորհիւ անպարտելի Խորհրդային Ռուսաստանի քաջարի կարմիր բանակի.հզօրութեան յաղթական փառքով պսակուեց մեր հայրենիքը եւ ինկածների յիշատակը եւ փառաւորուած ու մխիթարուած կը զգանք մենք:

Սիրելիս, քու հետաքրքրութիւնը բաւարարելու համար ահա գրում եմ մեր կեանքից, կարդա եւ միամիտ եղիր»: (Տեղեկութիւններ ընտանիքի անդամներու մասին):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի, 7 Ապրիլ յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ողբացեալ Տիկ. ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՎԱՍԻԼԵԱՆԻ (ծնեալ Տինկճեան) հոգւոյն, մեռած մարտ 2ին Ամերիկա, իր եղբօր Տէր եւ Տիկին Տինկճեաններու փափաքով: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Լեւոն Գրիգորեան Ալեքսանդրապօլի Ղարլի գիւղէն, մեկնած Ամերիկա 1913-ին: Մինչեւ 1936 գտնուած է Շիքակօ եւ Լօս Էնճըլըս: Իմացնել իր եղբօր զաւկին Շաւարշ Ալեքսանեանի, 13 Ave. Balard, St Auban (B. A.): Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ապրիլ 8ին կը լրանայ «Յառաջ»ի վերհրատարակութեան առաջին տարեշրջանը:

Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ փութացնեն իրենց անվճար բաժնեգինները, դիւրացնելով վարչութեան աշխատանքը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Ակումբին բացումը՝ Ապրիլ 13ին: Նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, 45 rue de la Défense, Issy les Moulineaux,métro Mairie d'Issy: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Ֆրանս. Բանակի Հայ Մարտիկներու Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ երիտասարդներու սրահին մէջ: Yuai Anatole France 18: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ զեկուցում վարչութեան, 1946ի անդամատետրերու բաշխում:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ժողովը ապրիլ 7ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 17 Նվա Chaptal, Paris:

ԸՆԿԵՐ ԱԼԷՔՍԱՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆ իր զաւկին՝ Յակոբի ազատման առթիւ 500 Ֆրանք կը նուիրէ Վէթ. Ֆոնտին, 500 Ֆր. ալ Հայ Կապոյտ Խաչին:

Պ. ՀԱՅԿ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ 500ական Ֆրանք կը նուիրէ Սէն Լուի եւ Սէնթ Անթուանի ամբակոծուած (Մարսէյլ) դպրոցներուն: Ստանալ «Յառաջ»ի գործակալ Պ. Գ. Ծերինկեանէ, համապատասխան ընկալագրով:

Հ. Յ. Դ. ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐՈՒ ՖՈՆՏԻՆ 300 Ֆր. կը նուիրէ ընկեր Արամ Մարտիկեան, փոխան ծաղկեպսակի, ԱԴԱՄ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՅԱՌԱՋ ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ.— Կրընօպլէն ընկեր Ղեւոնդ Թորոսեան Զատկի առթիւ փեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ, Պ.Գր. Աբիկեանի ,Տիթրոյթ:

Երկուշաբթի գիշեր, 15 Ապրիլ ,ժամը 8.30էն Իէնայի թատրոնին մէջ, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna. Կը ներկայացուի՝

Պ Է պ օ

Գմբէթեանի եւ Գրիգոր Վահանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ: Կը մասնակցի Փարիզահայ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Արա Պարթեւեանի: Պիտի երգուին Հայաստանի շարժանկարէն նոյնանուն ժապաւէնին ծանօթ երգերը:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ֆ.Հ. Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու պարահանդէսը՝ այս շաբաթ 6 Ապրիլ, ժամը 20էն մինչեւ առաւօտ, Salle de l'Harmonie Municipaleի մէջ, մասնակցութեամբ հռչակաւոր Carlo Alfieriի օրքէսթրին: Ճոխ եւ առատ պիւֆէ: Մուտք 50 Ֆրանք:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ջութակահար Ֆ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆի

Ապրիլ 7ին ժամը 14.30ին, Սալ Կավօ: Յայտագրին մէջ Մոցարթ, Պրահմս,Պէթհովէն,Զայքովսքի, Տիպիւսի եւայլն, հայկական բաժինը Սպեն - դարեան եւ Աղազարեան:

ԾԱԽՈՒ Է 170.000 ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԵԹՐ հող, 35.000ը վայրի ծառաստան, 135.000ը մշակելի հող: Բնակութեան համար երկյարկանի վեց սենեակնոց քարաշէն տուն մը յարակից գոմերով, կենդանիներու համար: Ընդարձակ հող, առողջապահիկ կլիմայ, ըմպելի ջուր: Ագարակը կը գտնուի Լուառի նահանգը, Ռօանի Renaison գիւղին մօտ: Պայմաններու համար դիմել՝ Զատիկ Գաբրիէլեանի, 7 rue Quarantine — Villefranche s)Saône (Rhône):

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 10, «Մասիս»ի սրահը, Ave. de Livry No. 87, Sévran: Կը խօսի Տիկ. Է.Բիւզանդ: Խմբերգ, արտասանութիւն, պարերգ, ներկայացում: Ճոխ պիւֆէ: Մուտք 50 Ֆրանք: Հաղորդակցութեան միջոցներ métro Eglise de Pantin, Օթօպիւս 147 թիւ. իջնել վերջին կայարանը:

ՀԱՅ ԱՐԾԻՒ ԱԿՈՒՄԲԻ նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, ապրիլ 7ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ակումբի երգչախումբին ղեկավար, երաժիշտ ԱԻԵՏԻՍ ՔԷՉԷՃԵԱՆի համար: Այս առթիւ քառաձայն պատարագ, դպրապետ Սերգոյեանի կողմէ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Samedi 6 Avril 1946 Շաբաթ 6 Ապրիլ

ԺԱ· ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4579—Նոր շրջան թիւ 308 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԻՆՔ ԹԱՓԵԼ

Յաճախ կը զարմանանք որ օտար թերթեր ընդհանրապէս հարեւանցի կամ սխալ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն հայ ժողովուրդի եւ անոր Դատի մասին։ Այն ալ եթէ ուղեն արտայայտուիլ։

Մեղքը միայն անոնց ճի՞տ կ'իյնայ։

Օտարը միշտ օտար է։ Ան իր գիտցածն ու լսածն է որ պիտի հրամցնէ։ Հայկական սակարանն ալ շահաբեր չէ, որպէսզի մարդիկ բան – գործ ընէին Հայոց պատմութիւն սերտել։ Տարփողանքի փայլուն շրջան մը ունեցանք 1913—20ին Եւրոպայի պալատներուն վրայ, երբ ծարպասանական դոհարներ կը հոսէին թերթերու էջերէն եւ մարբաքաղաքներու բեմերէն։ Այն ատեն հայկական եւ հայանպաստ օրկաններ ալ հրատարակուեցան, ինչպէս եւ գեղեցիկ գիրքեր եւ գրքոյկներ, որոնք արդէն մոռացութեան տրուած էին 1921ին, Փարիզի թէ Լոնտոնի մէջ։ Այժմ անոնց մնացորդները հազիւ թէ կարելի ըլլայ ճարել մատենադարաններէն եւ թանգարաններէն։ Կամ գրատան մը փոշոտ անկիւնը։

Այնուհետեւ ուրիշ օրեր, ուրի՛շ հոգեր։ Ձանձրացուցիչ արտագաղթ։ Լօզան։ Եւ հայանպաստ հրատարակութեանց հետ Հայոց պատմութիւնն ալ մոռցուեցաւ։ Դարձանք օտարական, գաղթական եւ վարձու աշխատաւոր, «արժանի՛ գթութեան»։ Հասարակ անձնագիրն անգամ, որ կը տրուի յիտուն ազգերու անունով, աւելի շատ կարեկցութիւն կը շարժէր, փոխանակ դրական իրաւունք մը ապահովելու։

Իսկ իբրեւ քաղաքական գործ, պարբերաբար կը 'լսէինք զանազան ճառեր եւ բանաձեւեր, որոնք հին յիշատակի մը տպաւորութիւնը կը ձգէին։

Եւ անհաւասալի նորէն պատերազմ, լման հինգ տարի Աշխարհասասան փոթորիկ կամ վայրագութեան. Եւ նորէն ժողովներ, խորհրդակցութիւններ, ծրագիրներ, դաշինքներ, անոր – ներու համար աշխարհի ճակատագիրը։

Կրնայի՞նք ձեռնածալ սպասել, ապաւինելով յաղթականներու բարեհաճութեան։

Այդպէս խրատողներ — եւ քնացողներ — այ կային, մինչեւ 1945ի ամառը։

Բայց, պահակները արթուն էին։ Նիւ Եորքի մէջ կազմուած Հայկ. Կոմիտէն յուշագիր մը կը ներկայացնէր Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին. (1945 Մայիս 7)։ Ամիս մը վերջը, ուրիշ յուշագիր մը եւս, յանուն «Ազգ. Խորհուրդ»ի մը։

Փարիզը, որ մինչեւ այն ատեն կը յօրանջէր ու կը քրթմնջէր, առաւ մը քունէն արթնցաւ, զուրսէն տրուած ազդանշանին վրայ։ Եւ ունեցանք Հայկ. Դատի Պաշտպանութեան Յանձնաժողով մը։ Միեւնոյն ատեն հաստատուեցաւ թէ Երեւանն իսկ թելադրած է որ տարագիր բազմութիւնները իրենք արծարծեն Թրքահայ Դատը։

Մնացեալը գիտէք,— Հապճեպ ժողովներ։ Քանի մը յուշագիր, վերջերս ալ՝ երեք հացկերոյթներ։ Եւ լռութիւն, եթէ չհաշուենք Ներգաղթի որոշումը, որ անփոխարինելի բարիք մըն է, բայց ոչ լուծումը բուն Դատին։

Եւ հիմա նոր պատեհութիւն մը։ Մայիս 1ին կամ 15ին, Փարիզի մէջ պիտի գումարուի միջազգային խորհրդաժողով մը, մասնակցութեամբ 800 պատուիրակներու։ Օրակարգի գլխաւոր հարցը՝ պատրաստութիւն հինգ պարտեալ պետութեանց հաշտութեան դաշնագիրներուն։ Եւ ուրիշ բազմաթիւ բարդ խնդիրներ։

Աւելի բախտաւոր պիտի ըլլա՞նք այս անգամ, թէ նորէն յուշագիրներն ու հեռագիրները բարեհաճութեամբ ընդունուելով, պիտի «դասաւորուին» դարակի մը մէջ։

Դժուար է պատասխանել։

Մեր հարցը կրնայ քննուիլ այս՛ խորհրդաժողովին կամ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ միայն այն ատեն, երբ հողային, սահմանային խնդիրներ յուզուին եւ շահակիցներէն մէկը — այս պարագային՝ Խ.Միութիւնը —չեշտակի ներկայացնէ իր պահանջները։ Եւ եթէ չզոհանայ միայն Կարս - Արտահանով։

Այս չի նշանակեր թէ «անելիք չունինք»։ Ընդհակառակն,— գործել անընդհատ եւ անվհատ, զարնելով ամէն դուռ։

Երէկ արիւն կը թափէինք, այսօր՝ մեծ բան է, եթէ քիչ մը քրտինք թափենք, փոխանակ տնավարի ժողովներու։

Ի՞նչ ըսել կ'ուզենք։ . . . . Շ.

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՍՈՒՐԻԱ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Սիրելի «Յառաջ», հոս ալ . . . վերջացուցինք ամէն գործ։ Տասնեակ հազարաւոր մարդիկ արձանագրուեցան, եւ պատրաստ կը սպասեն՝ մեկնումի։ Շատեր տուն տեղ ալ ծախու հանած են։ Այս ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, մէկ շաբաթ առաջ, Լիբանան հասաւ Երեւանի Ներգաղթի ներկայացուցիչ Գառնիկ Նազարեան, որուն հանգամանքը իրենք կը բնորոշեն—«սովետ դեսպանատան աշխատակից»։

Շատ բան կ'ըսեն իր առաքելութեան շուրջ։ Իր գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ հաստատել տնտեսական փոնտ մը, ապահովելու համար չքաւոր հայրենակիցներու դէպի Հայրենիք ճանապարհածախսը։

Նիւ Եորքէն, Վ. Մալէզեան, Պէյրութի Ներգաղթի Կոմիտէին ուղղուած նամակով մը կը յայտնէ՝ թէ «Հ. Բ. Ը. Մ.ը բացած է մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութիւն մը, նպաստելու համար Ներգաղթի Ֆոնտին։ Երեւան ձեռնարկին յաջողութիւնը կը վստահի Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, կամ՝ ընդհանուր առումով, Եկեղեցիին։

« Սուրիոյ եւ Լիբանանի Ներգաղթի կոմիտէ»ն, Մարտ 18ին գումարած է մասնաւոր նիստ մը, «Երեւանէն հասած Լիբանանի Սովետ Դեսպանատան աշխատակից Պ. Գառնիկ Նազարեանի մասնակցութեամբ»։ Այս առիթով, հրատարակութեան տրուած է հետեւեալ յայտարարական զեկոյցը,—

« Հիմ ունենալով Պ. Գառնիկ Նազարեանի պարզաբանումները, Սուրիոյ եւ Լիբանանի Ներգաղթի կոմիտէն հետեւեալ կարգ մը տեղեկութիւնները կը հաղորդէ արձանագրուող Հայերուն, զգուշացնելով զանոնք անհիմն թելադրութիւններէ եւ դիտումնաւոր լուրերէ։—

Ա.— Ներգաղթը ազգային ներգաղթ մը ըլլալով, պիտի կարենան Հայաստան մեկնիլ արձանագրուող Հայերը, առանց դասակարգային նկատումներու։

«Բ.— Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայութեան ներգաղթը պիտի սկսի այս տարուան Յունիսին, եւ կարաւանները պիտի մեկնին յաջորդաբար, առանց երկար ընդմիջումներու։

« Գ.— Ներգաղթը կազմակերպուած է պետականօրէն։ Բոլոր կարելի միջոցները նախատեսուած են, ապահովելու համար ներգաղթողներու բնակութիւնը, աշխատանքը եւ կեանքի բնական պայմանները։

Դ.— Իւրաքանչիւր արձանագրուող պէտք է շարունակէ իր գործով զբաղիլ, մինչեւ մեկնումի թուականը։

«Ե.— Ժամկէտէն առնուազն մէկ ամիս առաջ, իւրաքանչիւր արձանագրուողի պիտի հաղորդուի իր մեկնումի թուականը։ Այս առթիւ, արձանագրուողներուն կը թելադրուի զգուշանալ կանխահաս կարգադրութիւններէ։

« Զ.— Կոմիտէն զբաղեցաւ նաեւ չքաւոր ներգաղթողներու ճանապարհածախսի եւ նիւթական յարակից խնդիրներով, եւ որոշեց անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարել, ներգաղթի տնտեսական փոնտ մը հիմնելու նպատակով։

« Է.— Թիւրիմացութիւնները կանխելու եւ փարատելու համար, կը թելադրենք Ներգաղթի շուրջ որեւէ ստոյգ տեղեկութեան համար վստահիլ միայն պաշտօնապէս ճանչցուած Ներգաղթի կոմիտէին »։

Ինչպէ՞ս հարց չտալ.— Ինչո՞ւ կը վրդովուէիք հապա, բարեկամներ ու ներկայացուցիչներ «Յառաջդիմական» կազմակերպութեանց, երբ կը թելադրուէր աւելի զուսպ ու լուրջ ըլլալ, իրարանցումի եւ «կանխահաս կարգադրութիւններու» չմղելու համար տարագիր բազմութիւնները . . .

Մ.

ԹՂԹԱԴՐԱՄԸ 6404 միլիառ ֆրանք աւելցած է վերջին շաբթուան ընթացքին։

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ կուսակցութեան համագումարը բացուեցաւ Լիոնի մէջ։ Բուռն միջադէպ մը ծագեցաւ Նախկին Նախարար Փիէռ Քոթի վտարման առթիւ (արդէն հրաժարած էր)։

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ կաթի պարապ ամաններու մէջ տեղաւորուելով, Զուիցերիա փախցուցած է Զուիցերիացի մը, որ ձերբակալուեցաւ Ցէօնքէրքի մէջ։

«ՆԱԽ ՄԵՆՔ ՊԻՏԻ ՈՒՏԵՆՔ»

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ, վարչապետը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ պարէնաւորման մասին, շեշտելով թէ այլեւս չեն կրնար կրճատել Անգլիոյ ժողովուրդին պարէնը, կերակրելու համար Գերմանիան եւ Ճափոնը։ Վարչապետը, ինչպէս Լոնտոնի մէջ գումարուած խորհրդաժողովը շատ սեւ կը տեսնեն աշխարհի վիճակը, եթէ ձախողի յառաջիկայ հունձքը։

Վիճաբանութեանց ընթացքին երեսփոխանուհի մը, Օր. Ճէննի Լի յայտարարեց.— «Պարէնաւորման ճակատին վրայ համաշխարհային զոհողութեան առաջնութիւնը կը պատկանի ոչ Մ. Նահանգներուն, ոչ ալ Խ. Միութեան, այլ այս փոքր կղզիին։ Մենք չենք գանգատիր ատոր համար։ Երբ նկատի ունենանք այն երկրին կրած նեղութիւնները պատերազմի ընթացքին, անշուշտ ներողամիտ պիտի ըլլային, եթէ աւելի եսասիրական դիրք մը բռնած ըլլայինք անցեալին մէջ»։

Նախկին նախարար մը դիտել տուաւ թէ պարէնաւորման տագնապը լուծելու համար իրական դարման մը պիտի ըլլար դադրեցնել անասուններուն ցորեն կերցնելու սովորութիւնը որ կը տիրէ Մ. Նահանգներուն եւ Գանատայի մէջ։ Վարչապետը իր ճառին մէջ բացատրեց թէ միլիոններ զատապարտուած են ծանր տագնապի, շատերը՝ բացարձակ սովամահութեան։ «Մեծն Բրիտանիոյ համար անկարելի է զոհողութեան որ եւ է աստիճանով վերահաստատել համաշխարհային կացութիւնը։ Եթէ նոյնիսկ բաշխումը եւ փոխադրութիւնը կանոնաւորուին, կը տարակուսիմ թէ բաւական պաշար պիտի ունենանք։ Պատճառնե՞րը.— Պատերազմը տեղափոխեց հողագործները Եւրոպայի մէջ։ Ամէն եւրոպական երկիր, բացի Անգլիայէն, կրճատեց մշակելի տարածութիւնը։ Արտածող երկիրներն ալ կրճատեցին ցանքը, եւ այժմ աշխարհի ցորենը եւ բրինձը պակաս կուգան, իբրեւ հետեւանք պատերազմի, երաշտի, կրճատեալ արտադրութեան, յարաճուն պահանջի։ Պէտք է ամէնքս ալ աղօթենք որ աշխարհի հունձքը միջակէն վար չըլլայ։ Եթէ այդպէս ըլլայ, պիտի գտնուինք սեւ հեռանկարի մը առջեւ։ Մենք աւելի բան մը չենք կրնար ընել։ Կառավարութիւնը նախ պէտք է բրիտանական ժողովուրդը հոգայ։ Մենք մեր ապահովութեան չափը կրճատեցինք, օգնելու համար ուրիշներուն»։

ՊԱՊՆ ԱԼ ՄՏԱՀՈԳ

Պապը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ առջի օր եւ ազդարարեց թէ սովամահութիւնը կը սպառնայ աւելի համատարած հանգամանք ստանալ քան պատերազմը։ Անօթութեան ուրուականը հետզհետէ կը ցցուի, սպառնալով ստուար բազմութեանց, ամբողջ տարածութիւններու վրայ։ Այն երկիրները որ իրենց պէտք եղածէն աւելի կ'արտադրեն, պարտաւոր են ամէն կարելի միջոց փորձել, բացը գոցելու համար, մինչեւ նոր հունձք։ Սովը կը սպառնայ խաղաղութեան որ կրնայ խեղդամահ ըլլալ ծնելէ առաջ»։

✕ Լոնտոնի խորհրդաժողովը կը շարունակէ ծրագիրներ մշակել, ճար մը գտնելու համար ։ 18 պետութեանց պատուիրակները կարգով նկարագրեցին իրենց երկիրներուն տագնապը, մէկը միւսէն ծանր։ Գերմանիոյ ֆրանսական շրջանին մէջ հացի բաժնեչափն է օրական 200 կրամ, Իտալիոյ մէջ 225, Զուիցերիոյ մէջ 250, Հոլանտայի մէջ 315, Պելժիոյ մէջ 400 եւն.։

Նոյեան զատուանական թնճուկը

Քանի մը օրէ ի վեր թերթերը բացէ ի բաց կը գրեն թէ տարակարծութիւններ ծագած են կառավարութեան անդամներուն միջեւ, գերմանական հարցին առթիւ։ Այդ հրատարակութեանց համաձայն, վարչապետը (ընկերվարական) տրամադիր է ընդունելու միայն տնտեսական հսկողութիւն մը Ռուրի շրջանին վրայ, իսկ արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ (M. R .P.) եւ կարգ մը պահպանողական շրջանակներ կը պահանջեն այդ երկրամասը անջատել Գերմանիայէն։ Արդ, այս խնդիրը ուղղակի կապ ունի անգլօ-ֆրանսական ծրագրուած զինակցութեան հետ, քանի որ Անգլիա համաձայն չերեւար անջատումի։ Համայնավարները անգլօ-ֆրանսական զինակցութեան հակառակ չըլլալով հանդերձ, դիտել կուտան թէ Ֆրանսայի ապահովութիւնը կը կայանայ ոչ թէ այդ զինակցութեան, այլ Գերմանիոյ արեւմտեան շրջաններուն տեւական հսկողութեան մէջ։ Կիսապաշտօնական Le Monde, որ ընդհանրապէս արտաքին նախարարութեան տեսակէտները կը յայտնէ, շատ համաձայն չերեւար անգլօ-ֆրանսական զինակցութեան այն ծրագրին զոր կը պաշտպանէ վարչապետը եւ որ կը կարծուի թէ Լոնտոնէն թելադրուած է։ Թերթը գիտել կուտար առջի օր.

— « Զարմանալի է որ Պ. Պէվին ամենաթեթեւ ակնարկութիւն մը անգամ չըներ հարցի մը որուն լուծումը ամենազօրաւոր շաղախը պիտի կազմէր որ եւ է անգլօ-ֆրանսական զինակցութեան։ Եւ սակայն իրողութիւն չէ՞ որ միայն Գերմանիոյ հանդէպ կարելի է կնքել դաշինք մը որ կասկած չներշնչէ Խ. Միութեան։ Ֆրանսա չի կրնար ամբողջովին լքել ինչ որ մաս կը կազմէ իր գերմանա—

կան քաղաքականութեան: Ան չի կրնար գոհանալ անորոշ տնօրինութիւններով,—դաշնակից տնօրէններ կամ քննիչներ նշանակել Թուրքի համար, ձեռքի տակ առնել ածուխի բաշխումը եւն.եւն.:

Նախարարական խորհուրդը երէկ պիտի քննէր այս խնդիրը: Կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ Գ. Պիտօ պիտի հրաժարի, եթէ վստահութիւն չշահի: Արտաքին նախարարը միեւնոյն ատեն M. R. P.ին առաջնորդն ըլլալով, անշուշտ կը վայելէ իր կուսակցութեան վստահութիւնը: Հաւանական է որ համայնավարներն ալ ուժ տան իրեն: Այն ատեն վարչապետը, հետեւաբար եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը անելի մը պիտի մատնուին:

Զորեքշաբթի Փարիզ եկաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականներէն մէկը, եւ անմիջապէս վերադարձաւ, երեք ժամ տեսակցելէ վերջ վարչապետին հետ:

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ բրիտանական շրջանին ներկայացուցիչները եւ ամերիկեան շրջանի երեք նորակազմ կառավարութեանց պատուիրակները ժողով գումարելով, հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեցին.—

1.— Անհրաժեշտ է անմիջապէս վերահաստատել Գերմանիոյ տնտեսական միութիւնը.— 2. Տնտեսական տեւական միութիւն մը կարելի չէ առանց քաղաքական միութեան. —3. Միայն տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս միացեալ Գերմանիա մը ի վիճակի պիտի ըլլայ նպաստելու Եւրոպայի վերաշինութեան եւ խաղաղութեամբ գործակցելու միւս ազգերուն հետ.— 4. Այս նպատակին հասնելու համար, գերման ժողովուրդը պատրաստ է վանելու բոլոր ներքին խոչընդոտները եւ ամէն ճիգ թափելու.— 5. Նկատի առնելով Գերմանիոյ ներկայ կացութիւնը, այս նպատակին իրագործումը անհրաժեշտ կը դարձնէ ոչ միայն Միացեալ Ազգերու ընկերային եւ տնտեսական օգնութիւնը, այլ եւ գրաւող պետութեանց քաղաքական աջակցութիւնը.— 6. Ամէն բանէ վեր, անհրաժեշտ է զարկ տալ երկրին եւ կեդրոնական իշխանութեանց միօրինակ կազմին, որովհետեւ միայն այդպիսի միօրինակութեան մը շնորհիւ կարելի է զարգացնել գերման ժողովուրդին քաղաքական միութիւնը եւ հետեւաբար անոր տալ հնարաւորութիւն իրեն ինկած պարտականութիւնը կատարելու Եւրոպայի մէջ:

× Մարէշալ Մոնթկոմըրի, Գերմանիոյ բրիտանական շրջանին հրամանատարը, որ Պրիւսէլ կը գտնուի, ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ «Գերմանիա պէտք է գրաւման տակ մնայ մինչեւ որ լիովին համոզուինք թէ պարկեշտօրէն պիտի վարէ իր գործերը: Այս կը նշանակէ երկարատեւ գրաւում, եւ կը կարծեմ թէ մեր զինուորները չեն կրնար քաշուիլ տասը տարիէն առաջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ՀԱՐՑԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ յետաձգուեցաւ ապրիլ 6ին (այսօր, շաբաթ), Մ. Նահանգներու պատուիրակին առաջարկով: Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը խորհրդակցութիւններ կը կատարէ, վերջնապէս լուծելու համար Խ. Միութեան հետ ծագած վէճը, ի հարկին կարգ մը զիջումներ ընելով:— Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, նոր խռովութիւններ ծագած են իրանեան Քիւրտիստանի մէջ: Ապստամբները կը փորձեն գրաւել ռազմագիտական կեդրոնները Թրքական սահմանին վրայ: Իրանեան սպայակոյտը կը ծանուցանէ թէ 600 հոգի սպաննուած են երկու կողմերէն: Կ'ըսուի թէ Քիւրտիստան կը գտնուի սպայակոյտին պետը, զօր. Արֆա: Ձախակողմեան կուսակցութիւնը կը պահանջէ զինուորական ատեանի յանձնել զօրավարը:

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ յետաձգելու առաջարկ մը ներկայացուցած է Խ. Միութիւնը, որպէսզի ժամանակ ունենան պատրաստելու Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Ֆինլանտայի հաշտութեան դաշնագիրները: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը պնդեն որ Մայիս 1ին բացուի ժողովը: Կարծողներ կան թէ կրնայ յետաձգուիլ 15 օր կամ մէկ ամիս, եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց զինուորական վարկերը, 140.903.534.000 Ֆրանք, բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ:— Ժողովրդական կուսակցութեան երկու տեղեկարերներ ետս հրաժարեցան:

78.000 ՀՈԳԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ կը մնան տակաւին, գործակցութեան ամբաստանութեամբ: Թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ ազատագրութեան առաջին օրերուն ձերբակալուած են աւելի քան մէկ միլիոն կասկածելիներ, այսինքն բնակչութեան իբր մէկ տասներորդը: Դատավարութիւնները փութացնելու համար, կառավարութիւնը տեսչութիւն մը հաստատած է որ պիտի քննէ մասնաւորապէս թեթեւ յանցանքները:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Ապրիլ 3ի նիստին մէջ, մարէշալ Քայթըլ շարունակելով իր վկայութիւնը, յայտարարեց թէ Հիթլէր արատաւորեց գերման բանակին պատիւը: Բացատրեց թէ աններող էր եւ բացարձակապէս կ'արհամարհէր արդարութեան գաղափարը, «[illegible] եղած

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԷՍԻՆ, (Ցապաղած) — Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ» խումբի Տէսինի նորակազմ մասնաճիւղի առաջին դասախօսական ժողովը տեղի ունեցաւ Մարտ 16ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ: Դասախօսն էր Վ. Սէֆէրեան, որ նկարագրեց համաշխարհային առաջին պատերազմը եւ Հայերու մասնակցութիւնը, Թրքահայերու վիճակը 80ական թուականներէն մինչեւ 1908ի Օսմանեան սահմանադրութիւնը եւ յեղափոխական շարժումները: Պատմեց հերոսական դրուագներ մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ մարտնչող ֆէտայիներու կեանքէն — Անդրանիկի, Սերոբ – Փաշայի, Սեպուհի, Մուրատի, Կորիւնի եւն.: Եւ վերջապէս 1914 — 1918ի պատերազմը, Հայերու մասնակցութիւնը եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ կորիզն է ներկայ Խ. Հայաստանին:

Դասախօսութենէն վերջը տրուեցան զանազան հարցումներ, որոնց պատասխաններէն գոհ մնացին բոլորն ալ: Դասախօսութիւնը փակուեցաւ երիտասարդներու «Յառաջ ընթանանք» խմբերգով եւ ներկաները մեկնեցան խանդավառ տրամադրութեան տակ:

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ» խումբը, համաձայն իր ծրագիր - կանոնագրին, որոշած է 15 օրը անգամ մը տալ նման դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, բարձրացնելու համար իր անդամներու հայրենասիրական ոգին եւ հայեցի կրթութեան մակարդակը:

Միութեան ղեկավար մարմինը, վարչութեան հետ միասին որոշեց Ապրիլ 14ին ներկայացնել «Սասունը Այրւում է» թատերախաղը, որ ժամանակին մեծ անուն հանած էր Կովկասի մէջ:

Վեհունի

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը Մարտ 31ին տօնեց Մանուկներու Օրը: Բոլոր ծնողները եկած էին ժամանակէն առաջ, իրենց զաւակներուն հետ: Տիկին Ա: Սուքիասեան հանդէսը բանալով բացատրեց Մանուկներու օրուան իմաստը: Յետոյ եղաւ խմբերգ սանուհիներու կողմէ (Կուգաս անցեալից): Արտասանեցին օրիորդներ՝ Գ. Նազարէթեան, Ա. Հայրապետեան, Ս. Գարոնեան, մեներգեցին օրիորդներ Ս. Զաքարեան, Զ. Սարոյեան, Ա. Արզումանեան: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Տիկին Քիպրիթճեան, որ բացատրեց Կապոյտ Խաչի նպատակը եւ անոր զանազան ձեռնարկները.— Օգափոխութեան կայան, դարմանատուն եւն.: Տիկին Արզումանեան 5—10 տարեկան պզտիկներու սորվեցուցած էր գեղեցիկ թատերախաղ մը զոր ներկայացուցին շատ յաջող: Նոյնպէս տասնեակ մը փոքրներ գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեցին ու երգեցին:

Կ'արժէ շնորհաւորել Կապոյտ Խաչի անդամուհիները որոնք դժուարին աշխատանքի մը լծուելով կէս հայերէն խօսող մանուկներուն սորվեցուցած են գեղեցիկ երգեր եւ արտասանութիւններ: Տիկինները պատրաստած էին 300 ծրար կարկանդակ (պրիօշ), արմաւ եւ նուշ, որոնք հանդէսէն վերջ բաժնուեցան պզտիկներուն, նաեւ տարէցներուն: Իմացայ թէ պիտի այցելեն հիւանդանոցներու մէջ գտնուող մանուկներուն:

Հայ արենուշներն ալ իրենց խումբով եկան եւ երգեցին, իսկ Օր. Նիկողոսեան գեղեցիկարտասանութիւն մը ըրաւ:— Թաղեցի

ըլլալով չար ոգիներու»: Խ. Միութեան դէմ պատերազմ հռչակելէ վերջ, Հիթլէր «յախուռն վճիռներով ոտնակոխեց իրաւունքը եւ օրինաւորութիւնը: Զինեալ ուժերը քշուեցան կատարելու գործեր որոնք հակառակ էին միջազգային օրէնքի եւ հետեւաբար մեղսակից դարձան»:

ԱՆԳԼԵՒԱԼՊԱՆԱԿԱՆ յարաբերութիւնները խզուեցան: Լոնտոն կը մեղադրէ թէ Ալպանիա թշնամական դիրք մը բռնած է բրիտանական զինուորական պատուիրակութեան հանդէպ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետ նշանակուեցաւ անծանօթ չէզոք մը, Փուլիցաս, որ առժամեայ կառավարութիւն մը պիտի կազմէ: Եղած է նախագահ պետական խորհուրդին եւ 65 տարեկան է:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ մարդասպան բժիշկը, Փըթիօ, կէս գիշերին, հակառակ փաստաբան Ֆլորիոյի բոլոր պերճախօսութեան որ տեւեց եօթը ժամ: Մահավճիռը լսելէ վերջ, Փըթիօ յայտարարեց.— «Ես պիտի չմեռնիմ կիյյեօթինին վրայ: Ֆրանսա պիտի չգլխատէ մարդ մը որ ինը գերման գործակալներ սպաննեց: Պիտի չմեռնիմ: Վրէժս պիտի լուծեն»: Փաստաբանը կ'ուզէր ապացուցանել թէ Փըթիօ ոչ թէ 27 հոգի սպաննած է, այլ եւ ինը հոգի, չորս այր եւ հինգ կին, որոնց իւրաքանչիւրը կամ Կէսթափոյի գործակալ էին կամ որ եւ է կապ ունէին թշնամիին հետ» եւն.:

Շավիլէն Գ. Յ. Աբէլեան 200 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին, Օր. Մալխասեանի եւ Ալիքսանեանի նշանախօսութեան առթիւ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ապրիլ 8ին կը լրանայ «Յառաջ»ի վերհրատարակութեան առաջին տարեշրջանը:

Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ փութացնեն իրենց անվճար բաժնեգինները, դիւրացնելով վարչութեան աշխատանքը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Հրանդ Բալուեանի դասախօսութիւնները.— Ապրիլ 6ին շաբաթ իրիկուն: Նիւթ՝ Ա. Ահարոնեանի կեանքն ու գործը: Ապրիլ 7ին, կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Խաչատուր Աբովեան եւ իր «Վէրք Հայաստանին»: Ապրիլ 11ին, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հէքեաթներու վարպետը, Ռ. Զարդարեան, կեանքն ու գործը: Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան դպրոցին սրահը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի, 7 Ապրիլ յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ողբացեալ ՏԻԿ. ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՎԱՍԻԼԵԱՆի (ծնեալ Տինկճեան) հոգւոյն, մեռած մարտ 2ին Ամերիկա, իր եղբօր Տէր եւ Տիկին Տինկճեաններու փափաքով: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Հ. Ա. Ը. Միութեան «ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ» մասնաճիւղի թէյասեղանը, կիրակի ժամը 2.30ին, Parc Montsouris Pavillon du Lac, Paris (14), սրահին մէջ, ի նպաստ թաղին դպրոցի ֆոնտին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ պիտի տօնուի Մարսէյլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայր. Միութեան, Մայիս 25ին, շաբաթ օր, Սալօն Քոլպէռի սրահներուն մէջ: Պիտի խօսի Գ. Հայկ Զրուանդեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին մինչեւ կէս գիշեր, յետոյ պարեր, մինչեւ լոյս: Մանրամասնութիւնները յաջորդով: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Տիկին Աննա Գափլանեանի (ծնեալ Մանկասարեան), մահուան առթիւ: Մանկասարեան եւ Գափլանեան ընտանիք, Վիէն:

Տիկին Ս. Զաքըրեան եւ Տիկին Ա. Յարութիւնեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի միջոցով Յունաստանի կարօտեալներուն, ողբացեալ ՌԱՖԱՅԷԼ ՇԷՕՀԼԷԵԱՆԻ յիշատակին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Սէվռանի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 10, «Մասիս»ի սրահը, Ave. de Livry No. 87, Sévran: Կը խօսի Տիկ. Է. Բիւզանդ: Խմբերգ, արտասանութիւն, պարերգ, ներկայացում: Ճոխ պիւֆէ: Մուտք 50 ֆրանք: Հաղորդակցութեան միջոցներ métro Eglise de Pantin, Օթօպիւս 147 թիւ. իջնել վերջին կայարանը:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԻ ԱԿՈՒՄԲԻ նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, ապրիլ 7ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ակումբի երգչախումբին ղեկավար, երաժիշտ ՍԻԵՏԻՍ ՔԷՉԷՃԵԱՆի համար: Այս առթիւ քառաձայն պատարագ՝, դպրապետ Սերգոյեանի կողմէ:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՆՈՒՊԱՐ ԱԻԱԳԵԱՆ, վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն եւ ատամնաբուժական վարժարանէն, կը տեղեկացնէ բացումը իր ատամնաբուժարանին, 6, rue Valensaut Monplaisir, La Plaine, Lyon: Հեռաձայն P. 71-21:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 7 Avril 1946 Կիրակի 7 Ապրիլ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4580—Նոր շրջան թիւ 309 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԻ ՄԸ ԵՏՔ

Ճիշդ մէկ տարի առաջ այսօր, շաբաթ գիշեր մը լոյս կը տեսնէր «Յառաջ»ի նոր շրջանին առաջին թիւը։ (Դադրած 1940 Յունիս 10էն ի վեր)։

Կարճ որոշումով մը, առանց փողի եւ թմբուկի, շարժման մէջ դրուած էր տպարանը։ Խմբագիրն ու գրաշարը տքներ էին մինչեւ գիշերուան ժամը 4, եւ Ապրիլ 8ի առտուն մանրանկար «Յառաջ»ը արդէն կը տարածուէր քաղաքին մէջ։

Գաւառի գործակալները լուր անգամ չունէին։ Ոչ գինէն, ոչ ծաւալէն, ոչ ալ պայմաններէն։

Աշխատակիցներն ալ յանկարծակիի եկած էին։ Ամբողջ անցուդարձը գիտէին միայն քանի մը ընկերներ եւ բանուորներ, որոնք անհամբեր կը սպասէին մեքենային գլուխը, առաջին թիւը համբուրելու եւ ստորագրելու համար։

Այնուհետեւ... Բայց արդէն մէկ տարի է անցեր։ Եւ «Յառաջ»ի հազարաւոր բաժանորդներն ու ընթերցողները միայն մէկ բան կը հարցնեն,— Դեռ երկա՞ր պիտի սպասենք, տեսնելու համար նախապատերազմեան ծաւալը։

Ի՞նչպէս համոզել թէ ամէնէն առաջ խմբագրութիւնն է որ կը նեղուի, ուղղակի կը տառապի այս կիսկատար ծաւալէն։

Դէզերով ձեռագիր, յոզնած թէ թղթակցութիւն։ Շաբաթը երկու անգամ չորս էջ — նախապատերազմեան ծաւալին կէսը — հազիւ կը բաւեն խմբագրականի մը, կարճ յօդուածի մը, լուրերու եւ ազդերու։ Օրուան թերթը մեքենան դրուելէ վերջ, դեռ մէկ շաբթուան շարուած նիւթեր կարգի կը սպասեն, երբեմն տասը - տասնըհինգ օր։ Նոր ձեռագիրներն ալ իրենց կարգին։

Միայն թուղթի սահմանափակ բաժնեչափը չէ որ այս նեղութիւնը կը պատճառէ։ Կը տեսնէք արդէն,— ֆրանսերէն թերթերն ալ, որ պատերազմէն առաջ մինչեւ վեց էջ կը հանէին, դեռ չկրցան ամէն օր չորսի վերածել երկու էջը։

Սպասելով լաւագոյն օրերու, ակնարկ մը՝ անցած տարուան վրայ։

Ի՞նչ առաջադրութիւններ ունէր «Յառաջ»ը, նոր շրջանին համար, եւ ի՞նչպէս կատարեց իր պարտականութիւնը։

Տեսակ մը ծրագիր էր, առաջին թիւին խմբագրականը .—

1. ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ։ «Աշխատանք անոր վէրքերը դարմանելու եւ անոր արդար իրաւունքները հռչակելու։ Իսկ ամէնէն առաջ, աշխատանք՝ աւելի սերտ կապ հաստատելու անոր հետ, փոխադարձ վստահութեամբ» :

— «Ամէն պարագայի մէջ, կայ եւ կը մնայ Հայկական Դատ մը,— կ'ուզէինք ըսել՝ Թրքահայ Դատը, որուն համար գետերով արիւն հոսեցաւ եւ ամբողջ ժողովուրդ մը նահատակուեցաւ :

... Եթէ իրաւասու իշխանութիւնը մտածեր է ամէն բան, աւելի լաւ։ Իսկ եթէ նորէն պիտի մնանք անտէր, տեսակ մը «աղքատ ազգական», չկայ ուժ մը որ կարենայ լռութեան դատապարտել աշխարհացրիւ ժողովուրդ մը իր արդար իրաւունքները — թափուած յորդահոսան արեան գինը յիշեցնելու համար»։

2. ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ։ «Աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է լարել, բազմապատկել ուժերը, ցիրուցան, չորս հովերէն տարուբեր բազմութեանց ինքնապաշտպանութիւնը ամրապնդելու, զանոնք իրենց ճակատագրին տէր դարձնելու համար։ Մինչեւ որ կարենան երդիք մը ճարել հայրենի հողերուն վրայ»։

3. ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ։ «Տասնըհինգ տարի «Յառաջ» անհագանգ հնչեցուց այս ճակատին վրայ, եւ այսուհետեւ աւելի ուժգնօրէն պիտի հնչեցնէ զայն»։

4. ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ։ «Յառաջ»ի դերը պիտի ըլլայ տիրական՝ այս ճակատին վրայ, ինչպէս ամբողջ տասնըհինգ տարի։ Տոգորուն սրտցաւ խանդավառութեամբ եւ եղբայրական հոգածութեամբ»։ (Արդէն ունինք «Նոր Սերունդ»ը, ուրիշ Երիտ. Միութեանց հետ)։

5. ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ։ «Այս ճակատագրական օրերը բոլորէս կը պահանջեն արթնութիւն եւ մանաւանդ լրջութիւն։ Կանխակալ կարծիքներն ու խժալուր կանչերը չեն որ պիտի հարթեն ճամբան՝ ընդհանուր գործակցութեան մը համար»։

Ընթերցողներուն կ'իյնայ դատել թէ ո՛րքան կրցանք իրականացնել այս առաջադրութիւնները։

Կը մնանք միշտ պատնէշին վրայ։ Շ.

ՀՐԱԶԴԱՆ

Երեւանի բերդի տակով
Աքովեանի երգի նման
Ժայռերի մէջ մռնչալով
Դու անցնում ես, իմ Հրազդան։

Ալիքներիդ ձեռքի վրայ
Բարձր պահած ու զայրալից
Կարծես սիրտն ես տանում նրա՝
Գտած քո հին ժեռ ափերից։

Տար՝ ծովերի սիրտը ձգիր
Կրակ – վէրքը Աբովեանի —
Կը ցամաքին ծովերն անգամ
Հին ցաւերով Հայաստանի։

Երեւանի բերդի տակով
Նոր ջրերով քո զնտան
Կարունների ափին տալով
Յաւէտ երկիր, իմ Հրազդան։

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՄԻՋ ՈՔ ՄԵԿՆԱԾ Է ՊՈԼՍԷՆ.

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ Ւ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԿԸ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԻՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Դադրեցաւ աղմուկը, որ ստեղծուած էր Թուրք մամուլի մէջ, իբրեւ հակազդեցութիւն ներգաղթի արձանագրութեանց։

Այս լռութիւնը մեկնուեցաւ անով, որ վերջ գտած են նախապատրաստական բոլոր աշխատանքները, եւ կը մնայ սպասել փոխադրական միջոցներու, ներգաղթող Հայերու բազմութիւնը փոխադրելու համար Երեւան։

Այնքան ապահով կը նկատուէր, կամ կը նկատուի գործին յաջողութիւնը, որ խանդավառ մարդիկ, Պոլսէն արտասահման լաւատես նամակներ կը տեղացնէին,— «Արձանագրեցին, կը մեկնինք շուտով»,— «Օրերու խնդիր է է մեկնումը», կամ աւելի կտրուկ,— «Արդէն իսկ կարաւան մը մեկնեցաւ, մենք ալ կը մեկնինք այսօր-վաղը»...։

Կացութիւնը տարբեր է բոլորովին, ինչպէս կը վկայէ վերջերս Պոլսէն հասած արժանահաւատ բարեկամ մը։

Նախ, բացարձակապէս անհիմն է այն լուրը՝ թէ արդէն իսկ կարաւան մը թեւ է առած դէպի հայրենիք։ 3—4000ի մօտ արձանագրուողներու բազմութիւն մը լուսաբանութեան եւ հրահանգի կը սպասէ, նախ, մեկնելու պատրաստուելու համար։ Տակաւին ոչ մէկ նախանշան կամ ձայն՝ այս ուղղութեամբ։ Արձանագրուած կարգ մը ուսանողներ եւ արհեստաւորներ վերջերս յաճախ կը հանդիպէին Պոլսոյ Խորհրդային հիւպատոսարանը, ո եւ է տեղեկութիւն ստանալու համար իրենց մեկնումի թուականին շուրջ։ Ոստիկանութիւնը երկու – երեք անգամ կեդրոն տարած բերած է այս բարեմիտները եւ, ոմանք մատնուած են բաւական անհաճոյ կացութեան մը։ Տասնի մօտ համալսարանական ուսանողներ, որոնք վերջին 6 — 7 տարիներու ընթացքին կ'ամբաստանուէին իբրեւ համայնավար եւ կը բանտարկուէին պարբերաբար, կրկին հսկողութեան տակ առնուած են։

Իսկ անոնք որ հարցաքննութենէ վերջ ազատ ձգուած են, կը հաւաստեն՝ թէ բաւական երկար սպասումի պիտի հարկադրուին։ Այդ պարագային, իրենք բաւական տաղտկալի կացութեան պիտի մատնուին, քանի որ իրենց իւրաքանչիւր շարժումը, իւրաքանչիւր խօսքը, իւրաքանչիւր քայլը աչքի տակ է։

Շատեր ուզած են խորհրդային հպատակութիւն ստանալ, «անձեռնմխելի» մնալու համար։ Աւելորդ է ըսել, թէ ընթացք չէ տրուած իրենց բարի բաղձանքին, եւ մնացած են մէջտեղ, տեւական անստուգութեան մէջ։

Աւելի յատկանշական նորութիւն մը,— Կը հաւաստեն թէ որ եւ է լուրջ արձանագրութիւն ալ կատարուած չէ։ Բոլոր խնդրարկուները դիմած են հիւպատոսարան, ուր իրենց անունն ու հասցէն արձանագրած են։ Եւ, այդքան։ Ըսուած է իրենց, թէ «բուն արձանագրութիւնը պիտի կատարուի քանի մը շաբաթէն, մասնաւոր հրահանգով, ու, այս առթիւ, պիտի տրուին նաեւ անհրաժեշտ հրահանգները»։ (Բա՛ռ առ բառ)։

Երեք չորս ամիս է թաւալած արդէն, ու ձայն չչուկ չկայ այս իմաստով։— Անհանգիստ սպասում, եւ տեւական մղձաւանջը՝ գործ ունենալու Թուրք ոստիկանութեան հետ։ Ո՛չ հրաւէր, ո՛չ պատրաստութիւն, ո՛չ ալ մեկնում։

Աւելորդ է աւելի բան խօսք։ Մ.

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԹԷՀՐԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՅԻՍ 10.— ՔԱՐԻՒՂԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ.— ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ

Մոսկուայի անթելը ուրբաթ օր հաղորդեց հետեւեալ դաշնագիրը, որ ստորագրուած է Իրանի վարչապետ Ղավամ էս Սալթանէի եւ Թէհրանի խորհրդային դեսպան Սադչիքովի միջեւ.—

Այն բանակցութիւնները որ սկսած էին Մոսկուայի մէջ Իրանի վարչապետին կողմէ Խ. Միութեան ներկայացուցիչներուն հետ եւ շարունակուեցան Թէհրանի մէջ խորհրդային դեսպանին ժամանումէն վերջ, 1946 ապրիլ 4ին յանգեցան կատարեալ համաձայնութեան մը, բոլոր խնդիրներու մասին։ Այսպէս.—

1. Խորհրդային զօրամասերը 1946 Մարտ 24էն սկսեալ պիտի պարպեն Իրանի բոլոր հողերը, մէկուկէս ամսուան ընթացքին,— 2. Քարիւղի խորհրդային - իրանեան խառն ընկերութեան մը հաստատման վերաբերեալ դաշնագիրը եւ անոր տրամադրութիւնները Իրանի խորհրդարանին վաւերացման պիտի ենթարկուին եօթը ամսուան պայմանաժամի մը լրացումէն առաջ, սկսելով այս տարուան մարտ 24էն.— 3. Ինչ կը վերաբերի Ատրպատականի հարցին, իբրեւ Իրանի ներքին խնդիր մը, խաղաղ լուծում մը պիտի գտնուի կառավարութեան եւ Ատրպատականի բնակչութեան միջեւ, բարենորոգում մը կատարելու համար համաձայն եղած օրէնքներուն եւ բարեացակամ տրամադրութեամբ հանդէպ Ատրպատականի ժողովուրդին »։

Մոսկուայի անթելին խօսնակը այս առթիւ լուսաբանութիւններ տալով, յայտնեց թէ բանակցութիւնները սկսած էին անցեալ փետրուարին։ «Գոյացած համաձայնութիւնը բնական հետեւանքն է Խ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան որ հիմնուած է գործակցութեան եւ ժողովուրդներու անկախութեան իրաւունքի խաղաղասիրական սկզբունքներուն վրայ »։

Իրանի վարչապետն ալ իր կարգին գոհունակութիւն յայտնելով, ըսաւ թէ խորհրդային դեսպանը 48 ժամ անընդհատ աշխատեցաւ լրացնելու համար համաձայնութիւնը, միայն քանի մը ժամ քնանալով գիշերը։ Իրանի կառավարութեան ներկայացուցիչը, իշխան Ֆիրուզ մամուլի ներկայացուցիչներուն հաղորդելով դաշնագիրը, յայտարարեց թէ բոլոր վէճերը կարգադրուած են փոխադարձ բարեացակամութեամբ։ «Վստահ եմ թէ այս դէպքը առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի եւ բոլոր Դաշնակիցներուն կողմէ պիտի ողջունուի իբրեւ մեծ նպաստ մը միջազգային խաղաղութեան եւ համերաշխութեան։ Համաձայնութիւնը նոր շրջան մը պիտի բանայ Իրանի եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց միջեւ։ Քարիւղի խառն ընկերութեան մը մասին համաձայնութիւն գոյացած է, բայց չէ քննուած որ եւ է մանրամասնութիւն անոր գործադրութեան համար։ Բանակցութիւնները պիտի սկսին մօտերս Ատրպատականի ներկայացուցիչներուն հետ, քննելու համար անոնց պահանջները անհրաժեշտ բարենորոգումներու մասին։ Երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին երկրին ամբողջական պարպումէն անմիջապէս վերջը։ Այժմ կացութիւնը լուսաբանուած ըլլալով երկու կառավարութեանց միջեւ, կը յուսամ թէ առեւտրական բանակցութիւնները պիտի վերսկսին շուտով»։

Պատասխանելով Քիւրտիստանի մասին եղած հարցումի մը, իշխան Ֆիրուզ յայտարարեց թէ դէպքերը չափազանցուած են օտար թերթերու կողմէ։ «Օգնական զօրք ղրկուած է այդ նահանգը, վերահաստատելու համար բարեկարգութիւնը։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակները սառնութեամբ ընդունեցան այս համաձայնութեան լուրը եւ անմիջապէս սկսան քննել անոր տրամադրութիւնները, վճռելու համար թէ կ'արժէ՞ վիճաբանութիւնները վերսկսիլ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ։ Իրան այլեւս պիտի չյուզէ այս խնդիրը։ Մ. Նահանգներն ալ գոհ կ'երեւան ։

«Սովը նստած է սեղանին վրայ»

Գ. Հուվըր, Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մէջ, Լոնտոն հասնելով, քստմնելի տեղեկութիւններ հաղորդեց Արմտիքի խորհրդաժողովին։ Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Այս ժողովը գումարուած է գիտնալով որ յառաջիկայ քանի մը ամիսները մինչեւ նոր հունձք՝ սպառնաւորման ամէնէն տագնապալի շրջանը կը կազմեն աշխարհի ամբողջ պատմութեան մէջ։ Քանի մը ճամբորդներ երբեմն կը պատմեն թէ համատարած սով չկայ Եւրոպայի մէջ։ Այս պատահական դիտողները երբեք չեն ըմբռներ թէ շատ մը ընկերային խմբակցութիւններ եւ դասակարգեր սովի պիտի մատնուէին, եթէ անցեալին մէջ ցորեն հասած չըլլար ծովերէն անդին եւ թէ սովը անխուսափելի է, եթէ գալիք ամիսներու ընթացքին ցամաք չհանենք տրամադրելի պարէնը։ Եւրոպան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԲԻԿ ՄՈՒՊԱՀԵԱՃԵԱՆ

(ՓՍՓՍՈՒՔԻ ԱԽՈՅԵԱՆԸ)

Ո՞վ է այս մարդը որ Պոլսոյ Ազգ. Երեսփ. Ժողովի ամպիոնին տակը, աղտոտ սեղանի մը առջեւ, թուղթի դէզի մը վրայ կը դրէ ու կը գրէ, եւ որ վէճի տաք պահու մը, կը թողու գրիչը, վեր կը ցցուի, Ատենապետին բաներ մը մրմնջելու, յետոյ, երկար ու ծուռ ստուերի մը փոխուած, կ'առաջանայ մինչեւ Պատրիարքը, բաներ մըն ալ անոր կը շշնջէ, եւ նոյն ձեւով կը դառնայ իր աթոռը վերադառնալու:

Ձեզ ճանչնար զայն եւ իրաւունք ունիք: Նշանաւոր անյայտ մըն է, ազգային գործիչ եւ Պոլսոյ խմբագիրներուն երիցագոյններէն, մինչ ձեզի համար արդէն համբաւաւոր մէկն է ձեր թաղին թաղականը կամ սա երէկի տղան որ ստորագրած է հանդէսի մը նկարագրութիւնը, կամ քերթուածի նման բան մը:

Այդ մարդը կը կոչուէր Աբիկ Մուպահեաճեան որ Մարտ 14ին մեռաւ Պոլսոյ Ազգ. հիւանդանոցին մէջ, 75 տարեկան:

Թերթերու պատրաստութեան մէջ ամէնէն ծանր բաժինը որ ապերախտ է իր աշխատաւորին հանդէպ, լուրերու թարգմանութիւնն է: Այդ բաժնին խմբագիրը բեռնակիրն է օրաթերթին: Ան ժամերով տասնեակ մը բազմալեզու լրագիրները կը քամէ, կը ճմլէ՝ հիւթը հանելու եւ տալու համար իր ընթերցողին: Եւ ասոնք մեծ անծանօթներն են: Արեւելքի մէջ տարիներով տքնած, մազերը ճերմկցուցած թարգմանիչ - խմբագիր մը կար՝ Արթաքի Սանտալճեան, Ճէրիտէի մէջ Տիգրան Աղամեան, զորս ոչ ոք կը ճանչնար, որովհետեւ թոճերով գիր գրած ըլլալով հանդերձ տող մը ստորագրած չէին: Նաեւ աւելի համեստ մը՝ Յակոբ Վարժապետեան՝ Ճէրիտէի եւ Սուրհանդակի մէջ: Զարեհ Նեմցէ մըն ալ ունինք դեռ այս դասէն, սակայն ծանօթ է ան գէթ իր թարգմանած վէպերուն տակը ստորագրելուն համար:

Աբիկ ալ ստուերի մէջ մնացած դէմքերէն էր շատ երկար ատեն, կը գրէր բայց չէր ստորագրեր, եւ կարծեմ մեծ պատերազմէն յետոյ էր որ սկսաւ յօդուածները ընդգծել Ա. Մ. կամ Արշամ:

Բնիկ Օրթագիւղցի, ամիրայական սերունդէ, ուսած Յակոբ Գուրգէնի հայկական կրթարանէն յետոյ Թրքական Երկրաչափական վարժարանը՝ հայերէնէ աւելի Թուրքերէնի տիրացած, (իր հայերէնին մէջ կը զգացուէր Թրքական ոճի ազդեցութիւնը), իր ասպարէզը սկսած էր Թուրքերէն թերթերու եւ ապա Թրքաբարբառ հայերէն թերթերու՝ կարծեմ Վարդան Փաշայի թերթին, Կարապետ Փանոսեանի «Մանզումէի Էֆքեար»ին եւ յետոյ Ճիվէլէկեանի «Ճէրիտէի Շարքիյէ»ին մէջ:

Բաւական եռքն էր որ, հայ օրաթերթերու ազգային լրաբեր եղաւ, երբ լրաբերներու «իշխան» Աբրահամ Այվազեանի աստղը սկսած էր «շիջիլ իր չինծու ու փքուն տեղեկութիւններուն պատճառով: Թէեւ Այվազեան յոխորտանքով կ'ըսէր թէ «Աբիկը իմ աշակերտս է»:

Գում - Գափուի Պատրիարքարանին եւ Գալը Ալիի պողոտային խմբագրատուներուն միջեւ իր ամենօրեայ մագոզը հէնքը հիւսած էր համեստ խառնուածքներով բայց գործօն այս մարդուն լուռ աշխատանքի կտաւին: Ա՛լ այդ կտաւը բանուեցաւ ու բանուեցաւ, մինչեւ զայն «աշխարհական պատրիարք» հռչակել տալու աստիճան, ինչ որ չափազանցութիւն էր պարզապէս: Իր ազդեցութեան ոսկեզարը Մանկունի եպիսկոպոսի պատրիարքական տեղապահութեան շրջանն էր, քանի որ Էջմիածնական այդ եկեղեցականին մօտիկ բարեկամն էր տարիներէ ի վեր եւ ջերմ համակիրը: Այդ պահուն Աբիկ Բիւզանդիոնի ազգային բաժիններուն գլուխը անխափան կը սկսէր՝ «Տեղապահ սրբազանը երէկ...» բառերով, գրելու համար ճղճիմ բաներ զորս կը ծաղրէինք երբ իրեն հանդիպէինք:

Լուռ, լուրջ եւ խոհական, կրցաւ Պատրիարքարանի շրջանակներուն մէջ վստահութիւն շահիլ եւ վերահասու ըլլալ ազգային ամէն անցուդարձի, որով կոչուեցաւ նաեւ զանազան ազգային յանձնաժողովներու քարտուղարութեան, ինչպէս Սանասարեանինը, իսկ վերջին ատենները եղած էր Պատրիարքարանի դիւանապետը:

Խորապէս ազգասէր եւ անշահախնդիր, իրեն համար տեսակ մը հիւանդութիւն եղած էր նաեւ գաղտնապահութիւնը: Ինք ամէն բան գիտէր, բայց բան մը չէր յայտներ: Միւս թերթերուն լրաբերները՝ երբ «զգայացունց» լուրեր կը հրատարակէին, ինք, ընդհակառակն, իր քրոնիկներուն մէջ կը ջանար զանոնք մեղմել եւ չէզոքացնել: Քօղարկեալ նկարագիր, ամէն ինչ կ'ուզէր քօղով ներկայացնել:

Եւ սակայն մէկ առիթով միայն ան իր քօղը պատռած էր, այն ալ Երուսաղէմի խնդիրն էր: Հաշուեխոյս հռչակուած եւ Պոլիս բերուած Ղեւոնդ վարդապետի հակառակորդներուն Պոլսոյ շրջիկ պատուիրակն էր: Օրմանեան պատրիարք հաշուեպահանջ էր, որով Աբիկ ամէն կերպով թեւ թիկունք կը զտնէր անկէ: Թերթերը երկուքի բաժնուած էին: Ղեւոնդ թէեւ կծծի, բայց գիտէր վճարել իր պաշտպաններուն: Հակառակ կողմը ընտրանիներ անվարժ չէր Թոփալ. ֆրենները,

բայց վստահ եմ որ, Աբիկ շահախնդրութեամբ չէր որ անոնց դատը կը վարէր: Ինք անոնցմէ չէր որ անձնական պզտիկ շահերուն զոհէր արդար գործ մը: Այնպէս որ, ինծի համար անըմբռնելի պիտի մնայ, մինչեւ որոշ փաստերու յայտնութիւնը, Պոլսոյ Մարմարա թերթին այն ակնարկութիւնը թէ Սանասարեան խանի խնդրին մէջ ծանր պատասխանատուութիւն ունի հանգուցեալը(*):

Թերեւս Թրքական պաշտօնատար ըլլալու համար ճամբայ ինկած, բայց ով գիտէ պարագաներու ի՛նչ չեղումով ազգային կեանքի մէջ ինկած այս մարդը իր շարժումներուն եւ ընթացքին մէջ կը պահէր սակայն Թրքական կրթութեան հովերը: Իր գերադասներուն կը մօտենար միշտ կռճկուած, ձեռքերը շփելով, մէջքը բեկեալ — իր երկար հասակն ալ կը պարտադրէր զայն — կողմնակի քալուածքով, խօսելէ աւելի կը փսփսար, կը փսփսար նոյնիսկ ընկերական շրջանակներու մէջ: Կը կատակէինք: Չէր վիրաւորուեր, կը ժպտէր խոհականօրէն, վիճաբանութիւնը գինք չէր գրգռեր: Երբ պոռայիք՝ չէր բարկանար, ձայնը իբր ձայն երբեք չենք լսած. միայն՝ մեկնած ատենը, մտերմաբար ուսիդ դպելով, ձեռքը ձեռքիդ կը դպցնէր, եւ մատներուն ծայրովը մինչեւ կզակը քառորդ վիծով բարեւ մը տալէն կը մեկնէր՝ առանց մոռնալու ականջդ ի վար փսփսալ.

— Իմ ըսածս է շիտակը. վերջը կը տեսնես...

Թէեւ որոշ չէր արտայայտուեր, բայց կը պատկանէր մեր հանրային մարդոց այն դասին որ Թրքական իշխանութեանց հետ եթէ ոչ հաշտ երթալու, գէթ թշնամաբար չվարուելու կողմնակից էր, քաղաքականութիւն զոր Ներսէսեան կը կոչեն, իբր աւանդութիւն Ներսէս պատրիարքի ուղղութեան: Պահպանողական ծայրայեղութիւններէ վախցող՝ թէեւ «հակայեղափոխական» պատնէշին կը պատկանէր, բայց երբեք պատնէշին վրայ չէր տեսնուեր, իր գործը... խրամային ըլլալով: Այնպէս որ յեղափոխականները զինքը բնաւ թշնամի չեն նկատած: Եթէ իր գրութիւններով իսկ անոնց դէմ արտայայտուէր, այնպիսի լեզուով ու դարձուածքներով կը գրէր, ինչպէս միշտ, որ ճակատ ճակատի կռուի դետին չէր մնար: Ամէն բանի մէջ խոհեմութիւն, չափաւորութիւն եւ զգուշաւորութիւն՝ իր նշանաբանը:

Այս է պատճառը որ, ինք կենդանի վկան մեր վերջին ժամանակներու հանրային գործերու ներքնակողմին, չէր անդրադառնար բնաւ անոնց, չէր ուզեր գրի առնել, եւ այսպէս, իր մահովը կը կորսուի ազգային կեանքի յիշատակարան մը:

Հակառակ իր այսքան խոհականութեան, օր մը սակայն աքսորի մէջ Գոնիա իրեն հանդիպեցայ: Թուրքերը գիտնալով հանդերձ այս անվնաս եւ երկչոտ մարդուն ի՛նչ ըլլալը, զայն ալ տեղահանութեան մատնած էին: Կը յուսար ազատուիլ: Մինչ այդ սակայն իր ազգայինճիութիւնը չէր լքեր: Բոլորին հետ կը խօսէր, զանազան վայրերու տեղահանութեանց մասին տեղեկութիւններ կըհաւաքէր եւ գաղտնի տեղեկագիրներ կը հասցնէր Պատրիարքարան, երկաթուղիի հայ պաշտօնեաներու միջոցով, որոնք այդ պահուն, իրենց վայելած բացառութեան շնորհիւ, իրենց ձեռքէն եկած ծառայութիւնը չէին զլանար դժբախտ հայրենակիցներու,

Առտու մը կանուխ Աբիկ եկաւ գտաւ զիս Թաքստոցիս մէջ եւ ըսաւ.

— Յարութիւն Մկրտիչեանը քեզ տեսնել կ'ուզէ. կը խոստանայ բարութիւն ընել. ի՞նչ կ'ըսես:

Գիտէի որ իմ եւ կարգ մը մտաւորականներու այդ մատնիչը եկած էր եւ ես պահուած էի: Աբիկէն խնդրեցի պատասխանել թէ արդէն մեկնած եմ այլուր:

Ատեն մը ետք, իրաւ ալ, չենք գիտեր ի՛նչ պատճառներով, Գոնիայէն Պոլիս վերադարձուցին Նարոյեան վրդ.-ը (յետոյ Պատրիարք), Աբիկը եւ Յովասափեան Հրանտ եւանդուն երիտասարդ վարդապետը զոր Մկրտիչեան իր սարսափին տակ պահելով անոր հրատարակել տուաւ կրօնական հերձուածող թերթ մը եւ որ զինադադարին իբր լրտես ամբաստանուելով հազիւ կրցաւ անհետանալ իր սիրած մէկ աղջկան հետ ամուսնացած: (Այս վարդապետը կիրակիները ա՛յնքան հայրենասիրական եւ բուռն քարոզներ կը խօսէր, «սուրբ առնողը սուրով պիտի իյնայ» որ Նարոյեան եպիս. դժուարաւ կը ջանար զսպել զայն: Այս է պատճառը որ իր լրտեսական արարքները հոգեբանական գաղտնիք մը կը կազմեն):

Խորապէս ազգայինճի՝ իր ամուսնութիւնն իսկ Պատրիարքարանի շրջանակին մէջ կը մտնէ: Թուրքերէնի դիւանապետ Կարապետ Էֆ. Խաչատուրեանի աղջկան հետ ամուսնացաւ եւ ունեցաւ երկու աղջիկ. այնքան հեզահամբոյր մէկէ մը ուրիշ բան դուրս չպիտի գար:

(*) Սանասարեան խանը արժէքաւոր շէնք մըն էր զոր Անգլիացիք գրաւած էին 1918ին: Դաշնակիցները, քէմալական յառաջխաղացման վրայ, երբ որոշեցին քաշուիլ Պոլսէն, անգլիական ընկերութիւն մը առաջարկեց գնել զայն, բայց Սանասարեան խնամակալութիւնը որու նախագահն էր Գաբրիէլ Էֆ. Նորատունկեան, մերժեց, որով այդ հարուստ ազգային կալուածը կորսուեցաւ, քէմալական կառավարութեան կողմէ գրաւուելով:

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ

ԽՄԲ. — Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի 32րդ Շրջ. Ժողովին գումարման առթիւ, Յուսաբեր երկար խմբագրականով մը կը պարզէ քննուած խնդիրները,— կուսակցական, տեղական – ազգային եւ քաղաքական: Ստորեւ՝ այն մասը որ կը վերաբերի Հայկական Դատին.—

Ինչպէս ըսինք, Շրջ. Ժողովը այս տարի կը զուգադիպէր պատմական ժամանակաշրջանի մը, ուր միջազգային սեղանի վրայ կուգար դարձեալ Հայկ. Դատը: Դաշնակցութիւնը գերազանցօրէն նուիրուած կազմակերպութիւն մը Հայկ. Դատին, չէր կրնար անտարբեր մնալ: Համոզուած այս Դատին գերագոյն արդարութեան, Դատ մը, որ արիւնով շաղախուած էր եւ, հակառակ հայութեան անհուն զոհաբերութիւններուն, անլոյծ կը մնար դեռ: Դատ մը վերջապէս, որ միջազգային մեծ ժողովներու կողմէ ճանչցուելէ եւ նուիրագործուելէ ետք, պատռուած էր դարձեալ եւ մոռցուած, անհուն յուսախաբութեան մատնելով ոչ միայն Հայութիւնը, այլեւ անոր բարեկամ օտար լայն շրջանակները, Դաշնակցութիւնը, առաջինն ըլլալով հրապարակ եկած էր եւ պաշտօնական յուշագրով մը յիշեցուցած միջազգ. ձեռնհաս շրջանակներու եւ ժողովրդավար յաղթական պետութեանց՝ անցեալ Մայիսին (1945 Մայիս 7), թէ կար ու կը մնար այս Դատը, որ այս անգամ պէտք էր լուծում գտնէր, իբրեւ Արդարութեան գործ, իբրեւ հանդիսաւոր խոստումներու իրագործում, իբրեւ ժողովուրդի մը մահու եւ կենաց խնդիրը, եւ վերջապէս իբրեւ գինը բովանդակ հայութեան թափած արիւնին, ոչ միայն եղերական պահերու մէջ թափուած, անագարոյն թշնամիներու եւ դաւադիրներու հարուածներուն իբր հետեւանք, այլեւ թափուած հերոսական լայն պահերու ընթացքին, հարիւր հազարաւոր հայ երիտասարդներու մղած պայքարներով, մանաւանդ այս պատերազմի ընթացքին, դաշնակից բանակներու կողքին, Հայաստանէն մինչեւ գաղութները, գերմանական ճակատներէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք:

Հա՞րկ է յիշել, թէ 300.000 կտրիճներ արիւն թափեցին ռուսական բանակներուն մէջ եւ դափնիներ շահեցան, տասնեակ հազարներով հայ երիտասարդներ քաջութեան գործեր ըրին ու գնահատուեցան ամերիկեան ու ֆրանսական ռազմաճակատներուն վրայ, եւ Հայաստանի ու սփիւռքի բովանդակ հայութիւնը իր նիւթականը, արիւնը եւ հանճարը տրամադրեց ժողովրդավար պետութեանց, իրենց ահեղ ճակատամարտին մէջ, բռնակալութեան դէմ:

Դաշնակցութիւնը յիշեցուց իր փաստալից յուշագրերով այս բոլորը, իր զանազան կազմակերպութիւններովը, որոնց կարգին Եգիպտոսի կազմակերպական ձեռնհաս մարմինները եւ հանգամանաւոր անձերը, այն խոր հաւատքով, թէ այս յիշեցումը պիտի նպաստէր Հայ Դատին: Ինչպէս այլուր, Եգիպտոսի մէջ ալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը աշխատեցաւ մէկ ոգի, մէկ կամք եւ աշխատելու մէկ ճամբայ ստեղծել, «միասնականութեան» համազգային ճակատ մը, Հայկ. Դատը պաշտպանելու համար, լաւագոյն եւ յարմարագոյն միջոցներով: Զգաստութեամբ ու արդիւնաւորութեամբ, առանց ամբոխավարութեան:

Պատրաստակամ եղաւ եւ աշխատեցաւ համազգային ճակատի մը ստեղծման եւ եթէ խայտաբղէտ մարմիններ եւ ոչ – պատասխանատու անձեր ու խմբակներ հրապարակ եկան ու գործեցին իրենց հասկցած ձեւերով, յաճախ անպատասխանատու կերպով, այսինքն՝ առանց վերին ու ազգային հակակշիռի մը, մեղքը Դաշնակցութեանը չէ եւ չի կրնար ըլլալ: Դաշնակցութիւնը, ըստ Շրջ. Ժողովի որոշման, կը պահէ իր տեսակէտը՝ համազգային կազմակերպութեան մը մասին; նկատելով վնասակար ու վտանգաւոր մասնակի, կողմնակի, խմբակցական ու յախուռն գործունէութիւնը, որ

×

Հին ընկերոջ մը մահը կը խռովէ մեզ, անո՞ր համար որ գերեզմանատան հոտը կ'առնենք շատ մօտէն: Ինչպէս բոլոր Պոլսեցնակները՝ ես ալ կարօտախտը ունիմ անգամ մը, գէթ ամիս մը, հոն դառնալու, Եղիա Տէմիրճիպաշեանի երգածին պէս՝

Հոն, սիրելիս, ես կ'ուզեմ որ տանին զիս

Ո՛չ թէ բնութեան չքեղութեան, այլ հին բարեկամութիւններու եւ յիշատակներու մէջն ապրելու համար: Կ'ուզէի կրկին տեսնել Աբիկը, կրկին ընդդիմախօսել եւ անօգուտ կերպով իրեն թելադրել գրելու իր հարուստ յիշատակները ինչպէս կ'ընէի ուրիշ ազգայինճիի մը, Ներսէս Օհանեանի որ միշտ կը խոստանար բայց չկրցաւ գործադրել:

... Հիմա աչքիս առջեւ կը կանգնի ծուռ աշտարակի պէս իր հասակը, մէկ ուսը միւսէն բարձր, միշտ վեր քաշելով իր տաբատը որ կը յամառէր ցած իջնել, խեչափառի պէս չեղ իր քալուածքը պաշտօնական շրջանակի մէջ, եւ ձեռքս կ'երկարեմ զայն բարեւելու համար, բայց թեւս օդին մէջ պարապ կը մնայ. չտանար իր պատասխանը:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

«Ջհաց մեր հանապազորդ..»

Երբ փոքր էինք մեր երկրին մէջ, որքա՜ն եռանդով եւ աճապարանքով կ'արտասանէինք գրաբար «Հայր մեր»ը՝ մեր հայրենի սեղանին առջեւ:

Անընական բան էր, առանց «Հայր մեր»ը ծայրէ ծայր ըսելու, ձեռքդ հացին երկարելը: Մե՜ղք էր, շատ մեծ մեղք: Նոյն իսկ չլսուած բան էր, որ տան անդամներէն մէկն ու մէկը առանց տէրունական աղօթքի, ձեռքը պատառաքաղ կամ դգալ առնէր ...

Լաւ կը յիշեմ: Օր մը, մեծ հօրս տունը իր գործակատար Թուրք գիւղացին եկաւ: Իրեն համար ճաշ պատրաստեցինք զատ սենեակի մէջ, որովհետեւ Թուրք էր եւ չէր մասնակցեր մեր երկսեռ սեղանին: Ես, հետաքրքիր փոքրիկ՝ կ'ուզէի դիտել անոր ճաշելը: Երբ առանց խաչակնքելու եւ առանց «Հայր մեր»ի սկսաւ ճաշել, զարմացած եւ պայթակղած՝ հարցուցի,— Մահմուտ աղա՛, դուն «Հայր մեր» չե՞ս ըսեր ճաշէն առաջ...

Մարդը բան չհասկցաւ եւ խնդալով բաներ մը ըսաւ: Վազելով գացի մօրս պատմեցի եղելութիւնը: Մայրս ծիծաղելով.— «Տղա՛ս, Տաճիկները «Հայր մեր» չեն ըսեր սեղանի վրայ»: Եւ փակեց խնդիրը:

Հացին խօսքը կ'ըլլար մեր տուներուն մէջ: «Անոր հացը պահարանին մէջ կը բուսնի», կ'ըսէին ծոյլին համար: Եւ իրապէս ալ, հացը միշտ պատրաստ էր հոն, թէ ծոյլին եւ թէ աշխատողին համար:

Բայց ասով մէկտեղ, հացի փշրանքին վրայ կոխելը կամ հացի կտորը գետին նետելը սրբապղծութիւն էր: Գետնէն վերցնելով կը համբուրէինք զայն: Այնքա՜ն սրբազան բան էր հացը:

Հիմա, այս աղօթքը միայն տէրտէրներուն արհեստն է:

— Տղաս, ճաշի վրայ «Հայր մեր» կ'ըսե՞ս:

— Հայ մերը ի՞նչ բան է, պապոն:

— Ձեր տղաքը սեղանի վրայ «Հայր մեր» կ'ըսե՞ն:

— Ժամանա՞կ ունինք անլուրդ բաներ սորվեցնելու: Տղաքը իրենց դասերուն հազիւ կը հասնին:

Եւ սակայն, Հէթլէրն ու Մուսոլինին եկան ամբողջ աշխարհի «Հայր մեր» սորվեցնելու: Կողոպտեցին, պարպեցին բոլոր երկիրներու շտեմարանները եւ մարախ ձգեցին ցորենի արտերուն մէջ: Եւ այսօր մարդկութիւնը կ'աղաղակէ—«Ջհա՛ց մեր»:

— Մամա, հաց կ'ուզեմ, անօթի եմ...

— Զաւակս, այսօր փուռը հաց չկայ, համբերէ:

— Անօթի՛ եմ, մամա, մեռնիմ պիտի, կը հասկնա՞ս...

Միայն փոքրե՞րը: Ժողովուրդներ, ազգեր, կառավարութիւններ, Եւրոպայէն Ասիա, ոտքի են կանգնած՝ ցորենի հանք կը փնտռեն չորս կողմ:

Հերոսներու եւ քաջերու չքանշաններով զարդարուն կուրծքերուն տակ, անօթի ստամոքսը կ'աղաղակէ — Հա՛ց, հա՛ց:

Դիւանագէտ, տնտեսագէտ, երկրէ երկիր կը վազեն հացի ետեւէն:

— Ստեպղին ունիմ, հացով կը փոխանակե՞ս:

— Ես ալ սխտոր ունիմ, վարսակ կուտա՞ս փոխարէն ...

— Գարիով փոխանակելի ճակնդեղ եւ պղպեղ ունիմ, կ'ուզե՞ս...

— Եթէ ցորեն կամ գարի ունիս, կը գնեմ ոսկիով ...

— Ոսկին խոտերուդ տուր: Ջամիչ ունի՞ս ցորենի փոխարէն...

Այսօր ազգերը վերադարձած են կրկին «Տէրունական աղօթք»ին եւ միաբերան կ'աղերսեն.— «Հայր մեր Ամերիկա, որ ծովերէն անդին ես, սուրբ եղիցի անուն քո... Ջհաց մեր հանապազորդ, տուր մեզ այսօր ...

Եւ Ամերիկան, իր որդին՝ Հուվըրը ղրկած է մեզի, մեր աղերսանքը լսելով:

Ան պիտի քննէ, պիտի ստուգէ, տեղեկագիր պիտի պատրաստէ, պիտի ղրկէ իր երկիրը: Հոն մասնագէտներ պիտի քննեն այդ տեղեկագիրը, պիտի հաշուեն, շոգենաւ եւ ցորեն պիտի ճարեն, պիտի լեցնեն եւ պիտի ղրկեն մեզի:

Գօտիները սեղմենք: Թէեւ մենք Հայերս, Տէր Զօրի անապատներուն մէջ, Թուրքերու շնորհիւ, անօթութեան բարձրագոյն դասընթացքը աւարտած ըլլալով, շատ ալ նեղուելու պէտք չունինք...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԱՐԵԼԻՑԸ

ԽՄԲ.— 1945 Ապրիլ 8ին էր որ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի նոր շրջանին առաջին թիւը: Ո՛րքան ողջոյնի գիրեր դարակը մնացած էին այդ օրէն ի վեր, տեղի անձկութեան պատճառով: Անշուշտ գրողները ալ պիտի զարմանան, մէկ տարի վերջը հրատարակուած տեսնելով քանի մը նմոյշներ. —

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ՝

Հինգ տարիէ ի վեր (1940 Յունիս 10էն 1945 Ապրիլ 8) «Յառաջ»ի խմբագիրը փոխադրուած, աւելի ճիշդը ըսելով աքսորուած էր Քատէի 9րդ թաղամասի սրճարաններն ու հայկ. գրատուները, ուր կը հանդիպէին Փարիզի գրոց - բրոցները, «զրոյց անելու»:

Երեքշաբթի, 3 ապրիլ (1945) կը հանդիպիմ բարեկամի մը, որ Շ.ը կը փնտռէ: Կ'ըսեմ.— Արուարձանները փնտռէ, կամ Քատէի շրջակայ փողոցները, 15 վայրկեանի չափ դարձիր, անպատճառ կը գտնես, որովհետեւ ան սովորութիւն չունի երկար նստելու: — Իսկ մի՞ւս Շ.ը: — Գացած է գաւառ, կազդուրուելու, որպէսզի վերադարձին սկսի Արազ - Տարազը... Շատ յոգնած էր, երեք ամիս անընդհատ ամէն օր մէկ երկու անգամ գետնին տակը (մեթրօ) մտնել ելլելէն, անձամբ նոր տունը փոխադրելով գիրքերը, չվստահելով կառապանին: Բայց Նարդունին աւելի մեծ յանցանք մը գործեց, պատերազմ յայտարարուած օրէն ի վեր ինքն ալ պատերազմ յայտարարեց հայ ժողովուրդին: — Հանդէս, թատրոն, բանախօսութիւն, եկեղեցի, հարսնիք, կնունք, թաղում, — Նարդունին չկայ, տունն ալ մարդ չընդունիր, բացի կարգ մը առանձնաշնորհեալ բարեկամներէ եւ ընկերներէ: Սենեակին մէջ, սեղանի մը առջեւ նստած, գտակը գլուխը կը գրէ ու կը գրէ:

Չորեքշաբթի, 4 Ապրիլ, 1945.— Ընկեր մը կը հարցնէ: Շ.ը քանի մը օր է մէջտեղ չկայ.— Հինգշաբթի, 5 Ապրիլ: «Յառաջ»ի խմբագրատունէն Շ. կը հեռախօսէ.— Գնա Բ. գրատունը, «Յառաջ»ի փոքր քլիշէն առ եւ խմբագրատուն եկուր, չորս օրէ որ հոս եմ:

Ուրբաթ, 6 Ապրիլ.— Կ'երթամ խմբագրատուն: Շ. գաղթական տէրտէրի մը պէս միս մինակ նստած սեղանի մը առջեւ կը գրէ: Կուգայ ծերունի մը.— Պատերազմէն առաջ 25 Ֆրանք պարտական էի, «Յառաջ»ի, ահա 750 Ֆրանք նոր բաժնեգինս: Նախկին 25 Ֆրանքը կ'արժէ 250 Ֆրանք. ահաւասիկ հազարնոց մը:

Շ. նստած տեղէն կը սկսի պատը զարնել, — Բարթող; հինգ տարի առաջ այս սեղանին վրայ կաղամար մը կար, ո՞ւր է, այս աթոռէն երկու հատ ունէինք, պատի քարտէսը տեղը չէ եւն.:

Շաբաթ, 7 ապրիլ, նորէն խմբագրատունն ենք: Գրաշարը վազելով վեր կ'ելլէ թուղթ մը ձեռքը.— Այս այսպէս չըլլար, մենք պատերազմէն առաջ այսպէս կը շարէինք: Շ.— Հինգ տարուան մէջ ահագին բան փոխուեցաւ, դուն ո՞ւր էիր: Քանի վայրկեան վերջ, նորէն գրաշարն է — 15 տող բաց կայ, շուտ բան մը գրէ տուր:

Ժամը 7.30ին փորձը վեր կ'ելլէ սրբագրութեան: Խմբագրին ուրախութեան սահման չկայ, քիթին տակէն մրթմրթալով եւ երգելով, (Երեւան բաղ եմ առել, հօյ Նար, եւն.) սրբագրութիւնը կ'ընէ: Ընկերներն ալ կը ձայնակցին: Յետոյ կը պատմէ թէ Օսմ. Սահմանադրութենէն ի վերջ, երբ «Յառաջ»ը Կարինի մէջ կը հրատարակէր, կը սորվի տեղական պարը,— երկու քայլ առաջ, մէկ քայլ ետ:

Ժամը 8ին հեռախօսը կը հնչէ.— Բալուեանն է, տասը տասներկու հոգի կը սպասեն «Յառաջ»ին, շուտ ղրկեցէք: Կուգայ մեր հայրենակից Նշանը, ձեռքը «Յառաջ»ի հիմնադրամի համար հանգանակութեան ցուցակ մը, երկու վեցեակ հայրենակիցներու անուններով: Վերջապէս գիշերուան ժամը 9ին «Յառաջ»ը լոյս կը տեսնէ, ընկեր մը.— Այս չեղաւ, խմբագրականները մէկ սիւնակը պէտք չէ անցնին: Ուրիշ մը.— Ընդհակառակն քիչ է երկուքուկէս սիւնակը, պէտք է հինգ սիւնակ ըլլայ, քանի որ պատերազմը հինգ տարի եղաւ, տարին մէկ սիւնակ:

Երկուշաբթի 10 Ապրիլ.— Կ'անցնիմ Cadetէն: Լրագրավաճառը կ'ըսէ.— Ուրբաթ օրուընէ գլուխս տարին բաշ; բաց, բաց, Յառաց: Կ'անցնիմ գրատուն, սպառած: Փըթի Քարօ, 10 — 15 հոգի դրամը ձեռքերնուն մէջ «Յառաջ» կ'ուզեն: Սէն Տընի չէ հասած: Սէն Միշէլը սպառած, իսկ Հրանտ Սամուէլը թող ինքը պատմէ: Խմբագրատունն եմ, Իսիէն ընկեր մը կը պատմէ.— Մեր դրացի մամիկը «Յառաջ»ը համբուրեց, խաչակնքեց երեքը եւ կարդաց: Ուրիշ մը Շավիլէն,— Մեր դրացին շաբաթ գիշեր չքնացաւ, սպասելով «Յառաջ»ին: Քաշան, Ֆրանսացի լրագրավաճառը մէկ ձեռքը «Յառաջ», միւս ձեռքը Փափիլէտ պոռալով կը ծախէ:

Գաւառները հեռագրով կ'ուզեն 100, 200, 600: Իսկ թո՞ւղթը, քանի՞ օրուան կրնայ բաւել...

1935ին տօնեցինք «Յառաջ»ի տասնամեակը: Հիմա կարգը եկած է քսանամեակին:

Թ. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

իր անորոշ ու առեղծուածային ընթացքով օգուտ մը չի կրնար տալ, բայց կրնայ պատճառ դառնալ անհուն ու աղետալի թիւրիմացութիւններու:

Հայկ. Դատի առնչութեամբ, ներգաղթը նոյնպէս մօտ է սրտին ու գաղափարներուն Դաշնակցութեան, որովհետեւ նոր չէ որ ան կը պահանջէ անոր իրականացումը:

Հետեւողական իր նպատակներուն ու գործելակերպին՝ Դաշնակցութիւնը կողմնակից եղած է միշտ հայ հողերու ամբողջացման, զոր բանաձեւած է «Միացեալ, Անկախ եւ Ազատ Հայաստան» վերտառութեան տակ: Հետապնդած է այս նշանախօսքին իրականացումը այն ատեն, երբ ինք, Դաշնակցութիւնը, իշխանութեան վրայ էր Հայաստանի մէջ, իրականացած Հայաստանը նկատելով «կորիզ» ամբողջացած Հայաստանին:

Այսօր, եթէ ամբողջական բանաձեւը գաղափարական մը կը մնայ, բայց «Միացեալ» Հայաստանի գաղափարը կը դառնայ անհրաժեշտ ու կենսական: Ժողովուրդ մը վտարուած է իր դարաւոր հայրենիքէն, բռնագրաւման զոհ տալէ ետք իր նուիրական հողերը, դարերու ընթացքին իր ստեղծած նիւթական ու բարոյական շքեղ մշակոյթը, միլիոն մը զոհ ձգելէ ետք քաղաքներու, գիւղերու եւ անապատներու մէջ: Այս ժողովուրդը իր իրաւունքը կը պահանջէ, իր հողերուն կցումը այսօրուան «կորիզ» Հայաստանին: Ներգաղթը, հին պահանջ Դաշնակցութեան կողմէ, նոյնպէս կենսական է աշխարհացրիւ հայութիւնը իր հայրենիքին ու հայրենի հողերուն վրայ ամփոփելու համար: Պարզ հասկնալի եւ մարդկային պահանջներ ասոնք, որոնք պէտք է ըմբռնուին եւ պէտք է ըմբռնելի եւ ընդունելի դարձուին: Պահանջներ, որոնք ընդունուած էին դաշնագրով ալ եւ միջազգային ժողովներու կողմէ:

Ցաւագին բան մը կայ մեր ճակատագրին մէջ, դժբախտ իրողութիւն մը, այն որ այսքան պարզ, ճշմարիտ ու մարդկային պահանջներ առանձինն չեն ներկայանար Միջազգային Ատեաններու եւ կը կապուին բարդ հանգոյցներու, որոնք կը դժուարացնեն մեր Դատը, կը պղտորեն անոր շուրջ մթնոլորտը եւ առհասարակ մթնոլորտը հայութեան շուրջ, որ իր արդարագոյն իրաւունքներուն իրականացման համար ամէն բան տուած է, աւելի քան իր ոյժերը թոյլ կուտային, եւ տուած է ոչ միայն իրեն, այլեւ ուրիշներու համար:

Հեռու աղմուկէ, հեռու ամբոխավարութենէ եւ անխորհուրդ քայլերէ, Երջ. Ժողովը զգաստութեան կոչ կ'ընէ բոլորին, որ նկատի ունենան այս ամէնը:

Ներգաղթ, այո, աւելի քան քառորդ դարու պահանջ մը եւ կենսական անհրաժեշտութիւն, բայց առանց խուճապի:

Առանց ամէն բան ոտքի տակ առնելու, յարգելով մանաւանդ զգացումները այն ժողովուրդներուն, որոնց ասպնջականութիւնը կը վայելեն մեր գաղութները, լուսաբանելով եւ պարզելով մեր ժողովուրդի ձգտումները, որոնք եղած են եւ են միշտ՝ ազատատենչ, ճշմարտօրէն ժողովրդավար եւ համակուած միայն խաղաղ աշխատանքի կարօտով:

Այս գետնի վրայ մեծ դեր կրնայ կատարել, այլ օրկաններու կարգին, հայ մամուլը, որուն մէջ Դաշնակցական մամուլը, որ գնահատուեցաւ Երջ. Ժողովին կողմէ, իբրեւ հարազատ արտայայտիչը իր կազմակերպութեան քաղաքականութեան եւ հայ ժողովուրդի բաղձանքներուն ու արդար պահանջներուն:

Ահա քանի մը գիծ միայն Ժողովի աշխատանքներէն, որոնք յառաջիկային աւելի պիտի արդիւնաւորուին, այն խոր համոզումով, որ աշխարհի ճակատագիրը վարողներ պիտի անդրադառնան Հայկ. Դատին ու հայութեան ճակատագրին, արդար ու իրաւ կարգադրութեան մը համար:

Մեզ կը մնայ պահել մեր հաւատքը՝ մեր ապագային հանդէպ, պահել մեր կորովը, այն վստահութեամբ՝ թէ պիտի ճանչցուին ի վերջոյ մեր իրաւունքները, եթէ մենք գիտնանք մեր Դատը վարել իմաստութեամբ, մէկ մտածումով, մէկ կամքով եւ մէկ ճամբայով, հասցնելու համար զայն աշխարհի վարիչներուն, այն բովանդակ ու անուրանալի արդարութեամբը, որով կառուցուած է ան: Անշուշտ, ալեկոծութեան այս ժամանակներուն մէջ, միայն մեզմէ կախում չունի այս լուծումը, բայց մենք մեր պարտքը կատարենք, մեր կարելին ընենք. զոհաբերութեամբ ու զգաստութեամբ, եւ գիտնանք մնալ իբրեւ աննահանջ ու արդար իրաւատէր:

Ազգերը կրնան անիրաւուիլ, բայց, ի վերջոյ, կը հասնին արդարադատութեան, եթէ կարենան ապրիլ ու գործել: Պատմութիւնը անիրաւ չէ միշտ, եւ չի կրնար անիրաւ ըլլալ մանաւանդ հայ ժողովուրդին հանդէպ:

Հայկ. Դատը — հողերու ամբողջացում, ներգաղթ եւայլն,— ճանչցուած է Սեւրի դաշնագրով, որ դէպքերու դժբախտ բերումով պատռուեցաւ: Բայց պատմութիւնը չի կրնար պատռուիլ: Նոր պատմութիւն կը կերտուի իրաւունքի եւ արդարութեան հիման վրայ, յաղթական ժողովրդավարութեան: Երեք Մեծերու առաջնորդութեամբ: Ջենք կրնար հաւատալ որ այս Մեծերը պիտի մոռնան մեզ, ընդհակառակն, կը հաւատանք, որ պիտի լուծեն վերջապէս այս դատը, համերաշխաբար: Երեքներու կամքովը, որպէսզի հազարամեակներու ժողովուրդ մը ապրի իր հայրենիքին մէջ եւ որպէսզի արդարութեամբ պսակուի նոր պատմութիւնը, այնքան արիւնէ ու արցունքէ ետք:

Կոմիտաս Վարդապետի 70 անտիպ երգերը

ԽՄԲ.— Հալէպի Ուսուցչական Միութեան «Սեւան» պարբերականէն կ'արտատպենք հետեւեալ գրութիւնը, որ անշուշտ մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէ տարագիր բազմութեանց եւ մանաւանդ երաժշտասէր հասարակութեան.—

1942ին հրաշքով մը ձեռքս ինկան Վարդապետին երկու տետրակները, որոնք կը պարունակէին եօթանասուն անտիպ ժողովրդային երգեր՝ գրի առնուած 1913ին, արեւելեան ձայնագրութեամբ:

Այդ երգերը ընել տուին ինծի աշխատանք մը, զոր Փարիզի Երաժշտանոցի ուսուցիչներս, իրենց բոլոր հմտութեամբ, անկարող պիտի ըլլային ընել տալու: Ստիպեցին որ սորվիմ արեւելեան ձայնանիշերն ու եղանակները իրենց դարձուածքներով, ուսումնասիրեմ կերպը դաշնաւորումին, որ Վարդապետինն է, ու ի վերջոյ թափ տամ այն կեանքին, որ կ'եռայ ներսս երբ կը լսեմ երգը ցեղիս:

1942էն ի վեր թափած աշխատութիւնս ցոյց տուաւ ինծի ուղին, որուն ամէն հայ երգահան պարտաւոր է հետեւիլ, եթէ կ'ուզէ որ իր կտորները կրեն տոհմային դրոշմ, գոյն եւ ոճ, որոնք միմիայն մերն են:

Եօթանասուն երգերը մէկ ամսուան ընթացքին վերածուած էին եւրոպական երաժշտութեան ու արդէն հարուստ ներշնչարան մը կը պարզէին ինծի: Յուզում, հիացում, խանդավառութիւն իրար կը յաջորդէին՝ մէջս, ու կը դաշնաւո՛րէի առաջին երգը, որ ոգի մըն է 5)4 չափով, ԲՋ եղանակ, «Երեւանի նահանգի, Սուրմալու գաւառի Եվջիլար գիւղում» երգուած: Երաժշտագէտ ու անմոռանալի մեր Վարդապետը այնպիսի կանոնաւորութիւնով մը նօթ առած էր,— արեւելեան ձայնանիշներբ, ժողովրդական երգը իր զանազան տունեբով, երգող գիւղացիին ո՛ր գաւառէն, ո՛ր գիւղէն ըլլալը,— որ բնականօրէն պարտք մը կը դնէի վրաս այդ երգով ամիսներ տարուելու, արտաքին անցուդարձերուն խորը փնտռելու ու ներշնչուելու:

Ոգրը դաշնաւորուած է... կը խորհիմ, այնպէս ինչպէս Վարդապետը պիտի ուզէր որ ըլլար, պարզ, մտացիօրէն զգայուն ու գիւղը վերյիշել տուող բնոյթով:

Ինծի այնպէս կը թուէր թէ վերջապէս երաժշտական աշխարհի մէջ հայերէն սկսեր եմ խօսիլ, արդեօ՞ք հայերէն զգալ գիտէի թէ ինչ էր: Ատոր գիտակցելու համար պէտք էր պահ մը հեռու նետել եւրոպական երաժշտութեան պաշարս, զոր 13 տարուան միջոցին Փարիզ հաւաքեր էի ու դառնալ գիտունօրէն տգէտ ու իմաստունօրէն պարզ:

Երգին բառերը խոր, սիրտ բզկտող, կ'ուզեն որ չլաս, որովհետեւ լացը քիչ է անոնց համար:

«Աղջի, մէրըդ մեռնի տա,
Նէյնիմ աման օ՜յ, օ՜յ շորերդ կեղտոտել տա,
Վա՛յ մէրըդ մեռնի սարի աղջիկ, ջէյրան աղջիկ,
լուանամ վարդի ջրով, չորացընեմ բերնի գոլով»:

Երկրորդ աշխատանքս կը շինէր Մահերգ մը այդ ոգրին վրայ: Հոս եւրոպական մշակոյթս չարհամարհեցի. ա՛լ վտանգէ զերծ էի, չէ՞ որ հայրենի հողս առած էի իբր մեկնակէտ ու շունչս կը մնար հարազատօրէն հայ, ընդլայնելով առանց վրդովումի երգը Վարդապետին, զոր ունկնդիրը իբր կ'ընէ այնքան դիւրութեամբ:

Երախտիքի անհուն զգացումով կ'ոգեկոչեմ յիշատակը անմահ Վարդապետին ու կը մոռնամ թէ ինծի պակսեր է բախտը զինքը տեսած ու լսած ըլլալու:

Կ. Պոլիս — ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

կ'ապրի սեւ շուկայով, այնպիսի գիներով որոնք անմատչելի են ժողովուրդի 90 առ հարիւրին համար: Կացութիւնը միեւնոյնը չէ Եւրոպայի բոլոր ազգերուն համար: Բայց այս 22 ազգերու գրեթէ իւրաքանչիւրին մէջ — ազգեր որոնք 300 միլիոն բնակիչ կը ներկայացնեն, ռուսական սահմանէն մինչեւ Մանշի ափերը, կացութիւնը ստիպողական է: Պարէնի չգոյութիւնը մասնաւորապէս կը նեղէ 16 — 17 երկիրներու քաղաքային եւ ճարտարարուեստական կեդրոնները, տագնապի մատնելով 170 միլիոն բնակիչներ: Մեծ քաղաքներու պարէնաւորման մեծագոյն մասը այսօր կը բաղկանայ պաշտօնական օրապահիկներէ: Պաշտօնական պարենաչափը օրական 1250 գոլը (քալորի) կ'անցնի միայն քանի մը ազգերու համար, իսկ քաղաքային բնակչութեանց աւելի քան կէսին համար չանցնիր 1000 գոլը: Արդ, մարդու մը առողջութեան համար նուազագոյն անհրաժեշտը 2300 գոլ է, միջին հաշուով: Ի՛նչ եղանակով ալ քննուի կացութիւնը, կրնանք ըսել թէ միլիոնաւոր մարդկային էակներ վտանգի տակ են Եւրոպայի մէջ: Արդ, այժմ կազմուած մթերքը եւ ճամբայ հանուած պարէնը չեն կրնար բաւել Մայիսի վերջէն անդին, եւ կարգ մը երկիրներու մէջ հազիւ ապրիլի վերջը կրնան բաւել: Ամէնէն առաջ մանուկներու մէջ է որ կը զգացուին սովին հետեւանքները: Կարգ մը քաղաքներու մէջ մանուկներու մահացումը տարեկան 20 առ հարիւրը կ'անցնի: Չափազանցութիւն չէ ըսել թէ այսօր ռուսական սահմանագլուխէն մինչեւ Մանշի ափերը կան քսան միլիոն մանուկներ որոնք ոչ միայն բաւարար սնունդ չեն ստանար, այլեւ հիւծախտը, ոսկրաթեքութիւնը, սակաւարիւնութիւնը եւ ուրիշ հիւանդութիւններ արագօրէն կը ծաւալին անոնց մէջ: Եւ թերեւս այս թիւն ալ իրականէն վար կը մնայ: Եթէ կ'ուզենք որ Եւրոպան ապագայ մը՝ ունենայ, պէտք է բան մը ընել անոր զաւակներուն համար: Եթէ մանուկները լաւ սնունդ չստանան, շատերը պիտի մեռնին եւ միւսները պիտի մեծնան տխեղծ մարմնով եւ աղճատուած մտքով: Այս մանուկները չեն կրնար վերաշինութեան սպասել. անոնք ոչ կամուրջ են, ոչ ալ գործարան: Արդէն տարի մը կորսնցուցած ենք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խնամակալը, Դամասկինոս արք. իր հրաժարականը ղրկեց Եորկիոս թագաւորին, որ Լոնտոն կը գտնուի: Նոր դահլիճը խնդրեց շարունակել խնամակալի պաշտօնը, մինչեւ որ հանրաքուէ կատարուի, միապետութեան հաստատման մասին:— Ձախակողմեան հոսանքները, որոնք ձեռնպահ մնացած էին, հեռագիրներ ուղղելով Անգլիոյ, Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն, պահանջեցին չեղեալ հռչակել մարտ 31ի ընտրութիւնները, քանի որ ընտրողներու 55 առ հարիւրը չէ մասնակցած եւ շատ մը անկանոնութիւններ գործուած են:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍԻՆ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը կը մնայ անփոփոխ, ինչպէս հաստատուեցաւ նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ: Բոլոր նախարարներն ալ միաձայնութեամբ հաստատեցին հիմնական տեսակէտները, Հռենոսի եւ Սարի շրջաններու մասին, որոնք պէտք է Գերմանիոյ մնացեալ մասէն բաժնուին քաղաքականապէս եւ ենթարկուին միջազգային հսկողութեանց մասին: Տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ դիրք բռնը անցեալ յունուարին, Սահմանադիր ժողովին առջեւ: Այս որոշումէն վերջ, Գ. Պիտօ տեսակցութիւն մը ունեցաւ անգլիական դեսպանին հետ, անգլօ-ֆրանսական զինակցութեան բանակցութեաց մասին: Տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ դիրք պիտի բռնեն Անգլիա եւ Մ. Նահանգները, որոնք համաձայն չեն Ռուրի շրջանը Գերմանիայէն բաժնելու եւ կ'ուզեն կեդրոնական կառավարութիւն մը հաստատել Գերմանիոյ մէջ, կարելի եղածին չափ շուտ:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ամերիկեան «Միսուրի» զրահաւորը Վոսփորի ջուրերը մտաւ, ընկերակցութեամբ յածանաւի մը եւ երկու թորփիլանաւերու, եւ թրքական իշխանութեանց յանձնեց Ուռշինկթընի թրքական դեսպանին մարմինը: Ամերիկեան զրահաւորին նուագախումբը թրքական քայլերգը հնչեցուց: Թրք. մարտանաւերը կէս դրօշ պարզած էին: Երբ դեսպանին մարմինը Սինան փաշայի մզկիթը կը փոխադրուէր, ամերիկեան զրահաւորին հրացանակիրները բարեւի կեցան: Մեծ գործունէութիւն կը տիրէ Պոլսոյ նաւահանգստին մէջ, ապահովելու համար ամերիկեան զրահաւորին պաշտպանութիւնը: Ամերիկացի ծովակալը, դեսպանը եւ ուրիշ բարձր պաշտօնեաներ Անգարա գացին, այցելելու համար նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի: Կը կարծուի թէ մասնաւոր ներկայացուցիչ մը Նախագահ Թրումընի մէկ նամակը պիտի յանձնէ Իսմէթի: Ամերիկեան մարտանաւերը Յունաստան պիտի երթան երեքշաբթի օր, եւ յետոյ երկար պտոյտ մը պիտի կատարեն Միջերկրականի մէջ:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ խորհրդային դեսպանը զեկոյց մը հրատարակեց լրտեսական գործի մասին: Կ'ըսէ թէ դեսպանատան ծածկագրութեանց քարտուղարը, Կուզէնքօ, որ յայտնութիւններ կատարած էր, դրամ գողցած է եւ պիտի դատուի իբրեւ ոճրագործ, երբ իր երկիրը վերադառնայ:

ԿԱԶԻՆ ԵՒ ԿԱԹԻՆ գիները պիտի չբարձրանան: (Կաթը կը ծախուի 6 ֆրանքի, կաթնավաճառները կ'առաջարկեն 10 ֆրանք):

ՌՈՒՄԱՆԻԱ խզեց իր յարաբերութիւնները Սպանիոյ հետ, ետ կանչելով դեսպանը:

ՀԻՆԳ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ժողովի հրաւիրելու առաջարկ մը ներկայացուցին Մ. Նահանգները, Փարիզի մէջ, ապրիլ 25ին:

800 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ վարկ մը պիտի տրուի Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներուն կողմէ, ինչպէս կը գրեն թերթերը: Չրոյց կը շրջի թէ Խ. Միութիւնը տրամադիր է ոսկի փոխ տալու Ֆրանսայի:

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ օտար բանուորներ պիտի ընդունուին Ֆրանսայի մէջ, բնակչութեան նուազումը եւ բանուորութեան պակասը գոցելու համար: Ֆրանսա, որ Եւրոպայի բնակչութեան 1)6ը կը ներկայացնէր ԺԹ. դարուն սկիզբը, այսօր հազիւ 12 առ հարիւր կը հաշուէ: Ներգաղթը պիտի սկսի Իտալիայէն, 30.000 բանուորներով: Պիտի փորձեն նաեւ Ֆրանսայի մէջ հաստատել Գերմանիոյ մէջ գտնուած այն տարագիրները որոնք չեն ուզեր իրենց երկիրները վերադառնալ: Կառավարութիւնը Ֆրանսա պիտի փոխադրէ նաեւ 300 հազար Ֆրանսայիներու զաւակներ որոնք ծնած են Գերմանիոյ մէջ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՑՈՐԵՆԻՆ առաջին բեռը Մարսէյլ հասաւ անցի օր: Խորհրդային դեսպանը Մարսէյլ գնաց, այս առթիւ: Ուրիշ նաւեր ալ ճամբան են:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 7ին «Café Noailles»: Դասախօս ընկ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, նիւթ՝ Հայկական Հարցը (շար. եւ վերջ): Կը հրաւիրուին նաեւ սանուհիները:

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկին Մավիսաքալեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Գոհարիկ Պօղոսեան խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց զաւկին, եղբօր եւ թոռան՝

ՆՈՐԱՅՐ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 33 տարեկան հասակին, գերութեան մէջ ստացած ծանր հիւանդութեան մը հետեւանքով: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Ապրիլ 9ին, երեքշաբթի, ժամը 14.15ին, Հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ, 10bis rue Thouin, Paris (5):

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ 70 ԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մէջ, 14 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 2.30ին, Salle Marcelin Bertçhelot, 28bis rue St. Dominique, métro Invalides:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԳԱԲԻԿԵԱՆ 1000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի, իր մօրը, ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՔԷՆՔԻՒԼԵԱՆի մահուան առթիւ (Սեյանիկ): Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ 500 ֆրանք կը նուիրէ Կարնոյ Հայր. Միութեան, իրենց հօրաքրոջ՝ Տիկին Թագուհի Ներսէսեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Բեմադրութեամբ Խ. Փափազեանի
կը ներկայացուի՝

Թաղէարի անկումը

(Ս. ՇԱՀԷՆԻ)

Այսօր կիրակի ժամը 15ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի հայ բեմի յաւաղոյն ուժերուն:

Երկուշաբթի գիշեր, 15 Ապրիլ, ժամը 8.30ին Իէնայի թատրոնին մէջ, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna. Կը ներկայացուի՝

Պէպօ

Գմբէթեանի եւ Գրիգոր Վահանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ: Կը մասնակցի Փարիզահայ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Արա Պարթեւեանի: Պիտի երգուին Հայաստանի շարժանկարէն նոյնանուն ժապաւէնին ծանօթ երգերը:

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆրանք, Տիկին Է. Երանեանէ, իր եղբօր՝ ԱԲՐԱՀԱՄ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ:

ԿՈՒՉՈՒԻ demie - Confectionի համար մաքուր աշխատող կարուհի մը, տանը կամ աշխատանոցին համար: Դիմել Maison Alice, 24 rue de Ponthieu, Paris (8):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Dameame — PARIS (13e)

Tél.. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 9 Avril 1946 Երեքշաբթի 9 Ապրիլ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4581- Նոր շրջան թիւ 310 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ՔՐՏՆԻԼ

Որ եւ է դատ շահելու համար, տարրական պահանջ է վաւերական փաստեր, նիւթեր հաւաքել (documentation): Ուրեմն աշխատիլ, տքնիլ:

Թրքահայ Դատի Յանձնախումբը կատարա՞ծ է այդ աշխատանքը: Ունի՞ փաստացի, տեսանելի եւ շօշափելի պաշար, օգտագործելու համար, համաձայն պարագաներուն:

Շատ քիչ բան կ'ապացուցանեն այն երկու գրքոյկները որ հրապարակ հանուեցան վերջերս եւ որոնց յուշագրի մասը հաղորդուած էր դաշնակից իշխանութեանց:

Մարդիկ հազիւ թէ աչք մը կը նետեն հանդիսաւոր կոչերու վրայ: Հարկ է ապացուցանել ի՛նչն ու ինչո՛ւն: Շահագրգռել ամէնէն անտարբերն ալ: Մատչելի դարձնել ոչ միայն Հայոց պատմութիւնը եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւնը, այլեւ հետապնդուած Դատին պատկերը, պիտանի գիտելիքներով:

Որքա՜ն մշակուած նիւթեր, ցիրուցան գիրքերու, թերթերու եւ հանդէսներու մէջ: Մանաւանդ 1913էն ի վեր: Ո՛րքան անտիպ վաւերագիրներ, մատենադարաններու եւ թանգարաններու մէջ: Միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան հաւաքած, մշակած, տպագիր կամ անտիպ նիւթերը Մատենադարան մը կրնային կազմել:

Մենք առ հասարակ հարեւանցի կը նայինք վիճակագրական տեղեկութեանց վրայ: Մինչդեռ անոնք են գլխաւոր ազդ քաղաքական դատերու, եւ ոչ թէ սրտառուչ կոչերը:

Օրինակ, պիտի կրնայի՞ք անմիջապէս ապացուցանել թէ ի՛նչ կը ներկայացնէ Կարսի նահանգը, իր տարածութեամբ, տնտեսութեամբ եւ բնակչութեամբ: Իր երէկուան եւ այսօրուան պատմութեամբ, եթէ օտար թղթակից մը յանկարծ հարցում ուղղէր:

Իսկ եթէ նոյն հարցումներն ուղղէին Վասպուրականի, Բարձր Հայքի, Բաղէշի եւ ուրիշ նահանգներու մասին...

Մենք վստահ չենք թէ պիտի կրնային ճշգրիտ, վաւերական վիճակագրութիւններ հաղորդել նոյն իսկ այսօրուան Հայաստանի բնակչութեան, տնտեսութեան կամ հանքայինհարստութեանցմասին:

Տակաւին ուրիշ ճակատ մը որ հետզհետէ կը մոռցուի, մինչդեռ սերտ կապ ունի մեր Դատին լուծման հետ:

Օրուան պատասխանատու վարիչներէն քանի՞ հոգի կը հետեւին արդի Թուրքիոյ ներքին կեանքին: Անոր քաղաքական, ընկերային, տնտեսական կացութեան ելեւէջներուն: Անոր իրական, վիճակագրական կացութեան:

Եթէ մասնաւոր դրասենեակ մը բան – գործ ընէր պրպտել Թրքական թերթերն ու վերջին 20—25 տարիներու հրատարակութիւնները, անսպառ նիւթեր պիտի գտնէր անոնց մէջ:

Երէկ, երբ անդին էինք, հայ խմբագիրները Թուրքերէն թերթ կը կարդային միայն լուր թարգմանելու համար, մինչդեռ այնքան խմորումներ տեղի կ'ունենային մեր աչքերուն առջեւ, մեր քթին տակ, տպագիր խօսքով:

Այսօր ոչ իսկ այդքանը: Ո՛ր եւ է Թրքական հրատարակութիւն գոց գիրք մըն է մեզի համար: Շատ – շատ պոլսահայ թերթ մը աչքէ կ'անցընեն, պատահաբար: Եւ նորէն Դաշնակցական մամուլն է որ հում նիւթ կը ճարէ տարիներէ ի վեր: Ան ալ ոչ բաւարար կազմակերպութեամբ:

Ուրեմն դարձեալ աշխատանք: Ծրագրեալ եւ հետեւողական գործունէութիւն, եթէ իսկապէս դատ վարել կ'ուզենք, եւ ոչ թէ ազգասիրական մարզանքներ կատարել:

Նիւթական միջոցնե՞ր: Բայց ե՞րբ այնքան առատաձեռնութեամբ տրամադրուած էր դրամը, որքան 1945էն ի վեր:

Դրամի գործածութիւնն ալ գիտութիւն մըն է: Ունի՞ն որոշ ծրագիր եւ նախահաշիւ: Մշակա՞ծ են գործունէութեան ուղեգիծ մը, գոնէ մէկ տարուան համար, գլուխ – գլխի, կատարեալ գիտակցութեամբ: Եւ ոչ թէ պատահաբար ժողովի մասնակցելով:

Դուք ալ ձեր կարգին հարցուցէք, եւ եթէ կրնաք, պատասխան մը ճարեցէք այս հարցումներուն:

Դեռ շատ փորձութիւններ կը սպասեն մեզի: Վա՜յ, եթէ պակաս գայ ճրագին իւղը, ծուլութեամբ կամ ինքնահաւանութեամբ:

Շ.

Լուրեր Մարսէյլէն

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Կիրակի, 31 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փրատոյի մայր եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի եւ շրջանի Գաւառական ժողովի առաջին նիստը:

Պատերազմի եւ այլ դէպքերու բերումով՝ Գաւառ. Ժողովը, որ Հարաւային Ֆրանսայի թեմին բարձրագոյն իշխանութիւնը կը հանդիսանայ, ընդհատած էր իր նիստերը: Բայց Գաւառականէն ընտրուած Կեդր. Վարչութիւնը կը շարունակէր վարել գաղութիս կրթական – կրօնական եւ ազգային գործերը:

Այսօր, բնականոն կեանքը վերահաստատուած ըլլալով՝ անշուշտ պիտի մտածուէր նաեւ թեմիս գերագոյն ժողովի գումարման մասին:

Առաջին նիստին ներկայ էին 19 պատգամաւորներ զանազան շրջաններէ: Կային նաեւ քանի մը բացականեր, որոնք գրաւորապէս յայտնած էին իրենց բացակայութեան պատճառները: Ուստի ժողովը օրինական համարուելով, ինքզինքը իրաւասու նկատեց զբաղելու օրակարգի հարցերով: Այդ հարցերն էին.— 1. «Զեկուցում Ազգ. Կեդր. Վարչութեան.— 2) Ընտրողական յանձնախումբի կազմութիւն, 3) Ընթացիկ հարցեր:

Կեդր. վարչութիւնը ներկայացուց իր գործունէութեան տեղեկագիրը, որ կը պարունակէր շահեկան տեղեկութիւններ մեր գաղութի ազգային, կրօնական եւ կրթական հարցերու մասին,— վկայականներու բաշխում, յուշագիրներ իշխանութեանց, համերաշխութեան եւ գործակցութեան փորձեր, բանակցութիւններ Գ. Վ. Խօրասանճեանի հետ եկեղեցին ազգին սեփականութիւնը դարձնելու համար, որոնք պսակուած են յաջողութեամբ, Օգնութեան Սնտուկ, կրթական խնդիրներ, այցելութիւններ բանտերու եւ հիւանդանոցներու մէջ գտնուող դժբախտներու եւայլն: Բարոյական գործունէութեան տեղեկագրէն վերջ, կարդացուեցաւ նաեւ Նիւթական հաշուետուութիւնը, որուն քննութեան եւ ստուգման համար ընտրուեցաւ երեք հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը: Ապա ժողովականները զբաղեցան ազգ. կեդր. վարչութեան բարոյական տեղեկագրի քննութեամբ: Եղան կարգ մը թելադրութիւններ յառաջիկային համար: Ժամանակը ուշ ըլլալով, թեմական ժողովի նախագահը փակուած յայտարարեց նիստը եւ օրակարգի մնացեալ հարցերը յետաձգուեցան յառաջիկային:

✕ Մարտ 24ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Միութիւնը կազմակերպած էր անդամական հանդիպում մը, Սալօն Քոլպէրի մէջ: Անդամ – անդամուհիներու երկսեռ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Եղան երգեր, զուարճախօսութիւններ եւ հայկական եւ եւրոպական պարեր, որոնք տեւեցին ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր: Ուրախ ժամանց մը նոր սերունդի երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն համար: Պարերու ղեկավարութիւնը յանձնուած էր Գ. Ս. Չէօրէքճեանի նուագախումբին, որ լիուլի կատարեց իր պարտականութիւնը: Կէս գիշերէն վերջ, բոլորն ալ ուրախ զուարթ մեկնեցան իրենց տուները:

✕ Մարտ 17ին ընկերվարականները գումարեցին իրենց շրջանային համագումարը, Կարտանի մէջ: Հարիւրաւոր պատգամաւորներ լեցուցած էին Կարտանի ժողովրդական տունը որ զարդարուած էր օրուան պատշաճ դրօշներով եւ նշանախօսքերով: Օտար կազմակերպութիւններէն ներկայացուցիչներ ունէին Իտալացիները, Սպանիացիները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէն որ մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլալով, երեք հոգինոց պատգամաւորութեամբ մը մասնակցեցաւ աշխատանքներուն: Միեւնոյն ատեն հեռագրով շնորհաւորուեցաւ համագումարը:— Թղթակից

«ԱՊՐԻԼԻՆ ՑՈՐԵՆ, ՅՈՒՆԻՍԻՆ ԴԱՑԱՂ».— այս ազդարարութիւնն ուղղեց Միացեալ Ազգերու Նպաստամատոյց վարչութեան նախագահը, Գ. Կարտիս: Ուրեմն եթէ ապրիլին ցորեն չճարեն Եւրոպայի, հազարաւորներ անօթի պիտի մեռնին: Ապրիլէն մինչեւ հոկտեմբեր Եւրոպայի ցորենի բացը պիտի ըլլայ 4 միլիոն թոն:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ Նոր օրէնքին քննութիւնը պիտի սկսի այսօր եւ պիտի տեւէ տասը օր կամ 100 ժամ, օրական երեք նիստ գումարելով, որպէսզի կարելի ըլլայ վերջացնել մինչեւ ապրիլ 18:— Սահմանադիր ժողովը 135ի դէմ 439 ձայնով քուէարկեց ընտրական օրէնքը, որ շատ բարդ հանգամանք ունի:

ՋԱՏԿԻ ԱԹԹԻՒ յաւելուածական կառախումբեր պիտի չբանին, իբրեւ հետեւանք ածուխի անբաւականութեան:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՄՕՏ. ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

«Զինուորնե՜ր եւ զօրանոցնե՜ր»

Մ. Նահանգներու նախագահը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ ապրիլ 6ին, Շիքակոյի մէջ, Բանակի Օրուան առթիւ: Այդ ճառին մէջ մասնաւորապէս շեշտեց, ինչպէս կը հաղորդեն անգլեւամերիկեան թերթերը.

— «Դէպի Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելք դառնալով, կը հանդիպինք շրջանի մը որ ծանրակշիռ խնդիրներ կը ներկայացնէ: Այդ շրջանը կը պարունակէ բնական լայն հարստութիւններ: Ան հաստատուած է ցամաքային, օդային եւ ծով. լաւագոյն ճամբաներուն վրայ: Հետեւաբար շրջան մըն է որ մեծ արժէք ունի տնտեսական եւ ռազմագիտական տեսակէտով, շրջան մը որուն ազգերը բաւական զօրաւոր չեն, անհատապէս կամ հաւաքաբար, դիմադրելու համար զօրաւոր նախայարձակումի մը: Հետեւաբար, դիւրին է տեսնել թէ ինչպէս Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքը կրնան բուռն մրցակցութեան ասպարէզ մը դառնալ արտաքին պետութեանց համար: Մեծ թէ փոքր, չկայ երկիր մը որուն օրինաւոր շահերը չկրնան հաշտուիլ ուրիշ ազգերու շահերուն հետ, Միացեալ Ազգերուն միջոցաւ: Խաղաղութիւնը պահպանելու եւ ամրապնդելու համար աշխարհի այդ կարեւոր մասին մէջ, Միացեալ Ազգերը իրաւունք ունին պնդելու՝ որ չվտանգուին այդ երկիրներուն գերիշխանութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը, բռնադատումով կամ թափանցումով: Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի ժողովուրդները կ'ուզեն զարգացնել իրենց նիւթական հարստութիւնները, ընդլայնել իրենց կրթական հնարաւորութիւնները, բարձրացնել իրենց կեանքի մակարդակը: Մ. Նահանգները կ'ուզեն օգնել այդ գործին եւ յաջողիլ: Եթէ կ'ուզենք խաղաղութիւնը պահպանել եւ ամրապնդել այդ շրջանին մէջ, չենք կրնար գոհանալ ապահովելով ինքնավարութիւնը եւ անկախութիւնը»:

Ճառին գլխաւոր մասը նուիրուած էր Մ. Նահանգներու զինեալ ուժերու զօրացման: «Մ. Նահանգները հզօր ազգ մըն են այսօր. չկայ աւելի հզօր ազգ մը: Սնապարծութիւն չէ այս, այլ իրականութիւն մը որ լուրջ ոգի կը պահանջէ: Կը նշանակէ թէ այս ուժով մեր պարտականութիւնն է առաջնորդի դեր մը ապահովել եւ ստանձնել անոր պատասխանատուութիւնը: Մենք ծանրապէս պիտի թերանանք մեր ազգային պարտականութեան մէջ եւ պիտի խախտենք միջազգային վստահութիւնը, եթէ, գիտակցօրէն կամ զանցառութեամբ, չպատրաստուինք այդ պատասխանատուութեան համար: Չենք կրնար առտու մը յայտարարել անարդար նախայարձակումը եւ ճնշումը խափանելու մեր կամքը, եւ յաջորդ օրը արձակել մեր բանակը: Պէտք է զօրաւոր մնանք ոչ թէ անոր համար որ կը ծրագրենք եւ կամ կ'ուզենք մեր տեսակէտները պարտադրել աշխարհի մնացեալ մասին, կամ կռուիլ ո եւ է երկրի դէմ, այլ պէտք է զօրաւոր մնանք պահելու համար մեր առաջնորդի դերը, եւ մեր բոլոր միջոցներով կատարել այս դերը բոլոր ազգերուն եւ ժողովուրդներուն մէջ, յօգուտ աշխարհի մը ուր պիտի տիրապետեն խաղաղութիւնը եւ ներդաշնակութիւնը: Ըսել թէ մենք պէտք չունինք մեծ բանակի մը այս հիւլէական դարուն մէջ՝ պատասխան մը չէ այս հարցին: Ոչ մէկը կրնայ ճշգրտօրէն գիտնալ թէ ի՛նչ պիտի ըլլան մեր պէտքերը հետեւակազօրքի, հրետանիի, օդաչուներու, նաւերու, օդանաւերու, հրթիռներու, ռումբերու համար: Բայց կայ բան մը որու մասին վստահ ենք,— արդի պատերազմը կը պահանջէ զօրաշարժ բոլոր մարդոց եւ բոլոր ուժերու: Յառաջիկայ պատերազմին — եթէ երբեք այդպիսի բան մը պիտի ըլլայ — հաւանաբար առաջին նշանը մեզի պիտի ուղղուի»:

Նախագահը յետոյ պարզելով Մ. Նահանգներուն արտաքին քաղաքականութիւնը, հաստատեց թէ Խ. Միութիւնը, Մեծն Բրիտանիա եւ ուրիշ ազգեր շահեր ունին Մայր. Արեւելքի մէջ. «բայց կը յուսանք որ կ'ընդունին թէ մենք ալ շահ ունինք ապահովելու խաղաղութիւնը այդ շրջանին մէջ»:

Գ. Թրումըն յոյս յայտնեց թէ խորհրդարանը պիտի վաւերացնէ անգլիական փոխառութիւնը եւ վերջացուց հետեւեալ յայտարարութեամբ.— «Ես յոռետես չեմ ապագայի մասին»:

Նոյն օրը միեւնոյն իմաստով խօսեցաւ նաեւ զօր. Այզընհաուըր, սպայակոյտին պետը, շեշտելով.— «Մինչեւ որ մշտնջենական խաղաղութիւնը հաստատուի, մենք պէտք է պահենք եւ շարունակ բարելաւենք մեր ապահովութեան կազմակերպութիւնը, իսկ մեր գիտունները երբեք պէտք չէ դադրեցնեն իրենց աշխատանքները»: Պատերազմական նախարարն ալ յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները միշտ պէտք է ունենան «քաջավարժ զինուորներու պահեստ մը. քաղաքացիներ որոնք պատրաստ են ի հարկին օգնելու իրենց երկրին: Այս պարտականութիւնը կատարելու միակ ճամբան զինուորական ընդհանուր մարզանքն է»:

150 ԿՐԱՄ ՊԱՀԱՍՈՅ միս պիտի բաժնուի ապրիլ 8—14, ապրիլի B4 (100 կրամ) եւ BB (50 կ.) կտրօններով: 100 կրամ խոզեղէն՝ ապրիլի B3 կտրօնով, 100 կ. ձիու միս՝ BH կտրօնով:

Ամերիկեան մատեանները Պոլսոյ ջուրերուն մէջ

Թուրք մամուլը խանդավառուած է նորէն, ամերիկեան «Միսուրի» զրահաւորին Պոլիս այցելութեան առթիւ եւ ջերմ երախտագիտութիւն կը յայտնէ Մ. Նահանգներու այս բարեկամական ցոյցին համար։ Թէեւ Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ պաշտօնական շրջանակները կը ջանան համոզել թէ այս այցելութիւնը մասնաւոր նշանակութիւն մը չունի, բայց Թուրքերը գայն ապացոյց մը կը նկատեն թէ Մ. Նահանգները վճռած են պաշտպանել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, խափանելու համար որ եւ է նախայարձակում։

Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, ամերիկեան զրահաւորը Պոլիս փոխադրեց Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանին մարմինը։ Այս առթիւ L'Ordreի մէկ աշխատակիցը կը զարմանայ որ պատմութեան կ'անցնի աննշան մարդ մը, Մէհմէտ Մինիր Էրթէկին։ Եւ կը պատմէ.— 1920ի կամ 21ին, Մ. Քէմալ, որ յաղթած էր Յունաստանի եւ Անգլիոյ Իզմիրի մէջ, իրաւունք ստացաւ պատուիրակութիւն մը ղրկելու Լոնտոն, ուր հաւաքուած էին դաշնակից կառավարութեանց պետերը։ Առաջին քայլն էր այս որ կ'առնուէր, դաշնագիրներու վերաքննութեան համար։ Գացինք դիմաւորելու Թրքական պատուիրակութիւնը, որ ցամաք պիտի ելլէր Իտալիա եւ մեր դիմացը գտանք քանի մը կրակուբոց երիտասարդներ որոնք մեծ - մեծ կը ջարդէին։ Պատուիրակութիւնը 48 ժամ Հռոմ մնալու ստիպուած ըլլալով, անոնցմէ մէկը, Մ. Քէմալի երիտասարդ Թիկնապահը, օգտուեցաւ առիթէն փախցնելու համար Թրքական դեսպանին աղջիկը։ Քանի մը տարի վերջը ինքն ալ դեսպան պիտի ըլլար։ Կար նաեւ Մինիր պէյ մը զոր իր պաշտօնակիցները կ'երթային քաշել բերել իր պանդոկի սենեակէն, ճաշի ժամերուն։ Պատուիրակութեան իրաւագէտ խորհրդականն էր այս մարդը։ Բայց քանի որ Լոնտոն կ'երթային, խորհած էր թէ պատուիրակութեան գոնէ մէկ անդամը անգլերէն գիտնալու էր։ Ուստի Պերլիցի ուղեցոյց մը եւ գրպանի բառարան մը ճարելով, սկսած էր անգլերէն սորվիլ ճամբան։ Այս մասնագիտութեան շնորհիւ յետագային նշանակուեցաւ Ուաշինկթընի դեսպան եւ իր մահով դարձաւ պատմական դէմք մը։ (Եղած է նաեւ Փարիզի դեսպան, 15 տարի առաջ)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԻՆ պայմանաժամը, որ կը լրանար ապրիլ 15ին, երկարաձգուած է մինչեւ Մայիս 16, ինչպէս կը ծանուցանէ ելմտական նախարարութիւնը։ Որ եւ է պատիժ պիտի չտնօրինուի այն հարկատուներուն որոնք իրենց յայտարարութիւնը կը յանձնեն Մայիս 16էն առաջ, պայմանաւ որ ապրիլ 25էն առաջ վճարեն իրենց տուրքին մէկ մասը։ Կը յանձնարարուի չսպասել մինչեւ վերջին օրերը, այս մասնավճարը կատարելու համար։ Փարիզ բնակողները իրենց վճարումները կրնան կատարել ղրկելով համերաշխութեան տուրքի հաւաքիչին, որուն թղթատարական չէքի թիւն է Paris 13.413։

ՓԱՐԻԶԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ.— Անգլիա պատասխանեց թէ պատրաստ է մասնակցելու չորս արտաքին նախարարներու ժողովին, որ պիտի գումարուի ապրիլ 25ին, Փարիզի մէջ, ինչպէս առաջարկած էր Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը։ Կը սպասուի Մոսկուայի պատասխանին։ Այս ժողովին նպատակը պիտի ըլլայ հարթել ճամբան, բուն հաշտութեան ժողովին համար որ պիտի գումարուի Մայիսին եւ որուն համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Փարիզի մէջ։ Հարիւրաւոր պատուիրակներէ զատ, ներկայ պիտի ըլլան 700 թղթակիցներ։ Ծախքը 20—30 միլիոն ֆրանք կը հաշուեն։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ժողովը բացուեցաւ երէկ Վերսայլի մէջ։ Կազմակերպութիւնը, որ 200 աէնտիքա ունէր 1895ին, այժմ կը հաշուէ 1600, աւելի քան 5ուկէս միլիոն անդամներով։ Պատուիրակներուն թիւն է 1200։ Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Սէնտիքաներու Համաշխարհային Դաշնակցութեան 50 պատուիրակները։ Առաջին համագումարն է այս, 1938էն ի վեր։ Ցուցումնալից վիճաբանութիւններ կը սպասուին։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ ՄԸ եւս կատարուեցաւ Ռոմէնվիլի մէջ։ Այս անգամ ալ զոհը երիտասարդ մըն է, բայց ինքնութիւնը չէ ճշդուած տակաւին։ Գործողութեան մասնակցած են երկու զինուորականներ եւ երեք կիներ, ինքնաշարժով։

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ համագումարը որոշեց հանրապետական հոսանքներու համախմբում մը կատարել, յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ։ Բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան եւ հրաժարեցաւ կուսակցութեան ձախ անդամներէ Ալպէռ Պայէ, Մամուլի Դաշնակցութեան նախագահը։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայացնելու համար բանաձեւ մը պատրաստած է լեհական կառավարութիւնը։ Միւս կողմէ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՍԱՐԳԻՍ ՓՕՂՈՍԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք որ ուրբաթ օր յանկարծամահ եղած է Սարգիս Փօղոսեան, Առնուվիլի հիւանդանոցին մէջ ուր փոխադրուած էր հինգշաբթի՝ ուղեղային արիւնախռնումի մը հետեւանքով։

Հանգուցեալը ծնած էր Կեսարիա (իսկական մականունով Պօլլիկեան), ուսած էր Կեսարիոյ Ս. Կարապետի վանքը, որուն շրջանը աւարտելէ վերջ ուսուցչական պաշտօն վարած է զանազան տեղեր — Գոնիա, Օվաճըգ եւայլն։ Օգնական խմբագիր եղած է զանազան թերթերու («Ժամանակ», «Յուսաբեր», «Ապագայ», «Արագած»)։

Մեծ պատերազմին սպայ եղած է Թրքական բանակին մէջ եւ իր յուշերը տպած է նախ Գահիրէի մէջ, «Տխուր դրուագներ» անուն գրքոյկով մը, իսկ քանի մը տարի առաջ տպեց «Թրքահայ սպայի մը յուշերը», որուն շարունակութիւնը կը պատրաստուէր տպել մօտ օրէն։

Հանգուցեալը համեստ աշխատաւոր մըն էր հայ լրագրութեան։ Կը զբաղէր նաեւ ազգային գործերով։ Առնուվիլի եկեղեցիին հոգաբարձու էր եւ վերջին ատեններն ալ քարտուղար՝ Փարիզի Հայոց Աղքատախնամ ընկերութեան։— Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐԸ

1925ի Օգոստոս ամսուն էր, պատահարար ձեռքս անցաւ գունաւոր ազդ մը որ կ'աւետէր «Յառաջ»ի հրատարակութիւնը, յաջորդ շաբթուընէ սկսեալ։

Պահ մը մտածեցի թէ Պոլսոյ երբեմնի «Ազատամարտ»ը կամ «Ճակատամարտ»ն է որ այս լուսացնցուղ ոստանը գաղթեր է, իր հրաշունչ խօսքը Սփիւռքի հայութեան ու մասնաւորապէս Ֆրանսահայութեան ուղղելու անկաշկանդ։

Արդարեւ «Յառաջ» լոյս կը տեսնէր թէեւ ծաւալով փոքր, սակայն նոյն ոգիով ու ուղեգիծով։

Հայութիւնը գտնուելով բնաշխարհէն հեռու՝ օտար ու խորթ միջավայրի մը մէջ, «Յառաջ» հրապարակ կ'իջնէր դժուարինպարտականութիւններով ծանրաբեռնուած, վասնզի միջավայրն ըլլալով բոլորովին նոր եւ վտանգաւոր, կը ստեղծուէին նորանոր պայմաններ, պահանջքներ ու հարցեր, զորս «Յառաջ» լրջօրէն նկատողութեան առաւ առաջին օրէն իսկ.—

Ա.— Հայրենիքի գաղափարը եւ ազգապահպանում օտար եւ լպրծուն միջավայրին մէջ, «մինչեւ Հայոց գայ Գարուն», այսինքն ընդհանուր վերադարձ դէպի մեր բնաշխարհը՝ Հայաստան։

Բ.— Նոր սերունդին հայեցի դաստիարակութիւնը, խանդավառելով զայն լուսաւոր ապագայի հեռանկարով, որ ազգապահպանման համար կարեւոր ազդակ մըն է։

Գ.— Մղում տալ՝ երկու նախորդներուն հետ զուգրնթաց՝ Հայկ. Մշակոյթին։

«Յառաջ» չընկրկեցաւ ոչ մէկ դժուարութեան առջեւ։ Եւ յաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ, ջերմ ընդունելութիւն գտաւ ժողովուրդին կողմէ։ Փաստ՝ քանի մը ամիս վերջ արդէն վերածուած էր օրաթերթի, աւելի մեծ ծաւալով եւ կուռ բովանդակութեամբ։ Գործեց տասնըհինգ տարիներ անընդհատ։ Մուտք գործեց ամենափարթամ սալոններէն մինչեւ ամենահամեստ խրճիթէն ներս, կրցաւ հմայել իր դիւթական լեզուով ու ոճով գաղթահայութեան դրեթէ բոլոր խաւերը։ Ինչո՞ւ ծածկել, շատերուն համար ինքնադարգացման ազդակ մը դարձած էր ամբողջ տասնըհինգ տարի։

... Եւ ահա նորէն պատնէշին վրայ, չորս երկար տարիներու կամաւոր լռութենէ վերջ, ազատագրեալ Ֆրանսայի ազատ երկինքին տակ։

1945 Ապրիլ ՂԵՒՈՆԴ ԵՂԻԱԵԱՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ, նախաձեռնութեամբ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան, երկուշաբթի 22 Ապրիլ (Զատկի Բ. օրը) կէս օրէ յետոյ, ժամը 3ին, Սալ Մարսըլէն Պէրթըլօ, 28bis rue St. Dominique։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ Աննա Տէր Գրիգորեան (ծնեալ Տէր Գրիգորեան) կը փնտռէ Երեւանցի Վերգինէ Տէր Սարգսեանը, հօրը անունը Մկրտիչ որ 1920ին Պարսկաստան եւ յետոյ Փարիզ եկած ըլլայ կը կարծուի։ Տեղեկացնել Mme Der Krikorian, Pension Corno d'Oro, Venezia — Lido. (Italia)։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՍԱՐՀԱՏԵԱՆ կը փնտռէ եղբայրները Ռաֆայէլ, Աւետիս եւ Խաչատուր Շահինեան (Խարբերդցի), հօրը անունը Յակոբ, մօրը՝ Սոֆիա։ Իմացնել Mihran Mirzayan, 136 rue Etienne Dolet, Alfortville, (Seine)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Նիկողոս Խաչատուրեան (Սեբաստիոյ Իշխան գիւղէն), 1935ին կը գտնուէր Յունաստան (Գավալա) եւ Յարութիւն Քէլէրեան։ Իմացնել քրոջը եւ ազգականին՝ Մարօ Խաչատուրեանի 9 Impasse Abovian, La Cabucelle, Marseille։

Ռումանիա խզեց իր յարաբերութիւնները զօր. Ֆրանքոյի հետ, ինչպէս գրած էինք։ Լոնտոնի մէջ այս ձեռնարկները կը վերագրեն Խ. Միութեան եւ կը վախնան որ աւելի զօրանայ զօր. Ֆրանքոյի դիրքը։

ՀԱՅ ԵՐԳԻՉ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Տեղական թերթերու երաժշտական քննադատները գովեստներով լեցուն են Միլանոյի Օփերայի երգիչներու մասին, որոնք փայլեցան պետական թատրոնին մէջ, Մոցարթի «Cosi fan tutte»ով։ Ներկայացումը կատարեալ յաջողութիւն մը եղաւ դժուարահաճ եւ խուռն բազմութեան մը առջեւ։ Այս դասական կտորին մէջ Մոցարթ վեց դերակատարներուն տուած է առաջնակարգ դեր։ Եւ խումբին անդամները բոլորն ալ արժանի էին իրենց կոչումին։ Մասնաւորաբար պիտի խօսիմ տաղանդաւոր երգիչ Պ. Էմմանուէլ Փափազեանի վրայ զոր այնքան հիացումով լսեցինք երկու անգամ, պետական թատրոնին մէջ։

Մեր հայրենակիցը, դաստիարակուած իտալացի փրօֆէսէօրներու միջոցաւ, իւրացուցած երաժշտութեան բոլոր նրբութիւնները, հասած է իր ընտրած ճիւղի բարձրութեան։ Ունի սահուն եւ կիրթ ձայն, խորապէս զգայուն։ Թատրոնէն դուրս զինքը լսեցինք ընտանեկան հաւաքոյթի մը մէջ, Rigolettoի եւ Manonի երգերով։

Ապրիլի առաջին շաբթուն Թուլուզի թատրոնին մէջ երեք ներկայացում տալէ վերջ, խումբը պիտի մեկնի Փարիզ, ապրիլ 9էն 13 եւ Gaîté Lyriqueի մէջ պիտի տայ նոյն ներկայացումները։

Պ. Փափազեան կը խօսի վեց լեզուներ ու մնացած է կատարեալ Հայ։ Թատրոնի դուռը զինքը շրջապատող եւ իրմէն ստորագրութիւնը խնդրող բոլոր օտարներուն կը ստորագրէր հայերէն։

Մեր արուեստագէտը դեռ երիտասարդ է։ Վստահ ենք թէ նոր յաջողութիւններ պիտի շահի դառնալով աշխարհահռչակ երգիչ մը։ Սրտանց յաջողութիւն կը մաղթեմ։ Իր շրջանը լրացնելէ եւ Միլան վերադառնալէ վերջ, Յունիսի սկիզբները նորէն Լիոն պիտի գայ, երգահանդէս մը տալու համար։— Մ. Տէր Պետրոսեան

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Հ.Բալուեանի դասախօսութիւնները. Ապրիլ 11ին, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հէքեաթներու վարպետը, Ռ. Զարդարեան, կեանքն ու գործը։ Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան դպրոցին սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 7ին «Café Noailles»։ Դասախօս ընկ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, նիւթ՝ Հայկական Հարցը (շար. եւ վերջ)։ Կը հրաւիրուին նաեւ սանուհիները։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մուրատ խումբին անդամները դասախօսութեան կը հրաւիրեն այս չորեքշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

«ՌՈՒՍԱՀԱՅ», ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քանի որ մարդը կը ճանչնաք, նամակը ուղղեցէք այն թերթին ուր տպուած են այդ ցնդաբանութիւնները, յաւելեալ եւ ճոխացեալ։

ՖՐ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ բացուած է իր դասախօսութեանց շարքը։ Պիտի խօսի Ամերիկեան Ուէլսլի Համալսարանի գեղարուեստի բաժնին փրօֆէսէօր եւ յայտնի բիւզանդագէտ Օր. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ, նիւթ ունենալով Հայաստանը՝ ըստ ԺԳ. դարու Եւրոպացի ճանապարհորդներու, Ապրիլ 13, շաբաթ օրը, ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանին մէջ։ Կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը եւ մանաւանդ երիտասարդութիւնը լսելու այս խիստ շահեկան բանախօսութիւնը։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Կապոյտ Խաչը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկին Ս. Քէչապեանի, իրենց հինգ ամսեայ Louiseի մահուան առթիւ։ Այս առթիւ Ս. Ընտրիկեան 300 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Կապոյտ Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ Տէսինի թատերախումբը կը ներկայացնէ «ՁԱՐ ՈԳԻՆ» (Շիրվանզադէի), ապրիլ 13, շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Jeu de l'Arcի շքեղ սրահին մէջ։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

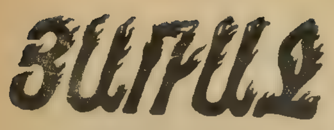

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 10 Avril 1946 Չորեքշաբթի 10 Ապրիլ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4582—Նոր շրջան թիւ 311 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

Այսպէս ուրեմն, Ամերիկան ալ թեւերը լայն բացած՝ կ'ուզէ տիրաբար իշխել ոչ միայն Եւրոպայի, այլեւ Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

Ո՛րքան խօսուն էր նախագահ Թրումընի ճառը, Բանակին Օրուան առթիւ: Խօսուն մանաւանդ անոր համար որ կը ղուղադիպէր ամերիկեան հսկայ զրահաւորին՝ «Միսուրի»ի Պոլիս այցին:

Միջազգային մամուլը ցոյց մը նկատեց այդ այցելութիւնը: Թուրքերու ոտքերը գետնէն կտրեցան, հակառակ պաշտօնական շրջանակներու վերապահութեան: Եւ ենթադրութիւննե՛ր, բանդիտութեան մարզանքներ...

Ամէն պարագայի մէջ, սովորական դէպք մը չէր աշխարհի ամէնէն հզօր մարտանաւերէն մէկը —45.000 թոն — յատկացնել, աննշան դեսպանի մը մարմինը փոխադրելու համար Պոլիս:

Մինչեւ հիմա, այս կարգի փոխադրութիւնները կը կատարուէին յածանաւով մը, առանց հանդիսաւոր ցոյցերու: Եւ առանց գրգռելու մամուլն ու քաղաքական շրջանակները :

Դէպքը ուշադրութիւն գրաւած էր շաբաթներ առաջ, եւ այնպիսի կասկածներ կը յայտնուէին որ, ամերիկեան զրահաւորին հրամանատարը հարկադրուեցաւ բացատրել թէ ո եւ է պետութեան դէմ ուղղուած չէ այս պտոյտը :

Արդ, 1944ին մեռած դեսպանի մը դիակին փոխադրութիւնը կը կատարուէր ճիշդ այն ատեն, երբ ամպեր կ'երեւային Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Երբ արդէն պղտորած էին ջուրերը:

Հիմա որ լսեցինք Մ. Նահանգներու նախագահին ճառը, այլեւս աւելորդ է մարգարէական փորձեր կատարել: Պ. Թրումըն բացէ ի բաց կ'ըսէ.— «Ծանրակշիռ խնդիրներ կան Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ»:

— «Այդ շրջանը հաստատուած է ցամաքային, օդային եւ ծովային ճամբաներու վրայ. հետեւաբար մեծ արժէք ունի տնտեսական եւ ռազմագիտական տեսակէտով: Այդ շրջանին ազգերը բաւական զօրաւոր չեն, անհատապէս կամ հաւաքաբար դիմադրելու համար զօրաւոր նախայարձակումի մը: Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքը կրնան բուռն մրցակցութեան ասպարէզ դառնալ արտաքին պետութեանց համար: Խաղաղութիւնը պահպանելու եւ ապահովելու համար աշխարհի այդ կարեւոր մասին մէջ, Միացեալ Ազգերը իրաւունք ունին պնդելու որ չվտանգուին այդ երկիրներուն գերիշխանութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը, բռնադատումով կամ թափանցումով»:

Մնացեալը՝ խսկ եւ խսկ ամերիկեան տեսակէտ է,— առեւտուր: Ինչպէս պատերազմէն առաջ եւ անոր ընթացքին ալ քանիցս յայտարարեց նախագահ Րուզվէլթ:— Հաւասար պատեհութիւն բոլորին համար, համաշխարհային վաճառականութեան մէջ:

— «Պէտք է փութանք ջնջել այն արհեստական պատուարները որ կը խափանեն միջազգային նաւարկութիւնը. որպէսզի ոչ մէկ ազգ, իր աշխարհագրական դիրքով կամ ուրիշ պատճառով մը չզրկուի միջազգային մեծ նաւահանգիստները եւ ծովային ճամբաները մտնելու իրաւունքէն»:

Մէկդի դնելով բարձր դիւանագիտութեան եւ միջազգային վաճառականութեան վսե՛մ սկզբունքները, այս բոլորին մէջ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ մէկ բան,— Մ. Նահանգները կ'ուզեն մնալ միշտ զօրաւոր, պահել մնայուն եւ հզօր բանակ մը —ինչ որ աննախընթաց է— «առաջնորդի դեր մը ապահովել» աշխարհի գործերուն մէջ: Եւ այս դերը պիտի կատարեն ապահովելով զանազան երկիրներու «գերիշխանութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը», Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ :

Անոնք դեռ ամիսներ առաջ բացորոշ դիրք բռնեցին Տարտանէլի հարցին մէջ, ծրագիր մը ներկայացնելով: Միեւնոյն ատեն հասկցնելով թէ համաձայն չեն որ եւ է քաղաքականութեան որ կրնայ վնասել Թուրքիոյ անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան:

Այս տեսակէտը արժեցնելու համար, անոնք միշտ կը յիշեցնեն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, մոռնալով անոր հիմնական սկզբունքը,— արդարութիւն եւ հաւասարութիւն բոլոր ազգերուն համար, մեծ ըլլան թէ փոքր:

Նո՞ր է որ մագաղաթները կը ստորագրուին պատմութեան համար: Իբրեւ թանգարանի նիւթ:

Շ.

Ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի

ՆԻՍ.— Նորակազմ Զ. Ռ. Միութիւնը Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակին առթիւ, կազմակերպած էր յարգանքի ցերեկոյթ մը՝ 31 Մարտ, Կիրակի կէս օրէ վերջ:

Սրահին ճակատը զետեղուած էր Ահարոնեանի մեծադիր նկարը, ծաղիկներով զարդարուած: Օրուան նախագահ Պ. Ռաֆայէլ Շահինեան հանդէսը բանալով՝ հրաւիրեց Պ. Միքիճան Անսուրեանը, որ որբերու անունով խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը,— «Այսքան չարիք թէ մոռնան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն նախատինք»: Այսօր իր 80ամեակին առթիւ նոյն պատգամն է որ կը խօսի: Եթէ մենք նկատի չառնենք իր 80 տարիներու պատկառելի վաստակը, այն ատեն եւս ողջ աշխարհ մեզի պիտի կարդայ նախատինք: Որբերու Միութիւնը հաւատարիմ հայ բոլոր գրագէտներուն, կը գնահատէ անոնց ազգօգուտ գործունէութիւնը, այս բոլորի կարգին մասնաւորապէս Ա. Ահարոնեանինը: Կը խոնարհինք իր գրական բեղնաւոր աշխատանքին եւ 13 տարուան ահաւոր տառապանքին առջեւ»:

Այս ճառէն վերջ Պ. Ռ. Շահինեան, մաքուր ֆրանսերէնով եւ խնամուած ճառով մը կենսագրականն ըրաւ Ա. Ահարոնեանի, իր ծնունդէն մինչեւ կաթուածը, փառաբանելով անոր գրելու, խօսելու տաղանդը, հայրենասէր ոգին, զգայուն սէրը, եւ գրականութեան նրբութիւնը :

Նիսի քաղաքապետ Jacques Cotta Փարիզ մեկնած ըլլալով՝ իբրեւ փոխանորդ ղրկած էր իր խորհրդականներէն Madame Roméoն, որ կարծէք ծանօթ հայ կեանքին ու պատմութեան, զմայլելի ճառով մը նկարագրեց մեր ժողովուրդին տառապանքը եւ վարդեր ցանեց Ահարոնեանին վաստակին վրայ:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Մարսէյլի Օփերայի ականաւոր երգչուհի՝ Տիկին Մ. Թէրզիպաշեան որ յանձն առած էր մինչեւ Նիս իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերել: Իր զիլ ձայնով երգեց վեց ընտրուած կտորներ, խլելով երկար ծափեր: Որբերու կողմէ իրեն նուիրուեցաւ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը: Նիսի ծանօթ արուեստագէտներ՝ Օր. Աննա եւ Պ. Արամ Կիւրեղեանները իրենց սրինգով եւ դաշնակով՝ նուագեցին Կոմիտասի լաւագոյն կտորները, արժանանալով բոլորի ծափերուն : Յաջողապէս արտասանեցին Ահարոնեանի «Յանպանք բեղ»ի ֆրանսերէն թարգմանութիւնը Պ. Քլոտ Յովնանեան եւ Զարենցի «Դովք Հայաստանին» Օր. Սիրանոյշ Անսուրեան:

Ապա ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը, Պ. Հ. Բալուեան, որ իր ճառը սկսաւ հետեւեալ կերպով.—

— «Երկու օր առաջ Պոմոն էի, Ահարոնեանի մօտ: Արուարձանը գարնան վերարկուն առած իր վրայ՝ քսանամեայ աղջկան մը նման կը ժպտէր : Միմոզաները փունջ փունջ կախուած էին պարտէզներուն մէջ: Ծաղիկ կար նոյնպէս Ահարոնեանի տունը: Տիկին Ահարոնեան լաւ տրամադրութեան մէջ էր: Հիւանդը հարցուցի: Կը մրափէ, ըսաւ : Քովի սենեակը գլուխ գլխի կը խօսակցէինք: Պահեր վերջ յանկարծ Ահարոնեանի սենեակէն հեկեկանքի ձայն մը: Կը ցատկենք մեր տեղէն, կ'երթանք հիւանդին մօտ եւ կը տեսնենք որ Ահարոնեան կուլայ: Իր գեղեցիկ գլուխը հանդչեցուցած բարձին՝ արցունքի կաթիլներ կը հոսէին: Տիկին Ահարոնեան ինծի դառնալով կ'ըսէ.— «Դարձեալ դիտակցութիւն է եկեր իր վրայ, սա արդէն ամէնէն սարսափելին է: Ամուսինս լացի մասին գաղափար չունէր: Ամբողջ կեանքիս ընթացքին երկու անգամ իր լացն էի տեսած, առաջին անգամ 1918ին, Նորակազմ Հայաստանի խորհրդարանին մէջ, երբ Պոլսէն դառնալով անընդհատ վեց ժամ խօսեցաւ Թուրքիոյ մէջ կատարուած խժդժութեանց մասին եւ վերջաւորութեան հեկեկանքներով կքեցաւ թիկնաթոռին մէջ: Երկրորդ անգամ՝ Վենետիկի մէջ, երբ Ալիշանի շիրմին այցի կ'երթայինք, իսկ այժմ այսպէս՝ երբեմն՝ երբ գիտակցութիւնը կուգայ իր վրայ»:

Բանախօսը այս պատկերէն վերջ անցաւ խորհրդածութիւններու եւ ըսաւ.— «Ճղճիմ է մեր միջավայրը, գրագէտի մը 80ամեակն անգամ կը վերածեն պայքարի, մարդիկ որոնք ժամանակին, երբ առողջ էր Ահարոնեան, անոր պարզ նայուածքին արժանանալն իսկ իրենց համար պատիւ կը սեպէին»: Յետոյ տուաւ մեծ գրագէտին կեանքին ու գործին վերլուծումը: Երբ եկաւ Սեվրի դաշնագրի ստորագրութեան, ըսաւ.—«Ի՞նչն է որ կը խծբծեն արտասահմանի մէջ, չէ՞ որ Երեւանի Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը, Գ. Յարութիւնեանն անգամ «Փրավտա»յի էջերէն, կը խօսէր Սեվրի դաշնագրին եւ Ուիլսընի գծած սահմաններուն վրայ : Կ'ըսեն թէ Ահարոնեան դիւանագէտ չէր: Չեմ հասկնար այս բառին իմաստը: Պետական գործիչ մը դիւանագէտ է՝ երբ իր ձեռքին տակ զինուորական ուժ ունի: Դիւանագիտական գետնի վրայ այդ օրուան մեծերը իրենց մէջ իսկ ներդաշնակ չէին, քանի որ Քլէմանսօն ակնարկելով Ուիլսընին եւ Լոյտ Ճորճին, իր յուշերուն մէջ կ'ըսէ.— Մէկ քովս Յիսուսն է նստեր (Ուիլսընը), իսկ միւս կողմս ալ՝ Յուդան (Լոյտ Ճորճը): Այդ օրերուն Ահարոնեանն ու իրեն թիկունք կազմակերպութիւնները առաջնորդութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարեցին այն՝ ինչ որ մարդկօրէն կարելի էր»: Իսկ վերջաւորութեան՝ «Պատիւ «Զօմ»ին, պատիւ Նոր Սերունդին որոնք չեն մոռցեր Ահարոնեանը: Միսթրալի 75ամեակին մարդիկ ծաղկեփունջերով բուրգ մը ձեւացուցին իր տան դրան առջեւ: Այս համակրական արտայայտութիւններն ալ, Ահարոնեանին 80ամեակին առթիւ, [illegible] իր դրան առջեւ նետուած ծաղկեփունջերու [illegible]ութիւն »:

Նիսը առաջին անգամ կը տեսնէր այսքան գեղարուեստական հաւաքոյթ մը: Հասարակութիւնն ալ ընտրեալ էր եւ Ահարոնեանը յարգող բազմաթիւ անձեր եկած էին Մարսէյլէն, Քանէն եւ Անթիպէն:

ՇԱՀԱՆ ՃԵԽԱՆ

«ՕՐԱԿԱՐԳԷՆ ՀԱՆԵՑԷՔ ԻՐԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ»

Պ. Կրոմիքօ, Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանը, որ միեւնոյն ատեն իր երկրին Ա. պատուիրակն է Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, նամակ մը ուղղելով ընդհ. քարտուղարին, պահանջեց օրակարգէն հանել Իրանի խնդիրը:

Ապահովութեան Խորհուրդը որոշած էր մինչեւ Մայիս 6 յետաձգել Իրանի հարցին քննութիւնը, սպասելով խորհրդային զինուորներու մեկնումին: Պ. Կրոմիքօ այս որոշումը կը նկատէ «ապօրէն եւ հակառակ Միացեալ Ազգերու Դաշինքին», քանի որ վէճը արդէն կարգադրուած է երկու կառավարութեանց միջեւ:

Թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութեան այս պահանջը զարմանք պատճառեց պատուիրակներուն, մանաւանդ որ նամակին բովանդակութիւնը հաղորդուած էր Մոսկուայի անթելին միջոցաւ, Ապահովութեան Խորհուրդին ձեռքը հասնելէ առաջ: Հարցին քննութեան յետաձգումը որոշուած էր Ապրիլ 4ի նիստին մէջ, ուր դարձեալ բացակայ էր խորհրդային պատուիրակը: Նամակը դիտել կուտայ թէ՝ «Միացեալ Ազգերու դաշինքին համաձայն, Ապահովութեան Խորհուրդը իրաւունք ունի քննելու որ եւ է վէճ կամ կացութիւն որ կրնայ սպառնալ միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան: Բացայայտ է որ այդպիսի կացութիւն մը գոյութիւն չունի Իրանի մէջ, հետեւաբար Ապահովութեան Խորհուրդը հիմք չունի նորէն քննելու Իրանի խնդիրը Մայիս 6էն վերջ: Ուրեմն խորհրդային կառավարութիւնը կը պնդէ որ Իրանի խնդիրը հանուի օրակարգէն»:

Լոնտոնի թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները որոշած են տեղի չտալ: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը կէս ժամ խորհրդակցեցաւ նախագահ Թրումընի հետ, այս հարցին առթիւ: Ամերիկեան թերթերը խոշոր խորագիրներով տպեցին ռուսական պահանջը, միեւնոյն ատեն հաղորդելով թէ Խ. Միութիւնը որոշած է ուժ տալ Լեհաստանի, որ պիտի առաջարկէ Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ հանել Սպանիոյ խնդիրը, հակառակ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն վերապահութեան: Կը վախցուի որ նոր տագնապ մը ծագի Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, այս երկու խնդիրներուն առթիւ: Անգլեւամերիկեան տեսակէտով, եթէ տեղի տան խորհրդային պահանջին առջեւ, պիտի խախտի Ապահովութեան Խորհուրդին վարկը :

Ի՞նչպէս պիտի բաժնեն Իրանի քարիւղը

Իրանի վարչապետը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց Մոսկուայի հետ կնքուած «քարիւղաբեր» համաձայնութեան մասին.—

Դաշնագիրը կնքուած է 50 տարուան համար: Խ. Միութիւնը պիտի ստանայ ծրագրուած ռուսեւիրանեան ընկերութեան բաժնեթուղթերուն 51 առ հարիւրը, առաջին 25 տարուան համար, Իրան՝ մնացեալ 49 առ հարիւրը: Երկրորդ 25 տարուան համար երկու երկիրները պիտի ունենան հաւասար բաժին: Վարչապետը յայտարարեց այս առթիւ.— «Կրցածս ըրի քարիւղի խառն ընկերութիւն մը կազմելու համար, ջանալով ապահովել Իրանի ժողովուրդին շահերը: Յիսուն տարուան համաձայնութեամբ, բոլոր ծախքերը պիտի ստանձնէ Խ. Միութիւնը »:

Միեւնոյն համաձայնութեամբ, քարիւղի ընկերութիւնը որ եւ է ձեռնարկ պիտի չկատարէ Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմանամերձ շրջաններէն

րուն մէջ: Այս որոշման պատճառն այն է որ արգիլուած շրջանը ոչ միայն Թուրքիոյ սահմանին մօտ կը գտնուի, այլեւ վառարանն է իրանեան Քիւրտիստանի ապստամբական շարժումներուն: Պարսիկները չեն ուզեր որ Ռուսերը մօտենան այդ շրջանին, միւս կողմէ յանձն առած են մենաշնորհ չտալ ո եւ է օտար ընկերութեան, նոյն շրջանին մէջ: Կը կարծուի թէ ռուսեւիրանեան ընկերութեան աշխատանքի շրջանը պիտի տարածուի Կասպից ծովուն հարաւային ափերուն վրայ, ուր Ռուսերը արդէն պեղումներ կատարած են վերջին վեց ամիսներու ընթացքին: Ցիսուն տարի վերջը, Պարսիկները իրաւունք ունին գնելու ամբողջ մենաշնորհը: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Իրանի կառավարութիւնը տակաւին անգլ. դեսպանատան հաղորդած չէ կնքուած համաձայնութիւնը: Անգլ. մասնաւոր պատուիրակութիւնը հիւս. Իրան պիտի երթայ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար, եթէ սակայն արտօնութիւն տան: Մոսկուա պիտի ստանայ քարիւղին կէսը, իսկ Իրան ազատ պիտի ըլլայ մնացեալ կէսը ծախելու :

Իրանի վարչապետը եւ Սթալին հեռագիրներ փոխանակեցին, գոյացած համաձայնութեան առթիւ, «որ նոր շրջան մը կը բանայ երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ»:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Իրանի վարչապետը յայտարարեց թէ երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին երկու ամիսէն, այսինքն խորհրդային զինուորներու հեռացումէն մէկ ամիս վերջը: Եթէ անակնկալ մը չպատահի, Խորհրդարանը պիտի բացուի Սեպտեմբերին, վաւերացնելու համար դաշնագիրը: Իրանի կառավարութիւնը պատուիրակութիւն մը պիտի հրաւիրէ Ատրպատականէն, խորհրդակցելու համար այդ շրջանին ինքնավարութեան մասին: Այս առթիւ վարչապետը շեշտեց թէ Ատրպատականի պատուիրակութիւնը պիտի ներկայացնէ բուն ժողովուրդը եւ ոչ թէ միայն «դեմոկրատները», որոնց վարչապետը, Ճաֆար Փէշավարի պիտի հրաւիրուի պարզապէս իբրեւ կուսակցութեան մը ներկայացուցիչը: Կառավարութիւնը, անցագիր պիտի տայ բոլոր պատուիրակներուն, եթէ ընդունին հրաւէրը: «Մենք կրնանք Ատրպատականի հարցը կարգադրել Ատրպատականի ժողովուրդին հետ, ներկայ օրէնքներու սահմանին մէջ»:

Գերմանական հարցը եւ Ֆրանսա

Գ. Պիտօ, արտաքին նախարարը, ճառ մը խօսելով Լիլի մէջ, պարզեց կառավարութեան տեսակէտը գերմանական հարցի լուծման մասին: Ֆրանսան ամէն բանէ առաջ տեւական ապահովութիւն կը պահանջէ, հետեւաբար, — Ռուրի շրջանը պէտք է անջատուի Գերմանիայէն, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական տեսակէտով: Ռուրը ածուխի շտեմարան մըն է, աշխարհի ամէնէն հարուստ ածխահանքերէն մէկը, որ ծառայեց հիթլերական նախայարձակման, ուստի «արդար եւ բանաւոր է» որ այդ եւրոպական գանձը այլեւս զէնք մը չդառնայ պատերազմ սարքողներուն ձեռքը: Ուրեմն Ռուրը պէտք է յայտարարուի քաղաքական ամբողջութիւն մը, անկախ՝ Գերմանիայէն: Եթէ գերմանական կառավարութիւն մը գերիշխանութեան իրաւունք վայելէ այդ շրջանին վրայ, պիտի անհետանան ապահովութեան երաշխիքները եւ տեւականութիւնը:

Գալով Հռենոսի շրջանին, Գ. Պիտօ բացատրեց թէ Ֆրանսա «ոչ բռնի, ոչ ալ քողարկեալ կցում» կը պահանջէ, այլ կ՚ուզէ որ բաւարար թիւով ֆրանսական եւ դաշնակից զօրք համախմբուի հոն տեւականօրէն, միշտ յանուն ապահովութեան: Տեղացի ժողովուրդը ազատ պիտի ըլլայ վարելու իր սեփական գործերը: Իսկ Սարի շրջանին համար, Ֆրանսա կը դնէ հետեւեալ պահանջները, — 1. Ածխահանքերը պէտք է դառնան ֆրանսական պետութեան սեփականութիւնը,— 2. Սարի շրջանը պիտի մտնէ Ֆրանսայի տնտեսական եւ դրամական կարգուսարքին մէջ:— 3. Սարը ենթակայ պիտի չըլլայ Պերլինի մէջ հաստատուած վերստուգիչ Յանձնաժողովին:— 4. Ֆրանսական զօրք պիտի տեղաւորուի այդ շրջանին մէջ, ապահովելու համար սահմանագլուխը:— 5. Ֆրանսա տեւականօրէն պիտի հսկէ շրջանին վարչութեան վրայ, յառաջիկային ձգելով անոր քաղաքական վերջնական կարգուսարքը:

Գ. Պիտօ իր ճառին մէջ գնահատեց Գերմանները իբրեւ «կորովի եւ կարգապահ ժողովուրդ մը, որ սակայն ենթակայ եղած է մոլքի խոտորումներու»: Նախարարը խօսեցաւ նաեւ Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու հետ եղած յարաբերութեանց վրայ, իսկ անգլեւֆրանսական ծրագրեալ զինակցութեան մասին յոյս յայտնեց թէ Լոնտոնի մէջ ի վերջոյ պիտի հասկնան Ֆրանսայի մտահոգութիւնները: (Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համաձայն չեն Ռուրի անջատման եւ ուրիշ ծրագիրներու):

400.000 ԹՈՆ ՑՈՐԵՆԻ եւ 100.000 թոն հաճարի մասին համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան միջեւ: Առաջին բեռը, 4000 թոն, Մարսէյլ հասաւ անցեալ օր:

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ...

Ատենէ մը ի վեր «Յառաջ»ի մէջ քննադատութիւններ կը կարդամ Մուշեղ ստորագրութեամբ: Ցօղուածագիրը վերջերս սակայն բացի քննադատութենէ, յարձակումներ ալ կը կատարէ Փարիզահայ ազգ. Թատերախումբին դէմ: Վտարուած կամ հեռացող անդամներու պատասխանատուները կը փնտռէ, և առաջիններու մասին բացատրութիւնը արդէն ինքը կուտայ: Գալով վերջին երկու հեռացողներուն, խորհուրդ պիտի տայի ուղղակի իրենց հարցնել, եւ անշուշտ պատասխանը պիտի ստանար: Անոնցմէ մէկը նպատակ ունէր իրեն ի նպաստ անհատական ներկայացում մը տալ, հարիւր հազարի շահ մը ակնկալելով, իսկ երկրորդը՝ ընտանիքով խումբ մը կազմել, որ աւելի նպաստաւոր կը համարուի իրենց համար, քան թէ խումբէն ստացած իր ամսականը: Ու պատահեցաւ որ Փարիզահայ Ազգ. Թատերախումբը, հակառակ կարգ մը անդամներու հեռանալուն (լաւագոյն ուժերուն, ինչպէս կ՚ըսէ) իր տկար կազմով, աւելի ուժեղ ներկայացումներ տալ սկսաւ, օրէ օր աւելի լեցուն սրահներու առջեւ խաղաց, իրեն քաշելով տարիներու ընթացքին հայ թատրոնէն երես դարձուցած գիտակից հայ ժողովուրդը, որ գիտէ միշտ գնահատել լաւ կազմակերպուած գործ մը: Արդեօք այս մեծ նուաճումը պատնէշի վրայ միշտ հաւատարիմ մնացող ուժերու եւ իր ղեկավարներու անճարակութեա՞ն վերագրենք: Ինչպէ՞ս կարելի է որ թատերախաղի մը 3 գլխաւոր դերակատարները շատ թոյլ ըլլան եւ Գ. քննադատը գրէ, հակասելով ինքն իրեն,— Թատերախաղը շատ յաջող անցաւ, եւ հանդիսականները խանդավառուած էին:

Ի՞նչ է այս խուլ պայքարին իմաստը: Կ՚ուզեն գետի՞ն պատրաստել իրենց յառաջիկայ ներկայացման համար, փոխանակ ճակատաբաց հրապարակ իջնելու: — Ս. Սուրէնեան

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒՍԱՀՈԳԻ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ 21րդ եւ վերջին նիստը գումարուեցաւ ապրիլ 8ին, Ժընեւի մէջ: Այս առթիւ պատուիրակները զարմանքով իմացան թէ Ազգերու Դաշնակցութեան փառաւոր պալատը, որ 18.000 քառ. մեթր տարածութիւն կը բռնէ եւ արժած է 30 միլիոն զուիցերիական ֆրանք, ծախուած է Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, 2.000.000 սթերլինի: Ժողովին նախագահը, Տոքթ. Քարլ Համպրօ (Նորվեկիացի), իր ճառին մէջ շեշտեց թէ Ազգաժողովը բարոյական քաջութիւն չունեցաւ տարիներով: «Ամէնքս ալ գիտենք թէ կը դժկամակէինք պատասխանատուութիւն ստանձնել մեծ վճիռներու համար, երբ մեծութիւն կը պահանջուէր: Գիտենք որ չենք կրնար խուսափիլ պատմութեան դատաստանէն»: Խ. Միութիւնը պատուիրակ չէր ղրկած, իսկ Ամերիկա, որ անդամ չէր, Ժընեւի հիւպատոսը ղրկած էր: Երկու հազար հոգինոց բազմութիւն մը խռնուած էր սրահին մէջ:

ՍՈՒՐԻԱ կը պատրաստուի հանդիսաւորապէս տօնելու իր անկախութեան տօնը, ապրիլ 18ին: Ֆրանսական վերջին զինուորը հեռացած պիտի ըլլայ ապրիլ 15ին: Տօնակատարութեան հրաւիրուած են բոլոր արաբական երկիրները, որոնք զօրամասեր պիտի ղրկեն, մասնակցելու համար զօրահանդէսին: Սուրիա իր կատարեալ գերիշխանութեան կը տիրանայ առանց որ եւ է պարտաւորութեան կամ դաշնագրի, առանց պարտքի եւ թշնամիներու:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ հետզհետէ կը սաստկանայ, քանի կը մօտենան Ազգ. ժողովի փակման օրերը: Նոր Սահմանադրութեան տեղեկաբերը, Գ. Փիէռ Քօթ, որ հրաժարած էր արմատական կուսակցութենէն, յայտարարեց թէ այլեւս թաղուած է 1875ի սահմանադրութիւնը եւ թէ նորը յեղափոխական հանգամանք չունի:— Արմատական կուսակցութիւնը արդէն ձեռնարկած է ընտրական պայքարի, համախմբելով ձախ հանրապետականները: Կը յուսան 90 երեսփոխան ապահովել:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հաւանութիւն յայտնեց որ ապրիլ 25ին Փարիզի մէջ ժողով գումարեն չորս արտաքին նախարարները, ինչպէս առաջարկած էին Մ. Նահանգները:

ՑԿԵԱՆՍ ԱԶԳ. ԱՆՊԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ եւ 20 տարի բնակութեան արգելքի դատապարտուեցաւ սինէմայի աստղերէն Ժոսլին Կաէլ: Իր տարփածուն ալ մահուան դատապարտուած էր վերջերս: Դատապարտեալը ահագին հարստութիւն դիզած էր, որուն մէկուկէս միլիոնի զոհարեղէնը անհետացած է ազատագրման օրերուն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԻՒՖԹԻՆ ազատ ձգուած է, կ՚ըսեն Ֆրանսացիները, առանց յայտնելու բնակավայրը: Անգլիացիները կը փնտռեն:

ՑԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐԷՆ քարեր կ՚իյնան ատենէ մը ի վեր: Հաստատութիւնը շղթայի տակ առնուեցաւ:

ԵՐԵՔ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ սարսեցան Պուլվառ Ռասփայլի վրայ, քարիւղատար կառք մը պայթած ըլլալով: Հրդեհ ալ ծագեցաւ: Զոհ չկայ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Հ.Բալուեանի դասախօսութիւնները. Ապրիլ 11ին, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հէքեաթներու վարպետը, Ռ. Զարդարեան, կեանքն ու գործը: Դասախօսութիւնները տեղի կ՚ունենան դպրոցին սրահը:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՐՏԱՑԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ, նախաձեռնութեամբ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան, երկուշաբթի 22 Ապրիլ (Զատկի Բ. օրը) կէս օրէ յետոյ, ժամը 3ին, Սալ Մարսըլէն Պէրթըլօ, 28bis rue St. Dominique: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԱՐՏԷԼԻ, այս կիրակի, ժամը 15էն 23, Salle Saulnier, 7 rue Saulnier, Paris, métro Cadet: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Դիւրամատչելի պիւֆէ, անակնկալներ: Հասոյթը՝ կը յատկացուի կօշիկի արտէլի առաջին մեքենայի գնումին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրէ Շիրվանզատէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»ն ղեկավարութեամբ ընկեր Պօղոս Տէր Պօղոսեանի (Տէսինէն), կիրակի, ապրիլ 14ին Սալ Ժան տ'Արքի մէջ:

Պարահանդէս

Կազմակերպուած Փարիզի համալսարանի Ուսանողներու Տան «Օրիորդներու մասնաճիւղին» կողմէ, կիրակի, 14 ապրիլ, ժամը 3—24, 8 rue Jean Goujon, Paris:

Գ. ՀԱՅԿ ԱՂԱՐԻԿԵԱՆ Փարիզի Աղքատախնամի հանդէսին առթիւ իր ծախած Regards չարաթաթերթի հասոյթէն հազար ֆրանք կը յատկացնէ Մարսէյլ, Սէնթ Անթուանի ամբակոծուած դպրոցին: Այս առթիւ հազար ֆրանք եւս կը նուիրէ նոյն դպրոցին: «Ստանալ «Յառաջ»ի գործակալ Գ. Ծերիկեանէն, համապատասխան ընկալագրով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ demie - Confectionի համար մաքուր աշխատող կարուհի մը, տանը կամ աշխատանոցին համար: Դիմել Maison Alice, 24 rue de Ponthieu, Paris (8): Métro St. Philippe du Roule:

Հովանաւորութեամբ Գ. ԹՕՍՈՒՆԵԱՆի
Երկուշաբթի գիշեր, 15 Ապրիլ, ժամը 8.30ին Իէնայի թատրոնին մէջ, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna. Կը ներկայացուի՝

Պէպօ

Գմբէթեանի եւ Գրիգոր Վահանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ: Կը մասնակցի Փարիզահայ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Արա Պարթեւեանի: Պիտի երգուին Հայաստանի շարժանկարէն նոյնանուն ժապաւէնին ծանօթ երգերը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Վարդան Խաչատուրեան: Պատերազմէն առաջ կը գտնուէր Սելանիկ: Իմացնել մօրեղբօրորդւոյն՝ Արմենակ Մուրատեանի, 15 Impasse Abovian, La Cabucelle, Marseille: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

ԵՐԵՒԱՆԷՆ Փաչաեան Կղեմէս կը փնտռէ ազգականները, Պրուսացի Լեւոն Փաչաճեան, կինը Հայկանուշ, տղան Յովհաննէս, աղջիկը որ ամուսնացած է Պիլէճիքցի Թորոս Ներսէսեանի հետ, որոնք Ֆրանսա կը գտնուէին պատերազմէն առաջ:

Նոյն անձին կողմէ կը փնտռուին դարձեալ Պրուսացի Սարգիս Գահվէճեանը, կինը Աննիկ, տղաքը Օննիկ եւ Վահէ, որոնք նիս կը գտնուէին: Տեղեկացնել Պարսումեանի, 18 Charles Calmus, Gentilly (Sèine):

ՖԻԼԱՏԷԼՖԻԱՅԷՆ (Մ. Նահանգներ) Լեւոն Սէմէրճեան կը փնտռէ քրոջը զաւակը Սարգիս Մարգարեան (զինուոր), հօրը անունը՝ Գրիգոր, մօրը անունը Զարուհի: Ծնգիր տեղեկութիւն տուողին շատ կարեւոր նուէր մը կը խոստանայ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՆՈՒՊԱՐ ԱՒԱԳԵԱՆ, վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն եւ ատամնաբուժական վարժարանէն, կը տեղեկացնէ բացումը իր ատամնաբուժարանին, 6, rue Valensaut Monplaisir, La Plaine, Lyon: Հեռաձայն P. 71-21:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ.— Տար. 750, ճամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 11 Avril 1946 Հինգշաբթի 11 Ապրիլ

Ժ8 ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4583—Նոր շրջան թիւ 312 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԺԱՆԵԼԻ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Ազգ. ժողովը արդէն ձեռնարկած է նոր Սահմանադրութեան նախագծին քննութեան: Ժամանակը շատ կարճ ըլլալով, օրական երեք նիստ նշանակուած է, որպէսզի կարենան հասցնել, մինչեւ նոր հանրաքուէն:

Մինչ այս մինչ այն, ընտրական պայքարն սկսած է արդէն, ճառերով եւ լրագրական հակաճառութիւններով: Երեք մեծ կուսակցութեանց վարիչներէն զատ, փոքրամասնութեանց ներկայացուցիչներն ալ տենդագին աշխատանքի լծուած են, դետին չահելու համար:

Այս շոգեպինդ գործունէութեան ընթացքին էր որ տեղի ունեցաւ արմատական կուսակցութեան համագումարը, Լիոնի մէջ, յուզումնալից տեսարաններով: Այն աստիճան որ, հարկ եղաւ կարգ մը նիստեր կատարել դռնփակ:

Ժամանակի նշան՝ այս համագումարը, ուր կուսակցութեան 80ամեայ նախագահը, նախկին վարչապետ Էռիօ կրակոտ խօսքեր կ'արտասանէր, յայտնապէս ժխտական դիրք բռնելով երեք յաղթական կուսակցութեանց մենատիրութեան եւ անոնց մշակած Սահմանադրութեան դէմ:

Վարպետ հռետոր եւ քիչ մըն ալ ամբոխավար, նախկին վարչապետը իր փակման ճառը կը վերջացնէր հետեւեալ բացագանչութեամբ.

— « Ֆրանսացիներ, շատ ժամանակ չունինք խորհրդածելու համար: Ձեզմէ կախում ունին մեր հողերուն վրայ վերահաստատել ազատութեան ա'յն անելի գեղեցիկ գարունը»:

Ինչո՞ւ այսքան բռնկած են Արմատականները, որոնք տիրաբար կը վարէին Ֆրանսան տարիներէ ի վեր, բայց ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին 1945 Հոկտեմբեր 21ի ընտրութեանց մէջ, դառնալով զանցառելի քանակութիւն:

Սահմանադրութեան Յանձնաժողովի նախօրեակին վիճաբանութեանց առթին, Պ. Էռիօ եւ ուրիշ արմատականներ արդէն դրօշ պարզած էին, եւ ուժգնօրէն մաքառեցան շատ մը կէտերու դէմ, բայց մնացին փոքրամասնութեան մէջ:

Նախկին վարչապետը, միշտ հաւատարիմ 1875ի սահմանադրութեան, դեռ անցեալ տարուընէ կ'առաջարկէր վերահաստատել զայն կարգ մը բարեփոխումներով: Սակայն ժամանակները փոխուած էին, եւ իր կուսակցութիւնն ալ ծանրապէս վարկաբեկուած: Նոր հոսանքները հանդիսաւորապէս թաղեցին հին սահմանադրութիւնը եւ անոր տեղ մշակեցին նախագիծ մը, որ պիտի ներկայացուի ժողովուրդին հաւանութեան:

Այժմ արմատականները ասպարէզ իջած են, ապացուցանելու համար նոր սահմանադրութեան թերութիւնները: Եւ որովհետեւ իրենց դէմ ունին շատ զօրաւոր հոսանքներ, աջ թէ ձախ, բանաձեւ մը քուէարկեցին, համախմբելու համար «ձախ հանրապետականները», ընտրութեանց առթիւ:

Ի՞նչ են իրենց պահանջները եւ տեսակէտները:

Դարձեալ Էռիօն է որ կը բանայ վարագոյրը.— « Արկածախնդրութեան մէջ մի' նետուիք», աղաղակեցինք ձեզի: Եւ ահա մեզ նետեցին արկածախնդրութեան մէջ: Ֆրանսացի ժողովուրդը կը մնայ խռովեալ եւ դժբախտ »:

Այս ազդանշանը տալէ վերջ, արմատական կուսակցութիւնը կը յաւակնի ելք մը գտնել, իր ուղեգիծը ամփոփելով միջին բանաձեւի մը մէջ:

Բանաձեւը նախ կը տրամադրէ պայքար ընտրական նոր օրէնքին դէմ, «որ կը շղթայէ քաղաքացին, անհատները կ'ենթարկէ կուսակցութեանց տիրապետութեան, եւ մեզ կը վերադարձնէ աղանդի հին դաղափարին»:

Յետոյ կը թուէ շարք մը պահանջներ.—

1. Պաշտպանել հանրապետական ազատութիւնները եւ սեփականութեան սկզբունքը:

2. Թոյլ տալ որ ընտրողը կարենայ ազատօրէն ընտրել իր թեկնածուն եւ ճանչնալ զայն:

3. Աշխարհական ուսուցում, երաշխաւորելով խղճի ազատութիւնը:

4. Պետութեան անկախութիւնը շահակցական խմբակցութեանց դէմ, ազգայնացնելով առանց յափշտակութեան եւ առանց մենաշնորհներու պետականացման:

5. Պէտք չէ իրար խառնել երեք իշխանութիւնները,— օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական, եւն:

Կարճ,— արմատականները կ'ուզեն վարկ շահիլ եւ վերագրաւել հին դիրքերը, քար մը աջին, քար մըն ալ ձախին արձակելով:

Բայց իրենք մէնակ չեն պայքարին մէջ: Շ.

«Երկիր մը ուր մարդ որբ կը ծնի»

Պոռտոյի մեծ օրաթերթը, République de Bordeaux et du Sud - Ouest, որ ատենէ մը ի վեր պըրպտումներ կը կատարէ օտար գաղութներու մէջ, ապրիլ 6—7ի թիւին մէջ կը խօսի Չինացիներու, Յոյներու եւ Հայերու մասին: Կը թարգմանենք հայկական բաժինը, որ կը կրէ հետեւեալ խորագիրները.— «ՓԷՔԻՆԷՆ ԱԹԷՆՔ, ԱՆՑՆԵԼՈՎ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ.— ՀԱՅԵՐԸ, ՈՐՈՆՑ ԾՆՈՂՆԵՐԸ ՋԱՐԴՈՒԵՑԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ, ԲԱՐԳԱՒԱԾ ՎԻՃԱԿ ՈՒՆԻՆ ՇՆՈՐՀԻՒ ԻՐԵՆՑ ՏԵՆԴԱԳԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ».—

Հայկական հարցը, հրատապ կէտը եւրոպական քաղաքականութեան հռոմէական շրջանէն առաջ իսկ, յաւիտենապէս յուզուած եւ երբեք չէ լուծուած:

Ամէն Արեւմուտքցի պարտի խոնարհութեամբ ողջունել այս մարտիրոս ժողովուրդը, որ այն օրէն երբ ընդունեցաւ քրիստոնէութիւնը հետեւելով Տրդատ թագաւորին, մկրտուած՝ 305ին Ս.Գրիգոր Լուսաւորչի կողմէ, Եւրոպայի պահակի դերն ստանձնեց դաժան հալածանքներու տակ եւ կատարեալ մեկուսացման մէջ: Որովհետեւ, Բիւզանդիոնէն շատ աւելի, Հայաստանի դիմադրութիւնն էր որ մեր քաղաքակրթութեան ժամանակ տուաւ կազմաւորուելու: Մնաց որ, իր անկումը նախաբանը կը կազմէ կեդրոնական Եւրոպայի արշաւանքին եւ պալքանացման:

Այդ օրէն ասդին Հայաստանը ութ դար կը դառնայ «երկիր մը ուր մարդ որբ կը ծնի»: Իւրաքանչիւր սերունդ կը ջարդուի Թուրքերուն կողմէ:

Հարցուցէք Պոռտոյի Հայերուն.— իրենց պապերը ջարդուած են 1895ին, ծնողները՝ 1915ին: Այս վերջին ջարդը, որ Թուրքերուն կողմէ կազմակերպուած էր բնաջնջումի դիտակից կամքով եւ այն արագահով մեթոդներով որոնք յետոյ գործադրուեցան Գերմաններու կողմէ, մէկ միլիոն զոհ արժեց: Այն ատեն, Ֆրանսացի հայրերու եւ ամերիկացի երէցներու կողմէ հաւաքուած որբերը տարագրութեան ճամբան բռնեցին զանգուածօրէն: Պոռտոյի մանրանկար խմբաւորումը, 198 հոգի քաղաքին մէջ եւ իբր հարիւր Սընոնի մէջ, կը մնայ սակայն մասնաւորապէս աշխոյժ:

Ֆրանսա եկած իբրեւ ճարտարագործական բանուոր, Հայերը դաժանօրէն ազդուեցան 1933ի տագնապէն, ճամբուեցան եւ չստանալով գործազրկութեան նպաստը, մատնուեցան տաժանելի թշուառութեան: Շատեր ապրելու միջոց մը գտան փոքր արհեստներու մէջ: Դառնալով շրջուն վաճառորդ, անոնք շատ չանցած հրապուրուեցան Պոռտոյէն, շարունակելով աւանդութիւն մը որ միշտ ներողամիտ եղած է փողոցներու շրջիկ վաճառորդներուն համար:

Անկէ ի վեր, անոնք լայնօրէն բարգաւաճեցան, շնորհիւ իրենց մոլեգին աշխատանքին: Հայը կը յարմարի բոլոր պայմաններուն շնորհիւ իր ուշիմութեան եւ առեւտուրի ընդունակութեան: Ոմանք կը սիրեն ըսել.— «Երեք Յոյն պէտք է Հայ մը խաբելու համար»: Իրենց գործունէութիւնը մեծ է եւ դերձակները շահեկան դեր մը կը կատարեն:

Այսպէս խառնուած ըլլալով Պոռտոյի կեանքին, կը կարծուէր թէ Հայերը արագօրէն պիտի լուծուէին: Իրականին մէջ, այդպէս չէ: Շնորհիւ զուտ հայկական բոյներու գոյութեան եւ այս ժողովուրդին իր հինաւուրց մշակոյթին հաւատարմութեան: Ֆրանսա ապաստանած Հայերուն մէջ շատ կիներ կային: Ուստի անոնք աւելի յաճախ կ'ամուսնանան իրենք իրենց մէջ: Հազուադէպ են Ֆրանսուհիներու հետ ամուսնութիւնները, ինչպէս Ազգ. Միութեան քարտուղար Պ. Թաշճեանը:

Նշանաւոր է հայկական ընտանիքներու բազմածնութիւնը: Թերեւս ինքնապաշտպանութեան բնազդ ժողովուրդի մը մէջ որ կը ջարդուի ամէն քսան տարին անգամ մը:

Իրենց տուներուն մէջ որոնք շատ մաքուր են, ամէն մարդ հայերէն կը խօսի: Այս հայրենադարձներուն զաւակները (որովհետեւ Հայերը այլեւս ճանչցուած հպատակութիւն չունին), այսպէս ուժգնօրէն կը յայտնեն իրենց ծագումը: Այնտեղ Պ. Մելքոնեան (ԽՄԲ. երաժշտագէտ Ա. Մեսումենց) անոնց կը սորվեցնէ Հայոց պատմութիւնը, գրականութիւնը եւ բանաստեղծութիւնը: Խիստ ընդունակ՝ պարի, անոնք շատ կը սիրեն երաժշտութիւնը եւ սերտօրէն կապուած են ազգային եղանակներուն:

Ինչպէս քանիցս դարէ ի վեր, անոնք ժա-

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պատասխանել — Այո կամ Ոչ

Նախարարական խորհուրդը հաստատեց այն օրինագիծը որուն համաձայն հանրաքուէ պիտի կատարուի, վաւերացնելու համար Սահմանադրութիւնը: Միայն մէկ հարցում պիտի ուղղուի ժողովուրդին.— Կը հաւանի՞ք Ազգ. Սահմանադիր ժողովին կողմէ քուէարկուած Սահմանադրութեան: Պէտք է պատասխանել «Այո» կամ «Ոչ»: Եթէ պատասխանն ըլլայ «Այո», Սահմանադրութիւնը գործադրելի պիտի դառնայ հանրաքուէի արդիւնքին պաշտօնական յայտարարութենէն անմիջապէս վերջը: Եթէ «Ոչ» պատասխանեն, պիտի ձեռնարկուի նոր Սահմանադիր ժողովի մը ընտրութեան:

Կը կարծուէր թէ Սահմանադիր ժողովը պիտի կրնայ իր գործն աւարտել մինչեւ ապրիլ 18: Բայց այժմ հաւանական կը համարուի որ երկարաձգուի մինչեւ մայիս 6, պայմանաւ որ նոր օրէնքին գործադրութիւնը չյայտարարուի այդ թուականէն առաջ: Փոքրամասնութեանց պատկանող հոսանքները հակառակ են որ եւ է երկարաձգման, որ անխուսափելի կը համարուի:

Վիճաբանութիւններն սկսան

Ազգ. ժողովը Գշ. օր սկսաւ քննել նոր սահմանադրութեան նախագիծը, վիճաբանութիւնները շարունակելով մինչեւ գիշեր: Տեղեկաբերը, Պ. Փիէռ Քոթ, նախկին արմատական, որ այժմ կը պատկանի համայնավարութեան հնամի խմբակցութեան մը (Հանրապետական եւ Դիմադրական), յայտարարեց իր զեկուցման սկիզբէն իսկ.

— « Միջին ծրագիր մըն է որ կը ներկայացնենք: Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ: Եւ այսպէս ըլլալով, նախագիծը չի կրնար կատարեալ դոհացում պատճառել ո եւ է մէկուն: Ամէն պարագայի տակ, իր ներկայ ձեւին մէջ նախագիծը ընդունելի է ազգ. ժողովի շատ ստուար մէկ մեծամասնութեան համար: Իր գլխաւոր յատկանիշներն են ընդարձակել ժողովրդապետութեան դաշտը, ստեղծել զօրաւոր կառավարութիւն մը, հաստատել հաւասարակշռութիւն մը զանազան իշխանութեանց միջեւ: Դ. Հանրապետութիւնը տառապեցաւ ժողովրդապետութեան անբաւականութենէ մը, եւ հանրապետականներուն համար պատիւ մը եղաւ փառաւոր գործ կատարել միջակ գործիքով մը»:

Տեղեկաբերը բացատրելով 1875ի Սահմանադրութեան թերութիւնները, շեշտեց թէ անոր գըլխաւոր թերութիւնն եղաւ ստեղծել երկրորդ ժողով մը որ նոյն իրաւունքները ունէր ինչ որ Երեսփ. ժողովը: «Թաքուն պայքար մը կը տիրէր երեսփ. ժողովին եւ ծերակոյտին միջեւ: 1875ի Սահմանադրութիւնը կը նմանէր սայլի մը որուն ձի մը լծեր էին առջեւէն, ուրիշ մըն ալ ետեւէն, եւ իւրաքանչիւրը իր կողմը կը քաշէր»:

Յետոյ երկարօրէն պարզեց նոր Սահմանադրութեան գլխաւոր տրամադրութիւնները եւ եզրակացուց յիշելով Ռոպէսփիէռի խօսքը.— «Հանրապետութեան հիմնարկութիւնը տղու խաղալիկ չէ »:

Վիճաբանութիւնները բացաւ Պ. տը Մանթոն, նախկին տեղեկաբերը որ հրաժարած էր անցեալ շաբթու, իր կուսակցութեան որոշումով (M.R.P.): Իր կուսակցութեան ուզածն այն որ դուռ չբացուի դիկտատուրայի, մինչեւ անգամ Ազգ. միակ ժողովի մը դիկտատորութեան: Իր կարծիքով, եթէ կարգ մը զգուշութիւններ ձեռք առած ըլլային,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Լիբան. հիւպատոսարանը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել Փարիզի եւ Մարսէյլի բոլոր լիբանանեան հպատակներուն թէ՝ անցագրի, որ եւ է տեղեկութեան եւ ամէն տեսակ վիզաներու համար երբեք պէտք չէ դիմել նամակով, այլ անձամբ ներկայանալ հիւպատոսարան եւ կամ իրաւասու անձի մը միջոցաւ:

ռանգորդներն են հին մշակոյթի մը, անոնց դրականութիւնը լիովին ծաղկած էր երբ շատ մը եւրոպական երկիրներ դեռ անուն չունէին եւ իրենց ճարտարապետութիւնը սկիզբն է Ֆրանսական արուեստին, որ «գոթական» կը կոչուի այնքան տհասօրէն: Ահագին է իրենց ազդեցութիւնը արտասահմանի մէջ: Հա՞րկ է յիշել խորհրդային զօր. Բաղրամեանի, Ֆրանսացի — ռուսահայ — գրագէտ Անրի Թրուայայի անունները:

Զարմանալի՞ է ուրեմն որ այս հինաւուրց քաղաքակրթութեամբ ժողովուրդը, այնքան ճկուն եւ մտաւորապէս այնքան օժտուած, այնքան դաժանօրէն թրծուած դարերու ընթացքին, ամէն ասպարէզի մէջ եւ հակառակ իր ծայր աստիճան ցիրուցան վիճակին, կը ցուցնէ յուզիչ հաւատարմութիւն մը իր աւանդութեանց եւ բարքերուն, նաեւ իր թերութեանց, ինչպէս իր կրօնքին, իր փիլիսոփայութեան, իր սեփական բանաստեղծութեան, վերջապէս իր հոգւոյն:

M. ARANSAU

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Նախորդ յօդուածով ներկայացուցինք ուղղագրութեան առաջին պայմանը՝ ուղղախօսութիւն, — ականջին գերիշխանութեան պահանջը լեզուներու զարգացման մէջ։ Բայց լեզուին վրայ գերիշխանութեան իրաւունք ունի նաեւ աչքը, — ընթերցանութիւն։ Ասկէ կը ծնի արդէն բուն ուղղագրութիւնը։

Ու ահա ականջը եւ աչքը վէճի մէջ։ Ընդունիլ ականջին գերիշխանութիւնը եւ մերժել աչքին իրաւունքները, — կը նշանակէ մեռցնել լեզուն։ (Հակառակն ալ ճիշդ է, փաստ՝ մեռեալ լեզուները)։ Այն ատեն ի՞նչպէս հաշտեցնել այս երկու զգայարանքները։ Չեմ ուզեր մտնել ականջին եւ աչքին բերած զգայութեանց alchimieին մէջ, ոչ ալ պարզել այն տեսութիւնը որ «բառը ստորդելի կը համարի գաղափարին» (Ph. Lebesgue,— L'Au-dela des grammaires), — բայց եւ այնպէս ցանկալի կը գտնեմ ճշդել թէ ի՛նչքան դժուար է պատկերացնել խօսքին առարկայական դիմագիծը.«Գրութիւնը,կը գրէ Բակոն, միշտ ետ պիտի մնայ խօսքէն զոր կ'արտայայտէ առանց նկարելու, ինչպէս խօսքը՝ մտածումէն, զոր չի կրնար արտայայտել կատարելապէս, վասնզի անգրելի բան մը կայ խօսքին կամ ձայնին մէջ, ինչպէս անարտայայտելի բան մը՝ մտածման մէջ»։ Այս տեսակէտը, ինքնին անվիճելի, ծանր հարուած մըն է ուղղագրութեան ձախ թեւի ներկայացուցիչներուն, որոնք ձայնապաշտ կը կոչուին՝ որովհետեւ արտասանութեան կուտան արտայայտչական անկարելի եւ գերազանց յատկութիւններ։ Վոլթէրի տեսակէտը աւելի հաշտարար կը թուի, երբ կը գրէ ակնարկելով այդ անկարելիութեան. «Գրութիւնը նկարն է ձայնին, որքան նկարը շատ նման ի ձայնին, այնքան լաւագոյն կը համարուի»։ Բայց ո՞վ կը հաւատայ թէ երբ եւ իցէ կարելի է կատարելապէս վերարտադրել ձայնը առարկայօրէն, այսինքն գրութեամբ։ Մանաւանդ որ ձայնը հեղուկ է, կը հոսի, հազար ձեւ կը փոխէ, եւ մարդիկ ստեղծած են գիրը՝ կայուն ձեւ մը տալու համար ձայնին։ Իմ կարծիքովս, այս է արդէն ուղղագրութեան իրական սահմանումը կամ բացատրութիւնը, ա՛յս է ուղղագրութեան փիլիսոփայութիւնը։ Լեզուները կը հոսին, յաւերժահարսներու պէս կը փախչին, մշուշի պէս կը ցնդին, — անհրաժեշտ է բռնել այդ անիմաթական ձեւերը, կայուն եւ որոշ չափով մնայուն կերպարանք տալ անոնց։ Այլապէս, հարիւր տարին անգամ մը՝ ամէն ժողովուրդ նոր լեզու մը կը ստեղծէ, կասեցնելով իր մշակութային յառաջխաղացութիւնը։ Ուղղագրութիւնը, իր աւանդապաշտ փիլիսոփայութեամբ, կ'աշխատի հաստատել (fixer) եւ որոշ չափով առարկայացնել լեզուին քմայքները, որպէսզի պատմութիւն ունենայ լեզուն, սկիզբ եւ շարունակութիւն։

Ձայնին, ըսենք՝ լեզուին արտասանական հարստութեան այդ հոսուն եւ փախստեայ քմայքներուն մասին յաջորդով պիտի տամ օրինակներ, — այսօր կ'ուզեմ ներկայացնել վէճ մը, որ տեղի ունեցաւ 1938ին՝ Ֆրանսացի գրագէտներու միջեւ, լեզուի ազգային առոգանութեան, աւելի ճիշդ՝ լեզուի ազգային արտասանութեան դրոշմին մասին, եւ այս՝ պատկերազարդելու համար տեսակէտը թէ ձայնը ենթակայ է այլազան փոփոխութեանց, զորս պէտք է հակակշռել։

Մարթէն Մօրիս կը պնդէր թէ լեզուներու արտասանական դրոշմը Ֆիզիքական արտայայտութիւն է, որովհետեւ կը հպատակի ձայնալարերու ցեղային կազմախօսութեան։ Ժաք Գուլանժէ կը մերժէր այս տեսակէտը եւ կը հարցնէր թէ Մարթէն Մօրիս կրնա՞յ ցոյց տալ հեղինակաւոր վկայութիւն մը կազմախօսական այդ տեսութեան մասին։ Ընդդիմախօսը ցոյց տուաւ Վանտրիէսը եւ Տէյլօրը, (պէտք է յիշատակել նաեւ Թէոտոր տը Բանվիլը, որ կը պաշտպանէ առոգանութեան ազգայնութիւնը, հիմնուած՝ հազագին ցեղային կազմախօսութեան վրայ)։ Արդարեւ Վանտրիէս կը վկայէ թէ լեզուի մը ձայնանիշերը կը սահմանափակուին համաձայն ցեղին հազագին գործարանային կազմութեան։Իսկ Տէյլօր.իբրեւ պաշտպանութիւն այս տեսութեան, կը գրէ թէ Անգլիացիներու մօտ ձայնաւորներու հնչումի անորոշութեան պատճառն այն է որ Բրիտանացիները, խօսելու ժամանակ, շատ քիչ կը շարժեն իրենց կզակը, վերին շրթունքը կը փակցնեն ակռաներուն, թեթեւակի յառաջ կ'երկնցնեն ստորին կզակը, լեզուն քիչ մը ետեւ կը պահեն՝ առջեւի մասին գոգաւոր ձեւ մը տալով։ Ասկէ զատ, անոնց ձայնալարերը, մէկը միւսէն բաւական հեռու ըլլալով, շատ դանդաղ կը սկսին թրթռալ, եւ երբ կը թրթռան, կը ձգտին վերադառնալ իրենց տարադիր (position espacée) վիճակին, ասկէ՝ իրենց ձայներուն մեծ մասին խուլ նկարագիրը։ Ընդհակառակն, Ֆրանսացիներուն ձայնալարերը շատ մօտ են մէկը միւսին եւ աւելի ընդունակ՝ թրթռալու։

Ժաք Գուլանժէ դիտել տուաւ, որ Փրոֆ. Վանտրիէս ձայնագէտ մը չէ, թէեւ չուրացաւ լեզուագէտի անոր հեղինակութիւնը։ Եւ իր կարգին՝ վկայութեան կանչեց Ֆրանսայի մեծագոյն հեղինակութիւնները։ Իր քննութեանց արդիւնքն այն է թէ դժուար է պաշտպանել լեզուական դրոշմին ցեղային Ֆիզիքական կազմութեան տեսութիւնը։ Նախ որ այս հարցը գիտական քննութեան առարկայ չէ եղած տակաւին։ Եւ յետոյ, եթէ դանկաբանական տեսակէտով՝ բերանի ծայր առաջ ճան կորնթարդ առաստաղ մը կ'ազդէ ձայնի երաժշտական դրոշմին վրայ այնքան որքան ձայնալարերուն կազմախօսութիւնը, ստոյգ է նոյնպէս որ ձայները «կը շինուին» ի տղայ տիոց, շնորհիւ ականջին, որ կը հետեւի մօրենական ձայնին եւ ընտանիքի անդամներու հնչաբանութեան։ Ահա թէ ինչո՛ւ նոյն ցեղին անդամները թէեւ կազմախօսական տեսակէտով՝ նոյն ձայնալարերը ունին, բայց եւ այնպէս քաղաքային բնակչութիւնը տարբեր շեշտ ունի, գիւղական բնակչութիւնը՝ տարբեր։

Կը նշանակէ թէ կլիման եւս կ'ազդէ ձայնին վրայ, — այդ պարագան կը հաստատէ Գր. Վանցեան եւս իր Պատմական Քերականութեան մէջ։ Արդարեւ լեռնաբնակն ու դաշտաբնակը խօսուածքի տարբեր երաժշտականութիւն ունին, տարբեր ձայնադրոշմ եւ տարբեր շեշտ։ Ստ. Մալխաս եւս «Մի հնչիւնին մի դիր» ուսումնասիրութեան մէջ (Արօր ամսագիր, Ա. 1) կ'ընդունի թէ լեզուի շեշտին կազմութեան տեսակէտով մեծ դեր կը խաղայ ոչ միայն բնակավայրին բարձր կամ ցած դիրքը, այլեւ մթնոլորտին բարեխառնութիւնը։

Դեռ աւելին, — Սամսոն, ֆրանսացի մեծ դերասանապետը, իր դասական L'Art théâtral գործով, կը հաստատէ թէ բազմաթիւ այլ ձայնակերտ ազդակներ կան, որքան ներքին, նոյնքան արտաքին։ Ձայնն ալ «կը մշակուի» համաձայն գեղեցկագիտական պահանջներու եւ մարդկային քաղաքակրթութեան հոգեբանական պահերուն։

Այս վերջին տեսութիւնը բնաշրջական է, ըստ էութեան՝ առաջին տեսութեանց թշնամի, բայց եւ հաշտարար։ Լուի Տիմիէ, խօսելով բնաշրջական այդ տեսութեան մասին, դիտել կուտայ թէ մինչ ժողովուրդը կ'աշխատի հաստատուն եւ անփոփոխ պահել իր ազգայնութիւնը ամէն արտայայտութեան մէջ, մտաւորականը կը ձգտի բարեփոխելու զայն։ Ահա թէ ինչու ձայնին ազգայնութիւնը ճշդելու համար պէտք է մտնել գիւղացիներուն մէջ։ Բայց մշակոյթը, որ իր վախճանով ապազգային է, որովհետեւ ծնունդ երեւակայութեան, կ'աշխատի փճացնել ազգայնութեան յետին մնացորդներն ալ, նոյնիսկ գիւղերու մէջ, ուր այլեւս բնական է նըշմարել ձգտում մը քաղքցիի պէս խօսելու։

Բոլոր այս բացատրութիւններէն կը հետեւի թէ ձայնը կամ առոգանութիւնը յարափոփոխ բան մըն է, անկայուն, հոսուն, փախստեայ, թռչական, եւ եթէ գոյութիւն չունենայ ուրիշ բան մը՝ որուն նպատակն է կարգապահութեան մէջ պահել ձայնը, կը պատահի անիշխանութիւն մը, — ատոր պատմութիւնը (աչքի եւ ականջի տեսութեանց պաշտպաններուն վէճը, ուղղագրական փորձերու օրինակներով) յաջորդով։

Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԵՐԿՈՒ ԹԵՒԵՐՈՒՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Աշխատաւորական կուսակցութեան կեդրոնի վարչութիւնը անգամ մը եւս մերժեց համայնավարներու դիմումը իրեն միանալու։

Առաջին անգամ չէ որ Անգլիոյ համայնավար կուսակցութիւնը իր քոյր կազմակերպութեան հետ «խնամի» ըլլալու առաջարկ կը ներկայացնէ։ Ուշագրաւ է, սակայն, որ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութիւնը վճռապէս կը հակառակի սրտագին բարեկամութիւն հաստատել կազմակերպութեան մը հետ որ «նուաստացնող ստրկամտութեամբ» կապուած կը մնայ Խ. Միութեան համանուն կազմակերպութեան։

Աշխատաւորականները կը մերժեն նոյնպէս որ եւ է գործակցութիւն ունենալ Անկախ Աշխատաւորականներուն հետ, որոնք ոչ չափաւոր ընկերվարականներ են, ոչ ալ ծայրայեղ համայնավարներ։ Իրենց ծրագրով կը նմանին ոչ մէկուն ոչ ալ միւսին եւ կը յամառին պահել բոլորովին անջատ գոյութիւն մը։

Պատերազմի ընթացքին Աշխատաւորականներուն մերժողական պատասխանը համայնավարներուն՝ խիստ էր, առանց նախատական ըլլալու։ Իսկ այս անգամ կեդրոնը կ'արտայայտուի ամենայն քաջութեամբ եւ անկեղծութեամբ, քանի որ օրուան պայմանները շատ նպաստաւոր են իրեն, ապտակելու համար մարդիկ որ 1939ի Օգոստոս 23էն մինչեւ 1941 Յունիս 22 բոլորովին տարբեր երգ կ'երգէին, այստեղ կամ այլուր։

— «Համայնավարներուն համար ժողովրդապետութիւնը քաղքենի կեղծիք մըն է, կը գրէ Աշխատաւորական կուսակցութեան վարչութիւնը իր պատասխանին մէջ։ Անոնք նախապատիւ կը համարին մենատիրութիւնը որ, ինչպէս յայտնի է, վարակած է իրենց ներքին կարգուսարքը։ Համայնավար կուսակցութիւնը իր քաղաքական ուղեգիծը կը ճշդէ իր անդամներէն բոլորովին անկախ։ Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, ընդհակառակն, կառավարութեան մէջ մտնելով 1940ին զօրավիգ հանդիսացաւ Մեծն Բրիտանիոյ ուժին ու հեղինակութեան որ գլխաւոր ազդակներն էին Փաշականութեան դէմ մղուած համաշխարհային պատերազմին մէջ։ Անուրանալի տարակուսելի է որ Խ. Միութիւնը դիմադրութիւն ցոյց տար Հիթլէրին, եթէ աշխատաւորականները ականջ տալով համայնավարներու կոչին, խափանէին երկրին պատերազմի պատրաստութիւնները։ Համայնավարները նուաստացնող ստրկամտութիւն ցոյց տալով Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան հանդէպ, զրկուած են անգլիացի ժողովուրդին վրայ որ եւ է ազդեցութիւն ունենալու պատեհութենէն։ Մտքի եւ խղճի ազատութեան տեղ հաստատելով կուսակցութեան քաղաքականութեան խստօրէն եւ առանց առարկութեան հնազանդելու պահանջը — քաղաքականութիւն մը որ պարտադրուած է իրեն աւելի բարձր տեղերէ — Անգլիոյ համայնավար կուսակցութիւնը բազմաթիւ անդամներ թաւալգլոր շարժումներ կատարած է եւ ծաղրուծանակ եղած է աշխարհի մէջ»։

Այս ծանր բառերէն վերջ, Աշխատաւորականները կ'աւելցնեն.—

— «Մենք, ժողովրդավար վարչաձեւի մը տակ, չենք վախնար որ եւ է մրցակցութենէ։ Բայց համայնավար կուսակցութիւնը, որ դանցառելի հակառակորդ մըն է ազատօրէն կատարուող մըրցումի մը մէջ, կրնայ լուրջ սպառնալիք մը ըլլալ, իբրեւ հինգերորդ գունդ՝ մեր շարքերէն ներս։ Եթէ անոնք մեզի միանան, ի վիճակի պիտի ըլլան հատուածական բուն վէճեր ստեղծելու կուսակցական շրջանակներու մէջ՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը։ Անոնք մեր ուշադրութիւնը մեր գլխաւոր աշխատանքներէն հեռացնելով, դիտմամբ վէճեր պիտի ստեղծէին անկարեւոր հարցերու շուրջ։Մէկ խօսքով, անոնք կը յուսան միանգամընդմիշտ խորտակել մեր կուսակցութիւնը եւ մեր Աշխատավարութեան անկումով բաց ասպարէզ պիտի գտնեն, դէպի մենատիրութիւն առաջնորդելու համար այս երկիրը»։

Աւելցնեմ, լուսաբանելու համար ընթերցողը, թէ համայնավարները կը պահանջեն ո՛չ թէ ձուլուիլ ընկերվարականներուն հետ, այլ կ'ուզեն իբրեւ անկախ կուսակցութիւն մաս կազմել այս վերջիններուն՝ բնականաբար պահելով իրենց ինքնուրոյն կազմը համապարփակ ընկերվարական կազմակերպութեան մը հովանիին տակ, ինչպէս, օրինակ, Արհեստակցական Միութիւնները որոնք անջատ մարմիններ են, բայց միշտ ենթակայ կեդրոնի քաղաքականութեան։ Եթէ անոնք ուզէին անհատապէս անդամակցիլ Աշխատաւորական կուսակցութեան, որ եւ է արգելք չկար։

Վերոյիշեալ պատասխանէն երկու օր վերջ — Մարտ 29ին — կուսակցութեան վարչական մարմինը, որուն անդամ է ի մէջ այլոց, օրուան վարչապետը, խորհրդակցական ժողով մը գումարեց Արհեստակցական Միութեանց գլխաւոր ներկայացուցիչներուն հետ, համայնավարները կուսակցութեան շարքերէն հեռու պահելու եւ այդ նպատակին համար ձեռք առնուելիք միջոցները տնօրինելու առաջադրութեամբ։ Կեդրոնը կը ծրագրէ նոյնիսկ ամբողջութեամբ վերաքննել կուսակցութեան կանոնագիրը, որպէսզի օտար դաւանանքի տէր մարմիններ մուտք չգործեն իր շարքերէն ներս։ Իրաւ է որ կարգ մը Արհեստակցականներ տրամադիր են յառաջիկայ ընդհ. ժողովին օրակարգի նիւթ ընել համայնավարներու դիմումը, բայց կուսակցութեան ղեկավարները կը պնդեն թէ «Աշխատաւորական կուսակցութիւնը չի կրնար իր մէջը առնել օտար կազմակերպութիւն մը որ ունի տարբեր ծրագիր, տարբեր ղեկավարութիւն եւ տարբեր ուղեգիծ»։

Համաձայն Լէյպըրի ներկայ սահմանադրութեան, ընկերվարական զանազան միութիւններ, համագործակցականներ կամ ազատ ասպարէզներու ընկերակցութիւններ կրնան, եթէ ուզեն, ամփոփուիլ Աշխատաւորականներու դրօշին տակ — պահելով իրենց անկախ կազմը — պայմանաւ որ չվարեն ուղղութիւն մը որ տրամագծօրէն հակառակ է ընկերվարական վարդապետութեան։ Ծրագրին այս թոյլ կէտն է որ պիտի վերաքննուի Յունիսի ընդհ. ժողովին։ Կուսակցութիւնը նոր ձեռնարկներ պիտի կատարէ, երիտասարդ սերունդին ընկերվարական դաստիարակութեան զարկ տալու եւ վաղուան ազատամիտ քաղաքագէտները պատրաստելու համար։

«Տէյլի Հէրըլտ», Աշխատաւորականներու պաշտօնական օրաթերթը, խստօրէն կը քննադատէ համայնավար կուսակցութիւնը «որ դարձեալ կը մօտենայ մեզի, աշխատելով որ կուլ տանք իր հրամցուցած թոյնը»։ Համայնավարները կ'ուզեն ջախջախել մեր շարժումը, կը գրէ թերթը։ Անոնց բաղձանքն է որ մենք ի վիճակի չըլլանք վարելու քաղաքականութիւն մը որ համապատասխան է բրիտանացի ժողովուրդին իրական շահերուն եւ կենցաղին։ Եթէ անոնք կ'ուզեն գործակցիլ մեզի, կրնան անհատաբար անդամակցիլ մեր կուսակցութեան, ընդունելով մեր ժողովրդավար ուղղութիւնը, որ այնքան բան իրագործեց առանց արիւնահեղութեան կամ քաղաքացիական կռիւներու։ Բայց համայնավարները չեն ուզեր անհատաբար մտնել մեր կուսակցութենէն ներս. անոնց համար

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Կարճաբանութիւն

«Ցօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ կը խնդրուի գրել կարճ»։ Յաճախ կը կարդանք խմբագրութեան այս ազդը։

Կարճ գրել՝ կը նշանակէ ոչ միայն աւելորդ աշխատանք խնայել խմբագրին եւ գրաշարին, այլ եւ գրողներուն, նուազ մելան, աւելի կարճ թուղթ վատնելով։ Տեսակ մը խնայողութիւն։

Ո՞ր խմբագիրը պիտի պարծենար թէ, առանց յոգնութեան, առանց մտահոգութեան խնդիր չէ ունեցած իր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցներուն հետ, այս գետնին վրայ, նախադասութեան մը, բառի մը, տառի մը յապաւման հետեւանքով։

Միւս կողմէ, երեւակայեցէք գաւառի համեստ աշխատակցի մը մտահոգութիւնը. — Եթէ կարճ գրեմ, հետեւելով խմբագրին ազդարարութեան, երբեմն բան չի մնար, իսկ եթէ երկար գրեմ, թերեւս բան մը կը մնայ…

— Ի՞նչու կարճ, երբ կարելի չէ քանի մը տողով պարզել հանդէսի մը նկարագրութիւնը, եւ գոհացնել միջավայրին պահանջները։

Իսկ ընթերցողը կ'ըսէ. — Կարճ կապել թէ երկար, ներքին խնդիր է, մեզի չի վերաբերիր։ Ձեր տան մէջ կարգադրեցէք վէճերը, միայն թէ կարճ կապեցէք, վէճը դուրս չհասած, որպէսզի ընթերցողներու մէջ ալ խմբաւորումներ չկազմուին, կարճականի եւ երկարականի։ Մեզի ինչ որ հրամցնէք կը կարդանք, կարդալու փափաքը գոհացնելու, հայերէն սորվելու, ազգային թէ միջազգային խնդիրներուն հետեւելու, զարգանալու եւ երբեմն ալ… մոլորելու համար։

Նոր չէ կարճի - երկարի պայքարը։ Աստուած երբ ստեղծեց երկրագունդը, բնութիւնն ու մարդիկը, արդէն երկար մտածած էր այդ մասին եւ չէր կրցած կարճ վճիռ մը տալ։ Ինքն իսկ պայքարի մէջ էր, — կա՞րճ թէ երկար կեանք պարգեւել մարդկային էակներուն։ Կարճ թէ երկար մտածելէ վերջ, որոշ չափանիշ մը առաւ, որ հիմակուան կեանքէն աւելի երկար էր։ Հետզհետէ կարճեցուց եւ տեսաւ թէ այդ ալ անհրաժեշտ չէր, քանի որ մարդիկ կեանքը կարճեցնելու (պատերազմ) եւ երկարացնելու (150 տարեկանի շիճուկ) հիւանդութենէն վաղուց վարակուած էին։ Աստուած աւելորդ նկատեց այլեւս այդ մասին մտածել։

Մարդկային էակները զանազանելու համար, Աստուած այրերուն կարճ, կիներուն երկար մազ շնորհեց։ Այդ առթիւ ի՞նչ ժողովրդական առածներ հիւսուեցան։ Այժմ այդ ալ փոխուած է։ Զաւակներուն մազերը աւելի երկար են քան աղջիկներուն։

Տարաբն ալ, որ ժամանակ մը գործածուեցաւ կարճ եւ երկար, լուրջ մտահոգութիւն սկսած է պատճառել։ Կարճերը կ'երկարին, երկարներն ալ կը կարճնան։

Այս բոլորին ականատես ըլլալով Արարիչը, որոշեց այլեւս չզբաղիլ մարդկային էակներով, ձգեց զանոնք իրենց վիճակին եւ խելքին։ «Մարմին քոյ, գլուխ քոյ»։

Այդ օրուընէ ի վեր, պայքարը աւելի սաստկացած է։ Ցիշողութիւնը, որ կը պարծենար երկար ըլլալ, սկսաւ կարճութեան նշաններ ցոյց տալ, մանաւանդ դիւանագիտական կրկէսներու մէջ, եւ հարկ նկատուեցաւ վաւերագրի կամ փաստաթուղթի օգնութեան դիմել։ Երբեմն ատոնք անգամ կարճ կուգան, յիշողութիւնները երկարացնելու համար։

Վերջին օրինակները շատ խօսուն են եւ ցայտուն։ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը կարճ պիտի տեւէր, համաձայն մասնագէտներու կարծիքին, բայց շատ երկար տեւեց։ (Մաղթենք որ խաղաղութիւնը կարճ չտեւէ)։

Ճամբորդութիւնները առաջ երկար կը տեւէին, այժմ կարճ։

Խմբագիրները առաջ երկար թուղթ ունենալով, երկար յօդուածներ կ'ուղէին, այժմ կարճ։ Վիպասանները ժամանակին քանի մը հատորներով վէպ կը պատմէին, ժապաւէններն անգամ շարունակելի էին, այժմ կարճ։

Կեանքը դէպի երկա՞րը կ'երթայ թէ կարճը, չեմ գիտեր։ Բայց վերջերս քանի մը գաղտնիքներ իմացայ լաւատեղեակ աղբիւրէ մը, — 1. Ժողովները այսուհետեւ կարճ պիտի տեւեն, ինչպէս եւ որոշումներն ու գործադրութիւնը։ 2. Դասախօսութիւններն ու բանախօսութիւնները շուտ պիտի վերջանան. — 3. Ցօդուածները երբեք շարունակելի պիտի չըլլան։ Եւ վերջապէս, 4. Խմբագիր եւ աշխատակից համաձայնած են — Մտածել երկար եւ գրել կարճ, ցնոր տնօրինութիւն….։

ՄԵՂՈՒ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Բերդ է դառնում ճահիճն անանց, եւ անապատը պարտէզ,
Սեւանայ լիճը, լեռների գեղեցկուհին կապուտաչ,
Որ քեզ դիւթել է դարէ դար ու մնացել է անձուաճ,
Այսօր իջած իր բարձունքից՝ անցնում է խոր ձորերով.
Տալու քեզ լոյս ու զօրութիւն ու ջերմութիւն ու կորով։
Եւ Երեւանը, քո ոստանն իր շէնքերով վարդագոյն,
Նմանւէ երգով, երջանկութեամբ շաղագունած քո հոգուն,
Որ ծուխն է գործարանից գանգրագիսակ ելնում վեր,
Ձուլւում կապոյտ քո երկնքին, անէանում անստուեր։
Ահա վառւում են հեռաւո՛ր մայրամուտներն շռայլ
Ու զարդարում լեռներն սէգ՝ գրանիտներով բոցափայլ
Արշալոյսներն են կարմրում կատարներին քո ձիւնոտ,
Կիզում է լուռ մարդու հոգին հազար երազ ու կարօտ…
Ո՛հ… քո երկինքն այնքան կապոյտ, այնքան յստակ, ոսկեծիր,
Չքնաղ ես դու, որպէս առողջ մանկան երազ, իմ երկի՛ր։

ՆԱՒՐԻ ԶԱՐԵԱՆ

ճակատը այն է որ հաւաքաբար մտնեն մեր շարքերուն մէջ ու շարունակեն իրենց գոյութիւնը։ Ի՞նչ նպատակ կը հետապնդեն. դժուար չէ պատասխանել, որովհետեւ ծանօթ ենք իրենց քաղաքական խէժլներուն եւ մեթոտներուն։ Համայնավարութիւն կը նշանակէ «աշխատաւորներու մենատիրութիւն», շնդալից բացատրութիւն մը որ իրականին մէջ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ համայնավար պաշտօնէութեան մը մենատիրութիւնը աշխատաւորներուն վրայ — հրապարակէն քշել կուսակցութիւնները, ջնջել խօսքի ազատութիւնը եւ անհատին իրաւունքները, կաշկանդել մամուլը, ազատ խորհրդարան չունենալ եւ գաղտնի քաղաքական ոստիկանութիւն մը հաստատել որպէսզի վարչաձեւին իրապէս, երեւակայութեամբ կամ զրպարտութեամբ հակառակորդ նկատուողները մաքրուին առանց այլեւայլի։ Այս ձեւով է որ «պրոլետարներու դիկտատուրան» հաստատուեցաւ ուրիշ տեղեր»։

«Տէյլի Հէրըլտ» այս ծանր բառերը իր խմբագրական սիւնակին մէջ տեղաւորելէ վերջ — բառեր որոնց ոչ մէկը կարելի էր արտասանել 1941էն մինչեւ 1945ի կէսերը — կը վերջացնէ հետեւեալ բաղդատականով….

— Ժողովրդապետութեան էութիւնը ազատութիւնն է. համայնավարութեան հիմնաքարը՝ ազատութեան ուրացումը։ Ժողովրդավարութեան խորհրդանիշը ազատ խորհրդարանն է. համայնավարութեան խորհրդանիշերն են գրաքննութիւնն ու գաղտնի ոստիկանութիւնը»։

Աշխատաւորականներու այս բուռն յարձակումները համայնավարներուն ու համայնավարութեան դէմ՝ ամէնէն յատկանշական երեւոյթն է այն հակախորհրդային արշաւանքին որ սկսաւ անցեալ սեպտեմբերին, ատրճանաբար սաստկացաւ իրանեան վէճին առթիւ ու հիմա գլուխն առած կ'երթայ, ո՛վ գիտէ մինչեւ ո՛ւր կամ մինչեւ երբ։

ԺԻՐԱՅՐ

ՑԵԱՑԿՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, երկարաշունչ բանաստեղծութիւն մը ի փառս Հայաստանի։ Գրեց՝ Մ. Իշխան։ Մատենաշար Նայիրի թիւ 1, Հալէպ, 1946։ Գին 60 ֆրանք։ B. P. 372, Alep (Syrie)։

ԿԱՊՈՅՏ ՁԱՅՆ, բանաստեղծութիւններ (Շահան Պէրպէրեանի յառաջաբանով)։ Գրեց՝ Կարապետ Մկրտիչեան։ Տպ. Նայիրի, Հալէպ, 1946։ Գին 40 ֆրանք։ Հասցէ. — B. P. 303, Alep (Syrie)։

RESPUBLICA ARMAENIA, կիսամսեայ հանդէս ֆրանսերէն, Ա. տարի թիւ 1։ Հրատարակիչ՝ Bernard - Wahé-Beurékdjian. Հասցէ. — 19 rue Georges — Lefenestre, Bourg la Reine (S)։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԱՆՈՒՇ»Ը ՓՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՒՏՕ, (Ցապաղած). — Մարտ 17ին Մեր գաղութը առաջին անգամ ըլլալով վայելեց Ց. Թումանեանի «Անուշ» օփերայի բեմադրութիւնը, շնորհիւ Ա. Գ. Մեսումենցի անդուլ աշխատանքին ու նախաձեռնութեան եւ մասնակցութեամբ Սունդուկեան թատերախումբի։

Ներկայացումէն առաջ Ա. Մեսումենց քանի մր խօսք ըրաւ Ա. Տիգրանեանի «Անուշ»ի մասին, որ դեռ չէ հրատարակուած ամբողջութեամբ։ Այն ինչ որ կը բեմադրուի գաղթաշխարհի մէջ, Սուրաբեան խումբին արտասահման բերած ձեռագիրն է։ Եւրոպական իմաստով «Անուշ»ը «Անուշ» ըլլալէ շատ հեռու է։ Իսկ թէ հայրենիքին մէջ որքան վերամշակուած եւ կատարելագործուած է՝ անտեղեակ ենք։ «Ուրեմն Ա. Տիգրանեանի «Անուշ»ը պիտի ներկայացուի այսօր, քանի մը կտորներ աւելցնելով իմ «Անուշ»էն »։

Իբրեւ նախերգանք հուրիները կ'ողբան վաղամեռ սէր մը որ այդ Անուշին եւ Սարոյին սէրը պիտի ըլլայ։ Օր. Եզիկեան շատ յաջող էր Անուշի դերին մէջ, մանաւանդ որ առաջին անգամ բեմ կ'ելլէր։ Ան դժուարին երգերը քնքուշ եւ հարազատօրէն երգեց առանց նեղուելու։ Սարոյի պատասխանատու դերը կատարեց Պ. Ս. Այճեան, նոյնպէս նորահաս մը։ Մոսի՝ Ա. Քէօսէեան պատուախնդիր՝ իր անպատուած ոխակալութեամբ։ Մայրը՝ Տիկին Ս. Հալաճեան, ծերուկ գիւղացի՝ Բագրատ Ոփեխեան, անցորդ՝ երիտասարդ Պ. Բարսեղեան իրենց դերերուն մէջ յաջող էին։ Երեսունէ աւելի երիտասարդ — երիտասարդուհիներ բեմ ելած էին։ Ներկաները կարծես հայրենի լեռներն ու դաշտերն էին փոխադրուած, երբ Համբարձման օրը երիտասարդ աղջիկներ ուրախ — զուարթ կ'երգէին, վիճակ ձգելով։ Երկու ժամ տեւող այս բացառիկ երաժշտութիւն — ներկայացումը վարեց եւ նուագեց (ջութակ) Ա. Մեսումենց ընկերակցութեամբ Օր. Շ. Քէնտիրեանի (դաշնակ)։ Հասոյթ՝ 7700 ֆրանք։ — Զալկարացի

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. — Մեր գաղութին կեանքը անսովոր կենդանութիւն մը ցոյց կուտայ այս միջոցիս։ Հանդէս եւ ներկայացում իրարու կը յաջորդեն, առիթ տալով լսելու բեմերէն հայ բարբառն ու հայ երգը, արտասանուած ու երգուած այնքան քաղցրալից՝ օտար արեւի տակ ծլած բայց հայ սրտով բաբախուն մանուկներու կողմէ եւ այնքան սրտայոյզ՝ հայրենի կարօտով տուայտող երիտասարդին կամ տարէցին կողմէ։ Քրախուսելի պարագայ մը.

—Մեր ազգ. հաւաքոյթներուն մէջ հետզհետէ կը տեսնուին նոր դէմքեր որոնք նախապէս չէին երեւար։ Յաճախ կրկնուած սա թթու խօսքը՝ «հայկական հանդէ՞ս, խե՞նդ եմ՝ որ երթամ», չի լսուիր այլեւս։ (Այս պատկերը հաւանաբար ամբողջ Ֆրանսահայ գաղութին համար)։ Այս երեւոյթին մէջ մենք կը տեսնենք յաղթանակը ցեղին ձայնին, յաղթանակ մը տարուած ապազգայնացումի ճամբուն վրայ։

Այս խորհրդածութեանց տուն տուաւ մեր պատմութեան փառայեղ դրուագին՝ Վարդանանցի ներկայացումը, կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, ղեկավարութեամբ դերասան Զուլճեանի, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 30ին, մեծ բազմութեամբ։ Լիոնի օփերային յատկապէս փոխ առնուած շքեղ տարազները եւ բեմին ալ յարափոփոխ զարդարանքը կրկնակ փայլ տուին խաղարկութեան, որ թէեւ սկսաւ նշմարելի թերիներով, սակայն վերջացաւ կատարեալ յաջողութեամբ։ Դերակատարներու ամէնէն յաջողն էր Ց. Թորոսեան Վասակի դերին մէջ։ Սմսեղուկ եւ նենգամիտ իր նայուածքներով եւ շեշտին դոհեիկ եղանակով, ան Աւարայրի վատը իրաւ որ բեմին «հերոսը» դարձուց։ Ղ. Գայթանճեան իր յախուռն արտայայտութեամբ եւ շեշտաւորութեամբ պատկերացուց բռնակալ Ցազկերտը, թէեւ կրկնակի շուարումներ ունեցաւ կորովի նախադասութեան մը առեն որ աչքի զարկաւ։ Զուլճեան՝ իր մարածի պէս ձայնով եւ երբեմն տարտամ խաղարկութեամբ չմարմնացուց իսկական Վարդան մը, բայց քաջին ինալը եւ անոր մահամերձի յորդորները այնքան հարազատ կատարեց որ, Սկիւտարի Թէփէի Թատրոնին նշանաւոր Ժիւտէքսը վերջին պահուն ինքզինքը դերազանցեց եւ այդ արժեց ամէն բան։ Փոզարեան իր խառնուածքով իսկ եղած էր կատարեալ «Ամենայն Հայոց կաթողիկոս մը»։ Վարժ առողանող Ալէմեան խնամեալ կերպով տարաւ Ղեւոնդ երէցի դերը։ Իսքէնտէրեան՝ իր ծամածռութիւններով եւ Ցարութիւնեան՝ իր միմոսական շարժուձեւերով Զանգակ երէցի եւ Թէմպէտի տիպարները ցոյց տուին, իսկ հայրենանուէր ու պատուախնդիր Շուշանիկի դերը շատ յաջողութեամբ կատարեց Տիկին Գրիգորեան որ վերջաւորութեան այնքան գողտրիկ երգեց «Լռեց ամպերը» եւ որուն Պ. Այվազեան ծաղկեփունջ մը նուիրեց «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ։ «Վարդանանց»ներ կամ «Անուշ»ներ, բերկրանքի պահեր, կաթիլներ սպեղանի, վայրավատին մեր յորձանքին մէջ։ — Գեղամ Երուանդունի

ԱՑՍ ՄԷԿՆ ԱԼ ԹԱՂԵՑԻՆՔ

ՎԻԷՆ. — Քանի մը օր առաջ ցուրտ հողին յանձնեցինք Աստուր Ասլանեանի յոգնաբեկ մարմինը։ Հանգուցեալը ծնած էր Քեսրիկ գիւղի մէջ (Խարբերդ)։ Փոքր հասակէն մտած էր Հ. Ց. Դ. շարքերը եւ պարծանքով կը խօսէր այդ շրջանի կուսակցական գործունէութեան մասին։ 1914ի համաշխարհային պատերազմին կ'ենթարկուի թրքական զօրակոչին, ու կը ղրկուի Կարնոյ ճակատը։ Զկարենալով տոկալ անօթութեան եւ ցուրտին, կը հիւանդանայ ու կը փոխադրուի զինուորական հիւանդանոց։

Իր հիւանդութեան միջոցին է որ Թուրք զինուորական իշխանութիւնը մասնաւոր ծրագրով մը կը զատէ բոլոր հայ զինուորները իբրեւ անվստահելի եւ կը ղրկէ ճամբաներու շինութեան (ամելէ թապուրի)։ Հազիւ քիչ մը կազդուրուած, խեղճ Աստուրը ինքն ալ կ'ենթարկուի իր ընկերներու ճակատագրին։ Բաբերդի կողմերը փոխադրուելով, կը մասնակցի անհնարին չարչարանքին…

րու։ Կը տեսնէ իր շուրջը կատարուած անլուր ոճիրները։ Անօթութիւնէն եւ ցուրտէն կմախք դարձած, ամէն վտանգ աչք առնելով կը փախչի այդ դժոխքէն ու կը հասնի իր հայրենի գիւղը, 1916ին, առանց լուր ունենալու, որ Թուրք ոճրագործ կառավարութիւնը հոս ալ իր աւերները գործած է, կացինահարելով ամբողջ ժողովուրդը։ Երբ հայրենի տունը կը մտնէ, առաջին անգամ իր դէմ կը ցցուի Թուրք կին մը։ Բարեբախտաբար կինը նախապէս ծանօթ ըլլալով, իբրեւ նախկին դրացի, առանց մէկու մը լուր տալու կը պահէ զայն եւ կը սկսի փնտռել Աստուրի ազգակիցներէն մէկը։ Մեզրէի մէջ կը գտնէ հրաշքով ազատուած իր քոյրը, որ գաղտնապէս իր եղբայրը կը փոխադրէ ամերիկեան հիւանդանոցը։ Հոն բաւական կ'ազդուրուելէ վերջ, Աստուր կ'անցնի Տէրսիմ, յետոյ կ'երթայ Երզնկա եւ միանալով հոն հաւաքուած Հայերուն, անոնց հետ կը մեկնի Կովկաս։

Միշտ գաղթական, կ'երթայ մինչեւ Սամարա, Սիպերիոյ սահմանագլուխը, անկէ դարձեալ Կովկաս։ Հայաստանի հանրապետութեան անկումէն վերջ ինքն ալ կը հասնի Պոլիս, Պուլկարիա, ի վերջոյ կուգայ Ֆրանսա, (1922) եւ կը հաստատուի Վիէն։ Առաջին հիմնադիրներէն մէկն էր Վիէնի Հ. Յ. Դ. կոմիտէին (1925)։ Իր ընտանիքին անբուժելի հիւանդութիւնը եւ բազմաթիւ հոգեր ծանրապէս ազդած էին իր վրայ։ Երկար ժամանակէ ի վեր քաշուած էր հանրային կեանքէ եւ կը տառապէր չնչարգելութենէ։ Իր ետին կը ձգէ անմխիթար երեք աղջիկ զաւակներ 14—20 տարեկան։ Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Աստուր, 55 տարի չարչարուելէ վերջ դուն ալ յանձնուեցար օտար հողին։ — Պ. Մանուկեան

«ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— 17 Ապրիլ 1945.— Կլորիկ ծրար մը։ Կը բանամ։ «Յառա՞ջ... ի՜նչ անակնկալ... Վերջապէս եկա՞ր։ Բարով, հազար բարով եկար դուն։ Ես կարօտն ունէի հովին տուած քու ըմբոստ բաշերուդ՝ հայելին տարագիր Հայու հոգիի խռովքին ու ցասումին։

Վերջապէ՛ս դուն վերադարձար ՝ վառարանին անկիւնը բաց մնացած քու տեղդ վերագրաւելու՝ չորսուկէս երկար տարիներու կամաւոր աքսորեալ։ Դուն վերադարձար մաքուր եւ անբիծ, ճակատդ բաց ու հպարտ։ Դուն՝ բարձր սարերու վրայ սանձարձակ արշաւի վարժ երիվար, չէիր կրնար եւ երբեք չփնտռեցիր պարարտանալ դաբիրով լեցուն մսուրի մը առջեւ։ Դուն՝ ազատ կամքի եւ ազատ խօսքի բանբեր, չէիր կրնար եւ՛ չուզեցիր հասարակ մունետիկն ըլլալ։ Լռեցիր։

Լռութեամբդ չորսուկէս տարուան մէջ տասը տարիով ծերացար եւ սակայն չարունակեցիր լռել։ Դուն՝ որ անընդունակ ես լռելու, երբ անարդարութիւնը կ'աղաղակէ։

Սրտիդ վրայ քար դրիր ու լռեցիր ամբողջ չորսուկէս տարի։ Ի՜նչ ծանր կը կշռէր այդ լռութիւնը մեր սիրտերուն վրայ։ Երկար, շատ երկար ժամանակ քաշեցինք քու կարօտդ, սակայն սպասեցինք։ Համբերութեամբ սպասեցինք, որովհետեւ քու ըմբոստ նկարագրիդ հպարտութեամբ կը բաբախէին նաեւ մեր սիրտերը։

Ու դուն վերադարձար։ Դուն՝ այս «կլպրծուն պողոտաներուն» վրայ մեր երիտասարդութեան անկաշկանդ առաջնորդը, Հայկազեան մեծագոյն ժառանգութեան՝ հայերէն լեզուի աննկուն պահապանը, եկար վերջապէս։ Դուն բարի՜ եկար։

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

այդ վտանգը պիտի անհետանար։ Եւ չորս տեսակ զգուշական միջոցներ առաջարկեց.— 1. Հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը պէտք է կատարուի գերիշխան Ազգ. ժողովին եւ Ֆրանսական Միութեան Խորհուրդին կողմէ.— 2. Աւելի լայն իրաւասութիւններ պէտք է տալ այս Խորհուրդին.— 3. Պէտք է խորհրդարանը լուծելու եղանակ մը գտնել.— 4. Եւ վերջապէս հակակշիռ մը հաստատել, օրէնքներու սահմանադրական հանգամանքը ճշդելու համար։

Յետոյ խօսեցաւ համայնավար ներկայացուցիչը, Պ. Ֆաժոն, որ բացատրեց թէ ծրագիրը կատարեալ չէ, եւ մանաւանդ շատ հեռու իր կուսակցութեան տենչերէն։ «Եւ սակայն հարկ է վերջ տալ առժամեայ կարգուսարքին որ կրնայ դուռ բանալ արկածախնդրութեանց։ Ատոր համար է որ մենք զիջումներ, նոյնիսկ զոհողութիւններ կատարեցինք։ Մեր երազած Սահմանադրութիւնը չէ այս. բայց յառաջդիմութիւն մը կը կազմէ ժողովրդապետութեան ճամբուն վրայ։ Այլեւս նոր զիջումներ չենք կրնար ընել»։

Ուրիշ երկու երեսփոխաններ կարգ մը բարեփոխումներ առաջարկեցին։ Մէկը, գիւղացի, գիտել տուաւ թէ «արեւելեան հով մը կը փչէ սահմանադրութեան վրայ»։ Գիշերուան նիստին մէջ, հանրապետական ժողովրդական (M. R. P.) երեսփոխան մը աւելի խստօրէն քննադատեց նոր սահմանադրութիւնը քան Պ. տը Մանթոնը եւ ազդարարեց թէ իր կուսակցութիւնը կարծիք պիտի չյայտնէ առանց գիտնալու անոր վերջնական ձեւը։

Այնուհետեւ խօսեցաւ Պ. Էռիօ, մատնանշելով միակ ժողովի վտանգները եւ օրինակներ յիշելով ֆրանսական յեղափոխութեան շրջաններէն։ Այս առթիւ յիշեց թէ Խ. Միութիւնն անգամ երկու ժողովներ ունի։ Ուրիշ ծանր քննադատութիւններէ վերջ, նախկին վարչապետը յայտարարեց թէ «ոչ» պիտի պատասխանէ նոր Սահմանադրութեան։ Ուրիշ ընդդիմադիր երեսփոխաններ ալ ժխտական դիրք բռնեցին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ — արտաքին նախարարներ — Ապրիլ 25ին ժողով պիտի գումարեն Փարիզի մէջ, վերջին պահուն Ֆրանսան ալ հաւանութիւն յայտնած ըլլալով։ Նախարարական խորհուրդը այս առթիւ միաձայնութեամբ որոշեց որ շարունակուին Անգլիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները, փութացնելու համար զինակցութեան կնքումը։ Ինչպէս յայտնի է, գլխաւոր դժուարութիւնը կը կազմէ գերմանական խնդիրը։ «Թայմզ» դիտել կուտայ թէ Ռուրի խնդիրը անանցանելի փոս մը չէ երկու երկիրներուն միջեւ։

ԻՐԱՆԻ ՊԱՐՊՈՒՄԸ կը շարունակուի։ Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կարմիր զինուորները պարպեցին Ռէշտ քաղաքը եւ խորհրդային օդանաւերը Թաւրիզէն մեկնեցան, հրաժեշտ տալով պարսիկ ժողովուրդին։ Կիլանի պարպումն ալ սկսած է երկու օր առաջ։ Իրանի պաշտօնեաները հրաման ստացան գրաւելու Ղազուինի օդակայանները։ Ամերիկեան գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Թաւրիզի պարպումն ալ սկսած է եւ իրանեան զօրքը հետզհետէ կը գրաւէ բանակատեղիները։— Թէհրանի մէջ ձերբակալուեցաւ զօր. Հասան Արֆա, Իրանի բանակին ապայակոյտին նախկին պետը, որ ծանօթ է իբրեւ անգլիասէր եւ հակառուս։

— Պ. Կրոմիքօ, Ռուզվելթի խորհրդային դեսպանը, որ հեռացած էր Ապահովութեան Խորհուրդէն, մասնակցեցաւ առջի օրուան նիստին։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ նորէն կ'արծարծուի։ Լեհաստան պաշտօնապէս հաղորդեց Ապահովութեան Խորհուրդին թէ իր կարծիքով «Զօր. Ֆրանքոյի կառավարութեան գոյութիւնը եւ գործունէութիւնը վտանգ մը կը կազմեն միջազգային խաղաղութեան համար», հետեւաբար կ'առաջարկէ օրակարգ անցընել այս խնդիրը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խնամակալը, Դամասկինոս արք. վերջնապէս հրաժարեցաւ, հակառակ վարչապետին եւ բրիտանական դեսպանին պնդումներուն։ Կառավարութիւնը Եօրկիոս Թագաւորին դիմեց, կարգադրելու համար խնամակալութեան խնդիրը։ Ձախակողմեան հոսանքները յուշագիր մը ուղղելով դաշնակից պետութեանց, կ'ըսեն թէ 2.211.000 ընտրողներէ 1.107.000 հոգի մասնակցած են մարտ 31ի ընտրութեանց, իսկ 1.104.000ը ձեռնպահ մնացած։ Իսկ պաշտօնական զեկոյցին համաձայն 1.117.379 հոգի մասնակցած, 731.663 հոգի ձեռնպահ մնացած են։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ համագումարին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, ընդհ. քարտուղար Պ. Ֆրաշոնի (համայնավար) զեկուցման առթիւ։ Շատեր գանգատեցան թէ կազմակերպութիւնը շեղած է իր հիմնական ծրագրէն, միջամտելով քաղաքական գործերու, թէ գործիք դարձած է համայնավար կուսակցութեան եւն.։ Մեծամասնութիւնը համաձայն կ'երեւայ կատարուած գործունէութեան։ Պատգամաւոր մը իբրեւ ֆաշական ամբաստանուած ըլլալով, վար առնուեցաւ բեմէն եւ այս առթիւ յայտարարեց.— «Կրնայի ձայնս լսելի դարձնել։ Թղթակիցներուն սեղանը գացի եւ փորձեցի յանձնել գրաւոր յայտարարութիւնս. բայց ստիպուեցայ ետ կենալ, երբ տեսայ որ համայնավարներու զօրաւոր խումբ մը դիրք բռնած է, զիս վար նետելու համար»։

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ նախարարը ջերմապէս գնահատելով հողագործներուն ճիգերը, յայտարարեց թէ անոնց յանձնած պաշարին շնորհիւ կարելի եղաւ կանխել շատ ծանր տագնապ մը։ Ինք շատ յոյս չունի արտաքին օժանդակութեան վրայ։ Այսօրուընէ մինչեւ Օգոստոս 1 Ֆրանսա կը յուսայ արտասահմանէն ստանալ մէկ միլիոն թոն ցորեն, մէջն ըլլալով ռուսականը (500.000 թոն)։ Վախ չկայ որ հացի բաժնեչափը կրճատուի։— Բոլոր անոնք որ արձանագրուած են 1945 Նոյեմբերի թիւ 22 կտրոնով, մէկ քիլօ գետնախնձոր պիտի ստանան գետնախնձորի թիւ 6 կտրոնով։ 250 կրամ հայս (փաթ) պիտի բաժնուի ապրիլ 10—30, ապրիլի DA կտրոնով։

ՊՌՈՒՆԿՈՒԹԻՒՆԸ արգիլուեցաւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Սահմանադիր ժողովին որոշումով։ Այն քաղաքները որ 5000էն պակաս բնակիչ ունին, պարտաւոր են իրենց հանրատուները փակել մինչեւ մէկ ամիս, 20.000նոց քաղաքները՝ երեք ամիսէն, 20.000էն վեր բնակիչ ունեցողները (մէջն ըլլալով Փարիզը) վեց ամիսէն։ Անսաստողներուն պատիժ սահմանուած է 50.000էն հինգ միլիոն Ֆր. տուգանք եւ երկուքէն մինչեւ տասը տարի բանտարկութիւն։

ԱՆԳԼ. ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐ կեղծուած են Փարիզի մէջ։ Գաղտնի ոստիկաններ եկան Լոնտոնէն, հետապնդելու համար։

Երիտասարդ երգիչ Փափազեան

Միլանի Օփերայի երգիչ խումբին հետ Փարիզ հասած ըլլալով՝ կ'երգէ ապրիլ 11ին եւ 12ին, ժամը 8.45ին եւ Ապրիլ 13ի ցերեկը Gaité Lyriqueի մէջ Մոցարթի «Cosi fan Tutte»ն։ Անշուշտ մեր հայրենակիցները պիտի փութան ներկայ ըլլալ բազմութեամբ, քաջալերելով տաղանդաւոր երիտասարդ արուեստագէտը որ մեծ համբաւ կը վայելէ եւ դեռ անցեալ շաբթու փայլեցաւ Լիոնի եւ Թուլուզի մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը ապրիլ 15, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին, Սթիւտիօ Ալէմշահ, 19a, rue Caumartin: Կը խօսի Պ. Շ. Միսաքեան, նիւթ՝ Ապրիլեան Եղեռնը։

Հ. Յ. Դ. «ՎԱՐԴԱՆ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սարսէլ, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ.— Հայ Գրողներու Ընկերութեան գրական ասուլիսը՝ այս շաբաթ օր, ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի սրահը։ Նիւթ՝ «Օտար բառերու գործածութեան խնդիրը հայերէնի մէջ»։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ եւ շրջանի Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր նահանգի բոլոր հայրենակիցները, այր թէ կին, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին, Հ. Սասունիի սրահը, 31 rue Alexandrie, métro Réaumur:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կազմակերպած է դասախօսութիւններու շարք մը օգտուելով Պ. Հ. Բալուեանի ներկայութենէն, Expositionի սրահին մէջ։ Առաջինը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, նիւթը՝ Ա. Ահարոնեան եւ իր գործերը (ծննդեան 80ամեակին առթիւ)։ Գեղարուեստական բաժին մը յոբելինական հանգամանք պիտի տայ այս դասախօսութեան։

Երկրորդը՝ Ապրիլ 17ին, չորեքշաբթի իրիկուն նոյն տեղը եւ նոյն ժամուն, նիւթը՝ Խաչատուր Աբովեան եւ իր «Վէրք Հայաստանին»։

Երրորդը՝ Ապրիլ 20ին նոյն տեղը նոյն ժամուն, նիւթը՝ Հայկական Հարցին բնոյթը եւ զարգացումը մինչեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՆՁՆԱՏՐՈՒԹԵԱՆ տարեդարձը պաշտօնապէս նշանակուեցաւ Մայիս 8ին։ Բայց այս տարի բացառաբար պիտի տօնուի մայիս 12ին, Ժան տ'Արքի տարեդարձին հետ, որպէսզի աշխատանքի օր մը չկորսուի։

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարը տարեկան նախահաշիւը ներկայացուց, որուն համաձայն ելքը է 3887 միլիոն սթերլին, մուտքը՝ 3193 միլիոն, ուրեմն բաց կը մնայ 694 միլիոն։ Եկամուտի տուրքերը պիտի չկրճատուին։ Գերմանիոյ գրաւման համար ծախք եղած է 80 միլիոն սթերլին։

ՖՐԱՆՍԱ 242 միլիոն տոլար (26 միլիառ Ֆր.) փոխ պիտի ստանայ Քանատայէն։ Պ. Լէոն Պլում, որ Քանատա գացած էր, Ուաշինկթընէն վերադարձաւ եւ լաւատես կ'երեւայ։

Տէր եւ Տիկին Ա. Գարաքուզեան, Օր. Մելինէ Գարաքուզեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ս. Գարաքուզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Փափազեան եւ զաւակները, Օր. Սօնիա Շինիկճեան, Այրի Տիկին Ա. Սէբայտարեան, ինչպէս նաեւ Կէյվէյեան, Սրմաքէշեան, Յովակիմեան, Միքայէլեան, Փանոսեան եւ Փ. Ժօֆռուա ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց աղջկան, քրոջ, քեռորդւոյն եւ ազգականին՝

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ ԳԱՐԱՔՈՒԶԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Montbrisonի մէջ ապրիլ 6ին, 19 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս 200 ֆրանք

Vendredi 12 Avril 1946 Ուրբաթ 12 Ապրիլ

ԺԹ ՏԱՐԻ — 18e Année No 4584–Նոր շրջան թիւ 313 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

Ապրիլ 9ին հանդիսաւորապէս թաղուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Ժընեւի մէջ, ուր փառաւոր պալատ մըն ալ շինուած էր, տարիներ առաջ։

Թաղման նախօրեակին, երկուշաբթի, «հուսկ բանք» մը արտասանեց վերջին նախագահը, Տոքթ. Քարլ Համբրօ, խորին լռութեան մէջ։ Տեսակ մը խղճի քննութիւն, ուր դժուար կը պարտկուէր 25–ամեայ հաստատութեան սնանկութիւնը։

Իբրեւ պարկեշտ զաւակը Նորվեկիոյ, նախագահը սրտաբաց յայտարարեց թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չունեցաւ բարոյական քաջութիւն, իր գործունէութեան ընթացքին։ Բացատրեց թէ չհամարձակեցան պատասխանատուութիւն ստանձնել «մեծ վճիռներու համար, երբ անհրաժեշտ էր մեծութիւն ցուցնել»։ Ու խոստովանեցաւ թէ «պիտի չկրնան խուսափիլ պատմութեան դատաստանէն»։ Յաջորդ օրը, բուն դամբանականը խօսեցաւ լորտ Սըսիլ, Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչը.

— «Ազգերու Դաշնակցութիւնը մեռաւ. կեցցէ՛ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը»։

Սակաւաթիւ էին «յուղարկաւորները»։ Տեսակ մը պանդուխտ, անտէր մեռելի թաղում։ Լորտին ձեռքերը կը դողային, երբ կարգով կը յիշէր այն դէմքերը որ դեր կը կատարած էին Ազգաժողովի գործունէութեան ընթացքին։ Այս առթիւ կարդաց նաեւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին նամակը, որ սխալ կը գտնէր այն տեսակէտը թէ ապարդիւն անցած են Ազգաժողովին բոլոր ճիգերը, 25 տարուան մէջ։ Լորտը վերջացուց ուրիշ բացագանչութեամբ մը.

— «Առանց Ազգերու Դաշնակցութեան գոյութիւն պիտի չունենար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը»։

Ի՛նչ երազներ կը հիւսուէին, երբ առաջին անգամ հիմը կը դրուէր այս պատկառելի հաստատութեան, մասնակցութեամբ յիսուն ազգերու...

Ամերիկեան էր ծրագիրը — ինչպէս այս անգամ — բայց Մ. Նահանգները իմաստութիւն ունեցին չմասնակցիլ անոր։ «Ամերիկեան գիտող» բացատրութիւնը ստացաւ տեսակ մը վարակիչ հանգամանք։— Հետեւիլ, առանց որ եւ է պատասխանատուութիւն ստանձնելու։

Բացակայ էին նաեւ ուրիշ երկու մեծ ուժեր, Խ. Միութիւնը եւ Գերմանիա, որոնք ատեն մը մասնակցելէ վերջ, ձգեցին հեռացան, Իտալիոյ հետ։ Ուրիշ «նշանաւոր» բացակայ մը, Թուրքիա, որուն տեղը ամբաստանեալի աթոռն էր, հանդիսաւորապէս հրաւիրուեցաւ իր տեղը գրաւելու, իբրեւ հաւասարազօր անդամ եւ մինչեւ վերջն ալ մնաց ի պատուի։

Ազգաժողովին ապիկարութեան առաջին լեղին մենք էինք որ քամեցինք, 1920—21ին, երբ ոչ միայն մերժեցին իբրեւ անդամ ընդունիլ Նորահաստատ Հանրապետութիւնը, այլեւ դարձան կամկար Գիղատոս, թրքական արշաւանքին ատեն։ Իբրեւ թէ միջազգային բանակ մը պիտի ղրկէին, կասեցնելու համար Նախայարձակումը։ Իբրեւ թէ...

Այնուհետեւ, ամէն նստաշրջանի քուէարկուեցան հանդիսաւոր բանաձեւեր, որոնք պարզապէս հոգեհաց քարոզներ էին։

Լօզանի դաշնագրին վաւերացումէն վերջ (1924), Հայկական Հարցը այլեւս դարձած էր գաղթականութեան խնդիր մը,— անձնագիր, բնակութեան իրաւունք, մարդասիրական ձեռնարկներ, նիւթական աջակցութիւն Ներգաղթի եւն.։

Այս գետնին վրայ, իսկապէս մարդասիրական եւ շինարար դեր մը կատարեց հանգուցեալ բեւեռախոյզը, Տոքթ. Ֆ. Նանսէն, մինչեւ Հայաստան երթալով եւ ոռոգումներու ծրագիր մը պատրաստելով։ Այդ ծրագրին գործադրութիւնն ալ մնաց կէս ճամբան։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ի վիճակի չէր պահանջուած գումարները տրամադրելու, եւ գոհացաւ սրտառուչ կոչերով։

Այլեւս աւելորդ է խօսիլ բուն միջազգային տագնապներու մասին, ուր Ազգերու Դաշնակցութեան դերն եղաւ կրաւորական։ Նախայարձակումներն ու պատերազմները իրարու յաջորդեցին, աշխարհը նորէն խռովեցաւ, եւ ունեցանք 1939 Սեպտեմբերի փոթորիկը։

Այժմ Ազգերու Դաշնակցութեան կը յաջորդէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, նոր ուխտով մը։

Աւելի բախտաւոր պիտի ըլլա՞յ այս հաստատութիւնը, որուն համար կ'ըսեն թէ պիտի դառնայ բուն Ազգաժողովը։

Կը խօսինք յաջորդ ...... մէջ։ Շ.

«ԿԱՐՍԸ ԱՆԴԱՐԱՑԻ ԲԱՆՍ ԼԻՆԻ»

Ակնարկ մը Էրզրումի վրայ

Carrefour շաբաթաթերթին թղթակիցը՝ Ռոման Ֆաժան, որ վերջերս քննական պտոյտ մը կատարեց Թուրքիոյ «արեւելեան նահանգները», երկար յօդուած մը կը ստորագրէ թերթին Ապրիլ 4ի համարին մէջ, տալով իր տպաւորութիւնները։ Ահաւասիկ հիմնական մասերը.—

Անգարայէն Էրզրում հեռաւորութիւնը մօտաւորապէս 1200 քիլոմեթր է, ճամբայ մը զոր երկաթուղին կը կտրէ 42 ժամէն։ Էրզրումէն Կարս 700 քիլոմեթր, բայց 21 ժամուան ճամբորդութիւն մըն է։ Իսկ Կարսէն մինչեւ խորհրդային սահմանագլուխը կը տեւէ երեք ժամ։ Ասիկա կրնայ երկար թուիլ, սակայն երբ նկատի ունենանք աշխարհագրութիւնը շրջանի մը զոր շոգեկառքը կը կտրէ, պէտք չէ զարմանալ։ Ընդհակառակն, զարմանք պէտք է պատճառէ այն պարագան որ Թուրքերը կրցած են բոլորովին առանձին եւ իրենց սեփական միջոցներով, շինել երկաթուղի մը՝ կապելով Անգարան Էրզրումին, իսկ այս վերջինը Կարսին եւ աւելի հեռուն, մինչեւ խորհրդային սահմանագլուխին հետ։

ԷՐԶՐՈՒՄ.— Շատ հետաքրքրական քաղաք մըն է։ Ուրիշ ոչ մէկ տեղ մարդ կրնայ տեսնել այսպիսի տարօրինակ խառնուրդ մը արեւմտեան արդիականութեան եւ արեւելեան նկարագեղութեան։ Շարք մը քաղաքներու — օրինակ Գահիրէի, Երուսաղէմի կամ Դամասկոսի — իրապէս արեւելեան դրոշմը շատ տարտամ գաղափար մը միայն կուտայ մեզի այսօր։ Այդ դրոշմը իր ամէնէն հարազատ ձեւով նկատելի է հիմա Էրզրումի հինաւուրց թաղերուն մէջ։ Անգարայի եւ արդիական Թուրքիոյ միւս քաղաքներուն հակադրութիւնը իսկապէս գլխու պտոյտ կուտայ։

Քարաշէն ու հետաքրքրաշարժ տուներով եզերուած հինաւուրց եւ նեղլիկ փողոցներուն մէջ կը վխտայ աշխոյժ բազմութիւն մը որուն մէջ աւ-շադրութիւնդ կը գրաւէ յաճախ քօղով ծածկուած թրքուհի մը։ Բազմաթիւ մինարէներ, նիհար ու երկնասլաց, իրենց շնորհալի ուրուագիծը կը նետեն շրջակայ ձիւնազարդ լեռներու խորքին վրայ։ Մարդ ամենուրեք կը հանդիպի Սելճուքեան բարգաւաճ ժամանակաշրջանի հետքերուն, ինչպէս օրինակ 11րդ դարէն մնացած իսլամ համալսարանը։

Ինչպէ՞ս իսլամական Արեւելքը կրցած է իր հարազատ նկարագիրը պահել արդիական ու աշխարհական Թուրքիոյ մէջ որ երկար ատենէ ի վեր խզած է իր կապը անցեալին հետ. պատճառը շատ պարզ է։ Մինչեւ տասը տարի առաջ, երկաթուղի չկար Էրզրումի եւ երկրին մնացեալ շրջաններուն միջեւ ու մարդիկ այդ քաղաքը կը ճամբորդէին ջորիով։ Ատոր շնորհիւ ան պահած է իր արեւելեան նկարագիրը զոր Թուրքիոյ մնացեալ շրջանները հետզհետէ կը կորսնցնեն։

Բայց ինչ որ ամէնէն աւելի զարմանալի է — տեղական պայմանները նկատի առնելով հանդերձ — այն ուշագրաւ յառաջդիմութիւնն ու արդիականացումն է զոր քէմալական Թուրքիան կրցաւ գլուխ հանել։ Ասիոյ այս կորսուած անկիւնը, հակառակ անիմանալի դժուարութեանց։ Արդարեւ, եթէ այսօր կայ արեւելեան Էրզրումը իր մինարէներով ու քողածածուկ թրքուհիներով, կայ նաեւ, անոր կողքին, բոլորովին տարբեր Էրզրում մը, արդիական ու եւրոպականացած բառին ամենայն առումով։ 10—12 տարիէ ի վեր հին քաղաքին կողքին կը բարձրանայ նորը, արդիական որ, իրաւ է, ընդարձակ չէ, բայց աստիճանաբար կը տարածուի դէպի արուարձանները։

Շինուած են արդիական շէնքեր որոնք կրնային տեղ ունենալ Ֆրանսայի, Պելճիքայի կամ Անգլիոյ մէջ։ Ահաւասիկ Հալք Էվին, «Ժողովուրդին տունը» իր 500 հոգինոց թատրոնով. ահաւասիկ նահանգին զինուորական հրամանատարին պաշտօնատունը, ահաւասիկ պետական մենաշնորհի գրասենեակը, հոյակապ լիսէն, մանկավարժական կաճառը, բանակի տունը, բոլորն ալ արդիական շէնքեր, ամրակուռ, համեստ ճարտարապետութեամբ, գեղեցիկ՝ շրջապատուած վայելչակերտ բնակարաններով, ինչպէս եւրոպական քաղաքի մը մէջ։

Էրզրումի, ինչպէս Կարսի եւ Արտահանի շրջաններուն բնակչութիւնը հարիւրին հարիւր համեմատութեամբ Թուրք է։ Փոքրամասնութիւնները, որոնց համրանքը քաղաքներուն մէջ հարիւրին քանը չէր անցներ, իսկ գիւղերուն մէջ գրեթէ բնակչութիւն չունէր, բոլորովին անհետացած են

վերջին երեսուն տարուան մէջ։ («Յառաջ».— Բոլորովին սխալ. ամբողջ գիւղեր հայաբնակ էին։ Թղթակիցը կը վախնա՞յ բերան առնել ջարդերը)։

Թղթակիցը յետոյ կը նկարագրէ Կարսը որ «Էրզրումի չափ շահեկան չէ» եւ կորսնցուցած է իր սուլթանական պալատը, իր հինգ նշանաւոր մզկիթները եւ ուրիշ գեղեցկութիւններ։ Մնացած է միայն 12րդ դարուն շինուած հսկայ բերդը՝ լեռան մը գագաթը։ Քաղաքին կեդրոնը նկատելի են ռուսական քառասուն տարուան գրաւումի մը հետքերը։ Իր չափազանց լայն փողոցները, իր տգեղ շէնքերը՝ գրաւման շրջանին կառուցուած, կը յիշեցնեն գաւառական անհամար փոքր քաղաքները՝ կորսուած ցարերու կայսրութեան հսկայ տարածութեան վրայ։ Անշուշտ, արդիական շէնքեր ալ կան Կարսի մէջ, Քէմալական Թուրքերուն ձեռքով շինուած, բայց անոնց թիւը բաղդատաբար շատ փոքր է։

Թղթակիցը դիտել կուտայ թէ Էրզրումը, Կարսը եւ ընդհանրապէս շրջակայ բոլոր քաղաքները զինուորական կարեւոր վայրերու տպաւորութիւնը կը գործեն։ Թուրքերը զինուորական մեծ ուժ համախմբած են։ Փողոցներուն մէջ կը տեսնուին աւելի մեծ թիւով զինուորական համազգեստ հագնողներ քան քաղաքացիի տարազով մարդիկ։ Բազմաթիւ զինուորական գրասենեակներ եւ հաստատութիւններ կան։ Ամբողջ նահանգը, Էրզրումէն մինչեւ ռուսական սահմանագլուխը, արգիլուած գօտի մըն է, խիստ հսկողութեան տակ առնուած եւ շատ դժուար է այնտեղ այցելել։

Թղթակցին վրայ մեծ տպաւորութիւն գործած է թրքական Գ. բանակը որ, ինչպէս կ'երեւայ, կը գտնուի Կարսի նահանգը։ Իր համոզումով զանցառելի ուժ մը չէ այս բանակը իր մարզուած զինուորներով որոնց սպաները մասնակցած են Անկախութեան պատերազմին։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՈՎԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ Է, ԵԹԷ...

Առաջարկ հացի բաժինը կրճատելու

Գ. Հուվըր, Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, որ վերջերս քննական պտոյտ մը կատարեց Եւրոպայի մէջ, սկսելով Փարիզէն, հեռագրած է Ուաշինկթըն թէ համատարած սովամահութիւնը անխուսափելի է յառաջիկայ երեք ամիսներու ընթացքին, եթէ ամերիկեան ժողովուրդը չգործադրէ, արտակարգ միջոցներ ձեռք առնելու համար։ Գ. Հուվըր առաջարկած է անփոփոխ պահել Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի եւ Ֆինլանտայի ներկայ բաժնեչափը։

Անգլիոյ վարչապետութիւնը հեռագրով հաղորդեց Մ. Նահանգներու կառավարութեան թէ պատրաստ է կրճատելու հացի բաժնեչափը, եթէ Ամերիկան ալ կրճատէ, ցորեն եւ ալիւր ճարելու համար սովահար երկիրներուն։ Այս առաջարկը պատասխանն է Միացեալ Ազգերու Նպաստամատոյց Վարչութեան (UNRRA) նախագահի կոչին, որ կ'ըսէր թէ Յունիսին դագաղներ պիտի պատրաստուին, եթէ ցորեն չճարուի ապրիլին։ Այս պաշտօնական յայտարարութիւնն ալ կ'ապացուցանէ թէ որքան ծանր է սովի վտանգը Եւրոպայի եւ Ասիոյ, մանաւանդ կարգ մը երկիրներու մէջ։ Պատերազմի ամէնէն եղերական օրերուն անգամ, Անգլիա կրճատած չէր հացի բաժնեչափը։ Պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն, ամէնէն աւելի ցորենն է որ կը պակսի, որուն հետեւանքով աննկարագրելի տագնապի մը մատնուած են Իտալիա, Լեհաստան, Յունաստան, Եուկոսլաւիա, Հունգարիա, հեռաւոր Հնդկաստանը, Չինաստանը եւայլն։

Մ. Նահանգներու հողագործական նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Թրումընի հետ, քննելու համար անգլիական առաջարկը։ Նախարարը գործնական չի գտներ այդ ծրագիրը, դիտել տալով թէ դժուար է հացի կրճատում հաստատել Մ. Նահանգներուն մէջ։ Գալով Անգլիոյ, թերթերը կը գրեն թէ ժողովուրդը կ'ապրի շատ սահմանափակ եւ միօրինակ ուտեստով մը,— քիչ մը միս, քիչ մը կարագ, մարկարին, շաքար եւ թէյ։ Հաւկիթ գրեթէ չկայ։ Այնպէս որ ծանր զրկանք մը կը համարուի հացի կրճատումը։

Իրանի խնդիրը կը մնայ օրակարգին վրայ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՊՏՏԻՆ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, իրանեան պատուիրակութիւնը կը մերժէ Ապահովութեան Խորհուրդի օրակարգէն հանել իր դանգատագիրը, ինչպէս պահանջած էր խորհրդային պատուիրակը, քանի որ համաձայնութիւն գոյացած է երկու պետութեանց միջեւ։ Թէհրանի կարծիքով, խնդիրը այլեւս Ապահովութեան Խորհուրդին կը պատկանի եւ պէտք է քննուի ըստ կարգի։ Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ ուրիշներ ալ համաձայն չեն որ օրակարգէն ջնջուի այս հարցը, առանց մանրամասն քննութեան, թէեւ խորհրդային զինուորները հետզհետէ կը մեկնին հիւսիսային Իրանէն։

Իրանի կառավարութեան բանբերը, իշխան Ֆիրուզ, յայտարարեց թէ նոր հրահանգ ղրկուած չէ Նիւ Եորք, Հիւսէյին Ալայի։ «Կառավարութիւնը անհրաժեշտ չդատեց նոր հրահանգ ղրկել, անցեալ շաբթուան ռուսեւիրանեան զեկոյցէն վերջը»։ Իսկ Հիւսէյին Ալա Միացեալ Ազգերու քարտուղարութեան ուղղուած նամակով մը կ՚ըսէ — «Հրահանգ ստացած եմ յայտնելու թէ Իրանի կառավարութեան դիրքը կը մնայ այն ինչ որ յայտարարուած էր Ապահովութեան Խորհուրդի ապրիլ 4ի նիստին մէջ եւ թէ խնդիրը պէտք է մնայ օրակարգին վրայ»։

✕ Թեհրանէն կը հեռագրեն Լոնտոնի թերթերուն.— Անգլիացի արժանահաւատ ճամբորդի մը տեղեկութեանց համաձայն, քրտական բանակէն զինուորներ կ՚երեւան Թաւրիզի փողոցներուն մէջ։ «Այդ զինուորները հագած են համազգեստներ սրածայր գտակներով որոնց վրայ կ՚երեւայ զարդանիշ մը,— նորածագ արեւը շրջապատուած ցորենի երկու հասկերով։ Շատ մը պրպտումներէ վերջ ստուգեցի թէ այդ զարդանիշը խորհրդանշանն է քրտական ինքնավար պետութեան զինուորներուն։ Թաւրիզը այսօր կը նմանի Պրիւսէլին՝ Վաթերլոյի ճակատամարտէն առաջ։ Հոն կը տեսնէք ամէն տեսակ զինուորներ, մէջն ըլլալով կարճ պարեգօտ հագած դեմոկրատներ որոնք արդէն չքանչան մը չինած են ի յիշատակ իրենց մղած կռիւներուն։ Անցեալ փետրուարին կրցայ այցելել Թաւրիզի շրջակայ լեռները, ուր ռուսական հրեւ տաձիգ ուժերը մարզանքներ կը կատարէին։ Երբեք այսքան հրասայլեր կամ ռուս զինուորներ տեսնուած չէին Թաւրիզի մէջ»։

Իրանեան աղբիւրէ ալ կը հաղորդեն թէ, աւելի դէպի հարաւ, Իրաքի սահմանին վրայ Քիւրտերը ծանր կացութիւն մը ստեղծած են։ Արեւելեան լեռներուն մէջ, Համատանի հիւսիսակողմը, Աֆշար ցեղախումբեր եւ ուրիշ հրացանակիրներ կը շարունակեն կռուիլ դեմոկրատներուն դէմ։ Մէկ խօսքով Իրանը տեսակ մը Պալքան դարձած է։ Ապստամբները զինուած են չեխական հրասայլերով, ռուսական ռումբերով եւ գնդացիրներով, Ատրպատականի շրջանին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ, Փարիզի բրիտանական դեսպանը պատասխանելով Ֆրանսական երրորդ ծանուցագրին, յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է նորէն խորհրդակցելու Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն հետ, բայց համաձայն չէ որ խնդիրը յանձնուի չորս արտաքին նախարարներու ժողովին (25 ապրիլ) կամ Ապահովութեան Խորհուրդին։ Անգլիա միշտ ներքին խնդիր մը կը նկատէ Սպանիոյ կացութիւնը, որ իր կարծիքով վտանգ մը չի կազմեր խաղաղութեան համար։ Մ. Նահանգներն ալ այս տեսակէտն ունին, թէեւ Լեհաստան պահանջած է Ապահովութեան Խորհուրդին քննութեան յանձնել խնդիրը։

1.100.000.000 ՍԹԵՐԼԻՆԻ անգլ. փոխառութիւնը, որ կնքուած էր ամիսներ առաջ, վաւերացուեցաւ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին մասնաւոր յանձնաժողովին կողմէ։ Կը կարծուի թէ ծերակոյտն ալ պիտի վաւերացնէ, ծանր հոգէ մը փրկելով Լոնտոնը։

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ծրագրին վիճաբանութիւնները վերջացան առջի օր։ Այժմ գատ գատ պիտի քննուին 88 յօդուածները։ Վիճաբանութեանց ընթացքին, ընկերվարական խմբակցութեան նախագահը, Պ. Edouard Dépreux ջերմապէս պաշտպանեց նախագիծը, յայտարարելով թէ «ամէնէն մարդկային, ժողովրդապետական եւ ընկերային Սահմանադրութիւնն է։ Եթէ այս օրէնքը չվաւերացուի, ժողովրդապետութիւնը, ազատութիւնը եւ թերեւս աշխարհի խաղաղութիւնը պիտի վտանգուին։ Ժամանակն է վերջ տալու առժամեայ կարգուսարքին եւ այնպէս շարժելու որ ընտրութեանց յաջորդ օրը հանրային գործերը գտնուին կորովի ձեռքերու մէջ»։ Ծրագիրը անխնայ քննադատեց Պ. Քափիթան, նախկին կրթական նախարարը, զարմանք պատճառելով նոյնիսկ ժողովրդական կուսակցութեան (M. R. P.)։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ համագումարին Գ. նիստին մէջ, ընդհ. քարտուղարը, Պ. Լէոն Ժուհօ երկար ճառ մը խօսելով, պարզեց կազմակերպութեան գլխաւոր հգործերը.— Պաշտպանել սէնտիքաներու անկախութիւնը, կազմական բարենորոգում պահանջել պետութեան մէջ. շահիլ արտադրութեան պայքարը, կռուիլ առեւտրական չարաշահութեանց դէմ. Ֆրանսայի արդար բաժինը պահանջել Ռուրի եւ Սարի ածխահանքերէն եւն։

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակցութիւնները կը շարունակուին շոգեպինդ, վիճելի խնդիրները լուծելու եւ օր առաջ զինակցութիւն մը կնքելու համար։ Ամէնէն աւելի դժուարութիւն կը պատճառէ գերմանական խնդիրը։ Եթէ նոյն իսկ Լոնտոն ընդունի ֆրանսական տեսակէտները, անհրաժեշտ է որ Խ. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգներն ալ հաւանութիւն յայտնեն։

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ երկարօրէն պարզեց Ֆրանսայի պահանջները, Մ. Նահանգներու ծերակոյտին արտաքին յանձնաժողովին առջեւ, գաղտնի նիստի մը մէջ։ Կ՚ըսուի թէ Ամերիկա պատրաստ է 750 մի ...

«Փրկիչնե՛ր» կը գործեն.

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԵԴ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Պէյրութէն բարեկամի մը ուղղուած նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (3 Ապրիլ) —

... Գալով մեր կեանքին, ոչինչ մխիթարական։ Ազգ. կեանքը դարձած է ծիծաղելի խայտառակ մարդոց։ Սրիկաներ դարձած են հայրենասիրութեան ախոյեաններ եւ անխնայ կը խառնակեն գաղութը, իրենց անօրէն գործելակերպով։ Սկսած ենք տեղացիներու աչքին խորթ երեւալ, իրենց աքլորամարտին պատճառով։ Սրբութիւն չէ մնացած եւ ճիշդ թրքական «տինիմէ աչօվտըւ» ձեւով կ՚աղմկեն հրապարակը։ Երէկի օղորմելի թիթեղագործը եւ տասը - փախածներ այսօր դարձած են հայ ժողովուրդի վարիչներ, եւ կը հայհոյեն ամէն սրբութեան։

Իբրեւ նմոյշ կրնաք կարդալ Յ. Օշականի դէմ բացուած պայքարը։ Օշականի մէկ քննադատութիւնը «Նայիրի»ի մէջ պատճառ դարձած է որ երէկուան քոթոթները հայհոյեն հայ գրականութեան վարպետին։ Եւ ի՛նչ աղտոտ ձեւով։ Մարդ ուղղակի կ՚ըմբոստանայ։ Ուրիշ ընդվզեցուցիչ պարագայ մը.— ուսուցիչ Եդ. Տարօնեանի դէմ կատարուած յարձակումը, անօրէն արարածի մը կողմէ։ Պատճառը տասը տարեկան տղեկի մը դըպրոցէն վռնտուիլն է, անբարոյական արարքի համար։ Առանձնութենէն օգտուելով տղեկին մօրեղբայրը կը յարձակի խեղճին վրայ եւ գլուխէն հարուածելով անզգայ գետին կը ձգէ։ Տարօնեան անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ եւ մէկ օր ուշաթափ պառկելէ վերջ, շնորհիւ Տոքթ. Ճիտէճեանի խնամքին գտաւ ինքզինքը։ Յարձակողը Տէօրթ Եօլցի թշուառական մըն է որ տակաւին չէ ձերբակալուած։ Բոլորս գերագրգռուած վիճակ ունինք։

լիոն տոլարի վարկ մը բանալու, իբրեւ առաջին օգնութիւն։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Խ. ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ապրիլ 6ին խնդրած էր ետ առնել ռուս տեղակալ Ռէտինի դէմ բացուած դատը։ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը պատասխանեց թէ հինգ ամբաստանութիւններ կան տեղակալին դէմ, որ պիտի դատուի ապրիլ 15ին, իբրեւ լրտես։ Ամբաստանեալը առժամապէս ազատ ձգուած է 10.000 տոլարի երաշխաւորութեամբ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԷՆ անոնք որ չեն ուզեր Ամերիկա վերադառնալ, այլուր պիտի փոխադրուին։ Առաջին կարաւանը կը բաղկանայ աւելի քան 800 անձերէ եւ մօտերս ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Ամերիկա։

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Յունաստան մեկնեցաւ ամերիկեան մեծ զրահաւորը, «Միսուրի», որ պիտի դիմաւորուի անգլ. մարտանաւերու կողմէ։ 8000—10.000 Թուրքեր այցելած են ամերիկեան մարտանաւը։

ՃԱՓՈՆԻ ԿԻՆԵՐԸ քուէարկութեան իրաւունք ստացած ըլլալով, բազմութեամբ խուժած են դէպի քուէտուփերը։ Կիները աւելի բազմաթիւ են քան այրերը։ Պիտի ընտրուին 466 երեսփոխաններ։ — Ամերիկացիները կ՚ուզեն լատինական տառեր հաստատել ճափոնական նշանագիրներուն տեղ։ Ճափոնցի գրագէտ մը այս առթիւ կ՚առաջարկէ ֆրանսերէնը ընդունիլ իբրեւ մայրենի լեզու։

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ԿԱԶ ՄԸ, ամէնէն սարսափելին, որ հնարուած էր Նացիներու կողմէ, Ամերիկա փոխադրուեցաւ, փորձեր կատարելու համար։

10.000 ԲՆԱԿԻՉՆԵՐ գործերը դադրեցնելով փողոց թափեցան եւ գետնախնձոր պահանջեցին Պուլոնյըի մէջ։ Քրէօզոյի բանուորներն ալ գործադուլ հռչակեցին, հաց պահանջելով։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԻՍԸ ՊՈՒՏՈՅԻ մէջ կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Ա. Ը. Միութեան մասնաճիւղին, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆրանսական երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սընօն։ Նուագ, մեներգ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն եւն.։ Մուտքը ազատ է։

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջականներու հաւատացեալ ժողովուրդին կը ծանուցուի թէ Ս. Զատկի առթիւ Ծաղկազարդէն սկսեալ եկեղեցական արարողութիւն պիտի կատարուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատուռին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարձր Հայքի առժամեայ յանձնախումբը այս կիրակի ժամը 2.30ին ժողովի կը հրաւիրէ (67 rue Longue des Capucines), Կարնոյ եւ Դաշտի, Երզնկայի, Քէմախի, Քղիի, Մնձուրի, Բաբերդի, Դերջանի, Սպերի - Քէսքիմի, Խոտրջուրի, Բասեան Գաւառի, Նարմանի եւ Ալաշկերտի շրջաններու մեր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը ապրիլ 15, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, Սթիւտիօ Ալէմշահ, 19a, rue Caumartin։ Կը խօսի Պ. Շ. Միսաքեան, նիւթ՝ Ապրիլեան Եղեռնը։

Հ. Յ. Դ. «ՎԱՐԴԱՆ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սարսէլ, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Վռամեան, Ընկ. Կարօ, Մարզպետ, Ակնունի, Հայաստան, Զաւարեան, Թաթուլ, Դուման, Քեռի եւ Համազասպ ենթակոմիտէները եւ խումբերը Ապրիլ 16ին, ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եռամսեայ ընդհ. վարչ. ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 5ին— Café Noailles։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ.— Հայ Գրողներու Ընկերութեան գրական ասուլիսը՝ այս շաբաթ օր, ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի սրահը։ Նիւթ՝ «Օտար բառերու գործածութեան խնդիրը հայերէնի մէջ»։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ եւ շրջանի Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր նահանգի բոլոր հայրենակիցները, այր թէ կին, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին, Հ. Սասունիի սրահը, 31 rue Alexandrie, métro Réaumur։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կազմակերպած է դասախօսութիւններու շարք մը օգտուելով Պ. Հ. Բալուեանի ներկայութենէն, Expositionի սրահին մէջ։ Առաջինը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, նիւթը՝ Ա. Ահարոնեան եւ իր գործերը (ծննդեան 80ամեակին առթիւ)։ Գեղարուեստական բաժին մը յոբելինական հանդամանք պիտի տայ այս դասախօսութեան։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Ակումբին բացումը՝ այս շաբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին 11 Ave. Gambetta։ Կը խօսի Հ. Բալուեան։ Նուագ, ճոխ պիւֆէ։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական եւ հայկական պարեր։

Աւետիք Իսահակեանի

70ամեակը Փարիզի մէջ կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Ֆր. Ա. Ը. Միութեան, Հայ Գրողներու ընկերութեան եւ Մշակութային Միութեան, 14 ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 20.30ին, Salle Marcelin Berthelot, 28bis rue St. Dominique, Métro Invalides et Chambre des Deputés։

Կը նախագահէ Տոքթ. Գալֆեան։ Կը խօսին Պ. Պ. Ա. Չօպանեան եւ Գ. Ֆէնէրճեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Ապրիլ 11-24ի Սգահանդէսը պիտի կատարուի մեծ պատրաստութեամբ Վարդան քհնյ. Ժամկոչեանի սրիայօժար աշխատանքով, եւ նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Ա. Ը. Միութեան, Կարմիր Խաչի, Հ. Մ. Ը. Միութեան, Սթանօզի Հայր. Միութեան եւ Աւետարանչական Միութեան, Ապրիլ 17ին, իրիկուան ժամը 8ին, սինէմա Վարիէթէի սրահին մէջ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԱՐՏԷԼԻ, այս կիրակի, ժամը 15էն 23, Salle Saulnier, 7 rue Saulnier, Paris, métro Cadet։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Դիւրամատչելի պիւֆէ, անակնկալներ։ Հասոյթը՝ կը յատկացուի կօշիկի արտէլի առաջին մեքենայի գնումին։

Պա[illegible] [illegible]

Կազմակերպուած Փարիզի համալսարանի Ուսանողներու Տան «Օրիորդներու մասնաճիւղին» կողմէ, Կիրակի, 14 ապրիլ, ժամը 3—24, 8 rue Jean Goujon, Paris։

Հովանաւորութեամբ Պ. ԹՕՍՈՒՆԵԱՆԻ
Երկուշաբթի գիշեր, 15 Ապրիլ, ժամը 8.30ին Իէնայի թատրոնին մէջ, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna. Կը ներկայացուի՝

Պ Լ Ա Օ

Գմրէթեանի եւ Գրիգոր Վահանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ։ Կը մասնակցի Փարիզահայ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Արտ Պարթեւեանի։ Պիտի երգուին Հայաստանի չարժանկարէն նոյնանուն ժապաւէնին ծանօթ երգերը։

ՅՈՒՆԻՍ 16ԻՆ Սալ Կավօի մէջ Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեանի (Լիոնի Օփերայէն) երգահանդէս։ Կը խնդրուի չխանգարել։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տարի. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Samedi 13 Avril 1946 · Շաբաթ 13 Ապրիլ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4585-Նոր շրջան թիւ 314 · Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ · Գին՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

Քանի մը տեսաբաններ նոր Սահմանադրութեան ծրագրին ընդհ. վիճաբանութիւններէն, որոնք որոշ գաղափար մը կուտան ժամանակակից Ֆրանսայի մտահոգութեանց մասին:

Վիճաբանութիւններն սկսան Ապրիլ 9ին, տեղեկաբեր Փիէռ Քոթի զեկուցումով: Նախկին նախարարը պարտք սեպեց յիշել թէ միջին ծրագիր մըն է որ կը ներկայացնեն: Այս առթիւ, բացատրեց 1875ի Սահմանադրութեան գլխաւորթերութիւնը.— «Հին Սահմանադրութիւնը կը նմանէր սայլի մը որուն ձի մը լծեր էին առջեւէն, ուրիշ մըն ալ ետեւէն, և իւրաքանչիւրը իր կողմը կը քաշէր»:

Նոր հոսանք մը, Հանրապետական – Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.), որ մեծամասնաբար հիմնուած է կաթոլիկներու վրայ եւ որ կառավարութեան երեք թեւերէն մէկն է, իր ներկայացուցիչներուն բերնով քննադատեց նախագիծը, առանց շատ յառաջ երթալու:

Այս հոսանքը քանի մը անգամ պարտուեցաւ, Սահմանադրութեան Յանձնաժողովին մէջ, մասնաւորապէս ուսուցման ազատութեան, Ազգ. միակ ժողովի, հանրապետութեան նախագահին իրաւասութեանց եւն. հարցերուն մէջ: Եւ այժմ բռնած է վերապահ դիրք մը: Եթէ Յանձնաժողովին նախագիծը անփոփոխ մնայ, «Ոչ» պիտի պատասխանէ, յառաջիկայ հանրաքուէին առեն:

Համայնավար ներկայացուցիչը, Պ. Ֆաժոն, ջերմապէս պաշտպանեց նախագիծը, ինչպէս, յաջորդ օրն ալ, ընկերվարական ներկայացուցիչը, Պ. Տէփռէօ: Եւ շատ բնական էր այս, քանի որ երկու հոսանքները տիրական դեր կատարած են նախագծին մշակման մէջ:

Համայնավարները, ինչպէս ընկերվարականները հաստատ կը մնան միակ ժողովի տեսակէտին վրայ: Ժողովը պիտի ըլլայ գերիշխան, իբրեւ խորհրդատու ընդունելով նոր հաստատութիւն մը, Ֆրանսական Միութեան Խորհուրդը: Եւ ժողովը ինք պիտի ընտրէ հանրապետութեան նախագահը, մինչդեռ ընդդիմադիրները կը պահանջեն որ Ֆր. Միութեան խորհուրդն ալ մասնակցի ընտրութեան, ինչպէս հանդուցեալ Ծերակոյտը:

Ընդդիմադիրները — աջեր եւ չափաւորներ — շատ կը վախնան որ Ազգ. Ժողովին այս միահեծան գերիշխանութիւնը ի վերջոյ յանգի կուսակցութեանց, մինչեւ անգամ մէկ հոսանքի մենատիրութեան: (Իսկ ձախերն ալ կ'ուզեն ամէն դուռ փակել անձնական մենատիրութեան առջեւ):

Յետոյ, անոնք դժգոհ են հանրապետութեան նախագահին իրաւասութեանց կրճատումէն:

Վիճաբանութիւնները թատերական տեսարանի մը վերածուեցան, մասնաւորապէս այս հարցին առթիւ, երբ խօսք առաւ արմատական կուսակցութեան նախագահը, Պ. Էռիօ:

Ինչպէս իրենց համագումարին մէջ, այս անգամ ալ նախկին վարչապետը ճարտասանական դոհարներ թափեց, ապացուցանելու համար թէ կատարեալ ծաղրանկարի մը վերածեր են հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը:

Իր վերլուծման համաձայն, ապագայ նախագահը կը պահէ պաշտօնական հանդէսներու մէջ Ֆրանսան ներկայացնելու առանձնաշնորհը: «Կը դասաւորէ եւ կը պահէ նախարարական խորհուրդին ատենագրութիւնները, ուրեմն ատենադպիր-նախագահ մըն է (ծիծաղներ): Ան Ազգ. Ժողովի նախագահին կը ներկայացնէ վարչապետութեան թեկնածուն,— «Պատիւ ունիմ տեղեկացնելու ձեզի թէ...»: Իսկ ամէնէն զարմանալին,— Հանրապետութեան նախագահը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ բանակը. ուրեմն ատենադպիր, ցրուիչ եւ ընդհ. հրամանատար »... (Ձայն մը — առ առաւելն տասնապետ):

Արմատական կուսակցութիւնը եւ կարգ մը խնամի հոսանքներ պիտի մերժեն նոր Սահմանադրութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, ժողովուրդն է որ պիտի վճռէ նոր Սահմանադրութեան ճակատագիրը, Ազգ. Ժողովի փակումէն վերջը: Եւ պայքարը պիտի ըլլայ շատ բուռն:

Անշուշտ այս նախատեսութեամբ է որ ընկերվարական ներկայացուցիչը, Տէփռէօ, կ'աղաղարէր.— « Եթէ Սահմանադրութիւնը չվաւերացուի, ժողովրդապետութիւնը, ազատութիւնը եւ թերեւս աշխարհի խաղաղութիւնը պիտի վտանգուին»:

Երկիրը անհամբեր կը սպասէ վախճանին: Շ.

«ԿԱՐՄԸԼ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԲԱՆՍԼԻՆ Է»

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՓՇԱԹԵԼԵՐՈՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԱԾ ՍԱՀՄԱՆԸ

Կարսէն վաթսուն քիլոմեթր հեռու կը գտնուի Հայաստանի սահմանը: Շրջանին երիտասարդ հրամանատարին փոքր տնակէն կրցայ աչք մը նետել դէպի սահմանագլուխը: Տարակներէն քանի մը մեթր անդին, կը տեսնուին փշաթելերու երեք գիծեր: Այս փշաթելերը կը բաժնեն Խորհրդային Միութիւնը արտաքին աշխարհէն, այստեղ ինչպէս ուրիշ ամէն տեղ: Այս փշաթելերուն քանի մը բացուածքներուն վրայ պահակ կեցած են խորհրդային զինուորներ, ինչպէս կարելի եղաւ տեսնել հեռադիտակով: Այդ բացուածքներուն մէկուն մէջէն, կ'անցնի Կարս – Լէնինական երկաթուղին:

Խորհրդային Միութեան այս սահմանագլուխէն ինչպէս նաեւ մերձակայ Վրաստանէն է որ կը լսուին Թուրքիոյ ներկայացուած վերջին ռուսական պահանջները: Այստեղ է որ նախ երկու վրացի փրոֆէսէօրներու եւ յետոյ հայ եւ վրացի համայնավարներու խողովակով պահանջուեցան Էրզրումի, Տրապիզոնի, Կարսի, Արտահանի եւ Արդուինի կցումը Խորհրդային Հայաստանին եւ Վրաստանին: Այստեղէն է որ ձայն տուաւ երկպառակութեան նոր ազդակ մը որ կուգայ աւելի եւս բարդացնել արդէն իսկ ծանրակշիռ յետպատերազմեան կացութիւնը:

Տարիներով այս սահմանագլուխը խաղաղութեան եւ բարեկամութեան զօրաւոր կապ մըն էր երկու երկիրներուն միջեւ: Այսօր, անիկա եղած է մտահոգութեան պատճառ մը եւ ապագային համար խուլ սպառնալիք մը: Այս երկու ժողովուրդները, տակաւին մինչեւ վերջերս բարեկամ ու դաշնակից, իրար կը դիտեն թշնամաբար եւ անվստահութեամբ:

Թուրքերը ի՞նչ դիրք բռնած են խորհրդային ներկայ պահանջներուն հանդէպ: Ինչպէս ... ըսի, Թուրքերը կը նկատեն որ սահմանային ամէն վէճ Ռուսիոյ հետ միանգամ ընդ միշտ կարգադրուած են Ալեքսանդրապոլի, Կարսի եւ Մոսկուայի դաշնագիրներով: Ես տեսակցութիւններ ունեցայ այս հարցին մասին Թուրք ղեկավար անձնաւորութեանց հետ՝ Անգարայի, Պոլսոյ եւ Էրզրումի մէջ: Խօսեցայ նաեւ համեստ գիւղացիներու, գործաւորներու, զինուորներու եւ ուսանողներու հետ»:

Ֆրանսացի թղթակիցը կը յիշէ Սարաճօղլուի խօսքերը — Թուրքիոյ ներկայ սահմանները կը պարփակեն այն ազգային հողերը որոնց վրայ անկախութեան պատերազմին ատեն մշակուած ազգային ուխտը կանգնեց Թուրք հայրենիքը:

Յետոյ նաեւ Քեազիմ Գարապէքիրի յայտարարութիւնները — «Թուրքիա չի կրնար նոյնիսկ նկատի առնել մեր արեւելեան նահանգներու ուրիշին յանձնումը: Այդ տեսակ յանձնում մը կրկնապէս անընդունելի է մեզի համար, թէ բարոյական եւ թէ ռազմական տեսակէտներով: Մեր հանրապետութեան պատկանող հողերուն լքումը երբ հետեւանք պիտի ունենայ ճակատագրականօրէն, հանրապետութեան կազմալուծումը: Կարսէն, Արտահանէն ու Արդուինէն վերջ մեզմէ պիտի պահանջեն ուրիշ հողամասեր, մինչդեռ արդի Թուրքիան ուրիշին տալիք ոչինչ ունի: Կարսի բարձրաւանդակը կը տիրապետէ այն տարածութեան վրայ որ կ'երկարի մինչեւ Անգարա եւ մինչեւ Հալէպ, դէպի Եփրատ ու Տիգրիս, ամբողջ Անատոլուի բանալին է»:

Թղթակիցը կը հաւաստէ որ ընդդիմադիրներն ալ համամիտ են օրուան ղեկավարներուն հետ: Ու կը յիշէ իր տեսակցութիւնը ներկայ ժողովրդավար կուսակցութեան ղեկավարներէն փրոֆ. Ֆուատ Քէօփրիւլիի հետ:

« Մենք չենք ընդունիր որ եւ է վիճաբանութիւն ռուսական պահանջներու առթիւ, կ'ըսէ Թուրք փրոֆէսէօրը: Եթէ օր մը յարձակումի ենթարկուինք — իմ կարծիքովս շատ անհեթեթ կը թուի այդպիսի դէպք մը — մենք մեզ պիտի պաշտպանենք եթէ նոյնիսկ բոլորովին առանձին մնանք»:

Ամբողջ Թուրք ժողովուրդը միաձայն է այս հարցին հանդէպ: Նախարարներ, երեսփոխաններ, լրագրողներ, զինուորականներ, փրոֆէսէօրներ բոլորը միեւնոյն կարծիքը կը յայտնեն: Հասարակ մահկանացուներն ալ կը հասկնան հարցին էութիւնը: Անոնք գիտեն թէ Ռուսիա կը պահանջէ թրքական հողեր որոնց տարածութիւնը եւ քաղաքական ու ռազմագիտական արժէքը շատ մեծ են: Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ քանի՞ հինգ տարուան խաղաղութենէ եւ ապահովութենէ վերջ իրենց հայրենիքը անգամ մը եւս սպառնալիքի տակ է: Ամէն Թուրք, մեծ թէ պզտիկ, կարեւոր անձնաւորութիւն թէ հասարակ մահկանացու կը պատասխանեն միաբերան — Ո՛չ, մենք ոչ իսկ մէկ մեթր հող կուտանք ուրիշին մեր հողերէն, մենք երբեք տեղի պիտի չտանք: Այս հողերը թրքական են հազար տարիէ ի վեր ու թրքական են այսօր առաւել քան երբեք: Եթէ պէտք ըլլայ, մենք դարձեալ կը կռուինք, ինչպէս կռուեցանք 1920—21ին: Եւ սակայն մենք պիտի շարունակենք կրկնել «Ոչ»:

Թղթակիցը իր տպաւորութիւնները կը փակէ հետեւեալ բառերով.—

Եթէ Թուրքիա յարձակում կրէ, պիտի կռուի եւ պիտի կռուի յուսահատօրէն: Ան պիտի պաշտպանէ ինքզինք, եթէ նոյնիսկ առանձին մնայ: Բայց ամէն պարագայի մէջ որ եւ է յարձակող շատ բան քաշելիք ունի իր ձեռքէն: Պէտք չէ երբեք յոյս ունենալ թէ ներքին խլրտում մը կրնայ պատահիլ Թուրքիոյ մէջ: Որովհետեւ, այսօր,— Հայերու անհետացումէն եւ Յոյներու մեկնումէն վերջ, Թուրքիան դարձած է բացարձակօրէն միատարր երկիր մը, գրեթէ առանց ազգային փոքրամասնութեանց: Միւս կողմէ, իր ներքին վարչաձեւը այնքան ամուր է եւ լաւ կազմակերպուած որ ո եւ է փորձ խռովութիւններ ստեղծելու, կրնայ ձախողիլ առանց այլեւայլի: Թուրքերը կ'ըսեն — «Ո՛չ» եւ անշուշտ երբեք պիտի չըսեն «Այո՛», ոչ վեց ամիսէն, ոչ երկու տարիէն: Այս պարագան պէտք է հաշուի առնել:

(Carrefour, 4 Ապրիլ 1946)

ՍՊԱՆԻԱ՞Ն ԱԼ ՀԻՒԼԷ-ՌՈՒՄԲ ԿԸ ՇԻՆԷ

Ինչպէս գրած էինք, լեհական կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտնեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդին քննութեան պիտի յանձնէ Սպանիոյ խնդիրը, զօր. Ֆրանքոյի իշխանութիւնը վտանգ մը համարելով խաղաղութեան համար: Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւնն ալ այս տեսակէտն ունին:

Վերջին լուրերու համաձայն, Մ. Նահանգները, որոնք մինչեւ հիմա վերապահ էին, այժմ տրամադիր կ'երեւան խնդիրը քննելու Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, իմացած ըլլալով թէ գերման գիտնականներ հիւլէական ռումբ կը շինեն Սպանիոյ մէջ: Ուրեմն պիտի պահանջեն որ Լեհաստան ապացուցանէ իր մեղադրանքները, այլապէս հակառակ են որ եւ է գործողութեան, ինչպէս Անգլիա:

Ապահովութեան Խորհուրդը կը բաղկանայ 11 անդամներէ: Անհրաժեշտ է որ 7 անդամներ համաձայն ըլլան, լսելու համար Լեհաստանի ամբաստանագիրը: Իսկ յետոյ Սպանիոյ դէմ գործողութիւն մը կատարելու համար, պայման է որ եօթը անդամներուն մէջ ըլլան Հինգ Մեծերը:

Ամերիկեան կառավարութիւնը անհրաժեշտ հրահանգները հաղորդեց իր պատուիրակին:

Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ կը վախնան որ եթէ զօր. Ֆրանքօն իյնայ, խորհրդային իշխանութիւն կրնայ հաստատուիլ Սպանիոյ մէջ, մինչդեռ արդէն հանրապետական կառավարութիւն մը կը գործէ Փարիզի մէջ եւ ներկայացուցիչներ ղրկած է Ամերիկա: Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ կը գտնուի թղթածրար մը, որուն համաձայն 50—100.000 Գերմաններ կը գտնուին Սպանիոյ մէջ, ինչպէս եւ 100—200 միլիոն տոլար գերմանական դրամ: Յետոյ, Սպանիա կը պահէ 600—700 հազար հոգինոց բանակ մը եւն.: Ամերիկեան աղբիւրէ եւս իմացեր են թէ մասնաւոր հաստատութիւններ կը գործեն Գիլպաոյի շրջանին մէջ, հիւլէական ռումբեր շինելու համար:

Հակառակ... շուրջ Իրանեն

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Ռուսերը կը շարունակեն զգուշական միջոցներ ձեռք առնել Թաւրիզի շրջանին մէջ, թոյլ չտալով ո եւ է օտարի մուտքը: Անգլիացի երեսփոխանները, որոնք պաշտօն ստացած էին քննական պտոյտ մը կատարելու Ատրպատականի շրջանին մէջ, ձիւնապատ կիրճ մը անցնելէ վերջ վար դրուած են կէս ճամբան:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, վար դրուած է նաեւ ամերիկեան հիւպատոսը, իսկ ձերբակալուած՝ Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութեան մէկ ներկայացուցիչը: Շատ մը բնակիչներ ալ հեռու կը պահուին Թաւրիզի, Ռէշտի եւն. գլխաւոր կեդրոններէն:

Ամբողջ կացութիւնը պիտի ճշդուի Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին մէջ, որ պիտի գումարուի երկուշաբթի օր:

Կը հաստատուի թէ Ատրպատականի կառավարութիւնը նոր թղթադրամներ տպած է, որոնք չեն ընդունուիր Իրանի Ազգ. Դրամատան կողմէ: Ձախակողմեան հոսանքը, Թիւտէհ արդէն գործի ձեռնարկած է, ընտրական պայքարի համար:

Միւս կողմէ, ամերիկեան գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Իրանի կեդրոնական կառավարութեան ներկայացուցիչները բանակցութիւններ կը կատարեն Ատրպատականի եւ Քիւրտիստանի ներկայացուցիչներուն հետ, լեռնային շրջանի մը մէջ: Քիւրտ ազդեցիկ հողատէր մը, որ կը բնակի Մէհապատ, Քրտական Հանրապետութեան կեդրո-

նը, յայտարարեց թէ իբրեւ միջնորդ ծառայած է կեդրոնական կառավարութեան եւ Ղազի Մուհամմէտի միջեւ ։

Զէնքը արգիլուեցաւ Մազանտարանի նահանգին մէջ, ուր Ռուսերը բազմաթիւ զէնքեր բաժնած էին, իրենց զրաւման ատեն ։ Թէհրանի անգլ. դեսպանատան շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ «տակաւին որ եւ է նշան չերեւար թէ Ռուսերը կը պարպեն Ատրպատականը ։ Ընդհակառակն, աւելի քան երբեք աչքի կը զարնէ զօրքի եւ հրասայլերու համախմբումը » ։

✕ Քրտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ վերջերս կռիւներ տեղի ունեցած են Իրաքի ոստիկանութեան եւ զինեալ հրոսախումբերու միջեւ, Իրաքի ծայրագոյն հիւսիսային շրջանին մէջ ։ Պաշտօնատէրերու մէջ կը վախնան որ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, քիւրտ ապստամբապետը, նորէն Իրաք վերադառնայ Իրանէն, ուր ապաստանած էր ամիսներ առաջ, իր ամբողջ ցեղախումբով եւ հօտերով ։ Կը կարծուի թէ այս ցեղապետը 10000 զինուոր ունի, սպառազինուած հրացաններով եւ գնդացիրներով եւ թէ անոնց միացած են 6000 իրանեան Քիւրտեր ։ Ուրմիոյ լճին ամբողջ արեւմտեան շրջանը կը գտնուի այս ապստամբներուն տիրապետութեան տակ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան դեսպանները պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեցին, որով կը յայտարարեն թէ Մարտ 31ի ընտրութիւնները «ազատ էին եւ օրինաւոր», եւ թէ «արդիւնքը կը ներկայացնէ յոյն ժողովուրդին վաւերական կամքը» ։ Նոյն զեկոյցին համաձայն, ամբողջ երկրին համար արձանագրուած անուններու 71 առ հարիւր բացարձակապէս վաւերական էին, միայն 13 առ հարիւրը անվաւեր, իսկ 16 առ հարիւր ալ կասկածելի ։ Վաւերական ցանկին 60 առ հարիւրը մասնակցած են քուէարկութեան ։ Եթէ ձախակողմն ալ մասնակցած ըլլար, մեծ տարբերութիւն մը պիտի չընէր մեծամասնութեան վրայ, կ'ըսէ տեղեկագիրը, աւելցնելով թէ անգլ. զօրքին ներկայութիւնը որ եւ է ազդեցութիւն չէ գործած ընտրութեանց վրայ ։

1946ի ԶՕՐԱԴԱՍԻՆ պատկանող երիտասարդները դրօշի տակ պիտի կանչուին Մայիս 6էն սկսեալ, մէկ տարուան ծառայութեան համար ։ Գարնան պիտի կանչուին հիւսիսային եւ արեւելեան նահանգներու զինուորցուները, աշնան՝ միջին, հարաւ - արեւմտեան եւ արեւմտեան շրջաններու երիտասարդները ։ Բժշկական քննութիւններէն վերջ, շարք մը փորձեր պիտի կատարուին, ճշդելու համար զինուորցուներուն բարոյական, ֆիզիքական եւ մտաւոր ընդունակութիւնները եւ ութ մեծ դասաւորումներ պիտի կազմուին ։

ՉՈՐՍ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ժողովին գումարման առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 25ին, Փարիզի մէջ, իրազեկներ գիտել կուտան թէ շարք մը բարդ խնդիրներ կան սեղանի վրայ ։ Խ. Միութիւնը այժմ համաձայն կ'երեւայ որ Երկոտասան կղզիները յանձնուին Յունաստանի, ինչպէս որոշած են Անգլիա եւ Ամերիկա, բայց այդ զիջումին փոխարէն ուրիշ խարիսխներ կը պահանջէ Նեղուցներու շրջանին մէջ, թրքական կամ յունական հողի վրայ ։ Ուրեմն մէկ դժուարութիւնը այս է ։ Յետոյ, համաձայնութիւն չէ գոյացած իտալական հատուցումներու մասին ։ Եւ վերջապէս, Ռուսերը կ'ուզեն որ Դանուբի հսկողութիւնը յանձնուի միայն Սեւ ծովեան պետութեանց, առանց Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մասնակցութեան ։ Այս դժուարութեանց հետեւանքով, կը կարծուի թէ բուն հաշտութեան ժողովը պիտի յետաձգուի մինչեւ Յունիս, փոխանակ բացուելու Մայիս 1ին ։

ՌՈՒՐԻ ԵՒ ՀՌԵՆՈՍԻ մասին Անգլիացիները նոր ծրագիր մը մշակած են, որ դարձեալ չի համապատասխաներ ֆրանսական տեսակէտին ։ Միւս կողմէ, կը ծանուցուի թէ Ֆրանսայի ստանալիք ածուխի բաժինը, որ արդէն անբաւական էր, ոչ թէ պիտի աւելնայ, այլ նորէն պիտի կրճատուի ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՍՈՎԻՆ առաջքը առնելու համար, Անգլիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով երեսփ. ժողովին մէջ, առաջարկեց գործի ձեռնարկել, զոհողութիւններ պարտադրելով բոլոր ազգերուն ։ «Մենք պատրաստ ենք բաժնեչափի վերածելու հացը, եթէ նոյնն ընեն ներածող երկիրները ։ Պատրաստ ենք նաեւ միջոցներ ձեռք առնել, ցորեն եւ ալիւր ամբարելու համար» ։— Նախագահ Թրումըն յաւատես կ'երեւայ ապագային համար, եթէ կարելի ըլլայ անվնաս անցընել յառաջիկայ 90 օրերը, ուր ամէնէն աւելի պիտի նեղուին ։Միայն Իտալիան 250.000 թոն ցորեն կը սպասէ այդ օրերուն եւ ոչինչ կայ տրամադրելի ։

ՌՈԶՎԷԼԹԻ ՄԱՀՈՒԱՆ տարեդարձին առթիւ (12 ապրիլ) թերթերը ներբողականներ հրատարակեցին ։ Աշխատանքի Դաշնակցութեան համագումարը հեռագիր մը ուղղեց նախագահ Թրումընի, փառաբանելով հանգուցեալին դերը պատերազմին յաջողութեան մէջ ։ Վարչապետը եւ արտաքին նախարարը ձայնասփիւռ ճառեր խօսեցան ։

ՆԻՒՐԸՆՊԵՐԿԻ ատեանը մէկտեղ դատախազները...

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՆԻՍ

Ժամանակէ մը ի վեր մեր երկուքին անուններն ալ կը յիշուին «Յառաջ»ի մէջ, Փարիզահայ Ազգ. Թատերախումբի մասին եղած քննադատութեանց առթիւ, անոր ղեկավարին եւ ուրիշներու ստորագրութեամբ ։

Մօտերս Ամերիկա մեկնելու պատրաստուած ըլլալով, կը յայտարարենք, ի տեղեկութիւն ընթերցողներու.—

1.— Բոլորովին անհիմն են մեր մասին եղած ծուռ ակնարկները ։

2.— Փարիզահայ Ազգ. Թատերախումբէն մեր հեռացուած ըլլալու պատճառները ունին միայն գեղարուեստական հանգամանք, որովհետեւ մենք չենք համակերպած մեր թատերական ճշգրիտ ըմբռնումներէն հրաժարիլ, տեղի տալով ղեկավարութեան անհիմն եւ քմահաճ որոշումներուն ։

3.— Մեր ուղղամտութիւնը փաստելու համար, ըսենք թէ՝ իր ժամանակին մենք Ֆր. Ազգ. Ընդհ. Միութեան Կեդր. դիւանին ներկայացուցած ենք տեղեկագիր մը, նկարագրելով մեր արդար եւ թատերախումբին համար օգտաւէտ ձգտումները, որ դժբախտաբար մինչեւ հիմա մնացած է անպատասխան ։

Ամէն պարագայի մէջ, Ֆ. Ա. Ը. Միութեան կողքին հիմնուած Ազգ. Թատերախումբը այնքան մօտ է մեր սրտին եւ զգացումներուն, որ երբեք պիտի չուզէինք միջամուխ ըլլալ սկսուած բանավէճին ։ —Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ

փոյին վարիչը, Քալթէնպրուններ (Աւստրիացի), որ իր փաստաբանին բերնով յայտարարեց թէ կ'ընդունի ամէն պատասխանատուութիւն իր գիտութեամբ կատարուած գործողութեանց համար ։ «Հրամանները Հիմլէրը կուտար, բայց իմ անունս կը գործածէին ։ Ես երբեք իրաւասութիւն չունէի անկախ գործելու եւ մահավճիռ ստորագրելու» ։

ՄԱՐԷՇԱԼ ՏԻՄՈՇԷՆԿՈՅԻ եղբայրը, Փօլ, 48 տարեկան, որ Պելժիա կ'ապրէր տարիներէ ի վեր, թունաւորուած ըլլալով մեռաւ կիրակի օր, խորհրդաւոր պարագաներու մէջ ։ Քննութիւն կը կատարուի ։

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ շրջաբերութիւնը աւելի քան 9000 միլիոն աւելցած է, վերջին շաբթուան ընթացքին ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Պաղեստինի հրեայ վարիչները որոշեցին բացարձակ ծոմ պահել ուրբաթ օրուընէ սկսեալ, մինչեւ որ արտօնութիւն տրուի Իտալիայէն նաւ նստած 1200 Հրեաներու Պաղեստին մտնելու ։ Այս վերջիններն ալ որոշած են հաւաքաբար անձնասպան ըլլալ, եթէ մերժուին ։

ՃԱՓՈՆԻ երեսփ. ընտրութեանց մէջ շահած են 17 կիներ եւ երեք համայնավարներ,— ինչ որ նորութիւն մըն է այդ երկրի պատմութեան մէջ ։

ԱԼԻՍ ԵՒ ՍՈՆԻԱ ՊԻՊԼՈՒԵԱՆ քոյրեր 500 Ֆր. կը նուիրեն Ալֆորվիլի Կ. Խաչին, իրենց մեծ մայրիկին, Տիկ. ԲԵԲՐՈՆԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ յիշատակին, Ս. Զատկի առթիւ ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ Տէսինի թատերախումբը կը ներկայացնէ « ԶԱՐ ՈԳԻՆ» (Շիրվանզադէի), ապրիլ 13, շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Jeu de l'Arcի շքեղ սրահին մէջ ։

ԹԱՒԻՍՏ ԱՐԳԱՐ ԱՐՈՎԵԱՆԻ մահուան առթիւ, շնորհակալութիւն կը յայտնենք Փարիզի քահանայից եւ դպրաց դասին, հայկ. եկեղեցւոյ տիկնաց արարողութեանը սիրայօժար մասնակցութեան համար, մասնաւորապէս Տէր Արսէն քհնյ. Սիմէոնեանցին, որ նոյնպէս սիրայօժար կատարեց թաղման արարողութիւնըԹիէի գերեզմանատունը ։ Օր. Հրանոյշ Գազազեանին որ հանգուցեալ Գէորգ Բողոյեանի համար 30 տարով գնած գերեզմանին կից՝ տեղ տրամադրեց նաեւ Թաւիստ Արգարի վերջին հանգստի համար ։ Ցայտնի պարուհի Leila Bederkhanին եւ իր ամուսին՝ H. Touachին, որոնք յուղարկաւորութեան ծախքի համար 5000 ֆրանք նուիրեցին ։ Ինչպէս նաեւ բոլոր նրանց (հայ եւ օտար), որոնք ի յիշատակ Թաւիստ Արգարի, ծաղկեպսակի փոխարէն, գումարներ նուիրեցին Վեթերաններու Ֆոնտին եւ Հայկ. Կապոյտ Խաչին ։— Սգակիրները

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՊՈՒՏՈՅԻ մէջ կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Ա. Ը. Միութեան մասնաճիւղին, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆրանսական երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սընօն ։ Նուագ, մեներգ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն եւն. ։Մուտքը ազատ է ։

Le Gérant H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ԼՈՒՌՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մօթեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ՍԵՐՈՎԲԻ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը ապրիլ 15, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, Սթիւտիօ Ալէմշահ, 19a, rue Caumartin: Կը խօսի Պ. Շ. Միսաքեան, նիւթ՝ Ապրիլեան Եղեռնը ։

Հ. Յ. Դ. «ՎԱՐԴԱՆ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սարսէլ, ծանօթ հաւաքատեղին ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Վռամեան, Ընկ. Կարօ, Մարզպետ, Ակնունի, Հայաստան, Զաւարեան, Թաթուլ, Դուման, Քեռի եւ Համազասպ ենթակոմիտէները եւ խումբերը Ապրիլ 16ին, ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եռամսեայ ընդհ. վարչ. ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 5ին— Café Noailles ։

ՖՐ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին, Մանուշեան ակումբի մէջ, 8 rue Maubeuge ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ ԾԱՌԱՅՈՂ Պէլվիլաբնակ մարտիկները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ընդհ. ժողովի, երկուշաբթի Ապրիլ 15ին, ժամը 9ին, 221 rue de Belleville ։

ՄԵԾ ՆՈՐ ԳԻՒՂԻ Իթալիի շրջանի հայրենակիցները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ժանթիյիի դպրոցին մէջ, 19 rue de Paris, վերակազմելու համար Վերաշինացը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Ա. Ը. Միութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ.— Ընդհ. անդամական ժողով տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 14 ապրիլ, ժամը 15ին Ազգ. Տան մէջ ։Օրակարգ.—1.Վարչութեան զեկուցում եւ նոր ընտրութիւն ։ 2.— Բոլոր անոնք որոնք ներդաղթի հարցարանները լեցուցեր են, պարտաճին յանձնել Ազգ. Տունը, շաբաթ 13 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 7էն 9 եւ կիրակի 14 ապրիլ ժամը 15—17 ։ 3.— Հարցարան չունեցողները արձանագրութեան համար կրնան դիմել նոյն օրերը ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շավիլի «Անդրանիկ» խումբի կազմութեան առթիւ, Պ. Պատրիկ Պեռեան 2000 Ֆրանք նուիրած է նորակազմ խումբին ։ Նոյն առթիւ վեթերաններու Ֆոնտին ընկեր Մովսէս Տէմիրճեան 1000 Ֆրանք, իսկ ընկ. Փիլիպպոս Յովհաննէսեան 500 Ֆր. կը նուիրեն ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կազմակերպած է դասախօսութիւններու շարք մը օգտուելով Պ. Հ. Բալուեանի ներկայութենէն, Expositionի սրահին մէջ ։ Առաջինը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, նիւթը՝ Ա. Ահարոնեան եւ իր գործերը (ծննդեան 80ամեակին առթիւ) ։ Գեղարուեստական բաժին մը յոբելենական հանգամանք պիտի տայ այս դասախօսութեան ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Ակումբին բացումը՝ այս շաբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին 11 Ave. Gambetta: Կը խօսի Հ. Բալուեան ։ Նուագ, ճոխ պիւֆէ ։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական եւ հայկական պարեր ։

Պատանեկան ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Փարիզի Համալսարանի Ուսանողներու Տան «Օրիորդներու մասնաճիւղին» կողմէ, Կիրակի, 14 ապրիլ, ժամը 3—24, 8 rue Jean Goujon, Paris ։

Հովանաւորութեամբ Պ. ԹՕՍՈՒՆԵԱՆԻ

Երկուշաբթի գիշեր, 15 Ապրիլ, ժամը 8.30ին Իէնայի թատրոնին մէջ, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna. Կը ներկայացուի՝

Պ Է Պ Օ

Գմբէթեանի եւ Գրիգոր Վահանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ ։ Կը մասնակցի Փարիզահայ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Արա Պարթեւեանի ։ Պիտի երգուին Հայաստանի շարժանկարէն նոյնանուն ժապաւէնին ծանօթ երգերը ։

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջականներու հաւատացեալ ժողովուրդին կը ծանուցուի թէ Ս. Զատկի առթիւ Ծաղկազարդէն սկսեալ եկեղեցական արարողութիւն պիտի կատարէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատուռին մէջ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 14 Avril 1946 Կիրակի 14 Ապրիլ

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4586—Նոր շրջան թիւ 315 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԳԵՐՈՒ ՎԱՐՊԵՏԸ

Ո՛րքան մօտ էինք, ո՛րքան հեռացանք...

Կովկասէն Կարին, յետոյ Պոլիս ապաստանած էր, խուսափելով ցարական հալածանքներէն, որոնք մոլեգնութեան հասեր էին, իբրեւ հետեւանք Դաշնակցութեան դէմ սարքուած դատին (1911-12):

Այդ օրէն ալ կը սկսէր մեր ծանօթութիւնը, որ վերածուեցաւ կատարեալ մտերմութեան, երբ ստանձնեցինք տպել «Աբու Լալա Մահարի»ն:

«Դրսեցիները» — անոնք որ Թուրքիա կուգային օգտուելով Սահմանադրութեան վերահաստատումէն, իրենց հետ բերած էին, հայրենասիրական - յեղափոխական տաղերուն հետ, շատ մըն ալ ժողովրդական երգեր: Աւ. Իսահակեանի «Երգեր ու Վէրքեր»էն ո՛րքան կտորներ գոց եղած էին արդէն, երբ ինք Պոլիս կը հասնէր:

Մասնաւորապէս դիւղի եւ սարի զաւակներ, փէտայիներ էին որ կը տարածէին այդ երգերը, փսփսալով բանաստեղծին յեղափոխական ծածկանունն ալ, «Հայ Գուսան»:

Դումամ սարեր, դարտլու սարեր, — Դարտ ու դումամ մեր վաթան, — Ա՛խ, գլուխըս քո ուղուրին, — Ա՛խ, մեր անուշ մէր - վաթան:

Ջան տղերք, ջան, զարնենք զարկենք — Մեր վաթանի ուղուրին...

Եւ կամ, — Եարիս տարան, ջանիս տարան — Հունգուր - հունգուր կուլամ ես...

Ցետոյ սորվեցանք նաեւ իր աշխատանքի սըրտառուչ երգը. —

Ա՛խ, մեր սիրտը լիքը դարտ, ցաւ
Օր ու արեւ չտեսանք.
Վա՛խ, մեր կեանքը սեւով անցաւ,
Աշխարհից բան չիմացանք...

Այնքան յափշտակուած էինք այս երգով, որ 1912ին Թուրքերէնի թարգմանել տուինք ողբացեալ Տիգրան Ծամհուրին (Ֆէրիտ Ճէմիլ—Տիգրան Ամսէեան), Մայիս 1ի տօնին առթիւ... (Կարին):

Այդպէ՛ս էին օրերը: Ցետոյ Աւ. Իսահակեան չուեց Եւրոպա, եւ, 1925էն վերջն էր որ վերահաստատուեցաւ մեր բարեկամութիւնը, նախ թըղթակցութեամբ (Վենետիկ էր այն ատեն), յետոյ անձամբ, այստեղ:

Մեզի համար գաղտնիք չէին իր մտահոգութիւնները, դէպքերու նոր դասաւորման առթիւ: Եւ երբ երկրորդ անգամ Երեւան կը դառնար (1930), գիտէինք որ մեծ հաւատք ունէր իր հմայքին եւ անձնական կապերուն վրայ:

Գնաց, իր հերթական տուրքն ալ վճարեց, եւ հասաւ փառքի գագաթնակէտին: Մանաւանդ նոր Աշխարհամարտի ընթացքին կատարած ելոյթներով, որոնք ծանօթ են բոլորին:

Ժամանակը չէ զբաղելու այդ մանրամասնութիւններով: Կը բաւէ ըսել որ, իր վերջնական վերադարձը դէպի հայրենիք եղաւ բարիք մը ե՛ւ իրեն ե՛ւ իր շրջապատին համար:

Ինչ կը վերաբերի բուն գրական վաստակին, կիսկատար տեղեկութիւններ միայն ունինք Հայաստանի մէջ կատարած ստեղծագործութեանց մասին: Այնպէս որ, դժուար է դատել, — Նախապէս արտադրած գործե՞րն աւելի կը կշռեն, թէ ինչ որ արտադրեց Արտասահմանի մէջ:

Իբրեւ բանաստեղծ, Աւ. Իսահակեան պիտի մնայ վարպետը ժողովրդական երգերու եւ զրոյցներու: Թէեւ, այդ երգերէն շատեր դատապարտուած են մոռացման, իրենց խժալուր թաթարաբանութեամբ: Մանաւանդ հիմա որ, Հայաստանի նոր սերունդը կը ձգտի աւելի պայծառ, նորէն ժողովրդական, այլ գրականօրէն աւելի մշակուած տաղեր հիւսել այնքան ճարտարութեամբ:

Իսկ իբրեւ մշակ իմաստասիրութեան եւ համամարդկային յղացումներու, իր «Աբու Լալա Մահարի»ն պիտի մնայ յիշատակարան մը մտածումի յանդգնութեան: Տեսակ մը սանձարձակ թռիչք, ազատ՝ միջավայրի եւ ժամանակի կաշկանդումներէն: Գործ մը որ կը խօսի ամբողջ մարդկութեան, հակառակ իր ձեւական թերութիւններուն: (Վերջին պահուն Աթէնքի «Հայ Գիր»էն կ'իմանանք թէ թարգմանուած է նաեւ յունարէնի, հայ ուսանողի մը կողմէ որ կը սպասէ մեկենասի մը):

Իր վիպասանի տաղանդին վերջնական արտայայտութիւնը պիտի կազմէ, անշուշտ, «Ուստա Կարօն», որու մասին կը խօսուի տարիներէ ի վեր, եւ որուն համար կ'ըսէ եղեր, — «Այդ իմ կտակնէ»:

Ի՞նչ կարելի էր մաղթել իր ծննդեան 70ամեակին առթիւ, եթէ ոչ այն որ կրցայ լմնցնել այդ գործը:

Շ.

Հատուածներ Աբու Լալա Մահարիէն

ԽՄԲ.— Աւ. Իսահակեանի այս գործը առաջին անգամ տպուած է Պոլսոյ մէջ, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, նախաձեռնութեամբ թերթիս խմբագրին հաստատած հրատարակչական Տան, եւ այնուհետեւ հասած 5—6 տպագրութեան: (Դ. տպագրութիւնն ալ, 1926ին, կատարուած է նոյն հաստատութեան կողմէ, որ հրատարակած է նաեւ հեղինակին «Արձակ էջերը».—

Գնա՛, կարաւան, ի՞նչ ենք մենք թողել, որ ափսոսանքով նայենք մեր ետեւ,

Ի՞նչ կայ մեր ետեւ, որ մենք կարօտով ետ դառնանք նորից, իմ կարաւանս,

Թողել ենք ընկե՞ր, կի՞ն ու բարեկա՞մ, փառք ու ընտանի՞ք եւ հարստութի՞ւն...

... Կեանքը երազ է, աշխարհը՝ հէքեաթ, աղբեր, սերունդներ — անցնող կարաւան,

Որ հէքեաթի մէջ, վառ երազի հետ քայլում է անտես, դէպ ի գերեզման.

Կոյր ու զուլ մարդիկ, առանց երազի, առանց լսելու հէքեաթն այս ոսկի,

Իրար կոկորդից պատառ էք հանում եւ իրար հրում դէպի գերեզման:

... Եղկելի մարդի՛կ, փոշի կը դառնան ձեր չար սրտերը, ձեր գործերը սին,

Եւ ժամանակի ձեռքը անտարբեր կը սրբէ, կ'աւլէ ձեր հետքերն արնոտ:

... Ես ետ չեմ դառնայ պիղծ քաղաքները, ուր բազմաժխոր կիրքերն են եռում,

Քաղաքներն արնոտ, ուր մարդը դաժան յօշոտում է միշտ իր նմաններին:

... Բարեկամներից հեռո՛ւ տար դու ինձ, որոնք անկշտում մոծակների պէս

Հետեւում են քեզ, երբ արիւն ունես, իսկ երբ ցամաքես, կ'մոռանան քեզ:

... Իմ բիւր վէրքերը ո՞վ կ'նիւթէր ինձ, թէ չլինէին ընկեր, բարեկամ,

Որոնք համբոյրով սիրտս բացեցին, որոնք համբոյրով խայթեցին նրան:

... Եւ ի՞նչ է փառքը — այսօր քեզ մարդիկ կ'բարձրացնեն եղջիւրներից վեր,

Վաղը նոյն մարդիկ քեզ վայր կ'նետեն սըմբակների տակ ճմլելու համար:

Ի՞նչ է պատիւը, յարգանքը մարդկանց, — պատւում են ոսկուց եւ վախից միայն,

Իսկ երբ սայթեցիր, կօշիկից փոշին մեծ մարդ է դառնում եւ քեզ հարուածում:

... Ատում եմ, ատո՛ւմ ամբոխին ռամիկ, մեծ յիմարն է նա, ստրուկ, բռնակա՛լ,

Ոգին հալածող, բռնութեան խարիսխ, յիմարութեան մէջ զօրաւոր գազան:

... Տա՛ր ինձ, ազատի՛ր, ծածկի՛ր ինձ անհետ մարդկանց արիւնոտ արդարութիւնից,

Թող որ վագրերը իմ սիրտը պատռեն, արդարութիւնը քան թէ փրկէ ինձ:

... Ապիկար մարդիկ, ստրո՛ւկ ու վախկոտ, ո՞վ տուեց սուրը նմանից ձեռքին,

Ո՞վ տուեց նրան վրէժի իրաւունք՝ իշխել, խողխողել իր նմաններին:

... Մարդկանց մօտ պէտք է աչալուրջ լինես, միշտ ոտքի վրայ եւ սուրը ձեռքիդ,

Որ քեզ չըլլկեն, քեզ չյօշոտեն թէ բարեկամդ եւ թէ թշնամիդ:

Մարդիկ ի՞նչ են որ... դիմակուած դեւեր, ժանիքներ ունեն, անտես ճիրաններ,

Սմբակներ ունեն եւ որոճող են, եւ նրանց լեզուն — թունաւոր սուսեր:

Եւ ո՞վ են մարդիկ. — մի պատառ հացիդ հազար աչք ձգող, քրտինքդ լափող,

Անկումիդ ուրախ, մատնիչ, ուրացող, աղուէսների հօտ եւ դահի՛ճ, դահի՛ճ:

Թշուառութեան մէջ, աղքատութեան մէջ փոքրոգի՛, քծնող, վաճառո՛ղ, քսո՛ւ,

Հարստութեան մէջ, անգո՛ւթ, մեծամի՛տ, եւ ամբարտաւան եւ վրիժառու:

... Ապիրա՛տ աշխարհ, ուր հզօր ոսկին դարձնում է գողին պատուաւոր, ազնիւ,

Ապուշին՝ հանճար, վախկոտին կտրիճ, տգեղին չքնաղ եւ պոռնիկին կոյս:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ վաճառումը ազատ պիտի ըլլայ այսուհետեւ, պայմանաւ որ ներբաններր փայտէ շինուած ըլլան, երեսը՝ լաթէ, կաշիէ կտորներով:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

ՊԻՏԻ ՔՆՆՈՒԻ ՎԱՂԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, վաղը, երկուշաբթի, Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի քննէ Սպանիոյ խնդիրը, Լեհաստանի ծանուցագրին վըրայ, որ ծանր ամբաստանութիւններ կը պարունակէ: Լեհական պատուիրակութիւնը կ'ըսէ թէ վերջերս իր ձեռքն անցած են կարգ մը քարտէսներ որոնց համաձայն 450.0000 սպանիական զինուորներ սպառնալից դիրք մը բռնած են Ֆրանսայի սահմանագլուխին վրայ: Այս ամբաստանութիւնները կը հաստատէ Սպանիոյ հանրապետական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Ֆէրնանտօ Ռիօս, որ Նիւ Եորք գնաց մասնաւոր պաշտօնով: Այս պատուիրակն ալ կ'ըսէ թէ զօր. Ֆրանքօ սահմանին վրայ կը պահէ բանակ մը «որ Ֆրանսականէն գերազանց է թիւով եւ թերեւս սպառազինութեամբ»: Այս ամբաստանութեանց իբրեւ ապացոյց պիտի ներկայացնեն փաստաթուղթ մը որ գտնուած է Սպանիոյ մէջ: Հանրապետական ներկայացուցիչը կը յայտարարէ թէ «յարձակողական ոգի մը եւ ծրագիր մը գոյութիւն ունին Սպանիոյ մէջ, Ֆրանսայի դէմ»: Այս փաստաթուղթէն տեղեկութիւն ունի միայն Ֆրանսական կառավարութիւնը: Ցարակից քարտէսը կը ցուցնէ սպանիական իւրաքանչիւր զօրաբաժնի եւ գունդի տեղը սահմանագլուխին վրայ: Պ. Ռիօս տեղեկութիւն չունի թէ գերման գիտականներ հիւլէական ռումբ կը շինեն Սպանիոյ մէջ, ինչպէս կ'ամբաստանեն Լեհերը, բայց կը յայտնէ թէ աւելի քան հազար Կէսթափօյի անդամներ կը գտնուին զօր. Ֆրանքոյի Գաղտնի ոստիկանութեան մէջ: Իր կարծիքով, եթէ Հարաւային Ամերիկայի բոլոր պետութիւնները խզեն իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները, զօր. Ֆրանքոյի կառավարութիւնը այլեւս չի կըրնար դիմանալ:

Գալով լեհական կառավարութեան, ան վստահ է թէ առ նուազն չորս պետութիւններ ուժ պիտի տան իր առաջարկին, չէզոքացնելու համար Սպանիան:

Միւս կողմէ, թերթերը կը գրեն թէ սպանիական կառավարութիւնը պիտի պահանջէ պետութիւններէն քննիչներ ղրկել, ստուգելու համար այն ամբաստանութիւնը թէ հիւլէական ռումբ կը շինուի երկրին մէջ, գերման գիտականներու կողմէ:

Հնգամեայ ծրագիր Ատրպատականի համար

Ատրպատականի կառավարութեան վարչապետը, Փէշավարի, յայտարարեց թէ հնգամեայ ծրագիր մը պատրաստած են հետեւողութեամբ Խ. Միութեան, զարկ տալու համար հողագործութեան: Հողերը պիտի բաժնուին գիւղացիներուն: «Մեր թշնամիները կ'ըսեն թէ կը մտածենք Ռուսիոյ կցել Ատրպատականը: Անհիմն է այդ վերագրումը: Կարմիր բանակը կը պարպէ մեր երկիրը, ետ մղած ըլլալով Գերմանները եւ ապահոված՝ Միջին Արեւելքի ազատութիւնը: Խորհրդային զինուորները վեհանձնութեամբ եւ բարեկամութեամբ վարուեցան մեզի հետ, մինչ մեծ դժբախտութեանց մատնուած պիտի ըլլայինք, եթէ Թէհրանի կառավարութեան զինուորները գրաւէին մեր շրջանը»:

Վարչապետ յետոյ պարզեց բանակին բարենորոգման ծրագիրը եւ ըսաւ թէ ռազմափորձեր պիտի կատարուին մօտերս: «Մենք այժմ առեւտրական հրապարակներ կը փնտռենք եւ հաւանական է որ գործադրկութիւն պատահի»:

Ատրպատականի խորհրդարանին պաշտօնաթերթը, «Ազատ Միլատ» կ'ազդարարէ թէ ազգը պիտի պաշտպանէ ինքնավարութիւնը «մինչեւ վերջին վայրկեանը»:

Ռուս ծանօթ պատմագէտ Տարլէ, որ մասնագէտ մըն է քաղաքական խնդիրներու, պարզելով Խ. Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնը Իրանի, Պալքաններու, Մանչուրիոյ մէջ եւ այլուր, շեշտեց թէ անոր միակ նպատակն է ապահովութիւնը: «Իրանը ամէնէն վտանգաւոր սահմանագլուխներէն մէկն էր մեզի համար: Մենք ամէն իրաւունք ունէինք վարուելու այնպէս ինչպէս վարուեցանք»:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ծրագրին առթիւ, նորէն բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան առջի օր: Ընդդիմադիրները դարձեալ յուզեցին երկու ժողովի խնդիրը, սակայն պարտուեցան 84ի դէմ 286 ձայնով: Ձախերը բացարձակապէս կը մերժեն որ վերահաստատուի նախկին Ծերակոյտը: Ժողովրդականներն ալ (M. R. P) չեն ուզեր տեղի տալ այս հարցին մէջ: Միեւնոյն ատեն կը պահանջեն ընդլայնել հանրապետութեան նախագահին իրաւասութիւնները: Ազգ. Ժողովին նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիօլ խորհրդակցելով կուսակցութեանց վարիչներուն հետ, ի զուր փորձեց միջին ճամբայ մը գտնել:— Ջանազան հոսանքներ կը համախըմբուին արմատական կուսակցութեան շուրջը, պայքարելու համար նոր Սահմանադրութեան դէմ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ծնած է 1875ին Ալեքսանդրապոլ (այժմ Լէնինական)։ Նախակրթութիւնը կը ստանայ ծխական վարժարանին մէջ, յետոյ ուսումը կը շարունակէ՝ մտնելով Գէորգեան Ճեմարանը։ 1891ին Գէորգեան Ճեմարանին մէջ տեղի կ'ունենան աշակերտական խռովութիւններ, որոնց մասնակցութեան իբրեւ հետեւանք կը ստիպուի հեռանալ ճեմարանէն եւ կ'անցնի արտասահման, շարունակելու համար ուսումը Եւրոպայի մէջ, ուր կը հետեւի Վիէննայի, յետոյ Լայփցիկի մարդաբանական եւ ազգագրական դասընթացքներուն։ Այնտեղ կը հիւանդանայ ու կը ստիպուի վերադառնալ երկիր, եւ իբրեւ Դաշնակցական գործիչ՝ կը շրջի գաւառէ գաւառ, տարածելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքը եւ տեսակէտները։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծանօթ դատին ժամանակ, զոր կազմակերպած էր ցարական կառավարութիւնը, Իսահակեան խոհեմութիւն կը համարի մեկնիլ արտասահման, ուր կը մնայ երկար, շրջելով Վիէննայէն Վենետիկ, Ֆլորանսայէն Զուիցերիա։ Հայաստանի կազմութենէն եւ խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն վերջ՝ կը վերադառնայ հայրենիք, բայց չի մնար, ու կուգայ կնոջը մօտ, կը հաստատուի Ֆրանսա։ Վերջին մեծ պատերազմէն առաջ, վերջնապէս հաստատուելու ցանկութեամբ Հայաստանի մէջ, ուր կը հրաւիրէր զինք Աղասի Խանջեան, մեկնեցաւ Փարիզէն, անցաւ Վենետիկէն, զոր այնքան կը սիրէր, եւ գնաց Երեւան, երբ սպաննուած էր այլեւս Խանջեանը։

Այժմ կ'ապրի իր ծերութիւնը հայրենի երկընքին տակ, բայց ինչպէս կը վկայեն Հայաստանի պատգամաւորները՝ կը մնայ միշտ աշխոյժ, միշտ ոգեւոր։

Աւետիք Իսահակեան իր գրական սկզբնական փորձերը կատարած է տակաւին պատանի։ Իր անունը մամուլին մէջ կ'երեւի առաջին անգամ 1892ին։ Աշխատակցած է նախ Տարազի։ 1898ին Ալեքսանդրապոլի մէջ կը հրատարակէ իր բանաստեղծութեանց առաջին ժողովածուն, որ 64 էջնոց գրքոյկ մըն էր,— Երգեր ու Վէրքեր։ Այս առթիւ Թիֆլիսի Աղբիւր-Տարազը կը գրէ (1898, թիւ 3).— «Մեր աշխատակցի սոյն երգերը, որոնք ժողովրդական գոյն ու հոտ ունին, լոյս են տալիս, որ նրա ապագայ երգերն աւելի յաջողակ են լինելու»։ 1902ին Բագուի մէջ կը հրատարակէ աւելի փոքր հաւաքածոյ մը, Հին - Նոր երգ ու վէրքերից, միշտ նոյն «գոյնով եւ հոտով»։ Իր ստեղծագործութեանց լիակատար հաւաքածոն կը հրատարակէ 1903ին, դարձեալ Բագուի մէջ, Բանաստեղծութիւններ խորագրով, 136 էջ,— այս գործին մասին երկար գրախօսականով մը կ'արտայայտուի Ն. Աղբալեան «Բանբեր Գրականութեան եւ Արուեստի» պարբերականին մէջ։ 1905ին Ազգագր. Հանդէսներուն մէջ (ԺԲ. գիրք, էջ 104—108) հրատարակեց Փշրանքներ ժողովրդական բանահիւսութիւնից, քաղուած՝ Խարբերդի, Բասէնի, Մուշի, Վանի, Արարանի, Շիրակի գիւղացիներուն շրթներէն, որոնք ցոյց կուտան իր բանաստեղծի ճաշակն ու նախասիրութիւնը։ 1914ի պատերազմէն առաջ հրատարակեց Աբու Լալա Մահարի «պօէմա»ն, որ ձեւով նոր ուղի մըն էր, խորքով թէեւ նոյնը, իր ստեղծագործական զարգացման մէջ։ Այս գործը արժանացաւ բազմաթիւ տպագրութեանց եւ թարգմանուեցաւ բազմաթիւ լեզուներու,— Թորոս Ազատեան ծրագրած էր վերջերս հրատարակել թուրքերէն թարգմանութիւնն ալ։ Հայաստան վերադարձին, Իսահակեան գրեց նաեւ Աբու Լալա Մահարիի վերադարձը՝ կարճ ոտանաւոր մը, որ կ'երեւայ Թ. Ազատեանի հրատարակութեան մէջ (Պոլիս, 1936)։ Իսահակեան, 1922ին Վենետիկի մէջ հրատարակեց Աշնան ծաղիկներ հատորը, որ նոյնպէս կը յիշեցնէ իր սկզբնական շրջանի բանաստեղծութեանց «գոյնն ու հոտը»,— ձեւով՝ աշուղական, խորքով փիլիսոփայական, երգելի տաղեր՝ յուռետեսութեան չաղով օծուն։

Ամբողջացնելու համար իր գործերուն ցանկը, կը յիշատակենք նաեւ Հայրենի աղբիւրից հատորը, Աղա - Նազար հէքեաթը, Միհրի զրոյցը (գրուած մը «Սասմայ Ծռերէն»)։ Իբրեւ մեծ վէպ, ունի Ուստա Կարօն, որ չեմ գիտեր թէ լրացա՞ւ,— հատուածներ կարդացած եմ այս վէպէն՝ արտասահմանի պարբերաթերթերուն (Հայրենիք» ամսագիր եւ «Արեգ») եւ Հայաստանի գրական ժողովածուներուն մէջ (Սուրխաթեան)։

Աշխատակցած է Աղբիւր - Տարազ, Արաքս, Մուրճ, Անահիտ, Արեգ պարբերականներուն։ Ծածկանունը՝ Հայ Գուսան, զոր շատ քիչ անգամ եւ մանաւորապէս «Դրօշակ»ի մէջ գործածած է։

1935ին Երեւանի մէջ տօնուեցաւ իր ծննդեան վաթսունամեակը։

×

Իսահակեանի գործերը կարելի է բաժնել երեք խումբի.—

1.— Երգեր.— Ժողովուրդին շրթներուն համար յօրինուած տաղեր են ասոնք, զորս բանաստեղծը ձեւեր է աշուղներու լեզուով եւ ճաշակով, — նիւթը ընդհանրապէս սէր եւ բնութեան պաշտամունք՝ արցունքոտ յուռետեսութեան մը մթնոլորտին մէջ։ Մեր գրականութեան պատմութեան շատ բան չի մնար այս տաղերէն, թէեւ ժողովուրդին այնքան սիրելի, որ կ'երգուէին ամէն տեղ, Թիֆլիզէն մինչեւ Պոլիս։ Ո՞վ չէ երգած Ուրկան ախպէրը, Դարդս լացէք, Ալագեազը եւ բազմաթիւ այլ երգեր։ Թումանեան շատ կը գնահատէր այս ստեղծագործութիւնները, ինք եւս ներշնչուած նոյն աղբիւրին յաճախորդ, (կ'արժէ քննել Թումանեանի եւ Իսահակեանի փոխադարձ ազդեցութեան պատմութիւնը, բայց ատիկա նիւթ մըն է որ կը հետաքրքրէ մասնաւորաբար Հայ Երգին Պատմութիւնը,— Դորբատէն գերման Ֆոլքլորիստներու թելադրանքը (Դողոխեան), յետոյ ազգային զարթօնքի եւ պայքարի շունչը (Գամառ-Քաթիպա), մինչեւ մեր ցեղային գեղեցկագիտութեան վերաքննումը (Կոմիտաս)։

Իսահակեանի երգերուն մէջ կը լողան, սակայն, Հայնէական զգայնութիւնը, որ երբեմն sensiblerie կը դառնայ, եւ Նիցչէի անհատապաշտութիւնը, որ թաթախուած է դառնութեամբ եւ յոռետեսութեամբ։ Լեզուն պատկերաւոր եւ ռամկօնակ, յաճախ թրքական բառերուն քսուքը հիւանդ։

2.— Աւանդութիւններ.— Իսահակեան կը սիրէ Փոլքլորը, այսպէս հաւաքած եւ վերամշակած է (ինք եւս ստեղծած յաճախ) բազմաթիւ առակներ եւ հէքեաթներ, ընդհանրապէս բարոյական վարդապետութեան մերարկու մը նետած անոնց վրայ։ Ունի նաեւ պատմուածքներ, որոնք եւս կը մատնեն առակագրութեան իր սէրը,— ժողովուրդին նման՝ իմաստութիւն ծախելու արեւելեան քօղարկեալ ձեւը։ Այստեղ եւս, ինչպէս երգերուն մէջ, Իսահակեան կը յայտնուի իբրեւ ծայրայեղ ժողովրդապաշտ։ Ըստ իր վարդապետութեան, երաժշտութիւնը եւ փիլիսոփայութիւնը բարձրադոյն կամ ազնուական ծագում չունին,— ամէնէն խոր զգայնութիւնը եւ ամէնէն ծանր իմաստութիւնը կը բխին յաճախ խոնարհ խաւերու սիրտէն ու միտքէն։ Այս վարդապետութիւնը, որ ԺԸ. դարու ժառանգ է, ճիշդ չէ հիմա,— բայց այդ հարցին քննութիւնը պարագայական այս յօդուածին մէջ չէ որ պիտի կատարուէր։

3. Մշակուած գրականութիւն.— Այստեղ արդէն Իսահակեան կը թողու ժողովուրդը, եւ նիւթը կ'ուսումնասիրէ բարձրօրէն, համաձայն գրական քէֆնիքի պահանջներուն եւ հմտութեան (érudition) թելադրանքներուն։ Աբու Լալա Մահարին մէկն է այդ աշատութիւններէն,— այդ գործին ուղղուած Օշականի քննադատութեան հարթենքը, միշտ իրապաշտ վարդապետութեան կանոններով, կը վրիպի անոր համար որ «իրաւ» բանաստեղծութեան տեսութիւնը (ի՞նչ դէշ անուանակոչութիւն) շատ նիհար է եւ շատ ազգոտ, ու չի պատշաճիր գրական ամէն կարգի մշակումներու։ (Զգուշանալ այն primitif աշխարհահայեցողութենէն, որ կը փորձէ զգացման գերակայութիւն մը հաստատել մտածման վրայ)։ Յովհ. Աւագեան, իր կարգին, կը գոհանայ Նիքըլսընի գործէն բերուած հմտութեան մը արձանագրութեամբ։ Այսպէս կամ այնպէս, Աբու Լալա Մահարին չուսումնասիրուեցաւ հմտութեան բերած անսպառ նպաստով։ Բայց կատարուած քննադատութեան հանդէպ այս վերապահութիւնը չի նշանակեր թէ կատարեալ է Իսահակեանի պօէման, ընդհակառակն կը մնայ չափազանց զգայուն։ Ամբողջական քննադատութեան մը համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել fictionը եւ իր պատմութիւնը, արաբական միտքը եւ հեղինակին փիլիսոփայութիւնը։

Իբրեւ անհատ եւ դէմք.— Իսահակեանի գործերը մեծ թիւ մը չեն կազմեր։ Եթէ շատ արտադրող մը չէ եղած, պատճառն այն է որ նախ՝ կատաղի կարդացող մըն էր, հետեւող մը եւրոպական մտածման բոլոր արտայայտութիւններուն, ընդհանրապէս ձախ կամ «ծուռ» թեւերու վրայ (Նիցչէ, Ֆրոյտ). երկրորդ՝ կը սիրէ անգբաղ (oisif) կեանքը, զրոյցը, կամ «Թիֆլիզեան կլիման»,— այս վերջին բացատրութեամբ, որ իմս է, կ'ակնարկեմ «քէյֆ»ին՝ որ կը կատարուի սեղանի վրայ կամ նազելի կիներու ընկերութեան մէջ։ Թիֆլիզեան այդ կլիմայէն անցած են գրեթէ բոլոր մեր արեւելահայ գրողները,— անոնք ծանօթ չեն այն նուիրումին, զոր ցոյց կուտան գրականութեան մշակները, վանականի խստակրօն եւ խարազնազգեաց կեանքով, ամէն ինչ զոհելու համար ներշնչման եւ ստեղծագործութեան դիցուհիին։

Իր քիչովն հանդերձ, Իսահակեան կը մնայ մէկը մեր humanitaire գրողներէն,— ազգային կամ ցեղային յաւակնութիւններէն եւ չարիքներէն անկախ, մարդը կ'առնէ իբրեւ մարդ, խարազանելու համար Արիստոտէլի անասունին բանաւոր բարքերը, եւ խօսել տալու համար անոր՝ դէպի կատարելութիւն։ Սկիզբէն իսկ՝ մտածումով ձախ, (Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, դէպի համայնավար հոսանքը իր բարեկամութիւնը ծանօթ է այն մտերմութեամբ, զոր ցոյց կուտար հայ համայնավար երիտասարդութեան հանդէպ, մասնաւորաբար իր պաշտպանութեան տակ առնելով Ալ. Միասնիկեանը), Աւետիք Իսահակեան մեր գրականութեան պատմութեան մէջ կը մնայ յիշատակելի միշտ իբրեւ խորհող բանաստեղծ (poète penseur)։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

1936 Դեկտեմբերի 5ին մեծանուն բանաստեղծը ոտք դրաւ հայրենի հողի վրայ, թօթափելով երկարամեայ պանդխտութեան փոշին։ Ընդունելութեան համար Երեւանի կայարանը հաւաքուած էին գրողներ, արուեստագէտներ, բարեկամներ եւ ծանօթներ։ Ընդունելութենէն վերջ, բանաստեղծը առաջնորդուեցաւ քաղաքային առաջին հիւրանոցը որ կը գտնուի Աբովեան փողոցի վրայ, եւ որուն դիմաց կանգնած է վիպասանին պրոնզեայ յուշարձանը, «Վէրք Հայաստանի»ն բռնած թեւին տակ։

Իսահակեանի ժամանումը կը զուգադիպէր ճիշդ այն օրուան, երբ Մոսկուայի մէջ հաստատուեցաւ Ստալինեան Նոր Սահմանադրութիւնը։ Կառավարութիւնը հրահանգած էր 1936 Դեկտեմ-

բեր 6ին ցոյց մը կատարել Սահմանադրութեան հաչակման առթիւ։

Թէեւ ձմեռը սկսած էր, սակայն Երեւանի օդը տաք էր եւ գեղեցիկ։ Դէպի Լէնինի հրապարակ տանող Աբովեան փողոցը լեցուած էր ուսանողներու շարքերով, իսկ Պետական Համալսարանի ուսանողներու թափորը երբ հասաւ հիւրանոցին մօտ, կանգ առին մօտ 20 վայրկեան։ Աւ. Իսահակեան, որ իր առաջին առաւօտը լուսցուցած էր Երեւանի պայծառ արեւի շողերուն տակ, հիւրանոցի պատշգամը ելած էր, դիտելու ուսանողներու թափորը։ Կարգ մը ուսանողներ նշմարելով բանաստեղծը, ձգեցին շարքերը եւ հաւաքուեցան պատշգամին մօտ։ Միւսները չհասկնալով խնդիրը, ինքնաբերաբար վազեցին եւ մէկ վայրկեանի մէջ համալսարանի ուսանողները գրեթէ ամբողջութեամբ հաւաքուած էին պատշգամին տակ եւ կը ծափահարէին Վարպետը։

Բանաստեղծը անակնկալի գալով, թեւերը բացած կը խոնարհէր անընդհատ։ Երկարատեւ ծափերէ վերջ Իսահակեան բարձրացուց իր ձեռքը։ Պահ մը տիրեց խորին լռութիւն։ Յետոյ, «սիրելի ընկերներ, ըսաւ բանաստեղծը խորապէս յուզուած, թողնելով օտարութեան փոշոտ ճամբաները, երէկ ոտքս դրի հայրենի հողի վրայ եւ այսօր տեսնելով ձեզ, սիրտս լեցուած է անհուն բերկրանքով։ Ես ինձ շատ երջանիկ եմ համարում տեսնելով հայ ժողովրդի նոր եւ լուսաւոր ապագան։ Այն ճանապարհը ուր գնում էք դուք հիմա, ես ալ իմ ուժերս միացնում եմ ձեզ, ու նուիրում հայրենիքին»։

Ուրախութեան արցունքներ թափեցան աչքերէն եւ այլեւս չկրցաւ շարունակել։ Ուսանողները նորէն ծափահարեցին ու վերադարձան իրենց տեղերը, այդպէս իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելով մեծ բանաստեղծին։

Իսահակեան իր Հայաստան վերադարձին չորս քառեակ բանաստեղծութիւններով գրեց «Աբու Լալա Մահարի»ի վերադարձը, ուր կը յայտնէ այն միտքը թէ Աբու Լալա Մահարին դարձաւ անապատէն։ «Նա սուր ունէր մէջքին կապած, մտաւ ժողովրդի մէջ ու գործեց ժողովրդի համար»։ Կը հասկնաք անշուշտ. «վերադարձող» բանաստեղծը նոյն ինքն Իսահակեանն էր։

Իսահակեան շատ կը սիրէր ըլլալ երիտասարդութեան մէջ։ Յաճախ զանոնք իր շուրջը հաւաքելով, կը պատմէր զանազան դէպքեր անցեալէն։ Երեւանի մէջ ան դարձաւ հանդիսաւոր հաւաքոյթներու պսակը։ Ուր ալ որ ըլլար, միշտ կ'ընտրուէր պատուակալ նախագահութեան անդամ։ Ու եւ է մէկը իրեն դիմած ատեն երբեք չէր ըսեր «ընկեր» կամ ազգանունով կոչել, այլ կ'ըսէին.— «Վարպետ»։ Այս անունը ինքնին տիտղոս մըն էր զոր ինքը ժողովուրդը կուտար իրեն։

Իր մեծ գործը — «Ուստա Կարօ»ն — դեռ չէր յանձնած տպագրութեան։

Անգամ մը տղաներէն մէկը հարցուց.

— Վարպետ, ե՞րբ պիտի տպագրէք այդ վէպը։

— Տղաս, «Ուստա Կարօն իմ կեանքն է»։

Նոր բանաստեղծներէն շատ կը սիրէր Յովհ. Շի-

ԳՈՒՑ Վ ԾԻՍԱՑ

Վերջապէս զբաղում մըն է ..

— Տե՛ս. աչքէ անցուր սա թղթածրարը, հօրս դոյքերուն մէջէն գտած եմ։ Երկրէն հետը բերած է գայն։

— Շատ կարեւոր թուղթեր են. Պարտամուրհակներ եւ պայմանագրութիւններ՝ ստորագրուած թուրք պատուաւոր փոխառուներու կողմէ, որոնք հայրիկէդ ոսկեդրամ վերցուցած են ժամանակին։ Խոստում տուած են, որ պայմանաժամը լրանալուն, պիտի վճարեն իրեն։ Պահէ՛, թերեւս օր մը բանի մը ծառայեն։

— Կը կարծե՞ս։ Քանի որ ստորագրողները թուրք են։

— Ինչո՞ւ չէ։ Թուրքը միշտ իր պարտքին եւ ստորագրութեան տէրը եղած է։

— Այն ատեն ինչո՞ւ չեն վճարած։

— Ն'երեւայ թէ ժամանակ չեն գտած, հայրիկըդ ալ ձգեր հեռացեր է առանց այդ թուղթերուն պայմանաժամին սպասելու։ Եւ արդէն ստորագրելը՝ վճարել չի նշանակեր, մանաւանդ երբ պահանջատէրը կեավուր է, միւսլիմանին համար մեղք է կեավուրին պարտք վճարելը։ Շէրիի օրէնքը այնպէս կը հրամայէ…

«Պահէ՛, գոնէ ձմեռը վառարան բռնկցնելու համար կրնաս գործածել…

Անցածները, կարգ մը նորածագ պետութիւններ, իրարու հետ դաշնագիր կնքեցին լրջօրէն։ Այդ առթիւ, վերի պարտամուրհակները ինկան միտքս։

Դաշնագի՞ր կնքել։ Ի՞նչ լուրջ եւ շահաբեր արհեստ, դիւանագէտներու համար։

Օրերով եւ ամիսներով կ'երթեւեկեն իրարու մօտ, կը սիրաբանին, կը տեսակցին, կը սակարկեն։ Գաղտնի որոշումներ կուտան։ Կը յարմարին, չեն յարմարիր։ Մեծերէն մէկն ու մէկը, անոնց ականջին սանկ քովընտի բաներ մը կը փսփսայ՝ զաւառի աղջիկ համոզող միջնորդներուն պէս։ Եւ կը համոզէ զիրենք։

Կը պատրաստեն բանաձեւը, կը սրբագրեն, բառեր կը փոխեն։ Ստորակէտը քանի մը անգամ սա ու ան կողմ կը սահեցնեն եւ կը վերջակէտեն։

Լրջօրէն կը հաւաքուին շքեղ սրահի մը մէջ, հսկայ սեղանի մը շուրջը։ Բարապանները պաշտօնական տարազով կ'երթեւեկեն. թուղթը մէկէն միւսին առջեւ հրամցնելով։ Եւ կը ստորագրեն դաշնագիրը։

Այն գրիչը — միակ արժէքաւոր բանը, որ ստորագրած է այդ դաշնագիրը, մեծ յարգ կը ստանայ եւ զայն կը զետեղեն ազգային թանգարանի մէջ։

Կարեւոր քաղաքական թերթերու հանճարեղ խմբագիրները, էջերով թուղթ կը նախշեն, իրենց կուռ եւ «անվրիպելի» տեսութիւններովը։ Կը վերլուծեն այդ դաշնագիրը եւ անոր մէջ կը գտնեն նուրբ դիւանագիտական տաղանդ։

«Կապըֆըլը Քէօյի դաշնագիրը, քաղաքական շատ խոշոր դէպք մըն է։ Ան կուգայ նոր եւ կարեւոր էջ մը բանալ միջազգային հորիզոնին վրայ։ Այդ դաշնագրով, Եաքիմացիները, քաղաքական եւ տնտեսական շատ մեծ յաղթանակ մը տարին եւ շահ ապահովեցին իրենց համար…»։

×

Ու կամուրջին տակէն հեղեղներով ջուր կ'անցնի, կնքուած դաշնագրին վրայ փոշին վերմակ կը ձգէ եւ մուկերը կը պարեն անոր շուրջ…

— Պ. Անզարա, պալքանեան դաշնագրով պարտաւոր ես մեզի օգնելու։ Գերմանիան մեր սահմանները կը բռնաբարէ։ Շարժէ…

— Օ՛, այո՛, այո, սակայն այդ դաշնագիրը բոլորին դէմ եղած յարձակումի մը համար ստորագրուած է։ Գերմանիան զիս ազատ ձգած է, ուրեմն ամբողջ պալքանեան զինակցութիւնը չէ որ վտանգուած է։ Ասկէ զատ, ես Գերմանիոյ հետ բարեկամական գաղտնի դաշինք կնքած եմ, չմիջամտել իր ներքին գործերուն… Հանեցէք դուք ձեր գլխուն ճարը նայիլ։ Մի վախնաք, դաշնագիրը ի զօրու է։ Ես կը յարգեմ իմ ստորագրութիւնս։

×

«Մեղք, որ մենք Հայերս, դիւանագէտներ չունինք ապա թէ ոչ, չէինք ստորագրեր Աղեքսանդրապոլի դաշնագիրը եւ այսօր…» ըսելով կ'աւաղէր հայ միամիտ բանգէտ մը՝ գլուխը երերցնելով ու Ազգ. Վարչութեան մէջ աթոռը կորսնցուցած մարդու մը դէմքով…

Բայց եւ այնպէս, դաշնագիրներն ալ բոլորովին պարապ բաներ չեն։ Դիւանագէտները ու թըղթավաճառներն ալ զաւակներու տէր են։ Անոնք ալ պէտք ունին ապրուստի։

Եթէ բանի մըն ալ չեն ծառայեր այդ թուղթերը, գոնէ օր մը, արտաքին գործերու դիւանատան դռնապաններու պզտիկներուն իբրեւ թռուցիկի թուղթ՝ կրնան օգտակար ըլլալ…

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱԳԱԾ

Գեղեցիկ է Մասիս սարը՝ ձիւն գագաթով երկնաւէտ,
Բայց չեն խօսում լուսակարկաչ աղբիւրները նրա հետ։
Գեղեցիկ է Արագածը՝ ձիւն գագաթով երկնաւէտ,
Ցաւերժական զրոյց ունեն աղբիւրները նրա հետ,—
Ցաւերժի պէս ծուփ են գալիս գարունները ծով կրծքին,
Կոյ են գնում բիւր մեղուներ ծաղիկների յար-ձանքին։
Ղօղանջում են պերճ լանջերը վտակներով իր զանգակ,
Ուր արտերն են իրար գգւում նրա կապոյտ շուքի տակ։
Արծիւները թեւ են փռում ոսկի ու վառ քերծերին
Ու որսկանն է սիրոյ աչքով նայում թռչող այծեամին։
Դիւթական է Արագածը, երբ աստղերի լոյս ծոցում
Լուսաշղարշ ամպերն ուսին՝ ինչպէս հարսը ծածկւում,
Քուն է մտնում՝ սիրոյ խօսքից իր սրտաբուխ գետերի,
Ոտքին հովիտն իմ Շիրակի, ճակտին համբոյրն աստղերի։
Բայց գեղեցիկ ու անհաս է Արագածը երկնաւէտ,—
Երբ արածում ու խօսում են լոյս հօտերը նրա հետ.
Երբ քուրդ ու հայ հովիւների սրինգների ձայնի պէս
Ձով լանջերից դէպի աշխարհ բարին կ'իջնի փըրփրադէզ։
Գեղեցիկը Արագածն է ձիւն գագաթով երկնաւէտ,—
Ցաւերժական զրոյց ունեն կեանքն ու երգս նրա հետ։

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Իր 70րդ տարեդարձին առիթով՝ Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Գիտութեան Կաճառի անդամ գրագէտ Աւետիք Իսահակեան պարգեւատրուեցաւ Լենինեան շքանշանով, իր գրական գործերուն բացառիկ արժէքին համար։

. Բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեան իր ժողովուրդին ծանօթ է որպէս «Վարպետ»։ Այս տիտղոսը աւանդականօրէն տրուած է հին քաղաքներ, պալատներ եւ բերդեր կառուցանողներու եւ քանդակագործներու։ Սովետ Միութեան եւ արտասահմանի Հայերը Իսահակեանը կ'ընդունին որպէս հիմնադիրը հայկական արդի քնարերգութեան։

Իր ժողովուրդին հոգեկան լաւագոյն շարժումները,— արուեստագէտներու եւ երգիչներու ժողովուրդի մը ստեղծագործական ոյժերը, — ահա Իսահակեանի երկերուն աղբիւրները։

Իր բանաստեղծութիւնը կը ներկայացնէ կենդանի ժամանակագրութիւնը հայ ժողովուրդին եւ անոր դարերուն մէջէն անվերջ թափառումներու, որպէս ժողովուրդ մը, որ քշուած է իր հայրենի երկրէն։ Իսահակեանի նախայեղափոխական հերոսը, որ օտար երկիրներ կը թափառի, միշտ իր միտքը ունենալով հայրենիքը եւ անոր անունը իր շրթներուն վրայ, մարմնացումն է հայրենիքի հանդէպ այդ կարօտին, որ ամբողջ սերունդներ համակեց հայ ժողովուրդի զաւակները, անոր մշակները եւ բանաստեղծները հաւասարապէս։

«Միանգամ ընդ միշտ վերադարձած եմ այն երկիրը», ըսաւ Իսահակեան, երբ Եւրոպայէն վերադարձաւ Սովետ Հայաստան, «ուր իրականացուելու վրայ է ազգային եւ ընկերային նշանակութիւն ունեցող մեծ դատը»։

Հայ ժողովուրդին համար Սովետ Հայաստան դարձած է իր դարաւոր կարօտին առարկան, ան երկիրը՝ որ իր ամէնէն քաջարի զաւակները ներշընչած է ներխուժողներուն դէմ մղուած պայքարներուն մէջ, որ ներշնչած է իր բանաստեղծներն ու մտածողները։

«Միայն Սովետ Հայաստանի գաղափարը հայ ժողովուրդին բերաւ խաղաղութիւն եւ ազգային վերածնունդի հնարաւորութիւն», ինչպէս ըսաւ Սթալին։

Իսահակեանի գործին ցայտուն յատկութիւններն են ճշմարտութիւնը, պարզութիւնը եւ ազգային դրոշմը։ Իր առաջին իսկ գիրքով, «Երգեր եւ Վէրքեր» (1898), ան տեղ գրաւեց հայ լաւագոյն բանաստեղծներու կողքին։ Այդ օրէն իսկ ան ի յայտ եկաւ որպէս ռահվիրայ մը եւ վարպետ մը իր արուեստին մէջ։

Իսահակեանի դիւցազներգական բանաստեղծութիւնները, սրտառուչ մարտահրաւէրները եւ խոկումները կ'արտայայտեն խոր հայրենասիրութիւնը, խիզախ մտածումները եւ յոյսերը խիզախ մարդու մը— մտածումներ իր ժողովուրդին անցեալին եւ ապագային մասին։ Ան երգեց իր ժողովուրդին բնական եւ անսպառ ոյժերը եւ անկախութեան համար մղած անոր դարաւոր պայքարը։

«Աբու Լալա Մահարի» արեւելեան գոհարը, որ թարգմանուած է շատ մը եւրոպական լեզուներու, կ'արտայայտէ բանաստեղծին ժխտումը անցեալին։ Հոս ալ կոչ կ'ըլլայ նոր կեանքի մը, վերանորոգման համար։

«Սասունցի Մհեր» դիւցազներգութեան մէն մի տողը ներշնչուած է Հոկտեմբերեան Մեծ Յեղափոխութենէն։ Սասունցի Դաւիթ դիւցազներգութեան անանուն հեղինակներուն պէս, Իսահակեան յըստակօրէն նշմարեց իր ժողովուրդի կեանքին պատմական հեռանկարները եւ զանոնք մարմնաւորեց յանձին դեռատի Մհերի նկարագրին — ապետական որոնող մը ճշմարտութեան։

Իսահակեանի բանաստեղծութիւնը ներուժօրէն ազգային է թէ բովանդակութեամբ եւ թէ ոճով։ «Այս բանաստեղծը, կը գրէր Վալերի Բրիւսով, այնքան հարազատօրէն ուսումնասիրած է իր ժողովուրդին քնարերգութեան չեչտերը, որ իր քերթուածները անանուն աշուղներու ժողովրդական երգեր կը թուին»։

Իսահակեանի երգերէն աւելի քան ութսունը սիրուած են ու կ'երգուին հայ ժողովուրդին կողմէ։ Երեւանի պարտէզներէն մէկուն մէջէն անցած ատեն բանաստեղծը լսեց, որ պարտիզպան մը իր երգերէն մին կ'երգէր։ Կեցաւ ու հարցուց. «Ի՞նչ է երգածդ, բարեկամ»։ Պարտիզպանը դարձաւ անծանօթին ու ըսաւ. «Դուն չես կրնար գիտնալ։ Մեր գաւառին երգն է»։

Իսահակեանի քնարերգութիւնները ամբողջ տասնամեակներով զօրաւոր ազդեցութիւն թողած են հայ բանաստեղծներու վրայ։

Գրական իր գործունէութեան ընթացքին Իսահակեան կրած է ռուս բանաստեղծութեան եւ ի մասնաւորի Լերմոնտովի եւ Տիւտչեւի գործերուն ազդեցութիւնը։ «Լերմոնտով այնքան բարձր է, որքան Քազպէք լեռը եւ այնքան խոր, որքան Տարիալի ձորը», կը գրէր ան։

Քիչեր Իսահակեանի չափ գործ տեսած են ռուս դասականներն ու մշակոյթը Հայաստանի մէջ ժողովրդականացնելու տեսակէտէն։ Չեխովի եւ Քրիլովի կեանքին ու գործին մասին գրած իր հոյակապ յօդուածները կը շեշտեն ռուս հոգիին մեծութիւնն ու գեղեցկութիւնը։

Նախապատերազմեան տարիներու խաղաղ աշխատանքի եւ Սովետ Հայաստանի արուեստի վերածնունդի տարիներուն, բանաստեղծը արտայայտեց իր ժամանակակիցներուն զգացումները եւ անոնց հրճուանքը Արարատի ստորոտը կատարուող ստեղծագործութեան եւ խաղաղ աշխատանքին համար։

Հայրենական պատերազմի մասին Իսահակեանի գրած քերթուածները, ժողովուրդին ուղղած կոչերը — «Ժողովրդային երգ», «Սերգէյ Զաքեանի յիշատակին», «Սիրտս լեռնային կիրճերուն հետ է» — կը յիշեցնեն յանպատրաստից երգերը անծանօթ վաղեմի աշուղներու, որոնք կ'ընկերակցէին զօրքերուն եւ կամ ժողովրդային կռիւներուն։

Պատերազմի ընթացքին բանաստեղծը շարք մը արժէքաւոր յօդուածներ գրեց, որոնք լայնօրէն ծանօթ են հայ ժողովուրդին թէ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ։ 1941ի ճակատագրական օրերուն ան բնաւ չկորսնցուց յաղթանակին հանդէպ իր ունեցած վստահութիւնը։ «Հաւատաքըննութեան տանջանքները, կը գրէր ան, կը նսեմանան խժդժութիւններուն առջեւ Գեսթափոյին, որուն ոճիրները տառացի կը հաշմեն մարդկային միտքը»։ Պատմութիւնը անհատնում անէծքներ պիտի տեղայ ֆաշիստ մարդակերներուն վրայ։

«Անոնք ցմիշտ պիտի ճանչցուին իրենց մարդկութեան պատճառած մղձաւանջին համար։ Ժողովուրդները խորապէս համոզուած են, որ ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը պիտի յաղթահարեն չարիքը»։

Բանաստեղծին՝ Ժոզէֆ Սթալինի ուղղած գեղօնը իրաւամբ կը նկատուի Սովետ Հայաստանի բանաստեղծութեան գեղեցկագոյն գործերէն մին։

Աւետիք Իսահակեանի երգերը սովետ մարտիկներուն ընկերացան իրենց հայրենիքը եւ ամբողջ Եւրոպան ֆաշիզմի ճիրաններէն ազատագրելու համար մղուած կռիւներուն մէջ։ Հեռաւոր Արագածի եւ Շիրակի դաշտերուն մասին գրուած երգերը յաճախ կ'երգուէին խրամներու մէջ, փոքր ջերմոցներու շուրջ բոլորուած զինուորներու կողմէ, եւ հիմա դարձեալ կ'երգուին Արարատեան Դաշտի ճամբաներուն վրայ, իրենց հայրենի քաղաքներն ու տուները վերադարձող հայ զինուորներու կողմէ։

(Մ. Զ.)

ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻ

բաղը որ ամէնէն երիտասարդն էր եւ իր ծննդավայրէն։ Բայց անգամ մը Ծաղկաձորի ամառանոցին մէջ շատ խիստ բարկացաւ անոր։ Քանի մը օր վերջ նորէն կանչեց եւ սիրտն առաւ։

Անցեալի դէպքերն ու դէմքերը յիշած ատեն աչքերը կը լեցուէին արցունքի կաթիլներով։ Այդպիսի դէպք մը տեղի ունեցաւ 1939ին։ Բանաստեղծ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 70ամեակի հանդիսաւոր նիստին կը պատմէր իր անձնական յուշերը, երբ յանկարծ ձայնը կտրեցաւ եւ աչքերը լեցուեցան։ Քանի մը վայրկեան լռելէ վերջ, հազիւ կրցաւ շարունակել։

ՄԾԱՒԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԷՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ առթիւ, Լոնտոնի ծանօթ շաբաթաթերթը, «Իքոնոմիստ» յօդուած մը հրատարակելով, դիտել կու տայ թէ Ռուրի եւ Հռենոսի շրջանին անջատումը ամենաշտ թշնամութիւն մը պիտի յարուցանէ իւրաքանչիւր Գերմանի եւ բոլոր կուսակցութեանց մէջ։ Գերման համայնավարներն անգամ կը պահանջեն որ Ռուրը մնայ իբրեւ անբաժան մասը Գերմանիոյ։ Անշուշտ Ֆրանսացիներուն միջոցին չանցնիր Ռուրի եւ Հռենոսի շրջաններէն վտարել 16 միլիոն Գերմաններ։ Ճիշդ է որ բարկաճայթ այլ զինաթափ Ռուր մը չի կրնար պատերազմ յարուցանել, բայց կրնայ խափանել խաղաղութիւնը։ Կրնայ կեցնել ածուխի արտադրութիւնը անմիջապէս եւ գալիք տարիներուն մէջ։ Կրնայ յոգնեցնել այն ազգերը որ ոստիկանութեան դեր պիտի կատարեն այդ շրջաններուն մէջ։ Կրնայ վիժեցնել խաղաղեցման ամէն փորձ եւ ոչնչացնել ժողովրդավար Գերմանիա մը հաստատելու ամէն յոյս։ Այն ատեն Եւրոպայի վերակազմութեան ձեռնարկը պիտի խեղդուի սաղմին մէջ»։ Մէկ խօսքով, անգլ. թերթը կը յանձնարարէ «չգրգռել գերման ժողովուրդին ազգային զգացումը, օտարի լուծին ենթարկելով միլիոնաւոր Եւրոպացիներ, ամէնէն ուշիմներէն եւ կորովիներէն»։ Այս յօդուածը ծանր տպաւորութիւն գործեց Փարիզի մէջ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ համագումարը վերջացնելով իր աշխատանքները, յայտարարութիւն մը խմբագրեց որով կը պարզէ իր քաղաքական եւ տնտեսական ծրագիրը։

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՄԱՆ ծրագիր մը քուէարկուեցաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ, թեթեւ յանցանքներու համար, որ գործուած են պատերազմին սկիզբէն ի վեր։ Պիտի օգտուին մասնաւորապէս այն հայրերն ու մայրերը որ զաւակ մը կորսնցուցած են պատերազմի եւ աքսորի մէջ կամ իբրեւ պատանդ, անոնք որ մասնակցած են Դիմադրական Ճակատին։ Պիտի օգտուին նաեւ առեւտրական յանցաւորները, եւ զինուորական դասալիքներ, բայց ոչ յայտնի դործակիցները։

ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ ճառ մը խօսելով Նիւ Եորքի մէջ, շեշտեց թէ Ֆրանսայի ճարտարարուեստական եւ հողագործական վերակազմութիւնը «իր ներկայ ուժերէն վեր է։ Ահա թէ ինչու սրտաբաց կը դիմենք մեր բարեկամներուն աջակցութեան։ Եւրոպան տակաւին բան մըն է աշխարհի մէջ եւ թոյլ տուէք առանց յաւակնութեան ըսելու թէ Ֆրանսան ալ տակաւին բան մըն է Եւրոպայի մէջ։ Զանցառելի չէ անոր տեղը միջազգային տնտեսական կեանքին մէջ։ Զանցառելի չէ նաեւ անոր դերը միջազգային քաղաքականութեան մէջ»։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ քննիչը, Պ. Հուվըր Պերլին հասնելով, ստուգումներ կատարեց սնունդի պակասութեան հետեւանքներու մասին։ 1938ին, երբ Պերլին 4.500.000 բնակիչ ունէր, 50էն վեր բնակիչներէ ամէն ամիս կը մեռնէին 872 հոգի, սրտի հիւանդութենէ։ Անցեալ յուլիսէն նոյեմբեր, 3.250.000 բնակիչներու մէջ տարէցներու մահը եղած է ամիսը 1700—2100։ Սնունդի պակասը մեծապէս ազդած է մանուկներու առողջութեան վրայ։ Անցեալ յուլիսին 10.000 երախաներէ 500ը մեռած են փորհարութենէ եւն.։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ Փրանսական շրջանէն հասած լուրերու համաձայն, դիմադրական կազմակերպութիւն մը երեւան հանուած է Վիւրթէնպէրկի մէջ։ Ձերբակալուած են 350 գերման երիտասարդներ, 15—20 տարեկան, որոնք մասնաւոր խորհրդանշան մը կը կրէին իրենց բաճկոնին վրայ։

ՌՈՒՐԻ ԱԾԽԱՀԱՆՔԻՆ արտադրութիւնը օրէ օր կը պակսի, համաձայն անգլիացի մասնագէտներու յայտարարութեան։

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ գրագէտ Անտոէ Տէմէզօն, որ գերմանական քարոզութեանց կը ծառայէր, իբրեւ անթելի խօսնակ (սփիքըր)։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Հրեաներու վարիչներէն 15 հոգի, որոնք ընտրուած էին 100 կամաւորներու մէջէն, սկսան ծոմ պահել, պահանջելով ներս առնել 1200 Հրեաներ որոնք նոյնպէս ծոմ կը պահեն Իտալիոյ մէջ, շոգենաւի մը վրայ։ Ի հարկին ծոմապահութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ մահ։

ԱԿԱՄԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գիտակից մեր կոչումին, չուզեցինք պատասխանել շարք մը քսութեանց, որոնցմով լեցուն են Ազգ. Միութեան թերթերը, հակառակ մեր ընկերներու եւ բարեկամներու արդար բողոքին։ Պիտի չպատասխանենք նաեւ այսօր։ Բայց չենք հանդուրժեր այս վերջին օրերս յարուցուած վայնասունին, որուն պատրուակծառայած է անհատական նամակ մը։ Մեր անարժան հակառակորդները ի զուր կը ջանան իրենց զռեհիկ դերը ուրիշին վերագրել։ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ

ԼԻՈՆԻ ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Մ. Այտընեանի, Տէր եւ Տիկին Գարոնեանի, Տէր եւ Տիկին Վարդազեանի (Պրօն), Այրի Տիկին Սաթենիկ Տէտէճեանի անակնկալ մահուան առթիւ։

Բանտ եւ տխուր Գաւառայի մէջ

Գաւառայէն կը գրեն «Ազատ Օր»ի (13 Մարտ).
— Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պատըլեանը եւ իրենց զաւակը աքսորուեցան Սիբա կղզին։— Ձերբակալուեցան Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Զուռնաճեան եւ Երուանդ Լիւլէճեան, որոնք նոյնպէս պիտի աքսորուին։ Իբրեւ «տոսիլողոս» ամբաստանուած հայ կինը, Տիկին Արսինէ Առաքելեան անպարտ արձակուեցաւ։

Նոյն թերթէն (16 Մարտ) — Այսօր, 6 Մարտ, տեղի ունեցաւ Աստափազարցի Պ. Ներսէս Զուլլուեանի եւ տղուն՝ Զարեհի դատը։ Ամբաստանուած էին իբրեւ «տոսիլողոս»։ Հայր եւ տղայ ամիսներով բանտարկուեցան։ Բանտարկութեան գիշերն իսկ չարագործները մտան տունը, ահուսարսափի մատնեցին կին եւ աղայ, կողոպտեցին հագուստներն ու դրամները, եւ մնացին անպատիժ։ Ատոր մըն ալ երկու անմեղները արձակուեցան, դատուելու պայմանով։ Ընտանիքը ծախեց ու ծախսեց, դարձաւ չքաւոր։

Մարտ 6ին տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը եւ ամբաստանեալները անպարտ արձակուեցան, բայց ողբերգութիւնը չվերջացաւ։ Հազիւ դատարանէն դուրս ելած, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հայրն ու տղան, կէս ժամ վերջն ալ՝ կինը, աղջիկը եւ միւս երկու մանչերը եւ ուղղակի բանտ առաջնորդուեցան, անծանօթ կղզի մը աքսորուելու համար։ Զորս շաբաթէ ի վեր բանտարկուած է նաեւ Մկրտիչ Զաքարեանը, Ամբողջ գաղութը ահուսարսափի մատնուած է։ Կ'ըսուի թէ ուրիշ ընտանիքներ ալ պիտի աքսորուին։

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՏԷ ԱՂԱՃԻ ՄԷՋ

Անհատական նամակ մը՝ Տէտէ Աղաճէն (Աղեքսանդրապոլիս).—

Վարդգէս Յակոբեանը (երիտասարդ բանաստեղծ մը) զոհ գնաց ժանտատենդի։ Կորսնցուցինք նաեւ Սարգիս Արզարեանը, որ ճակատին վրայ հիւանդացած ըլլալով, զոհ գնաց թոքախտի եւ անօթութեան։

Թերեւս չհաւատաս եթէ ըսեմ որ հոս ոչ որ եւ է Միութիւն ունինք, ոչ դպրոց, ոչ իսկ եկեղեցի։ Քաղաքական, նիւթական եւ այլ պատճառներ փակեցին այս բոլորը, եւ հիմա կը սպասենք մեծ տօնի մը, որպէսզի դուրսէն քահանայ մը հրաւիրենք, ի հոգեւոր մխիթարութիւն։ Այս բոլորին նպաստեց նաեւ գաղութին նօսրացումը զանազան պատճառներով։ Պատերազմը փճացուց բոլորին նիւթական կացութիւնը, որ արդէն խախուտ էր։

Ամբողջ գաղութը նոր գաղթի մը յոյսով կ'ապրի։ Շատեր կը յուսան Հայաստան երթալ, իսկ ուրիշներ՝ արտասահման, եթէ ճամբաները բացուին։ Ցոյներու մէջ ալ արտագաղթի մեծ հոսանք մը կազմուած է։ Կը հաւատեն թէ Աւստրալիոյ կառավարութիւնը ներգաղթ մը պիտի կազմակերպէ, ինչպէս եւ Հարաւ. ափրիկեան պետութիւնները...

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ծաղկաձոր

Քերթուածներու հատորը, հեղինակ՝ Յ. Տապաղեան, շքեղ տպագրութիւն, կողքը նկարազարդուած Մ. Քէպապճեանի կողմէ։ Էջ 126, Փարիզ 1946։ Գին՝ 150 ֆրանք։ Դիմել հեղինակին՝ H. Dabaghian, 30 rue de Trévise, Peris (9) եւ գրավաճառներուն։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն Պ. Խաեան մէկ տարուան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Կարապետ Գայպուրթլեանի, Միլանօ։

Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մոթեան իրենց անդրանիկ զաւկին՝ Սերովբի ծննդեան առթիւ մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն Տիկին Զիջիլիա Մօթեանի, Փրովիտէնս։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, Նոր Սերունդի վարչութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր եւ ընկերուհի Մ. Փափազեանին, Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԳԱՐԱՔՈՒԶԵԱՆի վաղաժամ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 20 տարեկան հասակին, Մոնպըլիէ քաղաքին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ (Մարսէյլ) — Այրի Տիկին Վերոնիքա Ասլանեան եւ զաւակները, եղբայրք Ասլանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Բալեան, Տիրատուրեան, Նազարէթեան եւ Ստեփանեան ընտանիքները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Գույվար Օտտոյի, Սէն Ժէռոմի մարմիններուն եւ համանուն երկու թաղերու հասարակութեան, Սէն Ժէռոմի գպրաց դասուն, որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆի անկանխալ մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը ապրիլ 15, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, Սթիւտիօ Ալէմշահ, 19a, rue Caumartin։ Կը խօսի Պ. Շ. Միսաքեան, նիւթ՝ Ապրիլեան Եղեռնը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Վռամեան, Ընկ. Կարօ, Մարզպետ, Ակնունի, Հայաստան, Զաւարեան, Թաթուլ, Դուման, Քեռի եւ Համազասպ ենթակոմիտէները եւ խումբերը Ապրիլ 16ին, ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ», «Բաբգէն Սիւնի» եւ «Սեպուհ» խումբերու ընկերները, 19 Ապրիլ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, սովորական ժողովատեղին։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Հ. Բալուեանի Ապրիլ 17ին չորեքշաբթի իրիկուն, Expositionի սրահին մէջ, ժամը 8ին։ Նիւթը՝ Խաչատուր Աբովեան եւ իր «Վէրք Հայաստանին»։

Երրորդը՝ Ապրիլ 20ին նոյն տեղը նոյն ժամուն, նիւթը՝ Հայկական Հարցին բնոյթը եւ զարգացումը մինչեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ 70ԱՄԵԱԿԻ հանդէսը այսօր, Կիրակի, ժամը 20.30ին, Salle Marcelin Berthelot, 28bis rue St. Dominique։

Պարանցիկ ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Փարիզի համալսարանի Ուսանողներու Տան «Օրիորդներու մասնաճիւղին» կողմէ, Կիրակի, 14 ապրիլ, ժամը 3—24, 8 rue Jean Goujon, Paris։

Հովանաւորութեամբ Պ. ԹՕՍՈՒՆԵԱՆի
Երկուշաբթի գիշեր, 15 Ապրիլ, ժամը 8.30ին Իէնայի թատրոնին մէջ, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna. Կը ներկայացուի՝

Պէպօ

Գոմբէթեանի եւ Գրիգոր Վահանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ։ Կը մասնակցի Փարիզահայ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Արա Պարթեւեանի։ Պիտի երգուին Հայաստանի շարժանկարէն նոյնանուն ժապաւէնին ծանօթ երգերը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ տղայ մը որ փափաքի դերձակութիւն սորվիլ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Գորգիկեանի, 31 Route de Cohisy, Ivry s)Seine:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ձեռքի թրիքոյի վարժ եւ օրինակ հիւսող գործաւորուհիներ։ Դիմել Տիկին Խաչիկեանի, 7 rue de la Séparation, Pré. St. Gervais:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 16 Avril 1946 Երեքշաբթի 16 Ապրիլ

ԺԸ ՏԱՐԻ — 18e Année № 4587–Նոր շրջան թիւ 316 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՏԷՐ-ԱՆՏԻՐԱԿԱՆ...

Կարելի չէ առանց յուզումի եւ վրդովումի կարդալ այն տեղեկութիւնները որ կը հասնին յունահայ գաղութէն: Մասնաւորապէս Մակեդոնիա-Թրակիոյ շրջանէն:

Խմբական ձերբակալութիւններ եւ դատավարութիւններ ամիսներէ ի վեր: Բանտարկութիւն՝ ամիսներով: Անպարտութեան վճիռներէն վերջն ալ՝ հետապնդումներ: Ծեծ ու կողոպուտ: Եւ վերջապէս աքսոր, յաճախ ընտանիքով:

Պատճա՞ռը,— «Գործակցութիւն» կամ նեւ չուկայ: Մեծ մասամբ՝ հիմնուած զրպարտութեանց վրայ, ինչպէս կ'ապացուցանեն դատավարութիւնները եւ պարկեշտ Յոյներու վկայութիւնները: Անշուշտ անհատական խնդիրներ ու առեւտրական հաշիւներ ալ դեր կը կատարեն:

Մէկ խօսքով՝ կատարեալ անտիրութիւն: Ամբողջ գաղութ մը մատնուած անստուգութեան եւ թշուառութեան:

Միայն Գավալայի եւ Տէտէ Աղաճի պատկերը կրնայ ազօտ գաղափար մը տալ ողբերգութեան մասին: Եւ դեռ շատ մը բաներ նոր կ'իմանանք, մինչդեռ ողբերգութիւնը կը շարունակուի Գուլ-կարներու հեռանալէն ի վեր, աւելի քան մէկուկէս տարիէ ի վեր:

— «Թերեւս չհաւատաս, եթէ ըսեմ որ Տէտէ Աղաճի մէջ ոչ ո եւ է Միութիւն ունինք, ոչ դպրոց, ոչ իսկ եկեղեցի... Կը սպասենք տոնի մը, որպէսզի դուրսէն քահանայ մը հրաւիրենք, ի հոգեւոր մխիթարութիւն»:

Տէտէ Աղաճը այն քաղաքն է որ հարեւաններուն նախանձը կը շարժէր երբեմն, իր կրթական աշխատանքով եւ աշխոյժ երիտասարդութեամբ:

Աւելի ծանրակշիռ տեղեկութիւն մը, միեւնոյն աղբիւրէն.

— «Ամբողջ գաղութը նոր գաղթի մը յոյսով կ'ապրի: Շատեր կը յուսան Հայաստան երթալ: Իսկ ուրիշներ՝ արտասահման, եթէ ճամբաները բացուին: Յոյներու մէջ ալ արտագաղթի մեծ հոսանք մը կազմուած է: Կը հաւատեն թէ Աւստրալիոյ կառավարութիւնը ներգաղթ մը պիտի կազմակերպէ, ինչպէս եւ Հարաւ. Ափրիկէի հանրապետութիւնը...»:

Միայն այս վերջին մասը հեռանկարը բաւական էր, որպէսզի արտակարգ ճիգ մը փորձէին անոնք որ իրաւասու են ներգաղթը կազմակերպելու:

Էջմիածնի պատգամաւորները եւ մասնաւորապէս Աթէնքի առաջնորդը երբ վերադարձան Հայաստանէն, վճռապէս կը յայտարարէին թէ «ներգաղթի առաջին կարաւանը պիտի կազմուի Յունաստանէն, ուրկէ առաջին առթիւ 8—10.000 հայրենակիցներ Խ. Հայաստան պիտի փոխադրուին»: Եւ կ'աւելցնէին թէ Երեւանէն պատուիրակութիւն մը պիտի հասնի Աթէնք, կատարելու համար արձանագրութիւնները եւ մեկնումի պատրաստութիւնները:

Մինչդեռ առաջին շարժումը սկսաւ Սուրիա-Լիբանանէն, ուր պատուիրակ մը հասած է արդէն, ճամբայ հանելու համար առաջին կարաւանները, յառաջիկայ յունիսին, ինչպէս կը գրէր մեր թղթակիցը:

Աթէնքի «Ազատ Օր»էն կ'իմանանք թէ՝ ինքնակոչ մարմին մը, «Յունահայ Ազգ. Ժողովրդական Միութիւն», անցեալ մարտին հրահանգեր է «Հայաստան երթալ ուզող հայրենակիցներուն ցանկը պատրաստել 15—30 օրուան ընթացքին, որպէսզի հարկ եղած դիմումները կատարուին, ուր որ պէտք է, ներգաղթը փութացնելու համար»: (14 մարտ):

Արդի՞ւնքը: Տեղեկութիւն չունինք:

Նոյն թերթին մարտ 24ի թիւէն կ'իմանանք ուրիշ լուր մը,—Առաջնորդը եւ Ազգ.վարչութիւնը Մարտ 15ին դիմած են Յունաստանի ներքին գործերու նախարարութեան, բողոքելով Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ կատարուած անիրաւութեանց դէմ: Փոխ-վարչապետը լսելով դանգատները, ազդարարած է յորդորել որ «Հայերը չխառնուին երկրի ներքին գործերուն»: Առաջնորդը անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տուած է, իսկ արդիւնքի մասին լուր չունինք: Յուսա՞նք թէ Աթէնքի նոր կառավարութիւնը պիտի բարեհաճի լրջութեան հրաւիրել Թրակիա-Մակեդոնիոյ իշխանութիւնները, որոնք առ հասարակ ինքնագլուխ կը գործեն:

Տարօրինակ է որ, Երեւանը եւ աւելի բախտաւոր գաղութներու ազգ. իշխանութիւններն ալ տեսակ մը դիտողի դիրք բռնած են այս կրկնապէս դժբախտ գաղութին հանդէպ: Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Հայաստան պա՞րտք ունի թէ պահանջ

Ամէն տարի երբ կառավարութիւնը խորհրդարանին կը ներկայացնէ եւլմտացոյցը, այս վերջինին կը կցէ Առաջին Մեծ Պատերազմէն մնացած պարտքերու ցուցակը: Արդարեւ, 'Իաշնակից եւ ընկերակից պետութիւնները, որոնց կարգին նաեւ ցարական Ռուսաստանը, բրիտանական գանձէն կը պարտին աճագին գումարներ: Պարտատէրներու շարքին մէջ կ'իյնայ նաեւ Հայաստանի հանրապետութիւնը — (չշփոթել այս օրուան Ս. Ս. Ռէսպուբլիքայի հետ):

Ձեռքի տակ ունիմ այս անիմանալի պարտքին վերաբերեալ բոլոր վաւերաթուղթերը եւ պատերազմական նախարարութեան կողմէ Լոնտոնի մեր նախկին դեսպանատան ուղարկուած նամակներն ու ցուցակները: 1920էն մինչեւ 1946 մեր երկրին քաղաքական պայմանները վերիվայր շրջեցան: Հաստատուեցաւ նոր վարչաձեւ մը՝ Մեծ պետութեան մը հովանիին տակ: Իշխանութեան գլուխ եկաւ նոր կառավարութիւն մը որ ոչ կապ, ոչ ալ որեւէ նմանութիւն ունի նախորդին հետ: Եւ սակայն բրիտանական կառավարութիւնը, մեզի համար անծանօթ պատճառներով, տրամադիր չերեւար միանգամ ընդ միշտ սրբելու այս պարտքը իր տոմարներէն: Ընդհակառակն, ոչ միայն չէ սրբուած, այլ տարեկան հարիւրին հինգ տոկոս մըն ալ կը բարդուի մայր գումարին վրայ:

Հայաստանի պարտքը կնքուած է մեր հանրապետութեան կողմէ 1920ին, այսինքն այն օրերուն երբ հայրենիքը լուրջ սպառնալիքի տակ էր չորս կողմէն, իսկ հայկական բանակը հնգամեակի մը անընդհատ կռիւներէն վերջ, զրկուած էր զինուորական անհրաժեշտ պիտոյքներէն:

Հետեւաբար, մեր դիմումին վրայ, Լոյտ Ճորճի կառավարութիւնը յանձն կ'առնէր «օգնութեան հասնիլ» եւ մեր տրամադրութեան տակ դնել կարգ մը անհրաժեշտ նիւթեր, ինչպէս հրացան, փամփուշտ, հանդերձանք, կօշիկ, գօտի, պարկ եւն.:

«Յառաջ»ի ծաւալը թոյլ չի տար որ մանրամասնօրէն ցուցակագրեմ ղրկուած առարկաները, բայց ահաւասիկ անոնց արժէքները.—

Հանդերձանք, հաւանաբար 40.000 զինուորի համար (Թուական 9 Յուլիս 1920)	£ 547.775.14.9
Կօշիկ, վերարկու, գլխարկ, ճերմակեղէն (Թուական Ապրիլ եւ Մայիս 1920)	£ 175.868.11.2
Բժշկական առարկաներ, դեղօրայք (Թուական Սեպտեմբեր 1920)	£ 23.426. 6.8
Թնդանօթ եւայլն (Յուլիս 1920)	£ 13.504. 3.8
Առաքման ծախք	£ 25.942.14.10
Ընդհանուր գումար՝	£ 786.517.11.1

Բացի վերոյիշեալ գումարներէն, կայ նաեւ £ 100.000 նպաստ մը: Այս բոլորը պէտք է վճարուած ըլլային 1922 Մարտ 31ին՝ համաձայն պատերազմական նախարարութեան Օգոստ. 15ի խնդրանքին: Բայց վարչաձեւի փոփոխութեան պատճառով, պարտքը անվճար մնացած է մինչեւ այսօր եւ սկզբնական գումարը, տարուէ տարի, աճելով ու բազմապատկուելով, հասեր է հետեւեալ թուանշաններուն.—

1925ին £ 908.069,— 1926ին 1.071.000,— 1927ին 1.126.000,— 1928ին 1.183.000,— 1929ին 1.244.000,— 1930ին 1.308.000,— 1931ին 1.375.000,— 1932ին 1.446.000,— 1933ին նոյնը 1.446.000,— 1934ին 1.598.000,— 1935ին 1.679.000,— 1936ին 1.765.000,— 1937ին 1.856.000,— 1938ին 1.951.000,— 1939ին 2.051.000:

1939էն ասդին ընդհանուր գումարը հրապարակաւ յայտարարուած չէ (չեն յայտարարուած նաեւ Ֆրանսայի, Ռուսիոյ եւ միւս դաշնակիցներուն պարտքերը), բայց թուաբանական պարզ հաշիւով մը կարելի է գտնել 1946ի թուանշանը — £ 3.007.968:

Ընթերցողը իրար անցնելու պատճառ չունի սակայն: Որովհետեւ հայ ժողովուրդն ալ իր տոմարներուն մէջ ունի առնելիք մը 1918ի յաղթական պետութիւններէն: Այս վերջինները իրենք էին որ որոշեցին մեզի փոխանցել իթթիհատական կառավարութեան կողմէ Պայխսպանքի մէջ պահ դրուած հինգ միլիոն ոսկի ոսկին, ի փոխարինութիւն մեր նիւթական վնասներուն որոնց գումարը, աւելորդ է ըսել, կը հասնի մէկ միլիառ սթերլինի, առանց նկատի առնելու մեր պատմական յիշատակարաններու և կալուածներու անփոխարինելի կորուստը:

Այս հինգ միլիոնը երբեք չվճարուեցաւ մեզի եւ 1924ին Ասքուիթ եւ Պոլտուին (այժմ լորտ Պոլտուին), երկու նախկին վարչապետներ, Թայմզի սիւնակներուն մէջ պահանջեցին ընկերվարական կառավարութենէն որպէսզի ազնուական ժեստ մը ընէ եւ գումարը յանձնէ հայ ժողովուրդին:

Հայոց ազգին թուաբանները թող գլուխ գլխի տան հիմա եւ հաշուեն թէ հինգ միլիոն ոսկին այսօրուան սակով եւ հարիւրի հինգ տոկոսով ի՛նչ կ'արժէ 1946ին եւ ո՛վ է իրական ու արդար պահանջատէրը:

ԺԻՐԱՅՐ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴՈ՛ՒՐՍ ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ

Յունաստանի համայնավարները կուսակցական ժողով մը գումարեցին Սելանիկի մէջ, ապրիլ 12ին: Այս առթիւ իրենց վարիչը, Զախարիատիս, որ վերջերս երկար պտոյտ մը կատարած էր կեդր. Եւրոպայի եւ Պալքաններու մէջ, շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ եւ իբրեւ նշանախօսք մէջտեղ դրաւ հետեւեալ ազդանշանը.— «Թուրքերը դո՛ւրս Եւրոպայէն»: Պ. Զախարիատիս յայտարարեց.

— «Այն աշխարհահայեացքը որ իրականացած է ամբողջ հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի մէջ, մեծապէս կը շահագրգռէ մեզ եւ, ուզենք-չուզենք, մեր վրայ պիտի գործէ ազդեցութիւն մը որուն կարեւորութիւնը պիտի ըլլայ վճռական»:

Գովաբանելէ վերջ չեխական, հունգարական, ռումանական, եուկոսլաւ, ալպանական եւ պուլկարական ժողովրդական պետութիւնները, բանախօսը յարձակեցաւ Թուրքիոյ վրայ, ըսելով թէ «ան միշտ եղած է աւանդական թշնամին Յունաստանի, ինչպէս եւ հակաեւրոպական եւ հակապալքանեան ազդակ մը»: Յետոյ ամբաստանեց թէ Թուրքիա դաւաճանեց վերջին պատերազմին մէջ: Քննելով Յունաստանի կացութիւնը նոր Եւրոպայի հանդէպ, Պ. Զախարիատիս յայտարարեց.

— «Մեր երկիրը կ'երկարաձգուի եւ մաս կը կազմէ հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի: Ան տնտեսական եւ աշխարհագրական ամբողջութիւն մը կը ներկայացնէ: Այն տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային խոր տագնապը զոր կ'անցնենք, հետեւանք է սա իրողութեան որ մենք կորսնցուցած ենք մեր բնական ուղղութիւնը եւ հետեւած ենք օտար ճամբաներու, որոնք որ եւ է կապ չունին ազգային շահուն հետ եւ մեզի կը բերեն միայն վտանգներ, թշուառութիւն եւ յետադիմութիւն»:

«Իրանեան վտանգը փարատած է» կ'ըսէ Մոսկուա

Վերջին լուրերու համաձայն, Խ. Միութիւնը կը շարունակէ պարպել իր զինուորները: Ապրիլ 13ին Մոսկուայի անթենը երկար յայտարարութեամբ մը պարզեց կառավարութեան տեսակէտները նոր կացութեան մասին: Զեկոյցը առանց յիշելու 1942 յունուարի անգլեւխորհրդային-իրանեան դաշնագիրը, որ կը նախատեսէր միաժամանակ պարպել դաշնակից զինուորները, կ'ըսէ թէ խորհրդային զօրքը Իրան մտաւ համաձայն 1921ի ռուսեւիրանեան դաշնագրին: Այս առթիւ Լոնտոնի թերթերը զարմանք յայտնելով, կը հարցնեն թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը ի՛նչպէս պիտի պաշտպանէ իր տեսակէտը Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ:

Մոսկուայի զեկոյցը կ'ըսէ.— Խ. Կառավարութիւնը, գործադրելով բոլոր ժողովուրդներու գերիշխանութեան իրաւունքները յարգելու իր քաղաքականութիւնը, իր գոյութեան սկիզբէն իսկ բարեկամական քաղաքականութիւն մը վարեց Իրանի հանդէպ: Ան մասնաւորապէս հրաժարեցաւ իր վայելած առանձնաշնորհներէն: Խ. Կառավարութեան քաղաքականութիւնը կ'ամփոփուէր 1921 Փետրուար 26ին Մոսկուայի մէջ ստորագրուած դաշնագրին մէջ որ մինչեւ հիմա կը կազմէ հիմը երկու երկիրներուն յարաբերութեանց: Դաշնագիրը Իրանը կ'ազատէր պարտադրեալ յանձնառութիւններէ եւ հիմք մը կը կազմէր իրանեան հողերու յառաջդիմութեան եւ զարգացման համար: Բայց Իրանի քաղաքականութեան այն ատենուան վարիչը պատշաճ յարգանքը չունեցաւ այս վեհանձնութեան հանդէպ եւ դաշնագիրը կնքուելէ անմիջապէս վերջը սկսաւ բռնաբարել զայն: Յետոյ գերման ֆաշական գործակալներ տուն-տեղ եղան Իրանի մէջ եւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն վերջ փորձեցին Իրանը դարձնել խարիսխ մը, հարաւէն յարձակելու համար Խ. Միութեան վրայ: Այդ յարձակման ծրագիրները ի դերեւ ելան երբ խորհրդային զօրքը Իրան մտաւ 1941 Օգոստոսին, համաձայն 1921ի դաշնագրին, որուն 6րդ յօդուածը կը տրամադրէր թէ երբ օտար պետութիւն մը կը փորձէ Իրանը գործողութեանց խարիսխ դարձնել Խ. Պետութեան դէմ, այս վերջինը իրաւունք ունի իր զօրքը յառաջ մղելու իրանեան հողէն ներս եւ զանոնք հոն պահելու, մինչեւ որ վտանգը անհետանայ: Այժմ, շնորհիւ Ղավամ Սալթանէի կառավարութեան աջակցութեան, այդ

ԵՐԵՒԱՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Արարատեան դաշտին վրայ, ուր կը վերջանան Արագած լերան լանջերը, նահապետ Մասիսի դիմաց կանգնած է Երեւանը։

Հին է Երեւանը եւ մեր պատմութեան մէջ ունի իր պատկառելի տեղը։ Մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմը եղած է Կովկասեան Հայաստանի նահանգային կեդրոնը։ Այդ ժամանակ պարզ գիւղաքաղաք մըն էր 25—30 հազար բնակիչներով, որոնք բացառաբար արհեստաւոր ու մանր առեւտրականներ էին։ Ճարտարարուեստը խեղճ էր, կային միայն քանի մը փոքրիկ գործարաններ (կոնեակի, կաշիի, ծխախոտի եւայլն), որոնք սեփականութիւնն էին քանի մը անհատներու։ Որակեալ բանուորները շատ քիչ էին, որովհետեւ բնակիչները կը զբաղէին նաեւ այգեգործութեամբ։ Ցարական կառավարութիւնը չէր թոյլատրեր որ Երեւանը զարգանար։

1918ի եղերական օրերուն, երբ զէնքի ուժով պիտի որոշուէր հայ ցեղին ճակատագիրը — լինելու կամ չլինելու հարցը, Երեւանը հանդիսացաւ այն կեդրոնը, ուր հայ ժողովուրդին ուղղուեցաւ առաջին մարտակոչը — ոտքի կանգնիլ ընդդէմ թրքական հորդաներու եւ փրկել ինչ հնարաւոր է։ Վեց հարիւր տարուան ստրկութենէ վերջ, «Մահ կամ Ազատութիւն» բառերը կը հրչէին տունէ տուն, ռազմադաշտ կը կանչէին հայութեան վերջին ուժերը... Եւ վերջապէս Սարդարապատի ու Ղարաքիլիսայի դաշտերուն վրայ հոսած արիւնը կեանք տուաւ Երեւանին։ Այդ օրուընէ Երեւանը դարձաւ ոստան - սիրտը ամբողջ հայութեան։

Խորհրդայնացման 25 տարիներուն, շնորհիւ հաստատուած կարգուսարքին եւ իր անձնազոհ զաւակներու, ճարտարապետ Թամանեանի ծրագրով Երեւանը ենթարկուեցաւ վերակառուցման։ Նախատեսուած է մինչեւ 450 հազար բնակիչ։

Հին Երեւանը յանձնուած է պատմութեան, իսկ անոր տեղը կանգնած է նորը՝ Խ. Միութեան առաջնակարգ քաղաքներէն մէկը, որ ներկայիս ունի մօտ 250 հազար բնակիչ, ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերով։ Բոլորովին փոխուած է նախկին Երեւանի արտադրական կարողութիւնը։ Կարճ ժամանակի մէջ բուսան տասնեակ գործարաններ եւ արհեստանոցներ, որակեալ բանուորներով, որոնք գիտեն վարել արդիական բարդ մեքենաները։ Յատուկ դասընթացքներով պատրաստուեցան արտադրութիւնը ղեկավարող մարդիկ։ Գլխաւոր գործարաններն են Սինթեթիկ Կաուչուկի Կոմբինատը, (արհեստական ճգախէժ), Մեքենաշինական գործարանը, կարբիտի, ձէթ-օճառի, բամբակազտիչ, պահածոներու (կոնսէրվ), ծխախոտի, կաշիի, մետաքսի, կարի, մարմարի եւ շատ մը ուրիշ գործարաններ, ինչպէս եւ նորակառոյց ալիւմինիոմի եւ ապակիի գործարանները։ Այդ բոլորը նոր փայլ կուտան մայրաքաղաքին։

1932ին կառուցուեցաւ քաղաքային հանրակառքը, որ քաղաքի ծայրամասերը կը կապէ գործարանային թաղամասերու եւ արուարձաններու հետ։ Կը բանին նաեւ շքեղ «օթօպիւս»ներ եւ «թաքսի»ներ։

Բնակարանային շինարարութիւնը կատարուած է անհամեմատելի չափով։ Նախկին անհամաչափ ու գիւղական տուներու փոխարէն շինուած են վեց յարկանի վարդագոյն քարէ գեղեցիկ ու լուսաւոր բնակարաններ, բոլոր յարմարութիւններով։ Փողոցները լայն են, մաքուր, իսկ գիշերները լուսաւոր։ Քաղաքի կեդրոնը կը գտնուի «Լէնին»ի ընդարձակ հրապարակը ուր 1940ին հսկայ պատուանդանի վրայ կանգնեցին Լէնինի յուշարձանը։ Քիչ մը աւելի վար՝ քաղաքային Խորհրդի դիմաց, նախկին ռուսական եկեղեցին տեղ կը բարձրանայ Շահումեանի յուշարձանը, շրջապատուած ծաղիկներով ու գեղեցիկ շատրուաններով։ Կոմմունարներու այգին Երեւանցիները կը պաշտպանէ արեւի ճառագայթներէն։ Հոն է պետական առաջին շքեղ թատրոնը։ Նախկին Ղանթարի Բազարը այժմ գեղեցիկ զբօսավայր մըն է, որ կը կոչուի «Կիրովի այգի»։ Այնտեղ կառուցուած է «փարաշիւթ»ի (անկարգել) մեծ աշտարակ մը ուր երկսեռ երիտասարդութիւնը կը վարժուի վայրէջքներ կատարելու։ Թոխմախեան լիճը բարեկարգուած է կանոնաւոր պուրակներով եւ հանրակառքով միացած է քաղաքին հետ։ Հանգստի ժամերուն Երեւանցիները կը հաւաքուին լճին շուրջ, թէ հանգստանալու եւ թէ ջրային մարզանքներով զբաղելու։ Կան նաեւ ուրիշ այգիներ ու զբօսավայրեր։

Առողջապահութեան ճակատին վրայ կառուցուած են զանազան հիւանդանոցներ եւ բուժարաններ, որոնք կը գոհացնեն ոչ միայն քաղաքին այլեւ շրջանի ժողովուրդի պահանջները։ Նշանաւոր են Մօր եւ Մանկան հիւանդանոցը, Սուր-վարակիչ հիւանդանոցը, Մարի Նուպարի ակնաբուժարանը եւ շատ ուրիշներ։

Ինչ որ աչքի կը զարնէ առաջին անգամ, Ուսանողական թաղամասն է, որ կրնայ պատիւ բերել որ եւ է առաջնակարգ քաղաքի։ Այստեղ են կեդրոնացուած գրեթէ բոլոր բարձրագոյն դպրոցները — պետական համալսարանը իր 8 ճիւղերով (ֆաքիւլթէ), բժշկական, գիւղատնտեսական, շինարարական, անասնաբուժական, մեքենագիտական, եւ այլ ինստիտուտներ զանազան մասնագիտական «ֆաքիւլթէ»ներով։ Կան նաեւ բազմաթիւ արհեստագիտական դպրոցներ, տասնամեայ ծրագրով։ Իւրաքանչիւր դպրոց ունի իր սեփական հանրակացարանը (գիշերելու տուն) կառուցուած բոլոր յարմարութիւններով, որոնք ուսանողներուն կը տրամադրուին առանց վճարի։

Ուսանողական թաղամասի կեդրոնը, պետական համալսարանին դիմաց կը գտնուին «Ղուկասեանի» նորակառոյց այգին եւ այդ 19ամեայ հերոսի յուշարձանը։ Այնտեղ կառուցուած է Երեւանի աստղադիտարանը։ Այս թաղամասը կը կոչուի Ուսանողական, որովհետեւ միայն դպրոցներ եւ ուսանողներ կան։ Ամէն տարի Երեւանի դպրոցները երկրին կուտան գիտական նոր ուժեր, որոնք կը զարգացնեն ժողովրդական տնտեսութիւնը։

Երեւանի կողքին, Զանգուի ափին կառուցուած է Մանկական երկաթուղին, 3—15 տարեկան մանուկներու համար, մատաղ տարիքէն վարժեցնելով շոգեկառքը վարելու գործին։ Այդ բոլորին հետ Երեւանին տեսակ մը փայլ կուտայ Սպենդիարեանի Օփերան, որ կառուցուած է ըստ ճարտարապետ Թամանեանի ծրագրին։

Երեւանը գեղեցիկ է բնութեամբ, շրջապատուած այգիներով, իսկ արագահոս Զանգուն մայրաքաղաքին կը պարգեւէ առատ ելեկտրական ուժ։ Ի՞նչպէս չերգել բանաստեղծին հետ.—

Կանաչավետ այգիներով դրախտային գարուն ես,
Հեռուներից քեզ տենչացող՝ վառ սրտերին ճար ունես,
Հէքեաթային քաղաքներից դուն առաւել սիրուն ես
Հայաստանի բոցեղէն սիրտ, դո՛ւ իմ անոյշ Երեւան»։

Երեւանը — Հայ Դատի իրաւատէրը, հայեացքը յառած ալեզարդ Մասիսի գագաթին, կ'ըսէ.— Դուն իմն ե՛ս եւ պէտք է դառնաս հայ ցեղի յաւերժական պահապանը։ Եւ այսօր նորէն Երեւանն է որ կուտայ հայրենադարձի կոչը, կատարելով մեր պատմութեան մեծ գործը,— այս անգամ ոչ թէ մարտի կը կանչէ, այլ դարերով երազուած մայր հողին վրայ խաղաղ աշխատանքի ու ստեղծագործական կեանքի։ Երեւանը իր գիրկը լայն բացած, պատրաստ է ընդունելու իր հարազատ զաւակները, ամփոփելու անոնց հայրենակարօտ սիրտերը։

ՄՇԱԿԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Սարաճօղլու կը խօսի..

Հաւանօրէն, թրքական թէ օտար հեռագր. գործակալութիւններ հաղորդեցին ամփոփումը այն յայտարարութիւններուն, զորս ըրաւ Սարաճօղլու, Թուրք լրագրողներու հետ իր վերջին հերթական հանդիպումին (6 Մարտ 1946)։

Աւելորդ չեմ նկատեր արտագրել այլապէս հետաքրքրական մանրամասնութիւններ, նկատելով որ մենք պատճառներ ունինք աւելի յաճախ, եւ աւելի լայնօրէն իմանալու թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ դահճիներու երկրին մէջ։

— «Պոլսական կարգ մը թերթեր (կ'ակնարկէ «Վաթան» թերթին) Թուրք պատուիրակութեան համար նուաստացում մը նկատեցին այն իրողութիւնը, որ մեր պատուիրակութիւնը ո եւ է աթոռ չգրաւեց ո եւ է Յանձնաժողովի մէջ, Լոնտոնի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան նիստերու ընթացքին։ Իրողութիւնն այն է, որ, ինչպէս Սան Ֆրանչիսկոյի, նոյնպէս եւ Մ. Ազգերու Կազմակերպութեան ժողովներուն մասնակցող մեր պատուիրակութիւնները՝ հրահանգ ստացած էին հետամուտ չըլլալ ոեւէ Յանձնաժողովի անդամակցութիւն ապահովելու, այլ աշխատիլ իբրեւ պարզ անդամ։ Այս պայմաններուն տակ, Թուրք Պատուիրակութեան ընթացքը համապատասխան է տրուած հրահանգին»։

Շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ Պէվինի, Սարաճօղլուի ջերմօրէն գնահատած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար Պըրնսի ճառը, իբրեւ վճռական ազդարարութիւն՝ ուղղուած խաղաղութեան թշնամիներուն։

ԹՈՒՐՔԵՒԻՐԱՔ ՇՓՈՒՄՆԵՐ

Անդրադառնալով Թուրքեւիրաք շփումներուն, Սարաճօղլու բաւականացած է ճշդելով՝ թէ «եղբայրական մթնոլորտի մէջ» տեղի կ'ունենան բոլոր բանակցութիւնները։— «Կը բաղձանք, աւելցուցած է վարչապետը, փոխադարձ սերտ բարեկամութիւններ հաստատել նաեւ դրացի մեծ ու փոքր բոլոր պետութեանց հետ, եւ ապրիլ եղբայրական փոխադարձ տրամադրութիւններով»։

Սարաճօղլուի այն յայտարարութեան վրայ, թէ Թուրքիա պաշտօնապէս կը ճանչնայ այլեւս Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութիւնը, եւ թէ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ պիտի փոխանակուին երկուստեք, լրագրող մը հարցուցած է.

— Սուրիա հրաժարեցա՞ւ Իսքէնտէրունի իր պահանջէն։

Սարաճօղլու.— Պէտք է այդպէս եղած ըլլայ։ (Դէմքին՝ ժպիտ մը, կը ճշդէ «Թասվիր»)։

ՄԷԿ ՃԱԿԱՏ՝ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԷՄ

Խօսակցութիւններու մեծ բաժինը գրաւած է, դարձեալ, Թուրք... «դեմոկրատականութիւնը»։

Սարաճօղլու գոհունակութեամբ «խոստովանած է», թէ սկսած է հաւատալ Թուրք նոր սերունդի քաղաքական հասունութեան, եւ ապահովութիւն յայտնած է՝ թէ նոր կուսակցութիւններ հաստատելու գործին մէջ, անցեալի դառն փորձերը՝ յառաջատեսութեան պատճառներ պիտի ըլլան նորերուն համար։ — «Թուրք դեմոկրատութիւնը՝ Թուրք ժողովուրդի եւ Թուրք անհատի սեփականութիւնն է։ Ուրախառիթ պարագայ, որ ամէն կողմ, երկրին մէջ, կ'աշխատին քաղաքական կուսակցութիւններ հաստատել։ Անցեալի դառն փորձառութիւնները պատճառ ըլլան թերեւս, որ աւելի անշահախնդիր կերպով փարինք գործի, ու երկիրը օգտուի միշտ ազնիւ մրցակցութեան մը բարիքներէն։ Այս առթիւ, միակ բաղձանքս է, որ երկրին մէջ ստեղծուած ընդդիմադրութեան հոսանքները դրական կերպով զարգանան, եւ յետադիմութեան ոեւէ առիթ չստեղծուի։ Պետութիւնը մէկ բան կը պահանջէ ընդդիմադիրներէն ու քաղաք. նոր կուսակցութիւններէն.— Մէկ ճակատ՝ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։

ԻՆԷՕՆԻԻ ՉԻ ՀՐԱԺԱՐԻՐ «ՀԱԼՔ»ԷՆ...

Սարաճօղլու հերքած է «պոլսական թերթերէն մէկուն» այն լուրը՝ թէ Հանր. Նախագահ Ինէօնիւ կը հրաժարի Հալք Կուսակցութենէն։

Իրողութիւնն այն է որ,— աւելցուցած է,— կը խորհինք Հալքի կանոնագրէն ջնջել «անփոփոխելի նախագահ» բացատրութիւնը (Ինէօնիւի համար, Մ.), ու անոր տեղ դնել միայն «ընդհանուր նախագահ բացատրութիւնը։ Այս փոփոխութեամբ, ոչինչ կը պակսի, ոչինչ կ'աւելնայ։ Մեզի կը մնայ, ամէն ընդհ. ժողովէ առաջ ընտրել մեր նախագահը»։

«ԿԸ ԽԵՂԴԵՆՔ ՅԵՏԱԴԻՄԱԿԱՆ ՁԱՅՆԵՐԸ»

Վարչապետ հետեւեալ լուսաբանութիւնները տուած է Մ. Նահանգներու եւ Թուրքիոյ տնտեսական համաձայնութեանց շուրջ.

— «Մ. Նահանգներու հետ կնքեցինք համաձայնութիւն մը, որու տրամադրութեամբ, Ուաշինկթըն 10 միլիոն տոլար արժողութեամբ զինական նիւթեր պիտի տրամադրէ Թուրքիոյ, փոխարժէքը մաս առ մաս վճարելու պայմանաւ։ Անկախ այս համաձայնութենէն, Մ. Նահանգները 20 միլիոն Թրք. ոսկի պիտի տրամադրեն՝ օդանաւային կայաններ հաստատելու համար Իսթանպուլի եւ Անգարայի մէջ։ Այս ձեռնարկը անոր համար, որ ամերիկեան ճամբորդատար ժաւառնակներու ճամբուն վրայ կը գտնուին մեր մայրաքաղաքն եւ Իսթանպուլը։

Մ. Նահանգներու հետ աւելի լայն տնտեսական գործակցութեան եւ կարեւոր փոխառութեան մը համար, առանձնապէս շփումներ պիտի ունենանք»։

Սարաճօղլու իր յայտարարութիւնները վերջացուցած է հետեւեալ ... սրտազեղումով.

— «Ինչ գոյն եւ հակում ալ ունենան մեր թերթերը, անոնց մէջ միշտ արթուն է ազգ. գիտակցութիւնը։ Մենք շուտով կը խեղդենք յետադիմութեան բոլոր ձայները»։

Մ.

Թրքապացում

ԿԱՐՍ ԵՒ ՊԻԹԼԻՍ

Հայկական Հարցը որքան կ'արծարծուի, Թուրք թերթերը այնքան կը զուրգուրան «արեւելեան նահանգներ»ուն վրայ, նկարագրելով իւրաքանչիւր քաղաքի թրքական արժանիքները։ Անցեալ օր «Թասվիր»ն էր որ բարձրաձայն կը յայտարարէր թէ «Կարս եւ Էրզրում Թուրք են եւ Թուրք պիտի մնան»։ Այս անգամ ալ «Թանին»ը կը փառաբանէ «թրքական» Կարսն ու Պիթլիսը։ Թարգմանենք, մանաւանդ որ աշխարհագրական նկարագրութիւնները ամէնէն առաջ մե՛ր սրտին կը խօսին.—

ՄԷՀՄԷՏՃԻՔ ԵՒ ՈՒԻԼԵԸՄ ՓԱՇԱ

Կարս քաղաքը ծովէն 1900 մեթր բարձր թրքական քաղաք մըն է։ Օդը լաւ է ու գեղեցիկ տեսարաններ ունի։ Կարսի հռչակաւոր բերդը, Էրզրումի ճամբուն վրայ, փառաւոր տեսարան մը կը պարզէ։

Ինչպէս հին ատեններու մէջ, Խրիմի պատերազմէն առաջ ալ, Կարս թրքական սահմաններուն մէջ գտնուող քաղաք մըն է, Թուրքերէ բնակուած ու թրքական աւանդութիւններու հաւատարիմ դարերու ընթացքին։

Ատկէ զատ, անգլեւթուրք բարեկամութեան յիշատակը արթնցնող բերդ մըն է։ Խրիմի պատերազմին ատեն, Կարսի միջնաբերդին մէջ Ուիլեըմ փաշա անունով ծանօթ Սըր Ուիլեըմ Ֆէյրուք Թուրք Մէհմէտճիքներու հետ միասին Ռուսերուն դէմ կռուած է։ Այդ պատերազմին մէջ պաշարուած բերդը երկար ատեն դիմադրած է ու վեց հազարէն աւելի կորուստ պատճառելէ վերջ Ռուսերուն, անձնատուր եղած է։ Անգլիացիները «Կարսի դիւցազն» կը կոչեն Ուիլեըմ փաշան։

Կարսի բերդը լերան վրայ կը նայի եւ անոր ստորոտը կը գտնուի ամրացեալ քաղաքը։ Աւելի դէպի առաջ գտնուող հովտին մէջ կառուցուած է նոր քաղաքը, ուր կը գտնուին արդիական նոր շէնքեր, վարժարաններ ու զինուորական զետեղումներ։ Բերդին մէկ կողմը կը գտնուի Գայլամ փաշա, որուն առջեւէն կ'անցնի Ալեքսանդրապոլ տանող ճամբան։ Կարսի շուրջը ամէն կողմ երկարող

Հայանպաստ յօդուած մը եւս

La Tribune des Nations շաբաթաթերթը Ապրիլ 12ի թիւին մէջ կը հրատարակէ հայանպաստ յօդուած մը André de Reka ստորագրութեամբ։ Կը քաղենք հիմնական մասերը.—

«Արտասահմանի Հայերը կ'ուզեն հայրենիք վերադառնալ, բայց երթալիք տեղ չունին։ Աշխարհի չորս միլիոն Հայերէն Զուկէս միլիոնին համար հող չկայ Խ. Հայաստանի մէջ։ Այս պատճառով արտասահմանի գանազան գաղութները իրենց Յուկէս միլիոն Հայերով խնդրագիր մը ներկայացուցին Լոնտոնի Արտաքին Նախարարներու խորհրդաժողովին, պահանջելով հայկական հողերուն այն մասը որ կը գտնուի Թուրքերուն ձեռքը, որպէսզի այնտեղ փոխադրուին թէ իրենք եւ թէ մէկ միլիոնի հայութիւն մը որ հիւրընկալութիւն գտած է մինչեւ հիմա, խորհրդային ռուս հանրապետութեան հողերուն վրայ։ Կատարուած քննութիւններէն երեւան կուգայ որ այս Զուկէս միլիոն ժողովուրդը ներկայ Խ. Հայաստանի 1.400.000 բնակչութեան վրայ բարդելու կարելիութիւն չկայ, նկատի ունենալով այդ երկրին տարածութեան անբաւարարութիւնը։

Այն հողերը որոնց ամբողջութեան «Հայաստան» անունը տրուած է քանի որ այնտեղ բնակած է հայ ժողովուրդը քսանըվեց դարերէ ի վեր, կը բաժնուին ինը շրջաններու որոնցմէ Երեւանի նահանգը կը ներկայացնէ այսօր միակ հայ պետութիւնը։ Մնացեալ ութ շրջանները, այսինքն վեց նահանգները, Տրապիզոնը եւ Կարսը ներկայիս կը գտնուին Թուրքերուն ձեռքը։ Աչքբաց Թղթակից մը վերջերս մինչեւ Կովկաս գնաց, հարցնելու համար Թուրքերուն թէ պիտի ուզէի՞ն բարեացակամօրէն լքել իրենց գրաւած շրջանները — խնդրոյ առարկայ հայկական նահանգները։

Թղթակիցը զարմանքով դիտել կուտայ թէ Carrefourի աշխատակիցը (որուն թղթակցութիւնը ամփոփեցինք «Յառաջ»ի Ապրիլ 12ի եւ 13 թիւերուն մէջ) Թուրքիա մեկնելէ առաջ խելք չէ ըրեր հարցնել իր հայրենակից Ֆրանսացիներուն թէ անոնք տրամադի՞ր են Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգները Գերմանիոյ յանձնելու, կամ հարց ու փորձ չէ ըրեր Գերմանիոյ մէջ, հասկնալու համար թէ այդ երկիրը միթէ՞ն կ'անցընէ՞ Սարը Ֆրանսայի ձգել, եւ ընդհակառակն գացեր է մինչեւ Թուրքիա յայտնութիւն մը ընելու համար — Թուրքերը միաբերան «Ո՛չ», կը պատասխանեն։

Շաբաթաթերթին Թղթակիցը, որ տեսակցութիւններ ունեցեր է Հայերու հետ իմանալու համար թէ ժողովուրդը ինչ տեսակէտ ունի ներկայացուած պահանջներուն մասին, դիտել կուտայ որ մեծ յուզում կը տիրէ հայկական շրջանակներու մէջ՝ վերջերս Ֆրանսական մամուլին մէջ հրատարակուած թրքանպաստ յօդուածներուն պատճառաւ։

Թղթակիցը յետոյ կուտայ շահեկան տեղեկութիւններ մեր պատմութենէն, սկսելով Դարեհի արձանագրութենէն (522 Ն. Ք.)։

— «Այդ թուականներէն ի վեր Հայերը երեւան կուգան իբրեւ հողագործ, աշխատաւոր, արհեստաւոր, արուեստագէտ, միշտ յարատեւող եւ յաճախ երջանիկ։ Անոնք դեր ունեցած են բիւզանդական արուեստի զարգացման մէջ եւ սրակամարր լեռներ կան։ Այդ լեռներուն վրայէն դէպի հովիտ երկարող եւ դարձեալ դէպի լեռ բարձրացող հին պարիսպներ կան։

Ռազմագիտական մեծ կարեւորութիւն ունի Կարս։ Այդ տեղը, բարձր լեռներուն վրայէն, հիւսիսային Անատոլուի վրայ տիրապետող դիրք մը ունի։ Կարս-Արտահան ճակատին վրայ, Գայէճիքի աւերակ բերդին մէկ կողմը կը գտնուի բարձր լեռ մը՝ սոսկալի անդունդով մը ու ահեղ տեսարանով մը։ Այդ բերդէն կը տեսնուին Հայաստանի հողերը։

ՊԻԹԼԻՍԻ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պիթլիս արեւելեան հիւսիսային Անատոլուի մէկ գեղեցիկ քաղաքն է։ Ամբողջ շրջանին մէջ, իրարու անցած լեռներուն միջեւ գտնուող դաշտին վրայ շինուած Պիթլիս ծանօթ է իր ճերմակ տուներով։ Քաղաքին մէջէն կ'անցնի Պիթլիս գետը որ գեղեցիկ տեսարան մը կըպարզէ, կարգ մը տեղերու մէջ բարձրութիւններէ վար թափելով։

Ճերմակ ժայռերով կառուցուած բերդը քաղաքին մէջ կը գտնուի։ Կլոր աշտարակներով զարդարուած են բերդին կարգ մը մասերը։ Գետին վրայ քարաշէն շատ մը կամուրջներ կան։ Քաղաքին բարձրկեկ մէկ անկիւնը, ամրացուած հին վանք մը կայ։ Ռուլուճամի եւ Եէնիճամի գեղեցիկ յիշատակարաններ են։

Պիթլիս դէպի Հայաստան տանող ճամբուն վրայ տիրապետող դիրք մը ունի։ Հարաւի մէջ, Տիգրիսէն եւ Եփրատէն եկող մայր ճամբան Պիթլիսէն կ'անցնի։ Հինէն ի վեր, մեծ կարեւորութիւն ունէր Պիթլիս։ Այդ քաղաքին աւատապետները կը վերցնէին բերդին կամուրջները, ու այն ատեն կարելի կ'ըլլար ամիսներով դիմադրել թշնամիին։ Հիւսիսակողմէն, թշնամին դժուարաւ կրնայ Պիթլիս մտնել։ Ասոր համար, պէտք է Ատրպատականի կողմէն գառնալ։ Համաշխարհային առաջին պատերազմին ատեն, Ռուսերը այդ ճամբով միայն կըցած են գրաւել Պիթլիսը։

գործած են գոթական ոճի յայտնութենէն շատ առաջ։ Հայաստան կատարելագործուած լեզու եւ գրականութիւն ունեցած է այն օրերուն իսկ երբ եւրոպական շատ մը երկիրներու անուններն անգամ գոյութիւն չունէին. այս պարագան, սակայն, չէ փրկած այդ ժողովուրդը հզօր կայսրութեանց արշաւանքներուն դէմ։ Յունական, հռովմէական կայսրութիւնները շղթայազերծ նետուած են Հայերուն վրայ որ անմիջապէս յետոյ գաղթած են դէպի Արեւմուտք, բիւզանդական կայսրութեան սահմանները։ 15րդ դարէն մինչեւ 19րդ դարը Թուրքեւպարսիկ պատերազմներուն ընթացքին բզկտուելով, Հայաստան բաժնուած է այդ երկու երկիրներուն միջեւ։ Հետեւանքը եղած է Հայաստանի Թրքացումը։ Հայաստան թրքական հողի վերածուած է շնորհիւ Հայերու ծրագրեալ անհետացման, աքսորով կամ ջարդերով։ Carrefourի Թղթակիցը անկողմնակալութեամբ եւ խղճմտօրէն կը յիշէ թէ — պատի՛ւ իրեն — ներկայ Թուրքիոյ հիւսիսային նահանգներուն մէջ ազգային փոքրամասնութիւնները — որոնց թիւը քաղաքներուն մէջ հարիւրին քսանը չէր անցներ, իսկ գիւղերուն մէջ բնաւ գոյութիւն չունէր — բոլորովին անհետացած են երեսուն տարիէ ի վեր։

Ի՛նչ փոյթ, այս պայմաններուն մէջ, հինաւուրց քաղաքակրթութիւնը հայ ժողովուրդին որ քրիստոնեայ դարձաւ երրորդ դարուն, ուրեմն Կոստանդինէն քանի մը տարի, իսկ Գլովիսէն երեք դար առաջ։ Ի՛նչ փոյթ որ 2.500.000 Հայեր ջարդուեցան, մնացեալները գաղթեցին արտասահման, չէ՞ որ Թուրքերը իրենց նպատակին հասան,— Հայ չկայ Հայաստանի մէջ...

Հայերը 4000 տարիէ ի վեր կապուած են այն հողերուն որոնք ծանօթ են իբրեւ Հայաստան։ Պատմութիւնը կը հաստատէ այս իրողութիւնը։ Հայաստանի մաս կը կազմեն.— Ա.— Ոչ միայն ներկայ Խորհրդային Հայաստանի հողերը։ Բ.— Այլ եւ Կարսի նահանգը —ներկայիս Թուրքերուն կողմէ գրաւուած — որ մինչեւ 1918 Ռուսաստանի սահմաններուն մէջ էր։ Գ. վեց նահանգները, Կարին, Բաղէշ, Վան, Տիգրանակերտ, Խարբերդ, Սվազ, ինչպէս նաեւ Տրապիզոնի շրջանը, Դ. Տաւրոսի լեռնաշղթան որ Կիլիկիայէն կը սկսի, կ'անցնի Մալաթիայէն — Փոքր Հայքի մայրաքաղաքը — ու Բաղէշէն եւ կ'երկարի մինչեւ Վանայ լիճը։

Թղթակիցը կը յիշէ կարգ մը փաստաթուղթեր որոնց հիման վրայ պետութիւնները կը հաստատեն խնդրոյ առարկայ հողամասերուն հայկական նկարագիրը՝ պատմական ու իրաւական տեսակէտներով — Սան Սթէֆանոյի դաշնագիրը (1878), Պերլինի դաշնագիրը, Պոլսոյ համաձայնագիրը(1880), Պոլսոյ դաշնագիրը (1914) եւ Սէվրի դաշնագիրը (1920)։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Նոր սերունդը հայ պահելու ամենագլխաւոր ազդակն է հայ մանուկին սորվեցնել մայրենի լեզուի ուսուցումը, Հայոց պատմութիւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն։ Հայ մանուկը տեղական դպրոց կ'երթայ եւ միայն հինգշաբթի օրերն է որ պիտի կրնայ սորվիլ հայերէն, ուստի պէտք է լաւ կազմակերպել հայերէնի դասընթացքները։ Դժբախտաբար յաճախ ուշադրութիւն չենք դարձներ, մէկ սրահի մէջ կը լեցնենք 100 աշակերտ, մէկ ուսուցչուհիով, պրծաւ գնաց։

Պատերազմէն առաջ ունէինք Կապոյտ Խաչի Խրիմեան դպրոցը՝ 120 աշակերտ, Բարեգործականի դպրոցը 110 աշակերտ, հայ բողոքականներու դպրոցը 50 աշակերտ, համագումար 280 աշակերտ եւ դեռ դուրս կը մնային անհոգ ծնողներու զաւակները։ Գրաւման շրջանին ինչպէս ուրիշ տեղեր, հոս ալ բոլոր դպրոցները գոցուեցան։ 1942ին հայ բողոքականները եռայարկ շէնք մը գնեցին ընդարձակ հողամասով մը որ կ'արժէ աւելի քան երկու միլիոն Ֆրանք։ 1943ին արտօնութիւն ստանալով վերսկսան դպրոցը եւ այսօր ունին 50 աշակերտ, մէկ ուսուցիչ։ Բարեգործականը իր դպրոցական շէնքը կորսնցուց գրաւման շրջանին, իսկ Կապոյտ Խաչը պահեց իր դպրոցական շէնքը եւ 1941ին օժանդակութեամբ Բարեգործականի վերաբացուեցաւ Խրիմեան դպրոցը, որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր։

Ներկայիս ունին երկու ուսուցչուհի 160 աշակերտներով։ Ընթերցողը կրնայ դատել թէ 160 աշակերտի ինչ ուսում կրնայ տրուիլ մէկ սրահի մէջ։ Հոս միջանկեալ ըսեմ որ երկու դպրոցները հաւաքաբար 210 աշակերտ ունին, իսկ շրջանիս մէջ առնուազն 300էն աւելի դպրոցականներ կան։ Այս 160 աշակերտները հերթով մեկական ժամ կ'երթան դպրոց։ Ի՞նչ կրնայ սորվիլ աշակերտ մը մէկ ժամով։ Ինչո՞ւ համար Բարեգործականը ուշադրութիւն չի դարձներ։ Ի՞նչն է որ կը պակսի, ուսուցի՞չը թէ դրամը։

Երբ Յունաստանի մէջ ամենօրեայ դպրոց կը պահեն, հոս շաբաթը մէկ օրուան դպրոցն անգամ կանոնաւոր չեն կազմակերպած։ Փարիզի ուրիշ շրջաններու մէջ եկեղեցիի Վարչութիւնը իր ծաղկոցները վերաբացած եւ աւելի լաւ կազմակերպած է, քան Բարեգործականը Իսիի մէջ։

Նախ ծայրէն բուրաստանը

Գեղարուեստական երեկոյթի մը մէջ եմ։ Դէմքեր որ կը ճանչնամ ու չեմ ճանչնար։ Սիրտս բան մը կ'ըլլայ։ Կ'ուռի ու կը թոռի, ինչպէս առագաստանաւ մը որ կը փրթի քարափէն։

Առաջին բանը որ ուշադրութիւնս կը գրաւէ, սրահին բազմութիւնն է։ Գրեթէ, ամբողջութեամբ երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներ են։ Ամէնուն դէմքին վրայ ուրախութեան հով մը կը խաղայ։ Կ'ուրախանամ ես ալ։

Մեր աղջիկներն ու տղաքը վայելչօրէն հագուած, կը դառնան աջ ու ձախ։ Կը ժպտին, կ'երգեն ու կը շաղակրատեն։ Ու ես այդ պահուն տեսայ անոնց սրտերուն մէջ արմատ կապած երազները, որ կ'ըսեն, ծափ ու ծնծղաներով՝ կ'առաջնորդէին զիրենք դէպի վաղուան դարունը։

Ո՛վ պիտի չուրախանար տեսնելով այս սիրուն կոկոնները։ Ո՞վ պիտի չհպարտանար դիտելով անոնց պարթեւ հասակները, որոնց ուսերուն վրայ պիտի իյնայ, վաղը, ազգին ծանրութիւնը։

Բայց միայն այսքանը պիտի բաւէ՞ր ըսելու համար թէ, վաղը իրապէս, անոնք պիտի դառնան ողնայարը ազգին։ Ոչ անշուշտ։ Կան կարգ մը կէտեր, որ պէտք է յիշեցնել անպայման։

Օրինակի համար այդօր, ես տեսայ կարգ մը բաներ որ կուգային չէզոքացնել իրենց ճակտին հիւսուած պսակները։ Եթէ կ'ուզէք, դուք ալ ինծի հետ մտիկ ըրէք.—

— Մառի, ալոռ թիւ վիէ՞ն ավէք մուա։

— Ո՞ւ, մա շէրի։ — Օ պալ ...

Երկու օրիորդներ ճիշդ մօտս կը խօսին ուրախ զուարթ։ Անդիէն քանի մը երիտասարդներ կուգան ու կը խառնուին ասոնց զրոյցներուն։ Եւ յանկարծ կ'ըմբոստանան.—

— Օ՛, ալ տիսճուր։ Քա՞նթէագը իլ փինիրօն։ Է նու գ'ալօն տանսէ...

Ու կը լսեմ աններելին.—

— Ծարըն ագշամ սինէմաեա կէտէճէյիմ։ Ժագ տէ կէլէճէք։ Էյէր իսթէրսինիզ սիզ տէ կէլինիզ։ Զօք կիւզէլ տիր։ Ֆէռնանտէլ օյնուեօր...

Կը զարմանամ թէ, այս մեր օրիորդներն ու պարոններն ի՞նչպէս եւ ո՞ւր սորվեր են այս Թուրքերէնը։ Կը նայիմ անոնց դէմքերուն։ Հազիւ երկու տասնեակ տարեկան կ'երեւան։ Այո, եթէ Թուրքիա ծնած ըլլայինք, այնքան պիտի չմեղադրուէինք։ Բայց այստեղ, ո՞վ կը ստիպէ մեզ որ մոռնանք մեր սիրուն բարբառը ու խօսինք դահիճներուն լեզուով։ Ու միտքս կ'իյնայ նոր պատմութիւն մը։

Անցեալ օր, հայրենակից մը կ'երթայ թրքական հիւպատոսարանը։ Զինքը կ'առաջնորդեն ներս։ Մեր երիտասարդը, գլխարկը կը հանէ ու կը բարեւէ քաղաքավարութեամբ մը։

— Ի՞նչ կ'ուզէք, կը հարցնէ գրագիրը։

— Ծննդեան թուղթ մը, պարոն, կ'ըսէ մեր հայրենակիցը, Ֆրանսերէն։

— Ո՞ւր ծնած էք եւ, ի՞նչ ազգ։

— Տիգրանակերտ եւ, Հայ եմ։

— Բայց ինչո՞ւ Թուրքերէն չէք խօսիր։

Մեր երիտասարդը թեթեւ մը ժպտելով կ'ըսէ.

— Որովհետեւ Փարիզի մէջ կ'ապրինք, առ ի քաղաքավարութիւն Ֆրանսերէն խօսեցայ։

— Բայց թրքական հիւպատոսարանի մը մէջ կը գտնուիք։

Մեր հայրենակիցը, այս անգամ ներողութիւն խնդրելով, կը սկսի Թուրքերէն խօսիլ։ Գրագիրը ժպիտ մը դէմքին, կը պատասխանէ.

— Ահա այդպէս, կեցցե՛ս։ Տեսէ՛ք ինչ ալ աղուոր կը խօսիք։ Ես այստեղ ուրիշներ ալ տեսայ։ Մե՛ղք որ անոնք բառ մը անգամ չէին հասկնար։ Բայց դուք հիանալի կը խօսիք։ Նոյնիսկ, հակառակ անցնող երեսուն տարիներուն, դարձեալ կըրցեր էք պահել մեր Թուրքերէնը։ Ապրիք։

Ու անմիջապէս միտքս կ'իյնան մեր մեծերն ու պզտիկները։ Պատիժնե՞ր տնօրինենք, որպէսզի հայերէն խօսին։ Ամէն Հայ պէտք է ինքն իր անձին վրայ պարտականութիւն դնէ դէթ օրական բառ մը աւելի սորվիլ։ Սափոր մը ջուր աւելի տանիլ մեր բուրաստանը, որուն մէջ օրէ օր կը բարձրանայ ու կը ծաղկի մեր Մայրենի Ծառը։

ՊԱՐՄԱՆԻ

Երբ բողոքականները շէնք գնելու դրամ կը ճարեն, Բարեգործականը երկու ուսուցչուհին չորսի բարձրացնելու եւ ուրիշ սրահ մը եւս վարձելու մասին չի՞ կրնար մտածել։

Ուրիշ պարագայ մը,— եթէ կ'ուզենք նոր սերունդը փրկել այլասերումէ, անհրաժեշտ է որ հայերէնի դասընթացքը սկսի ոչ թէ 8, այլ 6 տարեկանին։ Երկրորդ՝ ուսուցչուհիներէն զատ վճարովի գործակատար մը պէտք է, որպէսզի բացականերու տուները այցելէ եւ իմանայ բացակայութեան պատճառը։ Երրորդ՝ շրջիլ տունէ տուն եւ փնտռել անհոգ ծնողներու զաւակները որոնք դպրոց չեն գար բնաւ։ Վերջապէս հետամուտ ըլլայ կրթական գործին։ Անհրաժեշտ է որ մանուկը 14 տարեկանին աւարտած ըլլայ «Արարատ» Գ. գիրքը։ Այն ատեն կրնան մասամբ փրկած ըլլալ նոր սերունդը.— Լրատու

շրջանին հասած ենք եւ կարելի է հոս քաշել խոր - հրդային զօրքը»:

✕ Ընտրական պայքարը սկսած է արդէն Իրանի մէջ: Աջերը կը պնդեն թէ ընտրութիւնները ազատ պիտի չըլլան, իսկ ձախակողմեան Թիւտէհ կուսակցութիւնը կ'ըսէ թէ իր անդամները կը խոշտանգուին հիւս. Իրանի այն շրջաններուն մէջ որ պարպուած են կարմիր բանակին կողմէ: Աջերը դիտել կուտան թէ ռուսեւիրանեան նոր դաշնագրին հետեւանքը պիտի ըլլայ ճնշում բանեցնել ընտրութեանց վրայ, եւ ազատ ընտրութեան միակ յոյսը կը գտնեն Մ. Նահանգներու միջամտութեան վրայ:

Հեռագրի մը համաձայն, խռովութիւններ ծագած են Սպահանի գործարաններուն եւ բանուորներուն միջեւ եւ շատեր վիրաւորուած են: Մազանտարանի մէջ ալ դաւեր սարքուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ պիտի գումարուի ապրիլ 25ին, Փարիզի մէջ: Ֆրանսական կառավարութիւնը հրահանգեց Լոնտոնի, Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի դեսպաններուն՝ հրաւիրել երեք պետութեանց արտաքին նախարարները, Պ. Պ. Պէվին, Պըրնս եւ Մոլոթով, որոնք նախ Լոնտոն պիտի հանդիպին, զանազան խորհրդակցութիւններ կատարելու համար: Իրազեկներ կը հաւատեն թէ Փարիզի ժողովը պիտի քննէ նաեւ Հռենոսի եւ Ռուրի խնդիրները, որոնց հանդէպ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա բոլորովին տարբեր տեսակէտ ունին: Այս պայմաններուն մէջ, կը կարծուի թէ բուն հաշտութեան ժողովը պիտի չկրնայ գումարուիլ Մայիս 1ին.— Անգլ. թերթերը կը շարունակեն քննադատել Ֆրանսայի անհաշտ ընթացքը Հռենոսի եւ Ռուրի խնդիրներուն մէջ: Թերթերը դիտել կուտան թէ Ֆրանսական կառավարութեան վերջին յայտարարութիւնը «պաղ ջուր լեցուց անգլեւֆրանսական զինակցութեան մասին կատարուած բանակցութեանց վրայ»:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԽՆԴԻՐԸ բուռն վիճաբանութեանց դուռ բացաւ Սահմանադիր Ժողովին մէջ, երբ տեղեկաբերը ներկայացուց յանձնաժողովին օրինագիծը, գրաւման առեն հրատարակուած թերթերու գոյքերուն փոխանցման մասին: Օրինագիծը կը տրամադրէ.— 1. Գրաւել եւ պետութեան փոխանցել այդ գոյքերը,— 2. Ջանոնք մատակարարել ազգ. ընկերութեան մը կողմէ, որուն մէջ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան պետութիւնը եւ մամուլի աշխատողները.— 3. Այդ գոյքերը փոխանցել Դիմադրութեան պայքարէն ծնած կամ 1944 Սեպտ. 30էն ի վեր արտօնուած թերթերու: Տեղեկաբերը շեշտեց թէ անհրաժեշտ է օր առաջ քուէարկել օրինագիծը, «որովհետեւ, եթէ ամէն բան կարգի չդնենք, շատ չանցած Փարիզի փողոցներուն մէջ պիտի լսենք դաւաճան մամուլին անունները: Արդէն իսկ զրոյց կը շրջի թէ «Փառի - Սուառ»ը անպարտութեան վճիռ պիտի ստանայ»: Ժողովրդական կուսակցութիւնը հաւանութիւն յայտնեց հետեւեալ վերապահումներով.— 1. Նախատեսուած տնօրինութիւններէն ազատ ձգել ծանուցումի այն հաստատութիւնները եւ տպարանները որոնք զուտ առեւտրական հանգամանք ունին,— 2. Ամէն օրինական երաշխաւորութիւն եւ հատուցում տալ այն թերթերուն որոնք ենթակայ չեն դատի եւն.: Պ. Էռիօ ուժգնօրէն բողոքեց օրինագծին դէմ, յայտարարելով թէ կառավարութիւնը «ոչինչ ըրած է դրամատէր մամուլին դէմ, ոչինչ ըրած է սպառնալու համար պարկեշտ մարդը անուանարկութեան դէմ, պահած է նախապէս արտօնութիւն առնելու պայմանը» եւն.: Անկախ երեսփոխան մը այս առթիւ դիտել տուաւ թէ «Իւմանիթէ»ն ալ հրատարակուեցաւ 1940ին (ադմուկներ): Ուրիշ աջ-ձախի խօսքեր փոխանակուեցան համայնավարներու եւ աջերու միջեւ եւ վիճաբանութիւնը յետաձգուեցաւ այսօրուան:

ՍՈՒՐԻՈՅ ֆրանսական եւ անգլիական զօրքին պարպումը գրեթէ վերջացաւ ապրիլ 13ին: Անգլեւհնդիկ զօրքը նոյն օրը հեռացաւ Դամասկոսէն, ժողովուրդի ծափերուն մէջ եւ խրախճանքներն սկսան, թէեւ արաբական մամուլը չի ծածկեր տնտեսական դժուարութիւնները որ պիտի զգացուին հետզհետէ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ դիւանը կազմուելով, իրենց պաշտօնին մէջ վերահաստատուեցան երկու ընդհ. քարտուղարները, Պ. Լէոն Ժուհօ եւ Պ. Ֆրաշոն (այս վերջինը համայնավար): Առաջին անգամ ըլլալով կին մըն ալ կը գտնուի դիւանին մէջ:

ՓԱՐԻԶ եկաւ խորհրդային գրագէտը, Իլիա Էրէնպուրկ (հեղինակը՝ «Փարիզի անկումը» վէպին որ թարգմանուած է Հայաստանի մէջ): Ամերիկա պիտի երթայ, ներկայ ըլլալու համար լրագրապետներու ժողովին:

ՃԱՓՈՆԻ երեսփ. ընտրութեանց մէջ 80 կին թեկնածուներէ ընտրուած են 38 հոգի, ընկերվարականներէն՝ 92, համայնավարներէն՝ հինգ: 465 երեսփոխաններէն 373ը առաջին անգամ է որ կ'ընտրուին:

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութեան համագումարին մէջ, Փարիզի նախկին դեսպանը, Սարակաթ, ճառ մը խօսելով, մերժեց համայնավարներուն հետ ձուլուելու առաջարկը: «Անկախ -

«ՔՕՁԻ ՖԱՆ ԹՈՒԹԷ»

Ինչպէս գրած էինք, Gaîté Lyriqueի թատրոնին մէջ երեք բացառիկ ներկայացումներ տրուեցան, Մոցարթի Cosi Fan Tutteն: Կարեւոր դերերէն մէկը տրուած էր արժանաւոր երիտասարդի մը: Պ. Էմմանուէլ Փափազեանի:

Դերասանները, բոլորն ալ Միլանի Սքալայէն, կատարեալ յաջողութեամբ կատարեցին Opera - Boufféին ամբողջութիւնը:

Անցեալ օր երբ յայտնի թենորը կ'այցելէր մեր խմբագրատունը, փափաք յայտնեց որ ներկայ ըլլանք ներկայացումներուն: Այսօր, լսելէ վերջ իր ձայնը, աւելի հաճոյքով է որ կը գրենք այս տողերը, շնորհաւորելու համար Պ. Փափազեանը որ այնքան արուեստով եւ տաղանդով տարաւ Ֆէր - նանտոյի դժուարին եւ ճկունութեան կարօտ դերը: Դժբախտաբար երգիչը իրեն յանձնուած դերին մէջ առիթը չունէր ձայնին ամբողջ ծաւալը տալու, որպէսզի կարելի ըլլար ամբողջական գաղափար կազմել: Սրահը լեցուն ծայրէ ծայր եւ ներկաները բուռն ծափերով գնահատեցին օտար արուեստագէտները: Թերթին ծաւալը թոյլ չի տար, պարզելու համար ներկայացման ամբողջութիւնը: Այս քանի մը տողերով կ'ուզէինք երեւան հանել հայ երգիչի մը գրաւած փայլուն դիրքը օտար բեմերու վրայ: — Թղթակից

կեչտութիւն է միութեան հարցը դնել առանց պայմանները ճշդելու: Խնդիրը սա է, — բանուորական միակ կուսակցութեանց մէջ ընկերվարութիւնը պիտի ամրապնդուի՞ թէ պիտի մեռնի»:

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՀՐՈՍԱՊԵՏ Միխայլովիչի դատավարութեան առթիւ, ամերիկեան կառավարութիւնը խնդրած էր իբրեւ վկայ լսել ամերիկացի օդաչուներ: Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը մերժեց, դիտել տալով թէ դատարանին կը վերաբերի նշանակել եւ հրաւիրել վկաները:

ՍԱՌԱԾ ՄԻՍ պիտի բաժնուի Ապրիլ 15էն 21, Ապրիլի B6 (100 կրամ) եւ BC (50 կ.) կտրօններով: Նաեւ 400 կրամ պանան՝ ապրիլ 15էն սկսեալ, երիտասարդներուն (SC կտրօն) եւն.:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՁԷՆՔԵՐԸ պէտք է ոստիկանական տեսչութեանց յանձնել: Անսաստողները ենթակայ են հինգ տարի բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի:

350.000 ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍ գողցուեցաւ հինգ զինեալ չարագործներու կողմէ, որոնք յարձակած էին Սէնի նահանգապետութեան կառքին վրայ:

ԿԼՍԹԱՓՈՑԻՆ ՊԵՏԸ, Քալթէնպրուններ, որ կը դատուի Նիւրէմպէրկի ատեանին առջեւ, վերջին պահուն խոստովանեցաւ թէ տեղեկութիւն ունէր Հրեաներու ջարդի հրամանագիրներէն եւ արգելարաններու տանջանքներէն, երբ ամերիկեան դատախազը մէջտեղ հանեց իր ստորագրած հրամանագիրները:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ առթիւ, ամերիկեան հրամանատարը եւ փոխանորդը յայտարարեցին թէ յոյս չկայ որ Եւրոպան ոտքի կանգնի տնտեսապէս, եթէ Գերմանները բաւարար ուտելիք չստանան, աշխատելու համար: Իրենց կարծիքով, տագնապը պիտի շարունակուի 1947ին ալ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, մաքրագործելու համար «բոլոր օտար տարրերը, մէջն ըլլալով կաթոլիկ քահանաները»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խնամակալը, Դամասկինոս արք. հաւանեցաւ շարունակել պաշտօնը, մինչեւ որ կարելի ըլլայ լուծել թագաւորական խնդիրը:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ Ամերիկացիները քարիւղի զտարաններ պիտի հաստատեն Տրիպոլսոյ մէջ (Լիբանան), յունիսէն սկսեալ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ, Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջապահութեան կամ Տունին բժիշկը: 6րդ տարի, թիւ 63, Մարտ 1946: Ճոխ բովանդակութեամբ: Հիմնադիր - տնօրէն Շ. Նարդունի: Տարեկան բաժնեգին 250 ֆրանք: Ուրիշ երկիրներ՝ 300 եւ 350 ֆրանք: Հասցէ.— 17 rue Damesme, Paris:

ԳՐԱԲԵՐ, պարբերաթերթ գրականութեան եւ արուեստի: Կը խմբագրեն Վ. Եսայեան եւ Յ. Վինոյեան: Ա. տարի թիւ 2, փետրուար, 1946: Հասցէ.— Nicomidias No. 1, Néa Smyrne, Athènes (Grèce):

ՀԱՅ ԳԻՐ, պարբերաթերթ գրականութեան եւ Արուեստի: Ա. տարի թիւ 1, թիւ 1 եւ 2 (1946 փետրուար եւ Մարտ): Հասցէ.— Odos Gambetta 14, Athènes (Grèce):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Սէն Շամոնէն Սարգիս Քէշապեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր զաւկին, ԼՈՒԻՁԻ մահուան առթիւ: Եւ այս առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սէն Շամոնի մասնաճիւղին, 1000 ֆրանք Սէն Շամոնի Մշակութային Կրթ. Միութեան եւ 500 ֆրանք Հայ Լուսաւորչի դպրոցին, Սէն Շամոն:

Մ. Ա. Կ.Ի ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԳԵՏՆԻՆ ՎՐԱՅ

Չորեքշաբթի օր, Պ. Հըքսլի, որ ընդհանուր քարտուղարն է Միացեալ Ազգերու կրթական, գիտական եւ մշակութային կազմակերպութեան (Իւնէսքօ), կարճ զեկոյց մը տուաւ Ֆրանսայի եւ օտար թղթակիցներուն՝ տեղեկատու նախարարութեան սրահներուն մէջ: Դասախօսը պարզեց նախ այս կազմակերպութեան նպատակները, ի վեր հանելով այն կարեւոր դերը զոր ան պիտի կատարէ միջազգային երաժշտական, փիլիսոփայական, մամուլի, կրթական, շարժանկարի եւ ուրիշ զանազան ճիւղերու մէջ: U. N. E. S. C. O.ն ճիւղերէն մէկն է ՄԱԿին, եւ կախուած է անկէ բարոյապէս եւ նիւթապէս, թէեւ այս վերջինն ալ իր կարգին Անգլիայէն է որ կը ստանայ անհրաժեշտ գումարները: Այս կազմակերպութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ Փարիզ, ուր արդէն յառաջիկայ նոյեմբերին պիտի գումարուի կարեւոր համաժողով մը, որ պիտի ճշդէ UNESCOի դերը եւ կատարուելիք աշխատանքներուն ծրագիրը: Բազմաթիւ առաջարկներ եւ ծրագիրներ կան առայժմ: Քննութեան պիտի առնուին միջազգային համալսարան մը հաստատելու եւ միջազգային լեզու մը ստեղծելու առաջարկը: Բայց այս բոլորին իրագործումը բազմաթիւ դժուարութեանց պիտի բախի, ներկայ անստոյգ պայմաններուն մէջ: Դասախօսը իրեն եղած հարցումներուն պատասխանեց բացատրելով ի մէջ այլոց թէ միայն Խ. Միութիւնն է որ մինչեւ հիմա մերժած է մասնակցիլ նոր կազմակերպութեան, պատճառաբանելով թէ իր մասնակցութիւնը կախում ունի UNESCOի եւ UNOի յարաբերութեանց ճշդումէն: Դիտել տրուեցաւ սակայն, թէ UNESCOն իրաւապէս ՄԱԿի օժանդակ կազմակերպութիւն մը ճանչցուած ըլլալով, Խ. Միութեան չուտափոյթ անդամակցութիւնը բաղձալի է:

Թղթակից

ԱՐՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Վռամեան, Ընկ. Կարօ, Մարզպետ, Ակնունի, Հայաստան, Զաւարեան, Թաթուլ, Դուման, Քեռի եւ Համազասպ ենթակոմիտէները եւ խումբերը Ապրիլ 16ին, ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ», «Քարգէն Սիւնի» եւ «Սեպուհ» խումբերու ընկերները, 19 Ապրիլ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, սովորական ժողովատեղին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Բադուեանի Ապրիլ 20ին, ժամը 8ին Expositionի սրահին մէջ: Նիւթ՝ Հայկական Հարցին ծնունդը եւ զարգացումը մինչեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն: Մուտքը ազատ է:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն որոշած է յարգանքի այց կատարել ընկ. Միքայէլ Վարանդեանի գերեզմանը, Ապրիլ 22 մեռելոցի օրը, երկուշաբթի կէսօրէն վերջ: Հաւաքավայր՝ St. Pierreի գերեզմանատան առջեւ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները, ինչպէս եւ Մեծ Հայուն յիշատակը յարգող հայրենակիցները:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé 1925 R. C. S 376.296

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6 ամս. 400, 3 ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 17 Avril 1946 Չորեքշաբթի 17 Ապրիլ

ԺԸ ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4588—Նոր շրջան թիւ 317 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄՐՏԱԴՈՂԸ

Մոսկուան տակաւին չէ բանաձեւած իր հողային պահանջները՝ Թուրքիոյ հանդէպ։ Միշտ եւ ամէն տեղ միայն Կարս - Արտահանի անուններն են որ կ'արտասանուին։ Թրքական Հայաստանի մասին կը լսենք միայն ընդհանուր խօսքեր, բանաւոր եւ գրաւոր քարոզութեամբ։ Ճառերով, ուսումնասիրութիւններով եւ բարեմաղթութիւններով։ Այնպէս որ, պաշտօնական շրջանակներու մէջ ալ, նախ Տարտանէլի, յետոյ Կարս - Արտահանի կ'ակնարկեն, եթէ ուղեն տեսակէտ մը կամ դիրքորոշութիւն մը յայտնել։

Մօտերս երկու ժողովներ պիտի գումարուին Փարիզի մէջ. առաջինը՝ ապրիլ 25ին, մասնակցութեամբ չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարներուն։ Երկրորդը — աւելի կարեւորը — թուն հաշտութեան խորհրդաժողովն է, որ պիտի գումարուէր Մայիս 1ին, բայց հաւանօրէն պիտի յետաձգուի մինչեւ Յունիս։

Շատ լաւատես չենք, բայց կրնայ ըլլալ որ կարգ մը գաղտնիքներ պարզուին այդ ժողովներու ընթացքին։

Այս խորհրդաւոր լռութեան դիմաց, Թուրք մամուլը կը շարունակէ հէքեաթներ հիւսել, եւ մանաւանդ լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ հայկական անցուդարձին։

Որքան կրցանք դատել վերջին թղթարերով հասած թերթերէն, Պոլսոյ եւ Անգարայի թերթերը այժմ աւելի չափաւոր լեզու մը կը գործածեն։ Երբեմն ալ կը չոյեն, զարմանալով որ չենք խրատուած անցեալ դէպքերէն, «կոմիտէճի»ներու գործած սխալներէն, եւ նորէն դարձեր ենք դիւրահաւատ զոհերը օտար պետութեանց։

Այսպէս, պարբերաթերթ մը, «Միլլիյէթ», բաց նամակ մը ուղղելով «հայ հայրենակցի մը» կը պարզէ ռուսական եւ անգլիական խաղերը Հայերու եւ Վրացիներու գլխուն, 1828էն ի վեր։ Եւ կը բացագանչէ, սրտառո՜ւչ միամտութեամբ.

— «Դժուար է ներկայիս ճշդել թէ այս խարխուլ քաղաքականութիւնը դեռ ո՛րքան պիտի տեւէ եւ այդ ժողովուրդին ղեկավարները ե՛րբ խելքի պիտի գան»։

Ուրիշ թերթ մը, «Թանին», աւելի խորամանկ, վերլուծելով խորհրդային իշխանութեանց գործունէութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ, կը փորձէ գաղտնիքներ երեւան հանել։

Թերթը նախ կը բացատրէ թէ Քիւրտերը եւ Ատրպատականցիները պատրաստութիւն տարբած են, արաբական դանազան շրջաններ անջատելու եւ Խ. Միութեան կցելու համար։

— «Իսկ Հայերը, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն Միջին Արեւելքի մէջ, չեն ուզեր հող կցել Խ. Միութեան, այլ կը ջանան մարդիկը մղել ներգաղթի։ Բնականաբար այդ ներգաղթէն քիչ վերջը հողային պահանջներ մէջտեղ պիտի դրուին, եւ այս անգամ Միջին Արեւելքի սահմաններէն անցնելով մինչեւ Թուրքիա, Անատոլու պիտի տարածուին այդ պահանջները»։

Վերլուծումը շարունակելով, Թուրք թերթը կը բանայ Թօյնի սրուակը, գրգռելու համար Միջին Արեւելքի ժողովուրդները։

Կ'ըսէ թէ 1945 Հոկտեմբերէն ի վեր Եգիպտոսի, Սուտանի, Հապէշիստանի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Իրաքի, Իրանի, Կիպրոսի եւ Թուրքիոյ խորհրդային հիւպատոսարանները «ամէն օր աւելի պրոպագանտ կ'ընեն, որպէսզի Հայերը վերադառնան Խ. Հայաստան»։

Յետոյ 42.000 հաշուելով Եգիպտոսի, առնուազն կէս միլիոն ալ՝ Միջին Արեւելքի միւս երկիրներուն Հայերու թիւը, կը յանգի հետեւեալ խորախորհո՜ւրդ եզրակացութեան.

— «Հիմա, այդ քաղաքութիւններէն յափշտակուած Հայերուն մէկ մասը եթէ Խ. Ռուսիա գաղթէ, այն ատեն խորհրդային քաղաքականութեան հրամանին տակ պիտի գտնուին այնպիսի տարրեր, որոնք շատ լաւ գիտեն արաբական բոլոր երկիրներու, Պարսից ծոցէն մինչեւ Նեղոս ու ափի եզերը եղած շրջանին տեղական բոլոր խնդիրները։ Գաղթող եւ չգաղթող Հայերուն միջեւ շփումը պիտի պահուի, Միջին Արեւելքի մէջ պատահելիք դէպքերուն մօտէն պիտի հետեւին, եւ հնարաւորութիւններ պիտի ստեղծուին, ուժգին ազդեցութիւն գործելու համար անոնց վրայ»։

Ամբողջ յօդուածը կ'ամփոփուի հետեւեալ բանաձեւին մէջ.— «Միջին Արեւելքի խորհրդային գործունէութեան կեդրոնը Հայաստանի մայրաքաղաքն է»։

Շ.

Հայաստանը յօդուած մը եւս

(Բ. եւ վերջին մաս)

La Tribune des Nationsի աշխատակիցը կը յիշէ հայկական կոտորածները 1894էն մինչեւ 1920 — Սասուն, Վան, Պոլիս, Կիլիկիա եւ ամէնէն ահաւորը որուն ընթացքին Թուրքիոյ 2.100.000 հայութենէն 1ուկէս միլիոնը ջարդուեցաւ։

— 1914ին Հայերը հարիւր հազարաւոր կամաւորներ տուին Ֆրանս. (Հայկ. Լեգէոն, Կիլիկիա) ամերիկեան, ռուսական եւ անգլիական բանակներուն։ 1918ի սկիզբը հայկական բանակը փրկեց մանաւանդ Բագուի քարիւղի հորերը Թուրքեւգերման յարձակումներէն եւ այդպիսով թեթեւցուց Միջագետքի բրիտանական ուժերուն վրայ եղած ճնշումը։ Իսկ 1939—45ին նոյնպէս տասնեակ հազարներով Հայեր կռուեցան դաշնակիցներու կողքին։

Իսկ Թուրքիան, ընդհակառակն, Գերմանիոյ յարեցաւ 1914—18ին իր զինուորական մասնակցութեամբ, եւ 1939—45ին բռնեց չարակամ չէզոքութիւն մը որ հաւանաբար իրական մտահոգութիւն պատճառեց Խ. Միութեան, Սթալինկրատի ճակատամարտի նախօրեակին։

1923ի Լոզանի դաշնագիրը վերահաստատեց Օսմ. կայսրութեան նախկին սահմանները, անոնց վրայ բարդելով նաեւ Ռուսահայաստանի, Կարսի, նահանգը։ Այս քայլը չի կրնար արդարանալ ո՛չ Լոզանէն առաջ, ոչ ալ Լոզանէն վերջ Հայերուն եւ Թուրքերուն բռնած ուղղութեամբ։ Լոզանի դաշնագիրը, որ կը ջնջէր Սեվրի մէջ ստորագրուած դաշինքը, կնքուեցաւ Մեծ պետութեանց եւ Թուրքիոյ միջեւ, բայց այն տարբերութեամբ որ Հայաստանի հանրապետութիւնը, թէեւ ճանչցուած բոլոր ստորագրողներէն, բացակայ էր։

Ուրեմն Հայաստանի կառավարութիւնը չի կրնար ճանչնալ իրաւական արժէքը Լոզանի համաձայնութեան որ իր տեսակէտով, անշուշտ դաշնագիր մը չէ։ Եւ սակայն Լոզանի դաշնագիրը կը նուիրագործէ հողային ընդարձակումը պետութեան մը — որ թշնամի էր 1914էն 1918— ի վնաս դաշնակից պետութեան մը որ իր այս հանգամանքով կը ներկայանայ նախապէս ստորագրուած Սեվրի դաշնագրին նախաբանին մէջ։

Այսօր 1.400.000 Հայեր կ'ապրին իրենց հայրենի հողերուն մէկ աննշան տարածութեան վրայ (20.500 ք.ք., որուն ցեղագրական խտութիւնը հաւասար է Ֆրանսայի համեմատութեան, մինչդեռ ամբողջ փոքր Ասիոյ 625.000 ք. ք. տարածութեան վրայ կ'ապրին միայն 12 միլիոն հոգի։ Անկէ զատ, Խորհրդային Միութեան կողմէ հիւրընկալուած մէկ միլիոն հայութեան վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ 1ուկէս միլիոն հայ քաղաքացիներ որոնք արտասահման ապրելու ստիպուած են՝ յաճախ ենթակայ հայրենազուրկներու հետ ձուլուելու վտանգին։

Թուրքերէն պահանջուած եւ անոնց գրաւած նահանգները ներկայիս անմարդաբնակ են։ Այդպէս է, օրինակ, Կարսի շրջանը։ Ինչ կը վերաբերի Թրքահայաստանի վիլայէթներուն, այնտեղ կ'արածեն ոչխարի հօտեր, իրենց ետեւէն քաշելով քանի մը քիւրտ խաշնարածներ։

Հայերը իրենց տեսակէտը պաշտպանելու համար կը յիշեն Սեվրի դաշնագիրը զոր պետութիւնները ստորագրեցին Սեվրի մէջ 10 Օգոստոս 1920-ին։ Այս դաշնագիրը կը պարունակէ վեց յօդուածներ Հայաստանի մասին։ 88րդ յօդուածով «Թուրքիա կը ճանչնայ, ինչպէս արդէն պետութիւններ ճանչցած են, Հայաստանը իբրեւ ազատ ու անկախ պետութիւն. իսկ 89րդ յօդուածով «Թուրքիա եւ Հայաստան յանձն կ'առնեն Միացեալ Նահանգներու նախագահին իրաւարարութեան յանձնել Հայաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանին ճշդումը՝ Կարնոյ, Տրապիզոնի, Վանի եւ Բաղէշի նահանգներուն մէջ։ Անոնք յանձն կ'առնեն նոյնպէս ընդունիլ նախագահին որոշումը՝ Թրքական սահմանին կից հողերուն զինաթափումին մասին։

Նախագահ Ուիլսըն իր որոշումը կը յայտնէ քանի մը ամիս վերջը, հայկական հանրապետութեան յատկացնելով վերոյիշեալ չորս նահանգներուն մեծ մասը։ Այս նահանգներուն տարածութիւնն է 170.000 ք. ք որուն 95.000ը Հայաստանին։

Յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ հետեւեալ բառերով — ուրիշ շահեր ալ կան Վոսփորի բոլորտիքը։ Հայկական Հարցը կը թուի թէ պիտի ներկայացուի Փարիզի մէջ։ Եթէ այդպէս ըլլայ, այն ատեն վայրկեանը հասած պիտի ըլլայ քննելու իր հետեւանքները միջազգային քաղաքականութեան վրայ։

ANDRÉ DE RÉKA

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

M. R. P. ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻ՞ ԴԱՀԼԻՃԷՆ

Մանր տագնապի մը մատնուած են Ազգ. Ժողովը եւ կառավարութիւնը, Սահմանադրութեան ծրագրին քննութեան առթիւ։ Կաթոլիկ յառաջդիմականները (M. R. P.) վերջին պահուն չորս փոփոխութիւններ առաջարկեցին, որոնք մերժուեցան 260ի դէմ 288 ձայնով։ Ի՞նչ են այդ փոփոխութիւնները.—

1. Խորհրդարանը պէտք է բաղկանայ երկու ժողովներէ,— ա) Ազգ. Ժողով, բ) Ֆրանսական Միութեան Խորհուրդ։— 2. Հանրապետութեան նախագահը պէտք է ընտրուի այդ երկու ժողովներէն եւ ոչ թէ միայն Ազգ. Ժողովէն։— 3. Խորհրդարանը լուծելու իրաւունք հանրապետութեան նախագահին, բայց նախարարական խորհուրդին որոշումով.— 4. Դատական իշխանութիւնը պէտք է անկախ ըլլայ քաղաքական իշխանութենէն։

Պ. Քոսթ Ֆլոռէ, կաթոլիկներուն (ժողովրդական) ներկայացուցիչը, պաշտպանելով այս առաջարկները, պատմական օրինակ մը յիշեց։ Մ. Նահանգներուն մէջ, Ճէֆէրսըն կուսակից էր մէկ ժողովի, Ուաշինկթըն՝ երկու ժողովի։ Երկուքը միասին թէյ կը խմէին, երբ Ճէֆըրսըն բաժակը հագիւ բերան տարած, այրեց շրթունքը. իսկ Ուաշինկթըն թէյը պարպեց պնակին մէջ, եւ սկսաւ ումպ ումպ խմել, առանց բերանը այրելու։ «Այդ պնակը երկրորդ ժողովին տեղը կը բռնէ»։

Այս պատմութիւնը պատճառ եղաւ որ ձախերը սուր սլաքներ արձակեն աջերուն դէմ։ Ընկերվարականները եւ համայնավարները բացէ ի բաց յայտարարեցին թէ երբեք պիտի չընդունին յայտնի կամ քողարկեալ Ծերակոյտի մը վերահաստատումը։ Ուրեմն 288 ձայնով, այսինքն միայն 28 ձայնի առաւելութեամբ քուէարկեցին Սահմանադրութեան Ցանձնաժողովին ծրագիրը, որուն համաձայն միայն Ազգ. Ժողովը իրաւունք ունի օրէնքներ եւ վարկեր քուէարկելու։ Պատերազմ չի կրնար յայտարարուիլ առանց Ազգ. Ժողովին հաւանութեան եւ առանց Ֆրանսական Միութեան կարծիքն առնելու եւն.։

Ուրեմն, լայն ճեղք մը բացուած է կառավարութեան երեք թեւերուն միջեւ։ Ուրիշ խօսքով, ընկերվարականներն ու համայնավարները իրենց դիմացն ունին ժողովրդականները, որոնք նոր Սահմանադրութեան դէմ պիտի քուէարկեն, երբ հանրաքուէ կատարուի։ Վարչապետը եւ Ազգ. Ժողովը ամէն միջոց կը փորձեն, ելք մը գտնելու համար, բայց կաթոլիկները որոշեր են տեղի չտալ։ Այս ճակատին վրայ, անոնք միացած կ'ըլլան արմատականներուն եւ ուրիշ չափաւոր հոսանքներու, որոնք նոյնպէս հակառակ են նոր սահմանադրութեան շատ մը յօդուածներուն։ Եթէ M.R.P.ն ետ կանչէ իր նախարարները, անոնց տեղ պիտի նշանակուին ընկերվարական եւ համայնավար նախարարներ, եւ կառավարութիւնը իր գործը պիտի շարունակէ, մինչեւ նոր սահմանադրութեան վաւերացումը կամ մերժումը ժողովուրդին կողմէ։

Պ. Ֆրանսուա Դէ, M. R. P.ի փոխ-նախագահը եւ ուրիշ վարիչներ յայտարարեցին թէ այլեւս նոր զիջումներ չեն կրնար կատարել։ Նոյնքան վճռական են միւսները։

Սահմանադիր ժողովին պայմանաժամը կը լրանայ ապրիլ 18ին, եւ դեռ ամէն բան վերջացած չէ։ Հաւանական է որ քանի մը օր ալ երկարաձգուին նիստերը։

Իրանի խնդիրը կը մնայ օրակարգին վրայ

Իրանի կառավարութիւնը հրահանգեց իր պատուիրակին՝ Հիւսէյին Ալայի՝ ետ առնել գանգատագիրը Ապահովութեան Խորհուրդի օրակարգէն, քանի որ համաձայնութիւն գոյացած է Խ. Միութեան հետ։ Այս լուրը պաշտօնապէս հաղորդեց կառավարութեան ներկայացուցիչը, իշխան Ֆիրուզ, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստէն քանի մը ժամ առաջ, շեշտելով թէ խորհրդային դեսպանը նորէն կրկնած է որ կարմիր բանակին «ամբողջական եւ անպայման պարպումը պիտի լրանայ Մայիս 6ին»։ Իշխանը յայտարարեց.— «Իրանի կառավարութիւնը կատարեալ վստահութիւն ունի խորհրդային կառավարութեան խոստումին վրայ, հետեւաբար անմիջապէս ետ պիտի առնէ իր գանգատագիրը»։

Այս յայտարարութեան ուժ տուաւ խորհրդային պատուիրակը, Պ. Կրոմիկօ, պահանջելով անմիջապէս օրակարգէն ջնջել իրանեան խնդիրը։ Սակայն ամերիկեան պատուիրակը յայտարարեց թէ կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ, հետեւաբար Ապահովութեան Խորհուրդը չի կրնար նորէն քննել Իրանի խնդիրը Մայիս 6էն առաջ, օրակարգէն ջնջելու համար զայն։ Բրիտանական պատուիրակն ալ հրահանգ ստացած է օրակարգի վրայ պահել խնդիրը։

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, երեսփոխան մը պահանջեց միջոցներ ձեռք առնել՝ համաձայն

Միացեալ Ազգերու դաշինքին, քանի որ «խորհրդային բանակը կը զինէ եւ կը մարզէ Իրանի եւ Իրաքի Քիւրտերը»: Կառավարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ խնդիրը կը քննուի ։

Ջուլհա մեղուակ չարդը

Նիւրընպէրկի դատավարութեան ապրիլ 15ի նիստին մէջ իբրեւ վկայ հարցաքննուեցաւ Աուշվիցի դժոխքին հրամանատարը, Ռուտոլֆ Հօէս, որ առանց վերապահութեան յայտարարեց թէ 1941էն 1943 երկուքուկէս միլիոն կալանաւորներ սպաննուած են այդ արգելարանին մէջ: Ահաւասիկ իր խօսքերը, համաձայն Թերթերու հրատարակութեանց.— «1941ի ամառը ունկնդրութեան ընդունուեցայ Հիմլէրի կողմէ որ ինծի հաղորդեց Հիթլէրի վճիռը,— ոչնչացնել հրեայ ժողովուրդը: «Եթէ մենք հիմա չընաջնջենք հրեայ ժողովուրդը, ըսաւ ինծի, վաղը Հրեաները պիտի ոչնչացնեն գերման ժողովուրդը»: Աուշվից ամէնէն յարմար տեղն էր գործադրելու համար այս հրամանը: Ամէն հինգ – վեց շաբաթը անգամ մը միջին հաշուով 2000 հոգինոց կարաւաններ կը հասնէին, կը կողոպտուէին եւ կ'առաջնորդուէին կազարձակ սենեակները: Հոն ուչաթափ կ'ինային քանի մը վայրկեանէն: Այն ատեն դուռները կը բացուէին եւ մասնաւոր «Յոմանտօներ» կը հանէին դիակներուն մազերը եւ ոսկի ակռաները: Հիմլէր ներկայ եղաւ այսպիսի գործողութեան մը, իսկ Քալթէնպրուները (Կէսթափոյին վարիչը) երբեք չեկաւ »:

Վկան յետոյ խոստովանեցաւ թէ ամլացման գործողութիւններ կը կատարուէին, կալանաւորները սառուցեալ ջուրով կ'ենթարկուէին եւն.: «Բնաջնջումի ուրիշ հրամաններ ալ կը ստանայինք հաղորդիչ գործիքով մը, առանց ստորագրութեան: Երբ պատերազմը վերջացաւ, հրամայեցին պարպել արգելարանը եւ մենք ականաւոր կալանաւորները այլուր փոխադրեցինք, որպէսզի Ամերիկացիներուն ձեռքը չանցնին»:

Վկային յայտարարութեան համաձայն, բաց ի 2ուկէս միլիոն զոհերէն, 500.000 հոգի ալ մեռած են հիւանդութիւններէ, ուրեմն կալանաւորներուն 80 առ հարիւրը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՐԻ ԱՒԱԶԱՆԻ ՄԱՍԻՆ բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ: Ֆրանսա կը պահանջէ ամիսը մէկ միլիոն թոն, եւ յանձն կ'առնէ մասնագէտներ տրամադրել: Անգլիացիները կ'առարկեն թէ կարելի չէ աւելցնել Ֆրանսայի բաժինը: Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին երկու շաբաթէն: Կ'ըսուի թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են քննելու Ռուրի խնդիրը ապրիլ 25ի ժողովին մէջ, պայմանաւ որ նախապէս համաձայնութիւն գոյանայ Իտալիոյ եւ պալքանեան երկիրներու հաշտութեան դաշնագիրներու մասին: Լոնտոնի մէջ մտահոգ են Խ. Միութեան խորհրդաւոր դիրքէն Ռուրի մասին:

150.000 ՍԱՓՐԻՋՆԵՐ, վարպետ եւ արհեստաւոր, կը պատրաստուին գործադուլ հռչակել ամբողջ երկրին մէջ, եթէ չընդունուին իրենց պահանջները ։

ԱՆԳԼ. ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ վաւերացման առթիւ, որ կը քննուի ամերիկեան ծերակոյտին մէջ, Թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգները պիտի պահանջեն Անգլիոյ կարգ մը կղզիները Խաղաղականի մէջ, իբրեւ փոխարինութիւն:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ յաջող ճամբու մէջ են բանակցութիւնները Թուրքիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, 500 միլիոն տոլարի փոխառութեան մը համար, 20—25 տարուան պայմանաժամով: Մ. Նահանգները տրամադիր են լայնօրէն օգնելու Թուրքիոյ հանքային եւ հողագործական հարստութեանց շահագործման:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ զանազան պատիժներու դատապարտուեցան 18 համայնավարներ, ամբաստանուած ըլլալով թէ «խռովարարական գործեր կը կատարէին, վերջ տալու համար բրիտանական տիրապետութեան»:

ՄԱՆՋՈՒՐԻԱՆ հագիւ պարպուած, քաղաքացիական պատերազմ ծագեցաւ ազգայնական եւ համայնավար ուժերուն միջեւ: Երկու կողմերը իրար կը ջարդեն:

ՄԱՏՐԻՏԻ անթելը շնորհալից լուր մը հաղորդեց առջի օր,— իբրեւ թէ գաղտնի համաձայնութիւն գոյացած է Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան միջեւ, սահմանային խռովութիւններ յարուցանելու եւ Սպանիոյ վրայ յարձակելու համար: «Ֆրանսայի թշնամական դիրքը հետեւանք է այդ գաղտնի համաձայնութեան»: Սպանիոյ հանրապետական վարչապետը կիրակի օր ճառ մը խօսելով Փարիզի մէջ, յայտարարեց թէ բաղդատաբար դիւրին է տապալել զօր. Ֆրանքոյի կառավարութիւնը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Ղազարոս Բալուցեանի, իր զաւակին՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿի մահուան առթիւ եւ 500 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի:

ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

Աթէնքի Ազատ Օրէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք հրատարակուած են իբրեւ յայտարարութիւն Ազգ. Առաջնորդարանի (24 Մարտ).—

Մարտ 15ին, Թեմակալ Առաջնորդը ընկերակցութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անդամներուն եւ նախկին երեսփոխան փաստաբան Պ. Արկիրօփուլոսի, այցելեց վարչապետարանի փոխնախարար Պ. Լիխնօսին, որ փոխանորդաբար կը վարէր նաեւ վարչապետի պաշտօնը, ի բացակայութեան վարչապետ Պ. Սոֆուլիսին:

Նախապէս յիշատակագիր մը տրուած էր Պ. վարչապետին, փաստացի պարզելով յունահայութեան, մասնաւորապէս Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մեր ազգակիցներուն վերագրուած զանազան արարքներուն եւ ամբաստանութիւններուն բացարձակապէս անհիմն ըլլալը եւ խնդրուած նաեւ՝ Նանսէնեան Թուղթերով Հայերուն դէմ ոստիկանութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցներուն վերջ մը տրուիլը, ինչպէս նաեւ զանազան շրջաններու մէջ կարգ մը Հայերու մասին տրուած աքսորի որոշումներու կախակայումը եւ բեկանումը ։

Փոխ-նախարար Պ. Լիխնոս խոստացած է իր կարելին ընել, բայց դիտել տուած է որ՝ յունահայութեան մեծագոյն մասը, ինչպէս անցեալին մէջ, ներկայիս ալ կը շարունակէ լաւ կեցուածք մը չունենալ եւ կը միջամտէ Յունաստանի ներքին գործերուն: Պ. Լիխնոս այս մասին Թեմակալ Առաջնորդ Հօր մասնաւոր ուշադրութիւնը հրաւիրած եւ յանձնարարած է որպէսզի յորդոր կարդայ իր հօտին, «բացարձակապէս հեռու մնալ Յունաստանի գործերուն խառնուելէ եւ ըլլալ օրինապահ քաղաքացիներ »:

Ասոր ի պատասխան, Առաջնորդը իր հօտին օրինապահութիւնը կասկածի տակ դնող ծանր մեղադրանքը բացարձակապէս մերժելով, հաւաստած է Պ. Նախարարին թէ՝ այդ մասին իր տեղեկութիւնները չափազանցուած են եւ ճշմարտութեան չեն համապատասխաներ: «Եւ սակայն ես կը ստանձնեմ իմ հօտիս օրինապահութեան եւ հանդէպ Յունաստանի իր ունեցած լաւագոյն զգացումներուն պատասխանատուութիւնը եւ կ'երաշխաւորեմ զայն, իբրեւ Թեմակալ Առաջնորդ Յունաստանի »:

Առաջնորդ Հայրը Պ. փոխ - նախարարին վերոյիշեալ Թելադրութիւնը կը յանձնէ բոլոր յունահայ ժողովուրդին լուրջ ուշադրութեան եւ կը յանձնարարէ որ Յունաստանի մէջ ապրող բոլոր Հայերը ունենան անթերի կեցուածք մը եւ երբեք ուղղակի կամ անուղղակի Յունաստանի ներքին գործերուն միջամուխ չըլլան, որպէսզի կարգ մը պետական օրկաններուն առիթ չտան տեւականօրէն հայ ժողովուրդը անրաղձալի ցոյց տալու այս երկրին մէջ, մանաւանդ ներկայ քաղաքական փափուկ պայմաններուն տակ: Մէկ Հայու գործած ամենաչնչին յանցանքը կրնայ մեծցուիլ եւ ընդհանուր հայութեան վնասակար ըլլալ:

Կը կրկնենք դարձեալ որ՝ Հայերը պէտք է ըլլան հլու եւ օրինապահ քաղաքացիներ, ինչպէս ցարդ եւ յարատեւեն իրենց լաւագոյն վարմունքով առիթ չտալ դժգոհութեան ։

Հ. Մ. Ը. Մ. ԻՆ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐ

ԽՄԲ.— Հետեւեալ նամակը ստացած ենք հրատարակութեան խնդրանքով (11 Ապրիլ).—

Հիմնուելով Առժ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ մեզ յղուած դատական ատեանի վճռագրին վրայ, սկաուտ վերին մարմինս իր ապրիլ 6ի նիստին մէջ միաձայնութեամբ որոշեց.—

Ա.— Սերոբ Սերոբեանը դադրեցնել շրջանի սկաուտ պետի իր պաշտօնէն եւ սկաուտական ամէն գործունէութենէ ։

Այսու կը յայտարարենք թէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտ վերին մարմինս ո եւ է պատասխանատուութիւն չստանձներ հայ ծնողներու առջեւ, եթէ չարունակեն յանձնել իրենց զաւակները յիշեալին ղեկավարութեան:

Բ.— Նկատի ունենալով, Ֆրանսայի շրջանի սկաուտ գործադիր խորհուրդի 3 ապրիլ 1946 համար 196 նամակը, ուղղուած Պ. Գ. Շահինեանի եւ որ իր ձեւով եւ բովանդակութեամբ բացայայտ անսաստում է Սկաուտ Վերին Մարմնին եւ անտեսում անոր հեղինակութեան, ոտնակոխում սկաուտական սկզբունքներուն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոգիին,, սկաուտ Վերին Մարմինս կ'որոշէ.—

Ա. Պաշտօնէ դադրած նկատել Ֆր. Շրջ. Սկաուտ գործադիր խորհուրդը:

Բ. Նշանակել Առժ. Ֆր. Շրջ. Սկ. Գործադիր Խորհուրդ մը, որ պիտի գործէ մինչեւ մօտալուտ պատգամաւորական ժողովի գումարումը: Ի դիմաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առժմ. Սկաուտ Վերին Մարմնոյ ատենապետ Գ. Մերճանօֆ, ատենադպիր՝ Ժ. Միքթանճեան

ԿՈՒԶՈՒԻ ձեռքի Թրիքոյի վարժ եւ օրինակ հիւսող գործաւորուհիներ: Դիմել Տիկին Խաչիկեանի, 7 rue de la Séparation, Pré. St. Gervais:

Le Gérant · H AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme · 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Ընկերվարականներու սրահը՝, 9 rue Victor Massé, մէթրօ Pigalle:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ», «Բարդէն Սիւնի» եւ «Սեպուհ» խումբերու ընկերները, 19 Ապրիլ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, սովորական ժողովատեղին:

Քրիստափոր Միքայէլեան

Մահուան 41ամեակին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ, Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, հրապարակային հանդէս՝ Մայիս 5ին, կիրակի առաւօտ, Թափի Վէրի (Ռոքսի) սինեմային մէջ: Բանախօս՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն որոշած է յարգանքի այց կատարել ընկ. Միքայէլ Վարանդեանի գերեզմանը, Ապրիլ 22 Մեռելոցի օրը, երկուշաբթի կէսօրէն վերջ: Հաւաքավայր՝ St. Pierreի գերեզմանատան առջեւ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները, ինչպէս եւ Մեծ Հայուն յիշատակը յարգող հայրենակիցները ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Սիամանթօ խումբը կը ներկայացնէ «Արշին Մալ Ալան» օփերէթը 21 ապրիլ, Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սալ Մադընոյի մէջ:

Համազգային Սգատօնը (Ապրիլ 11-24)

Փարիզի մէջ, Զատկի Մեռելոցի օրը, 22 Ապրիլ, Բշ. կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Մարսըլէն Պէրթըլոյի սրահը, 28bis rue St. Dominique, նախաձեռնութեամբ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան:

ՎԱԼԱՆՍ.— Երկուշաբթի, 22 Ապրիլ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ:

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Ա. Ը. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ տասնըհինգ կազմակերպութիւններու, կը տօնուի Ապրիլ 11-24ի սգատօնը, 22 ապրիլ երկուշաբթի իրիկուն Հ. Ճ. տան մէջ: Կը խօսի Փրոֆ. Գ. Խաչիկեան: Գեղարուեստական բաժին՝ պատրաստուած Տիկին Գ. Փափազեանի կողմէ ։

Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պալեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Պալեան եւ զաւակները, Օր. Ժանէթ Պալեան եւ Արթին Պալեան, ինչպէս նաեւ Տաւուլճեան, Այրի Տիկին Ավըլին, Տէմիրճեան, Զատիկեան, Թուղճեան, Կարապետեան, Զօպարեան, Էմիրաեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԹԻՆ ՊԱԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ճարթըլեան, Իզմիրցի)

որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 14ին, 61 տարեկան հասակին մէջ ։

Թաղումը պիտի կատարուի այսօր, չորեքշաբթի, 17 ապրիլ, ժամը 15.45ին, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին, Rue des Brochets.

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Պ. Կարապետ Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ազարիկ Անտոնեան, եւ ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, նաեւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին իր ընկերուհիներուն, որ անձամբ եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆի մահուան առթիւ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 12ին, Ալֆորվիլի գերեզմանատան մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Գուրգէն Ալպէս Կառկաեան (Էսկիշէհիրցի), հօր անունը Գէորգ, մօրը՝ Ազաւնի, կը գտնուի Ամերիկա: Իմացնել հօրեղբօր տղուն՝ Ստեփան Փանոսեանին, 33 Place Jules Guesde, Marseille: Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել ։

ԿՈՒԶՈՒԻ հայ առանձին կին մը երախաներու խնամքին եւ տնական աշխատանքներու օգնելու համար: Դիմել Mr. Margossianի 4 Ave. Séverine, Courbevoie (Seine):

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 18e Année № 4589 — Նոր շրջան թիւ 318

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 R. C. S. 376.296

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 18 Avril 1946 Հինգշաբթի 18 Ապրիլ

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱԽՏՈՐՈՇ ՕՐԵՐ

Սահմանադիր ժողովը մէկ շաբթուան կեանք ունի: Եւ պիտի փակուի տաժանելի պայմաններու մէջ, քանի որ երեք յաղթական թեւերը չկրցան համաձայնիլ, վիճելի կէտերու մասին:

Պայքարն սկսած է արդէն եւ կը սաստկանայ:

Երեք թեւերէն զատ, միւս գոյնզգոյն հոսանքներն ալ ճակատ կը յարդարեն, իրենց տեսակէտները արժեցնելու համար ժողովուրդին առջեւ: Նոր Սահմանադրութեան ճակատագիրն է որ պիտի վճռուի մօտերս, «այո» կամ «ոչ» պատասխանով:

Լարուած են քարոզչական եւ ընտրական պայքարի բոլոր մեքենաները, ազդելու համար հանրային կարծիքին վրայ, որ կը տարուբերի զանազան հոսանքներու միջեւ:

Հանգանակութեան սիւնակներ բացուած են գլխաւոր կուսակցութեանց թերթերուն կողմէ, l'Humanité (համայնավար), Le Populaire (ընկերվարական), L'Aube (հանրապետական ժողովրդական, M. R. P.): Որքա՜ն պերճախօս կոչեր, որոնց բոլորին ալ իմաստը մէկ է,— Դրամ ճարեցէք, որպէսզի կարենանք պաշտպանել ձեր իրաւունքները,— ազատութիւնը, ժողովրդապետութիւնը եւն.:

Անշուշտ կոչերը կը տարբերին թերթէ թերթ, պատշաճելով օրուան հովերուն:

Այսպէս, «Իւմանիթէ» կը յիշեցնէ ամէն օր — «Բանուորներ, գիւղացիներ, մտաւորականներ, ի դերեւ հանելու համար «թրըսթ»ներու եւ յետադիմութեան դաւերը, մասնակցեցէք համայնավար կուսակցութեան ազգային հանգանակութեան»:

Ցանկերուն գլուխը կը գտնուին խըրաքանչիւր հոսանքի վարիչ մարմիններուն անդամները, որոնք միեւնոյն ատեն պերճախօսութեան գոհարներ կը թափեն, զարկ տալով առատաձեռնութեան:

Անցեալ տարի, Լէոն Պլումն էր որ հանգանակութեան կը հրաւիրէր ընկերվարական շարքերը, մասնաւոր խմբագրականներով: Այս տարի ուրիշներ կը խօսին: Համայնավար պետերը ե՞րբ ետ մնացած են այս կարգի ձեռնարկներու մէջ: Եւ ահա M. R. P.ի ականաւոր դէմքը, Պ. Պիտօ իր կարգին զոհողութեան կը հրաւիրէ կաթոլիկ բազմութիւնները, վսեմ ոճով.— «Կուսակցութիւն մը զօրաւոր է միայն այն ատեն երբ իրեններուն դրամը չեն գլանար իր աղքատութեան»:

Վերջին պահուն յորձանքին մէջ նետուեցաւ նաեւ բազմամեայ նախարար-վարչապետը, Էռիօ, որ Սահմանադիր ժողովին մէջ կորսնցուցած պայքարը կը շարունակէ թերթով:

Իբրեւ նախագահը արմատական կուսակցութեան, Լիոնի քաղաքապետը կը ջանայ գլուխ հանել նոր ձեռնարկ մը.— Համախմբում ձախ հանրապետականներու, «յանուն ազատութեան եւ ճըշմարիտ ժողովրդապետութեան»: Արդէն ձեռքին տակ ունի օրկան մը, La Dépêche de Paris, ուր իր առաջին խմբագրականը երեւաց ապրիլ 16ին, նշանակալից խորագրով մը,— «Ազատութիւն կամ դիկտատուրա»:

Բազմաթիւ են վիճելի խնդիրները,— Մէ՞կ թէ երկու ժողով, Հանրապետութեան նախագահին իրաւասութիւնները, մամուլի եւ ուսուցման ազատութիւնը, սեփականութեան իրաւունք, ազգայնացման սահմանը եւն.:

Մեծ տարբերութիւններ չկան արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Հիմնականը՝ ներքին կարգուսարքն է, որ արմատական փոփոխութիւն մը պիտի կրէ, եթէ ընկերվարական — համայնավար գործակցութիւնը շարունակուի եւ մեծամասնութիւն շահի:

Մինչ աջերը եւ չափաւորները շատ արմատական, յեղափոխական կը գտնեն Նոր Սահմանադրութիւնը, ձախերը եւ մասնաւորապէս համայնավարները դիտել կուտան թէ իրենց ուզածը չէ նոր նախագիծը:

Ըսել կ'ուզեն որ եթէ կուսակցական նկատումներով տարուած ըլլային, բոլորովին տարբեր Սահմանադրութիւն մը կը մշակէին. մինչդեռ եղածը կը բխի բուն ազգային դերիշխանութեան մտահոգութիւններէ: Ատոր համար ալ կը մերժեն տեղի տալ միակ Ազգ. ժողովի հարցին մէջ:

Աւելորդ է ըսել թէ արտաքին աշխարհն ալ, եւ մանաւանդ Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին պայքարի ելքին, որ կրնայ ազդել իրենց եւ առ հասարակ միջազգային քաղաքականութեան վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, բախտորոշ օրեր:

Շ.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Ազատութիւնը տառ մնաց միայն»...

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Ցառաչի)

«Հալք»ի վերին մարմիններու որոշումով, կուսակցութեան բոլոր գործօն տարրերու մասնակցութեամբ, տեղի պիտի ունենար Համաժողով մը, Ապրիլի կէսին Օրակարգը ծանօթ է,— մարդ չմնաց չիմացող: Որոշում պիտի տրուէր բարեփոխելու կարգ մը օրէնքներ, որոնց գոյութիւնը կը սահմանափակէ կարծիքի եւ մամուլի ազատութիւնը՝ Թուրքիոյ մէջ, ուր... դեմոկրատութեան բաղձանքը կ'աճի օրէ օր, ու արմատ կը տարածէ:

15 Մարտի հեռագիր մը, սակայն, Անգարայէն հաղորդեց՝ թէ վեց ամիս յետաձգուած է Համաժողովը: Ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս: Ոչ մէկ մանրամասնութիւն:— Այնքան ուշագրաւ է խաղը, որ երէկի «Թան»ի ամէնէն թթու թշնամիներն իսկ, կը հաստատեն Սերթէլներու ամբաստանութիւնները, ու կը քննադատեն ընթացքը «Հալք»ի վարիչներուն:

Շատերու մէջ ամէնէն թթուն, «Թասվիր», Մարտ 20ի խմբագրականը կը յատկացնէ այս «ցաւոտ խնդրին», ու կը խորհրդածէ.

— «Հալքի Համաժողովը պիտի գումարուէր Ապրիլի կէսին, զբաղելու համար աւելի լայն դեմոկրատութեան մը կարելիութիւններով: Եւ սակայն, Անգարայէն հեռագիր մը կը հաղորդէ՝ թէ վեց ամիս յետաձգուած են այս աշխատանքները: Ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս, չենք գիտեր: Եւ սակայն կը հաստատենք ցաւով՝ որ, տարիէ մը ի վեր, այս երկրին մէջ «ազատութեան մը ԽՕՍՔԸ միայն կայ: Ամէն ոք լայն ազատութեան մը գոյութենէն կը ճառէ, մինչ մեր վարկը անպատուող օրէնքներ, ի զօրու կը մնան: (Մ.— Կ'ակնարկուի վարչապետ Սարաճօղլուի Մարտի ճառին, ուր այս վերջինը կը շեշտէր, «Թուրքիա, լայն ազատութեան ծովու մը վրայ կը տատանի»: Մարտ 8ի թիւով իսկ, Ճիհատ Պապան կը պատասխանէր վարչապետին:— «Սարաճօղլու կրնայ լաւատես ըլլալ մեր քաղաքական լայնամտութեան մասին, բայց, կը խորհինք՝ թէ կ'աճապարէ, երբ կը շեշտէ թէ «ազատութեան ծովու մը մէջ կը տատանի Թուրք ժողովուրդը»...: Խօսքը ու խոստումը միայն կ'իմանանք այդ ազատութեան, մինչ մամուլի օրէնքները կը մնան նոյնութեամբ ի զօրու...: Ամէն անգամ որ գրիչ ձեռք կ'առնենք ո եւ է բան քննադատելու համար, մեր աչքերուն առջեւ կերպարանք կ'առնէ բանտի մը խցիկը ...»:)

«Վեց ամիս եւս ետ կը մնանք, ուրեմն: Ու այս որոշումին գաղտնիքը ոչ կրնանք լուծել, եւ ոչ ալ ըմբռնել: «Հալք» կուսակցութիւնը, որ «յեղաշրջական» կը դաւանի ինքզինք, պահպանողական իսկ չի կրնար մնալ: Դարձեալ, Կուսակցութիւն մը՝ որ շատ ճարտար է հանրային ազատութիւնները կապտող օրէնքներ բանաձեւելու եւ գործադրելու մէջ, չէ յաջողած՝ տակաւին, քայլ մը առաջ երթալ, բարեփոխելու համար զանոնք:

«Չենք ուզեր հաւատալ, թէ Հանր. Հալք Կուսակցութիւնը պիտի շարունակէ ինքզինք հերքել, այս ձեւով: Չենք հաւատար, դարձեալ, թէ ան անկեղծ չէ ազատութեան իր բաղձանքին մէջ: Բայց, վարանումը՝ զոր ցոյց կուտայ դէպի նոր յեղաշրջում, զարմանք կը պատճառէ մեզի:

«Այս դանդաղութիւնը կրնանք վերագրել երկու հաւանականութիւններու: Ա.) Կարգ մը վարիչ թէ գործօն անդամներ, հաւանաբար մտահոգ՝ թէ նոր ընտրութեանց առիթով կրնան կորսնցնել իրենց աթոռները, կ'ուզեն ուշացնել Համաժողովը: Եւ կամ՝ Բ.) Գոյութիւն ունին կարգ մը կենսական պատճառներ, որոնք կը հարկադրեն յետաձգել ընտրութիւնները: — Վերջին պարագային, լաւ կ'ըլլայ որ մեզ ալ տեղեակ պահեն այդ պատճառներուն: Թերեւս, մենք ալ կը մասնակցինք վիճաբանութիւններուն, ու կը գտնենք կերպ մը, բոլոր թիւրիմացութիւնները փարատելու»:

«Թասվիր» շատ լաւ գիտէ, թէ ինչու կը ձգձգուին յառաջիկայ ընտրութիւնները, ու, ինչո՞ւ, մանաւանդ, դժկամակութիւն ցոյց կը տրուի կարգ մը ազատութիւններ բանալու:— Հալքի վերին մարմիններուն մէջ, ստեղծուած է բուռն հակամարտութիւն մը, առաւելապէս ներքին, ու չափով մըն ալ արտաքին քաղաքականութեան պատճառով: Անգարայի մէջ, օրուան նիւթ է Քէմալի համակիրներու եւ Իսմէթի գործակիցներու միջեւ խուլ պայքար մը, որ կը սպառնայ «Հալք»ը դրկել

ՄԷԿ ՇԱԲԱԹ ԵՒՍ

Տագնապը պիտի լուծուի՞

Սահմանադիր ժողովը 198ի դէմ 239 ձայնով որոշեց մէկ շաբաթ եւս շարունակել իր նիստերը: Ուրիշ խօսքով, ժողովը պիտի փակուի ապրիլ 26ին: Ժողովրդականները (M. R. P.) եւ արմատականները ուժգնօրէն ընդդիմացան այս երկարաձգման, բայց պարտուեցան: Միեւնոյն նիստին մէջ 102ի դէմ 327 ձայնով քուէարկուեցաւ գործակից մամուլի գոյքերուն գրաւման օրինագիծը: Կաթոլիկները այս հարցին մէջ ալ դէմ քուէարկեցին, զանազան վերապահումներով:

Նոյն օրը դիշեր ցերեկ խորհրդակցութիւններ կատարուեցան, սահմանադրութեան եւ դահլիճի տագնապը լուծելու համար: Վերջնական ելք մը գտնուած չէ տակաւին, բայց մթնոլորտը բաւական մեղմացած է: Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել, փոխադարձ զիջումներով: Ժողովրդական հոսանքին ներկայացուցիչները սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցան ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն հետ, պնդելով հանդերձ որ ապագայ խորհրդարանը բաղկանայ երկու ժողովներէ: Ձախակողմեան երկու կուսակցութիւնները կը վախնան որ եթէ այս տեսակէտը ընդունուի, պիտի կրկնուին Գ. Հանրապետութեան տկարութիւնները: Անոնք միշտ կը պնդեն միակ եւ գերիշխան Ազգ. ժողովի մը տեսակէտին վրայ, իբրեւ օժանդակ մարմին ընդունելով Ֆրանսական Միութեան Խորհուրդը, որ պիտի ունենայ շատ սահմանափակ իրաւունքներ:

Նախարարական խորհուրդին առջի օրուան նիստին մէջ, վարչապետը համերաշխութեան կոչ մը ուղղեց, որպէսզի Սահմանադրութեան նախագիծը քուէարկուի ստուար մեծամասնութեամբ: Վախ յայտնեց որ եթէ M. R. P.ն դէմ քուէարկէ, հետեւանքը պիտի ըլլայ պառակտում ամբողջ երկրին մէջ: Հանրաքուէն, որ պիտի կատարուի յունիսի սկիզբը, եթէ ցանկալի ելքի մը չյանգի, այն ատեն պիտի երկարաձգուի աժամեայ կարգուսարքը: Արդ, վարչապետին եւ նախարարներու մեծամասնութեան կարծիքով, այսպիսի ելք մը կրնայ «աղետալի հետեւանքներ ունենալ, ճակատագրական հարուած մը տալով Ֆրանսայի նոր կարգուսարքին»: Միւս կողմէ, եթէ կաթոլիկները ետ քաշեն իրենց նախարարները եւ մասնաւորապէս արտաքինը, Պ. Պիտօ, Ֆրանսան դժուարին կացութեան մը պիտի մատնուի Ապրիլ 25ի միջազգային խորհրդաժողովին առթիւ, մանաւանդ որ ժողովը պիտի զբաղի նաեւ Հռենոսի, Սարի եւ Ռուրի խնդիրներով:

Ինչպէս կ'երեւայ հրատարակուած տեղեկութիւններէն, ժողովրդականները Սահմանադրութեան նախագծին դէմ պայքարելով հանդերձ, չեն ուզեր քաշուիլ դահլիճէն, բայց վարչապետը ինք համոզուած է թէ պիտի հարկադրուի կաթոլիկ նախարարներուն հրաժարումը պահանջել, եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ:

Մինչ այս մինչ այն, Սահմանադիր ժողովը կը շարունակէ արագօրէն քուէարկել նախագծին յօդուածները, յետաձգելով վիճելի կէտերուն քննութիւնը:

× Ելմտական նախարարը լաւատես տեղեկութիւններ հաղորդեց երկրին ելմտական կացութեան մասին: 1946ի բացը, որ 320 միլիառ ֆրանք էր տարուան սկիզբը, իջած է 185 միլիառի, շնորհիւ խիստ կրճատումներու եւ Փետրուարի հարկային հասոյթներու յաւելման: Դրամական կացութեան մասին ալ խօսելով, ըսաւ թէ թղթադրամներու յաւելման առաջքը առնուած է: Անցեալ մարտին յաւելումը իջած էր 8.877.000.000 ֆրանքի, մինչ Փետրուարին 12.719.000.000 էր, Յունուարին 15.428.000,000, իսկ 1945 Դեկտեմբերին՝ 27.159-000.000 ֆրանք:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ խնդիրը պիտի քննուի չորս նախարարներու ժողովին մէջ, համաձայն Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին յայտարարութեան:— Յունաստանի կառավարութիւնը յուշագիր մը ուղղած է չորս նախարարներու ժողովին, պահանջելով հիւսիսային Եպիրոսը, որ կը գտնուի Ալպանիոյ ձեռքը եւ ունի 1950 քառ. մղոն տարածութիւն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

իր ամէնէն գործունեայ տարրերէն: Ցատկանշական է, որ ոչ Նուրի Տէմիրաղի «Ազգ. Վերականգնումի կուսակցութիւնը», ոչ ալ Պայարի «Դեմոկրատ կուսակցութիւնը», ո եւ է գործնական քայլ չեն առած տակաւին: Ու ասիկա՝ հակառակ անոր որ Ճէլալ Պայար խոստացած է «աջակցիլ» Հալքին, քան «պայքարելու» անոր դէմ: Հալքի Համաժողովը, անկասկած որ դուռ պիտի բանայ հրապարակային պառակտումներու, ու պիտի պարզուին բոլոր ներքին քէները: Անգարա, նպատակաւոր չի նկատեր ժամանակը՝ կատակերգութիւններ բեմադրելու ....:

Կը տեղեկանամ, մասնաւոր աղբիւրէ, թէ նոյնիսկ հաւանական է քայքայումը «Ազգ. վերականգնումի կուսակցութեան»:

Կ'ապրինք, կը տեսնենք:

Մ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՓՐՈՅՏ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Միացեալ Ազգերու կեդրոնը հագիւ Ամերիկա փոխադրուած, արդէն խուլ շարժում մը սկսած է, կրկին Եւրոպա վերադարձնելու համար զայն: Այս հեռաւոր ծրագիրը որ տակաւին ի լինելութեան է, մեծ յուզում պատճառած է միջազգային Արիսպագոսին ու մասնաւորաբար ամերիկեան պատուիրակութեան շրջանակներուն մէջ: Լոնտոնի թերթերէն կը տեղեկանանք թէ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այդ տեսակ անխոհեմ քայլի մը առաջքը առնելու համար, որովհետեւ պատասխանատու շրջանակներու համոզումով, կեդրոնին փոխադրութիւնը այլուր, կրնայ աղետալի հետեւանքներ ունենալ եւ չէզոքացնել ամերիկեան ժողովուրդին խանդավառութիւնը՝ միջազգային կազմակերպութեան մասին:

Ապզըրվըրի Նիւ Եորքի Թղթակիցը դիտել կու տայ թէ խորհրդ. կառավարութիւնը, որ տակաւին երէկ համաձայն էր Մ. Ա. Կ. կեդրոնին Ամերիկա փոխադրութեան, արդէն իսկ սկսած է հասկցնել թէ Ժընեւը աւելի յարմար վայր մըն է: Գլխաւոր պատճառը Մոսկուայի այս ելոյթին՝ այն մեծ հեղինակութիւնն է զոր Միացեալ Նահանգները կը վայելեն Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս, ինչպէս յայտնի եղաւ իրանեան վէճին ընթացքին: Մոսկուա կը գանգատի թէ ամերիկեան պատուիրակութիւնը բոլորովին ենթարկուած է տեղական մամուլին քարոզչութեան, եւ մեծապէս ներշնչուած ամերիկեան ռատիոյէն: Մոսկուայի համար անախորժ երեւոյթ էր որ Միացեալ Նահանգներու հանրային կարծիքը առաւելապէս նպաստաւոր էր իրանեան դատին՝ վերջին շաբաթներու ընթացքին:

Տակաւին յայտնի չէ թէ Մ. Ա. Կ. մնացեալ պատուիրակութիւնները ինչ դիրք պիտի բռնեն, երբ Խորհրդային Միութիւնը որոշ առաջարկ ներկայացնէ կեդրոնի տեղափոխութեան համար: Թէ Անգլիա եւ թէ Ամերիկա համաձայն էին, անցեալ փետրուարին, որ Մ.Ա.Կ.ի կեդրոնը մնար Եւրոպայի մէջ, իսկ Հարաւային Ամերիկայի փոքր պետութիւնները աւելի նպատակայարմար կը նկատէին Նիւ Եորքը կամ Ուաշինկթընը: Հիմա, սակայն, կը թուի թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը վերաքննած է իր տեսակէտը եւ բուռն կերպով պիտի հակառակի ռուսական առաջարկին, նկատելով որ տեղափոխութեան որեւէ ծրագիր կրնայ նուազեցնել Ամերիկայի հետաքրքրութիւնը եւ հեղինակութիւնը: Նոյն կարծիքը ունին նաեւ Աւստրալիոյ, Չինաստանի, Ֆրանսայի եւ Հոլանտայի պատուիրակութիւնները:

Կայ նաեւ ուրիշ տեսակէտ մը.— կեդրոնին փոխադրութիւնը Ժընեւ կամ եւրոպական ուրիշ քաղաք մը, կրնայ վիրաւորական քայլ մը նկատուիլ Ամերիկայի ժողովուրդին կողմէ ու հետեւաբար դժգոհութեան առիթ ստեղծել: Հակառակ այս տարաձայնութեանց, ամերիկեան կառավարութիւնը ձեռնարկած է անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընելու, որպէսզի Միացեալ Ազգերը ունենան ներկայանալի, հանգստաւէտ ու աշխատանքի բոլոր յարմարութիւններով օժտուած պաշտօնատուն մը:

×

Զորս մեծ պետութեանց արտաքին Նախարարները խորհրդաժողով պիտի գումարեն Փարիզ, յառաջիկայ Ապրիլ 25ին՝ քննելու համար Իտալիոյ, Ֆինլանտայի, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ կնքուելիք հաշտութեան դաշնագիրները: Լոնտոնի, Փարիզի եւ Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները տենդագին գործունէութեան լծուած են՝ խորհրդաժողովին նախապատրաստական աշխատանքներու քննութեան համար:

Լոնտոնի մամուլը դիտել կու տայ թէ Եւրոպայի մէկ մեծ մասին քաղաքական հաստատուն վիճակի վերահաստատումը մեծ չափով կախում ունի այս դաշնագիրներէն ու որքան ուշանայ անոնց ստորագրութիւնը, այնքան պիտի բարդանան Մեծերուն միջեւ ծագած տարակարծութիւնները: Դիտել կը տրուի թէ Սեպտեմբերի խորհրդաժողովը (Լոնտոն) ձախողեցաւ, որովհետեւ Մոսկուա, Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն չկրցան համաձայնիլ մանաւանդ այս դաշնագիրներու հարցին շուրջ. ու զաղտնիք չէ որ Սեպտեմբերէն ի վեր կատարուած բանակցութիւնները որ եւ է դրական արդիւնքի չյանգեցան:

Յառաջիկայ խորհրդաժողովին օրակարգը կը պարունակէ շարք մը կարեւոր խնդիրներ, որոնց անմիջական լուծումէն կախում ունին հաշտութեան ամրապնդումը ու Եւրոպայի քաղաքական ու տնտեսական կայունութիւնը:

Ուրեմն, խորհրդաժողովը ամէնէն առաջ նկատի պիտի առնէ դաշնագիրներու հարցը: Ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ արեւմտեան սահմաններու որոշումին,— փուշոտ հարց մը զոր Ֆրանսա կ՚աշխատի ամէն գնով սեղանի վրայ բերել— Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները դիտել կու տան հաւանական չէ որ նկատի առնուի: Եթէ նոյնիսկ սկզբունքի համաձայնութիւն գոյանայ, դարձեալ անհաւանական է որ Ռուրի եւ Հռենոսի անջատման առաջարկը անմիջապէս քննութեան մէջ ժամանակին Անգլին անցնի: Պատճառը այն է որ, բացի Ֆրանսայէն, մնացեալ չորս գլխաւոր պետութիւնները համաձայն չեն որ այս կարգի ծանրակշիռ խնդիր մը օրակարգի նիւթ դառնայ: Ուշադրաւ պարագայ մըն է այն իրողութիւնը որ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնները քուէարկած են տրամագծօրէն հակամարտ ուղղութիւններ այս հարցի մասին, իսկ Մոսկուան քար լռութիւն կը պահէ, ցնոր տնօրինութիւն:

Ապզըրվըրի դիւանագիտական աշխատակիցը կը բացատրէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը իր սպասողական դիրքը պիտի շարունակէ, մինչեւ որ ներքին կացութիւնը ճշդուի Ֆրանսայի թէ Գերմանիոյ մէջ: Մոսկուա իր վերջին բառը արտասանելէ առաջ, պիտի ուզէ իմանալ թէ համայնավար կուսակցութիւնը ո՛ր երկրին մէջ է որ պիտի դառնայ տիրական ազդակ մը — Գերմանիո՞յ թէ Ֆրանսայի: Միեւնոյն մտահոգութիւնը ունին նաեւ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն: Բրիտանական կառավարութիւնը տակաւին որոշում մը չէ տուած իր կողմէ նշանակուած մասնագէտներու տեղեկագրին մասին:

Խորհրդաժողովը նկատի պիտի առնէ նաեւ Թրիէսթէի խնդիրը որու մասին լուրջ տարակարծութիւններ կան: Իտալիոյ խնդիրը կը ներկայացնէ ուրիշ ծանրակշիռ երեւոյթներ — խորհրդային կառավարութիւնը կը պահանջէ որ իրեն յանձնուի Տրիպոլսոյ խնամակալութիւնը, որ Իտալիա 300 միլիոն տոլարի հատուցում մը ընէ եւ իտալական նաւատորմին մէկ երրորդը փոխանցուի իրեն: Այս երրեակ պահանջներուն դէմ են Անգլիա եւ Ամերիկա:

Նոր բարդութիւններ կրնան ստեղծել նաեւ Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ խնդիրները: Ինչպէս յայտնի է, Մոսկուա որոշ աստիճան մը իր հովանաւորութեան տակ առած է այս երեք պետութիւնները ու Եւրոպայի այդ հողամասերը կը նկատուին տեսակ մը խորհրդային քաղաքական ու տնտեսական ազդեցութեան գօտի: Ամերիկա եւ Անգլիա բողոքած են իրենց այս կացութեան դէմ եւ, օրինակ, մինչեւ այսօր ալ կը մերժեն ճանչնալ Պուլկարիան իբրեւ անկախ պետութիւն:

Յառաջիկայ խորհրդաժողովը նոր հանգրուան մըն է դէպի խաղաղութիւն. Մեծերը պիտի կրնա՞ն համաձայնիլ:

ԺԻՐԱՅՐ

Հնգամեայ ծրագիրը

Պատմութեան ամենամեծ յաղթանակը պատերազմում շահելուց յետոյ, խորհրդային ժողովուրդները նուիրւում են խաղաղ աշխատանքի պայքարին: Գերագոյն Խորհուրդն անցեալ ամսին լսեց ու վաւերացրեց 1946—1950 հնգամեակի ծրագիրը, որ կոչւած է ոչ միայն բուժելու պատերազմի պատճառած վէրքերը երկրի տնտեսութեան, այլեւ նուաճելու նրա համար զարգացման մի նոր, գերազանց հանգրուան:

Ծրագիրը նախատեսում է իրականացնել Խ. Միութեան տնտեսութեան հիմնական նպատակը — հասնիլ մեծ դրամատիրական ազգերի,— իւրաքանչիւր բնակչի վրայ հաշուելով,— արտադրողական կարողութեան եւ գերազանցել զանոնք:

Մի քանի համեմատութիւններ ցոյց են տալիս, որ քառորդ դարու մէջ — հակադրելով առաջին եւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի տարիները, աննախընթաց է տնտեսական պատմութեան մէջ Խ. Միութեան ճարտարարուեստի թռիչքը:

1915—17ի Ռուսաստանի խոշոր արդիւնաբերութեան արտադրութեան արժէքը (գները նոյնը պահելով) հաւասար էր 33 միլիառ րուբլու, 1942—44 (այն էլ փաստօրէն միայն Խ. Միութեան արեւելեան շրջաններում) 361 միլիառ ռուբ. հացահատիկների արտադրութիւնը նոյն տարիներին — մէկի դէմ երկուսուկէս էր:

Երկաթուղիներու փոխադրութիւնների միջին քանակը — մէկի դէմ երեքուկէս:

Տանկերի (հրասայլ) եւ սաւառնակների շինարարութիւն առաջին պատերազմին գոյութիւն չունէր Ռուսաստանում: Այս պատերազմի վերջին երեք տարիներին տանկերի արտադրութիւնը հաւասար էր տարեկան 30.000, սաւառնակներինը՝ տարեկան 40.000: 1915—17ին տարեկան ձուլում էին 3900 թնդանօթ, 1941—44ին տարեկան 120.000 Այն ժամանակ գնդացիրներ արտադրում էին տարեկան 8900, այժմ 450.000, հրացաններ 1.050.000, այժմ 5 միլիոն: Ռումբերու ականներ տարեկան 16 միլիոն, այժմ 240 միլիոն: Ահա ընկերվարական տնտեսութեան կատարած հրաշքն այնպիսի մի ժամանակ, երբ Խ. Միութեան ամենահարուստ արդիւնաբերական շրջանները գրաւուած կամ աւերուած էին թշնամուց, երբ ճարտարագէտների ու բանուորների բազմութիւնները միասին առածտասնեակ հազարաւոր մեքենաներ չւում էին դէպի արեւելք եւ երբ Գերմանները մօտենում էին Մոսկուայի դռներին:

Ըստ ծրագրի զեկուցանող Ն. Վօզնեսենսկիի, դրամատիրական երկիրներում պատերազմական տնտեսութեան յարմարեցումը խաղաղ ժամանակին՝ կատարւում է ցնցումներով: Միացեալ Նահանգներում ամենաշատ արտադրութիւնն եղել է պատերազմի ամենածաւալուն տարին՝ 1943ին: 1945ին արտադրութիւնը պակսել է մէկ երրորդով: Անգլիան նոյնպէս կանգնած է մռայլ հեռանկարի առջեւ. չունի միջոցներ հում նիւթ գնելու եւ ծեւափոխելուց վերջ արտահանելու նրան իբրեւ ապրանք: Անգլիան կորցնում է իր շուկաները յօգուտ Միացեալ Նահանգների:

Խ. Միութիւնը վստահ քայլերով գնում է առաջ, նրա ընկերվարական տնտեսութիւնը վախ չունի ճգնաժամից կամ գործազրկութիւնից: Հնգամեայ ծրագիրը իր տնտեսութեան օրէնքն է եւ նա վերաշինում ու ընդլայնում է իր արտադրութիւնը համաձայն այդ օրէնքի:

Ի՞նչ է թելադրում այդ օրէնքը:

1950ին, հնգամեակի վերջին տարում, Խ. Միութեան արդիւնաբերութեան արտադրութեան արժէքը պիտի լինի 205 միլիառ րուբլի (1926—27 թուերի գներով), այսինքն նախապատերազմեան շրջանի արտադրութիւնից 48 տոկոսով աւելի:

Մետաղներից կարեւորագոյնի — երկաթի արտադրութիւնը պիտի հասնի 19.5 միլիոն թոն, պողպատինը 25.9 միլիոն: Գունաւոր մետաղների արտադրութիւնը 2ից մինչեւ 4 անգամ պիտի աւելնայ: Քարածուխի արդիւնաբերութեան մէջ մեքենականացումը պիտի հասնի այնպիսի աստիճանի, որ արտադրութիւնը քառապատկուի:

Քարիւղի արտադրութիւնը պիտի հասնի տարեկան 35.4 միլիոն թոնի:

Ելեկտրական ոյժի քանակը — 82 միլիառ կիլովատ ժամը, որ նշանակում է նախապատերազմեան ժամանակից 70 առ հարիւր աւելի:

Ամէն տեսակ մեքենաների արտադրութիւնը պիտի կրկնապատկուի: Ինքնաշարժների շինութեան տարեկան թիւը պիտի հասնի 500.000ի:

Քիմիական ճարտարարուեստը 1950 թուին մէկուկէս անգամ աւելի պիտի արտադրի քան մինչեւ պատերազմ: Հագնելիքի ու սննդեղէնի ճարտարարուեստն ամէն տարի պիտի աւելանայ այժմեանից սկսած 17 առ հարիւր:

Ընդհանրապէս ծրագիրը նախատեսում է աշխատանքի բոլոր ճիւղերում մեքենայացման ամենաբարձր աստիճանը: Օրինակ, մետաղակտրիչ մեքենաների թիւը պիտի աւելանայ 1300, որով Խ. Միութիւնը 30 տոկոսով աւելի կ՚ունենայ նրանցից, քան Միացեալ Նահանգները ունէին 1940ին:

Գիւղատնտեսութեան արտադրութիւնը 1950ին 225 առ հարիւր աւելի պիտի լինի, քան 1940ին:

Ցորենի արտադրութիւնը պիտի լինի 127 միլիոն թոն: Կոլխոզներում խոշոր եղջիւրաւոր անասունների թիւը պիտի լինի 26 միլիոն, մանր եղջիւրաւորներինը 68 միլիոն, խոզերինը 11 միլիոն:

Տրակտորների (մեքենաշարժ արօր) թիւը պիտի լինի 750 հազար 512 հազարի դէմ: Ծրագիրը մանրամասն թւում է փոխադրական միջոցների, անտառամշակման, ջրային ճանապարհների եւ տնտեսութեան բազմաթիւ ուրիշ ճիւղերի զարգացման նախատեսութիւնները:

Իր Գ. բաժնում հնգամեայ ծրագիրը թւում է այն բոլոր միջոցները, որոնք պիտի գործադրուին ժողովրդի բարեկեցութեան եւ մշակութային պահանջներին զարկ տալու համար: 1950ին այդ նպատակներին — դպրոց, հիւանդանոց, հանգստեան տուներ, սինէմա, թատրոն եւայլն պիտի յատկացուի 106 միլիառ րուբլի:

Այնուհետեւ ծրագիրը կանգ է առնում առանձին հանրապետութիւններին յատկացուելիք դրամական միջոցների եւ նրանց մէջ նախատեսուած շինարարութիւնների վրայ:

Այսպէս, Խ. Ռուսաստանի հանրապետութեան յատկացուելու է այս հնգամեակում 145 միլիառ րուբլի արդիւնաբերական ձեռնարկների, գիւղատնտեսութեան, ճանապարհների, քաղաքների ու գիւղերի բարեկարգման եւն. նպատակների համար. — Ուկրայնային 49ուկէս միլիառ: Ճերմակ Ռուսաստանին 7 միլիառ: Ուզբէկստանին 3,9 միլիառ: Ղազախստանին 8,8 միլիառ: Վրաստանին 4,1 միլիառ: Այնպէս որ ճարտարարուեստն այնտեղ 1950 թուին 50 առ հարիւր աւելի պիտի լինի, քան 1940 թուին: Վրաստանում պիտի հիմնուի Կովկասեան առաջին ինքնաշարժի գործարանը:

Ադրբէյջանում արդիւնաբերութիւնը 1950ին 1940ի հետ համեմատած պիտի աճի 18 առ հարիւր, նրան յատկացւում է 5,9 միլիառ: Այս գումարի մի կարեւոր մասը պիտի ծախսուի քարիւղի ճարտարարուեստի ընդարձակման վրայ: Հնգամեակի վերջին քարիւղի արտադրութիւնը պիտի աւելանայ մէկուկէս անգամ:

Հայաստանի Ս. Ս. Խ. Հանրապետութեան արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը 1950ին 2,1 անգամ աւելի պիտի լինի, քան 1940ին: Հնգամեակում ժողովրդական տնտեսութեան մէջ պիտի մտցուի իբրեւ հիմնադրամ 1,4 միլիառ րուբլի: Նկատի է առնւում քիմիական ճարտարարուեստի եւ գունաւոր մետաղների արտադրութեան ընդարձակումը, որի համար պիտի օգտագործուի Սեւանի ջրա-ելեկտրական ոյժը:

Հիւսուածեղէնի եւ սննդանիւթերի արդիւնաբերութիւնը պիտի ծաւալի:

Զարկ պիտի տրուի ճակընդեղի, մետաքսի, խաղողի ու պտուղների մշակութեան, ինչպէս եւ անասնապահութեան: Ոռոգման աշխատանքները պիտի շարունակուեն:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Սուգի ամիս

Ծաղկած է նշեր, ծառեր կանանչեր, ծաղիկներ ծլեր, բնութիւնն հարս եղեր …

Թռչուններ անոնց շուրջն պար բռնած երգեր են ձգեր, ճիւ – ճիւ ճռուողեր, մեղեդի հիւսեր, տաղեր յօրիներ…

Բնութեան զարթօնքն է սկսեր, արեւը իրենց նոր կեանք է տուեր, տարին նոր հագուստ փոխեր, դարունն կ'ողջունէ …

Ապրի՛լ ամիս, խնդումերես, ծափ ու ծիծաղ, չէն ու զուարթ, ամենուրեք ղալար ու պար…

Ոչ, Հայուն համար այդ ամիսը տարբեր բաներ կ'ըսէ, ափսո՜ս…

Ան չէ մոռցած այդ ամսուան դառնութիւնն իր անսահման…

Ան չէ մոռցած այդ օրերուն իր մեծ վիշտը, տառապանքը իր ծնողաց, եղբայրներուն եւ քոյրերուն…

Ան կը յիշէ երէկուան պէս Մեծ Եղեռնի իր զոհերը ու մեռելներն անթաղ, աստ անդ…

Եւ դաղան Թուրքի մեծ սպանդը անխնայ, մինչեւ մանուկ, ծեր ու հիւանդ, յղի կիներ ու ծծկեր երեխայ …

Ու գլուխներ տաղանդաւոր մտքի, գրչի վաստակաւոր, մին միւսէն արժէքաւոր որ ձորերու կամ ժայռերու մէջ հոգի տուին, անէծք տեղալով։

Ապրիլ ամիսը սուգեր հագաւ մեզ այն տարին ու փոխանակ խինդ ժպիտի, լացի երգեր տուաւ մեզի…

Վէրքեր կան որ չեն գոցուիր, երբ ալ հիննան, դարման չըլլայ ալ կը կոտտան, ալ կը կոտտան…

Ինչպէս վիշտեր որ կը նորոգուին, քանի երթան կը խորանան ու կը ծխան ու կը մխան …

Թող չհպարտանան անոնց հրէշ հեղինակները ու անդիտանալ ձեւանան Ապրիլեան այդ ցնցող հարուածը որ տուին մեզ եւ այն քստմնելի ոճիրը զոր գործեցին եւ զոր չեն քաւած տակաւին…

Անմեղներու արեան ձայնը չի խեղդուիր ոչ մէկ ատեն եւ ուշ կամ կանուխ կուգայ իր վրէժը լուծել որ եւ է կերպով…

Աշխարհի արդարութեան շատ հաւատացող չենք, ոչ ալ երկնքի, բայց ճակատագրի խաղեր կան որ զգալի կ'ըլլեն ու անոնց կը փոխարինեն…

Ամէն տարի երբ կը թեւակոխենք Ապրիլ, մեզ վերապրողներուս սրտերէն բան մը կը փրթի կարծես, սարսուռ մը կ'անցնի մեր երակներուն մէջ, խորհելով ու մտաբերելով այն Գողգոթայի ճամբան ուր Ցեղուն անգամ պիտի վարանէր…

Հատորներ բաւական չեն այդ մեծ պատուհասին բոլոր ծալքերն ու մանրամասնութիւնները բովանդակելու. բայց ամէն մէկ Հայու սրտին մէջ գրուած ու դրոշմուած են արդէն մի առ մի անջնջելի կերպով իբր ողջ վկաներ արար աշխարհի ցոյց տալու, հաշիւ պահանջելու …

Բոլորուելով անգամ մը եւս ցնցել գիրենք այդ փշոտ ու կնճռոտ հարցին շուրջ …

Արեան գին է որ կը պահանջենք… Երկինք երկիր իրար որ անցնին, Հայն իր իրաւունքէն չի հրաժարիր եւ աշխարհ խաղաղութիւն չի տեսներ..

Գերեզմաններն են որ կը խօսին … Ջարդուած ոսկորներու խշրտոցն է որ անհանգիստ պիտի գիրենք մեզմով, Ապրիլեան այս զով օդով…

ՄԷՆ ՍԷ

Ի պատիւ Ահարոնեանի

ՆԻՍ, (Ցապաղած).— Ա. Ահարոնեանի 80ամեակին առթիւ, Մարտ 31ի յարդանքի ցերեկոյթէն վերջ, իրիկունը բարեկամներ լեցուած էին Պ. Մ. Անսուրեանի ճաշարանը։ Հոն էին Տիկին Մ. Թէրզիպաշեան, Հ. Բալուեան, Օր. Կիւրեղեան, Մարսէյլէն Նոր Սերունդի ներկայացուցիչ Պ. Ժիրայր Ոսկեան եւ Հ. Յ. Դ. կազմի անդամներէն 2 ընկերներ։ Ճաշարանապետ ընկերը սեղանները զարդարած էր ծաղիկներով։ Առատ էին գինին եւ աղանդերը։

Սեղանապետ ընտրուեցաւ «Յառաջ»ի թղթակիցը։ Տիկին Թէրզիպաշեան երգեց շարք մը երգեր, թնդացնելով բոլորիս սրտերը։ Օր. Կիւրեղեան իր սրինգով վերապրեցուց Կոմիտասը։ Եղան մեներգներ, արտասանութիւններ, խմբերգներ եւ բաժակաճառեր։ Մարսէյլէն Պ. Շ. Փիրանեան իր ջութակով ոգեւորեց բոլորը։

Բաժակներ պարպուեցան Ահարոնեանի, «Յառաջ»ի, Շ.ի ու ուրիշ մտաւորականներու կենացը։ Խօսեցան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կազմի ընկերներէն Հացագործեան, Ժիրայր, Նիսի ծանօթ ճարտարապետ Պ. Յովնանեան, Անսուրեան, Բալուեան եւ «Յառաջ»ի թղթակիցը։ Բոլորն ալ գոհունակութիւն յայտնեցին Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակին առթիւ սարքուած գեղեցիկ հանդէսին համար եւ թելադրեցին որբերուն որ շարունակեն իրենց նախկին օգտաշատ գործունէութիւնը։ Բոլոր արուեստագէտները մերժեցին որ եւ է վարձատրութիւն ստանալ։ Բազմաթիւ հայրենակիցներ լսելով որ բանաստեղծին 80ամեակը կը կատարուի, ինքնաբերաբար նուէրներ ըրած են որբերու նախագահին։ Ընդհ. գումարը, 9000 ֆրանք ծաղկեփունջի մը հետ ղրկուեցաւ Տիկին Ն. Ահարոնեանին։

Շահան Սեւան

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄՏԵՐԻՄ ԽՕՍՔԵՐ

Լցուած եմ ես քո քովիչ զարունով,
Հայրենի երկիր, դրօշի պէս սուրբ,
Թանգ են ինձ համար հողիդ հին ու նոր
Ամէն քար ու քափ։
Թեթեւ է քայլքս, եւ հոգիս զրահ,
Թեթեւ է շունչըս քո կապոյտ շնչում,
Ես ինձ գտնում եմ քո հողի վրայ,
Քո ամէն ինչում։
Սիրով դու կեանք ես տուել քո որդուն
Եւ նոյն սիրով էլ կարող ես առնել
Եւ որպէս տրուած կեանքի տրիտուր
Արժէ եւ մեռնե՞լ։

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՈՆՑԻ

Տեսարան մը Տէր-Զօրէն

Ամառնային օր մըն էր, երբ մեր կարաւանը հասաւ Տէր – Զօր։

Մեր ընտանիքին մեծ մասը արդէն բաժնուած էր մեզմէ յաւիտենապէս, մնացեր էինք հայրս, ես ու մէկ քոյրս, ու նաեւ հօրեղբայրներէս մէկուն հարսը։

Մեզի արգիլեցին խառնուիլ հիներուն, մենք նորեկներ էինք։ 10—15 քայլի հեռաւորութեամբ հիներէն միջոցով մը մեզ զատեցին եւ հրամայեցին մեր վրանները հաստատել, ու առաջին անգամ ըլլալով մեզի իւրաքանչիւրիս երեքական հաց (չէօրէկ) բաժնեցին։

Հօրս առաջին գործը եղաւ հիներուն մէջ փնտռել մեր ազգականները, ուստանքհօրաքոյրներէս մէկը իր մէկ տղուն հետ ու նաեւ մէկ ուրիշ հօրաքոյրիս տղան, Միհրանը որ մինակն էր մնացեր։ Անոնցմէ տեղեկացանք թէ Մնացական հօրեղբօրս ընտանիքն ալ հոն են։ Գացինք տեսնելու։ Սաւանէ փոքրիկ վրան մը, տակը պառկած էր բոլորովին ուռած մարմինով հսկայ կին մը, որ Աննա հարսիկս էր, ու անոր կողքին երեք փոքրիկներ անշնչացած։ Մեզ տեսնելուն պէս խեղճ կնոջ աչքերը փայլեցան ու առաջին խօսքը եղաւ, «հա՜ց»… Ներս մտաւ հայրս, փոքրիկները մէկիկ – մէկիկ վերցուց ու դարձեալ դրաւ միեւնոյն դիրքով…

Մօտեցաւ անոնց մօրը, գլուխէն բռնեց վեր – ցուց, ու կարծես զգլջաց վերցնելուն համար, դարձեալ նախկին դիրքով ձգեց։

Նայեցայ հայրիկիս, տեսայ որ կուլար… Այն ատեն նկատեցի որ խեղճ կնոջ կռնակի մասը սեւցած էր ու մէջը որդեր կը վխտային։ Ձգեցինք հեռացանք, վերադարձանք մեր վրանը։ Հօրս բերանը չէր բացուեր բնաւ, հաց առաւ ու գնաց։

Յաջորդ առաւօտ մունետիկը գործի կը հրաւիրէր բոլոր այր մարդիկը։ Իւրաքանչիւրին կը յանձնէին մէկ – մէկ պարան։ Ասոնց պարտականութիւնն էր մեռելները հաւաքել։ Պարանը կը կապէին վիզին կամ ոտքերուն ու քաշկռտելով կը տանէին նախօրօք փորուած փոսերը կը նետէին, իւրաքանչիւրին մէջ քանի մը տասնեակ։ Այսպէս շարունակ ամէն առաւօտ, երբեմն օրն ի բուն…

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԲԱՐԵՒԱԳԻՐ ՄԸ ՔՈՒՊԱՅԷՆ

ԹՈՒՆԱՍ (Քուպա), 8 Մարտ.— Երէկ Հալաճեան եղբայրները ստացան կլորիկ կապոց մը, բացին։ Ֆրանսահայ գաղութի օրկան մեր մարտական «Յառաջ»ն էր այցի եկած մեզի, աշխարհի այս ծայրագոյն մասի ծայրագոյն շրջանը, հայ հայրենիքէն հեռու եւ հայ կեանքէն գրեթէ կտրուած մեր քանի մը հոգինոց գաղութին։

Բարով եկար, սիրելի Յառաջ։ Քու այցդ աղուոր եւ դուն պատուական «Յառաջ», բարով եկար մեր գաղութը։

Բացառիկ բան չէ անշուշտ հայերէն լրագիր ստանալը։ Փառք Աստուծոյ, մեր գրացի «Հայրենիք»ները միշտ եկան մեզի։ Բայց բացառիկ է «Յառաջ»ին այցը մեզի, անոր համար որ ան համրութեան դատապարտուած էր պայմաններու երկաթէ պարտադրանքով եւ ահա նորէն լոյս աշխարհ կուգայ։ Մանաւանդ սքանչելի զուգադիպութեամբ մը ան փիւնիկի պէս լոյս աշխարհ գալու երջանկութիւնը կ'ունենայ այն օրերուն, երբ Հայկ. Դատը կ'արծարծուի ի հեճուկս թրքական խէթ ու խոտոր նայուածքներուն։ «Յառաջ» որքան բան ունի ըսելիք ու ընելիք այդ ոտնահարուած դատին համար։

Ի՞նչ հոգ, ի՞նչ արժէք թէ խիստ փոքր է ծաւալը «Յառաջ»ի։ Որքան փոքր ծաւալը, նոյնքան մեծ է հոգիով եւ հայկական առողջութեամբ։ Շատ ենք տեսեր մեծածաւալ եւ անմիջուկ թերթեր, ծածկուած սնանկաբանութիւններով։ Դէպքերը յաջողեր են կրճատել «Յառաջ»ի ծաւալը, բայց երբեք անոր ազդանուէր իղձերն ու նուիրումը։ Ես դայն հիմա աւելի փորձ ու աւելի խիզախ գտայ։ Աշխարհաւեր փոթորիկը անոր վրայէն անցաւ, չյաջողեցաւ փոխել տալ իր չապիկը։ Երէկ եւ այսօր նոյն եւ յաւիտեան. փառք իրեն…

Օն, «Յառա՜ջ», սուրբ թող կտրուկ ըլլայ, Հայկ. Դատի փուշերը սրածելու համար։

Ողջո՜յն քու յարութեանդ՝ Թունասի հայ գաղութին կողմէ։— Ս. Գ. Նիկողեան

Արձագանգ մը Պուլկարիէն

Պուլկարիէն գրուած անհատական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ազգ. կեանքը բաւական վերիվայրումներ ունեցաւ եւ այսօր միայն մէկ կազմակերպութիւն կը գործէ, Հայաստանեան Ճակատ անունով, կազմուած խառն ի խուռն տարրերէ։ Օրուան գլխաւոր խնդիրն է ներգաղթը։ Թերեւս լսեցիք որ երկու պատուիրակներ եկան Հայաստանէն։ Մէկը, բժ. Բարգէն Աստուածատուրեան, լուրջ մարդ մըն է եւ անդամ Երեւանի Ներգաղթի կոմիտէին։ Շատեր արձանագրուած են եւ կը սպասեն առաջին առթիւ մեկնելու։ Բացի զանազան հանգանակութիւններէ եւ նուիրատուութիւններէ, որ եղան Հայաստանի, գաղութը այժմ ձեռնարկած է ստացածի հաւաքման. կը յուսան քանի մը տասնեակ վակոն ատաղձ ուղարկել հայրենիք, բնակարաններու շինութիւնը փութացնելու համար։

Սկզբնական շրջանին 20—25 հոգի ձերբակալուեցան եւ փոխադրուեցան այլուր։

Ապրուստը սղած է 500 անգամ եւ աւելի։ Շատ մը նիւթեր կը պակսին կամ կարելի է ճարել միայն տոմսերով։ Խանութներու դարակները պարպուած են եւ տէրերը ճնշուած նորանոր տուրքերու տակ։ Ամէն օր նոր օրէնքներ կը հրատարակուին որոնց գործադրումը դիւրին չէ։ Մասնաւորապէս զգալի է ուտելիքի եւ հագուստի պակասը։ Հոս ալ կը տիրապետէ սեւ շուկան։

ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Վերջապէս մենք ալ ունեցանք երեք ծաղկոցներ (Փոն տը Շէրիւ, Պէլմօն, Ա լա Փլէն), ուր կ'ուսանին աւելի քան 95 աշակերտներ 7—17 տարեկան։ Կը դասաւանդէ Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան։

Մարտ 31ին Պէլմոնի դպրոցին բացումը կատարեցինք խուռն բազմութեամբ։ Նախ քան դրան բացումը կնքահայր ընտրուեցաւ Պ. Կարապետ Յովհաննէսեան նուիրելով 1150 ֆրանք։ Առաջին անգամ դուռը ինքը բացաւ եւ ժողովուրդը ներս խուժեց մեծ ուրախութեամբ։

Բացումը կատարեց նախագահ Վարդան քհնյ. որ քանի մը խօսքով բացատրեց դպրոցի եւ մանաւանդ մայրենի լեզուին անհրաժեշտութիւնը։ Կնքահօր եւ ներկաներու փափաքով դպրոցը կոչուեցաւ Ս. Սահակ - Մեսրոպ։ Խնճոյքը սկսաւ ժամը 3ին գարեջուրով, լիմոնատով եւ զանազան աղանդերներով, իսկ պզտիկներուն ալ պիսքիթ բաժնուեցաւ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժինի մէջ յաջորդաբար խօսեցան Հ. Ա. Ը. Միութեան կողմէ Պ. Գէորգ Գարիպեան, Հ. Կարմիր Խաչի կողմէ Տիկին Մարի Մինասեան, Սթանօզի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Յովհաննէս Ահարոնեան, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ գրութիւն մը կարդացուեցաւ։ Բոլոր խօսողները իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին Ազգ. Միութեան եւ բոլոր աշխատանք տանողներուն։

Յաջորդաբար երգեցին երիցուհի Ժամկոչեան որ կարդաց նաեւ գեղեցիկ ուղերձ մը դպրոցի մասին, Օրիորդներ Ա. Կօշկարեան, Լ. Գարակեավուրեան, Մ. Պալեան, Ե. Թաշճեան, Ա. Մուրատեան, Պ. Պ. Կ. Երեմեան, Ե. Իւթիւճեան։ Այս առթիւ Հ. Ա. Ը. Միութիւնը նուիրեց հազար ֆր. Սթանօզի Հայր. Միութիւնը 500, Հայ Կարմիր Խաչը 300 ֆրանք, որով ընդհ. հասոյթ եղաւ 5000 ֆրանք։ Պէլմոնի փոքրիկ հայ գաղութին այս համեստ հանդէսը վերջացաւ ժամը 7ին, մեծ ոգեւորութիւն եւ խանդավառութիւն յառաջ բերելով ժողովուրդին մէջ։— Յ. Մ. Պիչաքճեան

ԲԱՆԱՎԷՃԸ ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Քանի մը խօսք եւս, վերջացնելէ առաջ Փարիզահայ Ազգ. Թատերախումբին մասին ստեղծուած վէճը։ Երբ կարդացի Պ. Տ. Նշանեանի եւ իր փոխանորդին գրութիւնները «Յառաջ»ի մէջ, միտքս ինկան մէկէն, շատ մը պատմութիւններ։ Ահաւասիկ անոնցմէ մին։ Մարդուն մէկը կը հարցնէ չիլ խուլի մը (կամ խենթի մը, չեմ յիշեր).—«Ինչո՞ւ աչքիդ մէկը չիլ է»։ — «Որովհետեւ կօշիկիս կապը փրթած է», կը պատասխանէ միւսը, լրջօրէն։ Եւ այսպէս, կը շարունակեն իրենց խօսակցութիւնը ժամերով…։ Մեր տրամախօսութիւններն ալ կրնան շարունակուիլ անվերջ։ Հետեւաբար կ'ուզեմ կանխել Պ. խմբագրին անհամբերութիւնը, մանաւանդ որ շատ աւելի դժուար է խօսք հասկցնել սուտ խենթերու, քան իրականներու։

Մեզքը մտանք, «Քրոնիկէս դուրս» կամ ներս, մինչեւ հիմա բարեացակամօրէն շաղլըուած զովասանքներու հետ, դնելով քանի մը նկատողութիւններ։ Կարելի՞ է որ խումբէն քաշուողները միշտ անիրաւ չըլլան եւ Ա. Ձ.ի Թատերախումբը կատարեալ եւ անսխալական չըլլայ։ Մինչեւ հիմա Պապը կար անսխալական, այժմ կայ նաեւ Ա. Ձ.ի Թատերախումբը։ Ուրեմն ասկէ վերջ պէտք է միայն գովել եւ փառաբանել։ Ձքննադատել, այլ միայն գնահատել։ Կը փնտռուի խնկարկու քննադատ մը։

ՄՈՒՇԵՂ

ՅԱՒԵԼ.— Այս առթիւ ստացած ենք ուրիշ գրութիւն մը՝ Ս. Մարիննանի ստորագրութեամբ, որ կը բողոքէ Պ. Ս. Սուրէնեանի վերագրումներուն դէմ։ Խնդիրը փակուած է մեզի համար։

Նորէն Իրանի խնդիրը

Ապահովութեան Խորհուրդի Ապրիլ 16ի նիստին մէջ, բուռն վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ խորհրդային եւ ամերիկեան պատուիրակներուն միջեւ։ Առաջինը, Պ. Կրոմիքօ, կը պահանջէր օրակարգէն ջնջել Իրանի խնդիրը, քանի որ համաձայնութիւն գոյացած է եւ խորհրդային զինուորները կը քաշուին։ Պ. Կրոմիքօ դիտել տուաւ թէ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա չեն ուզեր որ խաղաղօրէն լուծուի իրանեան խնդիրը, թէ անոնք Պարսիկներէն աւելի պարսիկ կ'երեւան ըլլալ։ Ամերիկեան պատուիրակը, Սթէթինիուս պատասխանեց նոյն ուժգնութեամբ, մեղադրելով թէ խորհրդային պատուիրակը մութ շարժառիթներ կը վերագրէ Մ. Նահանգներուն։ Ըստ թէ տագնապին սկզբնապատճառը խորհրդային զօրքին ներկայութիւնն էր Իրանի մէջ, թէ խնդիրը կը պահէ իր ծանրակշիռ հանգամանքը եւ թէ Թեհրան յանկարծ փոխեց իր դիրքը, երբ խորհրդային զօրքը տակաւին Իրան կը գտնուէր։

Վիճաբանութեանց մասնակցեցան նաեւ Ֆրանսական, չինական եւ ուրիշ պատուիրակներ եւ ընդհ. քարտուղարը, որ ջանաց միջին ճամբայ մը գտնել։ Երկու ժամուան հակաճառութենէ վերջ, որոշուեցաւ մասնագէտներու յանձնախումբին քննութեան յանձնել խնդիրը, հակառակ Խ. Միութեան, Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի դիտողութեանց։ Յանձնախումբը հաւանաբար իր տեղեկագիրը ներկայացնէ ուրբաթ օր։

Երէկ Ապահովութեան Խորհուրդը զբաղեցաւ սպանիական հարցով, որու մասին ծանր ամբաստանագիր մը ներկայացուցած է լեհական կառավարութիւնը։ Ժողովին նախագահն է Եգիպտոսի պատուիրակը, Հաֆըզ Աֆիֆի փաշա։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՍԿԻԻ ՆՈՐ ՀԱՆՔ ՄԸ գտնուած ըլլալով Յոհաննէսպուրկի մօտ (Հարաւ. Ափրիկէ), ահագին իրարանցում տեղի ունեցաւ Լոնտոնի մէջ եւ շահագէտներ 12 միլիոն սթերլին շահեցան մէկ օրուան մէջ, երեքշաբթի։ Թերթերը կը գրեն թէ ամէնէն հարուստն է նոր ոսկեհանքը, ինչպէս կը հաստատէ գլանաձեւ ժայռի կտոր մը։ Այդ ժայռին մէկ թոնը պիտի արժէ 530 սթերլին, իսկ ոսկին հանելու ծախքը՝ հազիւ քանի մը սթերլին։— Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ ոսկիին գինը ծանր անկում կրած է Միջին Արեւելքի մէջ, 205 դահեկանէն իջնելով 146ի։

50.000 ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ, հրեայ, արաբ, յոյն եւ հայ, գործադուլ հռչակեցին Պաղեստինի մէջ, Ապրիլ 16ին, Պաշտօնեաներու Ընկերակցութեան որոշումով։ Բանթողներուն մէջ կը գտնուին քարտուղարներ, մեքենագիրներ, հաշուակալներ, հարկահաւաքներ, թղթատարներ եւ ուրիշ ամէն տեսակ պաշտօնեաներ։ Գործադուլը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ պաշտօնեաները գոհացում ստանան (թոշակի յաւելում եւն.)։ Երկաթուղիները, հանրակառքերը եւ թղթատարական հաղորդակցութիւնները կանգ առած են։ Բոլոր խանութները եւ գործարանները փակուած են։ Միայն բարեկարգութեան պաշտօնեաները կը գործեն։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ պաշտօնապէս վերջացած պիտի ըլլայ յունիս 1ին, Ֆրանսական կառավարութեան որոշումով։

ՕՓԷՐԱՆ ԵՒ ՕՓԷՐԱ ՔՈՄԻՔԸ փակուեցան, երաժիշտները եւ ուրիշ արուեստագէտներ գործադուլ հռչակած ըլլալով։ Բանթողները կը դանգատին թէ կրթական նախարարութիւնը խոստացած էր գոհացում տալ մինչեւ ապրիլ 15, բայց ոչինչ ըրած է։

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԱԾ Թերթերու գոյքերուն գրաւման օրէնքը վերջնապէս քուէարկուեցաւ Սահմանադիր Ժողովին կողմէ։ Այն տնօրէնները եւ խմբագիրները որ այդ ամբաստանութեան ենթակայ են, պիտի չկրնան մասնակցիլ գոյքերու մատակարարութեան Խորհուրդին։ Այս առթիւ ալ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան։ Ընկերվարական ներկայացուցիչը բացատրեց թէ այս օրէնքով դուռները լայն կը բացուին ազատ մամուլին առջեւ։ Աջակողմեան երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ օրինագիծը մենատիրութիւն կը հոտի։

ՉՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ժողովին առթիւ, որ պիտի գումարուի ապրիլ 25ին, Փարիզի մէջ, անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները համաձայնութիւն յայտնեցին քննելու նաեւ Հռենոսի, Ռուրի եւ Սարի խնդիրները։ Նախ Իտալիոյ եւ Պալքանեան պետութեանց հաշտութեան դաշնագիրները պիտի քննուին, յետոյ գերմանական հարցը։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն Իօժէն Հէնաֆ, փարիզեան շրջանի սէնտիքաներու միութեան ընդհ. քարտուղարը, ձերբակալուեցաւ առջի օր, 1941 Յունիս 17ին փախած ըլլալով Շաթոպրիանի պատանդներու արգելարանէն, բայց անմիջապէս ազատ արձակուեցաւ։ Դատապարտութեան վճիռը տրուած էր Վիշիի կառավարութիւնը։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՏԷՍԻՆ — Մարտ 23ին Հ. Ց. Դ. Տան սրահին մէջ դարձեալ խռուռն կը տիրէր։ Մեր Խաչուհիները բեղուն աշխատանքի էին լծուած՝ նախանձախնդիր ու գոհունակ։ Իրենց կազմակերպած ընտանեկան խնջոյքն էր, ի նպաստ Յունաստանի կարօտ հայրենակիցներուն։ Բարի նախանձէ մղուած, անոնք չէին ուզած ետ մնալ մասնաճիւղերու այդ նպատակով կատարած ձեռնարկներէն եւ թէեւ հապճեպով պատրաստուած, սակայն իրենց յոյսերը ի դերեւ չելան։ Գիտակից բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու այդ ձեռնարկը։

Տիկին Ա. Պօյաճեան քանի մը բառով բանալով խնջոյքը, պարզեց անոր նպատակը։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Վ. Հիւսեան, որ գիտցաւ զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծել, ներկաները մասնակից դարձնելով ընդհանուր ուրախութեան։ Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ, պարեր, մեներգներ ու խմբերգներ։ Երգեցին Տիկին Մարի Կարապետեան, Տիկին Մարիցա Հաբէլեան, Տիկին Հռիփսիմէ Գրիգորեան։ Արտասանեցին, Տիկին Հերմինէ Յակոբեան, (Վ. Թէքէեանէ), փոքրիկն Աստուրեան, ընկ. Անդր. Խորէնեան (Վ. Թէքէեանէ) եւ Փափազեան որդիք (Եղ. Զարենցէն) խլելով ջերմ ծափեր։

Խօսք տրուեցաւ ընկեր Թ. Հերոյեանի որ շեշտեց եղբայրական օգնութեան անհրաժեշտութիւնը։ Խօսեցաւ նաեւ Տիկին Մ. Փափազեան, նախ պարզելով Կապոյտ Խաչի դերն ու ծագումը եւ գործունէութեան ծաւալը, յետոյ անդրադարձաւ Յունաստանի հայութեան թշուառ վիճակի շուրջ ու թելադրեց ներկաներուն իրենց օգնութեան բաժինը բերել, անոր տառապանքը մեղմելու համար։ Ապա, պատկերալից ոճով մեր հանեց Հայուն անկուն նկարագիրը, ապրելու կամքը, յառաջդիմելու, զարգանալու մեր ցեղային յատկանիշները։

Խոշոր սազ մը աճուրդի դրուելով գումարը բարձրացաւ 17 հազար ֆրանքի։ Նախ շահեցաւ Հ. Ց. Դ. Նոր Աճրունդը, որ դարձեալ աճուրդի դրաւ եւ երկրորդ շահողը եղաւ Պ. Բիւզանդ Փափազեան, 500 ֆրանք եւս նուիրելով։

Աճուրդին առատաձեռնօրէն մասնակցելէ վերջ, առանձին նուէրներ ըրին Խնուսցի Պ. Աւագ՝ (Սէնթ Էթիէնէն) հազար ֆրանք, Պ. Օհան Քէքէճեան՝ 400 ֆրանք, ընկեր Ս. Առաքելեան՝ 500 ֆր, ընկեր Վահրամ Կարապետեան՝ 200 ֆրանք եւ Պ. Հայկ Ղուկասեան հազար ֆրանք։ Մասնաւոր շնորհակալութիւններ բոլորին։ Այստեղ աւելորդ չէ շեշտել Պ. Հայկ Ղուկասեանի ինքնաբուխ հայրենասիրութիւնը, մանաւանդ կրթական գետնի վրայ։ Խնջոյքը տեւեց մինչեւ առաւօտ, որ հաճելի ժամանց մը ըլլալէ զատ հոգեկան գոհունակութիւն ներշնչեց բոլոր հանդիսականներուն։ Ընդհանուր հասոյթը եղաւ մօտ 30 հազար ֆրանք։

Կապոյտ Խաչի կողմէ մասնաւոր շնորհակալութիւն նաեւ Պ.Պ. Պուտաքեանի, Շիրվանեանի եւ Թ. Պաշըպէօյիւքեանի, որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին խնջոյքին, իրենց գեղեցիկ նուագածութեամբ բարձրացնելով ներկաներուն ուրախ տրամադրութիւնը։ — Թղթակից

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Տիգրանակերտի եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը՝ պատերազմի հինգ տարիներու դադարէն վերջ՝ վերսկսած է կազմակերպական աշխատանքի։ Մօտօրէն տեղի պիտի ունենայ ներկայացուցչական ժողով մը։ Ուստի կը խնդրուի Ֆրանսայի բոլոր հայրենակիցներէն, ուր որ ալ գտնուին, ձեռնարկել մասնաճիւղերու վերակազմութեան եւ հաղորդակցութեան մէջ մտնել՝ Ֆրանսայի Տիգրանակերտի եւ շրջ. հայրենակցական միութեան վարչութեան հետ։ Հասցէ.— Թ. Նալպանտեան, 141 Bld. Magenta, Paris (10)։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ներս առնելու առաջարկ մը ներկայացուցին Պրազիլիոյ եւ Սան Տոմինկոյի կառավարութիւնները, Լոնտոնի մէջ գումարուած ժողովի մը առթիւ։ Պրազիլիոյ պատուիրակը յայտարարեց թէ իր երկիրը պատրաստ է օգնելու մասնաւորապէս հողագործներու ներգաղթին։ Սան Տոմինկոյի ներկայացուցիչն ալ կրկնեց թէ պատրաստ է ընդունելու հրեայ եւ ուրիշ տարագիրներ։

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ, կարգ մը ատենախօսներ բողոքեցին այն ծրագիրներուն դէմ որ կը ձգտին ոչնչացնել Գերմանիոյ միութիւնը եւ ճարտարագործութեան մասին հաստատուած սահմանափակումները։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԱՏԵԱՆԻՆ մէջ, Նացիականութեան հռչակաւոր տեսաբանը, Ռոզէնպէրկ, վերջացնելով իր պաշտպանողականը, կրկնեց իր հաւատքը Հիթլէրի վրայ, «որ եռանդով աշխատեցաւ իր երկրի բարիքին համար»։ Այս առթիւ նորէն պնդեց թէ ինք տեղեկութիւն չունէր արգելարաններու մէջ գործադրուած սարսափներէն։ «Ինչ որ իմացայ հոս, մարդկօրէն անկարելի կը թուի։ Ես պիտի չհաւատայի այդ բաներուն, եթէ նախկին Հիմլէր ինք պատմած ըլլար ինծի»։

Օր. ՔՆԱՐԻԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ Պ. ՅԱԿՈԲ ՕՀԱՆԵԱՆ

Մարսէյլ — Նշանուած — Ապրիլ 7

ԼՈՒՐԵՐ ՎԻԷՆԷՆ

ՎԻԷՆ, 29 Մարտ — Ներգաղթի համար մեր գաղութին մէջ ալ արձանագրութիւններ սկսած են 5 — 6 շաբաթէ ի վեր։ Մասնաւոր յանձնախումբեր կազմուած են այս առթիւ։ Կ'իմանամ թէ մեր գաղութին շուրջ 300 ընտանիքներէն մօտաւորապէս կէսը արձանագրուած են մինչեւ այսօր։ Բազմաթիւ են այն ընտանիքները որոնք անհամբեր կը սպասեն, անմիջապէս հայրենիք մեկնելու համար։

Ելեկտրականութեան տագնապը իր առենին հոս ալ վերջացած է արդէն եւ աշխատանքի սովորական ժամերը վերահաստատուած են։ Ներկայիս անգործ չկայ, բոլորն ալ կ'աշխատին ու կը շահին միջին հաշուով 22—24 ֆրանք ժամական։ Սակայն, ներկայ պայմաններու տակ այս վաստակը շատ քիչ է ու անբաւարար, երբ նկատի ունենանք ապրուստի տարապայման սղութիւնը։

Սեփական գործ ունեցող առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու թիւը 50էն պակաս չէ։ Այսպէս, ունինք 9 կօշկակարներ, 3 երես կարողներ, 6 դերձակ, 5 սափրիչ, 5 նպարավաճառ, 4 մսավաճառ եւն. 3 սրճարան։ Շուրջ 15 հոգի ալ շրջուն վաճառորդներ ու զանազան գործ ընողներ կան։ Արհեստաւորներուն վաստակը առատ է եւ կրնան գոհացուցիչ ապրուստ մը ճարել։ Գալով առեւտրականներուն, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ անոնց գործերը բանուկ են պատերազմին սկիզբէն մինչեւ այսօր։ — Բանուոր

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Ց. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé, մէթրօ Pigalle։

ՏԷՍԻՆ — Հ. Ց. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ», «Բարգէն Սիւնի» եւ «Սեպուհ» խումբերու ընկերները, 19 Ապրիլ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, սովորական ժողովատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Սէն Լուի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդ Սիամանթօ խումբը կը ներկայացնէ «Արշին Մալ Ալան» օփէրէթը 21 ապրիլ, Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սալ Մազընոյի մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ — Շավիլէն Տէր եւ Տիկին Գալֆաեան կը ծանուցանեն թէ՝ Ապրիլ 22ին, Զատկի մեռելոցին, Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳԱԼՖԱԵԱՆԻ (մեռած Պէյրութի մէջ), ՏԻԿ. ԳԱՑԻԱՆԷ ԵՍԱՅԵԱՆԻ (մայր Տիկին Գալֆաեանի, մեռած Ամերիկա), Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, 1914—1918 պատերազմին սպաննուած, Պ. ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ՆԱՐԷՆԿԻԶ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ (մեռած Փարիզի մէջ) անմոռանալի յիշատակներուն համար։

ՖՈՒԹՊՕԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ, կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան կողմէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սէն Լու «Աթլանթիք»ի դաշտին վրայ։ Կը մասնակցին 8 խումբեր, ժամը 9ին Սէնթ Անթուան քաղաքի դէմ, 9.45ին Սէն Լու Սէնթ Մարկրիթի դէմ, 10.30ին Կարտան Փուլվար Օտտոյի դէմ, 11.45ին Սէնթ Ան Պոմոնի դէմ։ Կէսօրէ վերջ յաղթական չորս խումբերը պիտի շարունակեն մրցիլ, ախոյեան հանդիսացող խումբը կը վարձատրուի եղբայրութեան Ք.Ռ.Զ. բաժակով։ Վերջին երկու յաղթական խումբերուն պիտի բաժնուին պատուանշաններ։

Այրի Տիկին Խանըմ եւ զաւակները, Սարգիս Պօյաճեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին

ԼԵՒՈՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11ին, St. Antoine, La Visteի մէջ։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 R. C. S. 376.284
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տարե. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 19 Avril 1946 Ուրբաթ 19 Ապրիլ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4590–Նոր շրջան թիւ 319 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՊԱՆԸ ՇԱՏՈՆՑ ԻՋԱԾ Է

Աստուածաշնչական պատմութիւն չէ որ պիտի պատմենք, Աւագ Ուրբաթ օրով:

Անցեալ օր քանի մը խօսքեր քաղած էինք Պոլսոյ «Թանին»էն, որ պարզելով խորհրդային իշխանութեանց տենդային գործունէութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ, մասնաւոր դեր մը կը վերագրէր հայ տարրերու բազմութեանց: Եւ հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր, այդ առթիւ — «Միջին Արեւելքի խորհրդային գործունէութեան կեդրոնը Հայաստանի մայրաքաղաքն է»:

Թուրք թերթը անճարակ սրամտութիւն մըն ալ կը փորձէ, նոյն յօդուածով.

— « Երեւան կը գտնուի Արարատ լերան ստորոտը: Նոյ Նահապետին տապանը այդ լերան վրայ իջած է, երբ ջուրերը քաշուած են, Ջրհեղեղէն վերջ: Իրենց կրօնական աւանդութեան վերադարձած Սովետները Արարատ լերան ստորոտը հաստատուած քաղաքին խորհրդանշանը իրենց մտադրութեանց եւ բաղձանքներո՞ւն միացուցած են արդեօք: Եւ կամ, աշխարհ Ջրհեղեղի՞ պիտի մատնուի նորէն, եւ Աստուծոյ կողմէ սահմանուած տապանը վիթխարի ալիքներու զարնուելէ ետք, ի վերջոյ այդ լերան ստորո՞տը պիտի իջնէ, Կոմինտերնի վարդապետութիւններով: Արդեօք կը խորհին թէ ինքնավար հանրապետութի՞ւն մը պիտի ըլլայ »:

Այս ի՜նչ վառ երեւակայութիւն եւ «պատմագիտութիւն», լուսաբանելու համար խնդիր մը որ շատ պարզ է ամբողջ աշխարհի համար, ինչքան ալ սուտ խենդ ձեւանան թուրք վարիչներն ու խմբագիրները:

Ինչո՞ւ ետ երթալ մինչեւ Ջրհեղեղ, երբ աւելի դիւրին է քրքրել Թուրքիոյ ժամանակակից պատմութիւնը, սկսելով 1860էն: Մանաւանդ որ, կարմիր է այդ պատմութիւնը,— Արիւնահեղեղ: Հետեւաբար, դունաւոր, տեսանելի եւ շօշափելի: Մինչդեռ Ջուրը կը հոսի կ՚անցնի, անորոշ հետքեր ձգելով:

Այդ պատմութիւնը կ՚ըսէ թէ տարիներով արեան գետեր հոսեցան Պոլսէն մինչեւ Արարատի ստորոտը, բայց որ եւ է տապան չերեւցաւ: Ոչ Արարատի, ոչ ալ Սիփանի կամ Տաւրոսի վրայ: Աստուած հեռու կը փախչէր արիւնի հոտէն, իսկ մարդկութիւնը քարիւղ կը շնչէր: Կը շնչէ մինչեւ այսօր ալ:

Ուրեմն հարկ էր տապանը փնտռել գտնել մեր ձեռքով, եւ տեղաւորել Արարատի լանջերուն վրայ:

Այդպէս ալ եղաւ, շնորհիւ յորդահոսան արիւնի եւ անհնարին զոհողութեանց, որոնք վերջ գտած չեն տակաւին: Ունեցանք ափ մը հող (1918 Մայիս 28), որ հազիւ կը բաւէ մեր ոտքերը երկընցնելու: Արտ վարելու եւ ցորեն ցանելու:

Այդ ափ մը հողին վրայ կ՚ապրի աւելի քան մէկ միլիոն ժողովուրդ: Նոյնքան ալ կը մնայ դուրսը, ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի: Առանց հաշուելու այն բազմութիւնները որ նոյնպէս ցիրուցան տեղաւորուած են Կովկասի եւ Խ. Միութեան անսահման տարածութեանց վրայ:

Ո՞ր աստուածը դատապարտած է մեզ յաւիտենապէս կծկուելու այդ մանրանկար հայրենիքին մէջ, երբ անոր կրկնապատիկը, քառապատիկը տարածութեամբ հողեր ունինք Արարատէն անդին: Հողեր, որոնց սեփականութեան, ժառանգութեան իրաւունքը հաստատուած է՛ւ պատմութեամբ, է՛ւ աշխարհագրութեամբ է՛ւ միջազգային դաշնագիրներով: Մինչեւ իսկ Թուրքերու վկայութեամբ եւ ստորագրութեամբ:

Տապանը շատոնց լեռն ի վար իջած է, եւ անոր բնակիչները տարածութիւն կը փնտռեն — բուն «կենսական տարածութիւնը» — իրենց թեւերը բանալու եւ թռչելու, արմատախիլ, աշխարհացրիւ բազմութիւնները ղիմաւորելու համար:

Այդ ո՞ր ուժն է որ պիտի կրնար կասեցնել այս բնական, ճապէս մարդկային խոյանքը:

Կ՚ուզէք որ ուրիշները չխառնուի՞ն: Ուրեմն բարեհաճեցէք վերադարձնել գողօնը, ինքնաբերաբար: Գոնէ անոր մէկ մասը: Եւ այն ատեն կը փարատի ձեր մղձաւանջը: Այլեւս պէտք չէք ունենար ջուրի եւ արիւնի հեղեղներով մտատանջուելու, Նոյի տապանով եւ մնացեալով զբաղելու:

Մինչեւ Վիէննայի դուռները հասեր էիք, եւ ազատ, անկախ ազգեր յարութիւն առին ձեր փռած աւերակներուն վրայ, արեան ճապաղիքներու մէջ:

Իսկ մեր ժառանգութի՞ւնը:

Շ.

Արսէն Գալեան

ԽՄԲ.— Փետրուար Մարտի թիւերէն վերջ, նոր ստացանք Աթէնքի *Ազատ Օրին* Յունուար 13ի թիւը, որ նուիրուած է ողբացեալ ուսուցչին, անոր մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ: «*Յառաջ*»ը տակաւին վերսկսած չըլլալով, քանի մը տող նուիրած էինք ընկերոջ յիշատակին, «*Արածանի*»ի Բ. հատորին մէջ: Ստորեւ՝ լրացուցիչ տեղեկութիւններ.—

90ական թուականներուն, Թուրքիոյ անծանօթ մէկ շրջանին, Սպարթայի մէջ ծնած է դաստիարակ Արսէն Գալեանը, խիստ բարեկեցիկ ծնողքէ մը, որ վարդի իւղի շահաբեր գործով կը զբաղէր: Երբ յաջողութեամբ կ՚աւարտէր քաղաքին ազգ. վարժարանը, իր ծնողքը զինքը կը ղրկէն Պոլիս, Պէրպէրեան վարժարան: Գալեան, իւրացնող եւ թափանցող միտք, մանկավարժ Ռեթէոս Պէրպէրեանի հայկական այդ բարձրագոյն կրթարանի յաջողագոյն ընթացաւարտներէն կ՚ըլլայ: Իր մէջ զգալով դաստիարակի իրական կոչումը, կ՚երթայ Փարիզ, ուր երկար ատեն կը հետեւի Սորպոնի համալսարանի մանկավարժական դասընթացքին: Պարտականութեան ձայնը զինք երկիր կը հրաւիրէ: Փարիզէն կը դառնայ ուղղակի Տրապիզոն, ազգային նախակրթարանի դաստիարակ ուսուցչի պաշտօնով, զոր կը շարունակէ արդիւնաւորապէս երկու տարի: 1914ին, Իզմիրի շըրջանը կուգայ եւ պատերազմի ու տարագրութեան օրերուն կը յաջողի իր հետքը կորսնցնել եւ իր կեանքը փրկել:

Զինադադարին, զինքը կը գտնենք Իզմիրի Մեսրոպեան վարժարանի մէջ, դաստիարակ ուսուցչի պաշտօնով: 1920ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Իզմիրի Շրջ. ժողովի ընթացքին է որ կը ծանօթանամ իրեն: Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած յեղաշրջումը ոչինչով խախտած է իր հաւատքը՝ հայկական ապագայի մասին; Աւելի լարուած եւ յարատեւ աշխատանք կը քարոզէ ան, օտարութեան մէջ ցանուցիր մեր բեկորները փրկելու համար սպիտակ ջարդէն:

Քէմալական գրաւումով, Իզմիրէն Գավալա կը մեկնի, ուր էտիրնէձիքի մէջ հաստատուած Նիր Իսթ Րըլիֆի որբանոցին մէջ, իբրեւ որբերու խնամակալ, դաստիարակ եւ հայր՝ նախախնամական դեր կը կատարէ տարիներով, մինչեւ որ որբուհիներու խումբով կը մեկնի Եգիպտոս: Փարաւոններու երկրի մեղմ եւ խոնաւ կլիմային չկրնալով տոկալ, երեք տարի վերջ կը ստիպուի կրկին Յունաստան վերադառնալ: Աղեքսանդրուպոլիս (Տէտէ Աղաճ) կ՚ըլլայ իր նոր պաշտօնատեղին, ուր կը ստանձնէ ազգ. վարժարանի տեսչութիւնը, զոր կը վարէ 1934—35 տարիներու ընթացքին: Գոքինիոյ Հ. Կ. Խաչի Զաւարեան վարժարանի տեսչութեան կը հրաւիրուի 1935ին: Մինչեւ պատերազմի առաջին տարին կը վարէ զայն, պատրաստելով գաղափարական ընտիր սերունդ մը:

Արդէն տկարակազմ եւ զգայուն, ի տես ստեղծուած համատարած թշուառութեան եւ սպանդին, անկարող նաեւ տոկալու առօրեայ զրկանքին, 1942ին դէպի Սելանիկ կատարած ճամբորդութեան ընթացքին — ստանձնելու համար Կիւլպէնկեան վարժարանի տեսչութիւնը — սաստիկ պաղառութիւն կ՚ունենայ: Իր արդէն հիւծած մարմինը անկարող կ՚ըլլայ տոկալու նոր հարուածին եւ մեր աննման Արսէնը, հակառակ ընկերներու եւ բարեկամներու գերագոյն ջանքերուն եւ զոհողութիւններուն, կը փակէ իր աչքերը, երբ թողլով իր հարիւրաւոր աշակերտներն ու երկու զաւակները՝ իրենց անմխիթար մայրովը:

Արսէն Գալեան մեր մանկավարժ լաւագոյն դաստիարակներէն եղած է: Ունի մանկավարժական բազմաթիւ յօդուածներ, Զմիւռնահայ եւ արտասահմանի թերթերուն մէջ: Ունի նաեւ մանկավարժ Հորէյս Մէյնի մասին ուսումնասիրութիւն մը: Պէրպէրեանի նստարաններէն իսկ մտած ըլլալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, մեր փաղամեռիկ ընկերը վարած է նաեւ կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ, Պոլսէն Տրապիզոն, Իզմիրէն Յունաստան: Մշակուած միտքի, անշեղ եւ մաքուր նկարագրի, համոզիչ լեզուի տէր հանրային գործիչ ըլլալով, ան հեղինակաւոր եւ փնտռուած դէմք մը եղած է Դաշնակցական շարքերէն ներս, իբրեւ դասախօս եւ կազմակերպիչ:

Իր անձով, ազգը կը կորսնցնէ պատրաստուած եւ անձնուրաց դաստիարակ մը, իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իր հաւատաւոր լաւագոյն մտաւորական գործիչներէն մին, որ տակաւին լիովին չէր տուած իրմէ սպասուածը:

Ս. ԳԻՍԱԿ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

Նորէն անո՞ւշի պիտի կապեն

Անգարայէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեան, ապրիլ 17 թուականով.—

Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ Թուրքիա պատրաստ է բանակցելու Խ. Միութեան հետ, բարեկամութեան եւ ոչ-յարձակման նոր դաշինք մը կնքելու համար, այն պայմանով որ յարգուին Թուրքիոյ գերիշխանութեան իրաւունքները:

Կը հերքուին Լոնտոնի մէջ շրջած այն զրոյցները թէ Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ խօսակցութիւնները սկսելու վրայ են կամ արդէն սկսած են: Միւս կողմէ, իրազեկներ չեն ծածկեր թէ քանի մը շաբաթէ ի վեր յարաբերութեանց լարումը մեծապէս թեթեւցած է երկու երկիրներուն միջեւ: Կը թուի թէ խորհրդային անթելին եւ մամուլին յարձակումները գրեթէ ամբողջովին դադրած են: Այս առթիւ վաթան թերթը այն կարծիքը կը յայտնէ թէ Թուրքիոյ դէմ ձեւակերպուած հողային պահանջները կը բխէին վրացի եւ հայ քաղաքական գործիչներէ եւ պարզապէս անհատական ձեռնարկներ էին որոնց պատասխանատուութիւնը կ՚իյնայ միայն անոնց հեղինակներուն վրայ:

Խորհրդային զօրքին Իրանէն մեկնումը գրեթէ նոյնքան կարեւոր է Թուրքիոյ որքան Իրանի համար, որովհետեւ անոր արեւելեան սահմանը պիտի փրկուի որ եւ է ճնշումէ եւ ատով իսկ պիտի բարւոքի «հոգեբանական մթնոլորտը»:

✕ *Ամերիկեան Բ. գործակալութիւնը, «Էսոշիէյթըտ Փրէս», կը հաստատէ այս տեղեկութիւնը, Պոլսէն հասած հեռագրի մը վրայ, որ կ՚ըսէ.*

— Այսօր, չորեքշաբթի, լայնօրէն շրջած զրոյցներու համաձայն, Խ. Միութիւնը կրնայ մօտենալ Թուրքիոյ, երրորդ պետութեան մը միջոցաւ, *կարգադրելու համար երկարատեւ վէճեր եւ վերահաստատելու բարւոք յարաբերութիւնները: Այս լուրը չի հաստատուիր եւ դիւանագէտ մը յայտարարեց թէ ինք թերահաւատ է:* Վաթան *թերթը Անգարայէն ստացած հեռագրի մը վրայ, կը գրէ որ թէեւ անկարելի է ստուգել շրջած զրոյցներուն ճշմարտութիւնը, «բայց այն իրողութիւնը թէ այդպիսի լուրեր կը շրջին, օտար շրջանակներու մէջ կը համարուի հաստատումը նոր կացութեան մը,— սանձուած է ռուսական փառասիրութեան ալիքը»: Կ՚ըսուի նաեւ թէ վերջերս բարեփոխուած է խորհրդային թերթերու լեզուն Թուրքիոյ հանդէպ եւ* տեղեկութիւն տրուած է Թուրքիոյ թէ հողային պահանջները եղած են միայն վրացի եւ հայ պոլիտիկոսներու անձնական հրատարակութիւններով:

Լոնտոնի թերթերը հրատարակելով այս տեղեկութիւնները, կը յիշեն երկու վրացի ակադեմականներու պահանջը՝ Սեւ Ծովու զանազան շրջաններու մասին, ինչպէս եւ Կարս – Արտահանի եւ Տարտանէլի մասին դրուած պահանջները:

ՅԱՌԱՋ.— Առ այժմ իբրեւ լուր կ՚արձանագրենք այս տարօրինակ զրոյցները, վերապահելով մեր խորհրդածութիւնները:

Սահմանադրութեան տագնապը

ԱՋԵՐԸ ԵՒ ՁԱԽԵՐԸ ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՆ

Կարճ տեւեց առջի օրուան լաւատեսութիւնը: Հակառակ տքնաջան աշխատանքներու, կարելի չեղաւ համաձայնութիւն գոյացնել եւ թերթերը կը գրեն թէ այլեւս վերջացած է «եռաթեւ» կառավարութիւնը, Նոր Սահմանադրութեան ծրագրին քուէարկութեան հետեւանքով:

Արդարեւ, Ազգ. ժողովի Ապրիլ 17ի նիստին մէջ, քուէարկուեցան Սահմանադրութեան այն վիճելի յօդուածները որ յետաձգուեր էին, ելք մը գտնելու համար: Թեր քուէարկած էին ընկերվարականները, դէմ՝ ժողովրդականները (M. R. P.)*: Այսպէս, 264ի դէմ 289 ձայնով անցաւ այն յօդուածը որուն համաձայն հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուի միայն Ազգ. ժողովին կողմէ, առանց Ֆրանսական Միութեան Խորհուրդին մասնակցութեան, ինչպէս կը պահանջէին աջերը: 250ի դէմ 287 ձայնով մերժուեցաւ այն բանաձեւը որ կ՚առաջարկէր խորհրդարանը կազմել երկու ժողովներէ, ուրիշ խօսքով՝ տեսակ մը նոր Ծերակոյտ հաստատել: Այս կերպով լայն ճեղք մը բացուած կ՚ըլլայ կառավարութեան մէջ ալ: Կը կարծուի թէ վարչապետը պիտի պահանջէ որ դահլիճէն հրաժարին ժողովրդական նախարարները, Այդ պարագային արտաքին նախարարութիւնը պիտի ստանձնէ վարչապետը ինք, որ տարբեր տեսակէտներ ունի գերմանական հարցի մասին: Թերթերը կը գրեն թէ այս տագնապին հետեւանքով անելի մը պիտի մատնուի նաեւ ընկերվարական կուսակցութիւնը: Այս վերջինը ոչ միայն անգլեւամերիկեան տեսակէտին կը մօտենայ Ռուրի հարցին մէջ, այլեւ կ՚առաջարկէ այնպիսի քաղաքականութիւն մը որ դիւրացնէ Պ. Լէոն Պլումի գործը, ապահովելու համար Մ. Նահանգներուն նիւթական օժանդակութիւնը: Ընկերվարականները մեծ յոյսեր դրած են Պլումի յաջողութեան վրայ, որ պիտի ազդէ ընտրական պայքարին վրայ:*

Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ ժողովրդականները վերջնապէս քաշուին, ընտրողներու

Հ. Յ. Դ. Ակումբին բացումը

ՎԱԼԱՆՍ — Ապրիլ 13ին գիշերը տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Ակումբին բացումը հոծ բազմութեամբ: Եկած էին Ռոմանէն Կ. Խաչի ժանուհիները եւ հաւատաւոր ընկերներ Մօնթէլիմարէն եւայլն: Սրահը լեցուն էր ծայրէ ի ծայր:

Օրուան կառավարիչի պաշտօնը վիճակուած էր ընկեր Ա. Տ. Սարգիսեանի, որ քանի մը խօսքով յիշեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութիւնը 1890ին, հայ ժողովուրդի տառապանքի ու վշտի արեան աւազանին մէջ: Այդ օրէն ի վեր, այս հալածական ու աստանդական ժողովուրդին ծանր լուծը առած՝ կը քալէ հեւ ի հեւ, մինչեւ որ վերջնապէս հասցնէ Հայոց Աւետեաց երկիրը: Ներկայ Հայաստանը կը պարտինք այս կուսակցութեան ճիգերուն եւ դեռ պիտի քալենք, թէեւ մեր ճամբան փշոտ է:

Կոմիտէն կանխաւ պատրաստած էր վարդագոյն ժապաւէն մը, պատերը զարդարած էր ֆէտայիներու լուսանկարներով, ճակատը՝ Արամի նկարը, աջ ու ձախ՝ Ահարոնեանի եւ Վարանդեանի նկարները, զինանշանին քով զետեղուած ազատութեան պատկերը զոր Պ. Լեւոն Տ. Սարգիսեան մեծցուցած էր իւղաներկով, իբրեւ նուէր: Օրուան նախագահը, ժամացոյցը յանձնեց Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի, որպէսզի լարէ եւ ինք որոշէ վայրկեանները: Որու որ զարնէր ժամացոյցը, ան պիտի ըլլար սրահին կնքահայրը: Կարճ ժամանակէն մրցումը սկսաւ, ընկեր Յ. Կօչկակարեան հազար ֆրանքով մէջ նետուեցաւ եւ քառորդ ժամուան մէջ գոյացաւ շօշափելի գումար մը: Գնահատելի էին Պ. Պ. Լուսինեան, Տէրտէրեան եւ Լեւոն Տ. Սարգիսեան: Կնքահայրութիւնը շահեցաւ ընկ. Մ. Դաւիթեան: Վալանսի Կապոյտ Խաչը 1500 ֆրանք յաւելուածական գումար նուիրեց կնքահօր, մաս կազմելու համար: Կոմիտէն անընդունելի գտաւ այդ առաջարկը, Ասոր վրայ ընկ. Գասեան ըսաւ. — Ցանուն Ֆր. Կապոյտ Խաչի, մկրատ մը կու տանք կնքահայրին եւ կը բաղձանք որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբին ժապաւէնը, մեր մկրատով կտրուի, որպէսզի մեր կուսակցութեան սուրը միշտ կտրուկ ըլլայ: Կնքահայրը առաւ մկրատը, կտրեց ժապաւէնը եւ ըսաւ.— Իմ սրտէս բխած անունով սրահը կը կոչեմ «Ա. Ահարոնեան»: Յետոյ հանդէսը բացուեցաւ երգչախումբի «Մշակ Բանուոր»ով, ղեկավարութեամբ Վ. Շահպազեանի: Արտասանութեանց ընթացքին, մէջ ընդ մէջ երգեցին Օր. Եղիկեան (Խաւարել եմ ինչպէս գիշեր), Զարեհ Գասեան (Հայաստան), եւ փոքրիկն Խաչերեան (Ծիծեռնակ): Ռոմանէն փոքրիկն Գօյաճեան արտասանեց «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն (Եղիշէ Չարենց): Բոլորը անցան յաջողութեամբ, մինչեւ կէս գիշեր: Կոմիտէն 200 վիճակախաղի պահարաններ հանած էր որոնք անմիջապէս սպառեցան:

Ներկաներու բաղձանքին վրայ, Տիկին Օտէթ Միքայէլեան Ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց, յիշեց մեր նախկին Ֆրանսացի բարեկամները, Ժան Ժօրէս, Փիէռ Քիյեար, Փրէսանսէ եւն. ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան երեք հիմնադիրները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան: «Կը մաղթեմ որ անոնց կտակը իրականացնէք: Կեցցէ Ֆրանսական ընկերվարութիւնը եւ կեցցէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»:

Կէս գիշերէն վերջը սկսան եւրոպական պարերը նուագով, մինչեւ առտուան ժամը 6: Կ՚իմանամ թէ շօշափելի գումար մը գոյացած է: Վալանսի բոլոր ընկերները մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնեն ընկերներ Յակոբ Տ. Սարգիսեանի, Կօչկակարեանի, Արսէն Տ. Սարգիսեանի, Գ. Քիրէճեանի, Քէհեաեանի եւ Ալակէօզեանի, որոնց շնորհիւ այս Ակումբը մէջտեղ եկաւ: Սրահը պիտի ծառայէ Վալանսի հայութեան, քանի որ Դաշնակցութիւնը ինքը կը ծառայէ հայութեան: Շնորհակալութիւն նաեւ Ռոմանի ընկերներուն:

Գ. ԵՂԻԿԵԱՆ

հազիւ 55 առ հարիւր պիտի քուէարկէ նոր Սահմանադրութիւնը: Եւ այս ամէնէն լաւատես հաշիւն է: Եթէ Սահմանադրութիւնը մերժուի, այն ատեն եօթը ամիս եւս պիտի շարունակուի առժամեայ կարգուսարքը, ինչ որ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ:

Մինչ այս մինչ այն, պատրաստութիւնները կը շարունակուին հանրաքուէին համար որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 7ին: Ընտրական գործողութեանց համար Ներքին նախարարութիւնը պիտի պատրաստէ 60 միլիոն պահարան (էյֆէլի աշտարակին բարձրութեան հարիւրապատիկը), 30 միլիոն ընտրական տոմս, 300.000 շրջաբերական, 70 միլիոն քուէթուղթ եւն.: Ընդհ. ծախքը պիտի ըլլայ 252 միլիոն ֆրանք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

1946Ի ԶՕՐԱԴԱՍԸ պիտի կանչուի Մայիս 6էն 16: Զինուորութենէ վերջնապէս ազատ պիտի ըլլան.— 1. Քաղաքական տարագիրները, այն երիտասարդները որոնց երկու ազգականները զոհ գացած են պատերազմին, կամաւորները եւ հանքերու մէջ աշխատողները.— 2. Առժամապէս ազատ պիտի ըլլան ուսանողները, հողագործները եւն.— 3. Ժամանակէն առաջ պիտի արձակուին մէկ կամ աւելի զաւակ ունեցող հայրերը, ընտանիքի նեցուկները, հինգ եւ աւելի զաւակներ ունեցող ընտանիքներու տղաքը:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԴԷՄ ծանր ամբաստանագիր մը կարդաց լեհական պատուիրակը, Ապահովութեան Խորհուրդի ապրիլ 17ի նիստին մէջ, ապացուցանելու համար թէ Զօր. Ֆրանքոյի վարչաձեւը իրական վտանգ մը կը կազմէ խաղաղութեան համար: Ամբաստանագիրը պարզելով զինուորական համախմբումները Ֆրանսայի սահմանին վրայ եւ զանազան գաղտնի հրահանգներ, կը հարցնէ.— «Երբ սահմանագլուխը փակուած է երկու երկիրներու միջեւ, կ՚ուզէք սպասել որ թնդանօթը որոտա՞յ, որպէսզի համոզուինք թէ իրապէս վտանգ մը գոյութիւն ունի երկու երկիրներուն միջեւ»: Ամբաստանագիրը յետոյ կը յիշէ Գերմաններու գործունէութիւնը Սպանիոյ մէջ, ըսելով թէ 2200 գերման գիտնականներ կը շարունակեն գործել Սպանիոյ մէջ, հիւլէ-ռումբ շինելու համար եւն.:

ԻՐԱՆԻ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ, անգլիական թերթերը շռնդալից տեղեկութիւն մը կը հրատարակեն.— անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները վերջնապէս ստուգեր են թէ Իրանի կառավարութիւնը իր գանգատագիրը ետ առած է ոչ թէ ինքնաբերաբար, այլ Թէհրանի խորհրդային դեսպանին ճնշումով: Պարսիկ պաշտօնեաներ հաղորդած են Թէհրանի օտար դեսպաններուն թէ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ ետ առնել իր ծանուցագիրը, որովհետեւ Ռուսերը յայտներ են վարչապետին թէ «նախատինք» մը պիտի նկատեն, եթէ Ապահովութեան Խորհուրդի օրակարգէն հանել չտան այս խնդիրը եւն.: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համոզուած են թէ Մոսկուա կը ձգտի խորամանկ պետութեան մը վերածել Իրանը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ դահլիճը հրաժարեցաւ, հազիւ 15 օր պաշտօնավարելէ վերջ: Նոր դահլիճը պիտի կազմէ Պ. Ցալտարիս, արքայականներուն պետը, որուն առաջին գործը պիտի ըլլայ հանրաքուէ կատարել եւ միապետութիւնը վերահաստատել:

ՆՈՐ ՈՍԿԵՀԱՆՔԻՆ գիւտը տակնուվրայ ըրած է միջազգային սակարանները, դուռ բանալով շատ մը շահաշահութեանց: Լոնտոնի մէջ երկրորդ օրն ալ 10 միլիոն սթերլին շահեցան անոնք որ Հարաւ. Ափրիկէի հանքերու բաժնեթուղթեր ունին: Հինգ ընկերութիւններ 18 միլիոն շահած են երկու օրուան մէջ:

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ երթալով կը սաստկանայ, ամբողջ աշխարհի մէջ: Մ. Նահանգներու Նախագահը կը խորհի 25 առ հարիւր կրճատել ալիւրի սպառումը, օգնութեան հասնելու համար սովահար երկիրներու: Գնէկրատէն կը հեռագրեն թէ սովը անխուսափելի է, եթէ ցորեն չհասնի մինչեւ Մայիսի կէսը: Չեխական կառավարութիւնը օգնութիւն խնդրած է Մոսկուայէն, 120.000 թոն ցորենը հասած չըլլալով Ամերիկայէն: Յունաստան խնդրած է Աթէնք փոխադրել այն 100.000 թոն ցորենը որ ճամբայ հանուած է Անգլիոյ համար եւն.:— Ֆրանսայի պարենաւորման Նախարարը կը յուսայ ամսական 600 կրամի բարձրացնել ճարպեղէնը եւ չորս լիտրի՝ գինին: Միսը առատ է, բայց օրինաւոր շուկան չի հասնիր:

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն թէ կառավարութիւնը փակած է «Նոր Լոյս» թերթը, բանտարկելով արտօնատէրը՝ Պ. Վահան Թօշիկեան եւ խմբագիրը՝ Զ. Պիպէռեան, որ վերջերս բուռն բողոքներ հրատարակած էր Թուրք մամուլին բանսարկութեանց դէմ:

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԻ եւ ՊՈՐՏՈՅԻ նաւահանգստի բանուորները գործադուլ հռչակեցին:— Մարսէյլի 9րդ թաղամասին մէջ, զինեալ չարագործներ ոստիկաններ կաշկանդելով յափշտակեցին երկու սնտուկ պարենատոմս:

70.000 ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ տնտեսագիտին աշխատանքի պիտի լծուին Խ. Միութեան մէջ, համաձայն հնգամեայ ծրագրի մը որ կը տրամադրէ մասնաւորապէս հետազօտել 52 գիտական խնդիրներ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հայ Մարզականը Bourg - St. Andéolի մէջ մրցելով U. S. Largeitièreի ֆրանսական խումբին դէմ, շահած է ախոյենութեան տիտղոսը: Տեղական թերթերը լայնօրէն կը խօսին հայկական այս յաջողութեան վրայ:

ԻՍԻԷՆ Տէր եւ Տիկին Գր. Ուզունեան 500 Ֆր. կը նուիրեն Վէթ. Ֆոնտին, իրենց եղբօր՝ Պ. Արամ Ուզունեանի մահուան առթիւ: Ստանալ Յառաջէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ընկերներ Սարգիս Քիւրքճեան եւ Մարտիրոս Թաշճեան 500ական ֆրանք կը նուիրեն Վէթ. Ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի ԼԵՒՈՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ: Ստանալ Յառաջէն:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme

Հայազգային Սգատօնը
(Ապրիլ 11-24)

Հաւաքական բողոքի արտայայտութիւն նուիրուած մեր մէկ միլիոնէ աւելի զոհերու յիշատակին եւ միաժամանակ Թուրքերու կողմէ յափշտակուած հայրենի հողամասերու պահանջին:

Փարիզի մէջ, Զատկի Մեռելոցի օրը, 22 Ապրիլ, Բշ. կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Մարսըլէն Պէրթըլոյի սրահը, 28bis rue St. Dominique, նախագահութեամբ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան:

Կը նախագահէ Պ. Ա. Կէճէճեան: Խօսք պիտի առնեն զանազան կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչները: Գեղարուեստական բաժին: Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé, մէթրօ Pigalle:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Սիամանթօ խումբը կը ներկայացնէ «Արշին Մալ Ալան» օփերէթը 21 ապրիլ, Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սալ Մազընոյի մէջ:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն որոշած է յարգանքի այց կատարել ընկ. Միքայէլ Վարանդեանի գերեզմանը, Ապրիլ 22 Մեռելոցի օրը, երկուշաբթի կէսօրէն վերջ: Հաւաքավայր՝ St. Pierreի գերեզմանատան առջեւ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները, ինչպէս եւ Մեծ Հայուն յիշատակը յարգող հայրենակիցները:

Այրի Տիկին Վահէ Ղազարեան եւ զաւակները (Քոնսթանթին), Այրի Տիկին Աղնիւ Ղազարեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Փ. Իւպիզեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ա. Բակլաեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին ՍԱ Իւպիզեան եւ զաւակները (Քոնսթանթին), Այրի Տիկին Ժամկոչեան եւ զաւակը (Քոնսթանթին), Տէր եւ Տիկին Վ. Ղազարեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մ. Ղազարեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Փ. Ղազարեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մ. Ղազարեան (Փարիզ), ցաւով կ՚ըծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, տղուն, եղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

որ մեռաւ 44 տարեկան հասակին մէջ, ապրիլ 7ին Քոնսթանթինի մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 9ին, մայր եկեղեցին:

ՎԻԷՆ.— ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ապրիլեան նահատակներու յիշատակին՝ Ապրիլ 22ին, Զատկի Մեռելոցին, Saint André le Bas եկեղեցին, ժամը առտուան 9.45ին, նախագահութեամբ Սահակ - Մեսրոպ դպրոցի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Thérèse et l'Ange Noir (roman). Par Anna Toumaniantz, editions Albin Michel, Paris. Prix 135 francs. (Օր. Թումանեանցի երկրորդ վէպն է այս, առաջինը, Le Délivré, հրատարակուեցաւ քանի մը տարի առաջ):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Ողբացեալ ԶԱՐԵՀ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի յառաջիկայ երկուշաբթի օր, 22 ապրիլ, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, ժամը 11ին: Կը հրաւիրուին բոլոր պարագաներն եւ իր յիշատակը յարգող բարեկամները:

ՇԱՎԻԼԷՆ Տիկին Ս. Տէր Դաւիթեան եւ Տիկ. Շ. Փափազեան 500ական ֆրանք եւ Տիկին Ք. Պչաքճեան 400 Ֆր. կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին, շնորհակալութիւն յայտնելով իրենց ընկերուհիներուն ցաւակցական արտայայտութեանց համար:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ հայ առանձին կին մը երախաներու խնամքին եւ տնական աշխատանքներու օգնելու համար: Դիմել Mr. Margossianի 4 Ave. Séverine, Courbevoie (Seine):

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ ձեռքի թրիքոյի վարժ եւ օրինակ հիւսող գործաւորուհիներ: Դիմել Տիկին Խաչիկեանի, 7 rue de la Séparation, Pré. St. Gervais:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ տղայ մը որ փականքի դերձակութիւն սորվի: Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Գորգիկեանի, 31 Route de Cohisy, Ivry s)Seine:

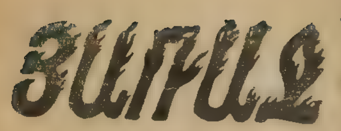

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, Վեցամս. 400, Եռամս. 200 ֆրանք

Samedi 20 Avril 1946 Շաբաթ 20 Ապրիլ

ԺԸ ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4591-Նոր շրջան թիւ 320 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՆԷ ԱՅՍ ՏԱՐԻ...

Եթէ չենք սխալիր, որ եւ է տեղ Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձը տօնուած չէ Հայաստանի մէջ, խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր։

Այդպէ՞ս էր տնօրինուած վերէն, եւ հրամանը կը գործադրուէր տառապէս։ Շատ — շատ, հոգեհանգիստ մը եկեղեցիներու մէջ, համաձայն օրինացոյցի երկտող արձանագրութեան։

Իսկ այս տարի՞։ Գոնէ այս տարին բացառութիւն պիտի կազմէ՞։

Կ'ուզէինք հաւատալ, քանի որ պաշտօնական բերանները, թերթերն ու անթենը այլեւս համարձակօրէն կը խօսին հայկական պահանջներու, հայրենադարձի եւ ուրիշ ազգային հոգերու մասին։

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է Հայկական Դատ արծարծել, առանց ոգեկոչելու ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը, որ սկսաւ 1915 Ապրիլ 11)24ին եւ շարունակուեցաւ Դաշնակիցներու ջախջախիչ յաղթանակէն վերջն ալ, 1920 - 22ին (Իզմիր, Փոքր Ասիա, Կիլիկիա)։

Ատենէ մը ի վեր, Երեւանի բանաստեղծներն ու արձակագիրները երգեր եւ յօդուածներ կը նուիրեն Արհաւիրքի ականաւոր զոհերուն,— Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Գր. Զօհրապ, Կոմիտաս վարդապետ, Ռ. Սեւակ եւն.։ Յաճախ անթենը արտասանութիւններ ալ կը հաղորդէ անոնց գործերէն։ Ու վերջապէս, նոր գրողներու արտադրութեանց մէջ կը յիշուին զանազան դրուագներ Սարսափի օրերէն։

Ուրեմն, դիտե՛ն պատմութիւնը։ Եւ դեռ կրնան սերտել, միշտ նորանոր նիւթեր ճարելով։

Արդ, այս բոլորէն չի՞ հետեւիր թէ տարրական պարտականութիւն մը կը դառնայ Ապրիլ Տասնըմէկի տօնակատարութիւնը Երեւանի մէջ։ Թո՛ղ ըլլայ Գրողներու Միութեան նախաձեռնութեամբ. կը բաւէ որ ստանայ ժողովրդական հանգամանք։

Անշուշտ ժողովուրդը շատ աւելի բան գիտէ քան դուն եւ ես եւ բոլոր անոնք որ կ'երեւան բեմերու վրայ։ Այստեղ թէ այնտեղ։

Բայց, յիշատակի տօները հոգեւոր սնունդ են անոր համար։ Հողվրտիքը տեսակ մը լուսաղբիւր է մանաւանդ ա՛յս ժողովուրդին համար, որ դարերէ ի վեր կիրակնամուտ կը կատարէ մեռելներու յիշատակին, ուժ եւ յոյս ներշնչելով ողջերուն։

Այդպիսի տօնակատարութիւն մը միեւնոյն ատեն կրնար դառնայ ներշնչման աղբիւր, գլուխ հանելու համար շարք մը ծրագիրներ որ կ'արծարծուին Արտասահմանի մէջ, տարիներէ ի վեր։

Օրինակ, տակաւին չունինք Յիշատակարանը Հայաջինջ Սարսափներուն։

Անհամար յուշեր, գիրքեր, տեղեկագիրներ տըպուած են Արտասահմանի մէջ։ Հատորներ որ կրնան լայնանիստ եւ երկնասլաց աշտարակ մը կազմել, եթէ հաշուենք Հայաստանի մէջ եղածներն ալ։ Եւ տակաւին ձեռագիրներ, ձեռագիրնե՜ր։

Պարզ հովիւ մը, Գիւտ քահանայ Աղանեանց, յաջողեր է «Դիւան Հայոց պատմութեան»ը հրատարակել։ Դժուա՞ր է հատընտիր Յիշատակարան մը կազմել, հաւաքական աշխատանքով։ Ձեռք ձեռքի տալով եւ նիւթերը հաւաքելով, դասաւորելով, խմբագրելով։

Պայման չէ որ անպատճառ Երեւանի մէջ կատարուի այս գործը։ Անհրաժեշտը՝ պետական օժանդակութիւնն է։ Շահագրգռութիւնը։

Մխիթարեանները հսկայական ժառանգութիւն ձգեցին 200 տարուան մէջ։ Հայրենիքէն հեռու, բայց հայրենիքին համար։

Մտաւոր ուժերու ներկայ ցիրուցան վիճակին մէջ —, մինչեւ որ կարենանք բոլորս մէկ երդիքի տակ ամփոփուիլ — պիտի փնտռենք ոչ թէ ցանկալին, այլ կարելին։

Այսպիսի ձեռնարկ մը տասնապատիկ աւելի պիտի ծառայէր յարաբերութիւնները ամրապնդելու, եւ մանաւանդ փոխադարձաբար լուսաբանուելու։ Օգտուելու, ներշնչուելու։

Կարգ մը երեւոյթներ եւ իրողութիւններ կ'ապացուցանեն թէ բոլոր սառերը հալած չեն տակաւին։ Կամ հալած են հատուածական իմաստով։

Ապրիլ Տասնըմէկը պիտի կրնար գործել ամբողջական հրաշքը։

Եւ, ամէնէն առաջ, Երեւանցիներուն աչքերը պիտի բացուէին աշխարհի մը վրայ որ մինչեւ հիմա մնացած է խաւարակուռ Ափրիկէ։ Իրենց իսկ յանցանքով։

Իրականութիւն չէ՞ որ մշակոյթի կայծ անցամ վերածուած է մենաշնորհի։ Շ.

Մեր «Նոր Սերունդ»ը

Չէ, սիրելի «Յառաջ», հակառակ քու բոլոր գրոց - բրոցներուդ յուսահատական կանչերուն եւ երեմիական ողբերուն, մեր նորահաս երիտասարդութեան մասին, ես դեռ կը հաւատամ այս ափերուն վրայ հասակ նետած նորահաս սերունդին։ Պայմանաւ որ ամենափոքրիկ գաղութին մէջ անգամ անձնուէր, սրտցաւ, զոհաբերող անհատներ եւ կազմակերպութիւններ գտնուին, որոնք բուն գործ ընեն, ինչպէս կ'ըսես, այս սերունդին հայեցի դաստիարակութեան խնդիրը։ Անձնական փորձառութիւն եւ փաստեր ունիմ։ Եւ, այս հարցին մէջ ալ, մանաւանդ հիմա, առաջին գծին վրայ պէտք է ըլլայ մեր սա հինաւուրց կուսակցութիւնը,— «Հայ ժողովուրդի զանգուածէն կտրուած», «ոտքին տակը հող չունեցող» սա մեր Դաշնակցութիւնը։

Սակայն ինչո՞ւ թզուկներով կը զբաղիմ, երբ շուրջս ունիմ վառվռուն աչքերով, անոյշ ժպիտը իրենց երեսին սա երիտասարդները։ 19 հոգի էին, կէս առ կէս մանչ եւ աղջիկ։ Հաւաքուած էին այդ իրիկունը Շավիլ, ընկերոջ մը տունը, իրենց երիտասարդխմբակումը տալու ոչ միայն Հայ մնալու— ատիկա իրենց համար որոշուած խնդիր է—այլ մանաւանդ օգտակար հանդիսանալու, հայկական ազատագրութեան դատին եւ այդ՝ բնականաբար Հ. Յ. Դաշնակցութեան փրկարար հովանիին տակ։ Ներկայ էին Կ. Կոմիտէի եւ «Նոր Սերունդ»ի կեդրոնի ներկայացուցիչը ու «Արդութեան»ի բոլոր ընկերները, զատ ընկերական խնջոյքի սեղանին բոլորտիքը, կատարելու համար Ֆրանսայի մէջ ծնած երիտասարդ - երիտասարդուհիներու «խոստում»ի, «երդում»ի արարողութիւնը։

Միասին ըլլալու էիր, «սիրելի «Յառաջ»» եւ տեսնէիր այս երիտասարդներուն հաստատամտութիւնը եւ խանդավառութիւնը։ Երբ կը բացատրեն իրենց այն դժուարին ճանապարհը զոր պիտի ընտրեն մտնելով Դաշնակցութեան շուքին տակ, երբ մէկիկ մէկիկ իրենց կը ներկայացնեն բոլոր այն զոհողութիւնը զոր պիտի կրեն իրենց ժողովուրդին եւ իրենց հայրենիքին հանդէպ, եւ երբ կը սպասես որ քանի հոգի ետ պիտի մնան, վախնալով յայտնուած դժուարութիւններէն ու կը նայիս իրենց իրենց աչքերուն,— ոչ մէկ ընկրկումի նշան։ Տասնեւինը սեւեռուն աչքեր քեզի կը նային, կարծես ըսել ուզելով.— «Գիտենք արդէն, ատոր համար է որ կուգանք»։ Եւ այս 19 նորագիրները կուտան իրենց խոստումը, կ'ընտրեն իրենց վարչութիւնը, ինչպէս նաեւ իրենց խումբին անունը։ Ա՛խ, այդ անունի խնդիրը։ Ամէն մէկը իր նախասիրած հերոսին կամ մտաւորականին անունն ունի, պէտք է քուէի դնել։ «Ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ», եւ քուէն կ'իյնայ «Անդրանիկ»ի վրայ։ Խումբը կը կոչուի Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» խումբ, եւ կը սկսի ընկերական ուրախութիւնը։ Երգ, արտասանութիւն եւ բանախօսութիւն։ Կը ծիծաղի՞ս, սիրելի «Յառաջ», այս բանախօսութեան իրենց իսկ կողմէ։ Եւ ի՜նչ բանախօսութիւն, կարճ եւ հաստատ, զոր ես չեմ փոխեր քու գրոց - բրոցներուդ ժամերով խօսած չռայլաբանութեանց հետ։ «Ես շատ ուրախ եմ որ, այսօր կը մտնեմ այս մեծ կուսակցութեան շուքին տակ, օգտակար ըլլալու համար իմ սիրելի հայրենիքիս եւ ազգիս»։ Այսչափ, ինչպէս ըսի, կարճ եւ հաստատ։ Եւ ասիկա այն սերունդն է որուն կորուստը օրերու խնդիր կը համարեն շատ շատերը։ Աշխատանքը ի՜նչ հրաշքներ կը գործէ. մանաւանդ երբ անոր գլուխը կանգնած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, «Օրիորդ, ըսի աղջկան մը, երբ դուրս կ'ելլէինք, այս իրիկուն ձեր սինէման կորսնցուցիք»։ — «Ոչ, պարոն, պատասխանեց, այս իրիկունը ես հազար սինէմայի հետ չեմ փոխեր, մե՛ղք որ շուտ անցաւ»։

Ժամը երկուքին ենք դուրս ելեր եւ մեր սիրելի ընկերուհիին համար ժամանակը շատ շուտ անցեր է։ Ահա թէ ինչու ես դեռ կը հաւատամ։ Ու կը մտածեմ. — Եթէ ես այսօր, այստեղ, այս պայմաններուն տակ նոյնիսկ Դաշնակցութեան գաղափարական հակառակորդ մը ըլլայի եւ ունենայի երիտասարդ զաւակ մը, իմ անձնական շահուս համար իսկ, զայն կը հրէի Դաշնակցութեան շարքերը։ Պրոպագանտ չեմ ըներ, պէտք ալ չկայ, ինքնաբերաբար կուգան։ Մէկ շաբաթ անցեր է այդ օրէն եւ դիմումները կը տեղան,

Այսպէս ուրեմն, սիրելի «Յառաջ», այսօր մենք մեր անկուսակցական եւ մշակութային «Րաֆֆի»ի կողքին ունինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» խումբը։ Երկուքին ալ բարի ճանապարհ, մինչեւ մեր սիրական հայրենիքը։

Գ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՃԻԳԵՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նոր Սահմանադրութիւնը պիտի քուէարկուէր եղեր

Վարչապետ Գ. Կուէն գերագոյն կոչ մը ուղղեց առջի օր, Ազգ. Ժողովին մէջ, յորդորելով որ Նոր Սահմանադրութիւնը քուէարկուի ստուար մեծամասնութեամբ, այլապէս հետեւանքը շատ ծանր պիտի ըլլայ երկրին համար, թէ ներքին եւ թէ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով։

Յիշեցնելէ վերջ թէ կառավարութիւնը մինչեւ հիմա չուզեց միջամտել վիճաբանութեանց, Գ. Կուէն բացատրեց թէ խնդիրը կապ ունի երկրի կեանքին հետ, եւ ատով իսկ դարձած է կառավարական հարց։

— «Ինչո՞ւ։ Նախ եւ առաջ անոր համար որ կառավարութիւնը պէտք է գիտնայ թէ նոր Սահմանադրութիւնը կը համապատասխանէ՞ երկրի գերագոյն շահերուն։ Ուրեմն իբրեւ վարչապետ, անհրաժեշտ կը համարիմ մէկդի դնել մինչեւ հիմա պահուած սպասողական դիրքը։ Անհարկու բան պիտի ըլլայ երկրին եւ հանրապետութեան համար, եթէ Ազգ. Ժողովը Սահմանադրութիւն մը չհաստատէ ստուար մեծամասնութեամբ, եթէ նոյնիսկ անկատար ըլլայ այդ օրէնքը։ (Ծափեր ձախէն)։ Այդպիսի վրիպում մը պիտի համարուի անկարողութիւն ներկայ ժողովին համար, ինչ որ պիտի շահագործուի յայտնի թէ ծածուկ թշնամիներու կողմէ։ Ի՞նչ պիտի պատահի, եթէ Սահմանադրութիւնը չքուէարկուի։ Նոր առժամեայ կարգուսարք մը պիտի հաստատուի եօթը ամսուան համար, որուն հետեւանքով կառավարութիւնը, ո՛րն ալ ըլլայ, պիտի չկրնայ լուծել ազգին կենսական խնդիրները եւ պիտի վտանգուին մեր կանոնաւոր վերելքին հաւանականութիւնները։ Մնացոր, հաւանաբար նոր ընտրութիւնները միեւնոյն ժողովը պիտի բերեն այս նստարաններուն վրայ (բուռն ծափեր աջակողմէն), միեւնոյն ձգտումներով։ Աղէտ մը պիտի ըլլար ազգին պառակտումը, այնպիսի ատեն մը երբ միջազգային ծանրակշիռ խնդիրներ պիտի քննուին եւ երբ երկիրը տագնապալի վիճակի մը մէջ կը գտնուի ելմտական տեսակէտով։ Ես վստահ եմ, երկիրը երբեք չուզեր որ խորտակուի Դիմադրական պայքարին մէջ դարբնուած միութիւնը»։ (Ծափեր ընկերվարականներու եւ համայնավարներու կողմէ)։ Երկիրը պէտք ունի բարեկարգութեան, հանդարտութեան, ամրութեան։ Շարունակել առժամեայ կարգուսարքը՝ պիտի նշանակէ աւազի վրայ հաստատել Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը։ Կը պաղատիմ Ազգ. ժողովը, որ քանիցս արիաբար ստանձնեց իր պատասխանատուութիւնները, թող հաճի մը եւս ստանձնէ եւ երկիրը օժտէ Սահմանադրութեամբ մը որ կարենայ ամուր հիմերու վրայ դնել Հանրապետութեան եւ հայրենիքին յարութիւնը»։

«ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ ՉԷ»

Այս ճառին պատասխանեց Ժողովրդական Շարժումին (M. R. P.) ներկայացուցիչը, Պ. տը Մանթօն, նախկին նախարար, երբ ձախերը անհամբերութեան նշաններ կը ցուցնէին եւ դուրս ելլել կ'ուզէին։

— «Կ'ուզէի որ հասկցուէր թէ հայրենասիրութեան եւ հանրապետականութեան մենաշնորհը երբեք չի պատկանիր անոնց որ կանխաւ տրամադիր են վաւերացնելու Սահմանադրութեան յանձնաժողովին ծրագիրը։ Վարչապետը իրաւունք ունի՞ վստահութեան խնդիր յարուցանելու, երբ նախապէս խորհրդակցած չէ կառավարութեան հետ։ Ուրեմն անձնական կոչ մըն է որ կ'ուղղէ Ազգ. Ժողովին։ (խօսքը ուղղելով ձախերէն նախարարին)։ Երբեք անհեթեթութիւն չէ, պարոն նախարար, եթէ վաղը M. R. P.ն, հանրապետութիւնը եւ հայրենիքը պաշտպանելու համար, ժողովուրդէն պահանջէ «ոչ» պատասխանել հակահանրապետական Սահմանադրութեան մը։ (Ծափեր կեդրոնէն)։ Կառավարութիւնը չի կրնար դիրք բռնել սահմանադրական վիճաբանութեան մէջ։ Նախարարները տեղեակ չեն վարչապետին անձնական մտադրութեանց (աղմուկ)։ Մենք տակաւին կը յուսանք թէ կարելի պիտի ըլլայ մեծամասնութեամբ քուէարկել Սահմանադրութիւն մը ուր անհետացած ըլլայ Ազգ. Ժողովի դիկտատորութեան եւ պայմանադրական կառավարութեան մը ամէն վտանգ»։

Այս յայտարարութեան վրայ, վարչապետը նորէն խօսք առնելով, բացատրեց թէ ինք անձնապէս միջամտեց, թէ՛ իր պարտականութիւնն էր պարզել առժամեայ կարգուսարքին շարունակութեան վտանգները։ «Ոչ ոք հայրենասիրութեան մենաշնորհն ունի այստեղ, բայց ես ահազանգ մը հնչեցուցի, որ, հակառակ ամէն բանի, կրնայ միեւնոյն ատեն ըլլալ աղաղակ մը յոյսի եւ միութեան»։

Այս ճարտասանական մենամարտէն վերջ, նիստը ընդհատուեցաւ, եւ բանակցութիւնները շարունակուեցան մինչեւ կէս գիշեր, ելք մը գտնելու համար։

ՆՈՐ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ

Վարչապետին յորդորներուն վրայ, ընկերվարական ներկայացուցիչները անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին, հաշտարար - առաջարկութիւններ

րով: Անոնք տեսնուեցան համայնավարներուն եւ ժողովրդականներուն հետ: Երկու հոսանքներն ալ պատասխանեցին թէ պատրաստ են վիճելու, բայց ոչ տեղի տալու: Ազգ. Ժողովին նախագահը, Պ. Վինսան Օրիոլ իր մօտ հրաւիրեց երեք հոսանքներուն ներկայացուցիչները եւ խորհրդակցութիւնները շարունակուեցան մինչեւ գիշերը ուշ ատեն: Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, վերջին պահուն հետեւեալ զիջումները եղած են.—

1. Ֆրանսական Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին ատենապրութիւններն ալ հրատարակել պաշտօնաթերթին մէջ (ձախերը մինչեւ հիմա կը մերժէին այս կէտը).— 2. Ազգ. Ժողովը կարելի է լուծել նստաշրջանի երկրորդ կիսուն, Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ, վարչապետին առաջարկով.— 3. Հանրապետութեան Նախագահը ընտրել մասնակցութեամբ Ազգ. Ժողովին եւ մեծ քաղաքներու քաղաքապետներուն, Նահանգային ժողովներու պատուիրակներուն եւ կարգ մը ականաւոր անձնաւորութեանց: (Կ'առաջարկուի նաեւ քուէարկելու իրաւունք տալ գաղթավայրերուն): Ժողովրդականները ժողով գումարեցին մինչեւ երէկ առտու, վերջնական պատասխան տալու համար: Ամէն պարագայի մէջ, Սահմանադրութիւնը քուէարկուած պիտի ըլլայ երէկ իրիկուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

75 ՕՐԷՆ ՍՈՎԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ պիտի դառնայ Եւրոպայի մէջ, եթէ արտակարգ միջոցներ ձեռք չառնուին: Մ. Նահանգներու նախագահը եւ կանչեց Պ. Հուվըրը, խորհրդակցելու համար: Միեւնոյն ատեն կոչ մը ուղղեց Ամերիկայի հողագործներուն, որպէսզի ցորեն հասցնեն: Պ. Հուվըր Աթէնքէն առաջարկած է Յունաստանի յատկացնել Անգլիոյ համար ճամբայ հանուած 400.000 թոն ցորենին 100.000 թոնը: Անգլիա տրամադիր կ'երեւայ 200.000 թոն յատկացնելու ամբողջ Եւրոպայի համար, կարգ մը պայմաններ դնելով:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ վերջնապէս լուծուեցաւ Ապրիլ 18ին, 34 պետութեանց միաձայնութեամբ: Այս վճիռէն վերջ, Անգլիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ ո եւ է ազգ չի կրնար փրկուիլ իր սեփական ուժերով եւ աւելի քան անհրաժեշտ է հաւաքական ապահովութիւնը:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ֆուատ համալսարանին ուսանողները դասադուլ հռչակեցին, բողոքելու համար Սուտանի անգլիացի կուսակալին յայտարարութեան դէմ, որով կը խոստանար ինքնավարութիւն շնորհել Սուտանի, քանի տարիէն: Ընդհարումներու միջոցին վիրաւորուեցան 60 ուսանողներ:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Ապրիլ 18ի նիստին մէջ, Հանս Ֆրանք, Լեհաստանի գերման կուսակալը, որ 46 տարեկան է եւ վերջերս կաթոլիկ դաւանութեան յարած էր, խոնարհաբար խոստովանելով իր յանցանքները, յայտարարեց; — «Հազար տարիներ պիտի անցնին եւ պիտի չսրբուին նացի Գերմանիոյ ոճիրները: Ես կը ստանձնեմ իմ արարքներուս պատասխանատուութիւնը: Երբ Հիթլէր 1945ին վերջ տուաւ իր կեանքին, ես վճռեցի ի լուր աշխարհի պատմել իմ դերս: Ես յօժարակամ ամերիկացի քննիչներուն յանձնեցի իմ տրամադրութեան տակ եղած բոլոր տեղեկութիւնները, երբ ձերբակալեցին զիս»: Թերթերը այս տեղեկութիւնները տալով, կ'աւելցնեն թէ ամբաստանեալը օրագիր մը պահած է որ կը բաղկանայ 42 հատորներէ: Իր յանցանքը խոստովանելով հանդերձ, Ֆրանք բացատրեց թէ ոճիրներու մեծագոյն մասը կը ծանրանայ Տ. Տ.ներուն վրայ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Ոտնալուայի արարողութիւնները մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցան հայկական, ռուսական, օրթոտոքս, ասորական, հապէշական եւ կաթոլիկ եկեղեցիներուն մէջ, որոնք շատ փոքր ըլլալով, հաւատացեալներու մեծ մասը դուրս կը մնար: 50.000 պետական պաշտօնեաներու գործադուլը կը շարունակուի: Զինուորներ յատկացուած են երկաթուղիներու եւ թղթատարութեան համար:

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ 300.000 հոգի դուրս գացած են Փարիզէն: Առաջին մեծ արձակուրդն է այս, 1939ի Զատիկէն ի վեր: Կայարանները այնքան խճողուած են որ կարելի չէ տոմսակ ճարել: Բազմութիւններ պոչ կը կապեն գիշեր ցերեկ:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԴԷՄ եղած ամբաստանութեանց առթիւ, Ապահովութեան Խորհուրդին անգլիացի պատուիրակը յայտարարեց թէ Լեհաստանի պատուիրակը չկրցաւ ապացուցանել իր մեղադրանքները: Ինք աւելի կատարեալ փաստեր կը սպասէր, համոզուելու համար թէ Սպանիա իսկապէս կը սպառնայ միջազգային խաղաղութեան: Դիտել տուաւ նաեւ թէ կը սպասէր որ Ֆրանսական դեսպանը ապացուցանէ թէ իր երկիրը վտանգուած է: Լեհական պատուիրակը, որուն ուժ կուտային Ֆրանսայի եւ Մեքսիկայի ներկայացուցիչները, ըսած էր թէ զօր. Ֆրանքօ 250.000 զինուոր կը պահէ սահմանագլուխին վրայ, 450.000 հոգի ալ ներսը: Կ'ըսէր նաեւ թէ 100.000 Գերմաններ եւ Վիշիի պահակներ ապաստանած են Սպանիա: Իսկ Անգլիոյ պատուիրակին կարծիքով, միայն 10—12.000 Գերմաններ մնացած են Սպանիոյ մէջ, 2500 նացի գործակալներով: Ամերիկա վերապահ է առ այժմ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ՍԷՎՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՎՐԱՆ, (յապաղած).— Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղի բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ մեծ ոգեւորութեամբ, Ապրիլ 7ին, Մասիսի սրահին մէջ որ ձրիաբար տրամադրուած էր: Ժամանակէն առաջ խուռն բազմութիւն մը թէ Սէվրանէն թէ արուարձաններէն փութացած էր ներկայ ըլլալ: Վարագոյրը բացուելով 30է աւելի երկսեռ աշակերտներ չափահասներու հետ միասին երգեցին «Ով մեծասքանչ»ը եւ «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ը: Յետոյ խօսք առաւ մասնաճիւղին ատենապետուհին՝ Տիկին Ա. Իզմիրլեան որ պարզեց հայ կնոջ դերը հանրային կեանքի մէջ եւ Կապոյտ Խաչին յաջողութիւնը Սէվրանի մէջ, երկու ամսուան ընթացքին: Ապա խօսք տրուեցաւ Շրջ. Վարչութեան անդամներէն ընկերուհի Տիկին Է. Բիւզանդի որ նկարագրեց Կապոյտ Խաչին արդիւնաւոր եւ փըրկարար շարժումը ամէն կողմ: Մասնաւորապէս ծանրացաւ Հայը Հայ պահելու աշխատանքին վըրայ: Այս առթիւ փոքրիկն Ս. Տիքիճեան գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց ընկերուհի բանախօսին, մասնաճիւղին վարչութեան կողմէ:

Այնուհետեւ յաջորդաբար տեղի ունեցան արտասանութիւններ, թատերական ներկայացում, «Կ. Խաչի գործը», ազգային պարեր ներքին ուժերով, բոլորն ալ յաջող: Դուրսէն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Օրիորդներ Աճէմեան եւ Ատոմեան, Պ. Պ. Գ. Փափազեան, Գ. Էմիրեան, Զ. Մուրատեան եւ Ե. Խորէն, որոնք իրենց գեղեցիկ երգերով, արտասանութիւններով, ներկայացումով (Երկու Խուլեր), «Րաֆֆի» թատերախումբի կողմէ ամէնուն գովեստին արժանացան: Հանդէսը վերջանալէ առաջ տեղի ունեցաւ աճուրդը (կողով մը զանազան պտուղներով եւ ըմպելիով, նուիրուած Խաչուհիի մը կողմէ) որմէ գոյացաւ 17.100 Փրանք: Հանդէսին գեղարուեստական մասը փակեց մասնաճիւղին ատենադպրուհին, Տիկին Ա. Քէօսէեան, ուրախութիւն եւ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին:

Պարերը տեւեցին մինչեւ ժամը 11, ճոխ պիւֆէով մը որ պատրաստուած էր Խաչուհիներու կողմէ: Ընդհ. մուտք՝ 43.434 Փրանք: Ներկաները բոլորն ալ մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ:

Թղթակից

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ վարչապետը, Ճաֆար Փէշավարի, հետեւեալ ազդարարութիւնն ուղղեց անթելով.— «Մենք չենք ուզեր նոր արիւնահեղութիւններ պատճառել, բայց եթէ կեդրոնական կառավարութիւնը կ'ուզէ կռուիլ, մենք ալ պատրաստ ենք կռուելու մինչեւ վերջին փամփուշտը: Պարսիկ ոստիկան — զինուորներու վայրագութիւնները եւ Ատրպատականի արգաւանդ հողերը քանի մը հարուստ կալուածատէրներու յանձնելու որոշումը պատճառ եղան որ մենք ազատութիւն տանք Ատրպատականի: Այս շրջանը պիտի կառավարուի Ատրպատականցիներու կողմէ»:—Թէհրանի կառավարութիւնը գրաքննութիւն հաստատեց անգլիական եւ ամերիկեան թղթակցութեանց վրայ: Դեսպանները բողոքեցին:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Պուլկարիոյ նախկին վարչապետը, Պ. Ալեքսանդր Ցանքով, որ 1944 Սեպտ. 10ին Փաշական կառավարութիւն մը կազմած էր Վիէննայի մէջ:

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ծրագրին առթիւ, Լոնտոնի Աշխատաւորական օրկանը, «Տէյլի Հէրըլտ», նշանակալից յօդուածով մը դիտել կուտայ թէ այդ խնդիրը չի կրնար սակարկութեան առարկայ ըլլալ եւ թէ Պ. Պէվին չի կրնար ընդունիլ որ Ռուրը եւ Հռենոսը անջատուին Գերմանիայէն, իբրեւ նախապայման:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ որ պիտի գումարուէր Մայիս 1ին, յետաձգուեցաւ, Ֆրանսական կառավարութեան առաջարկով:

ՓԷՇԹԱՅԻ մէջ կարմիր զինուորներ խորտակելով ամերիկեան դեսպանատան դուռները, պահանջեցին վար առնել ամերիկեան դրօշը: Մ. Նահանգները բողոքեցին: Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ սուաւրաթիւ խորհրդային զինուորներ կը գտնուին Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ, Լեհաստանի, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ամերիկայի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Մարգար Կարապետեան (Փէրչէնճցի, Խարբերդ): Պատերազմէն առաջ կը գտնուէր Քորֆու: Իմացնել Մովսէս Կարապետեանի, 24 rue des 14 Cantons Valence (Drôme): Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Տիգրան Մաթէոսեան (Հայր չորս զաւակներու, կօշկակար: 1937ին կը գտնուէր Մարսիլիա: Իմացնել եղբօրը՝ Շարա Մաթէոսեանի, No. 1 rue Cinofos, Corinthe (Grèce):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվառ Օտտոյի Խատիսեան խումբը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Աշոտ Յակոբեանի որ կաշիէ գեղեցիկ գնդակ մը նուիրեց խումբին:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Համազգային Ագատօնը

Հաւաքական բողոքի արտայայտութիւն նուիրուած մեր մէկ միլիոնէ աւելի զոհերու յիշատակին եւ միաժամանակ Թուրքերու կողմէ յափշտակուած հայրենի հողամասերու պահանջին:

Փարիզի մէջ, Զատկի Մեռելոցի օրը, 22 Ապրիլ, Բչ. կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Մարսըլէն Պէրթըլոյի սրահը, 28bis rue St. Dominique, նախաձեռնութեամբ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան:

Կը նախագահէ Պ. Ա. Կէճեճեան: Խօսք պիտի առնեն զանազան կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչները: Գեղարուեստական բաժին: Մուտքը ազատ է:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱԻ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԸ

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի այս հինգշաբթի, 25 Ապրիլ, ժամը 20.30ին, Քազա, թ'Իթալիայիսրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ֆր. Ա. Ը. Միութեան Շրջ. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Ազգ. Մարմիններու: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն որոշած է յարգանքի այց կատարել ընկ. Միքայէլ Վարանդեանի գերեզմանը, Ապրիլ 22 Մեռելոցի օրը, երկուշաբթի կէսօրէն վերջ: Հաւաքավայր՝ St. Pierreի գերեզմանատան առջեւ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները, ինչպէս եւ Մեծ Հայուն յիշատակը յարգող հայրենակիցները:

ՀԱՅ ԵՐԳԸ ԱՆԹԵԼՈՎ.— Ֆրանս. Ռատիոյի Chaine Nationaleի վրայայսօր, չր. ժամը22.50ին Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան կ'երգէ հայերէն երգեր(Emission Escale):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գամփ. Ֆրէյի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ վերանորոգման եւ լուսաւորման առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ հայ նահատակներու, եկեղեցւոյ հիմնադիր Պալաքեան եպիսկոպոսի եւ բոլոր փափաքողներու մեռելներու յիշատակին, Ս. Զատկի երկուշաբթի օրը:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆԹ Անթուանի (Մարսէյլ) ենթամասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Հանըմ Պօյաճեանի եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պօյաճեանի Պ. ԼԵՒՈՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆի մահուան առթիւ եւ 500 Փրանք կը նուիրեն Պէյրութի Ճեմարանին, փոխան ծաղկեպսակի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ 16 — 17 տարեկան երիտասարդ մը տպարանական գործեր սորվելու համար: Դիմել Տէր Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, Paris.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն Պ. Յակոբ Կըկզեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Զատիկ Ֆանֆազեանի, Ամերիկա:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Ողբացեալ ԶԱՐԵՀ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի յառաջիկայ երկուշաբթի օր, 22 ապրիլ, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, ժամը 11ին: Կը հրաւիրուին բոլոր պարագաներն եւ իր յիշատակը յարգող բարեկամները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ տղայ մը որ փափաքի դերձակութիւն սորվիլ: Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Գորգիկեանի, 31 Route de Cohisy, Ivry s)Seine:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութիւն կ ըյայտնէ Պ. Հ. Սասունիի, որ ձրիաբար տրամադրեց իր սրահը, Միութեան ժողովին համար:

Ֆ. Ե. Մ.ԵԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ երեկոյթը շաբաթ 27 ապրիլին, ժամը 20.30ին, Salle Chopin Pleyelի մէջ: Յայտագիրը կազմուած է նուագով, երգով, արտասանութեամբ: Գին՝ 100 եւ 60 Ֆր.:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին, շաբաթ 27 Ապրիլ, Ֆրանքօ - Պելժ սրահին մէջ, 59 rue Vergniault, Paris (13), métro Tolbiac: Պիտի ներկայացուի «Երկու Տառաները»: Մուտքը 60 Ֆր.:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ, ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Էնսթիթիւ Արմէնիէնի կողմէ, նախագահութեամբ կրթական նախարար Mr. Naegelenի եւ բարձր հովանաւորութեամբ Mr. Justin Godartի: Միջազգային տան շքեղ սրահներուն մէջ, շաբաթ 4 Մայիսին ժամը 4էն 24: 57 Bd. Jourdan, métro Cité Universitaire կամ Porte d'Orléans.

ՕՐԱԹԵՐԹ

21 ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4592—Նոր շրջան թիւ 321

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 21 Avril 1946 Կիրակի 21 Ապրիլ

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԷ ԹԵՒ ՈՒՆԷԻ...

Ինչե՞ր պիտի երգէր բանաստեղծը, եթէ կարենար նախատեսել 1915 Ապրիլ Տասնըմէկը:

Իր երեւակայութիւնը բոցավառ կայծեր պիտի արձակէր, պիտի սաւառնէր արեւելքէն արեւմուտք, անսահման աւերակներու եւ արեան գետերու վրայ: Պիտի տեսնէր ամբողջ քաղաքներ ամայի եւ խոպան: Տարածութիւններ ուր բուերն անգամ կը վախնան բոյն դնել:

Իր աչքին առջեւ պիտի պարզուէին արիւնազանգ դաշտերը, եւ իր ոտքերուն տակ պիտի խշրտային ջարդուփշուր ոսկորները աւելի քան մէկ միլիոն հարազատներու:

Թափ տալով երեւակայութեան, պիտի հասնէր դէպի Միջագետքի անապատները, ուր աւազը այլեւս անճանաչելի դարձած է, խառնուելով մարդկային ոսկորներու փոշիներուն հետ:

Ցետոյ ամփոփուելով ու նորէն թափ տալով իր երեւակայութեան, մէկ - մէկ պիտի համրէր Հայաստան աշխարհի նահանգներն ու քաղաքները, աւաններն ու գիւղերը, ապարանքներն ու խրճիթները: Եւ ահա իր առջեւ ձեւ ու մարմին պիտի առնէին.—

Հարիւր հազարաւոր գիւղացիներն ու արհեստաւորները, որ քարէն հաց կը հանէին աւարառու եւ ջարդարար խուժանի մը արիւնածարաւ նայուածքին առջեւ.

Հազարաւոր չարքաշ մտաւորականները, որ լոյս կը ցանէին խաւարակուռ Անատոլուի լեռներուն եւ դաշտերուն մէջ.

Հարիւր հազարաւոր կիներն ու աղջիկները, որ իրենց աշխատանքովն ու բարի ժպիտովը կը շէնցնէին տուն — տեղ, հայրենի բուխերիկները:

Անհամար երախաներն ու մանուկները, որոնք առպարէզ կը կարդային երկնքի թռչուններուն, իրենց կայտառ կանչերով եւ կենսայորդ շարժուձեւերով.

Բիւրաւոր մամիկներն ու ծերուկները, որոնք խունկի հոտ կը բուրէին տուներու երդիքներուն վրայ եւ սեմերուն առջեւ.

Ապա կղերն ու առեւտրականը, բժիշկն ու փաստաբանը, երկրաչափն ու հողագէտը, հաշուակալն ու գիտունը, դիեղագործ ու հանրային պաշտօնեան.

Եւ անոնց վերեւ, իբրեւ լուսապայծառ համաստեղութիւն,— գրագէտն ու բանաստեղծը, յեղափոխական առաջեալն ու մտքի վաստակաւորը, արուեստագէտն ու երգիչը, նկարիչն ու երաժիշտը, իմաստասէրն ու վարդապետը, նորածիլ տաղանդն ու հասուն իմացականութիւնը.

Ու վերջապէս հազար ու հազար զինուորներն ու բանուորները, սկիզբէն իսկ զինաթափ եւ շղթայակապ:

Հազիւ ակնարկ մը նետած, անոնք պիտի փոշիանային, եւ բանաստեղծը անլուր խռովքի մը մատնուած, պիտի վերսկսէր երգը.—

«Թէ թեւ ունէի», «Ազատ Մասեաց» սարերէն կը թռէի Լոնտոն եւ Փարիզ, Պերլին եւ Հռոմ, Փեթրոկրատ եւ Մոսկուա, յետոյ մինչեւ Ամերիկա: Կը բարձրանայի մինչեւ աստղերը, կ'իջնէի ամպերն ի վար, եւ կ'աղաղակէի բոլոր ուժովս.

— Ժողովուրդ մը կար այս հողերուն վրայ եւ այսօր չկայ: Ուրա՞խ էք որ չկայ: Դուք որ միլիոններ կրակը նետեցիք յանուն ազատութեան եւ արդարութեան, ուրա՞խ էք որ երկուքն ալ խաչուեցան այդ ժողովուրդին հետ, ջարդուփշուր խորտակուեցան այդ ժողովուրդի ոսկորներուն հետ, որպէսզի անոնց տեղ քարիւղի հորեր ժայթքեն աւերակներէն: Որպէսզի հարթուին արշաւանքի ճամբաները, ի փառս եւ ի շահ ձեր աշխարհակալութեան:

Թէ թեւ ունենայի, պիտի թառէի կառավարական պալատներու կտուրին վրայ եւ պիտի հարցնէի բարձրաձայն.

— Ձեր ուրացումն ու դասալքութիւնը իբրեւ յաղթական եւ դաշնակից, ինչո՞վ կը տարբերի միւսին գազանաբարոյ կատաղութենէն: Մէկը միւսին լրացումը չէ՞: Թագն ու պսակը, փչէ պսակը աշխարհագրող Ողջակէզին, որ շարունակուեցաւ տարիներ ու տարիներ, ձեր աչքերուն առջեւ:

Եւ դուք որ «պատերազմի ոճիրները» կը դատէք այսօր, մանրակրկիտ հարցաքննութեամբ, գոնէ Զատկի օրով մը հարցաքննեցի՞ք ձեր խիղճը, ի յուշ այն միւս քստմնելի, աննախընթաց ոճիրներուն — Հայաջինջ Սարսափին՛ր— որոնց հեղինակը իբրեւ հաւասարազօր անդամ բազմած է այսօր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ: Ինչպէս, երէկ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ... Շ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Թրքահայ Դատի Պաշտպան Կեդր. Յանձնախումբէն ստացած ենք հետեւեալ յայտարարութիւնը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Սիրելի Հայրենակիցներ,— Ազատատենչ ազգերու բռնապետութեան վրայ տարած նոր յաղթանակէն յետոյ, երբ արդարութիւնը հիմք ունեցող տեւական խաղաղութիւն մը կերտելու, բոլոր ժողովուրդներուն համար լաւագոյն կեանք մը ստեղծելու նպատակով աշխատանքը այդ ազգերուն ղեկավարներուն կողմէ սկսաւ կատարուիլ, աշխարհիս բոլոր Հայերը, Խորհրդային Հայաստանէն մինչեւ Ամերիկայի, Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի զանազան երկիրներու մէջ ցրուած մեր հայրենազուրկ ազգակիցները, առնը եկած նկատեցին բազմադարեան մեծ անարդարութիւն մը սրբագրել տալու համար նոր ճիգ մը կատարելու, որպէսզի մեր բովանդակ ժողովուրդին համար մարդկային բնական կեանքի պայմաններ ստեղծուին: Շարժումը ինքնաբուխ էր ամենուրեք. ամէն տեղ կազմուեցան «Թրքահայ Դատի» կամ «Հայ Ազգային Դատի» պաշտպանութեան մարմիններ, որոնք իրենց տեղական միջոցներով աշխատեցան յաղթական ազգերուն մեր Դատին էութիւնը բացատրել, պաշտօնագիրներով կամ հեռագիրներով դիմումներ ըրին Միացեալ Ազգերու միջազգային դիւանագիտական ժողովներուն մօտ, որպէսզի քննուի Հայկական Հարցը եւ հաշտութիւնը չկնքուի առանց այդ հարցին արդար լուծման: Դիտելի է որ այդ մարմինները, առանց իրարու հետ ո եւ է յարաբերութիւն ունենալու, միեւնոյն ոգիով ու միեւնոյն ծրագրին համեմատ բանաձեւեցին իրենց պահանջները:

«Թրքահայ Դատի Պաշտպան Կեդր. Յանձնախումբ»ը, որ կազմուեցաւ եօթն ամիս առաջ նախաձեռնութեամբ Ֆրանսայի Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան, եւ որ իր մէջ կը միացնէ մեր հանրային բոլոր հոսանքներուն պատկանող հայ հայրենասէրներ, ջարդ զանազան ձեւերով իր կրցածն ըրաւ եւ դեռ պիտի ընէ, որպէսզի մեր ազգային Դատը, որ նախորդ համաշխարհային պատերազմին, Դաշնակից Ազգերու տարած յաղթանակէն յետոյ՝ այդ ազգերու քաղաքական վարիչներուն կողմէ լքուեցաւ, գոնէ այս անգամ արդար լուծում մը գտնէ:

Այդ լուծումը այսօր ամբողջ Հայութիւնը մէկ կէ՛րպ միայն կ'ըմբռնէ, այն որ Խորհրդային Հայաստանի Հանրապետութեան հողամասին պէտք է կցուին ոչ միայն Կարսի, Սուրմալուի գաւառակները, որ հայկական հողեր են եւ 1914ի պատերազմէն առաջ Ռուսական Կայսրութեան մաս կը կազմէին, այլ նաեւ՝ ու մանաւանդ՝ Թրքահայաստանի գլխաւոր նահանգներուն այն շրջանները զոր նախագահ Ուիլսըն 1920ին Դաշնակից Ազգերու քաղաքական ղեկավարներուն խնդրանքով սահմանագծեց Հայ Պետութեան մաս կազմելու համար: Այդ մտքով, մեր Յանձնախումբը, ինչպէս արտասահմանի բոլոր կարեւոր հայ գաղութներուն նմանօրինակ մարմինները եւ ինչպէս Խորհրդային Հայաստանի ամբողջ Հայութիւնը՝ իր Կառավարութեամբ եւ Հայրապետով, գրաւոր դիմումներ ըրաւ Միացեալ Ազգերու կառավարութեանց մօտ:

Այդ նոյն Դատին յաջողման կրնայ նպաստել նաեւ Ներգաղթի շարժումը, որ օտար երկիրներ ցրուած Հայերու համայնքներուն մէջ սկսած է արդէն, ամենալայն ծաւալ ստանալ: Խորհրդային Միութեան Կեդրոնական կառավարութիւնը որոշապէս համակիր ու խրախուսող է այդ շարժման: Կառավարութիւնը Խորհրդային Հայաստանի, որ Խ. Ընկ. Հանրապետութեանց Միութեան հաւասարազօր իրաւունքներ ունեցող անկախ ու դաշնակից պետութիւններէն մին է (ինչ որ անգամ մը եւս որոշապէս հաստատեց Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին 1944 Փետր. 1ի օրէնքը), պաշտօնական գրութեամբ մը յայտնեց թէ այնքան արդար որքան ցանկալի եւ անհրաժեշտ կը գտնէ Խորհրդ. Հայաստանի շատ անձուկ հողամասին ընդլայնումը, որպէսզի հարիւր հազարաւոր պանդուխտ Հայեր հայրենի հողին վրայ հաւաքուին, եւ ան հաւաստեց նաեւ թէ իր բոլոր կարելին պիտի ընէ զանոնք տեղաւորելու եւ անոնց աշխատանք հայթայթելու համար: Ամենայն Հայոց նորընտիր Կաթողիկոսն ալ նոյն ոգիով տողորուած կոչ մը ուղղեց գաղութահայութեան:

Մենք հաճոյքով ու հպարտութեամբ կարդացինք այդ ուղղութեամբ արտայայտած մտածումները Խ. Հայաստանի ամէնէն պատասխանատու ղեկավարին, Գրիգոր Ցարութիւնեանին: Անոնց մէջ մենք գտանք արտասահմանի Հայութեան ալ ձգտումներուն ու պահանջներուն հարազատ արտայայտութիւնը: Մենք ալ, Խ. Հայաստանի մեր հայրենակիցներուն պէս, կը հաւատանք թէ հայ ժողովուրդը ինքզինքը գոհացած պիտի զգայ այն ատեն միայն երբ բռնագրաւող Թուրքին ձեռքէն ազատագրուին մեր ազգային, պատմական հողերը ու կցուելով ներկայ Խ. Հայաստանին, ցրուած հայ ժողովուրդը իր հինաւուրց տանը մէջ ամփոփելու բաւարար ու անհրաժեշտ պայմանները ստեղծեն: Այդ պայմաններու իրականացման ճամբուն վրայ մեր ամբողջ պարտքը կատարելու պատրաստակամութիւնն ունենալով, մենք խորապէս համոզուած ենք որ մեր հայրենիքի ղեկավարները եւ Խ. Միութեան վարիչները ստացուած յաղթանակին մէջ իրենց բերած ճիգի եւ զոհաբերութեան բաժինին լիակատար գիտակցութեամբ եւ ուժով պիտի ջանան իրագործել հայ ժողովուրդի արդար ցանկութիւնները:

Թրքահայ Դատի պաշտպան Յանձնախումբս կը հրաւիրէ ուրեմն օտար երկիրներ տարտղնած հայրենասէր Հայերը որ, զիրենք իրենց երկրին մէջ ընդունող ժողովուրդներուն եղբայրական ասպնջականութեան հանդէպ իրենց շնորհապարտութիւնը յայտնելով հանդերձ, Ներգաղթի շարժման ընդլայնումին նպաստեն, արձանագրուելով իբրեւ ցանկացող Հայաստան հաստատուիլ երթալու եւ այնտեղ ի յայտ եկած հայ մտաւորական, ազգային ու նիւթական վերաշինութեան հոյակապ ճիգին մէջ իրենց բաժին ունենալու:

Թրքահայ Դատի Պաշտպան
Կեդր. Յանձնախումբ

Փարիզ, Ապրիլ 1946

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ 249Ի ԴԷՄ 309 ՁԱՅՆՈՎ

Ձախերը «Մարսէյեզ» կ'երգեն յուզմունքով

Ազգ. Ժողովը ուր. գիշեր, 19 Ապրիլ, քուէարկեց՝ նոր Սահմանադրութեան նախագիծը, 249ի դէմ 309 ձայնով. ուրեմն 60 քուէի առաւելութեամբ, այսինքն բացարձակ մեծամասնութենէն 15 ձայն աւելի: (Քուէարկողներու թիւն էր 558, բացարձակ մեծամասնութիւնը՝ 280): Քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ ժամը 8.30ին: Երեսփոխանները, մէջն ըլլալով նախարարները, մէկ մէկ բեմ բարձրանալով ձգեցին իրենց քուէները, կապոյտ՝ եթէ հակառակ էին, ճերմակ՝ եթէ համաձայն էին: Իւրաքանչիւրին տրուած էր նաեւ գնտիկ մը (պիլիա), որ պիտի ձգուէր ուրիշ տուփի մը մէջ, ստուգում կատարելու համար: Քուէարկութիւնը վերջացաւ ժամը 9.30ին եւ ժողովին նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիոլ սկսաւ կարդալ արդիւնքը ժամը 10.26ին: Ընկերվարականները եւ համայնավարները ոտքի ցատկեցին մոլեգին ծափերու մէջ, իսկ աջերը նստած մնացին: Ցետոյ ձախերը սկսան «Մարսէյեզ» երգել. այս անգամ աջերն ալ ոտքի ելլելով ձայնակցեցան, թէեւ ոչ նոյն խանդավառութեամբ: Պ. Վէնսան Օրիոլ այս առթիւ ճառ մը խօսելով, յիշեց նաեւ զօր. տը Կոլի անունը: Երեսփոխանները նորէն ոտքի ելան եւ ջերմապէս ծափահարեցին:

Ուրեմն Սահմանադիր ժողովը, որ ընտրուած էր 1945 Հոկտ. 21ին, եօթը ամիսէն աւարտած եղաւ իր գործը: Սահմանադրութիւնը Մայիս 5ին պիտի ենթարկուի ժողովուրդին քուէարկութեան, «այո» կամ «ոչ» պատասխանելու համար: Եթէ մեծամասնութիւնը հաւանութիւն յայտնէ, կը դառնայ վերջնական օրէնք, իսկ եթէ մերժէ, նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին, ուրիշ Սահմանադրութիւն մը յօրինելու համար: Ձախերը վստահ են թէ ժողովուրդը պիտի վաւերացնէ քուէարկուած նախագիծը:

Նոր Սահմանադրութեամբ, Ֆրանսան պիտի ունենայ միայն մէկ Ազգ. Ժողով, կատարեալ գերիշխանութեամբ: Ծերակոյտը ջնջուած է: Ազգ. Ժողովին կից պիտի հաստատուին երկու խորհրդատու ժողովներ,— 1. Ազգ. Տնտեսական Խորհուրդը, 2. Ֆրանսական Միութեան Խորհուրդը (տեսակ մը կայս. Խորհուրդ, առանց օրէնսդրական իրաւունքի): Հանրապետութեան Նախագահը, որ պիտի ընտրուի միայն Ազգ. Ժողովին կողմէ, շատ սահմանափակ իրաւունքներ պիտի ունենայ: Ան չի կրնար լուծել Ազգ. Ժողովը: Եթէ կառավարութիւնը հրաժարի, նախագահը քանի մը թեկնածուներ պիտի ներկայացնէ Ազգ. Ժողովին, որուն կ'իյնայ ընտրել վարչապետը:

Նոր Սահմանադրութեան նախագիծը Ազգ. Ժողովին քննութեան յանձնուեցաւ Փետր. 11ին, գրաւելով անոր նիստերուն մեծագոյն մասը: Բուռն պայքարներ տեղի ունեցան մինչեւ վերջին օրը: Նախագիծը կը բաղկանայ 127 յօդուածներէ: Իբր 200 բարեփոխումներ կամ փոփոխութիւններ քուէարկուեցան կամ մերժուեցան վիճաբանութեանց ընթացքին: Ամէնէն վիճելի խնդիրներէն մէկն էր մէ՞կ թէ երկու ժողովի հարցը: Սկիզբները կառավարութեան երեք թեւերը, համայնավար,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԱՆՔ ԻՐԱԽՈՒՆՔ ՈՒՆԷԻՆ

Non; l'intérêt personnel n'inspire que la lâcheté; la vanité ne produit rien de solide. L'intérêt personnel et la vanité n'ont ni conseillé un progrès, ni supprimé un abus. On ne se sacrifie que par un acte de foi. Un acte de courage est un acte de foi au premier chef. ErnestRenan

(Le Prêtre de Rémi)

Տասնեակ տարիներ է արդէն որ Ապրիլ 11ը, հեռու ոճիրի բնավայրերէն, կը ներկայանայ վրտարանդի մտածողին կանոնաւոր յամառութեամբ։ Նոյն հարցերը, նոյն յամառութեամբ, ժամանակին այլազան դոյներուն մէջէն, իրենց լուծումները կը բռնադատեն։

Պատմութեան ի՛նչ հեղնալից խաղն է աս։ Մէկ ձեռքով մութէն կը բերէ լոյսին սերունդ մը, երբ միւս ձեռքը լոյսէն կը տանի մութին այլ սերունդ մը։ Ու այս «պուարճալի» խաղին մէջ, կուգայ բոպէ մը, ուր հայր ու որդի կը նային իրարու, եւ իրար չեն ճանչնար։

Առաջինը կ'ըսէ.

— « La revanche est le devoir permanent d'une nation ».

Երկրորդը, բաժակ մը ձեռքը, կը նայի զարմացած, ու կ'ըսէ.

—« Առողջ ստամոքսը, ընդոստ հակազդեցութեամբ, կը վանէ թոյնն ու լեղին։ Առողջ հոգին՝ պէտք է վանէ քէն ու ոխ, յանուն իր մեծութեան, յանուն իր Ցաղթանակին։ Ցիշատակները ընդվզումներուն եւ հերոսական պարտութեանց, մեզի, անունդն են անոնք մեր հոգիին։ Իսկ անոնք որ մեռած մակաղած թէ մայելով... մենք չտեսանք, մենք ոչինչ կը զգանք... Առոնք ամբողջը՝ կորսուա՛ծ ուժ, մսխուա՛ծ, վատնուա՛ծ ...»

Պատասխանը կ'իջնէ կառափնատիչեղբինպէսհատու.— Ոչինչ կորսուած է։ Ոչինչ կը կորսուի։ Կը բաւէ միայն սպասել ու տեսնել, անոնց յաղթական վերերումը ...

— Կորսուեցան անդարձ՝ ոսկեզար մը ամբողջ ծաղկեցնող բոյլը մեր աստղերուն։ Ինչո՞ւ կորսուեցան, ինչո՞ւ ուզեցին կորսուիլ, թողելով երկնակամարը մեր ստուերապատ, խաւարչտին...

×

Եւ ամէն տարի, ինչքան ալ կրկնեմ ինքզինքիս «նախ եւ առաջ, եւ ի յառաջագունէ, անոնք՝ «կորսուածները» իրաւունք ունէին», դարձեալ եւ միշտ, մաս մը հոգիէս կը մնայ անհաշտ, կը մնայ խեւ, կը դրժէ անոնց ողջակիզումը կամովին։

Եւ սակայն, անոնք իրաւունք ունէին, վասնզի տուին իրենց վճիռը՝ ըստ իրենց գիտակցութեան որ բարձրագոյնն է։ Եւ բարձրագոյն գիտակցութիւնը միշտ իրաւունք ունի։ Քաղաքական պարտականութիւնները կրնան փոխուիլ, մարդուն պարտականութիւնները կրնան փոփոխուիլ, մեծ մարդուն պարտականութիւնը հանդէպ իր ցեղին՝ երբեք չի փոխուիր։ Մեծ մարդը յաւերժական է, եւ ամէն տարի, ու ամէն վայրկեան, իր հայրենիքին մեծ մարդն է։ Ինչ որ իմաստութիւն, սակայն, գործնականէն, կենսաբանականէն ժայթքած, թնդագին, կը զայրացնի...։ «Զըլլալ՝ վատթարագոյն բանն է որ կրնայ երբեք պատահիլ։ Իսկական պարտուածը ան է, որ կը մեռնի։Ու անոր համար չկայ Ցաղթանակ։ Պայքարին մէջ, էականը՝ չմեռնիլն է։ Այս է հրամանը՝ սրբազան, կենսաբանական, հաւաքական իմաստութեան չահերուն։

Հակադիր բանամրցումը, երկար արձագանգներով, կը շարունակուի... Եթէ այդպէս ըլլար, կարելի՞ բան է որ, խորհրդաւոր եղանակներով, տեւականապէս, մեծնար անոնց հմայքը։ Իրենց բարոյական մեծութեան իշխանութիւնը դառնար աներկրայելի, դառնար անապացոյց ակնյայտնութիւն։ Ցի՛չէ՛, յի՛չէ՛... Պիղատոս տարուբեր իր տպաւորութիւններուն մէջ,— անչափելի մեծութեա՞ն մը առջեւ կը գտնուի թէ՝ մարգարէի մը մոլեռանդ — Պիղատոս, վարակուած անդիմադրելի համակրանքի մը հոսանքէն, ըսած է անպայման, յաւերժական բարոյականի յաւերժական իշխանին.

— Դուն որ ծանօթ ես Գալիլէի մէն մի քարին ու թուփին, ահա չուտով մութը կ'իջնէ, կ'ըսեմ քեզի, առ գլուխդ ու հեռացիր։ Դուն... դուն ... քանի որ աստուած ես, կ'ըսեն, կը կատարես հրաշքներ, դուն կը տեսնես ամէն ինչ, դուն արդէն ամէն ինչ գիտես, գիտես ուրեմն թէ ինչ կը սպասէ քեզի չուտով, առ գլուխդ ու անցիր... դուն որ ամէն ինչ կը տեսնես ...

Ինչպէս միշտ կը պատահէր, Նազովրեցին բռնուեցաւ կարեկցութեան նոր ու մասնաւոր նոպայով մը։ Պատասխանելէ առաջ, տրտում ու սիրազեղ աչքերը պահ մը, ձգեց անոր վրայ։ Պատրիկ Հռովմայեցին պիտի մնար ալ հալածուած այդ ակնարկի ծանրութենէն, վասնզի, անառարկելի ինչպէս յայտնութիւնը, հասկցաւ որ Ան ամէն ինչ գիտէ, բոլոր ժամանակներուն համար։

Ու մեղմ ինչպէս չչուկը, ինչպէս հպումը հրեշտակային թեւին, Նազովրեցին պատասխանեց, չարչարանքի կանխորոշ համակերպումին եղերական տրամութեամբը,

— ... Լցցի բանն որ ասացաւ ի մարգարէէն, Բաժանեցին զհանդերձս իմ յիւրեանս, ի վերայ պատմուճանի իմոյ վիճակս արկանէին։

ՈՂԲԵՐԳ

Հեռուներից կարտաւաններ բիւր ու հազար,
Զգուած դէպի Հայ Գողգոթա՝ դէպի Տէր-Զօր...
Ճամբաներին արիւն, ապանդ, զրկանք եւ սով.
Եւ դեռատի կոյսերի ճիչ, լլկանք ու լաց...

×

Հսկայ լերան կար թիկունքից դանդաղասահ
Կոյր մահիկը լուռ լոգանքով վեր բարձրացաւ,
Կաթնափրփուր լոյսով ներկեց անտառ ու լեռ,
Ձորերն ընկան հազար ստուեր, հազար ստուեր:
Դալարախիտ արօտներին իջաւ գիշեր,
Զեփիւռի հետ պար բռնեցին ժայռերը չէկ,
Մարգերում խիտ մահին մտան արտոյտ ու ծիտ,
Համանուագ համերգ բացին գորտ ու ծղրիդ:
Ձորից ելաւ հրաշք ոգի՝ մի ուրուական,
Հանց լուսնահար՝ դեղին ու մեղկ լուսնի նման,
Եկաւ կանգնեց կոյս դաշտերի թափուր կրծքին,
Որ հայ ազգի վիշտը պատմի ծաղիկներին:
Նա հագել էր արծաթափայլ լուսէ հանդերձ,
Լերկ ուսերին թափիչ վարսեր սեւ սաթի պէս,
Մարմարակերտ մարմինը զերթ մերկ եւ բոկոտ,
Բոց աչքերում մահուան սոսկում, կսկան ու բոց:
Ուրուականը, ձայնը գուժկան, սրտահեծեծ,
Դալուկ ձեռքը դէմ յանդիման ձորը պարզեց,
— Գացէք այնտեղ, այն ձորի մէ՛ջ, այն լերան տակ,
Ուրտեղ ընկան եղբայրները իմ նահատակ ...
Դահճի դազիր կացինն հատու, կացինը բութ,
Ցօշոտում է մայր ու մանուկ՝ գազանն անգութ...

×

Լուռ-լռեցին միաբերան ծղրիդ թէ գորտ,
Անկանջ դարձած լսում էին ծաղիկ ու խոտ,
Քարացել էր կարկաչահոս առուակն հեչուն,
Հովիտներում զով - զեփիւռիկ չէր շրշնչում:
—Այնտեղ ոսկէս մեղեդիներ, ողբ ու լացի
Սուր ճիչերն են լցնում երկնի լազուրն անծիր...
Հոգեվարքի խուլ հառաչներն աղօթքի տեղ...
Արիւնոտ են համատարած ծիլ ու տերեւ:
Ուր դիակներ մերկ, յօշոտուած, սրախողխող
Փռուած անլուր խոտերի մէջ, թփերի մօտ...
Մանուկներն են արնաթաթաւ մօրը փարուել,
Եւ ամենուր քարերի տակ ճխլած զանկեր:

×

Ծիլ ու ծաղիկ մինչ ուշ գիշեր լուռ սգացին,
Ծղրիդները այդ եղեռնաճի երգն հիւսեցին,
Եւ ճիչերի արձագանգը ոսկէս համերգ,
Հով ու առուակ տարածեցին դաշտերով մէկ:
Այն օրուանից ամէն գիշեր՝ ամէն տարի,
Ծղրիդները հաւաքւում են երգ ու պարի,
Եւ բնութեան ստեղծագործ մեծ համերգում,
Այդ արիւնոտ կոտորածն են եղերերգում:

ԳՈՐԵԱՆ

Չէ՛, չէ՛, անոնք իրաւունք ունէին։ Անոնք որ մնացին բաժնելու ճակատագիրը իրենց ժողովուրդին։ Անոնց հոգեկան չօշափուկները «գիտէին» որ ոչինչ կը կորսուի, երբ, զոհողութեանց ահագնութեամբը, կը տրուի ցեղին, գալոց սերունդներուն, հաւատալու ուժը։

Անոնք գիտէին որ կայ գերագիր եղանակ մը պարտականութիւնը կատարելու, մեծ փորձութեանց պահերուն՝ կայ միակ եղանակ մը Պարտականութիւնը կատարելու,— Մնալ, ուր որ ես։

Անոնք գիտէին որ հայրենիք, մշակոյթ, ազատութիւն, քաղաքակրթութիւն՝ կախուած են միայն ժողովուրդի մը հաւատալու ուժէն, ժողովուրդի մը արժանավայելչութեան մակարդակէն։ Ինչքան բարձր է հաւաքական արժանավայելչութիւնը, այնքան մեծ է ստեղծագործական կարողութիւնը։ Հեռանալ, ըլլալ դասալիք՝ կորբել է հաւատալու աղամանդեայ զսպանակը։Ուրանալ է՝ ամբողջ սերունդներու գործն ու իտէալը։ Լքել է՝ գետնաքարշ՝ հաւաքական արժանավայելչութիւնը։ Այդ ժամուն, ինչպէս մեծ ճգնաժամերու պահերուն, անոնք հասկցան որ գերագոյն բոպէն հասած է։ Պատմութիւնը բացած է դուռը եւ մարդկային մեծութիւնները պիտի դիմեն դէպի հորիզոններ... Ամենօրեայ զոհողութիւնները, բոպէն եկեր է, պիտի դառնան Զոհողութիւն։ Պիտի դառնան Գողգոթա։ Ու ինչ որ տարածութիւնը կը կորսնցնէ, խորութիւնը պիտի վերագտնէ։

Ի՛նչպէս, ի՛նչպէս կը հասկնամ հիմա... Հելլէնները, ոսկեդարուն, հաստատեցին մարդկային անհատին դերագնիւ արժանավայելչութիւնը, իր «անգիր օրէնքներովը»։ Եւ ի՞նչ ըրին Փիդիասները, Praxitèleները, երբ հարկ եղաւ յղանալ աստուածներուն պատկերը։ Պանտեղիոսի (Pantelique) սպիտակ մարմարներուն մէջէն, պարզապէս, բնականօրէն աստուածները բարձրացուցին՝ մարդու կերպարանքին...

×

Հայրենիքդ իմ, մտածման ի՛նչպիսի դիւթական հովեր կուգան տարագրի մեր տրտմութեան։ Դիւթական հովեր, ուր կը խլրտայ անհուն զորովանքը՝ հանդէպ քու մեծ զաւակներուդ, քու մարտիրոսներուդ, քու մարգարէ բանաստեղծներուդ։

Այդ հովերը կ'օրօրեն այսօր՝ ազատ հայրենիքին մէջ իրենց աչքերը բացող մանուկները հրաչուի։ Պիտի գայ օրը որ, անոնք, պարմանի, երախտապարտ հայրենիքին մէջ, պիտի ընեն այնպէս՝ ինչպէս ըրին Հելլադայի արձանագործները հանճարիմաց։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Պատմութեան վճիռը

Մենք որ միշտ կ'ողբանք թէ Հայաստան դրտնուած է արշաւանքներու ճամբուն վրայ ու միշտ ոտնակոխ եղած է, կը մտածե՞նք արդեօք թէ մեր երկիրը ինչպիսի ապահովութիւն կը ներկայացնէր աշխարհի մը մէջ որ յաւիտենական ցնցումի տակ էր։ Այս ցնցումները չէի՞ն պատճառը որ ջնջուեցան Առաջաւոր Արեւելքի պատմութեան բոլոր հզօր կայսրութիւններ,— Հիթիթները, Եգիպտացիները, Ասորեստանը եւ Ուրարտուն եւ ուրիշ ժողովուրդներ, բայց Հայաստանը ու Հայը մնացին։

Իմ կարծիքով, երկու պատմական ազդակներ եկան ցնցել հայկական գոյութեան խարիսխները։ Մէկը՝ բիւզանդական կայսրութեան քաղաքականութիւնն էր Հայոց հանդէպ, միւսը՝ Արաբական խալիֆայութիւնը։ Երկուքն ալ, իրարմէ անկախ, եկան փոխել Փոքր Ասիոյ գոյավիճակը եւ ստեղծել Հայաստանի համար խիստ վտանգաւոր կացութիւն մը։

✠

Հայը անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր հաստատուած էր իր լեռներուն մէջ։ Հիթիթ կայսրութեան շրջանին, Քրիստոսէ դարեր առաջ հայկական լեռնակղզիին մէջ կ'ապրէր ժողովուրդ մը, զոր հիթիթ թագաւորներու դիւանը Հայասա անունով կը կոչէ։

Կասկած չկայ որ այս Հայասացիները Հայաստանի բնիկներն էին, որոնց հետ եկան միախառնուեցան հնդեւրոպական ցեղեր։

Քրիստոսէ առաջ ԺԲ. դարուն ծովաժողովուրդներ արեւմուտքէն արշաւելով կործանեցին Հիթիթներու կայսրութիւնը։

Հայաստանի ժողովուրդը յայտնուեցաւ 520 թուականներուն (Ք. Ա.) այս անգամ Արմէն անունով, ու այդ անունով դարձաւ Առաջաւոր Արեւելքի քաղաքական ուժերուն մէջ մէկը պատմական կարեւոր ազդակներէն։

Այդ թուականէն սկսեալ կանգ առին պատմական տեղաշարժները։ Իրանական ժողովուրդները վերջին վաչկատուններն էին, որոնք ժառանգորդները դարձան Ասորա–բաբելական քաղաքակրթութեան։

Աքէմենեան Պարսիկները եկան փակել Արեւելքի դուռը ասիական վաչկատան ցեղերու դէմ։ Քաղաքականութիւն՝ զոր վարեցին անխտիր Պարսկաստանի մէջ եկող գացող իշխանութիւնները, պարթեւականը եւ սասանեանը։

Ի՞նչ էր այս քաղաքականութիւնը։ Փակել Ամու - Տարիայի (Օքսուս) գետի երկայնքին սահմանները՝ ասիական տափաստաններու վաչկատուն հորդաներու դէմ։

Որո՞նք էին այս՝ հորդաները.— մոնկոլ, թուրք, թաթար ցեղեր, որոնցմէ շատերու անուններուն կը հանդիպինք մեր պատմութեան մէջ,— Հոնք, Քուշանք, Հեփթաղք եւն.։

Հիւսիսային կովկասեան անցքի պաշտպանութիւնը յաճախ յանձնուած էր Հայոց։ Այս անցքերէն անդին Խազարները, նոյնպէս թուրք ցեղեր, քանիցս փորձած էին խուժել Հայաստանի վրայ, անկէ ալ Միջագետքի հարուստ քաղաքներու վրայ։

Աւելորդ է ըսել թէ Արեւմուտքէն հռոմէական կայսրութիւնը եւս կը հետեւէր նման քաղաքականութեան, փակելով Հռենոսէն անդին դուռները գերման բարբարոսներու դէմ։

Արաբները, անապատի իրենց հունին մէջ, լուրջ վտանգ մը չէին ներկայացներ Հռովմ - պարսիկ քաղաքականութեան համար։

Սակայն երբ դարաւոր պայքարէն Բիւզանդիոն եւ Պարսկաստան տկարացան, իսլամական կրօնքի յայտնութիւնով արաբական ալիքները յորդեցան իրենց հունէն, եկան ողողել Պարսկաստանը ու մինչեւ Հնդկաստան, իսկ արեւմուտքէն մինչեւ Սպանիա։

Հայաստան, շնորհիւ իր իշխանական այրուձիին, դիմադրեց արաբական ալիքներուն։ Միայն այն երկիրները, ուր Բիւզանդիոն ջնջած էր հայ նախարարական տուները, այն Հայաստանի մէջ, որ յունական տիրապետութեան տակ էր, միայն այնտեղ Արաբները կրցան հաստատուիլ եւ արաբացնել բովանդակ երկիրը, Նփրկերտ, Մելիտինէ, Ամիտ եւայլն։

Ի՞նչ էր արաբական քաղաքականութեան հաշիւը։ Հայաստան լեռնային երկիր էր, անոր նուաճումը դժուար։ Բիւզանդիոնի յարելով, Հայաստան կրնար լուրջ վտանգ մը դառնալ արաբական Միջագետքի։ Իսկ հիւսիսի անցքերուն վրայ կը սպասէր ժողովուրդ մը, Խազարները, որոնք քանի քանի անգամներ Է. եւ Ը. դարերուն արդէն փորձած էին դէպի հարաւ թափիլ։

Հայաստանը սիրաշահելով, վերջինս կարող էր պատուար կանգնիլ հիւսիսի այս բարբարոսներուն դէմ։

Արաբները այսպէս՝ հիւսիսէն պաշտպանեցին իրենց կայսրութիւնը, սակայն Արեւելքէն՝ լքեցին Պարսկաստանի դարաւոր ու իմաստուն քաղաքականութիւնը։ Անոնք խալամացած թուրք - թաթար ժողովուրդներու առջեւ լայն բացին Օքսուսի ամբարտակները։ Թուրք ցեղեր սկսան ծորիլ, խալիֆայութեան պաշտպանութեան տակ հաստատուելով Պաղտատի շուրջ։

Իսկ Բիւզանդիոն, օգտուելով խալիֆայու-

$A+B+C=0$

Գրիգոր Անգուլթ՝ մաթեմատիկայի ուսուցիչ էր Պոլսոյ Կեդրոնականում:

Կոտորածների պատճառով՝ թիւերի այնպիսի ենւէջ կար Թուրքիայում որ, նման մի ուսման դասաւանդութիւնը դարձել էր անհրաժեշտու – թիւն: Մէկ օրէն միւսը, ազգաբնակչութեան, մասնաւորապէս Հայերի թիւը կ՚իջնէր ու կը բարձրանար: Արդ՝ վարպետ մաթեմատիկոս պէտք էր լինել՝ ազգային շահու վնասի մայր տոմարը անսխալ պահելու համար: Հայը, չուկայի Հայը, կէս գրագէտ, գրաւոր տետր չէր պահ[…] իր առեւտրի համար: Նախ՝ Հայու մուրհակը դատարանի առ - ջեւ արժէք չունէր, երկրորդ՝ կորսնցնելու վախը կար: Դրա համար էլ՝ անգիր կ՚անէր. օրինակ՝ Կալին՝ Ալիէն ստանալի յիսուն ոսկի, աշնանը՝ Վէլիէն ստանալի հարիւր: Այսպէս՝ գլխին մէջ կը պահէր իր հարստութեան տարիների հաշիւը, կարծելով որ, այսպէս աւելի ապահով է եւ գաղտնիքը միայն Աստծուն է յայտնի:

Բայց՝ Աստծուց առաջ՝ քիթը մեծ մի թագաւոր կար որ, գիտէր Հայու հնարամտութիւնը: Դա Սուլթան Համիտն էր:

Մինչդեռ սովորական աւազակները մտնում էին տները, կտրում էին մնտուկ ու պահարան ու ոչինչ չէին գտնում, թագակիր աւազակը երկար մտածեց ու գտաւ Հայու թաքստոցը,— «Հայերը, մտածեց նա, պէտք է պահած լինեն իրենց գլուխների մէջ իրենց հարստութեան հաշիւները: Արդ՝ միակ միջոցը այդ հարստութիւնը դուրս բերելու, պէտք է կտրել ընկոյզի պէս նրանց գլուխները»:

Գրիգոր Անգուլթ սովորեցնում էր իր աշա - կերտներին — «Դաղստանյում քսան կախաղան $A+B=-20$»: Այս ձեւով սովորեցնում էր նաեւ թիւերի պատմութիւնը: Ի՞նչ է ազգային պատմութիւնը, եթէ ոչ ծնունդի եւ մահի արձանագրութիւն, ի՞սկ գործը, պիտի հարցնէք: — Նրանց գործը եղաւ ծնիլ, տառապիլ եւ կոտորուիլ: Միօրինակ, միապաղաղ մի երեւոյթ, որ ուսանելի ոչինչ ունէր իր մէջ, ընդհակառակն պէտք է մոռացուէր: Ուստի, եթէ մոռանանք գործը, կը մնան օգտակարը, դրականը, անմոռանալին՝ թիւերը, $A+B+C=0$: Մի օր, աշակերտներէն մին հարցրեց Գրիգոր Անգուլթին.

— Պարոն, մի օր պիտի լինի՞ որ՝ $A+B+C=1$ լինէր, այսինքն արժէք ու շահ լինէր:

— Այո, պատասխանեց Գրիգոր Անգուլթ, բայց բացատրութիւն չտուաւ:

Մի ժամանակ վերջը, երբ մի ուրբաթ օր Ելդըզի պոմպան պայթեց ու պայթումից դասարանի ապակիները փշրուեցան, գունատ աշակերտների երեսին նայելով մի պահ Գրիգոր Անգուլթ ծիծաղեց ու քարետախտակի վրայ գրեց — $A+B+C=1$ ու յայտարարեց դասը վերջացած:

Միւս օրը դասին, Գրիգոր Անգուլթ աւրեց «մէկ»ը եւ տեղը դրաւ յախտենական զերօն ...

Սուլթան Համիտը չէր սատկել:

Մի քանի տարի վերջ, Գրիգոր Անգուլթ արձանագրեց. Կիլիկիոյ աղէտը — 30.000, $A+B+C=0$.

Աշակերտները հաւատքը կորցրեցին ալճեպ - րայի վրայ, մանաւանդ Գրիգոր Անգուլթի հաշուեգիտութեան վրայ: Ամէն առեն նոյն յանկերգը, $A+B+C=0$:

Գրիգոր Անգուլթ միայն ուսուցիչ չէր, այլեւ քաղաքական գործիչ: Դպրոցում՝ մեղմ, հաճոյակատար, ներող և նուիրուած, իսկ դուրսը՝ քաղաքական ասպարիզում՝ պայքարող, անհաշտ, դիւրագրգիռ, յամառ: Կարծես այն փոքրիկ կաւիճը որ դպրոցում քնքշութեամբ կը շարժէր, երբ դուրս կ՚ելլէր, կ՚երկննար, կ՚երկննար, կը հաստանար, կը պնդանար ու կը դառնար եփենոսէ մի գաւազան հակառակորդի գլխին իջնելու համար: Դրա համար էլ նրա անուան կցել էին «Անգուլթ» մակդիրը, եւ, երբեմն էլ կոչում էին «սոփաճի»:

×

Սահմանադրութեան տարիներ Թուրքիայում:

Գրիգոր Անգուլթ ասում էր իր աշակերտներին,

— Թուանշանները անողոք են, ունեն իրենց երկաթեայ օրէնքները եւ իրականանալու ճակատագրական ստիպողականութիւնը: Տարիներ է ի վեր ես ձեզ սովորեցրել եմ թէ $A+B+C=0$, այսինքն բազում ճիգ վասն ոչնչի, արձանագրելով ազգային մայր տոմարի մէջ՝ վնաս: Մինչդեռ այսօր՝ $A+B+C=1$, որովհետեւ բռնութեան չար ոգին՝ Սուլթան Համիտը սատկեցաւ: Կոպիտ է մի ուսուցչի այսպէս արտայայտուել մի թագաւորի մասին, բայց, ներեցէք ինձ, սիրելի աշակերտներ, երբ մի իշխան չի ուրախանայ, երբ իր ժողովուրդը ուրախանում է եւ չի տխրի, երբ իր ժողովուրդը տխուր է, եւ ամէն միջոց կը գործադրէ իր ժողովուրդին սարսափեցնելու համար, այդ իշխանը մարդ չէ, այլ՝ շուն է եւ երբ շունը դետին փռուի, կ՚ասեն՝ ոչ թէ մեռաւ այլ՝ սատկեցաւ. $A+B+C=1$:

Աշակերտներէն մին հարց տուաւ.

— Պարոն, ի՞նչ են ներկայացնում այս երեք տառերը, ի՞նչ է նրանց իմաստը:

— A նշանակում է ազատութիւն, B՝ արդարութիւն, C՝ ժողովուրդ... որպէսզի արդիւնքը լինի մէկ՝ պէտք է որ մի ժողովուրդ ապրի ազատութեամբ եւ արդարութեամբ:

×

1915, Պարուն:

Գրիգոր Անգուլթ բանտարկուեցաւ: Փախաւ բանտէն, պահուեցաւ ամիսներ ու երբ իմացաւ թէ իր աշակերտները արտաքսւում են, ինքն էլ ընկաւ ճանապարհները, դէպի Տէր - Զօր, դրպանը մի կտոր կաւիճով ...

Անօթի, կիսամերկ «աքրաքրի»ների մի խմբով հասաւ Մէսքէնէ: 1916ի ձմեռն էր, հազարներով վրաններ ու ամէն մի վրանէն մի դիակ էր դուրս գալիս ամէն առաւօտ: Թիֆիւս: ...

Գրիգոր Անգուլթ, վրաններէն դուրս փորեց մի հողաթումբ ու կծկուեց մէջը: Մի օր հանդիպեցաւ Եփրատի ափին իր աշակերտներէն Յակոբին... իրար ճանաչեցին, բայց Գրիգոր Անգուլթ, իր վիճակէն ամօթահար, շուտ եկաւ ու անյայտացաւ:

Յակոբ մօրը պատմեց իր ուսուցչի հետ հանդիպումը:

— Ամաչել է անշուշտ, յորեց մայրը, եթէ կարող ես գտնել. բեր կերակրիր եւ հօրդ զգեստները տուր, թող հագնի:

Յակոբ փնտռեց երկար, մինչեւ որ, մի օր էլ, գտաւ Գրիգոր Անգուլթը պառկած Եփրատի ափին: $A+B+C=0$:

Ամէն բան իր արժէքը կորցրել էր. արդարութի՛ւն, ազատութի՛ւն, երջանկութի՛ւն, իմաստութի՛ւն, ամէն բան:

— Մայրս կը խնդրէ որ ալճեպրաս առաջ տանիք... — Կը կարծէ որ, բանի մը կը ծառայէ՞ ալճեպրան... ըսէ իրեն որ ես միամիտ եմ եղեր, անլեզու թիւերուն իմաստ եմ տուեր, կարծեր եմ թէ զէնք մըն է կեանքի մէջ, պայքարելու համար.. բայց հիմա... գիտէ՞ք թէ վաղը ողջ պիտի մնանք:

— Թերեւս կ՚ազատուինք, պարոն, մայրս այդպէս կ՚ուզէ... երկրորդ՝ այդ պատճառ կ՚ըլլայ որ մեր ունեցածէն քիչ մըն ալ ձեզի տանք:

Վրաններէն հեռու, Հռովմայեցիներէ մնացած կամուրջի մը բեկոր կար, որու շուքին տակ ուսուցիչ եւ աշակերտ կը միանային դասի: Ամէն օր մի կապոց ձեռքը աշակերտը կը գար հոն, կը բանար, կը դնէր ուսուցչի առջեւ: Գրիգոր Անգուլթ կ՚ուտէր եւ միեւնոյն առեն կը տար իր դասը:

Այսպէս անցաւ 1917ի ձմեռն ալ: Գումարումի արդիւնքը մնաց անփոփոխ, $A+B+C=0$:

1918ի գարունը բերաւ, Եփրատի յորդահոս ալիքներով, տարօրինակ եւ յուսատու լուրեր Հայաստանէն:

— Տղաս, ասաց Գրիգոր Անգուլթ իր աշակերտին, թէեւ թուղթ չկայ, մելան չկայ, գիրք չկայ, կաւիճ չկայ, պէտք է լաւ սորվիլ ալճեպրան, որովհետեւ միակ արդար, ճիշդ եւ իմաստուն գիտութիւնն է, եւ պէտք չէ յուսահատիլ, եթէ նոյնիսկ դեռ տարիներ շարունակ՝ մեր երեք սքանչելի տառերու արդիւնքը ըլլայ զերօ ....

×

Սեպտեմբեր: Թուրքիան պարտուել է: Ուրախութիւն Եփրատի երկայնքով...

Երկրորդ օրը, երբ աշակերտը նորէն գնաց դասի, կապոցը ձեռքը, ուղեղին մէջ կրկնելով անվերջ $A+B+C=0$, սառած մնաց տեսնելով՝ թեւատարած պառկած Գրիգոր Անգուլթին...

Ուշաթափ ինկած էր:

Կողքը, աւազի վրայ, աշակերտը կարդաց՝ $A+B+C=1$:

ՏՈՔԹ. Ե. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

թեան ոկսրացումէն, սկսաւ բուն Հայաստանի մէջ գործադրել իր հին, մնատակար քաղաքականութիւնը: Ան Հայաստանէն կը փոխադրէր գլխաւոր Հայ թագաւորները, Կարսի, Անիի ու Վասպուրականի, ձգելով երկիրը առանց պաշտպանի:

Երբ Սելճուկեան Թուրքերը երեւցան Հայաստանի սահմաններուն վրայ (1020—1040 թ.) բիւզանդական բանակները անհաբեկ՝ ձգեցին Հայաստանը իր բախտին:

Մանազկերտի ջախջախիչ պարտութեամբ՝ Բիւզանդիոն վերջնապէս կորսնցուց դարերու հմայքը Արեւելքի մէջ: Իր կարճատես քաղաքականութեամբ ոչ միայն պատճառ դարձաւ որ Հայաստանը մատաղ ըլլայ ահաւոր հորդաներուն, այլեւ թոյլ տուաւ որ վտանգը գայ հասնի մինչեւ Պոլսոյ դռները:

Չկար Հայաստան մը, որ պաշտպանէր կայսրութեան արեւելեան սահմանները, չկային Մամիկոնեանները, Բագրատունիները եւ Արծրունիները, որոնք դարեր շարունակ իրենց լեռներուն վրայ ապաստանած, չէին թողած որ ո եւ է կայսրութիւն անպատիժ անցնի այդ լեռներուն վրայէն:

×

Այսպէս սկսաւ Հայաստանի ողբերգութիւնը: Հայ ժողովուրդը համբերութեամբ, երբեմն ցասումով կրեց ստրկութեան շղթաները: Լէնկթիմուրներէ մինչեւ Սուլթաններու անտանելի լուծը չմարեցին Հայուն հաւատքը իր ապագային վրայ: Ան միշտ յուսաց վերագտնել իր ազատութիւնը; վասնզի չմոռցաւ իր պատմութիւնը եւ իր պատմական կոչումը:

Երբ սկսաւ Օսմանեան կայսրութեան փլուզումը, հայութեան ազատագրումի ժամը մօտեցաւ: Ո՞վ չէր հաւատար որ կարգը պիտի գար մեր ժողովուրդի ազատագրութեան:

Ահաւոր է պատմական ազդակներու խաղը: Ընդհանուր պատերազմը եկաւ թաղել մեր յոյսերը եւ մեր աշխարհը գերեզմանը դարձնել մեր ժողովուրդին:

Երբ Թուրքը մինակ մնաց զոհին հետ, Հայութիւնը զգաց, որ աղէտ մը կը պատրաստուէր իր գլխուն:

Մեր թշնամին մտածեց ջնջել այս ապստամբ ժողովուրդը, անոր հետ լուծելու համար Հայկական Հարցը:

Հայը վիրաւորուեցաւ, բայց չմեռաւ:

Այսօր, ան աւելի եւս զօրութեամբ կ՚ապրի մեծ հաւատքով մը:— Տիրանալ իր հայրենիքին:

Առանց անոր Հայութիւնը չի կրնար ապրիլ, ան չի կրնար խաղաղիլ: Դարեր ու դարեր, եթէ պէտք ըլլայ պիտի պայքարի ան, որպէսզի տիրանայ իր հայրերու նուիրական հողին, անոնց գամբարաններուն:

Այս է Ապրիլեան զոհերու կտակը:

Վ. ԱՐՍԻ

ՏՕՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մայրի՛կ,

Ահա, դարձեալ, Ապրիլ ամիս: Գարնան աղուո՞ր եղանակ է: Եւ դուն, կրկին, ինծի կուգաս, քու մայրական թափանցումով:

Եղեռնական մռայլ գիշեր: Մղձաւանջը կը վերածնի: Ու կ՚արթննայ լըլիրշ դարը, իր ցաւատանջ անցեալովը:

Մութ տեսիլներ, շարան - շարան, ահա, նորէն, լոյսին կուգան: Աստուած մեզի դաւաճանեց եւ մեզ խաբեց ահեղ սուտով:

Մայրի՛կ,

Մութ գիշերը կը գալարի անասելի խորունկ վիշտով: Օ՜, մարդատեաց ժամանակի ամօթահա՛ր ճիւաղութիւնք:

Վերը չկայ աչք ու ականջ: Հողը զուրկ է շըրթունքներէ: Շունը եղնիկ կը յօշոտէ: Ես կը մսիմ մահասարսուռ:

Արիւնավառ ուղիներուն յորդ կարմիրը, վըրէժխնդի՜ր, դէպի երկինք կը մագլցի: Ու կ՚աղերսէ, կրկի՛ն, հոգիս:

Մայրի՛կ,

Յաւերակուռ սեւ գիշեր է: Եւ ահարեկ միջոցին մէջ, ժողովուրդս հողմացրիւ... մահուան թափօ՛ր... կուլա՛յ հոգիս:

Անհաղորդ փոթորիկը բռնաւոր է չարիքներով: Տիեզերքը կը ճարճատի: Ու կ՚արտասուեն ծաղիկները:

Ամենուրեք, արեան ակօս, ուր կը լողայ լիրբ Երկինքը: Յեղդուկ հեծքեր, համատարած սուգ եւ աւեր, սէրե՛ր մեռած:

Մայրի՛կ,

Արեան խիւսով շունին որջը յափրացած է: Բայց տապարը, վայրագօրէն, կ՚իջնէ, կ՚ելլէ շարունակ: Վա՜յ մարդկութեան:

Մանչահասակ հէք կոյսերը կը պաղատին երկինքն ի վեր: Կը ճանկռտեն... կը դիմադրեն... երկիրն ամբողջ կ՚աղաղակէ:

Ու ճարահատ, խութերուն դէմ նաւաբեկեալ՝ կը խորտակուին: Օ՜, այս որքան անարգանք է: Կարեվէր սիրտս կը հեծկլտայ:

×

Մայրի՛կ,

Լաւ կը յիշեմ: Ամառնային ցերեկ մըն էր: Երկինքն ի վար, շառայլ-շառայլ, թթաստանի սադարթներէն հուր կը մաղուէր: Ու կը հանդչէր, Անկեայ ոտքին, կարմրանի մնացորդը, աչքը յառած մեր Եփրատին, որ կը փախչէր ոսկեճաճանչ:

Յաջորդ օրը, կարաւանը պիտի մեկնէր: Ըսիր մեզի.— Ա՛լ կը բաւէ, ձագուկներս: Ամէնքս ալ պիտի մեռնինք՝ մերկ, անօթի եւ ծարաւի: Թող ես մեռնիմ, դուք ապրեցէք: Հետեւեցէք, այս աղային: Դուք ապրեցէք, դուք ապրեցէք ....

Ու հեռացար, լռիկ - մնջիկ, քար մը դրած քու հէք սրտին: Մենք չտեսանք, այտերդ ի վար, աղամանդի կայլակները: Ողջ մեռել մը, սակայն արի, տառապակոծ, բայց վճռակամ, կուրծքդ հեւքոտ, դէմքդ գունատ, մեզ յանձնեցիր Թուրք աղային:

Եւ դուն մեռար: Մենք ապրեցանք: Քեզի թոռնիկ պարգեւեցինք: Քու նայուածքդ անոր տուինք: Ան կը յորդի քու կեանքովդ, քու ցոլքովդ, օրհնէնքովդ: Մահուան ծոցէն կեանքը ծնաւ: Անպատար կրկին չէնցաւ: Ցեղը, հպարտ, ոտքի ելաւ:

Մայրի՛կ,

Ես կը լսեմ, եւ յաւիտեան պիտի լսեմ, սիրոյ տենդով քու բոցավառ, քու յաղթական արթուն ձայնիդ արձագանգը,— Ես կը մեռնիմ, դուք ապրեցէք: Յարգա՛նք ցեղիս, հազար յարգանք, որ կը տոկայ, որ կը տեւէ, որ կը կերտէ եւ կը ստեղծէ:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Հազար տարի էդ երկրում արեւն եղաւ արիւնո՛տ,
Ու մայր մըտաւ արիւնոտ, որպէս թրով զարկած աչք.
Երկիրը ծո՛վ էր արեան, երգը՝ երկրում՝ մահուան բո՛ւք,
Ու չէր վառում օրերում յոյս փրկարեր մի հրաշք:

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ՉԱՏԿԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻՆ ՅՈՒԹԻԻ «Յառաջ»ի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի :

ընկերվարական եւ ժողովրդական (M. R. P.) համաձայն էին մէկ ժողովի : Ճեղքը բացուեցաւ, երբ ժողովրդականները (կաթոլիկ) պնդեցին երկու ժողովի սկզբունքին վրայ, տեղի տալով իրենց շարքերու ճնշումին : Անցեալ Հոկտեմբերի ընտրութեանց մէջ շատ մը երեսփոխաններ ընտրուած էին պահպանողականներու կողմէ որոնք միակ Ազգ. ժողովը կը նկատեն «յեղափոխական» : Նոր հոսանք մը, Ազատութեան Հանրապետական կուսակցութիւնը, Թունդ աջակողմեան, ապարէզ նետուած եւ երկու ժողով պահանջած ըլլալով, ժողովրդականները կը վախնային թէ պիտի կորսնցնեն շատ մը պահպանողական ձայներ :

Ընդհ. կարծիքն այն է թէ «եռաթեւ» դաշինքը պիտի շարունակուի մինչեւ նոր ընտրութիւնները, մանաւանդ որ հինգշաբթի օր պիտի գումարուի չորս արտաքին նախարարներու ժողովը, Փարիզի մէջ, եւ յարմար չի դատուիր փոխել արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ (ժողովրդական) : Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը պիտի պարզուի երեքշաբթի կամ չորեքշաբթի :

Աջակողմեան եւ չափաւոր թերթերը նոր Սահմանադրութիւնը կը կոչեն ընկերվարական-համայնավար, իսկ ձախերը՝ յաղթանակ իսկական ժողովրդապետութեան :

Վերջին հակաճառութիւնները

Ինչպէս գրած էինք, ընկերվարականները վերջին պահուն միջին ծրագիր մը պատրաստեր էին, չորս բարեփոխումներ առաջարկելով վիճելի յօդուածներու մասին : Համայնավարները մերժեցին այս ծրագիրը, որով ժողովրդականներն ալ աւելորդ նկատեցին քննել զայն :

Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, որ տեւեց հօթը ժամ, քուէարկութենէն առաջ տեղի ունեցան վերջին հակաճառութիւնները : Աջակողմեան երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ նոր Սահմանադրութեան էական թերութիւնը այն է որ, «քուէարկուելէ առաջ իսկ, երկուքի կը բաժնէ Ազգ. ժողովը եւ երկիրը : Կուսակցական կարգապահութիւնը եւ վիճաբանութիւնները յաղթեցին, բայց կուսակցութիւնները Ֆրանսան չեն ներկայացներ իրենց համագումարներովն ու դիւանագիտութեամբ» : Պ. Էռիօ կրկնեց իր քննադատութիւնները, յիշեցնելով թէ Ազգ. ժողովը կը մնայ տէր եւ տիրական կացութեան եւ ծրագրուած երկու ժողովները «աւելորդ գործիքներ են, միայն ակադեմական աշխատանք մը կատարելու սահմանուած : Գալով հանրապետութեան նախագահին, ան պիտի ըլլայ գերագոյն պետը ազգային ձեւակերպութեան, իսկ վարչապետն ալ՝ Ազգ. ժողովին տնտեսը կամ գործակատարը» (ծէռւան) :

Պ. Դ. Մայէր, ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, բացատրեց թէ Սահմանադրութեան վաւերացման շնորհիւ «վերջապէս պիտի ազատինք առժամեայ կարգուսարքէն զոր տաժանելի օրեր հարկադրեցին մեզի վեց տարիէ ի վեր» : Իր կարծիքով, նոր Սահմանադրութիւնը ինչ թերութիւններ ալ ունենայ, գոյութիւն ունի, եւ այդքանը ինքնին արժանիք մըն է :

Անկախ հանրապետականներու ներկայացուցիչը ազդարարեց թէ նոր Սահմանադրութիւնը «կը փորէ հանրապետութեան եւ ժողովրդապետութեան հիմերը» եւ թէ իրենք հակառակ պիտի քուէարկեն : Պ. Փլէվէն, նախկին ելմտական նախարարը, որ չափաւոր հոսանքի մը ներկայացուցիչն է, նոյնպէս յայտարարեց թէ հակառակ պիտի քուէարկեն, որովհետեւ «Նոր Սահմանադրութիւնը կը պարունակէ դիկտատուրայի բոլոր սերմերը : Վիճաբանութեանց ատեն շատ խօսուեցաւ Հանրապետութեան եւ ժողովրդապետութեան մասին, բայց քիչ՝ ազատութեան մասին : Մենք «կեցցէ՛ ազատութիւնը եւ կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը» աղաղակելով պիտի պահանջենք ընտրողներէն դէմ քուէարկել » :

Ժողովրդականներուն ներկայացուցիչը, նախկին նախարար տը Մանթօն, իր կարգին բացատրեց թէ «նոր Սահմանադրութիւնը ճամբայ կը բանայ մեծամասնական կուսակցութեան մը դիկտատորութեան», հետեւաբար պիտի մերժեն :

Աւելի առաջ խօսած էր համայնավար ներկայացուցիչը, Ժաք Տիւքլօ, որ «նոր եւ բանաւոր» կը գտնէր Սահմանադրութիւնը : Շեշտեց թէ համայնավարները շատ մը զիջումներ ըրին, բայց չէին կրնար աւելի առաջ երթալ. «որովհետեւ պահեր կան ուր չափազանցեալ զիջումներու հաւանիլը կ'առաջնորդէ խաբէութեան զոհ դառնալու» : Ցետոյ յանուն իր կուսակցութեան հրաւիրեց ընկերվարական կուսակցութիւնը, որպէսզի «միասին վարեն պայքարը ամբողջ երկրին մէջ, ժողովրդապետութեան յաղթանակին համար» : Պ. Մորիս Շուման, ժողովրդական, յայտարարեց թէ Սահմանադրութիւնը հանրապետական չէ : «Ֆրանսան պարտաւոր էր մէջտեղ հանել պատգամ մը նոյնքան մեծ որքան 1789ի պատգամը. ահա թէ ինչո՛ւ չենք կրնար քուէարկել ձեր Սահմանադրութիւնը (խօսքը ուղղուած էր Պ. Ժաք Տիւքլոյի) :

Աւելորդ է ըսել թէ այս թեր ու դէմ վիճաբանութիւնները տեղի ունին բուռն աղմուկներու :

Քուէարկութենէն վերջ, ճառ մը խօսեցաւ Պ. Վէնսան Օրիօլ, պանծացնելով Ազգ. ժողովին աշխատանքները : Ցորդորական մըն ալ խօսեցաւ վարչապետը, Պ. Կուէն, եղբայրակցութեան հրաւիրելով բոլորը, հակառակ զանազան տարակարծութեանց : Այս երկու ճառերը պիտի փակցուին պատերու վրայ :

Միլիոններ անօթի պիտի մեռնին

Սովը կը սպառնայ 150 միլիոն բնակիչներու, ինչպէս կրկին յայտարարեց Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, Պ. Հուվըր, որ Եւրոպա ղրկուած էր, քննական պտոյտ մը կատարելու համար : Նախագահ Թրումըն ալ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ առջի օր, որպէսզի Ամերիկան կրճատէ իր ուտելիքը, օգնութեան հասնելու համար : Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է, ամէն ամիս մէկ միլիոն թոն ցորեն ղրկելու համար Եւրոպա : «Միլիոններ անօթի պիտի մեռնին, եթէ քիչ մը պակաս չուտենք : Նորէն ստիպողաբար կը թախանձեմ Ամերիկացիներուն խնայել հացը եւ ճարպեղէնը, որոնք ամէնէն զօրաւոր միջոցներն են մեր տրամադրութեան տակ, պայքարելու համար Արտասահմանի սովին դէմ : Հացի ամէն մէկ շերտը, ճարպեղէնի իւրաքանչիւր կրամը որ կը խնայուի ձեր կամաւոր զոհողութեամբ, պիտի օգնէ ողջ պահելու սովահար բազմութիւններ» :

Պ. Հուվըր վեց կէտերէ բաղկացեալ ծրագիր մը կազմած է, սովին առաջքը առնելու համար : Այդ ծրագրին համաձայն, Ամերիկացիներու ուտեստի կրճատումէն եւ ցորենի ու ճարպեղէնի արտադրութեան յաւելումէն զատ, Մ. Նահանգները պարտաւոր են ամսական 1.100.000 թոն ցորեն հասցնել Եւրոպայի սովահար շրջանները, ապրիլ, մայիս, յունիս եւ յուլիս ամիսներու ընթացքին : Նոյնը ճարպեղէնի համար : Իր կարծիքով, Անգլիա կրնայ 500.000 թոն ուտեստ ճարել, Մ. Նահանգները եւ Քանատան ալ կրնան օգնել : Մինչեւ յուլիսի վերջը դիմանալու համար, Եւրոպան պէտք է ստանայ առ նուազն 5.300.000 թոն արմտիք, 300 հազար թոն ճարպեղէն, 100 հազար թոն զանազան ուտելիքներ : Ամերիկայի կերածը մարդ գլուխ 3200 գոլ (քալորի) կ'ապահովէ, Անգլիոյ մէջ՝ 2800, մինչդեռ Եւրոպայի մէջ երկիրներ կան ուր գոլը իջած է սովամահութեան աստիճանին, 1500ի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ ՀԱՐՑԻՆ քննութիւնը յետաձգուեցաւ երեքշաբթի օրուան, մասնաւոր յանձնախումբը որոշ եզրակացութեան մը յանգած չըլլալով : Անգլիոյ ներկայացուցիչը չափազանցութիւն կը նկատէ լեհական պատուիրակութեան ամբաստանութիւնները : Կ'ըսուի թէ Անգլիա խորհուրդ տըւած է որ զօր. Ֆրանքօ հրաժարի, չարը խափանելու համար :

1900 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ ամերիկեան շրջանին մէջ, Ֆրանքֆորթ : Գերիները բոլորն ալ ծանրապէս հիւանդացած են : Կը կարծուի թէ արսենիք խառնուած է հացին :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌ ՏՈԼԱՐ փոխ տալու համար, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Մոսկուա, որպէսզի բանակցութիւններ կատարուին :

ՈՒՏՍԵԼԻՔԻ ՊԱԿԱՍԷՆ ջղագրգռուելով, Ապպէվիլի մէջ 300 բանուորներ իրենց քաղաքապետին առաջնորդութեամբ դաշտերը գացին, հօթը կովեր գրաւեցին եւ վերը մորթելով միսը բաժնեցին ժողովուրդին :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ գտնուած մէկ միլիոն զինուորները քաշուելով միայն 100.000 հոգի պիտի մնան, համաձայն հեռագրի մը : Խ. Միութիւնը ութ տարի պայմանաժամ տուաւ Հունգարիոյ, հատուցումները վճարելու համար (նախապէս վեց տարի էր) :

ՓԱՐԻԶԻ հեռաձայնը «ռատար»ով բանեցնելու համար փորձեր կատարուեցան մեծ յաջողութեամբ : Երբ գիւտը կատարելագործուի, այլեւս աւելորդ պիտի դառնան ձողերը, թելերը եւ ընդծովեայ պարանները :

ԱՄԲՈՂՋ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ապահովագրելու համար օրինագիծ մը քուէարկեց նախարարական խորհուրդը :

ՃՇԳՈՒՄ.— Կարգ մը թերթերու մէջ զարմանքով կը կարդամ Ֆ. Ե. Մ. մէկ ազդը, որուն համաձայն ապրիլ 27ին կը ներկայացուի Salle Chopin Pleyelի մէջ «Հայրենիքէն հեռու» անուն թատերգութիւն մը (առանց հեղինակին անունը յիշելու) : Կուզամ ճշդել թէ այդ թատերգութիւնը ոչ մէկ առնչութիւն ունի իմ թատերախաղի՝ «Հայրենիքէն հեռու»ի հետ որ պիտի ներկայացուի առաջին անգամ Մայիս 12ին, Մարսըլէն Պէրթըլոյի սրահին մէջ, ինչպէս կը յայտարարուի ամիսներէ ի վեր : Ֆ. Երիտ. Միութեան անդամները հայերէն թերթ չե՞ն կարդար : Կը սիրեմ յուսալ թէ այս ընթացքը, որ բանագողութիւն պիտի կոչուէր, արդիւնք չէ կանխամտածութեան :—Հրաչ Տարօնեան

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Համազգային Սգացօնը

Փարիզի մէջ, Ձատկի Մեռելոցի օրը, 22 Ապրիլ, Բշ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մարսըլէն Պէրթըլոյի սրահը, 28bis rue St. Dominique, նախաձեռնութեամբ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան :

Տաղկանոց

Քերթուածներու հատոր մը, հեղ. Յ. Տապաղեան, շքեղ տպագրութիւն, կողքը նկարազարդուած Մ. Քէպապճեանի կողմէ : էջ 126, Փարիզ 1946 : Գին՝ 150 Ֆրանք : Դիմել հեղինակին՝ H. Dabaghian, 30 rue de Trévise, Paris (9) եւ գրավաճառներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Շավիլէն Տէր եւ Տիկին Գալֆաեան կը ծանուցանեն թէ՝ Ապրիլ 22ին, Ձատկի մեռելոցին, Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳԱԼՖԱԵԱՆի (մեռած Պէյրութի մէջ), ՏԻԿ. ԳԱՑԻԱՆԷ ԵՍԱՅԵԱՆի (մայր Տիկին Գալֆաեանի, մեռած Ամերիկա), Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի, 1914—1918 պատերազմին սպաննուած, Պ. ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի եւ ՆԱՐԷՆԿԻԶ ՊԶՏԻԿԵԱՆի (մեռած Փարիզի մէջ) անմոռանալի յիշատակներուն համար :

Ֆ. Ե. Մ.ԵԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ երեկոյթը շաբաթ 27 ապրիլին, ժամը 20.30ին, Salle Chopin Pleyelի մէջ : Յայտագիրը կազմուած է նուագով, երգով, արտասանութեամբ : Գին՝ 100 եւ 60 Ֆր. :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին, շաբաթ 27 Ապրիլ, Ֆրանքօ - Պելժ սրահին մէջ, 59 rue Vergniault, Paris (13), métro Tolbiac : Պիտի ներկայացուի «Երկու Տառանները» : Մուտքը 60 Ֆր. :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՈՒ ՇՐՋԱՆԻ Հայ Գերիներու Ընդհանուր Միութիւնը կազմակերպած է պարահանդէս մը Ապրիլ 27ին, շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Սալօն Քոլպէրի մէջ : Հասոյթը հիւանդներու եւ չվերադարձող գերիներու ընտանիքներուն :

. ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ, ՊԱՐՍ. - ՀԱՆԴԷՍ Լիւսիթիթի Արմէնիէնի կողմէ, նախագահութեամբ կրթական նախարար Mr. Naegelenի եւ բարձր հովանաւորութեամբ Mr. Justin Godartի : Միջազգային տան շքեղ սրահներուն մէջ, շաբաթ 4 Մայիսին ժամը 4էն 24 : 57 Bd. Jourdan, métro Cité Universitaire կամ Porte d'Orléans :

ՓԻՑՐՈՒԹԷՆ Գէորգ Գանարեան կը փնտռէ Վարդան Տէրտէրեանը, զաւակները. Յովսէփ եւ Լեւոն (Շ. Գարահիսարի Մշականց գիւղէն) որ Մարսէյլ կը գտնուէին, Բալուցի Ա. Ասատուրեան, կնոջ անունը՝ Սանդուխտ, սափրիչ Մարսէյլի մէջ : Տեղեկացնել K. Kanarian, Maison Chirak, rue Assour, Beyrouth (Liban) :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ. Տարի 750, Վեցամսեայ 400, Եռամս. 200 ֆրանք

Mercredi 24 Avril 1946 Չորեքշաբթի 24 Ապրիլ

ԺԸ ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4593–Նոր շրջան թիւ 322 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ֆր

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտարարութիւն Մարդու Իրաւունքներու

Ազատ ժողովուրդներու յաղթանակէն վերջ որ տարուեցաւ այն վարչաձեւերուն վրայ որոնք փորձեցին ստրկացնել եւ նուաստացնել մարդկային անձը եւ արիւնոտեցին ամբողջ աշխարհը, Ֆրանսացի ժողովուրդը, հաւատարիմ 1789ի սկզբունքներուն — իր ազատագրութեան դաշինքը — նորէն կը յայտարարէ թէ ամէն մարդկային էակ ունի անձեռնմխելի եւ նուիրական իրաւունքներ որոնց ոչ մէկ օրէնք կրնայ դպչիլ, եւ կ'որոշէ, ինչպէս 1793ին, 1795ին եւ 1848ին, զանոնք արձանագրել իր Սահմանադրութեան գլուխը:

1. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յօդ. 1.— Բոլոր մարդիկ կը ծնին եւ կը մնան ազատ եւ հաւասար օրէնքին առջեւ: Օրէնքը կնոջ կ'երաշխաւորէ, բոլոր ասպարէզներուն մէջ, մարդուն հաւասար իրաւունքներ:

Յօդ. 2.— Ամէն վեհապետութեան սկզբունքը էապէս կը կայանայ ժողովուրդին մէջ: Ոչ մէկ մարմին, ոչ մէկ անհատ չի կրնար ի գործ դնել իշխանութիւն մը որ բացորոշապէս չի բխիր անկէ: Օրէնքը արտայայտութիւնն է ազգային կամքին: Ան նոյնն է բոլորին համար, պաշտպանելու, պատժելու կամ պարտադրելու համար: Այդ կամքը կ'արտայայտուի ժողովուրդի ընտրեալ ներկայացուցիչներուն միջոցաւ:

Յօդ. 3.— Ազատութիւնը՝ կը նշանակէ կարողութիւն ընելու ինչ որ չի վնասեր ուրիշին իրաւունքներուն: Ազատութիւն գործադրման պայմանները սահմանուած են օրէնքով: Ոչ ոք կրնայ բռնադատուիլ ընելու այն ինչ որ օրէնքը չի հրամայեր:

Յօդ. 4.— Օրէնքը բոլորին համար կ'երաշխաւորէ հաւասար վայելումը այն ազատութեանց եւ իրաւունքներուն որ պարզուած են ներկայ վաւերագրին մէջ. ան չի կրնար դպչիլ արդ իրաւունքին:

Յօդ. 5.— Ամէն մարդ իրաւունք ունի հաստատուելու որ եւ է վայրի մէջ եւ տեղափոխուելու ազատօրէն:

Յօդ. 6.— Ամէն մարդ որ կը հալածուի ներկայ յայտարարութեամբ երաշխաւորուած ազատութեանց եւ իրաւունքներու բռնաբարումով, իրաւունք ունի ապաստան գտնելու Հանրապետութեան հողերուն վրայ:

Յօդ. 7.— Բնակարանը անբռնաբարելի է: Որ եւ է խուզարկութիւն կրնայ կատարուիլ միայն համաձայն օրէնքին, դատական իշխանութեան գրաւոր հրամանին վրայ:

Յօդ. 8.— Անբռնաբարելի է որ եւ է թղթակցութեան գաղտնիքը: Ատոր կարելի է դպչիլ միայն համաձայն օրէնքի, դատական իշխանութենէն բխած մասնաւոր վճիռի մը վրայ:

Յօդ. 9.— Ո եւ է մէկը կրնայ հետապնդուիլ, ձերբակալուիլ կամ արգելափակուիլ՝ միայն օրէնքով որոշուած պարագաներու մէջ եւ համաձայն անոր տրամադրած ձեւակերպութեանց: Ոչ ոք կրնայ արգելափակման տակ պահուիլ, եթէ 48 ժամէն հանուած չէ դատաւորի մը առջեւ որ կոչուած է վճռելու ձերբակալութեան օրինաւորութիւնը եւ եթէ այդ դատաւորը ամէն ամիս չէ հաստատած արգելափակումը՝ պատճառաբանեալ վճիռով: Արգիլուած են ամէն խստութիւն կամ բռնադատում որ անհրաժեշտ չէ մէկը ձերբակալելու կամ բանտարկելու համար, ինչպէս եւ ամէն բարոյական ճնշում կամ վայրագութիւն, մասնաւորապէս հարցաքննութեան ատեն: Անոնք որ այդպիսի արարքներ կը դրդեն, կը խմբագրեն, կը ստորագրեն կամ գործադրել կուտան ի բռնաբարումն այս կանոններուն, անձնապէս պատասխանատու կը համարուին եւ պիտի պատժուին:

Յօդ. 10.— Ո եւ է մէկը կրնայ դատուիլ եւ պատժուիլ. միայն համաձայն օրէնքի մը որ յայտարարուած եւ հրատարակուած է պատժելի արարքէն առաջ: Ամէն ամբաստանեալ անմեղ կը համարուի մինչեւ որ յանցաւոր յայտարարուի: Ոչ ոք կրնայ երկու անգամ պատժուիլ միեւնոյն արարքին համար: Պատիժները անձնական են եւ համեմատական յանցանքին ծանրութեան: Ազատութենէ զրկող կամ ազատութիւնը սահմանափակող պատիժները պէտք է ձգտին յանցապարտին վերադաստիարակման: Անոնք որ կը ծանրացնեն օրինապէս գործադրելի պատիժը անձնապէս պատասխանատու պիտի համարուին:

(1) (Շար.)

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՑՈՅՑ

1915 Ապրիլ 11-24ի 31րդ տարեդարձին առթիւ

Բանաձեւ մը Հայկ. պահանջներու մասին

Երկուշաբթի կէսօրէն վերջ Սալ տը Շիմիի մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Սգահանդէսի տօնակատարութիւնը: Սրահը լեցուն էր ամէն դասակարգի պատկանող հայրենակիցներով: Բեմին ճակատը մեծադիր տառերով արձանագրուած էին «Յարգանք մեր նահատակներուն» եւ «Հայ ժողովուրդը իր պատմական հայրենիքը կը պահանջէ» նշանախօսքերը:

Այս առթիւ Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին փոխ - քարտուղարը կարդաց հետեւեալ բանաձեւը որ ընդունուեցաւ ծափերով եւ որ պիտի հաղորդուի չորս արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովին, (ժողովը կը բացուի վաղը, հինգշաբթի, Փարիզի մէջ).

— «Մենք, հազարաւոր Հայեր, այսօր Ապրիլ 22ին՝ ի մի հաւաքուած, կը սգանք մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները, զոր Թուրքերը վայրագօրէն խողխողեցին 1915 — 18ի ընթացքին՝ համաձայն դաղանօրէն սարքուած դիւային ծրագրի, որ կը ձգտէր բնաջնջել Օսմանեան կայսրութեան բովանդակ հայ ազգաբնակչութիւնը:

«Մենք, Փարիզահայերս, մէկ մասնիկը ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութեան, որ բախտաւորներէն ենք, որոնք կարողացան ճողոպրիլ անլուր սպանդէն՝ ապաստանելով օտար երկիրներ, այսօր՝ սրտատրոփ լսելէ յետոյ օրուան բանախօսները, որոնք անգամ մը եւս պատկերացուցին հրէշային, Եղեռնը, յարգանքով կը խոնարհինք մեր նահատակներուն յիշատակին առջեւ, ու մեր արդար զայրոյթը կը յայտնենք այն վայրենութեան դէմ, որով ուզուեցաւ բնաջնջել ամբողջ ազգաբնակչութիւն մը իր պապենական հողերուն վրայ, որ իր քրտինքով ու արիւնով թաթախուած են:

«Ներկայ պատմական օրերուն, երբ յաղթական հինգ մեծ Տէրութեանց ներկայացուցիչները՝ հաւաքուած Փարիզ, բոլոր ազգերուն համար արդար գոյավիճակ մը ապահովել կը ճգնին, մենք հոս հաւաքուած հազարաւոր դաղթական Հայերս, անգամ մը եւս բողոքելով այն անարդարութեանց դէմ, զոր Դաշնակից Ազգերու քաղաքական վարիչները անցեալին մէջ գործեցին մեր Դատին հանդէպ, եւ ցաւով կը հաստատենք, որ դեռ ներկայիս ալ անոնցմէ ոմանք կը շարունակեն գործել,— հակառակ վերջին երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին հայ ժողովուրդի կատարած գերագոյն զոհողութեանց, ի նպաստ Միացեալ Ազգերու յաղթանակին,— միահամուռ կը պահանջենք մեր մարտիրոսացեալ պապենական հողերուն կցումը Սովետական Հայաստանի պետութեան հողամասին:

Արդարութեան յաղթանակը անկատար պիտի մնայ, որքան հայ ժողովուրդին իրաւունքները չճանչցուին»:

14 ՃԱՌ ԵՒ ՈՒՂԵՐՁ

Հանդէսը բացուեցաւ ժամը 3.25ին, Պ. Ա. Կէնճեանի կողմէ, փոխ - նախագահ Հ. Ա. Ը. Մ.-եան: Նահատակներու յիշատակին մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութենէն վերջ, նախագահը ըսաւ թէ մեր զոհերը չեն մեռած այլ կ'ապրին: Պէտք է գիտնանք յարգել նահատակներու կտակները: Հայրենիքի համար եղած մահը կեանքի շարունակութիւնն է: Եթէ մեր հայրենասիրական պարտականութիւնները լիովին կատարենք, անոնց հոգիները պիտի հրճուին: Վերջացնելով կրկին ոգեկոչեց նահատակներու յիշատակը եւ իրենց ուխտը պիտի տանինք, ըսաւ, ծիծեռնակներու պէս Խորհրդային Հայաստան, պահանջելով Թրքահայ հողերու կցումը անոր:

Պ. Ա. Զօպանեան խօսեցաւ Հայ Գրողներու Ընկերութեան կողմէ, խոնարհելով ոչ միայն նահատակ գրողներու, այլեւ բոլոր զոհերու յիշատակին առջեւ, անխտիր, քանի որ ամէնքն ալ հաւասար են: Մասնաւորապէս յիշեց Ռուբէն Զարդարեանը, Սիամանթօն, Վարուժանը, Թլկատինցին, Զօհրապը, Ռ. Սեւակը եւ ուրիշ գրողներ: Զարդերէն վերջ հայ ժողովուրդը ոչ միայն չտկարացաւ, այլ ընդհակառակն աւելի եւս զօրացաւ: Այսօր հայ ժողովուրդը միջազգային կեանքի մէջ աւելի մեծ արժէք ունի քան Մեծ Եղեռնէն առաջ: Մարդ-

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վաղը, հինգշաբթի, կը բացուի չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարներուն ժողովը, Փարիզի մէջ, նախապատրաստելու համար Իտալիոյ, պալքանեան երկիրներու եւ Ֆինլանտայի հաշտութեան խորհրդաժողովը, որ պիտի գումարուի դարձեալ Փարիզի մէջ, հաւանաբար Յունիսի սկիզբը:

Արդէն Փարիզ հասած են կամ պիտի գան Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան արտաքին նախարարները, բազմաթիւ խորհրդականներով եւ մասնագէտներով: Պ. Մոլոթովի կ'ընկերանան Պ. Վիշինսկի եւ արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն Պ. Տէքանոզով: Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Մոսկուայի ամերիկեան եւ բրիտանական դեսպանները:

Ժողովի օրակարգին վրայ կը գտնուին բազմաթիւ փշոտ խնդիրներ, գերմանական թնճուկէն մինչեւ Տարտանէլի հարցը: Միայն Ռումանիան հինգ ծանուցագիրներ ուղղած է, Թրանսիլվանիան եւ 300 միլիոն տոլար հատուցում պահանջելով Հունգարիայէն: Այս վերջինն ալ իր կարգին կը պահանջէ Թրանսիլվանիոյ գոնէ այն մասը՝ ուր Հունգարներ կը բնակին: Իտալիա երկար յուշագիր մը ղրկած է, որով կը բացատրէ թէ ի վիճակի չէ որ եւ է հատուցում վճարելու եւ անհրաժեշտ կը գտնէ յարգել իր սահմաններուն ամբողջութիւնը, ինչպէս եւ ափրիկեան գաղթավայրերը: Յոյները կը պահանջեն Թրակիոյ մէկ մասը որ կը գտնուի Պուլկարիոյ ձեռքը, ինչպէս եւ հիւսիսային Եպիրոսը կամ հարաւային Ալպանիան:

Խ. Միութիւնը կը պահանջէ ափրիկեան Տրիպոլսոյ խնամակալութիւնը: Այս պահանջին կ'ընդդիմանայ Մեծն Բրիտանիա: Ամէն պարագայի մէջ, Ռուսերը խարիսխ մը կը պահանջեն Միջերկրականի մէջ: Յետոյ, կը պնդեն որ Թրիէսթէն Եուկոսլաւիոյ յանձնուի, մինչդեռ արեւմտեան պետութիւնները կ'ուզեն միջազգային նաւահանգիստ հռչակել զայն: Անգլիա եւ Ամերիկա կ'ուզեն Յունաստանի վերադարձնել Երկոտասան կղզիները: Անոնք միեւնոյն ատեն հաւասար իրաւունքներ կը պահանջեն Դանուբի աւազանին մէջ, մինչ Մոսկուա կ'ուզէ միայն Սեւ ծովու պետութեանց վերապահել ամէն իրաւունք:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ շատ լաւատես չեն երեւար ժողովի ելքի մասին:

Պայքար անօթութեան դէմ

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը բացառիկ արքեր հաստատեց, պայքարելու համար Եւրոպայի սպառնացող սովին դէմ: Անմիջապէս 25 առ հարիւր պիտի կրճատուի ալիւրի սպառումը Մ. Նահանգներուն մէջ: Անգլիա 200.000 թոն ցորեն պիտի յատկացնէ Եւրոպայի եւ Ասիոյ սովահար շրջաններուն: Այն բոլոր նաւերը որ ցորեն կը տանին Անգլիա, պիտի ուղղուին ուրիշ նաւահանգիստներ: Ամերիկեան կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն 50 միլիոն թոն եգիպտացորեն պիտի գնէ եւ պարգեւ պիտի վճարէ հողագործներուն՝ մինչեւ Մայիս 25 յանձնուած արմտիքի համար: Այս կարգադրութեամբ կը յուսան մինչեւ 160 միլիոն գրիւ ցորեն ապահովել: Ազօրեպաններն եւ փռապանները միայն 21 օրուան ցորեն պիտի ունենան Մայիս 1էն սկսեալ: Քանատա պիտի ջնջէ ցորենի բոլոր ապսպրանքները, որպէսզի կարենայ աւելցնել արտածումները եւն.:

X Հացի խնդիրը լրջօրէն կը զբաղեցնէ նաեւ Ֆրանսական կառավարութիւնը: Լէոն Պլում շաբաթ օր այցելելով Մ. Նահանգներու հողագործական նախարարին, խնդրեց կարելին փորձել աւելի ցորեն ղրկելու համար Ֆրանսա Յունիս 1էն առաջ, որովհետեւ կացութիւնը պիտի ծանրանայ, եթէ առաքումները ուշանան: Տեսակցութենէն վերջ, նախկին վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ լրագրողներու.— «Կացութիւնը խիստ կնճռոտ է եւ դժուարին, բայց պէտք չէ յուսահատինք»: Լրագրող մը հարցուց.— Այդ խօսքերէն կը հետեւի՞ թէ հարկ պիտի ըլլայ խստօրէն կրճատել հացի բաժնեչափը Ֆրանսայի մէջ: Պ. Լէոն Պլում պատասխանեց.— «Այդպիսի խնդիր ալ կրնայ ծագիլ»:

ԿԵՂԾ ՓԷՆԻՍԻԼԻՆԻ առեւտուր մը երեւան հանուեցաւ Գերմանիոյ մէջ: Ձերբակալուեցան տասը հոգի որոնց մէկը կին: Կեղծարարները՝ 2 — 3000 սրուակ ծախեր էին 1.500.000 տոլարի (120 միլիոն ֆրանք):

կութեան ընտրանինգիտէ որ իբրեւ քաղաքակրթութեան տարր Հայը իր արժանի տեղն ունի: Հայրենիք ունինք, կառավարութիւն ունինք, բոլորն ալ հայ, փողոցներու անունները հայերէն են, ժողովուրդը հայերէն կը խօսի, առաջ ռուսերէն կը խօսէր: Ներկայիս կը պահանջենք Հայաստանի սահմաններուն ընդարձակումը, ասիկա դիւրին գործ մը չէ: Մեզի պաշտպան ունինք Խ. Միութիւնը: Մաղթեց որ հայութեան արեւը միշտ աւելի պայծառ ըլլայ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ անմահ պահակուհիներուն

Թող մը կայ սրտիս խորը՝ որ չի դադրիր թրթռալէ երբ վիշտին մատները կը բախին անոր… ԵՂ. ԵԳ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Վերջին դարու պատերազմները անգամ մըն ալ եկան ցուցադրել իսկական դիմագիծը մարդուն ։ Քաղաքակիրթ մարդուն՝ որ ուրանալով իր ալ-ժէքն ու արժանիքը, ջարդեց ու փշրեց սանձակոտոր՝ իր իսկ հրաշակերտները, յանուն ընչաքաղց կիրքերու ։ Փրկութեան եւ յաղթանակի մէջո-ցը վերածելով դատապարտութեան եւ պարտութեան, միութեան եւ կեանքի միջոցը վերածելով քայքայումի եւ մահուան, արդարութիւն եւ իրաւունք եօթնապատիկ խաչուեցան ահազանգի չափերով…

Դժուար է կանգնիլ Թարմ աւերակոյտերու առջեւ, պմղարիւն, դասաւորել հին ու դարաւոր դէպքերը եւ անոնց հեղինակները իրենց պատճառներով ու հետեւանքներով, դարուս ոճիրները մեղմացնելու տրամադրութեամբ… Եւ սակայն կարելի է յայտնել անվարան որ մարդը կը մնայ միեւնոյն եսասէր եւ ոխըթապաշտ արարածը, ամէն դարու եւ ամէն միջավայրի մէջ։

Հետեւելով միշտ սեփական շահու տիեզերական օրինագրքին, կ'ունենանք այն խորունկ համոզումը որ թէեւ Մարդը իրաւունք ունի ծնելու… ազատօրէն, բայց չունի իրաւունք շնչելու եւ ապրելու իբրեւ մարդ՝ արդարութեան եւ իրաւունքի բնականոն կեանքով մը։ Այս է մեկնակէտը այն բռնազբօսիկ պայքարին որ մարդը կը հանէ մարդուն դէմ, անձնական շահու դիւանագիտական խոստումներով, մինչ մարդկային անմեղ արիւնը կը ծառայեցնէ իբրեւ աղբիւր, իր սեփական շահերուն…

Դարձնենք սակայն, պատմութեան ընթացքը դէպի… Ապրիլ 11։ Թուական մը իր կսկիծին չափ անմոռանալի ։ Ապրիլ… ամիսներու անմեղն ու մանկունակը, որ քու նորածիլ կանաչով ու ժիր աբեւով կ'ողջունես գարունը բովանդակ աշխարհին, ու կը բաշխես պարգեւներուդ ամէնէն Թանկագինը, ԿԵԱՆՔԸ, անխտիր… Մինչ գեղեցիկ առաւօտ մը երբ կեանքը կը պոռթկար վերածնունդի ցնծութեան համերգովը ներդաշնակ. ու մինչ ծերեր ու մանուկներ Թաց աղօթքը շրթունքին կ'օրհնէին ու կը փառաբանէին լոյսդ կենարար, դուն մեղսակից խաւարին … կամեցար խափանել արեւը մեր անմեղ երկինքին… եւ կատաղի ու մոլեգին քանդելով բոյները բիւրաւոր ընտանիքներու, դարձուցիր հաւք բունաւեր, բեկորներ հայրենազուրկ …., անհաւասար փորձութեան ենթարկելով արի ա-րանց սերունդի մը ազնուական հանդամանքը… եւ յանդգնեցար վար առնել ու մարել շողշողուն աստղը քու ծագումէդ աւելի հին ժողովուրդի մը երկնակամարին վրայէն, նենգ ու դիւային ժպիտով մը…Այսպէս վարուեցար, այո, հաւատքով մը որ քուկդ էր… եւ յոյսով մը որ կը յաջողիս աւերակներու վերածել հայ մտքի մեծութիւնն ու ստեղծագործող Թափը եւ ստուերոտել ցեղին անաղարտ պատիւը։ Բայց… վրիժեցաւ հրէշային ծրագիրդ։ Ու դարերով հոսող հայկական արիւնն ու արցունքը բիւրեղացած այսօր, կը պանծացնեն մեր անմահներուն փառքն ու զօրութիւնը դերազանց…«Թափեցէք արիւնը, Նահատակներու հողը կը բեղմնաւորէք ի վնաս ձեզ։ Սերմեր կը ցանէք, համակ կեանք եւ ոյժ։ Որքան հնձէք, աւելի կ'աճինք»․ ըսաւ Գր. Լուսաւորիչ, գգաստութեան հրաւիրելով հեթանոս Թագաւորը ։

Ահա թէ ինչու Ապրիլ 11ը Թուական մըն է անմոռանալի եւ փառապանծ, որ կը մնայ վեր, շատ բարձր սովորական օրերու իմաստէն, իր ամուր եւ ներկուտ նկարագրով։ Իր ցաւի եւ հպարտութեան վսեմ ներշնչումով ։

Թուական մըն է Ապրիլը որ եթէ մոռնան ամէնքը, ամէնքը… չեն կրնար մոռնալ հայ մայրերը։ Անոնց սրտին խորը քանդակուած է լուսաւոր յիշատակը ցեղին բոլոր հարազատներուն, անխտիր։ Մայրերուն են փառքն ու պարտութիւնը հայրենիքին։ Մայրերուն կը մնայ արցունքն ու ժպիտը կեանքին… սէր անման եւ բնորոշիչ մայրութեան որ կուգայ կը հասնի հին հին դարերու պողպատեայ խաւերէն, հայ ցեղի յեղափոխութիւններով հարուստ բազմադարեան կեանքէն ։ Անոր ծագումը ցեղինն է. խորարմատ եւ անխորտակելի …

Ապրիլ 11ը անմոռանալի է մանաւանդ, իբրեւ արատ մը արիւնոուշտ քաղաքակրթութեան ճակատին, մինչեւ ԼԻՈՎԻՆ վարձատրուի մեր դարաւոր զոհերուն արիւնովը նուիրականացած անվիճելի իրաւունքը, իրաւունք մը՝ աւելի քան արդար եւ անվիճելիորուն՝ իրենց սիրտն ու հոգին, իրենց միտքն ու բազուկը միացուցած ենքաղաքացին թէ գիւղացին, սուրի եւ խաչի պաշտօնեան, մտաւորականն ու կուսակցականը, մեծն ու փոքրը, բոլորը, բոլորը անխտիր եւ միարան՝ որ զանգուածային բազուկներով, արիւն քրտինքով կերտած են մեր սեփական Հայրենիքը ։

Հայրենիք… հաւատարիմ պահակը ցեղին սուրբ աւանդութիւններուն, պահակը՝ հայկական անեղծ ոգիին ու ոսկեքանդակ կոթողը՝ մեր ցեղային հրաշակերտներուն ։

Հայրենիք անմահ, անկարելի է մոռնալ երախտիքը աստուածատիպ ծնողներուդ որոնց շընորհիւ չառեցաւ արիւնը երակներուն մէջ որդիներուդ դիւցազանց։ Որդիներուդ՝ որ նուիրումի եւ զոհաբերութեան ապետակ‌ան պատիւներով հռչակուեցան համաշխարհային պատերազմներու թատերաբեմէն՝ իբրեւ արժանաւոր շառաւիղները Հայկ - Վարդանի անվեհեր ցեղին. որ իրենց պողպատեայ կամքով ու վսեմ խոյանքով պսակուեցան դափնիներով անթառամ ։

Այսպէս է որ մեր նահատակներու արիւնով ակօսուած հողը կը ծլի ու կը ծաղկի ծառ ու ծաղկունքով, իր սէրերով ու սերմերով յորդառատ… զարմանահրաշ անմահութեան կնիքը դրոշմելով մեր ալեզարդ եւ լուսափիւռ հայրենիքի ճակատին։

Եւ ահա թէ ինչու ողաւորի տարազով չենք մօտենար Ապրիլեան Տօնին, չնսեմացնելու՝ խիզախ ու հպարտ մահով պսակաւորներու փառաւոր յիշատակը։ Փառք մը որ ցեղինն է, որ ազգինն է. փառք մը որ մեր պաշտելի հայրենիքինն է եւ զոր ոչ ոք կրնայ խլել …

Օ՜հ, Ապրի՛լ, Ապրի՛լ — ընդհանուր Մեռելոցը Հայուն… Մօտեցիր պահ մը ինկաւէտ «Լոյս Զուարթներովն ու մեղեդիներովը հոգեզմայլ կիրակմուտքիդ ու միւռոնաբոյր ծնողներուս հետ մտերիմ լսէ պաղատանքը որդիներուդ տարագիր. ու մի դադրիր Թրթռացնելէ վշտին ԹԵԼԸ մեր բազմալար նուագարանին , աւելի հզօրացած եւ աւելի ներդաշնակ երգելու փառքը՝ մեր պսակաւորներու չքեղաշուք կարաւանին … անթառամ ծաղիկներով պսակաւոր՝ մեր անմահ հայրենիքին ։

ԱՆՆԱ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

Հինգ կոկոններ էին անոնք

1915։ Սեւ տարին իր վերջին օրերը կը համրէ։ Արիւնի բարկ հոտ մը կը տարածուի մթնոլորտին մէջ։ Ամէն կողմ անթաղ մեռելներ։ Ու դեռ շատեր, որ ասուինահար, ինկած էին հոս ու հոն եւ, ամէն անցնող դարձողէ պուտ մը կեանք կը խնդրէին։

Ես ալ, մէկ զաւակը այս մարտիրոս ժողովուրդին, որբութեան սեւ կնիքը ճակտիս, այն օրերուն ինկած էի ամեհի լերան մը ստորոտը հանգչող գիւղակ մը որ կը Թարգմանուէր Սեւ Թառ։

12 տուներէ բաղկացած այդ քիւրտ գիւղակը, 12 հայորդիներ կը պահէր իր ծոցին մէջ։ Ամէն մէկս փրցուած մեր արմատներէն, կ'ապրէինք մահաստուերու վայրկեաններ ։

Իրիկուն մը։ Ոտքի վրայ կենալու ուժ չունիմ։ Ցոդնած եմ։ Փորս անօթի ու մարմինս կ'ասողնտուի։ Վա՜խ մը կայ մէջս ։

Ակամայ դուրս կը նետուիմ։ Դրան առջեւ՝ աչունը, պառաւի մը պէս կ'ըսեն, աւել մը ձեռքը, փողոցը կ'աւլէ ։

Կռնակս պատին՝ սեմին վրայ կը կենամ։

Ցանկարծ, մահաստուեր խաւարին մէջէն ձայն մը կը հասնի ։ Մտիկ կ'ընեմ։ Սայլ մըն էր, որ մօտակայ պահականոցէ մը ճռնչելով եկաւ ու կեցաւ անկիւնը։ Խումբ մը երախաներ կ'երեւէին մէջը, որոնց պզտիկ գլուխները, արեւէն խանձած կոկոններու պէս կ'օրօրուէին։ Սայլապանը, քիրտ մարդ մը, բռնեց անոնց ցնցոտիներէն ու, մէկիկ մէկիկ, մեռած տերեւներու նման վար նետեց։

Սայլը, դարձեալ, գնաց հեռացաւ։

Գաղտագողի, աջ ու ձախ նայելով մօտեցայ ։ Եղբայրներու պէս սեղմուեցան իրարու։ Կը դողան։ Կը դողամ ես ալ։

Ցանկարծ, մէկուն կմախացած դէմքին վրայ ժպիտ մը փայլեցաւ։ Կը նայիմ։ Կը նայի ինքն ալ ինծի։ Արդեօք ճանչցա՞ւ, չեմ գիտեր։ Բայց գիտեմ որ բան մը ըսել կ'ուզէր։ Անցան քանի մը խուլ վայրկեաններ։ Եւ ահա, չորցած շրթներէն, ծամծմելով, բառ մը արտասանեց.—

— Հացի՜կ կ'ուզեմ …

Մնացածը չկրցաւ շարունակել։ Կապանքի մը պէս ակռաները գոցուեցան ։

— Վաղը առաւօտ, ախպարիկ, ըսի աչքերս սրբելով, վաղը առաւօտ հացիկ ալ պիտի բերեմ, պանիր ալ։ Մի վախնար ։

Չպատասխանեց։ Մութը կը ցածնար։ Իր բախտակիցներուն պէս այս պզտիկը ինքն ալ, գլուխը կախեց կուրծքին ու փակեց աչքերը։

Քնացա՞ւ արդեօք։ Դարձեալ չեմ գիտեր ։ Բայց երբ առտուն վերադարձայ, ոչ ոք գտայ անկիւնը ։

Ըսե՞մ, ըսե՞մ թէ ինչ եղան այդ կոկոնները ։

Լսեցէ՛ք լսեցէ՛ք, ո՜վ աշխարհի հզօրներ, արիւնռուշտ դահիճները, այդ գիշեր, անոնց գլուխները քարերուն վրայ փշրեցին ։

ԾԱՏՈՒՐ ԳԵՐԳԵՐԵԱՆ

ԱՐԱՔՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

(Հէքեաթ)

Խորունկ են Հայոց ձորերը անտակ,
Սարերը բարձր, բարձրաշէն գմբէթ։
Այդ սար ու ձորում հնուց ժամանակ
Մի հայ մայր կ'ապրէր իրեն որդու հետ։

Ինչպէս կը հնչէ ծաղկունանց միջով
Սարի հովն անո՜ւշ,
Այդպէս մեղրաձայն՝
Հօտն առաջ ձգած, սրինգ փչելով
Իրկուն տուն կուգար միամօր տղան։

Եւ նրանց դրկից կ'ապրէր մի աղջիկ՝
Ոսկեմազերով սարերի եղնիկ։
Ու նրանց սէրը գարնան պէս ծաղկած՝
Վառ - վառման ծաղիկ։

Այս փուչ աշխարհում ի՞նչ կայ փոփոխուն,
Քան բախտը մարդու.
Ի՞նչ կայ ամպի պէս անհիմն ու փխրուն,
Քան բախտը մարդու ։

Ուտեղից որ էր, մեր աշխարհ մտան
Հայի թշնամիք… մարդակեր գազան,
Եկան քանդեցին մեր տունն ու այգին,
Մահ, աւեր բերին մեր չէն աշխարհքին։

Եւ մի օր եկաւ մի վայրի հորդա,
Ու այդ հորդայի գլուխ – բռնապետ
Տեսաւ նազելի սիրուն աղջկան,
Խլեց մօր գրկէն ու տարաւ իր հետ։

Այս տխուր անցքը երբ լսեց տղան՝
Ոչխարը թողեց գայլերի բերան,
Գնաց խլելու թշնամու ձեռքէն
Սարերի եղնիկ ամբախտ աղջկան ։

Սարի կողերին վրաններ ծով,
Ու նրանց մէջտեղ մի կարմիր վրան։
Եւ բռնապետը գրկում աղջկան
Մազը կը պոկէր լացով ու կոծով։

Ու վրայ պրծաւ յուսահատ տղան,
Դաշոյնը խրեց սիրտը գազանի։
Այն բռնաւորի խոլամներն եկան,
Փերթեցին մէկտեղ տղին, աղջկան ։

Ապա թշնամին լէշն իրենց մեծին
Հետներն առած՝
Կատղած, փրփրած,
Աւեր առարով առաջ գնացին։

Մայրը սպասեց մի հատիկ որդուն,
Ու օրեր անցան, որդին չեկաւ տուն,
Լալով, ողբալով ընկաւ սար ու քար,
Որդուն կը փնտռէր, որ աւա՜ղ չը կար ։

Եւ մի առաւօտ գտաւ իր որդուն,
Նազիկ հարսի հետ՝ մէկմէկու գրկին.
Սուրբ ճշխարները համբուրեց լացով,
Ու նրանց գրկած՝ աւանդեց հոգին։

Արդար արիւնը չի կորի ի զուր,—
Աստծու հրաշքով՝ մօր, հարսի, տղի
Արիւն-արցունքէն հազար ակն - աղբիւր
Բխեցին նման լուսնդէն աստղի ։

Եւ գետին թափուած պատերն արիւնի
Անուշ հոտերով ծաղիկներ դառան.
Անուշ հոտերով, հազարան գոյնի,
Աղբերաց - արիւն, շուշան անթառամ ։

Աղբիւրներն ալմաստ ու անապական
Բլբուլի ձայնով օրօր ասացին,
Ծաղիկներն ամբիծ ու անմահական
Ծածկեցին անզարդ քուն մտածներին։

Այն սեւ օրուանէն Բիւրակն են կոչուել
Գմբէթ սարերը բիւր - աղբիւրներով.
Այն սեւ օրուանէն սարերն են զուգուել
Զոհուած արիւնի վառ ծաղիկներով։

Ու այդ ակներն Հայոց սարերէն
Իջել են, կուգան, ու կ'իջնեն էլի,
Հիւսուելով իրար՝ մէկտեղ դառել են
Մեր Մայր - Արաքսը հազար սիրելի։

ԱԻ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ, ընտանեկան շաբաթաթերթ, Ժ. տարի Թիւ 5 (1 Մարտ 1946)։ Հասցէ — M. H. Shnorkian, American Press, Beyrouth, (Liban)։

ՈՍԿԵԳԵՏԱԿ, Տարեգիրք, նուիրուած Արաբկիրի եւ շրջանի պատմութեան եւ ազգագրութեան։ Խմբագրեց Ս. Բախտիկեան, Պէյրութ, 1945։ Գին 100 Ֆրանք ։

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻ ԱՇՈՒՂՆԵՐ, Նոյն հեղինակէն , Ցառաջաբան. Հ. Ներսէս Վ. Ակինեանի։ Պէյրութ, 1943։ Գին 10 Ֆրանք։ Հասցէ — Sarkis Pakhdikian, B. P. 487, Beyrouth (Liban)։

ՊՈՒՏ 'Մ ՑՈՒՑԱԿ

Կարճ եւ կտրուկ…

«Մտածե՜լ երկար եւ գրել կարճ»։ Ահա «հուսկ բանք»ը Ցառաջի խմբագրին՝ ուղղուած իրհեռաւոր եւ մօտաւոր թղթակիցներուն։

Ես ալ երկա՜ր, շատ երկար մտածեցի այս տողերը շարելէ առաջ, թէեւ թղթակից ըլլալու հաճոյքը չեմ վայելած երբեք։

Դիւրին է, կարճ մտածել եւ երկար գրելը։ Բայց «երկա՛ր մտածել եւ կարճ գրել»ը բաւական դժուարին խնդիր, մանաւանդ թղթակիցի մը համար, քանի որ ստիպուած է հանրութեան ծանօթացնել որ եւ է հանդէսի կամ հաւաքոյթի մէջ դեր առնող «նշանաւոր» բոլոր դէմքերուն անունները։

Կ'ըսեն թէ կիները շատ ճարպիկ են կարճ մտածելու եւ երկա՛ր խօսելու մէջ։ Սակայն այսօր, այրերը մրցանիշը կը կոտրեն կիներուն վրայ՝ շատախօսութեան մէջ, երբ խնդիրը կը վերաբերի բարձր քաղաքականութեան, ազգին ցաւերուն, իրենց ըրած կամ չըրած բարեգործութիւններուն, իրենց տան համար գնած նորաձեւ կարասիներուն կամ օդափոխութեան համար ծախսած դրամներուն…

Գանք թղթակիցներուն։ Խմբագրութիւնը փափկութեամբ կ'ազդարարէ, որ խնայեն թերթին ծաւալին, այսինքն կարճ կապեն իրենց նկարագրութիւնները։

Բայց կարելի՞ բան է։ Լո՛ւռ անցնիլ արտասանողներու, ճառախօսներու, երգ ճուողողներու, վարագոյր քաշողներու վրայէն։ Հապա՛ եթէ վշտանան եւ հրաժարին հայութենէ…

Փառք տանք, որ հանդիսականները չեն պահանջեր իրենց անուններն ալ տեսնել թղթակցութեան մէջ …

Հանդէսին մասնակցողները արդարօրէն իրաւունք ունին, գոնէ իրենց անունները նշանակուած տեսնելու լրագրին մէջ, քանի որ եկամուտը պարարտացնելու կը ծառայեն։ Ասոնց ազգականներն ու բարեկամները պէտք է լուր ունենան, որ իրենք այդքան ալ հասարակ մահկանացուներ չեն՝ ազգին մէջ…

Կարեւոր է նաեւ նկատի առնել խեղճ թղթակիցներուն վիճակը։ Վա՛յ գլխուն, եթէ իրենց թղթակցութեան մէջ մոռցած ըլլան, օրինակ՝ բանախօսին չորցած բերանը թրջելու համար ջուր բերողին անունը… Անհաշտելի հակառակորդներ կը շահին ու տգեղ վերագրումներու կ'ենթարկուին։

Այո՛, «մտածել երկար եւ գրել կարճ»։ Սակայն կան մարդիկ, որ յարմարութիւն չունին մտածելու, իսկ գրիչը ինքնաբերաբար կը սահի թուղթին վրայ։ Մեղք է կասեցնել զայն։ Թերեւս մի կարեւոր բան դուրս կը գայ։

Կարծեմ ես ալ երկարեցի։ Խնայենք խմբագրին համբերութեան։Աւազ շաբաթուան մէջ ենք,պատճառ չտանք մեղանչելու …

Երկա՜ր մտածել եւ կա՜րճ գրել ։ Շատ դիւրին է։ Տարիներով մտածել է, չափել է, աղջիկներ աչքէ անցընել է եւ ետքը կը կարգուիս եւ եթէ ամերիկահայ թերթերու հետ չէ գործդ, կարճ եւ կտրուկ, երկու տողով կը ծանուցանես ամուսնութիւնդ։

Նոյնպէս, քառասուն ինը օր ծոմ-պահքի նուիրուելէ եւ նոյնքան երկար օրեր ալ մեղքերուդ վրայ մտածելէ ետքը, յիսուներորդ օրը, կը շնորհաւորես բարեկամներդ՝ երեք բառով կարճօրէն. — ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՒ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ։

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Աշխարհաւեր պատերազմի ընթացքին Կապոյտ Խաչի գոյութիւնը կատարեալ օրհնութիւն մը եղաւ մեր գաղութին համար։ Ան իր ուսերուն վրայ առած էր ոչ միայն կարօտեալներու եւ 20է աւելի հայ գերիներու օգնութեան գործը, այլեւ 80է աւելի մանուկներու կրթական հոգը, դպրոցին ուսուցիչն է պատ.Գ.Սիսլեան, որու կողքին միեւնոյն եռանդով եւ յարատեւութեամբ կ'աշխատին սանուհիները ։

Ի պատիւ վերադարձող գերի եղբայրներուն, Կապոյտ Խաչը սարքեց գինեձօն մը, յետոյ ներկայացում մը եւ մեծ պարահանդէս մը որոնցմէ գոյացաւ 10.000 ֆրանքի գումարը որ վերջերս ղրկուեցաւ Փարիզ, Շրջ. Վարչ. ինպաստ Ցու-Նաստանի հայ կարօտեալներուն ։ Այս առթիւ կ'արժէ յիշել Խաչուհիները, մասնաւորապէս Տիկ. Վիքթորիա Թաթարեան, Վարսենիկ Զէքեան, Վարդանուշ Սեդրակեան եւ Լուսին Խաչատուրեան որոնք ամէն զոհողութիւն յանձն առած էին, նոյնպէս Սանուհիները որոնք 31 հոգիէ կը բաղկանան եւ որոնց ղեկավարն Պ. Վարդան Խրիմեան ։

Սանուհիները կը հաւաքուին ամիսը երկու անգամ, պարբերաբար տեղի կ'ունենան դասախօսութիւն եւ ընթերցանութիւն։ Իրենց խմբանկարները պիտի ղրկուին Շրջ. Վարչութեան եւ Ամերիկա։

╳ Ապրիլ 6ին «Սալ տը լ'Արմոնի» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի սանուհիներու պարահանդէսը, խուռն բազմութեամբ։Բոլոր սեղանները զրաւուած էին եւ զանազան աղանդերներով և խմիչքներով բեռնաւորուած։ Ներկայ էր Սէն Շամոնի քոյր միութիւնը։ Օր. Ընտրիկեան (Սէն Շամոնէն) երկու գեղեցիկ կտորներ երգեց (մէկը անգլերէն)։ Սուրճի գեղեցիկ ափսէ մը նուիրուած, Պ. Խաչատուր Պալօեանի կողմէ (Թալոտիէռ) աճուրդի դրուելով գոյացաւ 7.300 ֆր.։ Կնքահայրութիւնը կը վարէր Պ. Կարապետ Համալեան որ նուիրեց 500 ֆրանք։ Այս գեղեցիկ երեկոյթին հասոյթը եղած է 45.375 ֆր.։ Ցարատեւութիւն եւ յաջողութիւն։ — Շաւէ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ԱՄԵԱԿԸ

ՌՕՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» խումբին նախաձեռնութեամբ Ապրիլ 12ին տօնեցինք Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակը։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Հ. Բալուեան որ Վալանսի իր շարք մը դասախօսութիւններէն վերջ, եկաւ Ռոման եւ պարզեց գրչի մեծ վարպետին գրական վաստակը եւ հանրային գործունէութիւնը։

Մէջ ընդ մէջ երգուեցան «Մշակ բանուոր»ը եւ «Ցառաջ նահատակ»ը օրիորդներու կողմէ։ Օր. Թաչճեան եւ Օր. Արեգնազ Գրիգորեան յաջողութեամբ երգեցին զանազան երգեր։ Փոքրիկն Պօյաճեան արտասանեց Զարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանին»։ Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ ։— Սուրէն

Հրայրի ճառը 1902ին

(Նուէր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին)

Պատանեկութեան յուշեր եւ քաղցր տպաւորութիւններ կան, որ յաւիտեան չեն մոռցուիր։ Ոչ ժամանակի, ոչ տարիքի փոփոխումով, եւ ոչ ալ մեր ճերմակ մազերը կրնան այլափոխել անոնց իսկութիւնը։ Անոնք տպաւորուած կը մնան մեր սիրտերուն մէջ։

Ահա կը թարմանայ յիշողութիւնս շնորհիւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ զիս կը տանի մինչեւ 1902ի թուականը, Երկրի ընդհ. կազմակերպութեան օրերը, ուր Տարօնի առաջեալը՝ Արմենակ Ղազարեան (Հրայր), յեղափոխութեան եւ ազատութեան քաղցրախօս սոխակը, իր ռազմի թեւաւոր ճառը կը սկսէր հետեւեալ կերպով.—

Հայրենակիցներ, բոլորդ ալ գիտէք որ մենք Հայերս Աստուծոյ այս արեւին լոյսին տակ, որպէս մարդ, որպէս ազգ ապրելու եւ ազատ շնչելու արդար իրաւունքէն զրկուած ենք։

Մօտ վեց հարիւր տարի առաջ կորաւ մեր անկախութիւնը, եւ մեր վրայ տիրեցին ստրկութեան դաժան տարիները, մխացնելով հայութեան սրտին մէջ ազատութեան տենչը եւ մարտական կորովը։

Ներկայ դարը եւ հասած սերունդները քունէն արթնցողի նման անդրադարձան անցեալի սխալին։ Տիրող բռնութիւնը իր բոլոր տուեալներով մեզ գիտակցութեան բերաւ,— թէ միացեալ ուժով եւ մեծ զոհաբերութեամբ մարդիկ ձեռք կը բերեն իրենցմէ խլուած ազատութիւնը։

Դուք կը տեսնէք որ, մեր դաշտն քրտինքով ձեռք բերած աշխատութեան արդիւնքը, Թուրքն ու Քիւրտը կը վայելեն։ Ամէնէն սարսափելին՝ մեր պատիւը Թուրքի եւ Քիւրտի ոտքերու տակ կը ճմլուի, կը դալկանայ ու կը խամրի։ Մեր մաճկալ եւ ուրիշ աշխատաւոր ձեռքերը իրիկունը անվնաս ու ապահով տուն դառնալու յոյս չունին։ Մեր բերուրն ու դատուրը կ'ապրին առեւանգումի ու լլկումի սովորական սարսափները։ Քիւրտը մեր ձեռքէն կը խլէ ամէն բան եւ ամէնէն գեղեցիկը։ Մենք անարգուած եւ անպատուաբեր կը տականք անոր անարգ հարուածներուն։ Այդ վայրենի ցեղը, որ դարեր շարունակ Հայերուս ստորադաս ծառայող, եղած է հօտաղ, մշակ, նախրորդ ու հովիւ, զուրկ՝ ստեղծելու եւ ծաղկեցնելու ընագդէն, դարձած է տիրող կառավարութեան սիրելի, որ զանոնք զէնք կը գործածէ Հայերուս դէմ։

Թուրք կառավարութիւնը, Քիւրտ ցեղին թոյլատրած է զինուիլ, եւ անոր դիմաց Հայը զինաթափ ընել։ Քիւրտերէն կազմած է զօրագունդեր (Համիտիէ), եւ զինած զանոնք պետական զէնքերով։ Քիւրտերու զինուիլը եւ անոնցմէ կազմուած զօրագունդերը մեզ բնաջնջելու եւ մեր դարաւոր հողն ու ջուրը մերձեռքէն խլելու սահմանուած են։

Ինչո՞ւ պետութեան հպատակ ազգերու մէջ երկու չափ, երկու կշիռ կը գործածուի ։ Ինչո՞ւ կառավարութիւնը կ'առէ ու կ'անտեսէ մեր արհեստն ու արուեստը, մեր փայլուն վաճառականութիւնը, մեր հրաշակերտ ճարտարապետութիւնը, ստեղծելու եւ ծաղկեցնելու կարողութիւնները, եւ նկատի կ'առնէ Քիւրտը, որ ոչ մի օգտակարութիւն կրնայ հասցնել ոչերկրին,ոչ պետութեան եւ ոչ ալ համաշխ մարդկութեան։ Ձեզ գիտեք կրօնա՞կան զգացում, թէ՞ մի ուրիշ հեռանկար կայ թաքնուած այդ գործելակերպին մէջ։ Բայց յամենայն դէպս Քիւրտին բացարձակ ազատութիւնը Հայերս բնաջնջելու համար է։

Արդ, հայրենակիցներ, պէտք է գիտնալ որ մեր տառապանքի ձայնը հասած է աշխարհի չորս կողմերն ապրող հայութեան ականջին։ Սահմանէն անդին ապրող ռուսահայ մեր եղբայրները լրջօրէն կը հետաքրքրուին մեր ցաւերով։ Անոնք պատրաստ են նիւթական մեծ զոհողութեամբ եւ իրենց քաջ եւ արի զաւակներով գալ մեռնելու մեր ազատութեան համար։

Ռուսահայ մըն էր Գուրգէն(ԲաղդասարՄալեան) որ չդիմանալով մեր քաշած տառապանքին, մեր հարստահարութեան ու անպատուութեան՝ ձգեց իր խաղաղ կեանքը, զրկեց հրացան եւ եկաւ Ցրօնք գիւղի մէջ մեռնելու մեր դատին համար։ Ռուսահայ մըն է նաեւ Սեւ Քարեցի Սաքօն որ՝առ այժմ Մշոյ բանտին մէջ կ'ենթարկուի անլուր տառապանքներու։ Նոյն նպատակով ձիւնի հիւսքի տակ կը մեռնէր Արրօն, եւ ջրահեղձ կ'ըլլար Աւետիք Մալօյեան, առանց նպատակին հասնելու, առանց Աւետեաց Երկիրը տեսնելու ։

Ազատութիւնը ո եւ է ազգի մը, ոչ խնդրանքով, եւ ոչ ալ նուէր կը տրուի, ան արիւն ու զոհեր կը պահանջէ։ Բռնութեան դէմ ընդվզումը եւ յեղափոխութիւնն է որ իր նպատակին կը հասնի ։

Մտէք ազգերու պատմութեան մէջ, հոն կը տեսնէք որ, ոչ մի ազգ առանց ընդվզումի, առանց յեղափոխութեան, առանց արեան ու զոհաբերութեան չէ կրցած իր ազատութիւնը ձեռք բերել ։ Ցոյները, Պուլկարները, Սերպերը եւ ուրիշ շատերը, ընդվզելով բռնութեան դէմ, կռուած, ջարդուած, բանտարկուած, կախաղան բարձրացած, աքսորի ճամբան մեռած են, բայց ոչ յուսահատած։ Պահած են իրենց յեղափոխականի նկարագիրը, սպասելով առիթին, եւ գիտցած են զայն օգտագործել, եւ ձեռք բերած են խլուած ազատութիւնը։ Անոնք թող մեզի օրինակ դառնան ։

Մինչեւ ե՞րբ տանջուինք ու տրորուինք Քիւրտի ու Թուրքի կրունկներու տակ, մինչեւ ե՞րբ զրկուած մնանք ազատ ապրելու եւ շնչելու իրաւունքէն։ Ե՞րբ է այն օրը որ մենք տէր պիտի դառնանք մեր կամքին։ Մի մոռնաք որ մենք ունինք անցեալի փառայեղ պատմութիւն մը, մինչեւ իսկ աշխարհակալ տիտղոսով թագաւորներ, Արտաշէսն ու Տիգրան Մեծ, եւ այդ ամէնուն վրայ ունինք նաեւ մեր նախահայրերու, Մամիկոնեաններու անեղծելի ուխտը — «Քաջութեամբ մեռցուք ի վերայ աշխարհիս մեր եւ ի վերայ ազգիս մեր, եւ մի տեսցին աչք մեր կոխան ոտից պղծալից լեալ զօրբարանս մեր»։

Եւ այս ամէնուն վրայ մենք Հայկի եւ Արամի թոռներն ենք, եւ անոնց ձագերը։ Ո՞վ ըսաւ որ մենք կարող չենք հարուածել Քիւրտն ու Թուրքը այնպէս ինչպէս որ իրենք կ'ընեն մեզ։ Մի՞թէ անոնք չորս ձեռք ունին, իսկ մենք երկո՞ւք։ Երբեք, բնութիւնը մարդս ստեղծած է հաւասար իրաւունքով, եւ պէտք է ապրիլ նոյն հաւասարութեամբ։

Սակայն դարերու ստրկութիւնը, վախն ու ագիտութիւնը մեռցուցին մեր մէջ մարտական կորովը եւ մարտնչումի բռնկող հուրը, եւ անոնց տեղ ընդունեցինք ստրուկի հոգեբանութիւնը, տակալով հասցուցած բոլոր գուլումներուն։

Հայրենակիցներ, լաւ է ուշ քան երբեք, ալ յորդած է բաժակը, եւ հասած է ժամը, հանենք մեր սրտերէն ստրուկի հոգեբանութիւնը եւ անոր տեղ դասաւորենք ազատութեան տենչը։

Այսօր այս բեմէն կոչ կ'ընեմ ձեզ յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, միանալ անոր սրբազան դրօշին, կռուելով մեռնիլ, մեր ձեռքէն խլուած ազատութեան սրբազան գործին համար ։

Իմ քարոզներս յեղափոխական ռազմի քարոզներ են, ուր տեղ մահը կը հոտի։ Այս սրահի մէջ կը համրեմ 72 թխադէմ երիտասարդներ, եթէ ձեր մէջ կայ մէկը որ մահէն կը վախնայ, լաւ է որ սրահէն դուրս ելլէ»։

Ճառախօսը կատարեց Դաշնակցութեան ուխտի սրբազան արարողութիւնը, եւ փակեց ժողովը։

Հրայր դեռ նոր արձակուած էր Կարնոյ բանտէն եւ դարձած երկիր։ Հսկողութեան տակ ըլլալով,պարտաւորուած էր նաեւ շաբաթը երեք անգամ կառավարութեան ներկայանալ, իր ինքնութիւնը ճշդել տալու ։

Սակայն այս տիրող բռնութիւնները չէին կրնար անոր վրայ ազդել եւ դադրեցնել իր յեղափոխական աշխատանքները։

Հրայրի ճառը, մեր տառապանքի եւ բռնութեան դաժան նկարագրութիւնն էր, որ անոր շունչին տակ կը թրթռար, ձեւ ու մարմին կ'առնէր։ Երիտասարդ սրտերու մէջ մարելու դատապարտուած մարտնչումի կրակը ուժեղ հովով մը կը բորբոքէր եւ կիզիչ կը դառնար ։

Դաշնակցութիւնը Հրայրի բերնով օրուան քաղաքականութեան հետ կ'ընթանար։ Այն օրուան պահանջքը երիտասարդութեան սրտին մէջ քնացող առիւծն արթնցնելու եւ զանոնք կորովի, մարտական դարձնելու կ'աշխատէր ։

Իսկ այսօր նոյն Դաշնակցութիւնը, Նոր Սերունդը իրեն կանչելով առաջին առթիւ կը ջանայ անոնց սորվեցնել երեք բան.— Ա. սիրել հայրենիքը, եւ չձուլուիլ օտարի փառքերով։ Բ. ծանօթանալ Հայոց պատմութեան, անոր մշակոյթին եւ անցեալի սրբազան բոլոր աւանդութիւններուն ։ Գ. ջանք չխնայել մայրենի լեզուով գրելու, կարդալու , երգելու, խօսելու եւ վիճելու ։

Ողջոյններս Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդին ։

Վիէն

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

Ատրպատականի խնդիրը կը լուծուի՞ թէ կը ծանրանայ

Թաւրիզի անթելը զեկոյց մը հաղորդեց որով ուժգնօրէն կը քննադատէ Իրանի վարչապետը, Ղաւամ Սալթանէ, ըսելով թէ ան բացէ ի բաց ժողովրդական ուժերուն դէմ հանած է բանակը: Այդ զեկոյցին համաձայն, սպառազէն զինուորներ եւ ոստիկաններ յարձակելով Ատրպատականի ժողովուրդին վրայ, սպաննած են աւելի քան հարիւր բնակիչներ: Անգլիական թերթի մը թղթակիցը, որ Իրանի սահմանը անցած էր, կը հեռագրէ թէ Համատանի շրջանին մէջ «դեմոկրատ» բանակը յառաջ կը խաղայ դէպի հարաւ եւ արդէն հասած է Թէհրան - Քիրմանշահ ճամբուն վրայ կէտ մը, 200 քիլոմեթր անդին՝ Ատրպատականի սահմանագլուխէն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ատրպատականի զինուորները կը կռուին կարմիր բանակին կողմէ ճարուած կամ Իրանի կանոնաւոր բանակէն առնուած զէնքերով: Անգլիոյ աշխատաւորական երեսփոխաններէն Մայքըլ Ֆութ, որ պաշտօն ստացած էր քննութիւն մը կատարելու Իրանի մէջ, յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը ապահոված է իր ազդեցութիւնը Իրանի խորհրդարանին վրայ եւ կրնայ «ահագին» ճնշում բանեցնել Թէհրանի կառավարութեան վրայ:

Թէհրանէն կը հեռագրեն երկուշաբթի օրուան թուականով.— Վարչապետը ծրագիր մը հրատարակեց, որով հետեւեալ առաջարկները կը ներկայացնէ, լուծելու համար Ատրպատականի խնդիրը. 1.— Հողագործական, առեւտրական, ճարտարարուեստական, հաղորդակցութեանց, կրթական, առողջապահական, ոստիկանական, դատական եւ ելմտական պաշտօնեաները պիտի նշանակուին նահանգային եւ քաղաքային խորհուրդներու կողմէ, եւ անոնց հրամանները պիտի հրատարակուին Թէհրանի մէջ, կառավարութեան միջոցաւ.— 2. Նահանգապետ մը պիտի նշանակուի Թէհրանի կառավարութեան կողմէ, նահանգային խորհուրդին յանձնարարութեամբ: Շրջանին բանակի եւ ոստիկանութեան հրամանատարները պիտի նշանակուին Թէհրանի կառավարութեան կողմէ.— 3. Ատրպատականի պաշտօնական լեզուն պիտի մնայ պարսկերէնը, բայց գրասենեակի գործերը կրնան կատարուիլ Ատրպատականի լեզուով (թուրքերէն) եւ պարսկերէն: Դպրոցներու մէջ Ատրպատականի լեզուն պիտի սորվեցնեն հինգ տարրական դասարաններու մէջ.— 4. Կեդրոնական կառավարութիւնը նկատի պիտի առնէ ներքին բարեփոխման պահանջները:— 5. Դեմոկրատ եւ ուրիշ կուսակցութիւններ ազատ պիտի ըլլան, «ինչպէս արդէն ազատ են երկրի ուրիշ մասերուն մէջ».—6. Հետապնդում պիտի չկատարուի անոնց դէմ որ օգնած են դեմոկրատ կուսակցութեան կամ մասնակցած անոր ցոյցերուն.— 7. Պիտի ճշդուի Ատրպատականի խորհրդարանին պատգամաւորներու թիւը, «համաձայն իրական բնակչութեան»:

Այս ծրագիրը օրինագծի վերածուելով պիտի ներկայացուի յառաջիկայ խորհրդարանին: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը որոշած է «թոյլ տալ որ նահանգներու ժողովուրդը իրականացնէ իր խնդիրները, համաձայն սահմանադրութեան եւ օրէնքներու տրամադրութեանց»:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆաթալի Իփէքճեան (?), պարսիկ մեծահարուստ վաճառականը որ կալուածներ ունի Ատրպատականի մէջ, Թաւրիզ մեկնած է ռուսական օդանաւով մը, որպէսզի Թէհրան հրաւիրէ Ատրպատականի ներկայացուցիչները, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ:

Սահմանադրութեան պայքար

Նոր Սահմանադրութեան վաւերացումէն անմիջապէս վերջ, բոլոր հոսանքները գործի լծուեցան, «այո» կամ «ոչ» պատասխանն ստանալու համար ժողովուրդէն, որ իր կարծիքը պիտի յայտնէ Մայիս 5ին: Ձախերը վստահ են թէ ժողովուրդը «այո» պիտի պատասխանէ, բայց եւ այնպէս կը գործեն տենդագին, տրամադրելի բոլոր միջոցներով: Համայնավար կուսակցութիւնը նամակ մը ուղղեց ընկերվարական կուսակցութեան, առաջարկելով միացեալ ճակատ կազմել, շահելու համար վերջնական յաղթանակը: Երկու հոսանքներուն թերթերը խոշոր տառերով կը յանձնարարեն «այո» պատասխանել, խորտակելու համար յետադիմութիւնը: Le Populaire կ'ազդարարէ թէ «ոչ» պատասխանը «արկածախնդրութիւն է», թէ «ձեռնպահութիւնը վատութիւն է» եւն.: Այս առթիւ կը գրէ թէ նոր սահմանադրութեան կուսակից են հետեւեալ թերթերը.— Լը Փօփիւլէռ, Իւմանիթէ, Լիպէռասիոն, Ֆռան-Թիռէօր, Ֆռօն Նասիոնալ, Լ'Օրօռը, Լը Փառիզիէն Լիպէռէ, որոնք ամէնօր կը սպառին մօտ երկու միլիոն, իսկ հակառակ են Լ'Օպ (M. R. P.), Ֆիկարօ, Լը Փէյի, Լ'Օռօռ, Լ'էփօք, Լա Վուա տը Փառի, Ֆռանս Լիպռ, Լա Նասիօն (Լուի Մառէն), Ռէզիսթանս եւ Քօմպա, որոնք միասնաբար հազիւ մէկուկէս միլիոն կը սպառին: Ուրեմն կուսակից թերթերը կէս միլիոն աւելի են:

Մորիս Շուման, ժողովրդականներուն ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ նոր Սահմանադրութիւնը հակառակ է հանրապետութեան: Ուրիշ աջակողմեան ճառախօսներ եւ յօդուածագիրներ ալ կ'ազդարարեն թէ ան ճամբայ կը բանայ դէպի համայնավար իշխանութիւն: Ժաք Տիւքլօ, համայնավար կեդր. կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, վստահութիւն յայտնեց թէ կարելի պիտի ըլլայ նոր կառավարութիւնը կազմել համայնավար ուղղութեամբ եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ երեւան հանուեցաւ Միւնիխի մէջ: Նպատակն էր սպաննել Պաւարիոյ նահանգային խորհուրդին նախագահը եւ ուրիշ չորս հարիւր (?) պաշտօնեաներ որոնք կը գործեն ամերիկեան իշխանութեանց հետ: Դաւադրութիւնը կազմակերպած էին 25 սպաներ որոնք բոլորն ալ ձերբակալուած են:

15.000 S. S.ՆԵՐ ԹՈՒՆԱՒՈՐԵԼՈՒ դաւ մը երեւան հանած են ամերիկեան իշխանութիւնները, Նիւրընպէրկի գերիներու կայանին մէջ: Արդէն իսկ հացերէ թունաւորած են 2283 հոգի, թէեւ ոչ ոք մեռած է: Չորս շիշ «արսէնիք»ով լեցուն եւ երկու պարապ շիշեր գտնուած են փուռին մէջ, տախտակամածին տակ:

ԼՈՒՎՐԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԷՆ թանկագին գոհարեղէններ գողցան խումբ մը գողեր որոնք պահուած էին շէնքին մէջ: Այդ գոհարեղէնները կը վերաբերին Նափոլէոն Գ.ի շրջանին:

ՀԱՑ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ Մարսէյլի մէջ, Մազարկի ճամբուն վրայ (Սէնթ Անն): Զոհն է Պօղոս Գալուստեան, Արթըխանցի (Բալու), 46 տարեկան, հայր չորս զաւակներու: Պարկեշտ մարդ մըն էր եւ սիրուած բոլորէն: Իր ամենամեծ բաղձանքն էր Հայաստան երթալ: Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ ոճրագործը

ՊԵՐԼԻՆԻ համայնավարները եւ ընկերվարականները ձուլուեցան, կազմելով «Ընկերվարական Միացեալ կուսակցութիւնը», երեսուն տարուան պայքարէ մը վերջ:

25 ՍԻՆԷՄԱՆԵՐ պիտի ազգայնացուին Ֆրանսայի մէջ:— Օփէռայի եւ Օփէռա - Քոմիքի գործադուլը վերսկսաւ:

ՆՈՐ ՀԻՒԼԷ-ՌՈՒՄԲ ՄԸ կը շինուի Մ. Նահանգներուն մէջ,— ամենամեծը որ կրնայ քանդել ամբողջ հարաւ. Ամերիկան, ինչպէս յայտարարեց Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան նախագահը, Գ. Լասքի:

ԵՕԹԸ ՕԴԱՊԱՐԻԿՆԵՐ թռան Փարիզի մէջ, Զատկի առաջին օրը: Կէս միլիոն քաղաքացիներ անձկութեամբ կը դիտէին յանդուգն օդաչուները Քոնքորտի հրապարակին վրայ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ յարաբերութիւնները աւելի լարուեցան վերջերս: Զինուորական պատուիրակութիւնը, որ դժուարութեանց կը հանդիպէր ամիսներէ ի վեր, հեռացաւ Ապրիլ 5ին: Անկէ առաջ երկրէն արտաքսուած էր անգլիացի սպայ մը որ պտոյտներ կը կատարէր, գտնելու համար 90 սպաներու եւ զինուորներու գերեզմանները: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ալպանիոյ կառավարութիւնը կանխորոշ ծրագրի մը կը հետեւի, չէզոքացնելու համար արեւմտեան պետութեանց եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ ազդեցութիւնը: Արդէն իսկ հնգամեայ ծրագիր մը պատրաստուած է որուն նախարարը, Նաքօ Սփիրօ, նոր վերադարձաւ Մոսկուայէն: Ալպանիոյ մէջ ոչ միայն խորհրդային ստուարաթիւ զինուորական պատուիրակութիւն մը կը գտնուի, այլեւ ամէն շաբթու բազմաթիւ ռուս զինուորական եւ քաղաքային մասնագէտներ կը հասնին: Ալպանական բանակին բոլոր երէց սպաները կրթութիւն կը ստանան խորհրդային զինուորական ակադեմիաներու մէջ: Վերջին ընտրութիւններն ալ այնպէս մը սարքուած էին որ ընդդիմադիրները խորտակուեցան: Երկու ազդեցիկ վարիչներ, Կոկոշի եւ Ասիանի, որոնք կարեւոր դեր կատարած էին դիմադրական պայքարին մէջ, ամբողջ պատերազմի ընթացքին, փորձեցին ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը կազմել ժողովրդապետութեան սկզբունքով, բայց անմիջապէս վտարուեցան Ազատագրութեան Ճակատէն եւ յետոյ իբրեւ դաւաճան ամբաստանուելով բանտարկուեցան: Ալպանիոյ համայնավարները դառնացած են որ արեւմտեան պետութիւնները մերժեցին Ալպանիան անդամ ընդունիլ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան:

ՄԻԱՅՆ 3000 ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ զինուոր մնացած է փարիզեան շրջանին մէջ, մինչ մէկ տարի առաջ 60.000ի կը հասնէր թիւը: Արեւմտեան Եւրոպայի շրջանին մէջ կը հաշուեն 50.000 զինուորներ, որոնց 8.000ը Պելժիա, մնացեալը Փարիզ, Հավռ, Ռէնս, Մէց եւ Մարսէյլ: Երկու հազար զինուորներ ալ կը գտնուին Անգլիա:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին, շաբաթ 27 Ապրիլ, Ֆրանքօ - Պելժ սրահին մէջ, 59 rue Vergniault, Paris (13), métro Tolbiac: Պիտի ներկայացուի «Երկու Տատանները»: Մուտքը 60 Ֆր.:

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Մենք ալ կազմեցինք Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի խումբ մը, «Սիամանթօ», որ ունի 20 կայտառ անդամներ: Ֆրանսացի ընկերվարականներու հետ յարաբերութեան մէջ մտնելով, կրցանք սրահ մը ապահովել, ամէն կիրակի, ուր արդէն ունեցանք մեր երկու ժողովները: Մեր երկրորդ հաւաքոյթին մէջ Պ. Թ. Այվազեան պարզեց մեր աշխատանքները: Պիտի կազմակերպուին կանոնաւոր դասախօսութիւններ, որպէսզի սորվինք մեր լեզուն, պատմութիւնը եւ ծանօթանանք մեր հայրենիքի աշխարհագրութեան: Մօտերս պիտի տօնենք Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակը:—

Արամ Թաքուլեան

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— Զարեհ Մութաֆեան կը ցուցադրէ իր գործերը Մարսէյլ՝ Galerie Sébireի մէջ (81, rue Paradis), Ապրիլ 29էն Մայիս 11:

ՍԷՆ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) Հ. Յ. Դ. («Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն այրի Տիկին Հանըմ Պօյաճեանի եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պօյաճեանի եւ պարագաներուն, ընկեր ԼԵՒՈՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քեռի» խումբին եռամսեայ հայերէն դասերու քննութեան անսխալ ուղղագրութեամբ գնահատուեցան.— Սաթենիկ Համբարձումեան, Լուիզ Արմաղանեան, Ատրուշան Խրալեան, Արիստակէս Խրալեան: Հայերէն դասերը կանոնաւորապէս կը շարունակուին 1946 Յունուար 1էն ի վեր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՈՒ ՇՐՋԱՆԻ Հայ Գերիներու Ընդհանուր Միութիւնը կազմակերպած է պարահանդէս մը Ապրիլ 27ին, շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Սալօն Քոլպէրի մէջ: Հասոյթը հիւանդներու եւ չվերադարձող գերիներու ընտանիքներուն:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Բ. տարի, 12րդ ներկայացում: 28 Ապրիլ, կիրակի, Սալ Մարսըլէն Պէրթըլօ, 28bis rue St. Dominique, Փարիզ: Ցերեկոյթ ժամը 3ին եւ երեկոյթ ժամը 8.30ին, կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով Ա. Վտարանդիի

Փօղ Շապին Գաւառիաւրին

Պատմական յաղթերգութիւն, 5 արարով, բեմադրութեամբ Տիկին Բուղաղեանի: Տոմսերու գիները 200, 150, 75 եւ 50 Ֆրանք:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԸ

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի այս հինգշաբթի, 25 Ապրիլ, ժամը 20.30ին, Քազա Տ'Իթալիայի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ֆր. Ա. Ը. Միութեան Շրջ. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Ազգ. Մարմիններու: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆ, 1200 էջ, «Բիւր Ակ, «Հազար Ակ»ի հետ 575 Ֆրանք կանխիկ: Արտասահման՝ վեց (6) տոլար: Դիմել D. Tchitouny, 13 rue Caumartin, Փարիզ (9):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Զապէլ Աւետիսեան (Գալաճեան) աղջիկը Եկաւեանի կամ Թեւոսեանի: Ամուսինը Մովսէս (Մարաշցի կամ գիւղերէն): Քոյրերը Հայկանուշ Խըսիրճեան (Հալէպ), Բերսաբէ Եկաւեան կամ Թեւոսեան (Պոլիս, Հրանոյշ (Քալիֆորնիա): Իմացնել Mrs. Siranouch Ermoian Pt. 4 Box 223, Fresno. California (U. S. A.):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH
R. C. S. 376.284
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 25 Avril 1946 Հինգշաբթի 25 Ապրիլ

ԺԹ ՏԱՐԻ — 18e Année N 4594-Նոր շրջան թիւ 323 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔ

1946 Ապրիլ 19ը նոր էջ մը կը բանայ Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Այդ օրը Ազգ. Ժողովը 249ի դէմ 309 ձայնով վաւերացուց Նոր Սահմանադրութիւնը, որու մասին ժողովուրդը իր վճիռը պիտի արձակէ յառաջիկայ Մայիս 5ին:

Եթէ «այո» պատասխանէ, այսուհետեւ այդ Հիմնական Օրէնքով պիտի կառավարուի Ֆրանսան: Եթէ մերժէ, դարձեալ Ազգ. Ժողով մը պիտի գումարուի, Նոր Սահմանադրութիւն մը յօրինելու համար: Ուրիշ խօսքով, եօթը ամիս եւս պիտի շարունակուի առժամեայ կարգուսարքը, որ այնքան ալ բաղձալի չի համարուիր:

Ինչպէս կ'իմանաք օրուան լուրերէն, պայքարն սկսած է արդէն մեծ ու փոքր հոսանքներու կողմէ, «այո» կամ «ոչ» պատասխանը կորզելու համար:

Ձախերը վճռած են ամէն գնով ընդունիլ տալ Նոր Սահմանադրութիւնը, իբրեւ վերջնական: Ջատագովներն ու աջերն ալ իրենց կարգին կը ճգնին վարկաբեկել զայն, կոչելով հակահանրապետական: Մինչեւ անգամ... «փաշական»: Ազդարարելով թէ հետեւանքը պիտի ըլլայ կուսակցական դիկտատուրա, ի վերջոյ յանգելով համայնավար մենատիրութեան:

Ինչո՞ւ այսքան բուռն հանգամանք ստացած է պայքարը, իրարու դէմ հանելով նոյն իսկ Դիմադրական Ճակատին զանազան հոսանքները: Ի՞նչ են հին եւ Նոր Սահմանադրութեան հիմնական տարբերութիւնները:

1. Հին Սահմանադրութեամբ, Ֆրանսան իբրեւ օրէնսդիր իշխանութիւն ունէր Խորհրդարան մը, որ կը բաղկանար երկու ժողովներէ,— Երեսփ. Ժողով եւ Ծերակոյտ: Նոր Սահմանադրութիւնը կը ջնջէ Ծերակոյտը, ամէն իրաւասութիւն յանձնելով Ազգ. Ժողովին, որ կ'ընտրուի ընդհ. ընտրութեամբ, հաւասար, ուղղակի եւ գաղտնի:

Ընդդիմադիրները դիտել կուտան թէ այս դրութեամբ գլխաւոր կուսակցութիւնները կը դառնան տէր տիրական, իրենց տեսակէտներն ու ծրագիրները պարտադրելով երկրին: Ճիշդ է որ Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ երկու նոր մարմիններ,— Ֆրանսական Միութեան Գերագոյն Խորհուրդ եւ Տնտեսական Խորհուրդ, բայց անոնք պարզապէս խորհրդատու օրկաններ են, չունին որ եւ է օրէնսդրական իրաւունք: Հետեւաբար, չեն կրնար հակակշռել կամ հաւասարակշռել Ազգ. Ժողովին որոշումները:

2. Հին Սահմանադրութեամբ, Հանրապետութեան նախագահը կ'ընտրէին Երեսփ. Ժողովը եւ Ծերակոյտը, բացարձակ մեծամասնութեամբ, միասնաբար հաւաքուելով իբրեւ Ազգ. Ժողով: Նոր Սահմանադրութեամբ, նախագահը կ'ընտրուի միայն Ազգ. Ժողովին կողմէ, հրապարակային քուէարկութեամբ եւ 2)3ի մեծամասնութեամբ: Նախագահը չունի օրէնքներ առաջարկելու, ներում շնորհելու, վարչապետ նշանակելու, Ազգ. Ժողովը լուծելու եւն. իրաւունք: Միայն թեկնածուներ կրնայ առաջարկել Ազգ. Ժողովին, որ կ'ընտրէ իր ուզած վարչապետը: Այս վերջինը շատ աւելի լայն իրաւունքներ կը վայելէ քան առաջ, բայց միեւնոյն ատեն ուղղակի ենթակայ է Ազգ. Ժողովին ազդեցութեան: Նախագահին կողմէ ստորագրուած որ եւ է թուղթ պէտք է կրէ նաեւ վարչապետին եւ իրաւասու նախարարին ստորագրութիւնը:

3. Նոր Սահմանադրութեամբ, գերիշխան Ազգ. Ժողովին ենթակայ է նաեւ դատական իշխանութիւնը, որ առաջ անկախ էր քաղաքական ազդեցութենէ: Դատական Բարձրագոյն Խորհուրդին 12 անդամներէն մէկը նախագահն է, մէկը՝ դատական նախարարը, վեցը պիտի ընտրուին Ազգ. Ժողովին կողմէ, մնացեալները պիտի ըլլան չորս դատաւորներ:

4. Ընտրական օրէնքը չափազանց բարդ է, եւ մեծ չափով կը կաշկանդէ փոքր կուսակցութիւնները: Ընտրողները իրաւունք չունին իրենց ուզած թեկնածուները արձանագրելու ցանկերու մէջ: Ուրեմն, ո՛վ որ լայն միջոցներ եւ զօրաւոր կազմակերպութիւն ունի, կրնայ մեծամասնութիւն շահիլ եւ տիրապետել Ազգ. Ժողովին մէջ:

Դեռ ուրիշ «փուշեր» ալ կը մատնանշեն ընդդիմադիրները: Խնդիրը այն է որ այլեւս կարելի չէ կասեցնել Նոր հոսանքը, որուն ետին կեցած են քաղաքական, աշխատաւորական եւ արհեստակցական հզօր կազմակերպութիւններ:

Նորէն բախտորոշ օրեր: Երկունք:

Շ.

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտարարութիւն Մարդու Իրաւունքներու

Յօդ. 11.— Օրէնքը բոլոր մարդոց համար կ'ապահովէ իր դատը պաշտպանելու իրաւունքը եւ նիւթական միջոցներու անբաւականութիւնը չի կրնար արգելք ըլլալ ատոր:

Յօդ. 12.— Պատժական գործերու մէջ, դատական իրաւասութեանց նոյնութիւնը նոյն հողամասին վրայ երաշխաւորուած է Ֆրանսական Միութեան բոլոր բնակիչներուն համար:

Յօդ. 13.— Ոչ ոք կրնայ նեղուիլ իր ծագման, կարծիքներու կամ դաւանանքին համար՝ կրօնական, փիլիսոփայական կամ քաղաքական տեսակէտով: Խղճի եւ պաշտամունքի ազատութիւնը երաշխաւորուած է պետութեան չէզոքութեամբ՝ հանդէպ ամէն դաւանութեանց եւ պաշտամունքներու: Այդ ազատութիւնը երաշխաւորուած է մանաւանդ Եկեղեցիներու եւ պետութեան բաժանումով, ինչպէս եւ իշխանութեանց եւ հանրային ուսուցման աշխարհականութեամբ:

Յօդ. 14.— Ամէն մարդ ազատ է խօսելու, գրելու, տպելու, հրատարակելու: Ան կրնայ մամուլի միջոցաւ կամ ուրիշ որ եւ է եղանակով արտայայտել, տարածել եւ պաշտպանել ամէն կարծիք այն չափով որ չարաչար չի գործածեր այդ իրաւունքը, մանաւորապէս բռնաբարելու համար այս յայտարարութեամբ երաշխաւորուած ազատութիւնները կամ ուրիշին համբաւին վնասելու համար: Կարծիքի որ եւ է արտայայտութիւն չի կրնար պարտադրուիլ:

Յօդ. 15.— Ամէն մարդ իրաւունք ունի աղերսագիր ուղղելու հանրային իշխանութեանց, անհատական կամ հաւաքական խնդիրներ քննել տալու համար:

Յօդ. 16.— Ամէնուն համար երաշխաւորուած է ազատութիւնը թափոր կազմելու հրապարակի վրայ եւ ժողովներ գումարելու:

Յօդ. 17.— Բոլոր մարդիկ իրաւունք ունին ազատօրէն ընկերակցութիւն կազմելու, պայմանաւ որ իրենց ընկերակցութիւնը չվնասէ կամ չձգտի վնասել ներկայ յայտարարութեամբ երաշխաւորուած ազատութեանց: Ոչ ոք կրնայ բռնադատուիլ անդամակցելու ընկերակցութեան մը:

Յօդ. 18.— Հանրային պաշտօնները բաց են, առանց ուրիշ պայմանի բայց եթէ նկատի առնելով կարողութիւնները, ընդունակութիւնները եւ տաղանդները, Ֆրանսական Միութեան ամէն հպատակի առջեւ, որ կը վայելէ ներկայ Սահմանադրութեամբ քաղաքացիին տրուած իրաւունքները:

Անհատական բոլոր արհեստները, գործերը եւ պաշտօնները բաց են, միեւնոյն պայմաններով, Ֆրանսական Միութեան ամէն հպատակի առջեւ, եւ, եթէ օրէնքով սահմանուած կանոնագիր մը չկայ, ամէն անձի առջեւ որ օրինապէս կ'ապրի Ֆրանսական Միութեան մէջ: Աշխատանքի, պաշտօնի, աստիճանի, դասակարգի, պատասխանատուութեան հաւասարութեամբ, ամէն մէկն իրաւունք ունի նիւթական եւ բարոյական վիճակի հաւասարութեան:

Յօդ. 19.— Ներկայ յայտարարութեամբ երաշխաւորուած իրաւունքներուն գործադրութիւնը չի կրնար կախակայուիլ: Բայց եւ այնպէս, երբ ներկայ Սահմանադրութեամբ ճշդուած պայմաններու մէջ, Հանրապետութիւնը վտանգի տակ հռչակուի, 5, 8, 14 (հատ. Ա.) եւ 16 յօդուածներով պարզուած իրաւունքները կը կախակայուին օրէնքով նշանակուած սահմաններով եւ ձեւերով: Այս միջոցը չի կրնար տնօրինուիլ վեց ամիսէն աւելի տեւողութեամբ: Կրնայ վերանորոգուիլ միեւնոյն ձեւերով: Ո՛վ որ չարաչար կը գործածէ զայն, քմահաճօրէն վնասելու համար ուրիշի նիւթական կամ բարոյական իրաւունքներուն, անձնապէս պատասխանատու պիտի մնայ: Բացառիկ շրջանին վերջանալէն ետք, ով որ ինքզինքը վնասուած կը նկատէ անձամբ կամ գոյքերով, կրնայ բարոյական կամ նիւթական հատուցում պահանջել դատարաններու առջեւ:

Յօդ. 20.— Մարդուն եւ քաղաքացիին իրաւունքներուն երաշխաւորութիւնը անհրաժեշտ կը կացուցանէ հանրային ուժ մը: Այդ ուժը, հաստատուած բոլորի բարիքին համար եւ ոչ թէ յօգուտ անոնց որոնց յանձնուած է, պէտք է տեւականապէս մնայ ի սպաս գերիշխան ժողովուրդին:

Յօդ. 20bis.— Օրէնքը չի կրնար յետադարձ ազդեցութիւն ունենալ:

(2) (Շար.)

ԱՑՍՕՐՈՒԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Պիտի կրնա՞ն համաձայնիլ

Այսօր, հինգշաբթի, կը բացուի Չորսերու ժողովը, Ծերակոյտի շէնքին մէջ, մասնակցութեամբ 350 պատուիրակներու եւ մասնագէտներու: Չորս մեծ պետութեանց գլխաւոր պատուիրակներն են արտաքին նախարարները, իրենց անմիջական խորհրդականներով: Կան բազմաթիւ մասնագէտներ: Թերթերը կը գրեն թէ Փարիզ հասած են 150 Ռուսեր, որոնց մէջ կը գտնուի Միջին Արեւելքի գործերու վարիչը, Տէքանոզով եւ սպայակոյտին դերնախագահը, զօր. Սլավին:

Խորհրդաժողովին գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ կարգադրել այն խնդիրները որոնք անլոյծ մնացին Լոնտոնի մէջ, անցեալ Սեպտեմբերին եւ Մոսկուայի մէջ՝ Դեկտեմբերին:

Ժողովը պիտի խմբագրէ Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ֆինլանտայի հաշտութեան դաշնագիրները, բայց ամէն բանէ առաջ պիտի փորձէ հարթել բուն իսկ մեծ պետութեանց միջեւ ծագած վէճերը, մանաւորապէս հիւս. Ափրիկէի իտալական գաղթավայրերու, Թրիէսթէի, Երկոտասան կղզիներու եւն. մասին: Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի մէջ կը կարծեն թէ այս վէճերուն գլխաւոր պատճառն է Խ. Միութեան ձգտումը՝ իր ազդեցութիւնը տարածելու Միջին Արեւելքի եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Այս առթիւ, տարօրինակ պարագայ մը,— Ֆրանսա, ժողովին հրաւէրներն ուղղած ըլլալով հանդերձ, պիտի չկրնայ մասնակցիլ շատ մը խնդիրներու քննութեան, որոնք մենաշնորհ դարձած են միւս Երեք Մեծերուն համար: Բայց եւ այնպէս պիտի կրնայ տիրական դեր կատարել, իբրեւ միջնորդ:

Անգլիական եւ ամերիկեան թերթերը շատ լաւատես չեն երեւար ժողովին յաջողութեան մասին: Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Պըրնս, այս անգամ աւելի վճռական դիրք պիտի բռնէ, ճակատ ճակտի պայքարելով Պ. Մոլոթովի դէմ: Մինչեւ անգամ կ'ըսեն թէ պիտի առաջարկէ անջատ դաշնագիրներ կնքել Իտալիոյ եւ միւս պարտուած պետութեանց հետ, եթէ ընդհանուր համաձայնութիւն չգոյանայ: Կը կարծուի թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարն ալ պիտի ձայնակցի այս առաջարկին:

Իրազեկներու կարծիքով, ժողովին յաջողութիւնը մեծապէս կախում ունի Խ. Միութեան դիրքէն: Բոլոր նշանները կը ցուցնեն թէ Մ. Նահանգները թոյլ պիտի չտան որ աւելի ծաւալի Ռուսիոյ ազդեցութիւնը Միջերկրականի մէջ, ծանրապէս վնասելով Անգլիոյ կենսական շահերուն: Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, Խ. Միութիւնը կը պահանջէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ խնամակալութիւնը: Ամերիկեան տեսակէտով, այս պիտի նշանակէր կարեւոր խարիսխ մը յանձնել Խ. Միութեան, Միջերկրականի այդ մասին մէջ: Ռուսերը աչք ունին նաեւ Երկոտասան կղզիներուն վրայ, ուր եթէ խարիսխ մը ճարեն, պիտի կրնան տիրապետել Տարտանէլի ճամբաներուն վրայ: Այսպէս ինքնին պիտի ծագի նաեւ Տարտանէլի խնդիրը:

Թերթերը կը գրեն թէ իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն 70—100 անդամներ պիտի ունենայ, քաղաքական, զինուորական եւ աշխարհագրական մասնագէտներով:

ԻՐԱՆԵԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Կրոմիքօ նորէն կը թողուէ

Ապահովութեան Խորհուրդի Ապրիլ 23ի նիստին մէջ, 3ի դէմ 8 ձայնով մերժուեցաւ Ֆրանսական պատուիրակին իրաւախոհութեան բանաձեւը եւ Իրանի խնդիրը օրակարգէն ջնջելու առաջարկը, զոր կրկնած էր խորհրդային պատուիրակը, Պ. Կրոմիքօ: Այս որոշումէն անմիջապէս վերջը Պ. Կրոմիքօ յայտարարեց թէ խնդիրը օրակարգի վրայ պահելու որոշումը հակառակ է Միացեալ Ազգերու դաշինքին, քանի որ Խ. Միութիւնը եւ Իրան համաձայնած են արդէն: Յետոյ աւելցուց թէ այլեւս չեն կրնար մասնակցիլ ժողովին: Բայց եւ այնպէս խորհրդային պատուիրակութիւնը չհեռացաւ ժողովէն, որ յետաձգուեցաւ հինգշաբթի օրուան:

Ֆրանսական բանաձեւը, որուն միացան Լեհաստան եւ Խ. Միութիւնը, կ'առաջարկէր Մ. Ա. Կ. ընդհ. քարտուղարին յանձնել իրանեան հարցին քննութիւնը եւ տեղեկագիր մը ներկայացնել յառաջիկայ նստաշրջանին, որ պիտի բացուի Սեպտեմբեր 3ին: Վիճաբանութեանց ընթացքին դէմ դիմաց ելան խորհրդային եւ ամերիկեան պատուիրակները: Պ. Կրոմիքօ մեղադրեց թէ իր ընդդիմադիրները կ'ուզեն զոհել Մ. Ա. Կ. դաշինքը, օրակարգին վրայ պահելու համար իրանեան խնդիրը եւ թէ այս ընթացքը կրնայ ցաւալի հետեւանքներ ունենալ: Ամերիկեան պատուիրակն ալ նոյն ձեւով պատասխանեց: Այս առթիւ պատկերալից բացատրութիւններ ալ գործածուեցան: Չինական պատուիրակը ըսաւ Պ. Կրոմիքոյի.— «Զգեցէք որ քնացող շուները պառկած մնան»: Պ. Կրոմիքօ ալ պատասխանեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ապրիլեան Օրագրէս

Ամէն տարի երբ ապրիլ ամսուան կը մօտենանք, ու երբ դարուն կը մտնենք, խռովք մը, ցնցում մը կ'ունենամ, պատանեկան տառապանքի օրերու հոգիս կ'ալեկոծի, եւ յիշողութեան ճիգ մը կը փորձեմ հասնելու համար հոն ուր հազար, հազարներ անթաղ թողուցինք …

Մեր մատաղատի խումբը հազարներ էր եւ բաժան բաժան ըրին։ Իրարմէ հեռացուցին որպէսզի մոռնանք իրար։Գոմէշի սայլերու վրայ լեցուած,ամբողջ շաբաթներ տանջուելէ վերջ հասանք Մէսուտիէ։ Հոն տեղաւորեցին Թալանուած հայկական տան մը մէջ, որպէսզի իբրեւ աորուկներ բաժնեն մեզ Թրքական գիւղերը։ Բոլորը առին տարին հատիկ, հատիկ։

Մենք երեք հայորդիներ էինք, երեքս ալ հիւանդ, մէկ մէկ կմախք, մէկը՝ մեր Գաղջին Թաղի Պծեկը, միւսը՝ Վաղինակ Վարդապետին բարապանին տղան՝ Գեւոն։Հերթով իրարու ոջիլները կը մաքրէինք արեւի ճառագայթներուն տակ։ Ամօթխածութիւնը մեզի համարձակութիւն չէր տար մուրալ, մեր անօթութիւնը պարտկելու համար։ Երբեմն յոյն մատղաշ աղջիկներ բաներ մը կը բերէին մեր ծակ աչքերը կշտացնելու։ Թուրք պահապանը իր հոգը չէր ըներ, անշուշտ կը սպասէր որ օր առաջ մեռնինք։Զէր արժեր ամբողջ օրը սպասել երեք լակոտներու համար։ Կը նստէր մեր դիմացը եւ կ'ուտէր ու կ'ուտէր, մեզ ճաթեցնելու համար։ Մենք իր աչքերուն անիծուած արարածներ էինք։ Երբեմն գօտիէն կը հանէր սեւ տոպրակ մը եւ կը համրէր հատիկ հատիկ հնչուն ոսկիներ, մատանիներ, օղեր, եւ կարծես ըսել կ'ուզէր…

— «Այս բոլորը այնտեղէն կողոպտեցի, կը յիշէ՞ք ձեր Բերդը»։ (Շ. Գարահիսար)։

Մեր երեքը տանող չկար, որովհետեւ տկար էինք դեռ, աշխատելու անկարող։ Թուրք գիւղացին չէր ուզեր պարապ տեղը մեզ կերակրել։ Օրեր վերջ ոստիկան - զինուոր մը շրջանի գիւղերուն մէջ տեղաւորեց մեզ, գիւղացիներուն քով, իբրեւ վերին հրաման։

Մենք բաժնուեցանք իրարմէ խոցոտուած սրտով, նշանացի խոստանալով երբեք չմոռնալ իրար։ Երկու օր վերջ, աղան հասկցուց որ Պծեկը մաքրեր են, պէտք է մոռնամ ամէն ինչ, «Հազգըտին»ը ընդունիմ, եթէ ոչ չի կրնար զիս պաշտպանել։ Վերջը լսեցի որ Պծեկը փորհարութեան հետեւանքով վրան աղտոտեր էր, Թուրք մօլլան չէ հանդուրժեր եւ մէկ հարուածով նետեր է մօտակայ փոսի մը մէջ։ Իսկ երկրորդ ընկերս՝ Գեւոն մէկ անգամ եկաւ զիս տեսնելու գաղտնաբար և քաջալերեց զիս։«Կը համբերենք քիչ մը,կը մեծնանք, օրին մէկը մէկ մէկ ձի կը գողնանք ու կը փախչինք կ'երթանք մեր տեղը»…։ Զար բախտէս ուրիշ շատ շատերու նման ան ալ անհետացուցին։ Իր ճարպիկութեան պատճառով վախ է պատճառեր իր աղային որ յանձներ է Թուրք լակոտներուն որպէսզի մաքրեն, կեռասի ծառի մը վրայ կապելով…

Մնացի մինակ։ Օրն ի բուն կուլայի գաղտնաբար, միս մինակ Թոթովելով մայրենի բարբառը, վախնալով որ կը մոռնամ եւ խենդի մը պէս ես ինծի մենախօսութիւն կ'ընէի,երբ բախտը կ'ունենայի անցնելու Պծեկին, Գեւոյին փոսերէն, որոնք ինծի համար ուխտատեղի մը դարձած էին։ Աստիճանաբար՚ ուժ առի, ինը տարեկան մատաղ հոգւոյս ամբողջ դառնութիւնը մարմին առաւ եւ մտածումս կեդրոնացուցի փախուստի միջոցի մը վրայ։ Համոզուած էի որ եթէ երկար մնամ, կարգը ինծի պիտի գայ …

Աւելի մօտեցայ աղային, հետաքրքրուեցայ այծերով ու ոչխարներով որոնք ինծի յանձնուած էին արածելու համար, եւ կամաց կամաց վարպետօրէն պատմեցի Թոնիրի տակ պահուած ոսկիներու, Բերդի մէջի գէնքերու եւ չեմ գիտեր ալ ինչերու մասին։Արժէքս բարձրացաւ,աղային պաշտպանութեան ջերմաչափը աւելցաւ ոսկիներուն սիրոյն։ Ա՛լ կեանքիս վտանգ չկար, եւ օրին մէկն ալ զիս խառնեցին գիւղին կարաւանին, կռնակս բեռցած երկու կոտ (ճլճէկ) ցորեն, գիւղին բաժինը փոխադրելու մինչեւ որոշուած մթերանոցը որն էր իմ կարօտակէզ հերոսական հայրենիքս։

Աղան պէտք եղած պատուէրները տուած էր իր մարդոց։ Միասին պիտի փորէինք մեր տան աւերակները, գտնելու համար Թոնիրին տակ պահուած ոսկիները, հրացանները եւն.։ Սրտանց կը հրճուէի, բայց երբեք չէի արտայայտուեր… այլ նոյնիսկ տրտնջացի բեռիս ծանրութեան համար։ Քալեցինք ամբողջ տասնըհինգ օր։ Մեծերուն ոտքերը ուռեցան, իրենց կռնակի բեռները օրէ օր աւելի ծանրանալ սկսան, իսկ ես իմ ծանր բեռովս կարծես աւելի կայտառ, աւելի ուժով կը զգայի, քանի կը մօտենայինք հայրենի լեռներուն։Ահա կը նշմարեմ Բերդի գագաթը,որ հսկայի մը պէս ցցուած ինծի ուրախութիւն կը պատճառէ։ Մանուկ հոգիս կը խայտայ, պահ մը այն հաւատքը կուգայ թէ ամէն ինչ իր տեղը պիտի գտնեմ… Թուրք ընկերակիցներս հետս կ'իյնան։ Բայց ես չեմ լսեր, չեմ պատասխաներ, ուժ կ'առնեմ,կ'անցնիմ խումբին առաջքը։ Կը քալեմ գլխիկոր, աւերակներուն վրայէն։ Ինծի այնպէս կուգայ թէ դեռ կը լարանուկուր դոյամարտը, ականջներս արձագանգ կուտան.— Վժ… վժ…վրէժ, տղաք, վրէժ,քաջ եղէք, յաղթանակը մերն է։ Կարծես աչքերուս առջեւ ըլլան Հմայեակները, Վահանիկները, Ղուկաս Աղբարները եւ ուրիշները։ Անոնց արձակած հրամանները կենդանութիւն կ'առնեն յիշողութեանս մէջ…

— «Զարկէ՛ք, տղաք, զարկէք, այս կողմէն.. Զգո՛յշ, Թշնամին մեզ կը տեսնէ, նստուկ քաշուեցէք, տղաք… սեւ լաթ փաթթեցէք ջրամբարներուն. լուսնկան մեզ կը դաւաճանէ… «Ղալէին» մէջ մատակարար Գասպար աղան կը ծանուցանէ — Այսօր հաց չունինք, փայտերը հատան, գիշերը տղաքը վար պիտի իջնեն, մինչեւ կրակի գիծերը, գերաններ բերելու»…

Ցանկարծ ինքզինքս կը ժողվեմ։ Արդէն հասած ենք «Մելիք պաղչան»։ Շալակիս ցորենը կը յանձնեմ «ամպար»ի վերակացուին, որ կ'արձանագրէ բաժինս, ու մէկէն կը չքեմ, առանց աջ-ձախ նայելու։ Կը նստիմ Գաղ Ջուրին գլուխը, որ կըհոսի վճիտ եւ փրփրուն, քակելով մանկական չարութիւններուս կծիկին դողդոջուն Թելերը։ Շուրջս կը նայիմ, բոլորն ալ Ցոյներ են։ Կը զգամ որ յունական Թաղին մօտերն եմ։ Նոր տնակներ շիներ են, պղինձէ ամաններով ջուր կը կրեն։ Հանդարտ սրտով կը սպասեմ, որպէսզի անյագօրէն խմեմ հայրենի ջուրը եւ ուժ առնեմ, քաջութիւն, վճռականութիւն բախտին դիմաւորելու …

Օգոստոսի կիզիչ արեւ է, գլուխս կը դնեմ ջուրին Փչփչոցին տակ ու երկու ափերով կը սկսիմ խմել անյագօրէն. այնպէս որ, ոտքով գլխով ջուրին մէջ լոգանք կ'առնեմ, կարօտի լոգանք։ Ցոյն հարսերը Թուրք լակոտի մը տեղ դրին զիս, կ'առարկեն Թէ տեղ չեմ տար իրենց։ Քիչ մը ետ կը քաշուիմ եւ կարօտցած սրտակիցներու պէս իրենց երեսը կը նայիմ ապշահար։ Մաղերուս մէջէն ջուր կը կաթի։ Կարծես ինծի ըսին — ա՛լ հոգ մի ըներ, ազատած ես քեզ փնտռող Թուրք գիւղացիներէն…

Գոհունակութիւն մը կը պատէ ամբողջ էութիւնս։ Ապահով կը զգամ ինքզինքս եւ նոյնիսկ պահ մը կ'ենթադրեմ Թէ շրջապատուած եմ պաշտպաններով։ Շատ մօտէն կը նշմարեմ իմ հասակակից դունտուլիկ տղեկ մը քարիւղի երկու Թիթեղէ ամաններով։ Ան ալ ջուր կրելու կուգայ։ Քանի կը մօտենայ, այնչափ աւելի կ'արթննայ հետաքրքրութիւնս։Կը կարմրիմ,ջերմ բռնողի մը պէս կարծես կը քրտնիմ։ Ծանօթ է, ծանօթ … հա, դտայ, Սխտորճենց Վահէն է։ Ալ անհամբեր կը սպասեմ որ չուրջիններ հեռանան եւ հետը խօսիմ… բայց մէկը կ'երթայ, միւսը կուգայ։ Վերջէն հասկցայ որ բոլորը հոս կուգան ջուր առնելու։ Քաղաքի աղբիւրները դեռ չեն վազեր, կը վախնան Թունաւորումէ, ինչպէս իրենք ուզեցին Թունաւորել մեզ, մեր ապստամբութեան կռրովը պակսեցնելու համար։

Վահէն ջուրի ամանները լեցուց ու կ'երթայ։ Ես ալ կամաց կամաց կը հետեւիմ։ Ա՛լ համբերութիւնս հատաւ. բոլորովին մինակ ենք։ Աւելի կը մօտենամ — «Վահէ, յոգնեցար, տուր քիչ մըն ալ ես տանիմ…», կը կմկմամ վախկոտ հայերէնով մը։ Կանգ կ'առնէ յանկարծակիեկած։Թիթեղներէն մէկը կը պառկի գետին, ամբողջ ջուրը շրջելով…

Վահէն յոյն փռապանի մը քով կ'աշխատի։ «Սոմուն» կ'եփեն։ «Սոմուն»ը առատ ըլլալով,ինքն ալ «սոմուն»ի պէս կլոր դարձեր է։ Ցոյնը զիս կը հարցաքննէ։ Կը բացատրեմ,— Մեծ հայրիկս Թառ, ջութակ կը նուագէր, խանութը ոստիկանութեան ճիշդ քովն էր, Զատկին, Ծնունդին եկեղեցին իր երգեհոնով քառաձայն երգեցողութիւն կ'ընէր, «Գոհութիւն եւ փառաբանութիւն», «Տէր ողորմեա», «Տէր ողորմեա, տուր աշխարհիս խաղաղութիւն, ազգիս Հայոց ազատութիւն» կ'երգէր …

Ամբողջ երկու օր պահեցին փուռին մէջ, մինչեւ որ Թուրք գիւղացիները հեռացան։ Փռապանը յետոյ տարաւ յոյն ընտանիքի մը քով, որ քեռիիս ընկերն է եղեր, ինք՝ զինուոր, հայրը ծեր, մօրուսաւոր, մանուկներու պատուասատով կը զբաղէր։ Թուրք Ալին փոխեցին, այս անգամ եղայ Եանի,— «Եանի վեր, Եանի վար»։ Այս էր գործս։ Օր մըն ալ երիտասարդ բարերարս եկաւ յուզուած, նախ իր ծնողքին հետ բաներ մը խօսեցաւ, յետոյ ինծի հասկցուցին Թէ ա՛լ չեն կրնար պահել, որովհետեւ ոստիկանութիւնը կը հաւաքէ Ցոյներու քով մնացած հայորդիները։ Կ'ուզէին այդեստանը Թուրքի մը քով տալ, մերժեցի։ Նախընտրեցի Թրքական որբանոց մտնել եւ Եանին կրկին դարձաւ Ալի։

Որբանոցի տեսչուհին մեր մանկապարտէզի Օր. Արշալոյսն էր, Կիրասոնցի կամ Թամզարացի, խորարարուհին՝ մեր դրացիՁոԹուռենցԱրեւալոյսը իր զաւակներուն հետ, իսկ հանդերձարարահը՝ Անտոնենց Բերուզ մայրիկը։ Այս շրջանակին մէջ բաւական կազդուրուեցայ,յուսալով Թէ օրին մէկը իմիններս ալ ողջ առողջ պիտի գտնեմ։ Որբերու կէսէն աւելի հայորդիներ էին Կիրասոնէն, Տրապիզոնէն, Կարինէն, Երզնկայէն եւ Բաբերդէն։ Շատերուն ինքնութիւնը անծանօթ էր Թուրք վարչութեան, շնորհիւ Օր. Արշալոյսի ճարպիկ ղեկավարութեան։ Կ'ապրէինք տեսակ մը հայկական շրջապատի մէջ, բայց միշտ Թրքախօս։ Հոն էր որ Օր. Արշալոյսը մեզի սորվեցուց ինքնապաշտպանութեան գաղտնիքը, իր գեղեցիկ հասակով, վառվռուն նայուածքով, մայրական անուշ զուրգուրանքով։ Կարծես դիտմամբ կը լացնէր մեզ իր սորվեցուցած Թուրքերէն երգերով, վստահ Թէ մեր մանկական հոգիները ալեկոծ պահելով մեզ փրկած կ'ըլլայ գալիք անորոշ օրերու համար…

ՊՕՂՈՍ ԿԱՐՕՑՈՒՆԻ

Միշտ նոյն թշնամին

Համահայկական սուգի ամիս է Ապրիլը։ Ուրիշներուն՝ վարդ ու ծաղիկ, մեզի՝ արիւն ու կոտորած, աքսոր եւ ջարդ։ Թուրքը մեզ զարկաւ՝ մեր կռնակէն, բաց դաշտերու մէջ կամ ճամբաներու վրայ։ Փլուզում քաղաքներու եւ տուներու, ժողովուրդ մը ամբողջ սուրի քաշուեցաւ եւ մնացորդները ահաւոր սարսափներովքշուեցանաշխարհի չորս անկիւնները։ Թրքահայաստանը դատարկուեցաւ, Թշնամին՝ իր դիւային քրքիջներով դիտեց մեր ժողովուրդի վերջին ճիչը՝ Տէր Զօրի անապատներուն մէջ։

Հայ ժողովուրդը կը դալարուէր արեան գետերու մէջ, եւ Թուրք փաշաները իրենց դիշատիչ աչքերը յառած էին դէպի Կովկաս, դէպի համաթուրանական սեւ երազը։ Վասպուրականը նետուեցաւ կրակին մէջ՝ ինքնապաշտպանութեան եւ դիմադրութեան սրբազան դրօշը պարզած։ Ուրֆան ձայն տուաւ ու արիւներու արձագանգը հասաւ մինչեւ Շապին Գարահիսար եւ կորիւններու որջը՝— Սուէտիա։ Թուրքը իր արիւնոտ ակռաները սրած՝ կ'ուզէր լափել ու բզկտել ամէն բան, բայց գլխիկոր կանգ առաւ Երեւանի դռներուն առջեւ։ —°«Հայ ժողովուրդը յիսուն տարի Հայաստան բառը պիտի չարտասանէ»… կ'ըսէր շնականօրէն՝ Թալէաթը։ Ոչ Թէ յիսուն, այլ միայն չորս տարի վերջ՝ Հայաստանը կը վերածնէր «Մայիս 28»ով, ու մեր ջարդարարները կ'իյնային վրէժի արդար դնդակներով։ Թուրքիան պարտուեցաւ իր իսկ սնափառ երազովը,— զէնքով։ Հայ ժողովուրդը ցնծութեան պահեր ունեցաւ, արցունքը աչքերուն՝ յիշեց իր մեռելները, հօրերու մէջ նետուած հայ մանուկներու աղիողորմ կսկիծն ու անտէր կոյսերու հառաչանքները, եւ, կարծեց Թէ արդարութեան նժարը իր կողմը պիտի հակի, բայց,աշխարհը մոռցաւ մեզ ու ոճրագործ Թուրքը դարձեալ ոտքի ձգեցին յանուն… Մուսուլի հեղուկին ու Տարտանէլի Նեղուցին։

Մեր արիւնը վաճառուեցաւ, արդարութիւնը ուրացան ու մարտիրոս ժողովուրդ մը անտէր ձգեցին իր արիւնոտ վէրքերուն մէջ։ Աշխարհի մէջ չկայ ժողովուրդ մը որ իր արիւնով ըլլայ այնքան անմեղ՝ որքան Հայը։ Ու չկայ ժողովուրդ մը որ ունենայ այնքան որբեր՝ որքան մենք։ Պէտք է միշտ Թքնել ջարդարարներուն երեսը, բայց պէտք չէ մոռնալ նաեւ… Լօզանը։ Առաջինը՝ մեր արիւնը լակեց, իսկ երկրորդը՝ զայն ծախեց ի վնաս մեզի։ Այսօր Հայն ու Թուրքը կրկին վէճի մէջ են։

— Հողերս կ'ուզեմ, իմ պապերուս հայրենիքն է… — Տալիք բան չունիմ, այդ հողերը Թրքական են…

— Քեռի Ռուսին կ'ըսեմ, «հալդ» դէշ կ'ըլլայ, տո՛ւր կ'ըսեմ…

— Քեռիներս՝ Անգլիացին եւ Ամերիկացին, գիտեն ….

Ու մենք, Երեւանէն մինչեւ Փարիզ կամ հեռաւոր Ամերիկա՝ կը սպասենք արդար լուծում մը մեր Դատին, վերադարձը մեր դարաւոր հողերուն՝ որոնց մէջ դարերու ընթացքին հայկեան արիւնը խառնուած է։

Երէկի մեր ջարդարարները, այսօր իսկ մեր դիմացը կանգնած՝ անդրդուելի կը մնան իրենց գոռոզութեան մէջ։ Ոչ միայն չեն ուզեր ճանչնալ մեր իրաւունքը, այլեւ կը սպառնան։

— «Վերջին Թուրքը պատրաստ է մեռնելու»։

Մեր Թշնամին միշտ նոյնն է, վայրագ եւ գոռոզ, սակայն ի հարկին՝ քծնող։ Թրքահայաստանի բոլոր նահատակներուն անէծքը մեր գլխուն, եթէ մոռնանք այն նախճիրը, որով աւելի քան մէկ միլիոն անմեղ Հայերու արիւնը խառնուեցաւ Սեւ Ծովէն մինչեւ Տէր Զօրի կիզիչ անապատը։

Համազգային այսօրուան սուգին՝ յարգանք եւ երկիւղածութիւն ունինք մեր բոլոր մեռելներուն հանդէպ,— ըլլան գրչի կամ հողի մշակներ։

Ցարգանք ձեզի, Վարուժաննե՛ր, ձեր գրչին, ձեր մտքին, ձեր յոյսին ու ձեր վերջին հառաչանքներուն։ Եւ ձեզի ո՛վ հողի մշակներ, ձեր ժիրձեռքերուն, ձեր քրտնաթոր ճակատին, ձեր կոխած հերկերուն ու ակօսներուն։ Ու դուք մամիկներ, աղօթք հեծող ձեր ձայնին, ձեր խրճիթներուն ու ձեր քալած տատասկոտ ճամբաներուն։Մանուկներ արիւնաթաթաւ, ձեզ չենք մոռցեր։ Կոյսեր Հայաստանի, ձեր խեղդուած ձայները կը լսենք դեռ, ու Սիամանթոյի երգած վրէժխնդրական շունչով երդում կ'ընենք հատուցում տտանալ։

Ճանչցանք ձեզ, ո՛վ սուրբ նահատակներ։
Ճանչցանք նաեւ մեր Թշնամին։

Թ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ 1915 Ապրիլ 11-24ի 31րդ տարեդարձին առթիւ

Բանաձեւ մը Հայկ. պահանջներու մասին

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մշակութային Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Տ. Զիթունի (գրաւոր), որ համառօտ պատմականն ըրաւ ապրիլեան սարսափներուն: Այսօր Թուրք եկւոր տարրն է որ կ'ապրի հայկական գաւառներուն մէջ: Մեր նախահայրերը կ'աղաղակեն մէկ բան. հայկական նահանգներու իրական տէրը Հայն է եւ Հայը պիտի մնայ: Վիճակագրական տեղեկութիւններ տուաւ Թրքահայաստանի քաղաքներուն, գիւղերուն, վանքերուն, հոգեւորականներուն վրայ: Շեշտեց Վասպուրականի, Կարնոյ, Բաղէշի, Մուշի հայեցի նկարագիրը ամէն մարզերու վրայ եւ այս առթիւ կարդաց վիճակագրական թիւեր: Եզրակացնելով ըսաւ թէ այս բախտորոշ օրերուն պէտք է ինքնամփոփուինք եւ հնչեցնենք մէկ կարգախօս.— շէնցնենք մայր հայրենիքը, բազմացնենք մեր ժողովուրդը, հասցնենք զայն իր նախնի օրերու փառքի աստիճանին:

Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Վահագն Իչգալացեան, որ ըսաւ թէ Թուրքը ջարդեց հայ ժողովուրդը, սակայն չկրցաւ թաղել Հայկ. Դատը, որ մինչեւ այսօր միջազգ. ատեաններու վրայ է: Երէկ չունէինք երկաթեայ շրջանը, այսօր ունինք զայն՝ շնորհիւ խորհրդային իշխանութեան: Յարգելու համար յիշատակը մեր նահատակներուն, մենք ամուր պէտք է կանգնինք հայկական պահանջներուն վրայ:

Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Օննիկ Թաշճեան, որ խոնարհելով նահատակներու յիշատակին առջեւ, յանձնարարեց Ֆրանսախօս նոր սերունդին կարդալ Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան եւ Ազգ. պատուիրակութեան կողմէ հրատարակուած երեք գրքեր՝ Հայկ. հարցին մասին: Յիշեց Հայերուն հանդէպ կատարուած անարդարութիւնը, երբ Թուրք տիրապետութեան տակ գտնուած ուրիշ ազգեր, դրացի Սուրիան եւ Լիբանանը ազատագրուեցան, բայց Հայերը լքուեցան:

Ֆրանսական Ճակատի Ռազմիկներու Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Զ. Վարպետեան: Թուրքերու հրէշային ոճիրները չեն մոռցուիր: Ի հեճուկս Թուրքերուն մենք ունեցանք մեր անկախ Հայաստանը, մեր պետականութիւնը: Ու մաղթեց որ այժմ մեծնայ այդ Հայաստանը, շնորհիւ մեր հզօր պաշտպանին:

Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին կողմէ խօսեցաւ Պ. Ա. Կոստանտինեան (գրաւոր), որ ըսաւ թէ այսօրուան հանդէսը սգատօն չէ միայն, այլեւ բողոքի տօն: Յիշեց մերհերոսամարտերը Մեծ Եղեռնի օրերուն եւ հայ ժողովուրդի յուսախաբութիւնը Լօզանի մէջ: Մանրամասնութիւններ տուաւ Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի կազմութեան եւ անոր կատարած աշխատանքներուն մասին: Անդրադառնալով Անգլիոյ արտաքին նախարար Պէվինի յայտարարութեանց, ըսաւ թէ հայ ժողովուրդը պիտի չընկրկի երբեք, պիտի պահանջէ Թրքահայ հողերու միացումը Խորհրդային Հայաստանին: Վստահ ենք որ Հայկ. Դատը պիտի լուծուի նպաստաւոր կերպով: Վերջացնելով կոչ ըրաւ ուժ տալ միութեան եւ ներդաշնակութեան:

Ֆրանսահայ Երիտասարդական Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Պ. Մուրատեան: Այսօր մեր դարաւոր հայրենիքը մեր թշնամիին կրունկներուն տակ կը պղծուի, անոնց ոսկորները բողոք կ'աղաղակեն: Ո՞վ կրնայ հակառակիլ որ հայութեան բեկորները վերահաստատուին իրենց պատմական հողերուն վրայ: Աշխարհի վրայ ոչ մէկ անարդարութիւն կրնայ իրաւունքի վերածուիլ: Եւ արդարութիւնը պիտի գործադրուի հայ ժողովուրդին համար անկասկած:

Հայ Կանանց Միութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց Տիկին Պ. Էլէկեան: Յիշեց Հայերու զոհողութիւնները ներկայ պատերազմի ընթացքին եւ յոյս յայտնեց որ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը պիտի գործադրուի այսօր: Եթէ Արարատի գագաթը քարիւղ գտնուէր, անգլիական նաւատորմը շատոնց եւ առանց մեր ուզելուն հոն կը բարձրանար: Մասնակցելով Պէվինի ճառին դէմ եղած բողոքին, պահանջեց որ Թրքական հողերը միացուին Խ. Հայաստանի:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ խօսեցաւ Պ. Ք. Ժպտունի, որ ըսաւ թէ մարզիկները երդում ըրած են ծառայել հայրենիքին; հիմա ժամանակը եկած է ծառայելու: Կը պահանջենք Կարսը, Արտահանը եւ հայկական նահանգները: Հայրենիքը կոչ կ'ընէ իր բոլոր զաւակներուն հաւաքուիլ հայրենի երկրին մէջ: Մենք «ներկայ» կը գոչենք եւ կը հրաւիրենք բոլորդ ալ միանալ մեզի՝ երթալ պաշտպանելու Գամար Գայրենիքի սահմանները:

«Արեւմուտք»ի կողմէ խօսեցաւ Պ. Լ. Զորմեան, որ ըսաւ թէ հայկ. ջարդերը կանխամտածուած էին: Հակառակ ատոր, հայութիւնը այսօր կը մնայ կենդանի եւ աւելի քան երբեք հաստատուն իր արդար դատի նպաստաւոր լուծումին:

«Յառաջ»ի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Հրանտ Սամուէլ, որ ըսաւ թէ «Ուխտի օր» է այսօր, ուխտ՝ շարունակելու այն նուիրական գործը որուն զոհ գացին ազատութեան ճանապարհին վրայ ինկած մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները: Եթէ չունենայինք Եդեսիոյ, Շ. Գարահիսարի, Վանի եւ Մուսա լերան հերոսամարտերը, մանաւանդ եթէ չունենայինք 1918ի մայիսեան կռիւները, Բաշ Ապարանի, Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսայի յաղթական կռիւները, Ապրիլ 11ը պիտի դառնար խակաշէ հայ ժողովուրդին գերեզմանը: Հայ վրիժառու բազուկը 1918 Մայիս 28ին դլուխ ծռել տուաւ հայութեան դարաւոր թշնամիին, որ պաշտօնապէս ճանչցաւ ազատ Հայաստանի մը գոյութիւնը: Սահմանին միւս կողմը արթուն կը հսկէր հայութեան կէսը, որուն յեղափոխական վարիչները կամաւորական գունդեր կազմակերպելով, ճակատեցուցին Թուրքին դէմ: Եթէ Թուրքը կրցաւ ստեղծել ապրիլ 11-24ը, Հայն ալ գիտցաւ կերտել 1918 Մայիս 28ը: Առանց այս վերջինին արեւմտեան եւ արեւելեան Հայաստանը պիտի վերածուէին անսահման գերեզմանոցի մը՝ վրան հսկայ խաչ մը տնկուած: 1920 Նոյեմբեր 29ին Հայաստանի ճակատագիրը կապուեցաւ հիւսիսի իր հզօր դրացիին հետ: Այսօր ազգովին մեր յոյսը դրած ենք խորհրդային կառավարութեան վրայ, որ կը ներկայանայ իբրեւ գլխաւոր, եթէ ոչ միակ պաշտպանը հայութեան: Ցարական Ռուսիան, որ 19րդ դարուն ազատագրած էր իր ցեղակից եւ կրօնակից ազգերը Թրքական լուծէն, լքեց հայութիւնը 1828ին (Ներսէս Աշտարակեցիի օրով), 1878ին եւ 1917ին: Մեծ յոյսեր ունինք որ Խ. Ռուսիան պիտի իրականացնէ մեր պահանջները՝ Թրքահայ նահանգներու միացումը Ներկայ Հայաստանին: Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան գործադրած նոր սկզբունքներուն համաձայն, երկրի մը հողին վրայ գտնուած փոքրամասնութիւնները պէտք է տեղափոխուին: Ըստ այս սկզբունքին, մենք կը պահանջենք մեր պատմական հայրենիքը բռնագրաւող Թուրքերու փոխադրութիւնը Ուիլսընեան սահմաններէն դէպի արեւմուտք, ուր ընդարձակ եւ անմարդաբնակ հողամասեր կան Թրքական տիրապետութեան տակ, տեղ տալու համար հայութեան ցիրուցան զաւակներուն, որոնք մէկ բաղձանք միայն ունին, երթալ հաստատուիլ իրենց պապերու պատմական հայրենիքին մէջ եւ շէնցնել զայն: Ահա այս պահանջին իրագործումէն վերջն է միայն որ մենք արժանաւոր զաւակները կ'ըլլանք մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, որոնց յիշատակը կը տօնենք այսօր:

«Ապագայ»ի կողմէ խօսեցաւ Պ. Միշէլ Վարանդի, որ ըսաւ թէ մենք հաւաքուած ենք այսօր մեր յարգանքի տուրքը բերելու մեր նահատակներու յիշատակին, սակայն ցորչափ անոնց դահիճները պիտի չնստին ամբաստանեալի աթոռին վրայ, Նիւրընպէրկի դատավարութեան նման, պիտի բողոքենք յանուն արդարութեան: Այս է այսօրուան խորհուրդը: Մենք պիտի հաւաքուինք, դեռ տարիներ ապրիլեան սգատօնին շուրջ, անկեղծ զգացումներով, մինչեւ որ ճշմարտութիւնը յաղթանակէ եւ հայ ժողովուրդը տիրանայ իր դարաւոր իրաւունքներուն որոնք խլուեցան բռնութեամբ: Մենք կը հաւատանք որ Խ. Հայաստանը իր Դաշնակիցներուն հետ պիտի իրականացնէ բոլորի ցանկութիւնը, այլապէս աշխարհի խաղաղութիւնը վերահաստատուած պիտի չըլլայ:

Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ կողմէ խօսեցաւ պատուելի Արմենակ Միսիրեան, որ ըսաւ.— 1915ի ընթացքին Տէր Զօրի անապատին մէջ տառապանքով ականատես եղած եմ հրէշային եղեռնագործութեանց: Թուրքիան եւ իր դաշնակից պետութիւնը Պիղատոսի նման իրենց ձեռքերը լուալով կը ջանան անպարտ ըլլալ իրենց թափած արիւնէն, սակայն մեր նահատակներու արեան ծուխը 30 տարիէ ի վեր կը բարձրանայ Աստուծոյ արդարութեան ատեանին առջեւ, վստահեցնելով մեզ թէ նահատակներու արիւնը սերմանումն է անվրէպ յաղթանակի մը: Արդարութեան բողոքը, յաղթութիւնը, յարութիւնը լիազօր են նահատակներու արեան մէջ: Կ'աղօթենք ու կը մաղթենք հասնիլ անարդարութեամբ յափշտակուած հողերու հայրենիքի կցուելու յարութեան օրուան, երբ մեր նահատակներու դահիճներուն պիտի կարողանանք քարոզել արդարութեան Աւետարանը:

Ամէնէն վերջը գրաւոր ճառ մը կարդաց Ազգ. Ճակատի օրկանին խմբագիրը, բողոքելով կատարուած անարդարութեանց դէմ:

Ժողովը փակուեցաւ ժամը 6.30ին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

RESPUBLICA ARMAENA, Թիւ 2 (1946 Ապրիլ 15). Directeur - Fondateur Bernard - Wahé – Beurekdjian, 19 rue Georges - Lafenestre, Bourg la Reine (S.): Տարեկան բաժնեգին 300 Ֆրանք:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԶՏԻԿ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՍԱՐԹԱՆ.— Մարսէյլէն կէս ժամ հեռու Սէն Ժէրոմի մօտիկ, զուտ հայաբնակ արուարձան մըն է Սարթանը: Պզտիկ սիրուն տուներ հաւկթաձեւ մեծ շրջանակ մը կազմած են, մէջտեղը ձգելով մարգադաշտի նման ընդարձակ տարածութիւն մը:

Այս հողամասը 1929ին գրաւի տակ ըլլալով, մեր հայրենակիցները չէին կրցած սեփականատէր դառնալ, իսկ այսօր շատեր օրինապէս տէր դարձած են իրենց հողերուն եւ տուներուն:

Ունին երեք նպարավաճառ, մէկ մսավաճառ եւ մէկ ածխավաճառ, իսկ մնացեալները կօշիկի գործատէրներ, դերձակներ: Կան նաեւ մէկէ աւելի անկախ ոգենաղիրներ: Այս գիւղը՝ ազգային, կրթական եւ կրօնական գործերով կապուած էր Սէն Ժէրոմի եւ իր կարողութեան չափով օժանդակած է յիշեալ արուարձանի հողի գնումին եւ եկեղեցիի շինութեան, թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս:

Մարսէյլի ազատագրումէն ի վեր այս գիւղն ալ սկսած է կազմակերպուիլ մասնաւորապէս կրթական մարզին մէջ:

Առաջին անգամ, Մաղաքիա Արսլանեանի ջանքերով բեմադրած են «Ուշ լինի նուշ լինի» օփէրէթը, որմէ գոյացած հասոյթը կը ծառայէ իբրեւ հիմնադրամ, եւ ապա Հ. Ա. Ը. Միութեան մասնաճիւղը, Կարմիր Խաչն ու կրթական յանձնախումբը համերաշխ գործակցութեամբ, մէկէ աւելի հանդէսներ տալէ վերջ, վարձած են համեստ սրահ մը, ուր հինգ ամիսէ ի վեր հայերէն կը սորվին ութսունէ աւելի մանչ եւ աղջիկ աշակերտներ, 9—20 տարեկան, շաբաթը երեք օր, երկուական ժամ: Շնորհիւ ուսուցչուհի Տիկին Ռ. Միլտոնեանի, զգալի փոփոխութիւն կրած է գիւղին նոր սերունդը: Բացի հայ լեզուի ուսուցումէն, տիկինը կը ջանայ նորահաս երիտասարդութիւնը վարժեցնել հայկական գեղարուեստի, երգի եւ պարի: Աշակերտները մօտերս պիտի ներկայացնեն, թէ կեդրոնի եւ թէ արուարձաններուն մէջ տիկնոջ մէկ օփէրէթը, «Ոսկի փարչիկ, արծաթ ջրիկ»:

Պարթեւ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՈՒՏՕ.— Սիրելի Յառաջ, Ապրիլեան հրէշածին եղեռնի 31րդ տարեդարձը տօնուեցաւ արժանավայել կերպով Ապրիլ 14ին, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆր. Երիտասարդական ընկերվարականներու դրահը, Սընօն, նախաձեռնութեամբ Հ. Ա. Ը. Մ.ի: Դժբախտաբար շատ մը հայրենակիցներ որոնք օրն ի բուն Հայաստանի եւ Ներգաղթի մասին կը խօսին — լաւ երեւոյթ — իրենց զաւակներուն չէին պարտադրած ներկայ ըլլալ այս համազգային սգահանդէսին:

Բացումը կատարուեցաւ Շօփէնի մահերգով՝ յոտնկայս, զոր նուագեցին Տիկին Ֆ. Կէտիկեան (դաշնակ), Պ. Ն. Փէփէեան (ջութակ): Օրուան նախագահը, Կ. Վարդանեան քանի մը խօսք ըրաւ յաւերժացնելով մեր նահատակներու յիշատակը: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին Օր. Եղիկեան «Տէր ողորմեա» (Կ. Վ.) եւ «Տէր կեցո» (Եկմալեան), Տիկին Ֆ. Կէտիկեան «Ծիծեռնիկ»ը (Երաժշ. Ա.Գ.Մեսումենց դաշնակի ընկերակցութեամբ Ա. Գ. Մեսումենցի: Արտասանութիւններ ըրին Օր. Իւլպէկեան, Յ. Քէնտիրեան, Ս. Խանզէտեան, Գ. Գազեան եւ Կ. Տօնէրեան: Յետոյ բեմ ելան Աղաբեկ եւ Հ. Թաշճեան, դատապարտելով բորենին որ ընդունակ է միայն մարդու արիւն լակելու եւ մեղսակից համարելով հին եւ նոր Դաշնակիցները, որոնք այսօր, ալ աւելի թանկագին կը համարին քարիւղը քան մարտիրոսացած հայ նահատակներու արիւնը: — Զալկարացի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ (Յառաջ).— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն Սիւնի» խումբի մարզիկները պասքէթի բարեկամական մրցում մը ունեցան Մօնթօ Թաղի խումբին հետ (Ֆրանսական): Խաղը սկսաւ ժամը 10ին: Առաջին կիսախաղին հակառակորդը սկսաւ նեղը դնել մեր տղաքը, իրարու վրայ նշանակելով բազմաթիւ կէտեր: Երուանդ Բուրթօեան ճարպիկ խաղարկութեամբ մը նշանակեց 4 կէտեր, բարձրացնելով ընկերներուն բարոյական կորովը: Երկրորդ կիսախաղին Բուրթօեանը եւ Պօղոս Երեմեանը յարձակողականի անցնելով նշանակեցին 5 կէտեր եւս եւ խաղը վերջացաւ 20ով 9, յաղթութեամբ Մօնթօի խումբին: Մերինները, թէեւ սկսնակ, բաւական ճկունութիւն ցոյց տուին եւ կը յուսանք թէ յառաջիկային աւելի լաւ խաղարկութիւն պիտի ունենան:

Խաղէն վերջ մարզիչ Պ. Կարապետ Եղիաեան գիտականօրէն բացատրեց պարտութեան գլխաւոր պատճառները:

X Նոր Սերունդի անդամներէն ընկեր Անդրանիկ Իշխանեան անցեալ շաբթու կռփամարտի մրցում մը ունեցաւ Ավինեոնի մէջ, Ափրիկեցի Պէն Ալիի դէմ եւ յաղթեց կէտերու առաւելութեամբ: Իշխանեան կը մարզուի լաւ ձեռքերու մէջ:

Հայգազեցի

«ծերացած ճնճղուկ մը զարկաւ»։ Ըսել կ'ուզէր թէ զբաղեցաւ հարցով մը որ անարժան էր իր դիրքին։

✕ Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ նոր խնդիր մը կը զբաղեցնէ կառավարութեան շրջանակները։ Իրանի ձախակողմեան հոսանքները կը պահանջեն վերադարձնել Պահրէյն կղզիները, որոնք անգլիական վարչութեան տակ են քսան տարիէ ի վեր, արաբ շէյխ մը ունենալով իբրեւ կառավարիչ։ Այս պահանջը ուղղակի ներկայացուեցաւ վարչապետին, որ պատասխանեց թէ պիտի ուսումնասիրէ խնդիրը։

Թաւրիզի անթելը առջի օր ուժգնօրէն յարձակեցաւ Իրանի տեղեկատու նախարարին՝ Իշխան Ֆիրուզի եւ կրթական նախարարին վրայ, որոնք յայտարարած էին թէ Ատրպատականի դեմոկրատները շատ մը սպաներ սպաննած են վերջերս։ Թաւրիզի խօսնակը (սփիքըր) ըսաւ թէ աւելի քան հարիւր սպաներ միացած են Ատրպատականի ազգ. բանակին, եւ մեծ յարգ կը վայելեն, թէ միայն քանի մը գողեր դնդակահարուած են եւն.։

Թէհրանէն պատուիրակութիւն մը գնաց Իրանեան Քիւրտիստան, քննելու համար դեմոկրատներու եւ կեդր. կառավարութեան միջեւ ծագած ընդհարումները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՑՔԱՐԻՆ առթիւ, ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը միաձայնութեամբ մերժեց համայնավար կուսակցութեան առաջարկը, որ կը թելադրէր միացեալ ճակատ կազմել, մայիս 5ի հանրաքուէին առթիւ. (Այո կամ ոչ)։ Ընկերվարականները նոր Սահմանադրութեան կուսակից ըլլալով հանդերձ, կ'ուզեն անկախ գործել, համաձայն իրենց վերջին համագումարի որոշման։ Այս առթիւ ընդհ. քարտուղարը, Դ. Մայէր պարզելով կուսակցութեան տեսակէտը, յայտարարեց,— «Պէտք է զգուշանանք յետադիմականներու լարած թակարդն իյնալէ։ Անոնք նոր Սահմանադրութեան մէջ կ'ուզեն տեսնել ընկերվարական — համայնավար միաբանութիւն մը։ Սահմանադրութիւնը ոչ ընկերվարական է, ոչ համայնավար, ոչ ալ ընկերվարական - համայնավար, այլ պարզապէս հանրապետական է։ Հանրաքուէի պայքարը նախաբանն է ընտրական պայքարին։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը առանձին պիտի ներկայանայ երկու պայքարներուն մէջ ալ»։

2500 ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ ըմբոստացան Միլանի Սան - Վիթթորէ բանտին մէջ, պահանջելով պաշտօնանկ ընել հրամանատարը, մարդավարի վարուիլ եւ փութացնել դատավարութիւնները։ Բանտարկեալները վար դրած են 25 ոստիկաններ, իբրեւ պատանդ եւ կը սպառնան բոլորն ալ կախել, անձնատուր ըլլալէ առաջ։ Հարկ եղաւ թեթեւ ղընդացիրներ եւ հրասայլեր գործածել, ըմբոստութիւնը զսպելու համար։ Արդէն սպաննուած են մէկ ոստիկան, ծանրապէս վիրաւորուած՝ վեց ոստիկաններ։ Բանտարկեալներէն սպաննուած են երկու հոգի, ծանրապէս վիրաւորուած՝ 19 հոգի։ Կալանաւորները բաւական ուտելիք ունին քանի մը օրուան համար եւ մեծաքանակ զէնք։ Զինադադար մը կնքուեցաւ, 150 կին բանտարկեալներ եւ քանի մը մարապետներ այլուր փոխադրելու համար։ Բանտին ասպիրը բռնկեցաւ հրացանաձգութենէն։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ԴԻԱԿԸ յափշտակուեցաւ Միլանի գերեզմանատունէն, անծանօթներու կողմէ, որոնք դաւ մը սարքած էին դիշերանց։ Կը թուի թէ ճնապարանքով գործած են, որովհետեւ Մուսոլինիի մէկ սրունքը մնացած էր դագաղին մէջ։ Մօտ մէկ տարի առաջ էր որ սպաննեալ Առաջնորդին մարմինը հրապարակաւ ցուցադրուելէ վերջ, գաղտնօրէն թաղուեցաւ իր սիրականին եւ ուրիշ 13 ֆաշական վարիչներու դիակներուն հետ, գերման զինուորներու գերեզմաններուն մէջ, առանց որ եւ է արձանագրութեան։ Քանի մը օր առաջ, անանուն նամակով մը արտօնութիւն կը խնդրուէր հոգեհանգիստ կատարելու։ Անծանօթները գերեզմանատուն մտած են բարձր պատէ մը մագլցելով։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ անգլեւամերիկեան քննիչ յանձնաժողովը պիտի առաջարկէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան խնամակալութեան յանձնել այդ երկիրը, համաձայն Լոնտոնի թերթերու տեղեկութեանց։ Կ'ըսուի թէ պիտի առաջարկէ նաեւ անմիջապէս արտօնել որ հարիւր հազար Հրեաներ Պաղեստին մտնեն անարգել։ Սիոնականները նորէն դժգոհ են։— 50.000 պետական պաշտօնեաներու գործադուլը վերջացաւ թոշակներու յաւելումով։

ՄԱՅԻՍ 1Ի ԱՌԹԻՒ Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէն 59 նշանախօսքեր պատրաստած է։ Գլխաւոր պահանջներն են,— Ուժ տալ հնգամեայ ծրագրին, աւելցնելով արտադրութիւնը, տեւական խաղաղութիւն, պայքար ոչնչացնելու համար ֆաշականութիւնը, թոյլ չտալ որ պատերազմի դրդիչներ վրդովեն ժողովուրդներու խաղաղութիւնը, զարկ տալ զինուորներու մարտական եւ քաղաքական կրթութեան եւն.։

ՕԴԱՊԱՐԻԿԻ ԹՌԻՉՔԻՆ մէջ, որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Քոնքորտի հրապարակին վրայ, ամէնէն երկար պտոյտը կատարեց 72 տարեկան վեթերան մը։ Ան յաջողեցաւ 400 մղոն կտրել եւ իջնել Միջերկրականի ափերը։

Ներգաղթը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (17 մարտ).—

Հայաստանէն ներգաղթի կոմիտէին կողմէ Պէյրութ հասաւ Պ. Գառնիկ Նազարեան, զբաղելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայութեան ներգաղթի խնդրով։ Ուրիշ երկու ներկայացուցիչներ եւս Թէհրանէն ճամբայ ելած են՝ Պէյրութ գալու համար։ Պ. Նազարեան, ընկերակցութեամբ սովետ հիւպատոս Պ. Ահարոնովի կաթողիկոսարան այցելած է եւ երկար տեսակցութիւն ունեցած։ Պ. Գառնիկ Նազարեան յայտարարած է թէ ներգաղթը պիտի սկսի առաջիկայ ամրան սկիզբը եւ պիտի շարունակուի մինչեւ ձմեռ։ Ներգաղթողներու շարժուն եւ անշարժ ինչքերուն շուրջ ան պիտի բանակցի տեղական իշխանութեանց հետ։ Առաջին առթիւ Հայաստան պիտի փոխադրուի գործաւոր դասակարգը։ Փոխադրութեան ծախքերը արտասահմանը պիտի հոգայ, իսկ Հայաստանի կառավարութիւնը պիտի ապահովէ 15 օրուան ապրուստը, երբ անոնք Հայաստան հասնին։ Ներգաղթողներուն պիտի տրամադրուին բնակարաններ։

ՆԱՄԱԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Ֆր. Ա. Ը. Միութեան Լիոնի Շրջ. Վարչութենէն ստացած ենք երկու «պաշտօնական յայտարարութիւններ», ապրիլ 19 թուակիր։ Առաջինով կը բողոքեն Մարսէյլի առաջն. փոխանորդ Եղիշէ քահանայ Մխիթարեանի մէկ անհատական նամակին դէմ։ Երկրորդով կը յայտնեն թէ հակառակ այդ նամակին վերադրումներուն, Ֆ. Ա. Ը. Մ. Շրջ. Վարչութիւնը եւ Հայ. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը խառն ժողովի մը մէջ որոշած են «կատարեալ ներդաշնակութեամբ եւ համերաշխութեամբ գործել»։

Մարսէյլի առաջն. փոխանորդին խնդիրը քննութեան տակ ըլլալով, կը կարծենք թէ տարրական արդարութիւնը կը պահանջէ սպասել արդիւնքին։

Երկու յայտարարութեանց կցուած երկտողէ մը կ'իմանանք թէ Լիոնի եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնը այսուհետեւ պիտի կոչուի «Հայ. եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն»։

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ, որ պիտի փակուի այսօր - վաղը, սկսաւ քննել ապահովագրական ընկերութեանց ազգայնացման օրինագիծը։ Այս առթիւ ելմտական նախարարը պատասխանելով Դաշնակիցներու դիտողութեանց, յայտարարեց թէ Ֆրանսա կ'ուզէ «անկախ մնալ իր տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութեան մէջ»։

ԱԼԶԱՍԻ ՄԱՐԶՊԵՏԸ, Ռոպէրթ Վակնէր, սկըսաւ դատուիլ Սթրազպուրկի զինուորական ատեանին առջեւ, իր օգնականներուն հետ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ։ Հինգ գերման փաստաբաններ պիտի պաշտպանեն գլխաւոր ամբաստանեալը, Ֆրանսերէն խօսելով։

ԹՐՈՑՔԻԻ մէկ գիրքը հրատարակուեցաւ Մ. Նահանգներուն մէջ, «Սթալին, մարդը եւ իր ազդեցութիւնը» խորագրով։ Այս յետ - մահու հրատարակութեամբ, Թրոցքի չնդալից պատմութիւն մը կը պատմէ,— իբրեւ թէ Սթալին 1923ին ըսեր է իրեն թէ Լէնին վախնալով ուղեղային նոր արիւնահոսութենէ մը, խնդրեր է թոյն ճարել իրենեւն։

20—30 ՄԻԼԻՈՆ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ԱՆՕԹԻ ԵՆ Եւրոպայի մէջ, համաձայն Պ. Հուվըրի օգնականին յայտարարութեանց։ Միայն որբերու թիւը կը հաշուեն 11 միլիոն։ 50—75 միլիոն սթերլին պէտք է, յաւելուածական ուտելիք ճարելու համար Եւրոպայի սովահար բազմութեանց։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Ազգ. Ընդհ. Միութեան Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ տեղական կազմակերպութեանց, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին François Coppée սրահին մէջ, 8 rue Victorien Sardou։ Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գալեան, Տէր եւ Տիկին Թագւոր Գալեան եւ զաւակները, Օր. Ժանէթ Գալեան եւ Արթին Գալեան, ինչպէս նաեւ ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօրը, մեծ մօր եւ ազգականին՝ Այրի Տիկին ԱՐԹԻՆ ԳԱԼԵԱՆի (ծնեալ Ճարթէլեան, Իզմիրցի) մահուան առթիւ։ (Ալֆորվիլ)։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կարապետ Փիլիկեանէ 500 ֆրանք, ողբացեալ Յակոբ Սուլաեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Le Gérant : H. AGONEYAN.
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ՝ - կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերներու կողմէ, ողբացեալ ընկեր ՕՀԱՆ ԿԱՐՈՅԻ տապանաքարին զետեղման առթիւ, այս կիրակի առտուան ժամը 10.30ին, Thiaisի գերեզմանատունը։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մարմինները ու ընկերները։ Հաւաքավայր՝ կիրակի առաւօտ ժամը 10ին մեթրօ Փորթ տ'Իթալի, Thiaisի գերեզմանատուն գացող հանրակառքերու կայանը։

Պիտի կատարուի նաեւ այց մը ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆի եւ ՊԱՊԱՇԱՅԻ գերեզմաններուն։

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին, ընկեր Ս. Պօյաճեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Կարտան Պիվէռի Նոր Սերունդի Վարանդեան խումբի դասախօսութիւնը՝ ապրիլ 29ին երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի Պ. Մելքոն Ասատուրեան։ Նիւթը՝ Հայկական ճախաշարժման պատմութիւնը։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին «Սալ տէ Ֆէթ»ի մէջ, սիրայօժար մասնակցութեամբ Վիէնի Կապոյտ Խաչի սանուհիներու։ Պիտի ներկայացուի Հ. Տէրմոյեանի «ԾԱՂԻԿԸ» եւ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ»։ Կը խօսի Հ. Տէրմոյեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Տոմսերու գիները 100, 50 եւ 30 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կազմակերպած է դրական դատավարութիւն մը վաղը, ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Salle Mazenaud, rue d'Aubagne։ Նիւթը՝ «Վասակ դաւաճա՞ն էր»։ Թեր ու դէմ պիտի խօսին ծանօթ մտաւորականներ, Փարիզէն եւ Մարսէյլէն։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ԱՄԵԱԿԸ

Վալանսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, այս կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. «Ահարոնեան ակումբը», 11 Ave. Gambetta։ Պիտի խօսի՝ Հ. Բալուեան։ Գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՇԱՎԻԼ.— Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեանց, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ։ Բանախօսութիւններ։ Գեղարուեստական բաժին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ազգ. կազմակերպութիւնները։ Մուտքը ազատ է

Կիրակի առտու հոգեհանգիստ մատուռին մէջ, ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Պօղոս Գույումճեանի։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Ա. Ը. Միութեան մասնաճիւղը հայ նահատակներու օրը կը տօնէ այս կիրակի։ Պատարագ եւ հոգեհանգիստ Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Պիտի խօսին Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչներ։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Եգիպտացի կոմիտէի, 5 Մայիս կիրակի ցերեկէն վերջ ժամը 3էն մինչեւ 11, Իվրիի Bains Douchesի սրահին մէջ, rue Barbès, Ivry, métro Choisy։ Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Եւրոպական պարերը պիտի սկսին ժամը 6ին։ Ճոխ եւ աժան պիւֆէ։ Մուտքը 50 ֆրանք։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի վաղամեռիկ ԺԱՔ ԳԱՐԻՊԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ազգականները, բարեկամները, իր յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Հանըրտ Գարակէօզեան Հօմի նախկին Սան. Միութիւնը հոգեհանգստեան արարողութիւն մը կատարել կուտայ Փարիզի Հայոց եկեղեցին այս կիրակի, յետ պատարագի ժամը 11ին, յարգելու համար յիշատակը իրենց ողբացեալ տնօրէն ՏՕՔԹ. Գ. ԴԱՒԻԹԵԱՆի, ՀԱՌԻԸՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի, ուսուցիչներէն ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼի, ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐի, պաշտօնեաներու եւ պատերազմի դաշտը ինկող ու իրենց բոլոր անհետ ցող ընկերներուն։ Կը հրաւիրուին մեր սիրելիներուն յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս Կիրակի, 28 ապրիլ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Երիցուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԽՃԵԱՆի (Ամերիկա) եւ մօրը ՏԻԿԻՆ Մ. ԱԹԱՆԱՍԵԱՆի (Ամերիկա), ՏԻԿԻՆ ԵՒԳԻՆԷ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի (Պոլիս) մահուան տարելիցին առթիւ, իրենց զաւակներուն եւ կնքահօր՝ Տէր եւ Տիկին Միհրդատ Ալիքսանեանի փափաքով։ Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.284
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ· Տար. 75· 6ամս 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 26 Avril 1946 Ուրբաթ 26 Ապրիլ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4595-Նոր շրջան թիւ 324 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՓ ԵՒ ԱՀԱԶԱՆԳ

Առաջին անգամ չէ որ ընտրական պայքարի մը առջեւ կը գտնուինք, այս երկրին մէջ: Եւ սակայն, շատ մեծ է տարբերութիւնը երէկուան եւ այսօրուան միջեւ:

Բառերն ու որակումները, արտայայտութեան ձեւերն անգամ փոխուած են: Մանաւանդ վերջին Աշխարհամարտէն ի վեր:

Քաղաքական հոսանքներու յեղուն տարբեր համ ու հոտ ունի այսօր: Մարդիկ աւելի դիւրաւ, մատչելի բանաձեւեր կը գործածեն: Հետզհետէ աւելի կը մանրեն իրենց գաղափարներն ու նշանախօսքերը: Աւելի կը մօտենան ժողովուրդին, որ շատ բան չի հասկնար վարդապետական քարոզներէ եւ կը փնտռէ թանձրացեալ, շօշափելի տեսակէտներ:

Այսպէս, համայնավար կուսակցութիւնը դարձած է աւելի ճկուն եւ ազգային: Օրն ի բուն Ազգ եւ Հայրենիք, եռագոյն եւ «Մարսէյյէզ»: Բան չէ պակսած նախկին յեղափոխական թափէն, բայց կուսակցութեան վարիչները այնպէս մը կը խօսին ու կը գործեն, որ ժողովուրդը չի խրտչիր: Ուշադիր կը լսէ ու կը համոզուի, եթէ նախապաշարուած չէ: Ասոր մէջ ալ՝ գաղտնիքը իր արտակարգ աճման:

Ընկերվարական կուսակցութիւնն ալ, որ միշտ շփման մէջ է եղած ժողովուրդին հետ, նոյնպէս կը գործէ համաձայն ժամանակի պահանջներուն:

Հոսանքէն ազդուած են, նաեւ, անոնք որ կը կոչուին աջակողմեան: Մինչ երբեմնի տիրական ուժը, արմատական հոսանքը (Էռիօ - Տալատիէ) չարաչար պարտուեցաւ 1945 Հոկտ. 21ի ընտրութեան մէջ, հազիւ 22 աթոռ շահելով, իր տեղը բռնած է բոլորովին նոր հոսանք մը, Հանրապետական — Ժողովրդական Շարժում (M. R. P.):

Սահմանադրութեան պայքարին առթիւ, միայն այս երեք հոսանքներուն ջիրքը կրնայ վճռական ազդեցութիւն գործել Մայիս 5ի հանրաքուէին եւ Յունիս 2ի ընդհ. ընտրութեանց վրայ:

Երեք թեւերը միասին են կառավարութեան մէջ, բայց ասպարէզ իջած են առանձին: Ընկերվարականներն ու համայնավարները «Այո» պիտի պատասխանեն, իսկ ժողովրդականները «Ոչ»: Եւ երեքն ալ իրենց ետեւէն կը քաշեն զանազան փոքր հոսանքներ, որոնք անհետանալու դատապարտուած են, եթէ Սահմանադրութիւնը վաւերացուի ժողովուրդին կողմէ:

Ուրեմն, երբ երկու ձախ թեւերը ծափ զարնեն, երրորդը պարզապէս ահակոչ կը հնչեցնէ:

Այս տեսակէտէն, շատ աւելի պերճախօս պատկեր մը կը ներկայացնեն անոնք որ տարբեր խմբակցութեանց կը պատկանին, կամ բոլորովին անկախ են:

Գլխաւորներէն մէկը՝ կաթոլիկ հանրածանօթ գրագէտը, Ֆրանսուա Մորիաք, որ Դիմադրական ճակատին մէջ էր եւ մեզի ու սեր՝ ձախերուն հետ: Բայց շուտ սթափեցաւ, եւ ամիսներէ ի վեր կծու պայքար մը կը մղէ մասնաւորապէս համայնավարներուն դէմ, ազնուապետական «Ֆիկառօ»ի բեմէն:

Գ. Մորիաք պարզապէս հրէշի մը նմանցնելով նոր Սահմանադրութիւնը, կ'ըսէ թէ «այդ հրէշին հայրերը շատ ալ հպարտ չեն, բաց ի համայնավար կուսակցութենէն որուն համար ամէն Սահմանադրութիւն լաւ է, եթէ կը դիւրացնէ իշխանութեան հասնիլը»: Եւ անմիջապէս ահազանգ.

— «Ինչո՞ւ քաղաքացիական պատերազմի մը վտանգին ենթարկուիլ: Հիթլերի դասը կորսուած չէ, — յեղափոխական կուսակցութեան մը համար վախճանին վախճանը, նպատակին նպատակն է ապահովել որ օրէնքը իրեն հասցնէ զէնքը իշխանութեան գլուխ: Անգամ մը որ այս բարի առաքեալները տեղաւորուին, կ'երդնում թէ վեց ամիս պէտք պիտի չըլլայ ֆրանսացի ժողովուրդին տալու համար իր վերջնական Սահմանադրութիւնը, քսանըչորս ժամը պիտի բաւէ: Կ'ըսեն թէ լաւագոյնը ամէնէն կարճն է, — այս գլուխին վրայ մեր ուզածը պիտի ունենանք, որովհետեւ պիտի բաղկանայ երեք յօդուածներէ, իսկ երեք յօդուածները՝ երեք բառերէ, — 1. Կուսակցութիւն. — 2. Ոստիկանութիւն. — 3. Ոչնչացում ամէն ընդդիմութեան»:

Այսպէս եւ միւսները, անհատ — երեւելի — թերթ կամ խմբակցութիւն: Երբ ժողովրդականներն անգամ «հակահանրապետական» կը կոչեն նոր Սահմանադրութիւնը, դժուար չէ պատկերացնել հին կամ նոր աջերուն եւ պահպանողականներուն տեսակէտն ու քոյքը: Շ.

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտարարութիւն Մարդու Իրաւունքներու

Յօդ. 21.— *Երբ կառավարութիւնը կը բռնաբարէ Սահմանադրութեամբ երաշխաւորուած ազատութիւնները եւ իրաւունքները, ամէն ձեւերով դիմադրութիւնը իրաւունքներու ամէնէն նուիրականը եւ պարտականութեանց ամէնէն հրամայականն է:*

2. ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ

Յօդ. 22.— *Ամէն մարդ ընկերութեան հանդէպ ունի իրաւունքներ որոնք կ'երաշխաւորեն, իր անձին ամբողջութեանը եւ արժանաւորութեանը մէջ, իր ֆիզիքական, մտաւոր եւ բարոյական զարգացումը: Օրէնքը կը կազմակերպէ այդ իրաւունքներուն գործադրութիւնը:*

Յօդ. 23.— *Առողջութեան պաշտպանութիւնը յղութենէն իսկ, առողջապահական բոլոր դիտական միջոցներու եւ խնամքներու վայելումը երաշխաւորուած են բոլորին համար եւ ապահովուած ազգին կողմէ:*

Յօդ. 24.— *Ազգը ընտանիքին կ'ապահովէ անհրաժեշտ պայմանները իր ազատ զարգացման համար: Ան կը պաշտպանէ նաեւ բոլոր մայրերը եւ զաւակները օրէնսդրութեամբ մը եւ ընկերային յարմար հաստատութիւններով: Ան կնոջ կ'ապահովէ իր քաղաքացիի եւ աշխատաւորի իրաւունքներուն գործադրումը այնպիսի պայմաններու մէջ որ կարենայ կատարել մօր պարտականութիւնը եւ ընկերային պաշտօնը:*

Յօդ. 25.— *Ամենալայն կրթութիւն պէտք է տրուի ամէնուն, առանց սահմանափակման, բացի իւրաքանչիւրին ընդունակութիւններէն: Ամէն տղայ իրաւունք ունի ուսման եւ կրթութեան, յարգելով ազատութիւնը: Հանրային ուսուցման կազմակերպումը բոլոր աստիճաններով պետութեան պարտականութիւնն է: Այս ուսումը պէտք է ձրի ըլլայ եւ մատչելի ամէնուն, նիւթապէս օգնելով անոնց որ չեն կրնար շարունակել իրենց ուսումը, առանց այդ օգնութեան:*

Յօդ. 26.— *Ամէն մարդ պարտականութիւն ունի աշխատելու եւ իրաւունք՝ գործ մը ստանալու: Ոչ ոք կրնայ նեղուիլ իր պաշտօնին մէջ, իր ծագումին, կարծիքներուն եւ դաւանանքին պատճառով:*

Յօդ. 27.— *Աշխատանքի տեւողութիւնը եւ պայմանները պէտք չէ վնասեն պատճառեն աշխատաւորի ոչ առողջութեան, ոչ արժանապատուութեան, ոչ ալ ընտանեկան կեանքին: Պատանիները պէտք չէ բռնադատուին այնպիսի աշխատանքի մը որ կը վտանգէ իրենց ֆիզիքական, մտաւոր կամ բարոյական զարգացումը: Անոնք իրաւունք ունին արհեստակցական կրթութեան:*

Յօդ. 28.— *Այր եւ կին իրաւունք ունին արդար վարձատրութեան, համաձայն իրենց աշխատանքի որակին եւ քանակին, ամէն պարագայի մէջ՝ անհրաժեշտ նիւթական միջոցներու, որպէսզի կարենան մարդավայել ապրիլ, իրենք եւ իրենց ընտանիքները:*

Յօդ. 29.— *Ամէն մարդ իրաւունք ունի հանգիստի եւ զբօսանքի (ժամանց):*

Յօդ. 30.— *Ամէն մարդ իրաւունք ունի պաշտպանելու իր շահերը սէնտիքայի միջոցաւ: Ամէն մարդ կրնայ անդամակցիլ իր ընտրած սէնտիքային կամ չանդամակցիլ որ եւ է մէկուն:*

Յօդ. 31.— *Ամէն աշխատաւոր իրաւունք ունի մասնակցելու, իր պատուիրակներուն միջոցաւ, աշխատանքի պայմաններու հաւաքական որոշման, ինչպէս եւ ձեռնարկներու մատակարարութեան:*

Յօդ. 32.— *Գործադուլի իրաւունքը ընդունելի է բոլորին համար, անոր վերաբերեալ օրէնքներու սահմանին մէջ:*

Յօդ. 33.— *Ամէն մարդկային էակ որ իր տարիքին, ֆիզիքական կամ մտաւոր վիճակին, տնտեսական կացութեան հետեւանքով աշխատելու անկարող վիճակի մէջ կը գտնուի, իրաւունք ունի հաւաքականութենէն ստանալու ապրուստի պատշաճ միջոցներ: Այս իրաւունքը երաշխաւորուած է ընկերային ապահովութեան հանրային օրկաններու հաստատումով:*

Յօդ. 34.— *Ազգային աղէտներու պատճառով անձերու եւ գոյքերու կրած վնասները պիտի հատուցանէ ազգը: Հանրապետութիւնը կը հռչակէ բոլորին հաւասարութիւնը եւ համերաշխութիւնը յառաջ գալիք ծախքերուն առջեւ:*

(3) (Շար.)

«ԹԻԶ ՄԸ ՀՈՂ, ՁԵՆՔ ՏԱՐ»

Թուրքիոյ վարչապետը, Սարաճօղլու, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Մ. Նահանգներու անթէլի ընկերութեան թղթակցին, տեսակցութեան մը ընթացքին.— «Թուրքիա ոչ մէկ թիզ հող պիտի յանձնէ ո եւ է մէկուն, բարեկամութեամբ կամ ուրիշ եղանակով. Թուրքիա վճռած է հաւատարիմ մնալ Մոնթրէօյի պայմանագրին, որ կը տրամադրէ ազատ անցք տալ Տարտանէլէն բոլոր երկիրներու նաւատորմիղներուն, խաղաղութեան թէ պատերազմի ատեն, բայց Նեղուցները կը ձգէ թրքական վարչութեան տակ»:

Ինչպէս կ'երեւայ, Թուրքերը պիտի փորձեն անգամ մը եւս օգտուիլ Երեք Մեծերու ներքին վէճերէն, ճիշդ այն պահուն երբ կը գումարուի Չորսերու խորհրդաժողովը, Փարիզի մէջ:

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ֆրանսայի վճռական դիրքը

Բոլոր պատուիրակութիւնները Փարիզ հասած ըլլալով, Չորսերու խորհրդաժողովը բացուեցաւ երէկ, հինգշաբթի, Ծերակոյտի պալատին մէջ: Աւանդական ճառախօսութիւններէն վերջ, օրակարգի առաջին խնդիրը պիտի ըլլայ Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագիրը, որու մասին տարբեր տեսակէտներ ունին Երեք Մեծերը: Փարիզի պաշտօնական շրջանակներէն քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, որոնք հրատարակուած են Լոնտոնի թերթերուն մէջ, Չորս Մեծերը դրեթէ համաձայնած են Թրիէսթէն Իտալիոյ տալու, իսկ անոր ներքին երկրամասէն լայն բաժին մը՝ Եուկոսլաւիոյ, այսպէս լուծելու համար վէճ մը որ սուր հանգամանք ստացած է:

Այս բանաձեւը պիտի յանձնուի ժողովին, մասնաւոր յանձնախումբին կողմէ որ տեղին վրայ քննութիւն կատարած էր տասը օր առաջ: Անշուշտ ասով չի վերջանար իտալական խնդիրը: Թերթերը կը գրեն թէ Հռոմ խնդրած է պահել իր բանակը, նաւատորմը եւ օդատորմիղը, «ապահովելու համար երկրին անդորրութիւնը»: Ետքոյ, Խ. Միութիւնը 300 միլիոն տոլար հատուցում կը պահանջէ իրեն եւ Եուկոսլաւիոյ համար, մինչդեռ Իտալիա կ'առարկէ թէ ի վիճակի չէ որ եւ է գումար վճարելու: Աւստրիա կը պահանջէ իտալական Թիրոլը: Ու վերջապէս կայ Ափրիկէի իտալական գաղթավայրերուն փշոտ խնդիրը: Հռոմ կ'ուզէ պահել զանոնք, դիտել տալով թէ տարիներով քրտինք թափած է հոն, եւ պէտք ունի շահաստանի եւ գաղթավայրի:

Արդ, Խ. Միութիւնը կը պահանջէ միայն մէկ ... ութեան՝ իրեն յանձնել Ափրիկեան Տրիպոլսոյ խնամակալութիւնը, իսկ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները տարբեր տեսակէտ ունին: Իրազեկներու կարծիքով, Խ. Միութիւնը այս պահանջը դրած է իբրեւ սակարկութեան նիւթ, խարիսխներ ապահովելու համար Միջերկրականի աւազանին միւս մասերուն մէջ,— Օրինակ՝ Թրիէսթէ, Երկոտասան կղզիներ եւ Տարտանէլ: *Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն տրամադիր չեն թոյլ տալու որ զօրանայ ռուսական ազդեցութիւնը Միջերկրականի հարաւային ափերուն եւ Ափրիկէի ցամաքին վրայ: Մէկ խօսքով, բարդ խնդիր մը որ կրնայ նոր ճեղքեր բանալ Երեք Մեծերուն միջեւ, ինչպէս պատահեցաւ Լոնտոնի եւ Մոսկուայի ժողովներուն ատեն:*

Խորհրդաժողովին նիստերը գաղտնի պիտի ըլլան եւ աւելի քան 200 թղթակիցներ պիտի կրնան լուրեր քաղել միայն պաշտօնական զեկոյցներէ կամ շնորհիւ իրենց ճարպիկութեան: Ծերակոյտին պալատը կրնան մտնել միայն պատուիրակներն ու իրենց անմիջական խորհրդականները: Իբրեւ բացառիկ արտօնութիւն, թղթակիցները կրցան մտնել Լիւքսէմպուրկի պալատին բակը, ժողովին բացման առթիւ, առանց մօտենալու բուն շէնքին ուրիշ մասերուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Նախարարական խորհուրդը առջի օր նիստ գումարելով, լսեց արտաքին նախարարը, Գ. Պիտօ եւ միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց անոր տեսակէտներուն: Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա իրաւունք ունի մասնակցելու միայն Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագրին քննութեան, զինադադար կնքած չըլլալով միւս պարտեալ պետութեանց հետ (Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա եւ Ֆինլանտա): Նախարարական Խորհուրդին որոշումով, Գ. Պիտօ պիտի պահանջէ կատարեալ մասնակցութիւն բոլոր դաշնագիրներու քննութեան: Այս առթիւ, պիտի բացատրէ Ֆրանսայի քաղաքական եւ տնտեսական շահերը այդ երկիրներուն մէջ, եւ պիտի հասկցնէ թէ խորհրդաժողովը ձախողած պիտի ըլլայ, եթէ մերժուի Ֆրանսայի արդար պահանջը: Գ. Պիտօ պիտի յուզէ Նաեւ Հռենոսի, Ռուրի եւ Սարի խնդիրները, պնդելով Ֆրանսայի պահանջներուն վրայ (այդ շրջանները անջատել Գերմանիայէն, յանուն ապահովութեան):

Նախարարական Խորհուրդի նոյն նիստին մէջ, անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ կառավարութիւնը պիտի մնայ անփոփոխ, հակառակ Սահմանադրութեան մասին ծագած անհամաձայնութեան: Ֆրանսայի գլխաւոր մտահոգութիւնը գերմանա-

կան խնդիրն է, ինչպէս բացատրեց Գ. Պիտօ, ունկնդրութեան ընդունելով անգլեւամերիկեան մամուլի թղթակիցները: Ասուլիսին ներկայ էին նաեւ անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանները : Արտաքին նախարարը յայտարարեց.

— « Գերմանական հարցը բանալին է Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի : Կը վախնամ թէ շատ մը երկիրներու մէջ լաւ չեն հասկնար մեզ: Ահա թէ ինչ կ'ըսենք մենք, քանի մը բառով.— Գերմանիոյ մասին համաձայնութիւն մը կը նշանակէ համաձայնութիւն ամբողջ աշխարհի մասին. որովհետեւ Գերմանները հնարամիտ ժողովուրդ են, քաջ եւ օժտուած: Եթէ այս մութ հարի մասին (Գերմանիա) համերաշխութիւն չգոյանայ յաղթական ազգերուն միջեւ, չկայ տեղ մը ուր կարելի ըլլայ իրականացնել այդ համաձայնութիւնը »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ազգայնացումը քուէարկուեցաւ Սահմանադիր ժողովին կողմէ, ապրիլ 24ին, 63ի դէմ 487 ձայնով: Այս առթիւ ելմտական նախարարը ճառ մը խօսելով, խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեց անոնց որ շշուկներ կը տարածեն թէ ֆրանքը նորէն պիտի արժեզրկուի, թէ տոլարը 300 ֆրանքի պիտի բարձրանայ եւն.: «Ֆրանքին ներկայ գինը, որ հաստատուեցաւ անցեալ դեկտեմբերին, նուազագոյն չափով իսկ վտանգուած չէ նոյնիսկ ամէնէն յոռետեսներուն համար»: Այս յայտարարութիւնը ընդունուեցաւ ծափերով: Ֆրանքի նոր արժեզրկումի մասին վախ յայտնեց աջակողմեան երեսփոխան մը, առաջարկելով որ ազգայնացուած ընկերութեանց բաժնետէրերուն 3 առ հարիւր տոկոսը ապահովուի «Ֆրանքի նոր արժեզրկումի վտանգին դէմ»: Ելմտական նախարարը տեղէն ցատկելով ազդարարեց որ եթէ Գ. երեսփոխանը համարձակէր ժողովէն դուրս ընել այս յայտարարութիւնը, դատի պիտի քաշուէր, իբրեւ վնասող պետական վարկին: Ապահովագրական ընկերութեանց ազգայնացումը, որ պիտի գործադրուի 1946 Յուլիս 1ին, չի վերաբերիր Ֆրանսայի, Ալժերիոյ եւ գաղթավայրերու մէջ գործող օտար ընկերութեանց :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ՄԸ, որ 1941ին արձակուած էր օդէն եւ թաղուած Սէյնթ Ճէյմսի մէջ (Լոնտոն), սկսած է «բանիլ»: Մասնագէտներ յայտարարեցին թէ կրնայ պայթիլ որ եւ է ատեն: Այս ազդարարութեան վրայ, անմիջապէս լուր տրուեցաւ Թագաւորին, որպէս զի պարպեն Պըքինկէմի պալատը եւ շրջակայ շէնքերը :

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՄԱՐՄԻՆԸ, որ գողցուած՝ էր առջի օր, խստօրէն կը փնտռուի ոստիկանութեան կողմէ: Միլանի բոլոր ճամբաները լեցուած են ոստիկաններով եւ լրտեսներով: Դաւադիրները նամակ մը ուղղելով Միլանի թերթերուն, կը յայտարարեն թէ պայքարը պիտի շարունակեն «կարմիր բռնակալութեան դէմ որ կը խափանէ ժողովրդային մեծամասնութեան ազատ արտայայտութիւնը»: Միեւնոյն ատեն լուրեր կը տարածեն հեռաձայնով, շփոթեցնելու համար ոստիկանութիւնը:

ՍԹԱԼԻՆ Ամերիկա՞ պիտի երթայ,— այս հարցը կը յուզեն ամերիկեան թերթերը, քանի մը օրէ ի վեր: Պաշտօնական շրջանակները ոչ կը հերքեն, ոչ ալ կը հաստատեն լուրը, թէեւ իրազեկներ կը հաւաստեն թէ նախագահ Թրումըն հրաւէր մը ուղղած է, դասախօսութեան համար :

250 ՄԻԼԻՈՆ ՍԹԵՐԼԻՆ փոխ պիտի տրուի Խ. Միութեան, Մ. Նահանգներուն կողմէ: Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ պիտի յետաձգուին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ տրուելիք վարկերը, տրամադրելի գումարը մեծապէս պակսած ըլլալով: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆրանսայի բաժինը պիտի ըլլայ 2000 միլիոն տոլար :

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ դատավարութեան Ապրիլ 24ի նիստին մէջ, նախագահը յայտնեց թէ Կէօրինկ սպառնալիք մը ուղղած է Շախթի փաստաբանին, ըսելով որ «վտանգաւոր յայտնութիւններ պիտի ընէ, եթէ լուռ չմնայ»: Հակառակ այս սպառնալիքին, վկայ մը, Կիզէվիուս, որ 1943ին մասնակցած է Հիթլէրի դէմ սարքուած մահափորձին եւ յետոյ Զուիցերիա փախած, պատմեց թէ Կէսթափոյին հիմնադիրը Կէօրինկն է, թէ չկայ բան մը որ ամբաստանեալը գիտցած չըլլայ եւն.:

ԳԵՐՄԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ հովուական թուղթ մը ուղղեցին Զատկի առթիւ, դանգատելով թէ Դաշնակիցներուն «մաքրագործումի եղանակը գերման ժողովուրդին վրայ կը ճնշէ իբրեւ մըղձաւանջ մը: Միլիոնաւոր Գերմաններ տակաւին կը պահուին իբրեւ գերի, հազարաւոր պաշտօնեաներ կ'արձակուին, ուրիշ հազարաւորներ կը ձերբակալուին» եւն.: Ֆրանսական շրջանին հրամանատարութիւնը արգիլեց այս թուղթին ընթերցումը:

ՓԱՐԻԶԻ ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ, Գ. Ապէց, պետական գանձ մը եւ զանազան փաստաթուղթեր թաղած ըլլալով Սեւ Անտառին մէջ, բանտէն Գերմանիա փոխադրուեցաւ, տեղը ցուցնելու համար:

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՅԻՆ դէմ պայքարելու համար, օրինագիծ մը քուէարկուեցաւ որ կը տրամադրէ 3 ամիսէն 10 տարի բանտարկութիւն եւ 10.000էն 20 միլիոն ֆրանք տուգանք:

ՄԻԼԱՆԻ 2500 ըմբոստ բանտարկեալներ անձնատուր եղան, ազատ ձգելով բոլոր պատանդները: 1100 հոգին ուրիշ բանտ մը փոխադրուեցան,

ԴՊՐՈՑ ՊԷԼՖՈՒՐ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՈՒՐ, 20 Ապրիլ (Յառաջ) — Այս տարուան Զատիկը իր հետ բերաւ մեր գաղութին համար հայկական դպրոց: Բացումը տեղի ունեցաւ այսօր իսկ: Ամբողջ գաղութը ներկայ էր: Նորահաս օրիորդներ եւ երիտասարդներ մեծ ջանք թափած էին հանդէսը փայլուն եւ ճոխ անցընելու համար: Կրթասիրացի նախագահը, Գ. Գաչանեան հանդէսը բանալով բացատրեց հայ լեզուին եւ նորահաս սերունդը հայ պահելու անհրաժեշտութիւնը եւ մասնաւորաբար շնորհակալութիւն յայտնեց Գ. Գ. Թ. Աւատանեանի, Ե. Տէր Եղիաեանի եւ Յ. Սէմաալեանի որ իրենց նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւնները չեն զլացած դպրոցին համար:

Գ. Յ. Տարագճեան իր խօսքը ուղղելով ծնողներուն, ուրախութիւն յայտնեց որ Կրթասիրացը դպրոց մը բացաւ եւ կազմակերպեց այս տեսակ հայկական երեկոյթ մը: Այս առթիւ շնորհակալութիւն յայտնեց Գ. Բ. Գաչանեանի որ սիրայօժար տրամադրած է սենեակ մը դպրոցին համար:

Այնուհետեւ երգեցին շատ յաջող կերպով օրիորդներ, Վ. Աւատանեան, Ա. Գոնարարդեան, Ա. Վասիլեան: Ներկաները հիւրասիրուեցան կարմիր հաւկիթներով : Մէջ ընդ մէջ երգեցինք եւ արտասանեցինք: Բոլորին մէջ ալ գգալի էր իրար գերազանցելու, իրարմէ աւելի օգտակար ըլլալու տենչը: Պարերը եւ երգերը տեւեցին մինչեւ առաւօտ: Հանդիսականները մեկնեցան գոհ, մաղթելով որ նոր սերունդը շուտով հայերէն սորվի, որպէսզի սեւ երեսով չմնայ իր նախնիքներու առջեւ : — Ա. Բ. Գ.

ԿՍԿԾԱԼԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ — Այս կիրակի, 28 ապրիլ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Վալանսի մատուռին մէջ, ողբացեալ Հայկ Ա. Քիրէճեանի համար, — կրկնապէս դժբախտ երիտասարդ մը որ վայրագօրէն սպաննուեցաւ 1944 Յուլիս 3ին, անծանօթներու կողմէ: Ծնած 1908 Յուլիս 20ին Իզմիր, զինուորագրուած 1939ի զօրակոչին, ողբացեալ երիտասարդը գերութեան լեզին քամած էր ամբողջ երեք տարի, եւ վերադարձին հանդիպեցաւ նոր փորձանքի մը որ մարեց իր կանանչ արեւը: Որ եւ է հոսանքի չէր պատկաներ, բայց միշտ պատրաստ էր իր պարտականութիւնը կատարելու: Սպանութենէն քանի մը ամիս առաջ թաղած էր իր մէկ հատիկ զաւակը, Արման, 11 տարեկան, որ խեղդուեցաւ գետը լողացած ատեն: Մահէն վերջն ալ, կը կորսնցնէր իր այրին, որ գոհ գնաց անողոք հիւանդութեան մը, հակառակ բոլոր խնամքներուն: Այսպէս անհետացաւ երջանիկ բոյն մը, խոր սուգի մատնելով իր ծերունի ծնողքը, եղբայրը՝ Գէորգը եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներն ու բարեկամները :

Հոգեհանգիստէն վերջ, ժամը 2ին այցելութիւն մը պիտի կատարուի գերեզմանը:— Ռազմիկ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ԱՄԵԱԿԸ

Վալանսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, այս կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. «Ահարոնեան ակումբը», 11 Ave. Gambetta: Պիտի խօսի՝ Հ. Բալըեան: Գեղարուեստական բաժին: Մուտքը ազատ է:

Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան եւ ժիրայր Մուրատեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տան այս կիրակի, ժամը 10ին Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին, ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վէթերաններու Ֆոնտին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Ազգ. Ընդհ. Միութեան Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ տեղական կազմակերպութեանց, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին François Coppée սրահին մէջ, 8 rue Victorien Sardou: Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան, Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան, եւ մասնակցութեամբ Ազգ. մարմիններու, այս կիրակի ժամը 11.30ին, Փրատոյի Մայր եկեղեցիի պարտէզին մէջ, մասնաւոր հոգեհանգիստէն վերջ:

Գ. ԱՆԹՈՒԱՆ ՋԳԼԱՔԵԱՆ, Մաքս - Լինտէր սինէմային տնօրէնը, իր գրասենեակին մէջ յարձակում կրեց երեք սպառազէն անձերու կողմէ որոնք յափշտակեցին օրուան հասոյթը, 235.000 Ֆր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ — Տիկին Նէմզուր Զպուքճեան եւ Օր. Մատլէն Զպուքճեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Հայոց եկեղեցին՝ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ ԱԼԻՔՍԱՆ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆԻ համար: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ՝ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերներու կողմէ, ողբացեալ ընկեր ՕՀԱՆ ԿԱՐՈՅԻ տապանաքարին գետեղման առթիւ, այս կիրակի առաւօտեան ժամը 10.30ին, Thiais-ի գերեզմանատունը: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մարմիններն ու ընկերները: Հաւաքավայր՝ կիրակի առաւօտ ժամը 10ին մեթրօ Փորթ տ'Իթալի, Thiais-ի գերեզմանատունը գացող հանրակառքերու կայանը:

Պիտի կատարուի նաեւ այց մը ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆի եւ ՊԱՊԱՇԱՅԻ գերեզմաններուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ժամը 3ին, Պուլվար Օտտօ, դպրոցի սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի, ժամը 8.30ին, Studio Caumartin: Կը խօսի Հրանտ Սամուէլ: Նիւթ՝ «Յեղափոխական շարժումները նախ քան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին, ընկեր Ս. Պօյաճեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Կարտան Պիվէռի Նոր Սերունդի Վարանդեան խումբի դասախօսութիւնը՝ ապրիլ 29ին երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի Գ. Մելքոն Աստուրեան: Նիւթը՝ Հայկական ճախաշարժման պատմութիւնը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին «Սալ տէ Ֆէթ»ի մէջ, սիրայօժար մասնակցութեամբ Վիէնի Կապոյտ Խաչի սանուհիներու: Պիտի ներկայացուի Հ. Տէրմոյեանի «ԾԱՂԻԿԸ» եւ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ»: Կը խօսի Հ. Տէրմոյեան : Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Տոմսերու գիները 100, 50 եւ 30 Ֆրանք:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ, ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Էնսթիթիւ Արմէնիէնի կողմէ, նախագահութեամբ կրթական նախարար Mr. Naegelen-ի եւ բարձր հովանաւորութեամբ Mr. Justin Godart-ի: Միջազգային տան շքեղ սրահներուն մէջ, շաբաթ 4 Մայիսին ժամը 4էն 24: 21 Bd. Jourdan, métro Cité Universitaire կամ Porte d'Orléans: Մուտք 100 ֆր. :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ–ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին, շբ. 27ապրիլ ժամը 21ին, Ֆրանքօ - Պելժ սրահին մէջ, 59 rue Vergniault, Paris (13), métro Tolbiac: Պիտի ներկայացուի «Երկու Ծառաները»: Մուտքը 60 Ֆր.:

Ֆ. Ե. Մ.ԵԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ երեկոյթը շաբաթ 27 ապրիլին, ժամը 20.30ին, Salle Chopin Pleyel-ի մէջ: Յայտագիրը կազմուած է նուագով, երգով, արտասանութեամբ: Գին՝ 100 եւ 60 Ֆր.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ — Լիլայէն Տէր եւ Տիկին Գ. Գալֆաեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի 28 Ապրիլ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԳԱԼՖԱԵԱՆԻ (մեռած Պոլիս), ՅԱԿՈԲ, ՍՐԲՈՒՀԻ եւ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ (մեռած Յունաստան), ՆՈՒՊԱՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ (մեռած Վալանս) եւ ԿԱՐՕ ԿԷՆՃԵԱՆԻ (զինուոր, մեռած 1940ին պատուոյ դաշտին վրայ), անմոռանալի յիշատակին: Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները :

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Գ. Գալֆաեան 500 ֆրանք կը նուիրեն Վէթերաններու Ֆոնտին : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ — Կազմակերպուած Ֆ. Ա. Ը. Մ.ի Արժանթէօյի մասնաճիւղին, Փարիզի հայ եկեղեցւոյ կրթական մարմնի վարչութեան եւ տեղին կրթ. յանձնախումբին կողմէ, այս կիրակի, ժամը 14.30ին, 13, Bld. Jean Alleman, Argenteuil: Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ թատերախաղ մը, «Ընտանեկան կրթութիւնը»: Մուտք 25 Ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Dameseme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Բաժանորդ. տար. 750, վեցամս. 400, եռամս. 200 ֆրանք

Samedi 27 Avril 1946 Շաբաթ 27 Ապրիլ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4596-Նոր շրջան թիւ 325 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

Չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը հազիւ բացուած, բոլոր պոլիտիկոսներն ու բանբէտները մրցումի ելած են, գաղտնիքներ կորզելու համար:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ դռնփակ: Աւելի քան երկու հարիւր թղթակիցներ հարկադրուած են կա՛մ գոհանալ պաշտօնական զեկոյցներով, եւ կամ ... լուր ղողնալ, հետապնդելով, հարցաքննելով այս ու այն դիւանադէտը: Բուն Ջօջերը, Պըրնս, Պէվին եւ Մոլոթով իրենց հասած օրն իսկ պաշտպանեցան, բայց մերժեցին որ եւ է յայտարարութիւն ընել:

Ուրեմն, հասարակ մահկանացուները չոտ բան պիտի չլսեն ժողովի ընթացքին: Պէտք է ժամանակ անցնի, եւ հետզհետէ երեւան կ'ելլեն զանազան գաղտնիքներ, ինչպէս եղաւ Փոցտամի, Լոնտոնի եւ Մոսկուայի ժողովներուն առեն:

Աւելորդ է ըսել թէ՝ խորհրդակցութիւններն են որ գաղտնի պիտի մնան: Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ որ եւ է հարցի մասին, գլխաւոր կէտերը կը հաղորդեն պաշտօնապէս: Մնացեալը «ատուածներու գաղտնիք»ն է, որոշ ատեն մը:

Պաշտօնական օրակարգը ծանօթ է արդէն,— հաշտութեան դաշնագիր Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Ֆինլանտայի:

Վերջինը, Ֆինլանտական խնդիրը, արդէն կարգադրուած կը համարուի, ուղղակի Մոսկուայի հետ, որ իր ուզածն առաւ յաղթանակէն անմիջապէս վերջը: Միւսները, մանաւանդ իտալականը — ինչպէս եւ գերմանական հարցը — շատ ջուր կը վերցնեն, քանի որ կապ ունին ոչ միայն հողային պահանջներու հետ, այլեւ կը շօշափեն Երեք թէ Չորս Մեծերու հիմնական շահերը:

Կը նշանակէ թէ՝ ժողովին ելքն ալ կախում ունի Ջօջերուն [illegible]:

Ամէն պարագայի մէջ, փոքր ժողովուրդները եւ մանաւանդ պարտեալները շատ մեծ յոյսեր չեն կրնար սնուցանել: Անոնք չնորհապարտ պիտի մնան, եթէ կարենան տանէն մէկն առնել, կամ ազատիլ նուազագոյն վնասով, Մեծերու ահեղ մրցակցութեանց լաբիւրինթոսին մէջ: Իրենց պահանջներն ու բաղձանքները պէտք է յարմարին Մեծերու կաղապարին: Ուրիշ խնդիր, եթէ ուժ ունին եւ կրնան գլխու ցաւ պատճառել, ինչպէս Եուկոսլաւիան:

Թրքական խնդիր ալ կրնա՞յ ծագիլ, այս խորհրդաժողովին մէջ:

Ուղղակի՝ ոչ. իսկ անուղղակի՝ թերեւս:

Օրինակ, Տարտանէլի հարցը կրնայ սեղանի վրայ գալ, երբ տեսակէտներ պարզուին իտալական աւարի մասին,— ափրիկեան գաղթավայրեր, Երկոտասան կղզիներ եւայլն:

Ամէն օր կը կարդանք լուրերու բաժնին մէջ,— Խ. Միութիւնը կը պահանջէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ խնամակալութիւնը, համաձայն Միացեալ Ազգերու դաշինքով հաստատուած կարգուսարքին: Եթէ մերժեն, պիտի պահանջէ խարիսխ մը Երկոտասան կղզիներուն կամ յունական կղզիներուն մէջ: Այս պահանջները ինքնին կը յարուցանեն Միջերկրականի եւ Նեղուցներու խնդիրը:

Բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ Խ. Միութիւնը անկարելին պիտի փորձէ, ոտքի տեղ մը ապահովելու համարՄիջերկրականի աւազանին մէջ:

Արդ, այս ճակատին վրայ նոյնքան վճռական դիրք բռնած են անգլեւսաքսոն պետութիւնները:

Մեծն Բրիտանիա բան չէ փոխած իր հարիւրամեայ աշխարհակալութենէն,— տիրաբար ձեռքի տակ պահել ծովու ճամբաները, բոլոր կենսական բանալիները, սկսելով Ճիպրալթարէն: Իսկ Մ. Նահանգները, որոնք այլեւս մէկդի դրած են չքեղ մեկուսացման քաղաքականութիւնը, խրած են արդէն ոչ միայն Եւրոպայի, այլեւ Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի գործերուն մէջ: Պարզ ցոյց մը չէր վիթխարի զրահաւորի մը պտոյտը Վոսփորի ջուրերէն մինչեւ Միջերկրական, դեսպանական դիակի մը փոխադրութեան պատրուակով:

Այս գետնին վրայ, որոշ ատրճան մը համեբաշխ են երկու անգլեւսաքսոն պետութեանց շահերը: Երկուքն ալ հաճութեամբ չեն դիտեր Խ. Միութեան ծաւալումը Միջերկրականի ափերուն վրայ: Պիտի կրնա՞ն արգիլել: Ի՞նչ գնով:

Այս հանգոյցն է որ պիտի քակուի Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ, հաշտութեան դաշնագիրներու քննութեան առթիւ: Ծիրգ ատոր համար ալ քաղաքական շրջանակները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին ժողովի աշխատանքներուն: Շ.

Ի՞նչպէս պիտի կատարուի ներգաղթը

ԽՄԲ.— Պէյրութի Արարատը (23 Մարտ) կարգ մը հարցումներ ուղղած է Լիբանանի Ներգաղթի կոմիտէին քարտուղարներէն Պ. Վ. Ճէրէճեանի, որ հետեւեալ պատասխանները տուած է. (կ'արտատպենք Յուսաբերէն, 2 ապրիլ).—

— Ե՞րբ կը սկսի ներգաղթը:

— Ինչպէս կոմիտէի զեկոյցին մէջ յիշուած էր, 18 Մարտի մեր հանդիպման ընթացքին ընկեր Գառնիկ Նազարեան, նախօրօք իրեն տրուած հարցումներուն պատասխանելով, յայտարարեց թէ «ներգաղթը կը սկսի Յունիսին եւ կը տեւէ մինչեւ ձմեռուան սկիզբը: Ներգաղթը առաջին հերթին պէտք է կատարուի 5 մեծ կեդրոններէն միաժամանակ, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Յունաստանէն, Պարսկաստանէն եւ Սուրիա - Լիբանանէն», իսկ միւս շրջաններու համար կարելի է նախատեսել յաջորդ տարին:

— Որո՞նց նախապատուութիւն պիտի տրուի առաջին հերթին:

— Ընկեր Գ. Նազարեան այս հարցին որպէս պատասխան ցաւով դժգոհութիւն յայտնեց տեղական թերթի մը մասին, որ իրեն վերագրած էր յայտարարութիւն մը, ըստ որուն ըսած ըլլայ թէ նախապատուութիւն պիտի տրուի բանուորներուն: Ան որոշ կերպով ըսաւ թէ «Խորհրդային Հայաստանի մէջ ամենեւին դասակարգային խտրութիւն չըլլալով, Ներգաղթի գործին մէջ ալ այս կամ այն դասակարգին նախապատուութիւն չէ կարելի տալ: Ներգաղթը պայմանաւորուած է հայրենիքի հանդէպ անձերու տածած զգացումներէն»: Բայց, աւելցուց ան, իմ անձնական կարծիքով պէտք է նախապատուութիւն տալ տնտեսական անձուկ պայմաններով եւ խեղճ ու անգործ հասարակութեան:

— Ուսանողներու համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը կա՞յ:

— Երեւանի մէջ հիմնուած է Արհեստի Գիտութեանց վերաբերեալ յատուկ վարժարան մը, ուր կ'ուսանին տարեկան 600 ուսանողներ, եւ երեք տարի ուսանելով կը ստացուի արհեստից միջնակարգ մասնագիտութիւն: Յետոյ առիթ կը տրուի շարունակելու ուսումը բարձրագոյն լսարաններու մէջ: Նկատելով որ այս վարժարանը իր աշակերտները կը ստանայ Օգոստոսին, հաւանական է որ Կոմիտէն անմիջական կարգադրութիւններ ընէ այս մասին:

— Ի՞նչ միջոցներով պիտի կատարուին ներգաղթը եւ չքաւորներու հարցը:

— Ներգաղթի համար յարմարագոյն միջոցը ծովային ճանապարհն է, նկատելով որ ցամաքային շատ վտանգաւոր եւ անապահով է: Սուրիոյ եւ Լիբանանի Ներգաղթի Կոմիտէն պէտք է ստեղծէ տնտեսական զօրաւոր ներգաղթի ֆոնտ մը՝ աղքատ եւ չքաւոր ընտանիքներու ճամբու ծախքերը ապահովելու համար: Այս առթիւ պէտք է համայն հայ ժողովուրդը մասնակցի Կոմիտէի բոլոր ձեռնարկներուն, դիւրացնելու համար ներգաղթի տնտեսական կարեւորագոյն գործը:

— Շարժուն եւ անշարժ հարստութեանց փոխադրութեան մասին.— Մեր այս հարցումին ընկ. Վահրիճ պատասխանեց.

— Ընկեր Գառնիկ Նազարեան զարմանքով իմացած է թէ շատ մը հայրենակիցներ արդէն իսկ իրենց տուները ծախու հանած են: Այս մասին փափաք յայտնեց որ իմաց տրուի ժողովուրդին նմանօրինակ հապճեպ գործեր չտեսնել, կոմիտէն ներգաղթողներուն մէկ - մէկուկէս ամիս առաջ իմաց պիտի տայ, որ իրենց գործերը կարգադրեն: Ընկ. Գ. Նազարեան չի թելադրեր որ տուներ կամ կալուածներ ծախուին իրենց արժէքէն նուազ գինով: Իսկ եթէ պատահի, որ մինչեւ ներգաղթի թուականը անկարելի եղաւ վաճառել կալուած մը իսկական արժէքով, այդ պահուն որոշ կարգադրութիւններ պիտի ըլլան, յետագային փոխարժէքը հայրենիքի մէջ ստանալու համար:

Շարժուն գոյքերու համար ընկեր Գ. Նազարեան խորհուրդ կուտայ, որ ընտանիքին եւ գործի վերաբերեալ ամենայետին գոյքն անգամ չծախուի եւ միասին հայրենիք փոխադրուի:

ՄԱՐՈՒՔԻ ՍՈՒԼԹԱՆԸ բողոքագիր մը ուղղեց Ֆրանսական կառավարութեան, ըսելու համար թէ իր երկիրը գաղթավայր չէ, ուրեմն չեն կրնար գործադրել Ֆրանսայի ընտրական օրէնքը: Ի հարկին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան պիտի դիմէ, եթէ գոհացում չստանայ:

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի առաջին յաջողութիւնը

Չորս արտաքին նախարարներու առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ հինգշաբթի, երեկուան ժամը 5ին, նախագահութեամբ Պ. Պիտոյի, որ բարի գալուստ մաղթեց հիւրերուն: Անգլիոյ, Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակները պատասխանեցին նոյն սիրալիր տրամադրութիւններով: Յետոյ ժողովը քննեց օրակարգը, որուն մէջ առաջին տեղը կը բռնէ Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագիրը:

Ժողովը, որուն կը մասնակցէին քսան պատուիրակներ եւ խորհրդականներ, հետեւեալ որոշումները տուաւ.—

1. Նախագահութիւնը փոխն ի փոխ պիտի վարեն չորս արտաքին նախարարները: (Երէկուան նիստին պիտի նախագահէր Պ. Պէվին, այսօր՝ Պ. Մոլոթով, յաջորդ նիստին՝ Պ. Պըրնս):— 2. Չորս նախարարներուն փոխանորդները նիստ պիտի գումարեն առտուները, իսկ իրենք՝ ամէն կէս օրէ վերջ: Փոխանորդներուն պաշտօնն է պատրաստել օրակարգը եւ կարգադրել իրենց յանձնուած խնդիրները:— 3. Ժողովին պաշտօնական լեզուները պիտի ըլլան անգլերէնը, ֆրանսերէնը եւ ռուսերէնը:— 4. Չորս նախարարները պիտի մասնակցին բոլոր նիստերուն եւ վիճաբանութեանց, *բայց, հաշտութեան դաշնագիրներու կարգադրութեան առեն, քուէարկելու իրաւունք ունին միայն այն անդամները որոնց կառավարութիւնը զինադադար ստորագրած է հինդ պարտեալ պետութեանց հետ:*

Այս որոշումով, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը պիտի կրնայ մասնակցիլ միայն իտալական դաշնագրին քուէարկութեան, քանի որ զինադադար կնքած չէ Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ֆինլանտայի հետ: Մ. Նահանգներն ալ պիտի չմասնակցին Ֆինլանտ. դաշնագրին քուէարկութեան: Ամէն պարագայի մէջ, տրուած որոշումը յաջողութիւն մըն է Ֆրանսայի համար, քանի որ անցեալ Սեպտեմբերին, մասնաւորապէս Պ. Մոլոթով բոլորովին հակառակ էր Ֆրանսայի մասնակցութեան:

Ինչպէս գրած էինք, նիստերը գաղտնի պիտի ըլլան: Մասնաւոր յանձնախումբ մը զեկոյցներ պիտի հաղորդէ մամուլին, տրուած որոշումներու մասին:

300 ՀՈԳԻ ՄԻԱՅՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

Չորս պետութիւններն ալ բազմանդամ պատուիրակութիւններ տրամադրած են այս ժողովին համար: «Տէյլի Մէյլ» 300 կը հաշուէ խորհրդային պատուիրակութեան անդամներուն թիւը, դիտել տալով.— «Կը թուի թէ Խ. Միութեան արտաքին նախարարութիւնը ամբողջովին Փարիզ փոխադրուած է օդանաւով, ինչ որ նշան մը կը համարուի Մոսկուայի բարի դիտաւորութեան կամ վճռականութեան, այս կամ այն ուղղութեամբ»: Նոյն աղբիւրին համաձայն, խորհրդային պատուիրակութիւնը խնդրած է ֆրանսական կառավարութենէն բացառապէս իրեն տրամադրել հեռաձայնի մասնաւոր եւ երկայն գիծեր, Մոսկուայի հետ խօսելու համար: Ուրիշ խօսքով, պատուիրակութիւնը կ'ուզէ օրն ի բուն ուղղակի շփում ունենալ Ստալինի հետ, լուծելու համար բազմաթիւ բարդ խնդիրներ: Ասով անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ Սպարապետ գերագոյն իշխանութիւնը կը հաժարուի եւ վերջին խօսքը իրեն կը մնայ: Իրազեկներու կարծիքով, եթէ Խ. Միութիւնը վճռապէս պնդէ իր պահանջներուն եւ տեսակէտներուն վրայ, նորէն անելի պիտի մատնուին, ինչպէս Լոնտոնի մէջ: Ինչպէս կ'երեւայ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կատարելապէս համաձայն են բոլոր հիմնական խնդիրներու մասին: Ամէն պարագայի մէջ, իտալական հարցին քննութիւնը փորձաքար մը պիտի ըլլայ: Եթէ փոխադարձ զիջումներ չըլլան, անխուսափելի է ժողովին ձախողումը:

Թերթերը 200 կը հաշուեն ամերիկեան պատուիրակութեան անդամները, իսկ 80 անգլիականը: Ֆրանսա եւս շարժման մէջ դրած է բազմաթիւ խորհրդականներ եւ մասնագէտներ: Ամերիկեան պատուիրակութեան մէջ կը գտնուին երկու ծերակուտականներ, որոնց մէկը՝ Քոնէլլի՝ նախագահն է Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնաժողովին, իսկ միւսը՝ Վանտէնպէրկ, ընդդիմադիր մը: Նախագահ Թրումըն յատկապէս ղրկած է այս վերջինը, որպէս զի հանրապետական կուսակցութիւնն ալ պատասխանատուութիւն ստանձնած ըլլայ:

× «Տէյլի Մէյլ»ի ներկայացուցիչը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Պ. Կուէնի հետ, որ վստահութիւն յայտնելով խորհրդաժողովին յաջողութեան վրայ, յայտարարեց,— «Եթէ ձախողին, աղէտ մը պիտի ըլլայ»: Վարչապետին կարծիքով, Ֆրանսա միջնորդի դեր մը պիտի կատարէ միւս երեք պետութեանց միջեւ, ամէն ջանք պիտի թափէ իրաւախոհութեան յանգելու համար, միեւնոյն ատեն լուրջ երաշխաւորութիւններ պահանջելով յանուն Ֆրանսայի ապահովութեան: «Եթէ նախկին թշնամի ազգերու հաշտութեան խնդիրը եւ ուրիշ երկրորդական հարցեր չլուծուին, այն ատեն աշխարհը պիտի գտնուի նոր ժամանակներու ամենամեծ ողբերգութեան առջեւ»:

Դիւանագէտներու եւ քաղաքագէտներու գործն է յաւատես ըլլալ, եւ ես յաւատես եմ, բայց այդ լաւատեսութիւնս միայն սին յոյսերու վրայ հիմնուած չէ»։

Ֆրանսայի զանձային վիճակը

Ելմտական նախարարը աւզի օր լայնօրէն պարզեց երկրին ելմտական կացութիւնը, յայտնապէս հասկցնելով թէ նոր գումար մը պիտի քաշէն Պանք տը Ֆրանսի ոսկեդրամի պահեստէն, առեւտրական գնումներ կատարելու համար արտասահմանէն։ Նախարարին յայտարարութեան համաձայն, ելմտական կացութիւնը գէշ չէ ներքին տեսակէտով, բայց կրնայ տագնապալի մնալ, ցորչափ անհրաժեշտ է դուրսէն ապրանք բերել, առանց իրապէս վերահաստատելու Ֆրանսայի տնտեսութիւնը։ Նախարարը հարկադրուած էր անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տալ, վաւերացնելու համար 35 միլիառ ոսկի ֆրանքի փոխառութիւն մը Պանք՛ տը Ֆրանսէն (260 թոն ոսկի)։ Այս փոխառութիւնը կնքուած է երկու շաբաթ առաջ։ Մասնագէտներ այս առթիւ դիտել կուտան թէ քանի որ կառավարութիւնը հարկադրուած է այս միջոցին դիմել, գոցելու համար առեւտրական կշիռին բացը, կը նշանակէ թէ արդէն մասամբ, եթէ ոչ ամբողջովին ծախսեր է անցեալ տարի քաշած 400 թոն ոսկին։

Ֆրանքի վերջին արժեզրկումէն ի վեր, Պանք տը Ֆրանսի ոսկի պահեստը կը հասնէր 130 միլիառ Ֆրանքի, որ կը ներկայացնէ 960 թոն ոսկի։ Իբրեւ հետեւանք եղած փոխառութեանց, որ 660 թոնի կը հասնին, պահեստին մէջ կը մնայ միայն 300 թոն ոսկի, կամ իբր 40 միլիառ Ֆրանք, ինչ որ ոսկիի համեմատութիւնը կ'իջեցնէ նուազ քան 7 առ հարիւրի, մինչ 35 առ հարիւր էր պատերազմէն առաջ։

Բայց եւ այնպէս, նախարարը լաւատես կ'երեւայ։ Եկամուտները մօտ 25 առ հարիւր աւելցած են տարուան առաջին եռամսեակին, իսկ թղթադրամներու քանակը հետզհետէ կը պակսի մարտէն ի վեր։ Գալով արտաքին առեւտուրի կացութեան, թէեւ բացը 27 միլիառ Ֆրանք է, բայց Ֆրանսական արտածումները արագօրէն պիտի աւելնան, անգամ մը որ կարգի դրուին ճարտարագործութիւնը, հողագործութիւնը եւ փոխադրութեան միջոցները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ պարենաւորման նախարարութիւնը պակսեցուց հացին չափը (նկանակ), անփոփոխ պահելով գինը։ Գարեջուրի արտադրութիւնն ալ պիտի կրճատուի, եւ 200.000 թոն արմտիք պիտի տրամադրուի, օգնութեան հասնելու համար սովահար երկիրներուն։ Ֆրանսա կը գանգատի որ իրեն բաժին չէ հանուած այս պաշարէն։— Աւստրալիա օգնութեան պիտի հասնի Հնդկաստանի, ուր հազարաւորներ սովամահութեան դատապարտուած են։

ԻՏԱԼԻՈՅ քրիստոնեայ ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ մէկուկէս միլիոն անդամ կը հաշուէ, ներքին հանրաքուէ մը կատարեց վարչաձեւի մասին։ 836,812 քուէարկուներէ 503.075ը քուէ տուին հանրապետութեան, 146.061 հօգի միապետութեան, 187.666 չէզոքութեան։ Ուրեմն 60 առ հարիւրը կուսակից են հանրապետութեան։

ՌՈՒՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ համար ծրագիր մը պատրաստած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը,— միջազգային հսկողութեան տակ առնել ճարտարագործութիւնը, առանց զայն անջատելու Գերմանիայէն։ Անգլիա եւս այս տեսակէտն ունի։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՄԱՐՄԻՆԸ չէ գտնուած տակաւին։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց գերեզմանատան պահապաններէն երկուքը եւ ուրիշ կասկածելիներ։ Դիւադիրները թուղթի կտոր մը կպեր էին դագաղին, «Կեդր. Կոմիտէ Ֆաշական Ժողովրդավար կուսակցութեան» ստորագրութեամբ։ Կտորները միացնելով, քննիչները յաջողեր են կազմել հետեւեալ նախադասութիւնը,— «Դո՛ւչէ (առաջնորդ), վերջապէս մեզի հետ ես։ Մենք խնդրեցինք իշխանութիւններէն պատուաւոր թաղում մը կատարել, բայց չարունակ մերժեցին»։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը դադրեցուց «Պէյրութ» լրագիրը եւ համայնավար օրկանը։ Առաջինը խմբագրականով մը հարցուցած էր թէ ճի՞շդ է որ Լիբանանի տնտեսական նախարարը 300.000 տոլար տրամադրած է վաճառականի մը, ապրանք բերելու համար, բայց տոլարները ծախսած են սեւ շուկայի մէջ, 140.000 սթերլին շահով։ Իսկ համայնավար թերթը քննադատած էր Անդրյորդանանի եւ Անգլիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրը։

ԱՐԱԲ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ ՄԸ, Մուհամմէտ Աշուր փաշա, տնտեսական պատերազմ յայտարարեց Սիոնականներուն դէմ։ Փաշան ընկերութիւն մը պիտի կազմէ 10 միլիոն սթերլին դրամագլուխով, խափանելու համար Հրեաներու մէկ ծրագիրը, որ կը ձգտի երեք միլիոն սթերլինի հող գնել Սուտանի մէջ։

ԼԻՈՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

ՎԻԼԹՐԱՆՇ, 14 Ապրիլ.— Առաջին անգամ ըլլալով հայկական խումբ մը կ'այցելէր մեր դաղութը, ախոյենական մրցումի մը համար, Պէլվիլի Ֆրանսական խումբին դէմ։

Շաբաթէ մը ի վեր քաղաքիս բոլոր կողմերը ազդեր փակցուած էին։ Հայ գաղութն ալ առանց խտրութեան մարզարան թափած էր։

Մարզիկներուն այցելութիւնը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց։ Նոյնիսկ նորահաս երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները որոնք ժամանակէ մը ի վեր հեռու կը մնային հայկական շրջանակներէ, եկեր էին քաջալերելու հայ մարզիկները։

Մեր մարզիկները գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին եւ յաղթեցին հակառակորդին 1—3ով։ Ֆրանսացիներն ալ գնահատեցին մեր մարզիկներուն խաղարկութիւնը։ Լիոնի Մարզական Դաշնակցութիւնը ղրկած էր անաչառ դատաւոր մը։

Խաղէն վերջ հաց եւ ուտելիք բաժնուեցաւ մեր մարզիկներուն ու ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ յանուն հայ գաղութին։

Մեր մարզիկները մեկնեցան լաւ տպաւորութիւն մը ձգելով, եւ արթնցնելով ազգ. ոգին հայ երիտասարդութեան մէջ։— Մ. Պետանեան

ԿՈՉ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ շրջակայից նորակազմ Շինարարական Արտէլի ատժամեայ յանձնախումբը դիմելով մեր շրջանի բոլոր արուեստաւոր ու արհեստաւոր ընկերներուն, հրաւէր կը կարդայ ճարտարապետներուն, ճարտարագէտներուն, երկրաչափներուն, շինութեան յանձնառուներուն, շինանիւթերու վաճառորդներուն եւ գործարանատէրներուն, ինչպէս նաեւ որմնադիրներուն, քարակոփներուն, երկաթագործներուն, թիթեղագործներուն, կապարագործներուն,ծխայարդարներուն, ջերմայարդարներուն, ելեկտրագէտներուն, ներկարարներուն, զարդանկարիչներուն, կառագործներուն, ինչպէս նաեւ շինութեանց աշխատութիւններուն օժանդակ բոլոր աշխատաւորներուն, որ հաճին բերել ստիպողաբար, իրենց ընկերական ու հայրենասիրական մասնակցութիւնը, Մարսէյլի նորահաստատ Արտէլին աշխատութեանց, ներկայ գտնուելով յառաջիկայ խորհրդակցական ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Ճակատի կեդրոնի ընդարձակ սրահին մէջ, թիւ 67, ռիւ Լոնկ տէ Գափիւսէն, կիրակի առաւօտուն 5 Մայիս, ճիշդ ու ճիշդ ժամը 10էն սկսեալ։

Ի դիմաց Մարսէյլի եւ շրջակայից Շինարարական Արտէլի ատժամեայ յանձնախումբին, նախագահ՝ Արամ Թախտաճեան, քարտուղար՝ Ս. Ապտալեան, խորհրդական՝ Գաղուստեան։

Արձանագրութեանց համար դիմել 67 rue Longue des Capucins, Եշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 5—6։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՇԱՎԻԼ.— Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեանց, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ։ Բանախօսութիւններ ։Գեղարուեստական բաժին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ազգ. կազմակերպութիւնները։ Մուտքը ազատ է

Կիրակի առտու հոգեհանգիստ մատուռին մէջ, ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Պօղոս Գույումճեանի։

Սէնթ Էթիէնի բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց հին ու նոր բաժնեգինը վճարել Պ. Վարդան Խրիմեանի, 2 rue Rabelais։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Յակոբ Մաթոսեանի, իր տիկնոջ վաղահաս մահուան առթիւ, նոյնպէս ընկեր Թովմաս Կէնճեանի՝ իր եռամսեայ պզտիկին կսկծալի մահուան առթիւ։

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Անժէլ Կէնճեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր պզտիկին դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ դատավարութեան ապրիլ 25ի նիստին մէջ, գերման վկայ մը, Կիզէվիուս, պատմեց Հիթլէրի դէմ սարքուած մահափորձերը։ Անգամ մը որոշուեր է ռումբ նետել Հիթլէրի կառախումբին վրայ։ Ուրիշ անգամ մը դժոխային մեքենայ մը պատրաստեր են Սմոլէնսքի մէջ։ 1944 յուլիս 20ի մահափորձին մասնակցեր են մարէշալներ Ֆլուկէ եւ Ռոմմէլ (երկուքն ալ անձնասպան)։ Ռոմմէլ նոյնիսկ առաջարկեր է ոչնչացնել Կէօրինկը եւ Հիմլէրը, եւն.։

ԹԱՒՐԻԶԷՆ կը հեռագրեն թէ պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելաւ դէպի Թէհրան, բանակցելու համար Ատրպատականի մասին։

ԹՈՒՐԷԶԸ ՎԱՐԶԱՊԵՏ պիտի առաջարկէն յառաջիկայ կառավարութեան մէջ, եւ պարենաւորման Նախարարութիւնը պիտի պահանջէն, համաձայն համայնավար ժողովի մը նախագահին յայտարարութեան։Այդ ծրագրին ճամբախօսն էր Թորէզ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի, ժամը 8.30ին, Studio Caumartin։ Կը խօսի Հրանտ Սամուէլ։ Նիւթ՝ «Յեղափոխական շարժումները նախ քան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ գրական ասուլիսը՝ այսօր, շաբաթ, ժամը 5ին, Պ. Գ. Աճէմեանի սրահը, 12 rue Cadet։ Շարունակութիւն նախորդ նիւթին՝ «Օտար բառերու գործածութեան խնդիրը հայերէնի մէջ»։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Ճակատի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի, Ֆր. Կապոյտ Խաչի, Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բագրէն Սիւնի խումբին, Կարմիր Խաչի եւ J. A. F.ի, ինչպէս եւ Հայ Բողոքական համայնքին, երեքշաբթի, 30 Ապրիլ, իրիկուան ժամը 8ին Էլիզէ Ռէքլիւի սրահին մէջ։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ, ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Էնթիթիւ Արմէնիէնի կողմէ, նախագահութեամբ կրթական նախարար Mr. Naegelenի եւ բարձր հովանաւորութեամբ Mr. Justin Godartի։ Միջազգային տան շքեղ սրահներուն մէջ, շաբաթ 4 Մայիսին ժամը 4էն 24։ 21 Bd. Jourdan, métro Cité Universitaire կամ Porte d'Orléans։ Մուտք 100 Ֆր.։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ–ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին, շբ. 27ապրիլ ժամը 21ին, Ֆրանքօ - Պելժ սրահին մէջ, 59 rue Vergniault, Paris (13), métro Tolbiac: Պիտի ներկայացուի «Երկու Ծառաները»։ Մուտքը 60 Ֆր.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Հաւըրտ Գարակէօզեան Հօմի նախկին Սան. Միութիւնը հոգեհանգստեան արարողութիւն մը կատարել կուտայ Փարիզի Հայոց եկեղեցին այս կիրակի, յետ պատարագի ժամը 11ին, յարգելու համար յիշատակը իրենց ողբացեալ տնօրէն ՏՕՔԹ. Գ. ԴԱՒԻԹԵԱՆի, ՀԱՌՈՒԼԴ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի, ուսուցիչներէն ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼի, ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐի, պաշտօնեաներու եւ պատերազմի դաշտը ինկող ու իրենց բոլոր անհեցող ընկերներուն։ Կը հրաւիրուին մեր սիրելիներուն յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Կիւլիար Ուզունեան եւ զաւակները պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տան այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ ԱԴԱՄ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆի արկածալի մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին պարագաները և իր յիշատակը յարգող բարեկամները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տիկին Նէմզուր Զպուքճեան եւ Օր. Մատլէն Զպուքճեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Հայոց եկեղեցին՝ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ ԱԼԻՔՍԱՆ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆի համար։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հոգեհանգիստ ողբացեալ Հայկ Քիրէճեանի, կնոջ եւ զաւկին համար վաղը, կիրակի, Վալանսի մատուռին մէջ։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Dameśme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 28 Avril 1946 Կիրակի 28 Ապրիլ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4597-Նոր շրջան թիւ 326 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԴԷՊԻ ԳԱՒԱՌ»

Այս խորագիրը շատ կը գործածէինք Պոլսոյ մէջ, ինչպէս «Դէպի Երկիր»ը, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին:

Կոչ մըն էր, «Գաւառ»ի, բուն բառով՝ արեւմտեան Հայաստանի ճամբան սորվեցնելու համար գրոց-բրոցներուն, որոնց մեծ մասին հորիզոնը Վոսփորի «գեղածիծաղ» ափերէն, անոր բարձունքներէն անդին չէր անցներ:

Ի վերջոյ խումբ մը ճամբայ ելաւ առաջնորդութեամբ ողբացեալ Տիգրան Չէօկիւրեանի, բայց հազիւ Կովկասի սահմանագլուխը հասած, պայթեցաւ Մեծ Պատերազմը:

Հատ-հատ ուխտաւորներ պակաս չէին եղած, ինչպէս Վարուժանը, Եր. Սրմաքէշխանլեանը եւ ուրիշներ, իբրեւ ուսուցիչ: Աւելի շատուոր էին անոնք որ Սեւ Ծովու ափերը կ'երթային, ինչպէս Վանի Արամը (Օրտու), Զ. Մելոյեանը (Կիրասոն), Արշէն Պալեանը (Տրապիզոն) եւն. Ցետոյ Ա. Խաչատրեան եւ Մ. Պարսամեան (Կարին): Բայց ասոնք արդէն «գաւառացի» կը համարուէին, բուն երկրէն կամ Փոքր Ասիայէն եկած եւ մէկ շրջանէն միւսը անցած: Բուն պոլսական հունձքը աչքի կը զարնէր իբրեւ ամերիկեան դիտող:

Մնաց որ, «Դէպի Գաւառ» ազդանշանը չէր նշանակեր անպատճառ երթալ Կարին, Մուշ կամ Վան հաստատուիլ, այլ աչօք-բացօք տեսնել Երկիրը, պրպտումներ, ուսումնասիրութիւններ կատարել, ինչպէս կ'ընէին սահմանէն անդին (Աղօ, Եր. Լալայեանց եւն. շատ աւելի առաջ՝ Րաֆֆի): Դեռ չենք յիշեր յեղափոխական դէմքերը, Իշխան Արղութեան, Ռոստոմ, Զաւարեան, Բժ. Զաւրեան, Բարսեղ Շահպազ եւ ուրիշ այնքան ականաւոր կամ խոնարհ «անձինք նուիրեալք»:

Երբ այստեղ եկանք, նոյն ազդանշանը կը հնչեցնէինք, հրաւիրելով երթալ Ֆրանսայի գաւառը, եւ աւելի անդին, Պալքանները, Յունաստան, Սուրիա-Լիբանան: Մէկ խօսքով՝ ամէն ուր որ տարագիր բազմութիւններ ունինք:

Պակաս չեղան գացողներ, բայց մեծ մասը մնաց Փարիզ: Այն աստիճան որ, 20—25 տարի վերջն ալ, Փարիզի «Գաւառ»ը գոց գիրք մըն է շատերուն համար: Զենք հաշուեր անոնք որ պարբերաբար պտոյտներ կը կատարէին եւ կը կատարեն, իբրեւ կուսակցական պարտականութիւն, կամ օդափոխութեան համար:

Արդ, զուգադիպութի՞ւն թէ հրաշք,— այս շաբթու իրարու ետեւէ Մարսէյլ թափեցան 8 — 10 մտաւորականներ, արձակուրդով կամ գործով: Մեծ մասը առաջին անգամ չէ որ կը ճամբորդէ: Բայց եւ այնպէս, բարենշան է երեւոյթը,— շփում ժողովուրդին հետ:

Առաջին անգամ ճամբան բացաւ «Զուարթնոց»ի խմբագիրը, Հր. Բալուեան, որ անհաւասիկ ճառ կը խօսի քաղաքէ քաղաք, երկու-երեք ամիսէ ի վեր: Նարդունին արդէն «տունի տղայ» կը սեպուի այդ շրջանին,— ամբողջ Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ: Եւ դեռ միւսները:

Գիտենք որ ամէնքն ալ աւելի շատ «ամաթէօր» են, հանրային գործունէութեան տեսակէտով:

Եւ սակայն, իրենց ներկայութիւնն իսկ սփոփանք մըն է տարագիր բազմութեանց համար: Մանաւանդ եթէ քիչ մը աւելի մօտէն շփուին բուն ժողովուրդին հետ, փոխանակ «ուսումնական» շրջանակի մը մէջ ամփոփուելու:

Արմատախիլ, տարագիր ժողովուրդը կարօտն ունի տաք խօսքի, առանց կուսակցական կամ հատուածական խտրութեան: Ան կը պարծենայ իր գրոց-բրոց զաւակներով: Իսկ երիտասարդութիւնը ուղղակի կ'օգտուի:

Արդարեւ, երբեք այսքան յաճախադէպ եւ բազմազան եղած չէին դասախօսութիւնները, նախաձեռնութեամբ երիտասարդական կազմակերպութեանց: Եւ երբեք այսքան ծարաւ չէին զգացած լեցուն դլուխով դասախօսներու:

Ի՞նչ խօսք որ գացողները իրենք ալ կ'օգտուին: Կը թարմանան, աշխարհ կը տեսնեն եւ պաշար կ'ամբարեն, անզգալաբար:

Ո՛րքան արդիւնաւոր պիտի ըլլար, եթէ այս պատահմունքը դառնար ծրագրեալ արշաւ մը:

Այդպիսի արշաւ մըն ալ դէպի Հայաստան — անկարծ՝ Ներգաղթէն — անշուշտ լայն հորիզոններ պիտի բանար ե՛ւ գացողներուն ե՛ւ մնացողներուն առջեւ, ամրապնդելով մշակոյթի կապը:

Դժբախտաբար, եթէ առաջինը դիւրին է կարգադրել, երկրորդը... «Մօտեցուր Փարիզի, կամ Երեւանի»: Շ.

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

(Քաղուած Մոսկուայի «Իզվեստիա» թերթէն)

ՆՈՐ ՀՈՂԵՐՈՒ ՈՌՈԳՈՒՄԸ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աւելի քան երկու հարիւր հազար հեկտար ջրուած հող կայ այսօր Հայաստանի կոլխոզներու տրամադրութեան տակ, յատկացուած միայն արդիւնաբերական բոյսերու (ծխախոտ, բամպակ են.) ցանքին, պարտէզներու եւ խաղողի այգիներուն: Այդ տարածութեան կէսէն աւելին ձեռք բերուած է արեւէն այրած, լերկ անապատէն՝ շնորհիւ ոռոգման ցանցի ընդարձակման:

Այժմ Հանրապետութեան մէջ ձեռնարկած են ջրանցքներու նոր շինարարութեան: Հարիւրաւոր կոլխոզնիկներ ամէն օր կ'աշխատին Թալինի ջրանցքը փորելու: Այս ջրանցքին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել 34.000 հեկտար կուսական հող Թալինի եւ Հոկտեմբերեան շրջաններուն մէջ:

Ախուրեանի միջին հոսանքին վրայ պիտի կառուցուի 500 միլիոն խորանարդ մեթր ծաւալով ջրամբար, ապահովելու համար Թալինի ջրանցքի ոռոգման ցանցը:

Ջրանցքի ու ջրամբարի աշխատանքները վերջացնելէ ետք, Արագածի հարաւակողմը կը ստեղծուի նոր եւ բարեբեր դաշտ մը, գրեթէ հաւասար Արարատեան դաշտին: Կը շինուի նաեւ Ներքին-Հրազդանի ջրանցքը 30 քիլոմեթր երկայնութեամբ, որու առաջին մասը պատրաստ պիտի ըլլայ շուտով եւ այս ամրան պիտի ոռոգէ բաւական տարածութիւն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐԸ

Հայաստանը հռչակաւոր է գորգագործութեան արուեստով: Անոր գեղեցիկ գորգերը ազգային ոճի նկարազարդով եւ կախարդական գոյներով վաղուց է որ կը զարդարեն թանգարաններն ու պալատները: Մեծ յաջողութեամբ Հայաստանի գորգերը ներկայացուած են համախորհրդային եւ արտասահմանեան ցուցահանդէսներու մէջ: «Եղջերուն դաշտում», «Կոլխոզայինը կով է կթում» գորգերը, հիւսուած ժողովրդական վարպետուհիներ Մարիամ Ոսկանեանի եւ Սիրանոյշ Գասպարեանի կողմէ, ցուցադրուած են Խ. Միութեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսի Հայաստանի բաժնին մէջ:

Պատերազմի ժամանակ գորգագործները դրաղած էին ճակատի համար բուրդէ գուլպայ ձեռնոց, շապիկ եւայլն հիւսելով:

Այժմ գորգագործներու արտէլները կը վերադառնան իրենց սիրած աշխատանքին: Անոնց թիւը երեք հազարէն աւելի է եւ միացած են 18 արտէլներու մէջ, Երեւան, Լենինական, Կիրովական ու նաեւ Զանգեզուրի, Արարատի եւ Բայազէտի գիւղերուն մէջ: Անցեալ տարի հիւսուած է 6000 քառ. մեթր գորգ, այս տարի պիտի հիւսուի 16.000: Գորգագործներէն յայտնի են Հռիփսիմէ Շահինեանը — վարձատրուած աշխատանքի կարմիր դրօշի շքանշանով — որ հիւսած է գորգեր Սթալինի, Վորոշիլովի եւ ուրիշներու դիմագիծերով, Վարդուհի Տարովեանը, Մոլոթովի, Միկոյեանի եւ Բերիայի դիմագծերով: Գորգագործութեան զարգացումը Հայաստանի մէջ ունի չափազանց լայն հնարաւորութիւններ, բայց պէտք է որ վարիչ կազմակերպութիւնները օգնութեան հասնին, հիմնելով բուրդի վերամշակման, ներկելու եւ քիմիական միջոցներով մաքրելու յատուկ գործարան: Ոգեւորուած իրենց ստեղծագործական յաջողութեամբ, Հայաստանի գորգագործութեան ժողովրդական վարպետուհիները կը ձգտին այժմ գորգերու վրայ դրոշմել պատկերները ընկերվարական աշխատանքին որ այժմ կը վերակենդանացնէ եւ կը բարեշրջէ իրենց հայրենի աշխարհը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ 7 անգլիացի զինուորներ սպաննուեցան եւ 13 հոգի վիրաւորուեցան Թէլ-Ավիվի հրէական թաղութին մէջ, իբրեւ հետեւանք զինուորական կայանի մը վրայ եղած յարձակման: Կ'ըսուի թէ ահաբեկիչներուն մէջ կը գտնուէին տասը դիմակաւոր աղջիկներ, որոնք ռումբեր տեղաւորած էին զինուորական կառքերու կայանին մէջ եւ ճամբուն վրայ: Աւելի քան 1500 հոգի հարցաքննուեցան եւ 150 հոգի բանտ առաջնորդուեցան: Կալանաւորներուն մէջ աղջիկներ ալ կան: Ահաբեկիչները 30 հրեայ հարբենասէրներ են: Ցարձակումը տեղի ունեցաւ 22 տարեկան հրեայ աղջկան մը գերեզմանին վրայ կատարուած ուխտագնացութենէն վերջ:

ՎԷՃԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

Առ այժմ լուացեմ

Զորսերու ժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, սկսաւ իտալական դաշնագրին քննութիւնը, եւ անմիջապէս ցցուեցան փշոտ խնդիրները: Վիճաբանութիւնները տեւեցին աւելի քան երեք ժամ, բայց որ եւ է պաշտօնական զեկոյց չհրատարակուեցաւ:

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, ժողովը առ այժմ մէկդի դնելով 11 վիճելի խնդիրներ, քննած է դաշնագրին սկզբնական կէտերը: Այդ օրուան փշոտ հարցերէն մէկն էր հատուցումներու պարագան: Խ. Միութիւնը կը պնդէր որ Իտալիա 300 միլիոն տոլար (75 միլիոն սթերլին) հատուցում վճարէ, 100 միլիոնը իրեն, 200 միլիոնը Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ: Ամերիկեան պատուիրակութիւնը կ'առարկէր թէ քանի որ Իտալիա Մ. Նահանգներուն նիւթական աջակցութեամբ կ'ապրի, հատուցումները վճարուած պիտի ըլլան ամերիկեան քսակներէ: Մոլոթով ի վերջոյ համաձայնեցաւ որ մասնագէտներու յանձնախումբի մը քննութեան յանձնուի խնդիրը: Ցայտնի չէ, յանձնախումբը Փարիզի մէ՞ջ պիտի քննէ հարցը, թէ Իտալիա երթալով, պիտի ուսումնասիրէ տնտեսական պայմանները:

Աւելի ծանրակշիռ խնդիր մը կը կազմէ Թրիէսթէի պարագան: Անգլօսաքսոնները կ'ուզեն որ միջազգային նաւահանգիստ հռչակուի Թրիէսթէն, իսկ Ռուսերը կը պահանջեն Եուկոսլաւիոյ յանձնել: Շատեր կը կարծեն թէ հատուցումներու խնդիրը սակարկութեան միջոց մըն է Ռուսերուն ձեռքը, յաջողցնելու համար Թրիէսթէն Եուկոսլաւիոյ յանձնելու ծրագիրը: Ամէն պարագայի մէջ, այս հարցին քննութիւնը մեծապէս պիտի ազդէ բանակցութեանց ընթացքին եւ ժողովի մթնոլորտին վրայ:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, յուզուեցաւ նաեւ Աւստրիոյ խնդիրը: Ամերիկացիները առաջարկեցին առանձին քննել այս խնդիրը եւ կէս-անկախ կարգուսարք մը շնորհել այդ երկրին, պարպելով բոլոր դաշնակից զինուորները: Մոլոթով պատասխանեց թէ աւստրիական հարցը նոր խնդիր մըն է իրեն համար, եւ ստիպուած է հրահանգ ուզել Մոսկուայէն: Միեւնոյն ատեն կանխահաս գտաւ զինուորներու պարպումը:

Թերթերը կը գրեն թէ Պ. Պիտօ հաւանած է որ առ այժմ յետաձգուի գերմանական խնդիրը: Այս չի նշանակեր թէ Ֆրանսա հրաժարած է խնդիրը օրակարգ անցընելու պահանջէն: Պ. Պիտօ այս մասին խորհրդակցած էր Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն հետ եւ կը թուի թէ յետաձգումը հետեւանք է այդ խօսակցութեանց: Պ. Պէվին բացատրած է թէ չորս պետութիւններէն զատ, ուրիշ երկիրներ ալ կենսական շահեր ունին Ռուրի եւ ընդհանրապէս գերմանական հարցին մէջ, հետեւաբար ժամանակը չէ զայն օրակարգ անցընելու:

X Ինչպէս յայտնի է, Խ. Միութիւնը կը պահանջէ իրեն յանձնել Ափրիկեան Տրիպոլսոյ խնամակալութիւնը: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ այս պահանջը մեծ մտահոգութիւն պատճառած է Եգիպտոսի եւ ուրիշ վեց արաբական երկիրներու մէջ: Այս պատճառով, Արաբական Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ որ Եգիպտոսն ալ մասնակցի Փարիզի խորհրդաժողովին, իբրեւ անդամ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Լիբանան եւ Սուրիա եւս դիմած են Անգլիոյ, որպէսզի ձայնակցի այս պահանջին: Միւս չորս արաբական կառավարութիւններն ալ — Իրաք, Անդրյորդանան, Արաբիա եւ Եէմէն — պիտի դիմեն Անգլիոյ: Մէկ խօսքով, ամբողջ արաբական աշխարհը, Եգիպտոսէն մինչեւ Պարսից Ծոց կը վախնայ որ Ափրիկեան Տրիպոլիսը նորէն օտար տիրապետութեան տակ իյնայ: Անոնք պարզապէս անկախութիւն կը պահանջեն:

X Վարչապետ Պ. Կուէն հացկերոյթ մը սարքելով ի պատիւ օտար պատուիրակութեանց, Մարսէյլ մեկնեցաւ, սահմանադրական պայքարին համար:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ ուրբաթ օր փակեց իր նստաշրջանը, վերջին պահուն քուէարկելով ելմտացոյցը եւ հանքերու ազգայնացման օրինագիծը: Ինչպէս յայտնի է, ժողովը ընտրուած էր 1945 Հոկտեմբեր 21ին, նոր Սահմանադրութիւնը մշակելու համար: Այժմ պիտի սպասէ Մայիս 5ի հանրաքուէի արդիւնքին: Փակումէն առաջ ժողովը 60ի դէմ 451 ձայնով քուէարկեց նաեւ Պանք տ'Ալժէրիի եւ ուրիշ երկու ափրիկեան դրամատուներու ազգայնացման օրինագիծը: Ածխահանքերու ազգայնացման առթիւ, տեղեկաբերը բացատրեց թէ օրէնքին նպատակն է արդիացնել հանքերու կազմակերպումը, որպէսզի Ֆրանսա կարենայ 8 միլիոնէն 55 միլիոն թոնի բարձրացնել ածուխի արտադրութիւնը այս տարի, իսկ 70 միլիոնի՝ հինգ տարիէն: Ազգայնացուած հանքերը պիտի կոչուին Charbonnage de France: Վարչութիւնը պիտի բաղկանայ պետութեան, սպառողներու, մասնագէտներու եւ հանքագործներու ներկայացուցիչներէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԳԼԽԻՎԱԾՐ...

Տարօրինակ, խառն մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ վրայ է Սփիւռքի մէջ։ Ստեղծուած է նոյնիսկ, տեղ տեղ։ Մթնոլորտ մը՝ որ անշնչելի կը դառնայ եւ որուն մէջ կը խեղդուի դաղթահայ մտաւորականութիւնը, առնուազն՝ անոր մէկ կարեւոր մասը։

Հայու ազգային կերպարանքը կը գունատի, կ'աղճատի, չըսելու համար կ'այլանդակուի, դիտելով մտաւորական այն խայտաբղէտ հատուածը, որ գլխիվայր կ'ընկղմի, իր ընթացքին մէջ բազմութիւններ ալ քաշելով երբեմն, վարակելով զանոնք։

Հայը, ազատատենչ ժողովուրդ, ազատութեան համար պայքարած է դարերով, արիւն թափած, յառաջապահ ունենալով իր մտաւորականութիւնը։ Բայց, կը թուի թէ նահանջելու վրայ ենք, բոլոր ճակատներուն վրայ, ազգային, քաղաքական ու մշակութային։

Ազգային — քաղաքական դետնի վրայ, այսօր, այսինքն՝ տարիներէ ի վեր, մարդիկ կան, նոյնիսկ խմբակներ ու խմբակցութիւններ, որոնք ալ անհրաժեշտ չեն նկատեր ազատութեան գաղափարականը։ Ցնորական կը նկատեն հայրենիքի, մտքի ու խօսքի ազատութիւնը, անհատական ու հաւաքական ազատ գործունէութիւնը, կառչած «գործնական» նկատումներու. իբր թէ «իրատես», իբր թէ «հեռատես» դարձած։ Չեն անդրադառնար անոնք, որ ազատութեան գաղափարը, ինչ պատճառներով կամ պատրուակներով ալ շրջապատենք զայն, կայ ու կը մնայ, իբրեւ մարդկային կեանքի հզօրագոյն զգացումներէն մէկը, վեր՝ առօրեայէն ու առժամեայ մտահոգութիւններէն։ Կը մոռնան, որ այնքան հզօր ու բնական է ան, որ կախաղաններու բարձունքէն իսկ ոգեկոչուած է, զնդաններու մութին մէջ իսկ լուսաւորած պայքարողներու հոգին։

Հայը, յանձին իր մտաւորականութեան մանաւանդ, այս զգացումով ապրած ու գործած է արիւնի ու հալածանքի օրերուն։ Այս օրերուն, ազատ երկիրներու մէջ իսկ, ընկղմելու, չքանալու վրայ ըլլալ կը թուի այս գաղափարը։

Ազատութի՞ւն.— ի՛նչ ցնորք։ Քննադատական միտք ու ոգի՞ — ի՛նչ անտեղի ու աւելորդ ճիգ։

Եւ այս եղերական հարց ու պատասխանը՝ մինչեւ իսկ մտքի ու մշակոյթի կալուածներէն ներս։

Հանդուրժել ամէն բանի՝ յանուն հաշտ մթնոլորտի, յանուն այսպէս կոչուած համագործակցութեան, յանուն բարեկամութեան, յուշի ու յիշատակի եւ վերջապէս յանուն հայրենիքի ու հայրենասիրութեան մանաւանդ....։

Ու այս ոսկեզօծ բառերու դէզին առջեւ, զգացական այս փրփուրին ու յաճախ փոշիին մէջ՝ Հայ Միտքը կը կորսնցնէ իր փայլը, իր ազատ թռիչքը, իր ազատ դատողութիւնն ու ճախրանքը, որոնք հայ մշակոյթին, գիրին ու գրականութեան.գերիշխան ոգին ու հպարտութիւնը կազմած են, հայ ժողովուրդի յառաջդիմութեան դրօշակը։

Երեւոյթը կը թանձրանայ, հիւանդագին վիճակի կը հասնի, դառնալով վարակիչ ու վտանգաւոր, եթէ չկեցնենք։

Մշակոյթը, գիրն ու գրականութիւնը յատկապէս, ազատութեան մէջ կրնան ծաղկիլ, ազատ ու անկաշկանդ դատումին, քննութեան ուքննադատութեան ազատութեան մէջ։

Այս տեսակէտէն, հետզհետէ կ'աւելնան տըխուր փաստերը։ Կարելի չէ արդար, ըստ էութեան անմեղ դիտողութիւն ընել, առանց յուզելու կիրքերը, խանդարելու հաշիւները, վիրաւորելու իբր թէ խղճմտանքները։ Աջէն ու ձախէն յարձակում, գրոհ, անճիշդ վերագրում, անպարկեշտ ենթադրութիւններ։ Կարելի չէ, այլեւս, հանրային, ազգային ու մինչեւ իսկ գրական հարցի մը մասին խօսիլ, ազատօրէն, պարկեշտօրէն, առանց անպարկեշտ, վարկաբեկիչ յարձակումներու ենթարկուելու։

Քանի մը իրողութիւն միայն, ախտաճանաչութիւնը պարզ դարձնելու համար։

Հայաստանի մէջ կը շարունակուի այլանդակ ուղղագրութիւնը, որ հակառակ իր կրած պզտիկ սրբագրութիւններուն, կը մնայ դեռ այլանդակ, անհանդուրժելի, անընթեռնելի։ Կրնա՞ք դատել ու քննադատել եւ յայտարարել՝ թէ կարելի չէ պարտադրել այդ խառնիճաղանճը, որ ոչ անհրաժեշտութիւն մըն է, ոչ գիտական պրպտումներու արդիւնք, ոչ ալ հայ մտաւորականութեան հաւանութեան արժանացած։ Լեզուի մը ուղղագրութիւնը կարելի չէ վարչական եւ քաղաքական հաշիւներու կապել եւ հրամանագրով պարտադրել զայն։ Գիտական – բանասիրական գործ մըն է ան, համազգային գործ մը, որ կրնայ լուծուիլ,— եթէ անհրաժեշտ է — գիտութեան ու բանասիրութեան հեղինակաւոր մարմիններու կողմէ, բոլորին հաւանութեամբը։

Խօսեցէք ու դատապարտեցէք օտարաբանութիւնը, որ կ'աղճատէ ու կ'այլանդակէ հայ լեզուն, արեւելահայ լեզուին ու գրականութեան մէջ։ Հարցուցէք, թէ ինչո՞ւ յամառօրէն կը շարունակեն գրել ու հայ լեզուին մէջ քաղաքացի դարձնել բառեր, որոնց հայերէնները ունինք։ Գոռացէք ու աղաղակեցէք, եթէ կ'ուզէք, թէ կարելի չէ, Հայաստանեան ընկեր գրողներ, բէալ պրոբլեմ ըսել, սիտուացիա, սեանս, ռեսպուբլիգա, ռէվոլիւցիա, մոբիլիզացիա, էվաքիւացիա եւն. ըսել, երբ ունինք անոնց հայերէնները, պարզ, գեղեցիկ ու ժողովուրդին կողմէ հասկնալի։ Կրնա՞ք հաշուել թէ յիսուն տարի ետք, այս ընթացքով ո՛ւր կը հասնինք. բոշայական բարբառի կրնայ վերածուիլ հայ լեզուն, որուն համար սերունդներ աչքի լոյս, անհուն գուրգուրանք ու ճաշակ ու գիտութիւն թափած են։

Բաւական են այս դիտողութիւնները, ջիղերը ոտքի հանելու Հայաստանի մէջ եւ պրովոկացիա բառը նետելու համար ձեր ճակատին, իսկ արտասահմանի մէջ՝ կաշկանդակներու կտուցը բանալու համար, յանուն հայաստանասիրութեան ու «գէշ մարդ չըլլալու» ներքավարութեան, որ ուրիշ անուն ունի։

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԽՈՒՃԱՊԸ

Ամբոխին մէջ հաւաքկի կոկոծ մը կայ։ Վարակիչ անստգութենէն ուղեղատապի բռնուած կը զառանցէ ժողովուրդը։ Ամէն կողմ թշնամի կ'երեւակայէ, մանաւանդ օդին մէջ։

Ջերմաստպը մնայուն քառասուն է եւ վտանգաւոր, մանաւանդ ուրուական հինգերորդ զօրամասի յաւելումով մահացու սատիճանին հասած, կը պարէ բեւեռային ցուցանքի մը պէս։

Քաղաքացիներու մէջքին ցուցամոլ ատրճանակները կ'աւելնան, «ինքնապաշտպանութեան համար» տրուած, եւ «մասնաւոր գործադիրները» առ ի չգոյէ թշնամուն փողոցին մէջ չունեցեր կը սպաննեն տեսակ մը հաճոյքով....։

Բայց այսօր ամէն ինչ արուեստական մրոտ մշուշի մէջ կը կորսուի։ Նահանջող բանակը ծուխ կ'արձակէ եւ փողոցները փախստականներով կ'ողողուին։ Ճամբաներուն եզերքը, մացառներու եւ պարտէզներու մէջ, տղմոտ առուակները, լքուած նետուած զէնքերով կը լեցուին ու փամփուշտները տղոց խաղալիկ կը դառնան։

Իրիկուան կողմ խելագար փախուստ մը կը սկսի ծայր տալ։

Փոխադրութեան բոլոր միջոցները կանգ առած են։ Ահեղ փոթորիկէ մը մղուած՝ մարդիկ բոլոր ճամբաներէն դէպի անծանօթը կը շարժին, անկարող վազելու, յառաջանալու քալելու, որովհետեւ անհամար թաքուն ու տեսանելի արգելքներ՝ խափանարար հսկայ ծառեր, խաչաձեւ պառկած, մահացու խրամներ, թակարդներ՝ թշնամիին համար պատրաստուած թոյլ չեն տար աճապարել։ Եւ ահա ամենադարհուրելին՝ նահանջող բանակը, հետեւակազօրքեր, թնդանօթակիրներ, այրուձին կուգան խառնուիլ։ Եւ կատարեալ խուժանի մը կը վերածուի մարդկային հեղեղը։

Ցոյնաբեկ զինուորներ տաժանակիր աշխատանքով ճամբայ կը բանան ծխացող հրասայլերու եւ անոնց ետեւէն, անոնց հետ մարմնացած փախստականներ յառաջ կը նետուին։ Բախտաւորներ սայլերու վրայ ողկոյզներու պէս շուլլուած։ Զարմանազան բեռնակառքներ փոխադրութեան միջոցներու վերածուած են։

Ամէն ինչ անիւի, գլորուելու, սահելու փոխակերպուած է։ Ոմանք օրօրոց մը մարդաշատակ բեռցուցած, ուրիշներ անտեսանելի յոպնակներու վրայ զետեղած են այնքան բաներ, ինչպէս տուն մը կրիայի սապատին վրայ։

Գետինը խաղ եղած է։ Մէկը պարզապէս աթոռ մը դարձուցած է կռնակին, եւ չորս ոտքերուն մէջ քանի մը հոգիի բաւելիք պիտոյքներ, կապն ալ ուսերուն անցուցած՝ ձիու մը պէս կը քաշէ։

Կէս ճամբան մնացողներ կան։ Բեռները կը փլին, անիւները չեն տոկար, սնտուկները կը ճարճատին։ Շատեր իրենց ունեցածը կը լքեն. միայն թէ վայրկեան մը առաջ տեղ հասնին։ Բայց ո՞ւր։ Արեւ ու բարեւ մեռած են։

Բնազդաբար մարդիկ կը կարծեն թէ ճամբա կը կտրեն, եւ արդէն փրկուած են, որովհետեւ իրենցմէ առաջ գացողներ կան եւ այդ մեկնողները մեծեր են։ Պ. Քաղաքապետը իր արբանեակներով, անշուշտ սրընթաց ինքնաշարժերով։Ոստիկանապետը իր խրոխտ պահակներով, անտարակոյս հեծելանիւներով հովի պէս սուրացող։ Հողատէրեր, առեւտրականներ։ Խոհուն ու ամենակարող օրէնսդիրներ։ Հեռատես ինքնասէր մարդիկ, կղերը եւ սպասուհին, օրեր առաջ կազմ ու պատրաստ, շատոնց կտրած անցած են մեզի համար տաժանելի ճամբան։

Խնդրեմ, չկարծէք թէ՝ Պ. Քաղաքապետը լըքած է իր հօտը։ Պէտք չէ մեղանչել։ Ան հոգածութիւնը ունեցած է նոյնիսկ, կնքուած «անցագիրներու» մեծ դէզ մը զետեղելու քաղաքապետարանի հրապարակին մարմար սանդուղին վրայ։ Անցորդին կը մնայ բաց տեղը իր անձագիրը զետեղել, դրել ինքնութիւնը, ծոցը դնել, եւ ապահով ճամբայ իյնալ։

Նոյնպէս ոստիկանապետը, ամբողջ իր հաստատութիւնը հասարակութեան տրամադրած է, եւ հաւատք ունեցողները կրնան դիմել հիւանդ ու մեկնելու անկարող ոստիկանի մը աջակցութեան, «բան մը չեմ գիտեր»ին։

Մնացեալները իրենց տուներու դռները փակած, բանալին ու թանկարժէք իրերը գրպանած, շատ հեռուներն են հիմա։ Աստուած իրենց շուքը պակաս չընէ մեր վրայ, մանաւանդ տէրտէրին, ալ ո՞վ պիտի միջնորդէ Նախախնամեալին մօտ մեր հոգւոյն փրկութեան համար։

Կատակ չէ, կեանքի փրկութեան հարց է։ Ո՞վ լսած չէր փախստական հրձիգ զինուորներէ թէ՝ թշնամին մեր բարձունքները հասած՝ անդէն ժողովուրդը կը տրորէ, անխնայ աւերումով, թէ օրը իրկուն չեղած արդէն մեզի պիտի հասնի։

Իրաւ ալ կը լսուին դղրդագին որոտումներ։ Երկինքը կը փայլատակէ եւ շլացուցիչ լոյսով կ'ողողուի։ Ոչ ոք իր ետեւը կը նայի։

Հիւանդագին եսասիրութիւնը կիրքի փոխուած՝ մինչեւ ուրացումի կը հասնի, աղաչողները կը լքուին կոպիտ կերպով։ Պառաւ մը Աստուած կը հոլովէ որպէսզի զինքն ալ միասին տանին։ Թիւրատես մը ոտնակոխ կ'ըլլայ։ Մայր մը զինուորներուն կ'աղաչէ որ իր պզտիկները թնդանօթներուն վրայ բեռցնեն։

Գիշեր է, շուները կը կաղկանձեն, երբ թնդանօթները կը լռեն, մարդիկ բարձրաղաղակ կը զառանցեն, երբ շուները կը յոգնին հաչելէ։ Ժամ կայ, գետինը կը խաղայ։Մենք աւելի կը կծկուինք. ամէն մարդ իր մերձակային։ Այլեւս ջանք չենք ըներ քալելու, այլ ջղաձգական ելեւէջով, խազախի մը պարը կը կապկենք։ Ուժ մը կայ ելեկտրական հոսանքէն ալ զօրաւոր, որ մեզ կ'աւլէ կը տանի իր ուզած կողմը։

Բաւական թեթեւ կը քալէինք, որովհետեւ մեր նախկին բեռէն կարեւոր մաս մը ձեռնասայլին հետ ճամբուն եզերքը լքած էինք։ Ծարպիկներ մէկը միւսին կը ծախէր այդ տեսակ գոյքերը եւ զարմանալի չէր, օրօրոց - կառքերը շատ գործնական համարուելով, անհաւատալի գին ունէին ճամբուն երկայնքին, ձեռքէ ձեռք....։

Երբ ինքզինքս սկսայ ճաչնալ՝ ճամբան չեղեցանք. «ես ապահով տեղ գիտեմ, ըսի. երթանք»։ Այն ատեն տղաքս ծանր շալակս իրենց մէջ բաժնեցին ստիպելով եւ կարծես այլեւս չէին վախնար։

Մինչդեռ ես էի որ կը վախնայի հիմա, որովհետեւ այլեւս մեռելային լռութիւն կը տիրէր, այն ատրճանոր աքաղաղներու ձայներ կը լսէինք։ Լռութիւնը կը մատնէր հեռաւոր վտանգը։ Ուրեմն թշնամին անարգել կը յառաջանար, որովհետեւ դադրած էին հարց - պատասխան գեհենամարտի տեսանելի ձայները։ Այո, ականջով ալ կը տեսնենք, մարդուն մէջ գոյութիւն ունի ամէն բանով տեսնելու ընդունակութիւնը եւ հինգը վեցի վերածուած զգայարանքներու սահմանումը պարզ թիւրիմացութիւն մըն է։

Անխօս անձկութեամբ մեծ քաղաք մը կը մըտնենք։ Կարծես խաղաղ քունի մէջ է, ամառնային ձորի մը նման լուռ ու մունջ։ Դէպի աստղազարդ երկինքը, ցուցամատի պէս երկարող ծխնելոյզները միայն կենդանութեան պատրանքը կը պահեն։ Միտքս այլեւս յստակ կը գործէր, նոյնիսկ անօթի կը զգայի եւ հաց ծամելով սկսայ վերյիշել մօտակայ գործարանը ուր դեռ երէկ կ'աշխատէի։ Կարծես տարիներ անցած էին, երբ հրաման ստացանք փակել մեքենաները եւ տեղաւորել մասնաւոր բեռնատարներու մէջ, փոխադրուելու համար ապահով վայր մը եւ մենք հետիոտն մզոններ պէտք երթայինք ետեւէն, վերարտադրելու համար։ Վա՛յ անսաստողներուն։ Գանձը եւ գրասենեակի մարդիկ շատոնց մեկնած էին արդէն։ Աներեւակայելի արագութեամբ քանդումի այդ գործին յաջորդեց հակահրաման մը.

— Ի՞նչ կեցեր ես, ըսաւ ինծի ընդհանուր վերակացուն, չլսեցի՞ր բարձրախօսը, Ռուսերը, Թուրքերը մեզի հետ են հիմա, չիմացա՞ր։ «Զետեղեցէք մեքենաները», «քանդեցէք մեքենաները»։ Ահա այս բարձրախօսեան հակասութիւններուն մէջ հրամանը մեռաւ. մեռաւ եւ գործարանը ու մնաց մինակ քստիկ աւելի մը պէս։

Ինչպէս հաւ մը լըղուըրուկ (երկրամայր. ճճի) մը կլլելու ատեն խեղդուելով, աչքերն ու կտուցը բաց, երկինք գետին կը նայի, այդպէս ալ իմ մտածումներս փորս կ'իյնան, երբ յանկարծ անբնական լոյսեր ցերեկուան պէս տեսանելի կը դարձնեն ամէն կողմ, եւ գրեթէ լոյսին հետ խառնուած խլացուցիչ պայթումներ գետին կը փռեն մեզ։ Բայց արդէն «ապահով թաքստոցներուն մէջն ենք եւ ոչ ոք կայ» մեզմէ զատ։ Ցայտնի է որ նահանջը կը քանդէ իր ետեւէն կամուրջներն ու ամրոցները։

Սիրտ կուտամ պզտիկներուս, որոնք զուցէ ապագայ պատերազմամոլներն են այլեւս։ Ափսո՛ս մարդկութեան։ Մինչ ես քնանալու կը պատրաստուիմ կապերտին չորս ծոթը հոսանքին յանձնելով, անոնք կը մերժեն ուտել, առանց մտածելու որ ես իրենցմէ աւելի դժբախտ մանկութիւն ունեցեր եմ, ջարդի տարին, աւելի զարհուրելի քան պատերազմը։ Բազմաթիւ մանուկներու հետ օրերով անօթի զազաններու բնակավայր՝ հայրենի քարայրներու մէջ, ուր մայրեր կը տխպուէին

Ողբերգութեան միւս երեսը

... Այս տարի չեմ գիտեր ինչո՞ւ, բոլոր մեռեալները ու սպանեալները, կոտորուածներն ու ջարդուածները խոյս կուտան իմ տեսողութենէս եւ ինծի կը ներկայանան այն միւսները, բոլոր անոնք որ չմեռան, չմեռան բայց կորան։ Գացին, մնացին կամ տարուեցան։ Եւ գիտէք, որքան բազմաթիւ էին անոնք եւ որքան քիչերը վերադարձան։ Ես որ անոնցմէ շատ շատերուն երթալուն կամ տարուելուն ականատես եղայ, ես որ անոնցմէ շատ շատերուն «երթաք բարով»ի հրաժեշտը հեծկլտացի անզօր կատաղութիւնով, այսօր, Ապրիլի այս առաւօտուն չուարած մնացեր եմ թէ որ մէկուն վրայ մտածեմ, կամ ո՛ր մէկը վերյիշեմ, Միջագետքի եւ Սուրիոյ ընդարձակ անապատին մէջ տարտղնուած ամէն կողմ։

Ահա սա սքանչելի պատանին, գիւղի դպրոցի աշակերտներէս մէկը, Ռէս իւլ Այնի մէջ, երբ սարսափելի հիւանդութենէ մը հրաշքով ազատուած եմ ու դամուած անկողնիս մէջ, ներս կը մտնէ վրանէս, մաշած ու հիւծուած, յանցաւորի դէմքով կը կենայ առջեւս եւ — Գրիգոր եղբայր, կ'ըսէ, պիտի երթամ.

— «Ո՞ւր, տղա՛յ, կ'ըսեմ. = Արաբներուն, ի՞նչ ընեմ, մայրս ու եղբայրս մեռան, միս մինակ, անօթի ծարաւ»։

Աչքերուն մէջ կը նայիմ, միտքս կը հասկնայ.

— «Հոգ մի ըներ, կ'ըսէ, հայութիւնս չեմ կորսնցներ, նայէ՛, Հայոց պատմութիւնը ծոցս դրած եմ»։

Ու գնաց Հմայեակը, իր Հայոց պատմութիւնն ալ միասին։ Ի՞նչ եղաւ, ո՞ւր է հիմա, Հայոցպատմութիւնը ի՞նչ բրաւ։ Ո՞վ կրնայ ըսել. սակայն մենք հանգիստ սրտով զայն զետեղեցինք մէկ միլիոն զոհերուն մէջ։

Ահա սա փոքրիկ աղջնակը, որ առջեւէս կը քալէ Միջագետքի անապատին մէջ, այս 9 տարեկան անմեղ հոգին։ Անձրեւոտ օր մըն է եւ ցեխը այնքան կպչուն որ չես կրնար ոտքերդ գետնէն վերցնել, բայց ուզես չուզես պիտի քալես։ Կը ճանչնամ այս փոքրիկը, մեր գիւղացի Աղաւնին է։ Կարաւանին մէջ հայրը մայրը կորսնցուցեր է։ Գերմարդկային ճիգ մը կը փորձէ կարենալ քալելու համար, հասկցած է որ ետ մնացողը կը սպաննուի, ու իր Աստուծմէն դժգոհութիւն ունի այս անոյշ հոգին.— «Ո՜վ անուշիկ Աստուածիկս, ինչո՞ւ ասանկ ըրիր մեզ...»։

Մուսուլի շատ մօտիկ էինք արդէն, երբ իր հայրը այլեւս յուսահատած, թերեւս քիչ մըն ալ խելքը կորսնցուցած, հրաշքով ողջ մնացած իր աղջնակը յանձնեց վրանաբնակ Գնչուներուն։ Յաջորդ օրը երբ գացեր է ետ առնելու աղջիկը, Գնչուները արդէն մեկնած էին, Աղաւնին ալ միասին։ Ո՞ւր, ո՛վ գիտէ։ Մէկ միլիոնին մէջ գրուեցաւ։

Մուսուլի եւ Քէրքիւքի մէջտեղ, Զապ գետին վրայ կամուրջի մը շինութեան համար գացած էինք, խումբ մը հայ գործաւորներ։ Այնպէս պատահեցաւ որ գործի մը համար Մուսուլ վերադառնամ։ Արաբ կառապաններու հետ ճամբայ ելայ։ Կարծեմ ճամբորդութեան երկրորդ օրուան իրիկունն էր, երբ Ջրհորին քով կանգ առինք գիշերը անցընելու։ Ջրհորին քով խումբ մը արաբ աղջիկներ ջուր կը քաշէին։ Երբ հասկցան որ Հայ եմ, ամէնքը միասին, իրենց ձեռքերը զալարափողի պէս իրենց բերնին դնելով, դէպի մօտակայ գիւղը սկսան կանչել.

— Խվալլո՛ւ, Խատիճա՛, Խատիճա՛ ...

Գիւղի աղիւսաշէն տուներուն մէջէն 12—13 տարեկան աղջիկ մը եղնիկի պէս սրընթաց վազքով եկաւ հասաւ մեր առջեւ, թէեւ երեսը ու ճակատը Արաբներու սովորութեան համաձայն կէտկէտուած, սակայն իր աչքերէն հասկցայ,

— « Հա՞յ ես, աղջիկս, անունդ ի՞նչ է, ո՞ր տեղացի ես»։

Նայեցաւ, նայեցաւ վայրկեան մը, երկու վայրկեան, աչքերը լեցուեցան, ու յանկարծ ոստումն մը դէպի ետ։ Ինչպէս որ եկած էր, նոյն արագութեամբ հեռացաւ դէպի գիւղ։ Մինչեւ յաջորդ առաւօտ, մինչեւ ճամբայ ինկալս, աչքերս դէպի գիւղը ի զուր սպասեցի իմ դժբախտ Հայուհիիս։

1918ի ամառն էր, Նախիպինէն Մուսուլ տանող ճամբու երկայնքը։ Գերմանացիները երկաթուղիի գիծեր կը փռեղէին, բոլոր կայարաններուն մէջ, Տէմիր Գափու, Ուվէյնաթ, Հէօքնէ, եւն.։ Մեծամասնաբար հայ բանուորներ ենք որ կ'աշխատինք, բնականաբար մեծ մասը կիներ եւ պատանիներ։ Համեմատաբար նախկին տարիներուն, հանգիստ ենք, մահուան մղձաւանջը հեռացած է մեր վրայէն։ Մեր շրջանակը աւելի շատ գերիներ են, ռուս, անգլիացի, իտալացի եւ Ֆրանսացի։ Նոյնիսկ կար-

---

խեղդել իրենց լացող նորածինները, մնացածները փրկելու համար ....։

Ու կը քնանամ երջանիկ յիմարութեամբ, որովհետեւ մեռնելու համար թշնամիին պէտք չունէի ես ։

Երկա՛ր, տաժանակիր, թիապարտի աշխատանքով, մեր դասակարգը շատոնց դանդաղ մահուան դատապարտուած էր ....։

ԽՄԲՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՄԲ.— Երիտասարդ բանաստեղծը վերջերս հրատարակեց բանաստեղծութեանց նոր հատոր մը, «Հայաստան»,— երկարաշունչ տաղ մը փառաբանութեան։ Կ'արտատպենք միջանկեալ հատուած մը .—

Հայաստա՛ն,
Ձեռագիր հին երգարան,
Մեր աղքատիկ տան սեղանին վրայ ցած
Եւ ճրագի լոյսին ներքեւ պլպլուն
Ինկած իբրեւ հայրենական հսկայ գանձ,
Եւ ձայնեզէն ուրուական,
Որ էջ առ էջ թեւաբաց՝
Եւ սաւառնէր պաշտամունքով գլխահակ
Շարքին վերեւ սիրելեաց.
Եւ կ'ըլլար ողբ, սիրաթախիծ հեկեկանք,
Մութ անտառէն անցնող վաշտի դող ռազմերգ,
Վարդակարմիր արեան շիթ,
Կամ հերոսի կուրծքին բացուած խորունկ վէրք,
Խաւարին մէջ ջահի նման այրող սիրտ,
Աւերակաց վրայ փչող ցուրտ հովիկ
Եւ ծովերու չղթայազերծ փոթորիկ,
Կ'ըլլար երկինք ու գետին,
Ուր կը ճախրէր Անդրանիկի ճերմակ ձին,
Կ'ըլլար աղբիւր կարկաչահոս ու պայծառ՝
Մարգարիտներ թաւալող,
Յետոյ յանկարծ՝ դրախտավայր անգին հող,
Որուն պիտի տայի ես կեանքս պարգեւ
Ու դառնայի մեծ հերոս,
Ուր կը տենչար հանգչիլ մեծ հայրս պարթեւ,
Բայց չունեցաւ նոյն իսկ անշուք մահուան փոս...

Մ. ԻՇԽԱՆ

ծես Թուրքի գոյութիւնը մոռցած ենք։ Եւ յետոյ, առանց իրական պատճառը հասկնալու, նախազգացում ըսես թէ ի՞նչ, օդին մէջ, քու չուրջդ, քու էութեանդ մէջ բան մը կայ, որ սիրտդ կը պայծառացնէ, կը հաւատաս որ փրկութիւնը օրերու կամ շաբաթներու խնդիր է։ Աշխատանքը թեթեւ, ուտելիքը բաւարար, խօսելու, երգելու եւ նոյնիսկ, ինչո՞ւ չէ, ուրախանալու եւ զուարճանալու լիուլի ազատութիւն։ Մեծանուն գրագէտը, Լեւոն Շանթ ըսած է. «Մահը իր ճամբով, կեանքը իր ճամբով»։

Ահա այդ ժամանակին կիրակի օր մը, քանի մը ընկերներ մտածեցինք արշաւ մը կատարել դէպի մօտակայ քիւրտ – արաբ գիւղերը, թէ զուարճանալու եւ թէ միանգամայն գիւղացիներէն ուտելիք, չամիչ եւ չոր պտուղներ ճարելու։ Առաջին գիւղը, առաջին վրանը որ մտանք, կին մը կռնակը մեզի դարձուցած, բան մը եփելու զբաղած էր։ Երբ ետին դարձաւ եւ մեզի նայեցաւ, անմիջապէս հասկցայ. «— Կիրակոս, ըսի ընկերոջս, այս կինը մերոնցմէ է»։ Կնոջ դէմքին վրայ մելամաղձոտ ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ եւ —«Եղբայրներ Հա՞յ էք», ըսաւ ։

— Անշուշտ Հայ ենք, քոյրիկ, դուն ո՞ր տեղացի ես»։ = Զէնկիլէրցի եմ։ — «Օ՛, հայրենակից ենք, եղեր, ինչպէ՞ս ես նայինք, հանգի՞ստ ես։»—«Ի՞նչպէս ըլլամ, եղբայրներս, լաւ եմ, ամուսինս բարի մարդ մըն է, դժգոհ չեմ»։ Եւ իրաւ ալ բարի մարդը հայր Աբրահամու տիպարով, երկար մօրուք, 55—60 տարեկան, ցորենով լեցուն պարկերուն վրայ նստած, ապուշ ապուշ մեզի կը նայէր եւ կը խնդար, կարծես ուրախ էր որ իր կինը օտար լեզու կը խօսէր։ Աղնիւ հայուհին քրօջական զուրգուրանքով մեզ հիւրասիրեց, իրենց ամէնէն յարգի կերակուրը՝ հաւկիթով չամիչ տապկեց, ինչ որ ունէր իր քով պահեստի՝ դրաւ մեր առջեւ որ ուտենք։ Այդ ժամուն մոռցաւ կարծես իր օտարի մը կինը ըլլալը։ Վերյիշումներ մեր գիւղերէն, տեղեկութիւններ ծանօթներու մասին։ Եւ երբ իրիկուան դէմ ակամայ հրաժեշտ կուտայինք.

— «Քոյրիկ, ըսի, հաւանական է որ մօտ ատենէն վերադառնանք, մեզի հետ չե՞ս գար»։

Կինը նայեցաւ մեզի, աչքերը պղտորեցան, եւ —«Եղբայր, ըսաւ, վիճակս կը տեսնես։ Այս վիճակով ինչպէ՞ս գամ»։ Իսկապէս այդ վիճակը ես ուշադրութեան առած չէի, իրաւ էր, իր այդ վիճակով, պտուղախնդիր եւ ամօթխած Հայուհին ինչպէ՞ս կրնար իրեններուն մէջ երեւալ, ու մնաց այնտեղ։ Բայց մենք մեր պակասներու թիւին վրայ աւելցուցինք զայն։

Ուղեռ քանինե՛ր այսպէս որոնց մասին գրելու համար օրաթերթի այս սիւնակները չափազանց նեղ կուգան։ Եւ երբ պահ մը մտածենք թէ մեզմէ յաւէտ բաժնուած այս սիրականները 25—30 տարիէ ի վեր սերունդ կը հասցնեն օտարին հաշուին, բոլոր այս մեր հազարաւոր փոքրիկ Աղաւնիները, փռուած Փոքր Ասիոյ լայնքին ու երկայնքին, «մինչեւ Միջագետք, մինչեւ Ասորիք, մինչեւ ծովն Հայոց, մինչեւ Եգիպտոս, մինչեւ Պոնտոսի ափերն ալեկոծ» եւ իրենցմէ հասած սերունդը, որ խորթ է մեզի, կորսուած մեզի համար ։ Կորսուա՞ծ են արդեօք։

Ահա ողբերգութեան միւս երեսը...

Ուրկէ՞ պիտի գայ, անոնց, ապրողներուն եւ անոնց սերունդին փրկութիւնը եւ մեր հոգիներու խաղաղութիւնը։ Պիտի գա՞յ արդեօք ։

Գ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

« ՏՐՏՈՒՆՋՔ»

Վերջերս առիթ ունեցանք խօսելու ծանօթ նկարիչ – բանաստեղծ Արշակ Ֆէթվաճեանի վրայ, որ, արդէն 80 տարեկան, կը տառապի Հեռաւոր Ամերիկայի մէջ, միեւնոյն ատեն արտադրելով ։ Ձենք գիտեր որ եւ է պատասխան տրուա՞ծ է Երեւանէն, ուր դիմած էր, պատրաստակամութիւն յայտնելով հայրենիք վերադառնալու, իր ամբողջ գեղարուեստական գանձն ալ միասին առած ։

Երկու պարագաներ կը յայտնեն թէ մեծատաղանդ վաստակաւորը կը մնայ նոյն անորոշութեան մէջ։ Առաջին,— «Հայրենիք»ի միջոցաւ ծախու հանած է իր գեղարուեստական արտադրութիւնները,— Անիի աւերակներուն եւ եկեղեցիներուն գունաւոր պատկերները, 19 տեսակ եւ իր գործունէութեան քառասնամեակին առթիւ հրատարակուած չքեղ տետրակը, որուն մէջ տպագրուած են հետեւեալ նկարները.— 1. Անիի մայր – եկեղեցին. — 2. Տիկորի 1500 տարուան Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին.— 3. Անիի Ապուղամրենց Ս. Գրիգորի եւ աշխարհահռչակ Հոռոմոսի վանքերը. —4. Հայ ճարտարապետութեան քանդակներու նմոյշներ. — 5. Աւետարան կարդացող հայ քահանային հոչակաւոր նկարը.— 6. Տրապիզոնի հին օրերու չքեղ տարազով երիտասարդ կնոջ մը նկարը. —7. Վարպետին նկարն ու համառօտ կենսագրականը։ Ու – բեմն 19 քարտ գրքոյկով միասին (գին 2 տոլար)։

Երկրորդ պարագան՝ հետեւեալ ոտանաւորն է, տպուած «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ.—

ՏՐՏՈՒՆՋՔ

Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, տարաշխարհում
Աշխա՛րհէի վերջ՝ սա՛ռ աշխարհում,
Օտարակա՛ն, ի սպա՛ռ մենակ
Ինչպէս ծովում կորած նաւակ ։
Խանդավառ եւ առաջընթաց
Նուիրումիս եւ տանջանքիս
Եւ, անհաշի՛ւ ինքնամոռաց
Վաթսո՛ւն տարի աշխատանքիս
Ա՞յս էր վարձը, օրհնեա՛լ Աստուած,
Որ չը լինի աչքումս լոյս
Եւ ծնկներիս ոյժը պակսած՝
Ես տուայտիմ ի սպառ անյոյս ....։
Դեռ հաւատքով, ոգւով աշխոյժ,
Արդա՞ր է որ մարդը չը հաս
Լինի սպառուած եւ վատոյժ
Ինչպէս ցեցկեր հինցած փալաս ...։

«Խորհրդածութիւնները միանգամայն աւելորդ են», ինչպէս վարժուած ենք ըսել։

Լ. ՇԱՆԹԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նիւ Եորքի մէջ յանձնախումբ մը կազմուած է, հրատարակելու համար Լ. Շանթի ամբողջական գործերը, համաձայն հետեւեալ յայտարարութեան.

— « Հայ գրականութեան փառքերէն մէկուն, թատերագիր, բանաստեղծ, վիպասան եւ գրականութեան ուսուցիչ Լեւոն Շանթի գործունէութեան յիսնամեակը լրացաւ հինգ տարի առաջ, պատերազմի ընթացքին։

Այս առթիւ մեծատաղանդ ու բազմավաստակ գրագէտին առանձին գրքերով կամ պարբերականներու մէջ երեւցած գործերը ամփոփելու եւ զանոնք մէկ ամբողջական երկի մէջ հրատարակելու գաղափարը յղացած են արտասահմանի եւ Ամերիկայի իր բազմաթիւ հիացողները ։

Նիւ Եորքի մէջ այս նպատակով կազմուած յանձնախումբ մը, որուն մէջ մտած են յայտնի գրողներ ու գրասէրներ, որոշած է բաժանորդագրութեան միջոցով ապահովել ամբողջական երկի հրատարակութեան ծախքին մէկ կարեւոր մասը։ Յանձնախումբը խուսափած է Յոբելենական մակդիրէն եւ ոչ մէկ ցոյց կամ հանդիսութիւն կը ծրագրէ, որովհետեւ այդ է հեղինակին բացայայտ ցանկութիւնը ։

Լ. Շանթ կը մտադրէ առաջին հերթին հրատարակութեան տալ իր վիպական, թատերական եւ գրապատմական երկերը, չորս ստուար հատորներու մէջ։ Ասոնցմէ առաջինը եւ երկրորդը պիտի պարունակեն հեղինակին բոլոր ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԸՐՈՒԱԾՔՆԵՐԸ, որ կը պատկանին հեղինակի կեանքի առաջին շրջանին։ Գ. հատորի մէջ ամփոփուած պիտի լինին Շանթի ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ, իսկ Դ. հատորը պիտի ըլլայ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ամբողջութիւնն ընդգրկող ու պատկերացնող եւ անոր ստեղծագործական արժէքները ընդգծող ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, որ նոր է գրուած»։

Յանձնախումբին ատենապետն է Տոքթ. Ղ. Աճէմեան, ատենադպիրը՝ Օր. Ալիս Մխիթարեան, գանձապահը՝ Արշաւիր Շիրակեան, անդամները՝ Տիկին Վարդուհի Քալանթար – Նալբանդեան, Կոստան Զարեան, Համաստեղ, Արամ Հայկազ ։ Առաջին հատորը լոյս պիտի տեսնէ մայիսին եւ ամբողջ շարքը լրացած պիտի ըլլայ 1947 Մայիսին։ Չորս հատորներուն գինը՝ 10 տոլար ։

Այս առթիւ ըսենք որ պատերազմէն քիչ առաջ, ընկեր Ն. Աղբալեան նամակ մը ուղղելով «Յառաջ»ի խմբագրութեան, կ'առաջարկէր Շանթի յոբելեանը տօնել ամբողջ արտասահմանի մէջ ։

Դժբախտաբար ծրագիրը մնաց անգործադրելի, դէպքերու հետեւանքով։ Ուրախ ենք որ Ամերիկան արդէն գործի ձեռնարկած է այնքան եռանդով։ Անշուշտ Փարիզն ալ իր պարտքը պիտի կատարէ։

Ց. ՕՇԱԿԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

«Յուսաբեր»ի գրական յաւելուածէն կ՚իմանանք թէ Ց. Օշականի յոբելեանի կեդր. Յանձնաժողովը (Երուսաղէմ) ապրիլի կիսուն հրապարակ պիտի հանէ հաւաքածոյ մը, «Բաղհանք», յոբելեարին գործերէն։ (Ուրեմն արդէն լոյս տեսած է)։ Պէյրութի մէջ յոբելեանի նախագահութիւնը ընտանձնած է Գարեգին կաթողիկոս։ Հալէպի մէջ յոբելեանը պիտի տօնուի հովանաւորութեամբ Ուստմն. Խորհուրդին։ Պաղտատի մէջ յոբելեանը կատարուած է Մարտ 11ին, մեծ յաջողութեամբ։ Ամերիկայի մէջ եւս պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Փարիզի մէջ յոբելեանը պիտի տօնուի յառաջիկայ հոկտեմբերին, նախաձեռնութեամբ Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան։ Այս առթիւ պիտի հրատարակուի Օշականի մէկ վէպը՝ «Սահակ Պարգեւեան»։

Գահիրէի մէջ կազմուած է հրատարակչական մարմին մը եւ արդէն իսկ տպարան յանձնուած են Օշականի երկու թատերախաղերը, «Դժոխք» շարքէն «Աւելի անդին»ը եւ «Աքիլլէսի կրունկը» (որբուհիներու կեանքէն)։ Կը խորհին նաեւ վերհրատարակել «Խոնարհները», իբրեւ ամբողջական հատոր։

Յոբելենական հանդէսներէն անմիջապէս վերջը լոյս պիտի տեսնէ «Արուլ Ալա էլ Մաարի» (Աբու լալա Մահարի) հատորը, վերլուծական գործ մը որուն Ֆրանսերէնը պիտի հրատարակեն Հալէպի Հայերը։ Այդ քաղաքին «Նայիրի» տպարանը կը տպէ Օշականի մէկ քննադատական գործը, «Վկայութիւն մը», Ա. Ծառուկեանի «Հէյ ջան Երեւան» գրքոյկին առթիւ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ՝ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերներու կողմէ, ողբացեալ ընկեր ՕՀԱՆ ԿԱՐՈՑԻ տապանաքարին զետեղման առթիւ, այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, Thiaisի գերեզմանատունը։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մարմիններն ու ընկերները։ Հաւաքավայր՝ կիրակի առաւօտ ժամը 10ին մեթրօ Փորթ տ՚Իթալի, Thiaisի գերեզմանատունը գացող հանրակառքերու կայանը։

Պիտի կատարուի նաեւ այց մը ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ եւ ՊԱՊԱՇԱՑԻ գերեզմաններուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի, ժամը 8.30ին, Studio Caumartin։ Կը խօսի Հրանտ Սամուէլ։ Նիւթ՝ «Յեղափոխական շարժումները նախ քան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։

ԻՍԻ.— Հայ Կապոյտ Խաչը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, այս ուրբաթ, 3 Մայիս, իրիկուան ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— Զարեհ Մութաֆեան կը ցուցադրէ իր գործերը Մարսէյլ՝ Galerie Sébireի մէջ (81, rue Paradis), Ապրիլ 29էն Մայիս 11։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՅԹԻՒՆ մը տեղ ունեցաւ Հանովըրի (Գերմանիա) անգլիական զինուորական կեդրոնին մէջ, եօթը անգլիացի երեսփոխաններու այցելութենէն անմիջապէս վերջը։ Երկու հոգի ողջ ողջ վառեցան, ուրիշներ այրուցքներ ստացան։ Հրդեհը շարունակուեցաւ երկար ատեն։

ԱՆՑՈՐԴ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ուր որ Սանթիէի մէջ, երբ ամերիկեան եւ ֆրանսական ոստիկաններ կը հետապնդէին հինգ ամերիկացի զինուորներ, որոնք ապրիլ 13ին փախած էին Քաղէրն Մորթիէի բանտէն։ Երեք ոստիկաններ ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Առաջին կրակը փախստականները բացին, եւ Ամերիկացիները պատասխանեցին, այնպէս որ կատաղի կռիւ մը ծագեցաւ փողոցէ փողոց։ Ամէն կողմէ կրակ կը տեղար։ Մէկ ժամ հետապնդուելէ վերջ, փախստականներէն երկուքը ձերբակալուեցան։ Երրորդը, սեւամորթ մը, որ պիտի կախուէր ուրբաթ առտու նոյնպէս ձերբակալուեցաւ ուր Ռէօմիւրի մէջ, իսկ միւս երկուքը որ շէնքի մը մէջ ապաստանած էին, անձնատուր եղան, երբ կազ գործածուեցաւ։ Հարիւրաւոր անցորդներ խռնուած էին փողոցներուն մէջ։ Թերթերը կը գրեն թէ փախստականները ուխտած էին սպաննել ամերիկեան զինուորական ոստիկանները (M. P.)։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ դատավարութեան ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, ամբաստանեալներէն Եուլիուս Շթրայխըր, հռչակաւոր հրէակերը, դառնօրէն գանգատեցաւ թէ Ամերիկացիները չարաչար ծեծած են զինքը բանտին մէջ։ «Ինծի հետ վարուեցան այնպէս ինչպէս հիմա կը մեղադրեն Կէսթափօն։ Զիս ծեծեցին եւ տախտակամածին կապեցին երկաթ շղթայով մը։ Զիս բռնադատեցին համբուրել սեւամորթներու ոտքերը։ Թքին երեսս եւ բաց բերանս։ Երբ ջուր ուզեցի, հրամայեցին արտաքնոցէն երթալ խմել։ Վիրաւորին մէջ բժիշկ մը մեղքցաւ եւ հիւանդանոցին հրեայ բժիշկը մարդասիրաբար վարուեցաւ»։ Յետոյ ինքզինքը պաշտպանելու համար երկար ճառ մը խօսեցաւ, մեղադրելով համայնավարները եւ ուրիշներ։ Հրէական հարցին առթիւ ըսաւ.— «Երբ հրէական խնդիրը լուծուեցաւ Գերմանիոյ մէջ, կը յուսայի թէ ազգերը ժողով պիտի գումարեն եւ ի վերջոյ պիտի ընդունին անոնց պահանջները, հրէական պետութիւն մը կազմելով»։

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ պայքարին առթիւ, այսօր, կիրակի, հովուական թուղթ մը պիտի կարդացուի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, որպէսզի քուէարկութեան մասնակցին անպատճառ։ «Ձեռնպահութիւնը դասալքութիւն է», կ՚ըսէ Փարիզի կարտինալը։— Ելմտական նախարարը (ընկերվարական) որ Լիոն պիտի երթայ այսօր, ճարտարանական մենամարտի մը հրաւիրեց Էռիօն։ Նախկին վարչապետը մերժեց։

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ ռումբ մը պայթեցաւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին մէջ։

ՍՈՎԱՀԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ օգնելու համար, Մ. Նահանգները միայն 550.000 թոն ցորեն եւ ալիւր պիտի կրնան տալ այս ամիս, ինչ որ անհրաժեշտ պահանջքէն շատ վար կը մնայ։

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութիւնը նոր յօդուած մը աւելցուց իր ծրագիր-կանոնագրին մէջ, վերջնապէս փակելու համար համայնավարներուն մուտքը։

ՕՏԱՐ ԱՑՑԵԼՈՒՆԵՐԸ խրախուսելու համար, Ֆրանսա շարք մը դիւրութիւններ պիտի ընծայէ։ Ամիսը 240 գլանիկ, պարէնատոմս, քարիւղ եւն. պիտի տրամադրուին։ Առ նուազն 200.000 զբօսաշրջիկներ կը սպասուին։

ԳՐՔԻ ՕՐ.— Նուիրուած Զ. Որբունիի «ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ» գործին։ Հեղինակը անձամբ ներկայ պիտի ըլլայ հաւաքոյթին եւ ձօնագրէ իր գիրքերը։ Կազմակերպուած Մարսիլահայ Մշակութային Միութեան կողմէ, Café Noaillesի ներքնասրահը, 30 Ապրիլ երեքշաբթի իրիկուն ժամը 6էն 8։ Տաղանդաւոր գրագէտին մասին խօսք պիտի առնեն Շ. Նարդունի, Բիւզանդ Թօփալեան, Պետրոս Զարոյեան, Կ. Փօլատեան, Զարեհ Գազազեան եւ ուրիշներ։

Հ. Մ. Ը. Մ. ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ
(Նամակ խմբագրութեան)

Ինքնակոչ մարմին մը կը յաւակնի սկաուտական գործունէութենէ դադրեցնել Ֆր. Շրջ.ի սկ. պետ Ս. Սեռովբեանը եւ լուծուած համարել, Ֆր. Շրջ.ի սկ. գործ. մարմինը, բխած օրինաւոր պատգամաւորական ժողովէն (8—9 դեկ. 1945)։

Վերջին սկաուտական Պատգմ. Ժողովին առիթով կարգ մը անձնաւորութիւններու միջոցաւ ստեղծուած տարակարծութիւնները, Գործ. Մարմնոյս եւ Ազգ. պետի միջեւ վաղուց հարթուած են։

Սկաուտական գործունէութեան միակ օրինաւոր եւ հեղինակաւոր պետն է եղբ. Գ. Ցակոբեան, որուն միայն պատասխանատու կը զգանք մենքմեզ։

Նախկին սկաուտներ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերու մէջ աշխատիլ փափաքողները՝ պէտք է ցոյց տան միաբանութեան եւ համերաշխութեան կարգապահ ոգին՝ իրենց ուժերը դնելով Ազգ. Սկ. պետի տրամադրութեան տակ եւ ոչ թէ ահաղին զոհողութիւններով եւ աշխատանքներով, մանաւանդ գրաւումի շրջանին զոհերու գնով՝ կազմակերպուած ներկայ շարքերը քայքայել փորձեն։

Վստահ ենք որ սկաուտ ծնողները եւ բարեկամները միշտ զօրավիգ պիտի կանգնին, ինչպէս երէկ, սկաուտական միակ օրինաւոր մարմնոյն։

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսայի շրջանի
Սկաուտական Գործ. Մարմնոյ անդամներ
Ս. Սերոբեան, Վ. Գույումճեան, Ռ. Ջիլինկիրեան, Տիկին Տ. Սեռովբեան, Օր. Ա. Սերճանեան, Գ. Ջերչեան, Հ. Սէտէֆճեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Զատկի տօներու առթիւ, ապրիլ 21, 22ին, կիրակի եւ երկուշաբթի միջազգային ֆութպոլի մրցում մը տեղի ունեցաւ Զուիցերիացիներու (Պալ) եւ Ֆ. Ե. Մ. Villeneuve le Roiի եւ Parayի խումբերուն միջեւ (այս վերջինին դաշտին վրայ)։ Կիրակի մեր հայրենակիցները յաղթանակը տարին 1—5ով։ Յաղթողներն էին Զարեհ Առաքելեան, Փիչուն, Սարգիս Ջիլինկիրեան եւ Յեսու Կարապետեանը։ Երկուշաբթի տեղի ունեցաւ ֆինալը Ֆ. Ե. Մ.ի եւ Զուիցերիացիներու միջեւ, այս անգամ, հակառակ մեր հայրենակիցներուն ճիգերուն մէկ կէտով պարտուեցան։ Զուիցերիացիները շնորհաւորեցին հայ մարզիկներուն խաղարկութիւնը։ — Պինօ

ԳԻՆԵՋՕՆ ի պատիւ բանաստեղծ ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆի, կազմակերպուած Մարսիլահայ Մշակութային Միութեան կողմէ, այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 8ին։ Café Noaillesի ներքնասրահը։ Բանաստեղծի մասին խօսք պիտի առնեն.— Շ. Նարդունի, Բիւզանդ Թօփալեան, Զ. Որբունի, Յար. Աղայեան, Կ. Փօլատեան, Զ. Գազազեան, Պետրոս Զարոյեան եւ ուրիշներ։

ՍԷՆ ՌԷՄԻ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ SALLE SAINT - REMY
(20, Avenue de la Republique, Gentilly)
Ապրիլ 28ին կիրակի օրը ժամը 15.30ին
ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՉԱՐՉԱՐԱՆԱՑ եւ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ
80 դերասաններով եւ ընտիր նուագով աննախընթաց ներկայացում։ Տոմսերու գիները՝ 100, 50 եւ 30 ֆրանք։ Métro: Gentilly կամ Porte d'Italie։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ, ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ էնսթիթիւ Արմէնիէնի կողմէ, նախագահութեամբ կրթական նախարար Mr. Naegelenի եւ բարձր հովանաւորութեամբ Mr. Justin Godartի։ Միջազգային տան շքեղ սրահներուն մէջ, շաբաթ 4 Մայիսին ժամը 4էն 24։ 21 Bd. Jourdan, métro Cité Universitaire կամ Porte d'Orléans։ Մուտք 100 Ֆր.։

ՁԵՐ ՆԵՐԿԻ փորձերուն եւ տախտակամածներու յղկումին (rabotage et entretien des parquets) համար դիմեցէք հետեւեալ հասցէին.— ԱՊՐԱՄԵԱՆ, 5 Rue d'Italie. Tél. Gob. 05-63։

Մաղկաձոր

Քերթուածներու հատոր մը, հեղ. Ց. Տապագեան, շքեղ տպագրութիւն, կողքը նկարազարդուած Մ. Քէպապճեանի կողմէ։ էջ 126, Փարիզ 1946։ Գին՝ 150 Ֆրանք։ Դիմել հեղինակին՝ H. Dabaghian, 30 rue de Trévise, Paris (9) եւ գրավաճառներուն։

Կիրակի
12, Մայիս
1946
Ցերեկոյթ
ժամը 3ին

«Շիմի»ի
Թատրասրահը
28, ռիւ
Սէն-Տոմինիք
(Մեթ. Էնվալիտ)

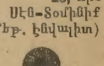

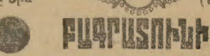

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՈՒ ԿԸ ԽԱՂԱՅ
ՀՐԱՉ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՀԵՌՈՒ
ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ, 4 ԱՐԱՐ, 5 ՊԱՏԿԵՐՈՎ
Տոմսերն ապահովել սովորական վայրերէն
Թատրի կիչէն։ Դռները կը փակուին ժամը 3ին։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

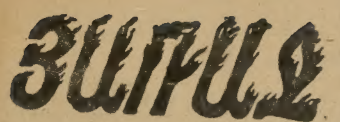

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

ՕՐԱԹԵՐԹ
Mardi 30 Avril 1946 Երեքշաբթի 30 Ապրիլ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4598–Նոր շրջան թիւ 327 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Ներգաղթի մասին հրատարակուած խառնիճաղանճ լուրերու եւ շռայլաբանութեանց մէջ, կարելի եղաւ ճշդել կարգ մը կէտեր.—

1. Սուրիոյ եւ Լիբանանի Ներգաղթի Կոմիտէն լսելով Երեւանի պատուիրակին՝ Գ. Գ. Նազարեանի լուսաբանութիւնները, կը յայտնէ թէ ներգաղթը պիտի սկսի այս տարուան Յունիսին: Կարաւանները պիտի մեկնին յաջորդաբար, առանց երկար ընդմիջումներու:— Իւրաքանչիւր արձանագրուող պէտք է շարունակէ իր գործով զբաղիլ, մինչեւ մեկնումի թուականը.— Ժամկէտէն առնուազն մէկ ամիս առաջ, իւրաքանչիւր արձանագրուողի պիտի հաղորդուի իր մեկնումի թուականը: Այս առթիւ կը թելադրուի զգուշանալ կանխահաս կարգադրութիւններէ: (Յառաջ, 6 Ապրիլ):

2. Մինչեւ հիմա ոչ ոք մեկնած է Պոլսէն, ուր 3 — 4000 կը հաշուեն թեկնածուներու թիւը: (Յառաջ, 7 Ապրիլ):

3. Գ. Գ. Նազարեան յայտարարած է թէ ներգաղթը պիտի սկսի յառաջիկայ ամրան սկիզբը եւ պիտի շարունակուի մինչեւ ձմեռ: Ներգաղթողներու շարժուն եւ անշարժ ինչքերուն շուրջ ան պիտի բանակցի տեղական իշխանութեանց հետ: Փոխադրութեան ծախքերը Արտասահմանը պիտի հոգայ, իսկ Հայաստանի կառավարութիւնը պիտի ապահովէ 15 օրուան ապրուստը., երբ անոնք երկիր հասնին: (Յառաջ, 25 ապրիլ, արտատպուած Պէյրութի «Ազդակ»էն, 17 Մարտ):

4. Համաձայն Գ. Գ. Նազարեանի յայտարարութեան, ներգաղթը պիտի սկսի Յունիսին եւ պիտի տեւէ մինչեւ ձմրան սկիզբը: Ներգաղթը առաջին հերթին պիտի կատարուի հինգ մեծ կեդրոններէ միաժամանակ,— Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Յունաստանէն, Իրանէն եւ Սուրիա-Լիբանանէն, իսկ միւս շրջաններու համար կարելի է նախատեսել յաջորդ տարին: «Ներգաղթը պայմանաւորուած է հայրենիքին հանդէպ անձերու տածած զգացումներէն: Իմ կարծիքով պէտք է նախապատուութիւն տալ տնտեսական անձուկ պայմաններով եւ խեղճ ու անգործ հասարակութեան: Ներգաղթի համար յարմարագոյն միջոցը ծովային ճանապարհն է, նկատելով որ ցամաքայինը շատ վտանգաւոր եւ անապահով է»: Ընկեր Գառնիկ զարմանքով իմացած է թէ շատ մը հայրենակիցներ արդէն իսկ իրենց տուները ծախու հանած են: Այս առթիւ փափաք յայտնեց որ իմաց տրուի ժողովուրդին նմանօրինակ հապճեպ գործեր չտեսնել. Կոմիտէն ներգաղթողներուն մէկ – մէկուկէս ամիս առաջ իմաց պիտի տայ որ իրենց գործերը կարգադրեն: (Յառաջ, 27 ապրիլ, արտատպուած Ապրիլ 2ի «Յուսաբեր»էն, որ իր կարգին արտատպած է Պէյրութի «Հայաստանեաց» Արարատի Մարտ 23ի թիւէն):

Բաղդատեցէք այս լուսաբանութիւններն ու տեղեկութիւնները բաղդատել այն խորհրդածութեանց հետ, զոր հրատարակեցինք ութ խմբագրականներով, եւ ուր մանաւորապէս կը բացատրէինք թէ ներգաղթը ամէն բանէ առաջ լրջութիւն, «բացառիկ հոգեր եւ կազմակերպութիւն կը պահանջէ» եւն.: (Յառաջ, Փետրուար 3, 20, Մարտ 1, 2, 5, 6, 19 եւ 29):

Ներկայացնելով այս փաստերը, անգամ մը եւս հրապարակաւ կը հրաւիրենք Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, որ բարեհաճի նոյնութեամբ արտատպել այդ ութ խմբագրականները, զանէ իր անսխալականութիւնը փրկելու համար:

Կրնան անվերջ շարունակել խուժանային եւ խեղկատակ թրքավարի քսութիւնները, սուտերն ու շողոքորթաբանութիւնները իրենց պաշտօնակ. օրկանին մէջ, յայտնի կամ դիմակաւոր մունետիկներու միջոցաւ, բայց չեն կրնար խաբել հասարակութիւնը: Ոչ իսկ Երեւանցիները, որոնց շուքին տակ ապաստանած, օրն ի բուն արիւն կը պղտորեն:

Քանի մը խօսք ալ մեր գաղութի մասին:

Գիտենք, միայն, որ Ներգաղթի Յանձնաժողով մը կազմուած է այսպէս կոչուած «յառաջդիմական» տարրերէ, տնավարի – միշտ տնավարի — ընտրութեամբ: Մինչեւ հիմա ո՛ր եւ է ցեկոյց չհրատարակուեցաւ այս մասին: Կը թուի թէ Յանձնաժողովին գլխաւոր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ դրամ հաւաքել: Ի՛նչ ծրագիր ունին, ի՛նչպէս պիտի կազմակերպեն հանգանակութիւնը եւ ներգաղթը,— «պետական գաղտնիքներ» են:

Ամէն պարագայի մէջ, յաջողութիւն կը մաղթենք, թելադրելով որ ուշադրութեամբ կարդան գոնէ Երեւանի հրահանգները: Շ.

Յարգանքի այց մը Վարանդեանի դամբանին

1500 ՀՈԳԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԹԱՓՈՐԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ողբացեալ ընկեր Մ. Վարանդեանի մահուան 12րդ տարելիցին առթիւ, յարգանքի այցելութիւն մը կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ, Ապրիլ 22ին:

Այս այցը տեղի ունեցաւ Զատկի երկուշաբթի օրը, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէն Փիէռի գերեզմանատունը, ուր կը հանգչի Վարանդեանի մարմինը: Մեր սիրելի ընկերոջ անմոռանալի անունը բաւական եղած էր, Սէն Փիէռի հսկայ մեռելաքաղաքը քաշելու ընկերներու, համակիրներու եւ հիացողներու մեծ բազմութիւն մը: Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւէրին պատասխանած էին ամէն դասակարգէ եւ սեռէ անձեր: Հոն էին Դաշնակցական ընկեր – ընկերուհիներ, Նոր Սերունդի անդամ – անդամուհիներ, Կապոյտ Խաչի տիկիններ եւ համակիրներու կամ Վարանդեանի յիշատակը յարգողներու ստուար բազմութիւն մը, որոնց թիւը կ'անցնէր 1200—1500ը:

Ժամը 3ին, թափօրը առաջնորդութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի անդամներուն, բազմաթիւ ծաղկեպսակներով՝ ճամբայ ելաւ դէպի մեր ողբացեալ մեծ ընկերոջ շիրիմը: Առաջին շարքին վրայ՝ Շրջ. Կոմիտէն, անմիջապէս վերջը՝ Նոր Սերունդը՝ ծաղկեպսակները բռնած, ապա, ընկերներու եւ համակիրներու բազմութիւնը:

Դամբանին վրայ, երկու շարքերով պատուի կեցած էին երկվեցեակ մը Նոր Սերունդի անդամներ: Ու ահա, կը զետեղուին ծաղկեպսակները որոնք ամբողջութեամբ կը ծածկեն մեր սիրելի ընկերոջ շիրիմը: Գալուստ աւագ քհնյ. շրջապատուած դպիրներով՝ կատարեց հոգեհանգստեան արարողութիւնը, որմէ վերջ, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ ընկեր Տ. Թադոյեան կարդաց գրաւոր ուղերձ մը, վեր հանելով Վարանդեանի արժանիքները: Յետոյ՝ խօսքը կը տրուի Պ. Հ. Բալուեանի որ յուզուած շեշտերով վեր կը հանէ Վարանդեանի արժանիքները իբրեւ հրապարակագիր, քաղաքական եւ հանրային գործիչ եւ ընկերաբան – գաղափարախօս:

Վերջին խօսողն էր ընկեր Յ. Նիկողոսեան որ տուաւ քանի մը համառօտ դրուագներ Վարանդեանի կեանքէն, եւ եզրակացուց, կարդալով Վարանդեանի վերջին մէկ գրութենէն հատուածներ, ուղղուած հայ նոր սերունդին, ուր կը թելադրուի ամուր կառչիլ մեր արժէքներուն:

Ընկեր Թադոյեան Շրջ. Կոմիտէի կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն:

Մեր բոլոր ընկերներն ու համակիրները— մեծ մասը, ապա այցելեցին ընկեր Պ. Հիւսեանի գերեզմանը ուր ծաղկեպսակներ դրուեցան: Ընկեր Յ. Նիկողոսեան կարճ ուղերձով մը վեր հանեց ընկեր Հիւսեանի անշահախնդրութիւնն ու արժէքները:

Փափաքելի էր որ այս այցելութիւնը ամէն տարի տեղի ունենար, գոնէ, տարին մէկ անգամ յիշելու մեր մեծ մեռելները:— Թղթակից

ԽՄԲ.— Ճառերը՝ յաջորդով:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԴԷՄ խիստ քննադատութիւն մը հրատարակեց Վասիլեւ, «Իզվեստիա» թերթին մէջ, ամերիկեան «Միզուրի» դրահաւորին վերջին այցելութեան առթիւ: Թուրք թերթերը այդ այցելութիւնը ուղղուած կը նկատէին Խ. Միութեան դէմ, եւ այս առթիւ կ'ըսէին թէ Խ. Միութիւնը կը սպառնայ Թուրքիոյ, մինչդեռ ամերիկեան մարտանաւին հրամանատարը յայտարարեց թէ «այցելութիւնը չի նշանակեր թէ Մ. Նահանգները կ'աջակցին Թուրքիոյ, ռուսեւթուրք յարաբերութեանց մէջ»: Վասիլեւ դիտել կուտայ թէ Թուրքերը կ'ուզեն միտք պղտորել: «Ամէն մարդ գիտէ որ աշխարհի ապահովութիւնը, մէջն ըլլալով Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի ապահովութիւնը, կախում ունի Միացեալ Ազգերու միութեան ամրապնդումէն, մանաւորապէս մեծ պետութեանց միջեւ: Բայց եւ այնպէս թուրք մամուլը շարունակ կ'ընդդիմանայ ազատասէր ժողովուրդներու միութեան զօրացման»:

150 ԿՐԱՄ ՍԱՌԱԾ ՄԻՍ պիտի բաժնուի այս շաբթու, Մայիսի B2 (100 կրամ) եւ BA (50 կրամ) կտրօններով, 100 կրամ խոզեղէն՝ մայիսի B1 կտրօնով: Պիտի բաժնուի նաեւ պանիր եւ հաւկիթ, համապատասխան կտրօններով: Կը յանձնարարուի պահել ապրիլի զանազան ուտեստներու կտրօնները, յառաջիկայ բաշխումներու համար:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վճռական շաբաթ մը

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ այս շաբաթը վճռական պիտի ըլլայ Զօրսերու ժողովին համար, որ երէկ վերսկսաւ իր նիստերը:

Շաբաթ օրուան ժողովին մէջ, որուն կը նախագահէր Պ. Մոլոթով, լուծուեցաւ իտալական տորմիղին խնդիրը: Երեք ժամ վիճաբանելէ վերջ, ժողովը որոշեց Իտալիոյ յատկացնել միայն չորս յածանաւ: Մասնագէտներու յանձնախումբը պիտի քննէ ուրիշ փոքր նաւերու խնդիրը: Մնացեալ մարտանաւերը պիտի բաժնուին Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն, Խ. Միութեան, Ֆրանսայի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ: Անգլիոյ առաջարկով, յածանաւ մըն ալ բաժին պիտի հանուի Յունաստանի, իբրեւ հատուցում, «Հէլլաս» մարտանաւին փոխարէն զոր ընկղմած են իտալական ընդծովեաներ: Ժողովը որոշեց նաեւ ընկղմել իտալական բոլոր սուզանաւերը, բաց ի փոքր մասէ մը որ պիտի գործածուի փորձերու համար:

Այժմ կը քննուի ամէնէն փշոտ խնդիրը,— Իտալիոյ նոր սահմանները: Ֆրանսա կը պահանջէ կարգ մը շրջաններ՝ յանուն ապահովութեան, Եուկոսլաւիա կը պահանջէ Թրիէսթէն, Խ. Միութիւնը՝ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ խնամակալութիւնը, կամ խարիսխ մը Երկոտասան կղզիներուն մէջ եւն: Այս առթիւ կրնայ յուզուիլ նաեւ Տարտանէլի խնդիրը, թէեւ օրակարգին վրայ չի գտնուիր: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ այս խնդիրներուն լուծումէն կախում ունի ոչ միայն ներկայ ժողովին ճակատագիրը, այլեւ բուն հաշտութեան խորհրդաժողովը որ պիտի բաղկանայ 21 ազգերէ եւ պիտի գումարուի Մայիսի վերջերը կամ Յունիսին:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Պ. Պէվին, որ կիրակի օր Լոնտոն գնաց խորհրդակցելու համար գաղթապետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, վճռապէս պիտի ընդդիմանայ Խ. Միութեան ծաւալման Միջերկրականի մէջ, ապահոված ըլլալով կայսրութեան աջակցութիւնը: Ան պիտի ներկայացնէ ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ գաղթապետութեանց տեսակէտները, մերժելով որ եւ է կարգադրութիւն իտալական գաղթավայրերու, Եգէականի եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ որ կրնայ վտանգել կայսրութեան հաղորդակցութիւնները: Ուրեմն պայքարը պիտի վերսկսի Խ. Միութեան պատուիրակին հետ: Որոշ համաձայնութիւն կը տիրէ Թրիէսթէն միջազգայնացնելու ծրագրին շուրջ, բայց որո՞ւ խնամակալութեան տակ, Իտալիո՞յ թէ Եուկոսլաւիոյ: Անգլիա եւ Ամերիկա կը նախընտրեն իտալական խնամակալութիւնը, նկատի առնելով բնակչութիւնը, իսկ Խ. Միութիւնը կ'առաջարկէ յանձնել Եուկոսլաւիոյ: Անգլիոյ մտահոգութիւն կը պատճառէ նաեւ Ալպանիոյ խնդիրը: Այդ երկիրն ալ ինկած է խորհրդային ազդեցութեան տակ, բռնելով հականգլիական դիրք մը եւ կրնայ միանալ Եուկոսլաւիոյ Դաշնակցութեան, տնտեսական տագնապի մատնուած ըլլալով: Այդ պարագային, եւ եթէ Թրիէսթէն Եուկոսլաւիոյ յանձնուի, այս վերջինը տիրական դիրք մը պիտի գրաւէ Ադրիականի մէջ, իբրեւ յառաջապահը Խ. Միութեան: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համաձայն են, սակայն, որ Ֆիումէն եւ Վենեցիա Ճիուլիայի (Յուլիոսեան Վենետիկ) ներքնամասը յանձնուին Եուկոսլաւիոյ:

Գալով ֆրանքօ-իտալական սահմանագլուխին սրբագրութեան, Ֆրանսա մեծ եւ բազմամարդ երկրամաս մը չէ որ կը պահանջէ, այլ կ'ուզէ քիչ մը դէպի արեւելք մղել սահմանագիծը, իր ձեռքին տակ պահելու համար լեռնակատարները եւ կիրճերը, ռազմագիտական պատճառներով: Իտալացիները կ'առարկեն թէ իրենք եւ Ամերիկացիները ջրա-ելեկտրական շահեր ունին այդ շրջանին մէջ: Ֆրանսացիները այս առթիւ կը յիշեցնեն թէ այդ կողմերէն էր որ Իտալիա կռնակէն զարկաւ Ֆրանսայի, 1940 Յունիսին: Այդ շրջանի կիրճերուն մէջ կը գտնուի միակ խճուղին Նիսէն Թորինօ, ինչպէս եւ ելեկտրական ամենամեծ կեդրոնը որ հոսանք կը ճարէ Ճենովայի:

Պուլկարիոյ պահանջները

Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը 14 էջնոց յուշագիր մը ուղղած է Զօրսերու ժողովին, դէպի ծով ելք մը պահանջելով արեւմտեան Թրակիոյ մէջ: Պուլկարիա այս ելքը կենսական կը նկատէ տնտեսական եւ աշխարհագրական տեսակէտով, եւ անհեթեթ՝ Յունաստանի այն պահանջը որ կ'առաջարկէ «ռազմագիտական սրբագրութիւն մը» կատարել արեւմտեան Թրակիոյ սահմանին վրայ: Գալով Յունաստանի պահանջած հատուցումներուն, Պուլկարիա ինքզինքը պատասխանատու կը համարի միայն պուլկար բանակին եւ քաղաքացիներու պատճառած վնասին: Կը պահանջէ նաեւ որ նկատի առնեն Պուլկարիոյ տնտեսական ծանր վիճակը եւ Գերմանիոյ դէմ մղուած պատերազմին առթիւ ըրած զոհողութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ բոլոր հաստատութիւնները պետական սեփականութիւն պիտի դառնան Անգլիոյ մէջ: Կառավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է այս իմաստով, որպէսզի ո եւ է անհատական ձեռնարկ չկատարուի: Շատ ծանր պատիժներ պիտի տնօրինուին անսաստողներուն: Հինգ նախարարներէ բաղկացած յանձնախումբ մը պիտի հսկէ օրէնքին գործադրութեան վրայ :

ԻՏԱԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ, Վիքթոր Էմմանուէլ, որ 77 տարեկան է, գահէն հրաժարելով Զուիցերիա պիտի հաստատուի, ի նպաստ գահաժառանգ իշխանին: Յունիս 2ին հանրաքուէ պիտի կատարուի, որոշելու համար թէ երկիրը միապետութի՞ւն կ'ուզէ թէ հանրապետութիւն:— Վերջին լուրերու համաձայն, Մուսոլինիի դիակը փախցնողները գայն կիզած եւ աճիւնը սափորի մը մէջ դրած են, որպէսզի կարելի ըլլայ պահել: Իբրեւ թէ հանդիսաւոր թաղում մը պիտի կատարեն: Հետապնդումները կը շարունակուին:

ՓԱՐԻԶԻ ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆ Ապէցի դամբարանը հանուեցաւ Սեւ Անտառին մէջ, իր իսկ մատնանշումով: Թերթերը կը գրեն թէ դեսպանը հոն պահած էր նաեւ մեծաքանակ զէնք եւ շատ կարեւոր թուղթեր որոնց մասին կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ: Կ'ըսուի թէ այդ վաւերագիրները բաւական յուզում պիտի պատճառեն կարգ մը անձերու :

ՄԱՅԻՍ 1Ի ԱՌԹԻՒ մեծ թափօր մը պիտի կազմուի վաղը, չորեքշաբթի, կէս օրէն վերջ, Պաստիյէն Նասիոնի հրապարակը: Այս առթիւ ճառեր պիտի խօսին ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց եւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները,— Պ. Դ. Մայէր, Թորէզ, Ժուհօ եւն.: Մայիս 1ը տօնական օր պիտի ըլլայ, բայց աշխատավարձերը պիտի վճարուին:

ՓԱՐԻԶ – ԼՈՆՏՈՆ օդային երթեւեկը բարձրացած է օրական վեց անգամի: Միւս մայրաքաղաքներու հետ եղած երթեւեկն ալ աւելցաւ :

ԹԷՀՐԱՆԻ խորհրդային հիւպատոսարանը հաղորդած է օտար թղթակիցներուն թէ չեն կրնար Ատրպատական երթալ առանց խորհրդային իշխանութեանց արտօնութեան :

ՀԻՆԳ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ գնդակահարուեցան Թէնի մէջ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործներ: Գնդակահարուեցան նաեւ ուրիշ երկու գերման սպաներ որոնք մահուան դատապարտուած էին անցեալ հոկտեմբերին:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ մօտերս օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի Ազգ. Ժողովին, արմատապէս փոխելով ընտրական օրէնքը: Երկաստիճան ընտրութեան տեղ պիտի հաստատուի միաստիճան (ուղղակի) քուէարկութիւն:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ պայքարին առթիւ, Փարիզի անթէլին վրայ կարգով պիտի խօսին «այո» եւ «ոչ» քուէարկելու կուսակիցները, իւրաքանչիւրը հինգ վայրկեան եւ օրական չորս անգամ, երկուքը «այո», երկուքը «ոչ»: Այս կարգադրութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ շաբաթ, 4 Մայիս, յաջորդ օրը պիտի սկսի հանրաքուէն:— Հանրային Կարծիքի հաստատութեան կողմէ իբրեւ փորձ կատարուած քննութեան մը արդիւնքը եղած է 55 առ հարիւր այո, 45 առ հարիւր ոչ:

ՊԱՐԷՆԱՒՈՐՄԱՆ մասին ճառ մը խօսելով, նախարարը, Պ. Լօնչանպօն յայտարարեց — Եթէ իմ նախարարութիւնս ջնջուի, ինչպէս կը պահանջեն կարգ մը թերթեր, պարէնատոմսին տեղ պիտի հաստատուի դրամատոմսը եւ այն ատեն չատեր անօթի պիտի մեռնին: Բայց եւ այնպէս խոստովանեցաւ թէ պարէնաւորման նախարարութիւնը մաշած գործիք մըն է:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ յարաբերութիւնները լարուած են կառավարութեան եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ, երկու ընդդիմադիր նախարարներու վրայ յարձակում կատարուած ըլլալով:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խորհրդարանին բացումը յետաձգուեցաւ մինչեւ Մայիս 13: Կառավարութիւնը երկու ներկայացուցիչներ պիտի ղրկէ Փարիզ, հետեւելու համար Զորսերու ժողովին աշխատանքներուն: — Ութ հոգի սպաննուեցան Լարիսայի մօտակայ գիւղի մը մէջ, իբրեւ հետեւանք ոստիկանական պահականոցին վրայ կատարուած համայնավարական յարձակումի մը: Ամբողջ երկրին մէջ 19 հոգի սպաննուած են 24 ժամուան ընթացքին :

ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները պիտի սկսին մօտերս: Թերթերը կը գրեն թէ բրիտանական զաղթապետութիւնները հակառակ են որ անգլ. զօրքը բոլորովին հեռանայ Եգիպտոսէն: Մասնաւորապէս Հարաւ. Ափրիկէի վարչապետը այն տեսակէտն ունի թէ կարելի չէ վստահիլ եգիպտական բանակին եւ թէ բրիտանական կայսրութեան ապահովութիւնը կախում ունի Եգիպտոսի անգլիական գրաւումէն:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ.— Սէնթ Էթիէնէն ընկեր Կարապետ Համալեան վեցական ամսուան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Տրդատեանի եւ Տէր եւ Տիկին Քէստիկեաններու, Ֆիլատէլֆիա (Մ. Նահանգներ):

Թալէաթի վերջին վայրկեանները

Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն վերջերս հրատարակեց գրքոյկ մը, որով գովքը կ'ընէ նախկին Իթթիհատական վարիչ եւ հայկ. ջարդերու կազմակերպիչ Թալէաթի:

Թալէաթի վերջին օրերու մասին խօսելով, Եալչըն կը հրատարակէ Տիկին Թալէաթի հետեւեալ տեղեկութիւնները .

— Այն օրը առտուն կանուխ արթնցաւ ըստ սովորականին, ըսած է Տիկին Թալէաթ: Ժամը 10ի ատենները տուն վերադարձաւ եւ ինծի ըսաւ.

— Հայտէ, Հայրիէ, քիչ մը պտըտինք միասին, օդ կ'առնես:

Ես խոհանոցը զբաղած էի, կէս օրուան ճաշը կը պատրաստէի: Պատասխանեցի իրեն.

— Թալէաթ, ես տունը մնամ, թէ չատ յոգնած եմ եւ թէ, կերակուրի պատրաստութեամբ զբաղած եմ. չեմ ուզեր կերակուրի գործը սպասուհիին ձգել :

«Դուն գիտես», ըսաւ ինծի, բայց կը զգայի թէ տունէն դուրս ելլել չէր ուզեր: Քանի մը անգամ մինչեւ դուռը գնաց եւ եկաւ եւ ամէն անգամին դողդղացող ձայնով մը կ'ըսէր.

— Մնա՛ս բարով, Աստուած հետդ թող ըլլայ:

Բայց քայլերը առաջ չէին երթար եւ կը վերադառնար քովս ու աչքերը աչքերուս մէջ տնկելով երկար ակնարկներ կը նետէր:

— Փաշա — ըսի — այսօր ձեզ տարբեր կը տեսնեմ... կարծես թէ երախայ մը եղած ըլլաս: Ինչո՞ւ չես մեկնիր, Աստուծոյ սիրոյն, դուրս ելիր, քիչ մը օդ առ:

— Հայրիէ, չեմ գիտեր — ըսաւ ան,— ներսս նեղութիւն մը կը զգամ: Եթէ դուն քովս չըլլաս, ինքզինքս չատ առանձին կը զգամ :

Այս բառերը ըսաւ ու քալեց դէպի դուռը: Ես ալ խոհանոց դարձայ եւ սկսայ գործերուս: Չեմ գիտեր թէ քանի վայրկեան անցած էր, կարելի է հազիւ 8—10 վայրկեան: Դրան զանգակը արագ արագ սկսաւ զարնուիլ: Սպասուհին վազեց ու բացաւ: Առաջին ներս մտնողը եղաւ Սելանիկի նախկին երեսփոխան Նէսիմ Մազլիահ: Ետեւէն ներս մտաւ նաեւ Տօքթ. Նազըմ, դեփ դեղին կտրած, աչքերը դուրս ցցուած եւ յուսահատ երեւոյթ մը առացած: Երբ զիս տեսաւ, Տօքթ. Նազըմ անբացատրելի յուզումով մը պոռաց.

— Հայրիէ՛, Հայրիէ՛...:

Այս ձայնը մինչեւ հիմա դեռ ուղեղիս մէջ կ'արձագանգէ եւ ամբողջ էութիւնս կը ցնցէ:

Խենդի պէս նետուեցայ Նազըմի վրայ եւ ըսի.

— Նազըմ պէյ, փաշային գլխուն փորձա՞նք մը եկաւ. այն վախը որ կը տանջէր զիս, գլո՞ւխս եկաւ...:

Հազիւ այդ բառերը արտասանած, ինկած եւ գիտակցութիւնս կորսնցուցած եմ:

Թալէաթ փաշա — շարունակած է Հայրիէ — միշտ կ'ըսէր ինծի.

— Օր մը զիս փողոցին մէջ պիտի զարնեն: Ճակտէս արիւն պիտի վազէ եւ գետին պիտի փռուիմ: Անկողնի մէջ մեռնելու բախտը չպիտի ունենամ: Վնաս չունի, թող զարնեն. հայրենիքը իմ մահովս բան մը չպիտի կորսնցնէ. մէկ Թալէաթ կ'երթայ, հազար Թալէաթ կուգայ...:

Հայրիէ ըսած է Հիւսէյին Ճահիտին թէ 108 քիլօ կշռող Թալէաթը հայրենիքի դրամական շրջանին իջած էր 90 քիլոյի: Դրամ չունէր Թալէաթ — աւելցուցած է Հայրիէ — եւ իր ազգականներուն կը դիմէր՝ դրամ խնդրելու համար:

ՎԻԷՆ.— Ընկերուհի Տիկին Քնարիկ Թէրզեան, իր մօրը՝ Տիկին Հայկանոյշ Փափազեանի մահուան քառասունքի առթիւ եկեղեցական հանգիստեան արարողութիւններէ վերջ 1000 ֆրանք նուիրած է վարչութեանս, յատկացնելու աղքատներուն: Այս առթիւ մեր խորին շնորհակալութիւնները, մեր ազնիւ ընկերուհիին :

Կապոյտ Խաչի Վարչութիւն

ՁՐԻ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Կարմիր Խաչի Շրջ. վարչութեան դարմանատունը փոխադրուած է Հ. Ա. Ը. Միութեան նոր շէնքին մէջ, 67 rue Longue des Capucines: Զքաւոր հիւանդներ կ'ընդունուին ամէն Եշ. առաւօտները ժամը 10—12: Ֆրանսացի եւ հայ բժիշկներ անձնուիրաբար կը դարմանեն զանոնք հետեւեալ կարգով:— Ա. Ամսուան առաջին հինգշաբթին՝ Տոքթ. Քէչեան: Բ.— Երկրորդ հինգշաբթին՝ երեխաներու մասնագէտ Տոքթ. Ռուսօ: Գ. — Երրորդ հինգշաբթին՝ Տոքթ. Թոքադլեան: Դ. — Չորրորդ հինգշաբթին՝ երեխաներու մասնագէտ Տոքթ. Կէօնեան:

Այն օրերը որ երեխաներու ընդունելութեան յատուկ են, չափահաս հիւանդները չեն ընդունուիր: — (Կնիք)

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Եգիպտացի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Ուրբաթ, ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé, métro Pigalle:

ԻՍԻ.— Հայ Կապոյտ Խաչը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, այս ուրբաթ, 3 Մայիս, իրիկուան ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

Պ. ՋՕՊԱՆԵԱՆ իր գրական դասախօսութեանց շարքը՝ զոր ընդհատած էր զատկական տօներու առթիւ՝ պիտի վերսկսի յառաջիկայ Մայիս 4ի շաբաթ օրը, ժամը 4.30ին, Նուպարեան մատենադարանին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Մայիս 30ին Համբարձման օրը, ժամը 15—18 Salle d'Iénaի մէջ:

ԱԼՓ - ՄԱՐԻԹԻՄ.— Ի գիտութիւն Քանի, Լապոգայի, Քանէի հայութեան կը յայտարարենք թէ՝ այս կիրակի, Մայիս 5ին ժամը 9—10, Լապոգայի ռուսական եկեղեցիին մէջ, պատարագ պիտի մատուցուի: Ժամերգութենէն վերջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերջին պատերազմին մեռած հայ նահատակներուն համար:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մխիթարեան նախկին սաներու Միութիւն մը կազմելու համար, նախապատրաստական ժողովի կը հրաւիրուին Մարսիլիոյ բոլոր Մխիթարեան նախկին սաները, այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7ին Café Noaillesի ներքնասրահը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Ճակատի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի, Ֆր. Կապոյտ Խաչի, Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբին, Կարմիր Խաչի եւ J. A. F.ի, ինչպէս եւ Հայ Բողոքական համայնքին, երեքշաբթի, 30 Ապրիլ, իրիկուան ժամը 8ին Էլիզէ Ռէքլիւի սրահին մէջ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, 104րդ տարի, թիւ 1—2 (1946 Յունուար - Փետրուար): Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար, թիւը՝ կէս տոլար: Հասցէ.— Rédaction de la Revue «Pazmaveb», St. Lazare, Venise (Italie):

ՅՈՒՍԱԲԵՐ, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժին: Բ. տարի թիւ 9(5 ապրիլ 1946): Հասցէ.— B. P. 868, Le Caire (Egypte):

ԱԿՕՍ, գրական պարբերական. հրատ. Հայ Ճեմարանի Շրջ. Միութեան, գիրք ԺԲ. (Ասով կը լրանայ Բ. տարին), գին 3 լիբ. ոսկի: Հասցէ.— Գառնիկ Բանեան, Collège Arménien, 127 Wadi Abou Djémil, Beyrouth (Liban):

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԵԾ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ պատմութիւնը (1789—1794). աշխատասիրութիւն Յովսէփի Թադէոսեանի: Հատոր Ա.— Ֆրանսական Յեղափոխութեան նախօրեակին (15 նկարներով եւ յաւելուածով): Թէհրան, 1946: Գին 100 ռիալ: Հասցէ.— Տպարան Մոտերն, Խիապան Էքբատան, Թէհրան (Iran):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Մկրտիչ Թադէոսեան (Ղազարապատցի) մօր անունը Սօնա, հօրը անունը Աւագ, պատերազմէն առաջ կը բնակէր Los Angeles, Ամերիկա: Իմացնել հօրեղբօր աղջկան՝ Նունիկ Թադէոսեանի, 14 rue Ch. Calmus. Gentilly (Seine): Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ կը փնտռեն Պ. Շահպէնտէրեան, փորագրիչ, ամուսնացած Մարիա Հարալամպոյի հետ, հայրը մանչ զաւկի մը: Պատերազմէն առաջ բնակած է 19 rue Dodier, Փարիզ (15): Այժմ հասցէն անյայտ: Հայ գոհարավաճառներէն եւ ոսկերիչներէն կը խնդրուի Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը հաղորդել յիշեալին հասցէն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ Պետ. Հայ Կարմիր Խաչը ձեռնարկած են իրենց առաջին ցերեկոյթ – պարահանդէսը տալ յառաջիկայ Մայիս 19ի կիրակի օրը, ժամը 14-23, Օթէլ Լիւթէսիայի շքեղ սրահներուն մէջ, գեղարուեստական ճոխ եւ հաճելի բաժինով մը:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Ազգ. Թատերախումբի հիմնարկութեան տարեդարձին առթիւ, Պատուոյ նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ֆրէնկեանի, 1 Մայիս ժամը 15էն 20.30, Սալ Մարսըլէն Պէրթըլոյի մէջ (Սալ տը լա Շիմի), 28պիս րիւ Սէն Տոմինիք, Փարիզ: Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներու: Ֆէռնան Պուէօնի մեծ օրքեսթրը: Ճոխ պիւֆէ: